PUBLIUS OVIDIUS NASO

TRISTIA TRISTELE
EPISTULAE EX PONTO SCRISORI DIN PONT

EX PONTO

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Volum editat cu sprijinul:

Fundației „Gabriel Bălan“

și

Asociației „Piața Ovidiu“

https://biblioteca-digitala.ro

PUBLIUS OVIDIUS NASO

TRISTIA
TRISTELE

EPISTULAE EX PONTO
SCRISORI DIN PONT

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

PUBLIUS OVIDIUS NASO

TRISTIA
TRISTELE

EPISTULAE EX PONTO
SCRISORI DIN PONT

Traducere în limba română de TEODOR NAUM

Ediție bilingvă îngrijită de LIVIA BUZOIANU

EX PONTO
Constanţa, 2019

https://biblioteca-digitala.ro

Redactori:

Livia Buzoianu (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța)

Traian Cliante (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța)

Coperta 1: *Meditație* - Loretta Băluță

Coperta 4: Bustul în bronz al poetului executat de sculptorul Corneliu Medrea (exemplar aflat la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța)

Tehnoredactare computerizată: Maria Bolocan (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța)

DTP: Raluca Buzoianu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
OVIDIUS NASO, Publius

Tristia : Epistulae Ex Ponto = Tristele : Scrisori din Pont / Publius Ovidius Naso; Traducere în limba română de Teodor Naum ; Ediție bilingvă îngrijită de Livia Buzoianu.- Constanța : Ex Ponto, 2019.

ISBN: 978-606-598-759-3

821.124-1=135.1=124

https://biblioteca-digitala.ro

Statuia în bronz a poetului Ovidiu, executată de sculptorul italian Ettore Ferrari (1887)

https://biblioteca-digitala.ro

Exil (Loretta Băluță)

https://biblioteca-digitala.ro

Ovidius la poarta cetății Tomis (Constantin Grigoruță)

https://biblioteca-digitala.ro

Poeme antice (Ina Iordan)

https://biblioteca-digitala.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Poetul latin Publius Ovidius Naso s-a născut la Sulmo (Sulmona) în 43 î. Hr. şi s-a stins din viaţă la Tomis (Constanţa) în anul 17 d. Hr. Aparţine veacului de aur al poeziei latine din care au făcut parte Vergilius, Horatius, Propertius, Tibullus. Momentul de răscruce din viaţa poetului, care i-a marcat şi opera, a fost relegarea la Tomis, în anul 8 d. Hr., într-un ţinut de margine a lumii romane, recent intrat sub autoritatea imperiului.

Din creaţia sa poetică notăm operele de tinereţe – *Amores*, *Heroides*, *Ars amatoria* sau *Ars amandi* (*Arta iubirii*), poem incriminat ulterior apariţiei sale (anul 1 sau 2 d. Hr.) de oficialităţile de la Roma, *Remedia amoris*, *De medicamine faciei femineae*. Perioadei de maturitate creativă îi aparţin *Metamorfozele* (*Metamorphoseon libri*), poeme mitologice în 15 cărţi, aparţinând genului epic; şi *Fasti*, poeme în distih elegiac despre cultele şi sărbătorile romane. Lucrarea, plănuită a conţine 12 cărţi, rămâne realizată pe jumătate (6 cărţi), Ovidius întrerupând în momentul exilului scrierea ei şi schimbându-i ulterior şi dedicaţia: Germanicus şi nu Augustus, care murise în anul 14 d. Hr. Perioadei exilului îi aparţin două culegeri de elegii, *Tristia* (*Tristele,* în cinci cărţi) şi *Epistulae ex*

https://biblioteca-digitala.ro

Ponto (*Ponticele*, în patru cărţi), şi câteva lucrări minore *Halieutica* (*Despre peşti şi pescuit*) şi *Ibis*, o invectivă în 644 de versuri la adresa unui duşman personal. Între operele pierdute reţinem tragedia *Medeea*, un poem în limba getică dedicat lui Augustus şi câteva poeme ocazionale.

Viaţa şi creaţia îl definesc pe Ovidius ca poet al dragostei, al zeilor şi al exilului, cum plastic s-a exprimat încă din 1921 Émile Ripert în titlul lucrării sale monografice *Ovide, poète de l'amour, des dieux et de l'exil*.

În aprecieri mai extinse, care îi stabilesc locul în literatura latină şi universală, Ovidius a fost considerat pe rând, de Renaştere şi Epoca Modernă „unicul poet de talent de la sfârşitul epocii clasice" şi „poetul de legătură între cele două lumi care încheie perioada de strălucire a literaturii latine din vremea Principatului augustan şi o deschide pe cea a literaturilor europene" *

Între lucrările scrise în exil de poet, valoroase rămân cele două culegeri de elegii – *Tristia* şi *Epistulae ex Ponto* (*Scrisori din Pont*). Prima culegere, compusă din cinci cărţi a fost scrisă între anii 8-12 d. Hr. Cu excepţia cărţii a II-a, care, singură, se constituie într-o epistolă de 578 versuri, celelalte cărţi se compun din 11 (cartea I), 10 (cartea a IV-a) şi 14 elegii (cărţile III şi V).

Ovidius va relata scene dramatice petrecute acasă, la Roma, înaintea plecării (I 3)** şi din timpul călătoriei pe mare (I 2). Tonul scrisorilor, care împrumută titlul culegerii, este trist cum „tristă-i este soarta"(IV 6), şi cum ajunge să constate într-un joc de cuvinte, jocul propriului destin: "eu n-am scris versuri triste/ Dar trist-a fost pedeapsa glumeţului meu vers" (II 493-494). La acestea se adaugă

---

* *Scriitori greci şi latini* p.311, *s.v.Ovidiu,*.
** Trimiterile din paranteză sunt la *Tristia*.

https://biblioteca-digitala.ro

versuri triste „ca locurile acestea” (ale exilului), „ca bietul autor” (V 12, 35-36) şi sentimentul unei morţi triste „pe –un ţărm aşa de trist” (III 3, 38). Pedeapsa primită este dreaptă („mânia Cezarului e dreaptă”; II 21) şi acceptată („Osânda-mi fu mai blândă decât m-am aşteptat”; II 126). Sau, într-o altă formulare: „Pedeapsa mi-a fost dată pre cât mi-a fost şi vina” (IV 4) şi „osânda-i aspră, însă am meritat exilul” (V 10, 49).

Vina este rezumată în două cuvinte – *carmen* şi *error*: „poezia şi-o oarbă rătăcire” (II 207-208). Această ”rătăcire” pe care poetul nu o poate destăinui, l-a jignit pe împărat şi-i atrage mânia (*ira Caesaris*): „Că l-am jignit pe dânsul e marea mea pedeapsă” (V 11). Poetul îşi defineşte vina ca „oarbă rătăcire” ce i-a luat minţile (I 2, 98-99; II, 109), greşeală şi nu crimă (”dintr-o greşeală numai o crimă a ieşit”; III 6, 26) pentru că ”ochii mei văzură o crimă fără voie” (III 5), şi chiar o prostie. Aceasta trebuie să fi fost destul de gravă, pentru că singur recunoaşte: ”speranţa piere, când aminte mi-aduc de ce-am făcut” (II 147-148).

Poetul admite că ”de toată vina eu nu pot să mă apăr” (II 5, 51-52) şi alege să-şi apere poezia. Dar scrierea (poezia) incriminată (*Ars amandi/ Ars amatoria*) nu este nouă (”Osânda mea e nouă, dar vechi păcatul meu” II, 540); ea a fost un joc poetic, o glumă (*lusus*; I 9, 62) ce se adresa curtezanelor şi nu matroanelor (II 303-304). Poetul îşi delimitează purtarea de conţinutul operei sale: „purtarea mea e una şi alta-i poezia”(II 353) şi „Viaţa mi-i onestă, dar versul zvăpăiat.” (*Ibid.*). Deşi creatorii de opere literare o recunosc, şi Ovidius o face şi el (”opera mea este mai mult o plăsmuire”), recurge, indirect, la o formulă de scuză (”îmi pare rău de mintea şi de talentul meu”; II, 316).

https://biblioteca-digitala.ro

Cele două motive invocate ocazionează aprecieri cu privire la atitudinea lui Ovidius faţă de Augustus (şi casa imperială) şi altele asupra rolului poeziei în viaţa poetului.

Deşi i s-a reproşat o excesivă "adulaţie" la adresa împăratului, raportată la „vină" aceasta ar fi în mare măsură justificată. Ovidius vede în Octavian Augustus "cârmuitorul" (*rector*), "al patriei părinte" (*pater patriae*) „şi-al ei mântuitor" (*patriae salus*). Augustus este "zeul cel puternic", asimilat lui Jupiter; este podoaba (*decus*) şi imaginea unei ţări înfloritoare (*patriae florentis imago*; V 49); este la fel de mare " ca şi lumea pe care o cârmuieşte" (*vir non ipso, quem regis, orbe minor*; I 5, 50). Unele sunt atribute recunoscute lui Augustus, iar pentru altele Ovidius nu iese din tiparele vremii sale decât poate printr-o formulare mai directă. Funcţia îi conferă împăratului putere (*potentia*), firea îl face însă, în ochii poetului, blând (*lenis*) şi indulgent (*mitis*). Măreţia împăratului este pe măsura măreţiei Romei; oraşul domină nu numai prin înălţimea locului – aşezat pe şapte coline - , ci şi prin importanţă: este capitala lumii "şi-al zeilor lăcaş" (*imperii deumque locus*; I 5, 70).

Ovidius îşi află refugiul în poezie. Selectând versurile referitoare la creaţia poetică, descoperim o *ars poetica* în accepţie proprie. Elaborarea unei poezii presupune linişte sufletească (*serenum animum*), singurătate (*secessus*) şi tihnă (*otium*; I 1, 39-41). Dar la el "nebunia de a scrie aşa-i de mare" (*insania* şi *morbus* în textul latin; II 15), încât revine la poezie ("Deşi rănit de Muze mi-i dragă muza mea"; IV 1, 30). O face pentru că Muza i-alină suferinţa (IV 1) şi scrisul îl desfată (*Ibid.*): „în focul avântului poetic/ Mă-nalţ mai sus cu mintea de răul omenesc/ Şi nu mai simt exilul" (IV 1, 43-45). Muzele (poezia) îi aduc "mângâierea", "limanul de odihnă" şi "alinare" (IV 10, 117-118/ *solacia*, *curae requies*, *medicina venis*). Scrisul devine pentru poet un

https://biblioteca-digitala.ro

medicament salvator: ”îi dau de lucru minţii şi-mi amăgesc durerea” (V 7, 39-40). Acum poetul nu mai caută gloria deşi gloria şi lauda motivează creaţia; (V 12, 37-38); poezia sa se adresează unei clase de mijloc (*media plebs*; I 1, 88); este neşlefuită şi poate criticabilă.

Ovidius e conştient însă în continuare de talentul şi de valoarea sa ca poet. Sfidând aproape, îşi declară talentul: ”Eu n-am decât talentul şi soţ şi bucurie/ Pe el să pună mâna Cezarul n-a putut” (III 7, 47-48). Tot o sfidare este, poate, şi asumarea, repetată, a calităţii sale de poet ”al iubirilor gingaşe”, ştiind că tocmai poezia de dragoste i-a cauzat, parţial, pedeapsa. Recunoaşte că e înclinat mai degrabă pentru distih şi elegie (II 331-332), dar opera sa va fi un monument ce-i va asigura, în timp, un nume nemuritor (III 3, 79-80).

Sentimentele care îl încearcă sunt diferite: speranţa într-o pedeapsă mai blândă şi frica (*timor* sau *metus*), care este mai mare decât speranţa şi care îl opreşte să-şi numească prietenii. Frica se traduce prin frica de moarte şi frica de un ţinut necunoscut, aflat ”la marginea lumii” şi sub Urse. Ea îl determină să respingă tot ce compune locul exilului: ”Nici cerul, nici pământul, nici apa nu-mi prieşte/ Nici aerul” (III 8, 23-24). Registrul negativ se amplifică; poetul „zace“ „pe-un ţărm sălbatic la geţi şi la sarmaţi“ şi acuză: „nici casă n-am ca lumea”, „nici hrană de om bolnav”, „nu-i nimeni cu leacuri”, „n-am pe nimeni prieten” (III, 3). Lipsa de comunicare este înlocuită pe plan poetic cu dialoguri imaginare – cu soţia (IV 3), cu Muzele (V 1) –, sau chiar cu adevărate scenarii. Unele sunt personale: scenariul morţii la Roma sau în exil la Tomis (III 3), al aniversării zilei de naştere a soţiei (V 5); altele au un conţinut cultural (căutările în Roma a unui loc în care cartea lui să fie acceptată; I, 1) sau politic (triumful imaginat al lui Tiberius înainte ca acesta să fi avut loc; IV 2).

https://biblioteca-digitala.ro

Tema exilului este legată de cea a prieteniei; Ovidius se adresează prietenilor, dar în câteva rânduri şi inamicilor. Dovezile de prietenie în situaţii limită sunt susţinute de exemple celebre din mitologia şi literatura antică. Mitologia îi oferă prilejul să pună „un mic exemplu alături de unul mare", cum singur se exprimă (I 3) şi să creeze paralelisme neobişnuite: Ulise şi Ovidius (I 5), căderea Troiei – părăsirea Romei (I 3).

A doua culegere de poezii, scrise între anii 12-16 d. Hr. şi intitulată *Epistulae ex Ponto* (*Scrisori din Pont* sau *Pontice*) se compune din patru cărţi, fiecare, pe rând, cu câte 10, 11, 9 şi 16 elegii. Ovidius precizează că ele sunt tot aşa de triste „Ca cele dinainte, doar titlul nu e trist. / Cuprinsul e acelaşi: alt nume are însă/ Şi cui trimit scrisoarea pe nume eu îi spun" (I 1, 15-18)*. Faptul că îşi nominalizează destinatarii denotă însă o schimbare de atitudine. Ovidius îşi reproşează acum că nu le-a spus pe nume prietenilor, dar frica l-a împiedicat: „Chiar numele meu însuşi cu frică mi-l spuneam" (III 6, 49-50). În acelaşi timp adulaţia la adesa lui Augustus se amplifică şi se extinde asupra întregii case imperiale. Elogiul zeilor (*laudes deorum*; I 1, 29), care ar rezuma, în opinia autorului, conţinutul culegerii, înseamnă, de fapt, elogiul Cezarilor: Augustus, Tiberius, Germanicus, şi mai puţin Drusus, Caius, Lucius. Augustus este „făcătorul păcii" (*auctor pacis*) şi „lăstarul lui Enea". Numele lui este asociat cu Dreptatea (III 6, 25) sau cu dreapta măsură („nu-i zeu mai cu măsură"; v. 23). Poetul în continuare îşi recunoaşte vinovăţia („vina mea lui Caesar i-a biruit blândeţea"; II 2, 119-120), dar mai apare şi câte o notă sfidătoare: „chiar dacă Caesar nu vrea/ Eu tot mă bucur", pentru ca imediat să-şi revină: „a mea-i şi bucuria Cezarilor"(II 1, 16-17). Se

* Trimiterile din paranteză sunt la *Epistulae ex Ponto*.

https://biblioteca-digitala.ro

ajunge la aprecieri care, în mod normal, s-ar anula: „Cât e de bun Caesarul chiar în mânia sa”; (III 6, 8). Ipostaza poetului însuşi este cea de preot al ginţii Iulia şi de prooroc al viitoarelor succese, mai întâi ale lui Tiberius, apoi ale lui Germanicus.

Pe Germanicus îl apreciază ca om politic de viitor (II 1, 62) şi ca om de litere şi orator (II 5). Împărăteasa Livia este fruntea femeilor (*femina princeps*; III 1, 125) şi, cu excepţia lui Caesar, unică în lume prin strălucirea ei (*nihil in terris….clarius excepto Caesare*; v. 128).

Mai multe scrieri, azi pierdute, fac şi ele elogiul casei imperiale. Ovidius a scris un poem în limba getică în care îl preamărea pe Augustus (III 10). Altul, trimis prietenilor din Roma, avea ca subiect apoteoza lui Augustus („poemul despre zeul cel nou”; IV 6, 18). A intenţionat să scrie şi probabil chiar a scris o lucrare despre triumful lui Tiberius dar „măreţia faptei învinse îndrăzneala ” (II 5, 29) şi „opera mea zace strivită de subiect” (*Ibid*., v. 32). Cum reiese însă din scrisoarea către Rufinus (III 4), Ovidius a scris totuşi „Triumful lui Tiberius” (III 4, 3).

Referirile la locul exilului sunt şi ele mai numeroase. Ovidius se plânge, în continuare, de climă, de lipsa vegetaţiei, de vecinătatea duşmanului (I 7). Pentru el „nu este neam mai barbar pe lume decât geţii” (II 7, 31) şi „nu este loc sub soare mai trist ca cel de-aici” (II 7, 64). Informaţiile însă nu mai sunt generale atunci când se referă la cadrul istoric. Zona este intrată „foarte de curând sub jurisdicţie romană” (*haec est Ausonio sub iure nouissima*; *Trist*., II 199-200). Autoritatea este asigurată de reprezentanţi ai Romei cu funcţii de conducere în zonă şi de trupe militare cantonate pe Dunăre şi pregătite să intervină. Aflăm, astfel, de Iulius Vestalis trimis în Pont „să restabilească dreptatea” (*missus es … ut possis reddas iura*; IV 7, 1-2), probabil în calitate de *paefectus*, după ce anterior se distinsese ca

https://biblioteca-digitala.ro

primipilar în luptele de la Aegysus (IV 7, 15-22). Tot o funcţie de conducere (legat imperial?) are şi Pomponius Flaccus; el ia parte la reinstaurarea controlului roman în cetatea Troesmis, iar calitatea de conducător în zona pontică este repetat subliniată de Ovidius: *praefuit his locis, illo sub duce, tenuit Mysas gentes* (IV 9, 75-80). În sfârşit, este menţionat şi P. Vitellius, unchiul viitorului împărat; acesta vine la Aegysus în fruntea unei formaţiuni militare, folosind flota militară romană cantonată pe Dunăre (IV 7, 27-28). Ca intermediari ai autorităţii romane în zona de interior a Dobrogei şi pe linia Dunării sunt menţionaţi odrizii. Ovidius se referă la prezenţa unor trupe odride la Aegysus (I 8 şi IV 7) şi Troesmis (IV 9) şi face apel la regele Cotys să-i asigure siguranţa exilului (IV 9). Informaţiile, aflate într-o formă literară la Ovidius, completate cu alte surse istorice (*Analele* lui Tacitus) şi confirmate de documente epigrafice, se dovedesc exacte şi utile, conferind valoare documentară operei ovidiene din exil.

Scrisorile sunt adresate unor nume cunoscute, oameni de litere sau personaje cu influenţă sau putere politică capabile să intervină în favoarea poetului. Cele mai multe au ca destinatari pe Cotta Maximus şi Valerius Messalinus, fiii lui Valerius Messalla Corvinus, om politic cu influenţă pe lângă Augustus şi conducătorul unui cenaclu literar frecventat şi de Ovidius. Cei doi fraţi erau apropiaţi ai împăratului Tiberius, şi cu funcţii publice importante, dar nu pe durata exilului poetului la Tomis. Lor Ovidius li se adresează invocând calitatea de vechi prieten (*non ultimus inter amicos*, I 5) şi pasiunea comună, poezia (III 5, 37).

Lui Fabius Maximus i se adresează ca rudă şi mai ales ca prieten apropiat al lui Augustus (I 2; III 3), pentru a-şi reproşa, exagerat poate, moartea lui neaşteptată (IV 6, 11-12). Lui Sextus Pompeius îi sunt adresate patru epistole, toate în cartea a IV-a a elegiilor. Faţă de

https://biblioteca-digitala.ro

Pompeius se simte „dator cu viaţa sa” (*debitor vitae*; IV 1,1) şi se consideră pe sine „opera” şi „darul” ocrotirii sale (*tutelaeque feror munus opusque tuae*; IV 1, 36). I se adresează când este desemnat în calitate de consul (IV 4) şi când îşi preia funcţia, în anul 14 d. Hr. (IV 5), având grijă să sublinieze legătura specială, de prietenie, dintre Sextus Pompeius şi Germanicus (IV 5, 25). Deşi, pentru poet, noua funcţie nu a fost urmată şi de o schimbare a situaţiei sale, Ovidius se consideră, pe sine, în categoria bunurilor materiale ale lui Sextus Pompeius (IV 15, 19-20). I se adresează lui Graecinus când acesta este desemnat în funcţia de consul la Roma (IV 9), după ce anterior făcuse apel la el şi ca prieten (I 6; II 6). Îl invocă şi pe Pomponius Flaccus, fratele lui Graecinus, când acesta îşi exercită autoritatea în Pontul Stâng şi nu ajunsese încă să-şi exercite pe cea de consul la Roma, în anul 17 d. Hr. (IV 9).

Nu mai ajunge însă să-i scrie lui Flaccus în funcţia de consul pe care acesta o obţinuse pentru anul 17 d. Hr., deşi ştie că Flaccus fusese desemnat şi urma să-i urmeze în funcţie lui Graecinus (IV 9).

Între cei cu autoritate sau cu posibilă influenţă cărora poetul se adresează îi mai amintim pe Iulius Vestalis aflat în misiune importantă „pe ţărmul euxinic” (IV 7); Salanus, profesor de retorică al lui Germanicus (II 5); Carus, tutorele copiilor lui Germanicus (IV 13); Suillius, ginerele lui Ovidius, dar care contează mai mult în calitate de chestor al lui Germanicus (IV 8). Este de reţinut reiterarea apelurilor către Germanicus şi nu către Tiberius şi reorientarea scrisorilor, în partea a doua a cărţii a IV-a, către destinatari noi, din lumea poeţilor şi oratorilor: Albinovanus Pedo (IV 10), Gallio (IV 11), Tuticanus (IV 12 şi 14), Carus (IV 13).

Încă o dată scrisorile din exil îşi dovedesc calitatea documentară: catalogul poeţilor din elegia IV 16 adresată „unui invidios” (*ad*

https://biblioteca-digitala.ro

inuidium) aduce în lumină nume de poeţi mai puţin cunoscuţi sau nume necunoscute în altă parte (Numa, Sabinus, Largus, Camerinus şi alţii).

Cât despre reorientare, dincolo de „legătura dintre poeţi", aceasta se identifică cu o schimbare de atitudine a lui Ovidius. R. Syme a notat-o în cartea sa, *History in Ovid, p. 88*: „înainte de anul 13 î. Hr. Ovidius ajunge să nu mai aibă încredere în „*magna nomina*". Cartea a III-a conţine ultimul poem către Cotta Maximus (III 8), ultimul către Paulus Fabius Maximus (III 3). În cartea a IV-a numai doi dintre prietenii anteriori mai apar, Brutus (IV 6) şi Graecinus (IV 9). În schimb apar alţii, opt la număr. Patru dintre ei sunt poeţi: (Cornelius) Severus, Albinovanus Pedo, Tuticanus, Carus. Acest fapt ilustrează o schimbare în apropierea lui Ovidius faţă de persoanele cu influenţă".

Speranţa poetului, oscilantă – între scrisoarea către Graecinus (I 6), cea către Messalinus (II 2) şi cea către Atticus (II 7) –, este înlocuită de renunţare (III 7).

Ovidius îşi reconsideră şi situaţia sa între tomitani: este om al cetăţii, integrat în acţiunile de apărare (I 8) şi în manifestările publice locale faţă de noua putere romană; este recompensat cu lauri şi scutiri de dări (IV 9). Sesizând că versurile sale i-au nemulţumit pe tomitani, ţine să precizeze: „urăsc a voastre locuri, dar vă iubesc pe voi" şi „nu oamenii, ci locul l-am blestemat în versuri" (IV 14, 24 şi 29), sau, într-o traducere mai puţin poetică „locurilor, nu oamenilor, le-am adus învinuiri prea îndreptăţite" (*Fontes* I p. 339).

„*Scrisorile din Pont*" rămân o operă poetică. Ovidius recurge la mijloace specifice poeziei: se compară pe sine cu Iason (I 4); recreează, din imaginaţie, plimbări (I 8), desfăşurări de triumfuri (II 1) sau acţiuni publice la Roma (IV 5); acordă rol visului şi Faimei şi crează dialoguri imaginare (III 3 şi IV 4); recurge la formule specifice poeziei

https://biblioteca-digitala.ro

epice – catalogul fluviilor (IV 10) şi catalogul poeţilor (IV 16); recompune, în rezumat, mitul Ifigeniei (III 2) şi Odiseea (IV 10); crează scenarii şi dă indicaţii aproape regizorale cum să se intervină pe lângă Tiberius (II 2) sau pe lângă împărăteasa Livia (III 1). Anticipând, parcă, reproşurile ulterioare din partea criticilor se apără: „Din versurile aceste n-am vrut să fac o carte: / Să scriu pe la prieteni, atâta am voit./ Le-am strâns apoi pe toate, dar fără rânduială,/ N-am vrut să fac din ele o operă pe-ales”. (III 9, 51-54).

Versurile lui Ovidius reprezintă pentru posteritate un document preţios: în ele aflăm poezie şi istorie - a evenimentelor şi a oamenilor -, geografie şi literatură, mitologie, cultură şi civilizaţie. Poezia din exil a lui Publius Ovidius Naso rămâne în continuare o operă deschisă cunoaşterii, interpretărilor şi analizei.

LIVIA BUZOIANU

https://biblioteca-digitala.ro

NOTA ASUPRA EDIŢIEI

Scrisorile din exil ale poetului latin Publius Ovidius Naso s-au bucurat de un interes special din partea traducătorilor şi comentatorilor din România. Referiri la texte ovidiene şi traduceri din Ovidius aflăm în *Bibliografia ovidiană în România*, semnată de N. Lascu şi apărută postum, în revista Pontica 23 (1990) p. 367-404. Tot N. Lascu inclusese în monografia *Ovidiu. Omul şi poetul*, Ed. Dacia, Cluj, 1971 un capitol (VII) intitulat *Ovidius în România*. Traducerile selective din elegiile ovidiene apărute în diverse publicaţii („Convorbiri literare", „Familia", „Columna lui Traian", „Analele Dobrogei" ş.a.) sau în manuale şi cărţi de uz şcolar, erau semnate între alţii de Bogdan Petriceicu Haşdeu, Ştefan Vârgolici, Ştefan Bezdechi, Ioan Mincu, Petre Stati etc.

În 1930 apare la Cluj, la editura Cartea Românească, volumul P. Ovidius Naso, *Scrisori din Tomis,* în româneşte de Şt. Bezdechi. În aceeaşi traducere notăm un volum în manuscris intitulat *Ovidius. Pontica*, aflat la Bibl.Fil.Cluj-Napoca, Acad.R.S.R. -manuscris nr. 1168/1 f.f.a, 116 [1956], (cu menţiunea „Metru original. Cuprinde traducerea integrală").* Deşi traducerile izolate continuă să apară, reţinem aici doar culegerile integrale:

---

* N. Lascu, *Bibliografia ovidiană în România*, Pontica 23 (1990), p.393, nr. 224.

https://biblioteca-digitala.ro

-Ovidius, *Tristele*. Tălmăcire, cuvânt înainte şi note de Eusebiu Camilar, Editura Tineretului, Bucureşti, 1957;

-Publius Ovidius Naso, *Scrisori din exil*. În româneşte de Teodor Naum. Studiu introductiv şi comentarii de N. Lascu, ESPLA, Bucureşti, 1957 (cuprinde traducerea integrală a *Tristelor* şi *Ponticelor*);

-Publius Ovidius Naso, *Epistole din exil*. Traducerea de Eusebiu Camilar. Prefaţă, note şi indice de Toma Vasilescu, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966.

-Publius Ovidius Naso, *Tristele*. *Ponticele*. Traducere şi prefaţă de Teodor Naum. Ediţie ilustrată de Mircea Dumitrescu, Editura Univers, Bucureşti, 1972.

-Publius Ovidius Naso, *Opere*. Colecţia „Aethra" (coord. Andrei Ţurcanu), Editura Gunivas SRL, Chişinău, 2001 (în cuvântul introductiv se menţionează că volumul „reuneşte pentru prima oară într-o singură carte traducerea în româneşte a tuturor operelor majore ale lui Ovidius"). Pentru *Triste* şi *Pontice* a fost utilizată ediţia semnată de Teodor Naum, apărută în 1972.

Apariţia unei ediţii bilingve - română şi latină - a celor două cărţi de elegii tomitane apare ca o necesitate. Prin alăturare, cititorul poate redescoperi frumuseţea poeziei; poate aprecia muzicalitatea versului latin şi acurateţea traducerii; poate reţine imagini sau înţelege semnificaţia unor termeni. Specialistul – clasicist, romanist sau istoric – va afla un text încă deschis investigaţiei.

Pentru versiunea în limba română am folosit traducerea lui Teodor Naum, *Tristele*. *Ponticele,* Editura Univers, Bucureşti, 1972. Dincolo de orice argument, dăm în citat, cuvântul traducătorului din prefaţa volumului (p. XIV-XV):

„Ce a făcut, traducătorul?

https://biblioteca-digitala.ro

El n-a voit să facă o traducere literală, o juxtă a textului latin, ci o traducere literară, care să redea caracterele esenţiale ale poeziei ovidiene din cele două culegeri de elegii, o creare din nou, dacă s-ar fi putut, pentru publicul românesc, a operei din exil a lui Ovidiu, pentru acel public care are, mai mult decât oricare altul, dreptul şi datoria de a cunoaşte, într-o formă adecvată, opera poetului. Autorul traducerii se grăbeşte, însă, a adăugi că n-a înţeles a întreprinde o asemenea lucrare fără respectarea textului latin. El a ales, dintre schemele metrice pe care le avea la îndemână, pe aceea a versului iambic de patrusprezece silabe, în alternanţă regulată cu unul de treisprezece, fără rimă, vers întrebuinţat şi de cei doi înaintaşi mai vechi, Haşdeu şi Ştefan Vârgolici, în puţinele lor încercări de traducere din elegiile exilului. Alegerea acestui vers i-a permis traducătorului, descătuşat de tirania rimei, să salveze cât mai mult din textul ovidian şi să redea câteva din trăsăturile lui esenţiale. În silinţele lui de a ajunge la acest rezultat, el s-a străduit să înlăture hiatele supărătoare şi nepermise, aglomerările de sunete identice, sinizezele intolerabile, inversiunile care împiedică mersul firesc al cugetării, preferând chiar, pe ici pe colo, o greşeală de accent unei cacofonii, toate aceste spre a face să se audă şi în traducere acel murmur de armonie în care nefericitul poet şi-a învăluit jalea durerosului său exil."

Ediţii de texte folosite de traducător:

- P. Ovidius Naso, ex recognitione Rudolphi Merkelii, tom. III, Lipsiae, sumptibus et typis B.G. Teubneri, 1853.

- P. Ovidii Nasonis Carmina edidit Alexander Riese, vol. III, editio stereotypa, ex officina Bernhardi Teuchnitz, Lipsiae, 1874.

- R. Ehward-F. Lévy, *Tristia*, *Ibis*, *Ex Ponto*, Teubner, 1922.

Ediţii de texte folosite pentru acest volum:

https://biblioteca-digitala.ro

- P. Ovidi Nasó, *Tristes*. Text establert per Miquel Dolç, traducció de Carme Boyé. Vol. I (Llibres I-II), Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1965; vol. II (Llibres III-V), Barcelona, Fundaciaó Bernat Metge, 1966.

- P. Ovidius Naso, *Tristia*. Herausgegeben, übersetzt und erklärt von Georg Luck, Band I, II, Carl Winter. Universitätsverlag, Heidelberg 1977.

- P. Ovidi Nasonis, *Ex Ponto libri quattuor*, recensuit J. A. Richmond, BSB B.G. Teubner Verlagsgesellschaft, Leipzig, 1990.

Alte lucrări consultate de noi pentru redactarea notelor:

- P. Ovidi Nasonis *Tristia*. Text latin cu o introducere, adnotaţiuni şi un index de Anghel Marinescu, Institutul de Arte Grafice „Carmen Sylva“, Bucureşti, 1921.

- *Ovidius* în: *Izvoare privind istoria României/ Fontes ad historiam Dacoromaniae pertinentes*, I (ed. Vladimir Iliescu, Virgil Popescu, Gheorghe Ştefan), Editura Academiei, Bucureşti, 1964.

- Arrianus, *Expediţia lui Alexandru cel Mare în Asia*, Editura Ştiinţifică, Cluj, 1966.

- Homer, *Iliada*. Traducere în metru original de G. Murnu, Editura Univers, Bucureşti, 1967.

- Homer, *Odiseea*. În româneşte de George Murnu, Editura Univers, Bucureşti, 1971.

- Horace. *Oeuvres complètes*, vol. I, II; traduction nouvelle avec une introduction et des notes par François Richard, Classiques Garnier, Paris (f.a.)

- Titus Livius, *De la fondarea Romei*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1959.

- Ovidiu, *Arta iubirii*. Traducere şi note de Maria – Valeria Petrescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1977.

https://biblioteca-digitala.ro

- Ovidius, *Metamorfoze*, ed. II revăzută. Studiu introductiv, traducere şi note de David Popescu, Editura Ştiinţifică, Cluj, 1972.

- Plinius, *Naturalis historia. Enciclopedia cunoştinţelor din Antichitate*. Vol. I – *Cosmologia. Geografia* (traducere de Ioana Costa şi Tudor Dinu), Editura Polirom, Iaşi, 2001; Vol. al VI-lea – *Mineralogia şi istoria artei* (traducere din limba latină, prefaţă, note şi indice de Ioana Costa), Editura Polirom, Iaşi, 2004.

- Suetonius, *Vieţile celor doisprezece Cezari*. Traducere din limba latină, prefaţă şi anexe Gheorghe Ceauşescu, RAO Clasic, Debrecen, Ungaria, 1998.

- Cornelius Tacitus, *Anale*, Traducere din limba latină, introducere şi note de Gheorghe Guţu, Editura Humanitas, 1995.

- Vergilius, *Eneida*. Traducere Dumitru Murăraşu, ESPLA, Bucureşti, 1956.

- Anca Balaci, *Mic dicţonar mitologic greco-roman*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969.

- H. Bardon, *La littérature latine inconnue*, tome 2, Paris, 1956.

- Jean Bayet, *Literatura latină*, Editura Univers, Bucureşti, 1972.

- Raymond Block, Jean Cousin, *Roma şi destinul ei*. Traducere şi note de Barbu şi Dan Sluşanschi, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985.

- Ovidiu Drimba, *Ovidiu. Marele exilat la Tomis*, Editura Saeculum, Bucureşti, 2001.

-*Enciclopedia civilizaţiei romane* (coord. D. Tudor), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982.

-Anna Ferrari, *Dicţionar de mitologie greacă şi romană*. Traducere de Dragoş Cojocaru, Emanuela Stoleriu, Dana Zămoşteanu, Editura Polirom, Iaşi, 2003.

https://biblioteca-digitala.ro

- Pierre Grimal, *Civilizaţia romană*. Traducere, prefaţă şi note de Eugen Cizek, Editura Minerva, Bucureşti, 1973.

-Gheorghe Guţu, *Dicţionar latin-român*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.

-Theodor Iordănescu, Mariana Diaconescu, Ana-Cristina Halichias, *Dicţionar latin-român*, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 2003.

-Nicolae Lascu, *Ovidius – omul şi poetul*, Editura Dacia, Cluj, 1971.

-Horia C. Matei, *Civilizaţia lumii antice*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983.

-*Scriitori greci şi latini*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978.

-D.M. Pippidi, *În jurul cronologiei scrisorilor lui Ovidiu din Pont*, Pontica 5 (1972), p. 419-428.

- Ronald Syme, *History in Ovid*, Oxford University Press, 1978.

*

Compararea textelor în ediţiile folosite, confruntate cu traducerea din limba română ne-a dat prilejul să notăm, uneori, variante de termeni (vocabular) sau de structură a versului. Pentru uşurinţa lecturii, nu am considerat necesar să dăm sau să preluăm din ediţiile consultate şi aparatul critic.

În versiunea în limba română am păstrat formele grafice ale traducătorului, respectiv consoane duble (ex. cellalt), apostroful (a' mele, a'patriei, făr'de, cu-a'tale, pân'la etc.), uneori şi accentul (Cezàrul, acestòra, Iùl, Hèfestos, Venèrea), acestea contând în metrica versului.

Tot în versiunea în limba română *Tristele* sunt însoţite de câte un titlu dat de traducător. Păstrând în totalitate traducerea lui T. Naum, dăm acest titlu în paranteze.

https://biblioteca-digitala.ro

Prescurtări folosite:

- Ediţia G.L. - P. Ovidius Naso, Tristia, Heidelberg 1977 (vezi ediţiile de text folosite).

- Ediţia Richmond - P. Ovidi Nasonis, Ex Ponto libri quattuor, Leipzig, 1990. *(vezi ediţiile de text folosite).*

- Ediţia Dolç & Boyé - P. Ovidius Nasó, Tristes, Barcelona. 1965/1966 (vezi ediţiile de text folosite).

- PIR –Prosopographia Imperii Romani, Saec. I, II, III.

- Suetonius, *Iul.; Aug.; Tib.; Vit. – Suetonius, Vieţile celor doisprezece Cezari. Cartea întâi: Divinus Iulius; Cartea a II-a: Divinul Augustus; Cartea a III-a: Tiberius; Cartea a şaptea: Galba, Otho, Vitellius. Traducere din limba latină, prefaţă şi anexe – Gheorghe Ceauşescu.*

- a. – adjectiv;

- adu. – adverb;

- gr. – în limba greacă;

- d. Hr. – după Hristos;

- î. Hr. – înainte de Hristos;

- n. – notă;

- N. – Nominativ (cazul);

- v. – versul;

- Pont. – Ovidius. Epitulae ex Ponto/ Pontice;

- Trist. – Ovidius, Tristia/ Tristele.

https://biblioteca-digitala.ro

Drumul lui Ovidius din Italia la Tomis.
Basorelief executat de Gheorghe Popescu si Nuni Dona (1966-1967)

https://biblioteca-digitala.ro

Basorelief reprezentând pe membrii familiei imperiale (Tiberius, Augustus, Livia şi Iulia)

https://biblioteca-digitala.ro

TRISTIA

TRISTELE

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER PRIMVS

I

Parue — nec inuideo — sine me, liber, ibis in Urbem
ei mihi, quo domino non licet ire tuo!
uade, sed incultus, qualem decet exulis esse:
infelix habitum temporis huius habe.
nec te purpureo uelent uaccinia fuco —
non est conueniens luctibus ille color —
nec titulus minio, nec cedro charta notetur,
candida nec nigra cornua fronte geras.
felices ornent haec instrumenta libellos:
fortunae memorem te decet esse meae.
nec fragili geminae poliantur pumice frontes,
hirsutus sparsis ut uideare comis.
neue liturarum pudeat! qui uiderit illas,
de lacrimis factas sentiat esse meis.
uade, liber, uerbisque meis loca grata saluta:
contingam certe quo licet illa pede.
si quis, ut in populo, nostri non inmemor illi,
si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit,
uiuere me dices, saluum tamen esse negabis,

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA I

I [Cuvânt de însoțire]

Tu, cartea mea, vei merge la Roma fără mine,
Te las: acolo mie a merge nu mi-i dat.
Dar fără de podoabe[1] te du, cum se cuvine:
Un exilat ţi-i tată, ia-ţi strai de exilat!
Să nu te-mbraci, sărmano, în roşie porfiră,
Căci nu acesta este al jalei trist veşmânt!
Nici măciulii de fildeş la capetele negre,
Nici titlu scris cu roşu, nici unsă cu ulei!
Să se gătească astfel o carte fericită!
Tu— să-ţi aduci aminte de tristul meu destin!
Să nu fii netezită cu pumice poroasă,
Să pari la toţi zburlită, cu părul despletit.
Să nu roşeşti de pete: acel ce-o să le vadă
Cu lacrimile mele va şti că le-am făcut.
Tu locurilor scumpe te-nchină de la mine:
Cu-al tău picior eu însumi voi crede că le-ating!
Iar dacă din mulţime se va găsi vreunul
Să-şi mai aduc-aminte, să-ntrebe cum o duc,
Să-i spui că sunt în viaţă, dar mort sunt între oameni,

https://biblioteca-digitala.ro

id quoque, quod uiuam, munus habere dei.
atque ita tu tacitus quaerenti plura legendus,
ne, quae non opus est, forte loquare, caue.
protinus admonitus repetet mea crimina lector,
et peragar populi publicus ore reus.
tu caue defendas, quamuis mordebere dictis:
causa patrocinio non bona peior erit:
inuenies aliquem, qui me suspiret ademptum,
carmina nec siccis perlegat ista genis,
et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
sit mea lenito Caesare poena leuis:
nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille, precamur,
placatos miseris qui uolet esse deos,
quaeque uolet, rata sint, ablataque principis ira
sedibus in patriis det mihi posse mori.
ut peragas mandata, liber, culpabere forsan
ingeniique minor laude ferere mei.
iudicis officium est ut res, ita tempora rerum
quaerere: quaesito tempore tutus eris.
carmina proueniunt animo deducta sereno:
nubila sunt subitis tempora nostra malis.
carmina secessum scribentis et otia quaerunt:
me mare, me uenti, me fera iactat hiems.
carminibus metus omnis obest: ego perditus ensem
haesurum iugulo iam puto iamque meo.

Ediţia G.L.: *maior* (v. 26); *pectora nostra* (v. 40)

https://biblioteca-digitala.ro

Şi, totuşi, că viaţa-mi e darul unui zeu.
Să taci de-o să te-ntrebe mai multe despre mine,
Şi lasă-te citită; să nu vorbeşti prea mult!
El va voi să afle ce crime făptuit-am:
«Un făcător de rele»! cu toţii vor striga.
De te-or huli cu vorba, deloc să nu te aperi:
Când vrei s-acoperi vina, eşti şi mai vinovat!
Iar de-i găsi vreunul pe mine să mă plângă
Şi cartea să-mi citească cu lacrimile-n ochi,
Dorind în taină, singur, neauzit de nimeni,
Să se îmbune Cezar, atunci mă rog şi eu:
Să-l fericească zeii pe-acela ce doreşte
Ca zeii să se-ndure de cel nefericit!
În plin să-i meargă toate, Cezarul să se-mpace
Şi mie să-mi dea voie să mor în ţara mea!
Chiar de-mi urmezi porunca, tot au să-ţi bage vină,
Şi mai prejos de faima poetului vei fi.
Dar după timp se cere să fie judecată
O faptă! numai astfel, vei fi la adăpost.
Senin când e la suflet, atunci poetul cântă:
Pe sufletul meu însă nori negri s-au lăsat.
Singurătate cere şi tihnă poezia:
Pe mine mă aruncă furtunile pe mări.
Când scrii, să n-ai vreo teamă: eu văd în orice clipă
Cum sabia barbară pândeşte capul meu.

https://biblioteca-digitala.ro

haec quoque quod facio, iudex mirabitur aequus,
scriptaque cum uenia qualiacumque leget.
da mihi Maeoniden et tot circumice casus:
ingenium tantis excidet omne malis.
denique securus famae, liber, ire memento,
nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
non ita se nobis praebet Fortuna secundam,
ut tibi sit ratio laudis habenda tuae.
donec eram sospes, tituli tangebar amore,
quaerendique mihi nominis ardor erat.
carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
sit satis: ingenio sic fuga parta meo.
tu tamen i pro me, tu, cui licet, aspice Romam:
di facerent, possem nunc meus esse liber!
nec te, quod uenias magnam peregrinus in urbem,
ignotum populo posse uenire puta.
ut titulo careas, ipso noscere colore:
dissimulare uelis, te liquet esse meum.
clam tamen intrato, ne te mea carmina laedant:
non sunt ut quondam plena fauoris erant.
si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum
non putet, e gremio reiciatque suo,
'inspice' dic 'titulum: non sum praeceptor amoris;
quas meruit, poenas iam dedit illud opus.'
forsitan expectes, an in alta Palatia missum

https://biblioteca-digitala.ro

Şi încă-i de mirare c-am scris aceste versuri;
Tot o să le citească un critic iertător.
Chiar pe Omer[2] cu-atâtea pericole-mpresoară-l
Şi vei vedea cum piere talentul lui Omer.
O, cartea mea, tu pleacă! De lume să nu-ţi pese,
Ruşine să nu-ţi fie că lumii n-ai plăcut:
Azi nu ne mai zâmbeşte norocul de-altădată,
Azi glorie şi nume n-ai dreptul să mai ceri.
Da! când eram ferice, umblam după mărire,
Ardeam să-mi fac un nume pe-atunce; dar acum
Destul că poezia şi arta nu mi-o blestem,
Că doară poezia, tot ea m-a exilat!
Deci du-te, carte scumpă, în locul meu vezi Roma!
Ah! cum nu pot eu însumi să fiu în locul tău!
Dar când în marea Romă tu vei intra străină,
De tot necunoscută nu crede că-i intra:
Chiar fără niciun titlu, te-ar da de gol coloarea,
Dac-ai voi acolo s-ascunzi că eşti a mea.
Tu pe furiş să intri, ca nu cumva să-ţi facă
Vreun rău a' mele cânturi mai vechi, ce nu mai plac.
Iar dacă oarecine n-o vrea să te citească
Şi te-o zvârli din mână fiindcă eşti a mea,
Zi-i: «Uite-te la titlu! Eu nu-s *Arta iubirii*[3]:
Ea şi-a luat pedeapsa ce i se cuvenea!»
Vrei poate-acum să afli de-ţi poruncesc a merge

https://biblioteca-digitala.ro

scandere te iubeam Caesareamque domum.
ignoscant augusta mihi loca dique locorum!
uenit in hoc illa fulmen ab arce caput.
esse quidem memini mitissima sedibus illis
numina, sed timeo qui nocuere deos.
terretur minimo pennae stridore columba,
unguibus, accipiter, saucia facta tuis.
nec procul a stabulis audet discedere, si qua
excussa est auidi dentibus agna lupi.
uitaret caelum Phaethon, si uiueret, et quos
optarat stulte, tangere nollet equos.
me quoque, quae sensi, fateor Iouis arma timere:
me reor infesto, cum tonat, igne peti.
quicumque Argolica de classe Capherea fugit,
semper ab Euboicis uela retorquet aquis;
et mea cumba semel uasta percussa procella
illum, quo laesa est, horret adire locum.
ergo caue, liber, et timida circumspice mente,
ut satis a media sit tibi plebe legi.
dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, aequoreis nomina fecit aquis.
difficile est tamen hinc, remis utaris an aura,
dicere: consilium resque locusque dabunt.
si poteris uacuo tradi, si cuncta uidebis
mitia, si uires fregerit ira suas,

https://biblioteca-digitala.ro

La casa-mpărătească, pe-naltul Palatin[4]?
O! mult auguste locuri, o, zei, vă cer iertare,
Dar fulgerul de-acolo căzu pe capul meu.
Îndurători sunt zeii din locurile-acele,
Dar eu mă tem de zeii de care-am fost lovit.
De-un fâlfâit de aripi i-i groază porumbiţei,
Rănită altădată de gheara unui uli;
Mioara prea departe de staul nu s-avântă
De-a fost o dată scoasă din gura unui lup.
Şi nu s-ar mai atinge nici Faeton de caii
Din cer, pe care-odată nebun i-a fost dorit[5]!
Şi eu mă tem de arma lui Joe[6]: o cunosc eu!
Când tună, cred că focul din cer m-ajunge iar!
Cel ce-a scăpat o dată de-a Cafareei stâncă[7],
De ţărmul eubeic fereşte vasul său.
Şi luntrea mea, bătută de viforul furtunii,
Spăimântă-se de ţărmul de care s-a izbit.
O, cartea mea, fii dară cuminte, chibzuită!
De te citeşte lumea de mijloc, ţi-i de-ajuns.
Cu şubrede aripe Icar sburând în slavă[8]
Se prăbuşi în marea ce-i zice-a lui Icar.[9]
De-aici eu nu ştiu însă: cu vâsle sau cu pânze
Vei merge? Locul, timpul ţi-or spune cum să faci.
De n-are alte treburi şi-l vezi în toane bune,
Şi dac-a lui mânie cumva s-a potolit,

https://biblioteca-digitala.ro

si quis erit, qui te dubitantem et adire timentem
tradat, et ante tamen pauca loquatur, adi.
luce bona dominoque tuo felicior ipso
peruenias illuc et mala nostra leues!
namque ea uel nemo, uel qui mihi uulnera fecit,
solus Achilleo tollere more potest.
tantum ne noceas, dum uis prodesse, uideto —
nam spes est animi nostra timore minor —
quaeque quiescebat, ne mota resaeuiat ira,
et poenae tu sis altera causa, caue!
cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus
contigerisque tuam, scrinia curua, domum,
aspicies illic positos ex ordine fratres,
quos studium cunctos euigilauit idem.
cetera turba palam titulos ostendet apertos
et sua detecta nomina fronte geret;
tres procul obscura latitantes parte uidebis,
sic quoque, quod nemo nescit, amare docent.
hos tu uel fugias, uel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque uoces.
deque tribus, moneo, si qua est tibi cura parentis,
ne quemquam, quamuis ipse docebit, ames.
sunt quoque mutatae, ter quinque uolumina, formae,
nuper ab exequiis carmina rapta meis:
his mando dicas, inter mutata referri

https://biblioteca-digitala.ro

Şi dacă are cine la dânsul să te ducă,
Sfioasă, temătoare, ba pune şi cuvânt,
Tu intră! Decât mine să fii mai fericită!
S-ajungi într-o zi bună, durerea să-mi alini!
Ori nimene nu poate să-mi curme suferinţa,
Ori numai, ca Ahile, acel ce m-a rănit[10].
Dar, vrând să-mi faci un bine, tu vezi să nu mă vatămi;
Speranţa-mi este mică, mai mare-i frica mea.
Şi vezi mânia veche să nu i se aprindă,
Şi tu să fii pricina unei pedepse noi!
Când în cămara noastră tu ai să fii primită
Şi vei intra în scrinul rotund, la locul tău,
Tu vei vedea acolo, în bună rânduială,
Născuţi în nopţi de veghe, pe fraţii tăi ceilalţi.
Ei poartă, fiecare, la capăt, câte-un nume
Şi titlul şi-l arată pe faţă orişicui.
Trei numai stau deoparte, ascunşi în întuneric[11]:
Ei dragostea ne-nvaţă, pe care toţi o ştim.
Dar tu să fugi de dânşii sau, dacă te încumeţi,
Edipi să-i faci de-a dreptul, Edipi şi Telegoni[12]!
Oricât au să te-nveţe, de mă iubeşti pe mine,
Din trei, tu pe niciunul te rog să nu-l iubeşti!
Din calda mea cenuşă scăpate mai deunăzi,
Şi din *Metamorfoze*[13] sunt cincisprezece cărţi.
Tu spune-le că soarta-mi, şi ea, se poate pune

https://biblioteca-digitala.ro

fortunae uultum corpora posse meae.
namque ea dissimilis subito est effecta priori,
flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
plura quidem mandare tibi, si quaeris, habebam,
sed uereor tardae causa fuisse morae,
et si quae subeunt, tecum, liber, omnia ferres,
sarcina laturo magna futurus eras.
longa uia est, propera! nobis habitabitur orbis
ultimus, a terra terra remota mea.

Ediţia G.L.: *tardae causa fuisse uiae* (v. 124)

https://biblioteca-digitala.ro

In rândul lor, căci faţa-i deodată s-a schimbat;
Ea nu mai este-asemeni cu cea de mai-nainte:
Râdea odată soarta-mi, azi plângi de mila ei!
De vrei să ştii, eu multe aş mai avea a-ţi spune,
Dar şi aşa mi-i teamă că te-am întârziat.
Dac-ai lua cu tine chiar tot ce-mi vine-n minte,
Pe drum ai fi, atunce, o sarcină prea grea.
Şi drumu-i lung. Grăbeşte! Iar eu, în fundul lumii[14],
Departe, mult departe voi fi de ţara mea!

https://biblioteca-digitala.ro

II

Di maris et caeli—quid enim nisi uota supersunt?-
soluere quassatae parcite membra ratis,
neue, precor, magni subscribite Caesaris irae!
saepe premente deo fert deus alter opem.
Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo,
aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
oderat Aenean propior Saturnia Turno.
ille tamen Veneris numine tutus erat.
saepe ferox cautum petit Neptunus Vlixem,
eripuit patruo saepe Minerua suo.
et nobis aliquod, quamuis distamus ab illis,
quis uetat irato numen adesse deo?
uerba miser frustra non proficientia perdo:
ipsa graues spargunt ora loquentis aquae,
terribilisque Notus iactat mea dicta, precesque,
ad quos mittuntur, non sinit ire deos.
ergo idem uenti, ne causa laedar in una,
uelaque nescio quo uotaque nostra ferunt.
me miserum, quanti montes uoluuntur aquarum!
iam iam tacturos sidera summa putes.
quantae diducto subsidunt aequore ualles!
iam iam tacturas Tartara nigra putes.
quocumque aspicio, nihil est, nisi pontus et aer,
fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.

https://biblioteca-digitala.ro

II [Pe marea furtunoasă]

O, zei din cer şi mare, îmi mai rămâne ruga:
Ah! nava nu mi-o faceţi fărâme pe noian!
Nu ajutaţi mânia puternicului Cezar!
Un zeu ades te-ajută, când altul ţi-i duşman:
Când Venus şi Apolo stăteau de partea Troiei[15],
Vulcan[16] şi cu Minerva de moarte-o duşmăneau:
Prielnică lui Turnus, Junona pe Enea
Cel apărat de Venus într-una-l prigonea[17];
Atunci când spre Ulise Neptun, cu-a lui mânie[18],
Se năpustea, Minerva sărea în ajutor.
Eu nu-s cu ei asemeni, dar poate şi pe mine
Un zeu să mă păzească de ura altui zeu.
Dar vai! în vânt se pierde suspinul meu zadarnic,
Talazul cel nămornic închide gura mea,
Furtuna-mi risipeşte cuvintele în aer
Şi ruga mea n-o lasă s-ajungă pân' la zei.
Ah! tot acele vânturi duc cine ştie unde
Şi nava mea şi ruga-mi, căci una nu-i destul!
Vai mie! munţi nămornici de valuri se răstoarnă!
Mai, mai socoţi că apa ajunge pân' la cer.
Când marea se despică, ce groaznice prăpăstii!
În Tartarul cel negru socoţi că ele-ajung.
Oriunde-ntorci privirea, văzduh şi apă numai,
Talazuri spumegate şi nouri furtunoşi,

https://biblioteca-digitala.ro

inter utrumque fremunt inmani murmure uenti:
nescit, cui domino pareat, unda maris,
nam modo purpureo uires capit Eurus ab ortu,
nunc Zephyrus sero uespere missus adest,
nunc sicca gelidus Boreas bacchatur ab Arcto,
nunc Notus aduersa proelia fronte gerit.
rector in incerto est, nec quid fugiatue petatue
inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.
scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis,
dumque loquor, uultus obruit unda meos.
opprimet hanc animam fluctus, frustraque precanti
ore necaturas accipiemus aquas.
at pia nil aliud quam me dolet exule coniunx:
hoc unum nostri scitque gemitque mali.
nescit in inmenso iactari corpora ponto,
nescit agi uentis, nescit adesse necem.
o bene, quod non sum mecum conscendere passus,
ne mihi mors misero bis patienda foret!
at nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
dimidia certe parte superstes ero
ei mihi, quam celeri micuerunt nubila flamma!
quantus ab aetherio personat axe fragor!
nec leuius tabulae laterum feriuntur ab undis,
quam graue balistae moenia pulsat onus.
qui uenit hic fluctus, fluctus supereminet omnes:

https://biblioteca-digitala.ro

Iar viforul cu vuiet cum vâjâie de tare!
De ce stăpân s-asculte nu ştie-al mării val.
Când se-nteţeşte vântul din răsăritul rumen[19],
Când, iată, bate vântul venit de la apus[20],
Iar crivăţul sălbatic[21] din recea miazănoapte
Cu austrul acuma la luptă mi s-a pus[22]!
Cârmaciul nu mai ştie de ce să se ferească
Şi încotro s-o ieie: nimic nu poate el.
Eu mor de-acum: deşartă speranţa de scăpare!
Vorbesc, dar valul mării îneac-al meu obraz,
Îmi intră apa-n gură şi-mi taie răsuflarea,
Când gura mea zadarnic tot cere ajutor.
Soţia-n vremea asta exilul mi-l jeleşte,
Atâta ştie numai din valul meu amar:
Nu ştie că sunt gata să mor bătut de vânturi
Şi aruncat pe marea cea fără de hotar.
Noroc că n-am lăsat-o cu mine să se-mbarce:
Aş fi murit atunce, o, zei, de două ori!
Acum, fiindcă dânsa la adăpost e pusă,
Măcar pe jumătate eu tot am să trăiesc!
Vai mie! Cât de tare a fulgerat prin nouri!
Cum bubuie tot cerul de tunetul prelung!
Aşa izbeşte apa în laturile navei,
Ca grindina de pietre în ziduri de cetăţi.
Acuma vine valul cel mare, decât toate

https://biblioteca-digitala.ro

posterior nono est undecimoque prior.
nec letum timeo: genus est miserabile leti.
demite naufragium, mors mihi munus erit.
est aliquid, fatoue suo ferroue cadentem
in solida moriens ponere corpus humo,
et mandare suis aliqua, et sperare sepulcrum,
et non aequoreis piscibus esse cibum.
fingite me dignum tali nece, non ego solus
hic uehor: inmeritos cur mea poena trahit?
pro superi uiridesque dei, quibus aequora curae,
utraque iam uestras sistite turba minas,
quamque dedit uitam mitissima Caesaris ira,
hanc sinite infelix in loca iussa feram.
si quantam merui, poena me perdere uultis;
culpa mea est ipso iudice morte minor.
mittere me Stygias si iam uoluisset in undas
Caesar, in hoc uestra non eguisset ope.
est illi nostri non inuidiosa cruoris
copia, quodque dedit, cum uolet, ipse feret.
uos modo, quos certe nullo, puto, crimine laesi,
contenti nostris iam, precor, este malis!
nec tamen, ut cuncti miserum seruare uelitis,
quod periit, saluum iam caput esse potest.
ut mare considat uentisque ferentibus utar,
ut mihi parcatis, non minus exul ero!

https://biblioteca-digitala.ro

Mai mare şi mai groaznic: al zecelea talaz[23]!
De nu mă-nec în mare, un dar îmi pare moartea:
Nu moartea mă-nfioară, ci grozăvia ei!
Când mori de moarte bună ori cazi pe câmpul luptei,
Măcar atunce trupul ţi-l pune în pământ,
N-ajungi să fii mâncarea jivinilor din mare,
Ai cui să laşi o vorbă şi speri într-un mormânt.
Dar chiar să fiu eu vrednic de-o moarte-aşa de crudă,
De ce să trag cu mine pe-aceşti nevinovaţi?
O, zei de sus, din ceruri, ş-ai mărilor albastre,
Curmaţi mânia voastră şi unii şi ceilalţi!
Nefericita-mi viaţă, de Cezar dăruită,
S-o duc până la locul de dânsul poruncit!
Voiţi să-mi iau pedeapsa pe care-am meritat-o?
Nici Cezar nu mă ştie că-s morţii vinovat.
De-ar fi voit, el însuşi putea să mă trimită,
Făr-ajutorul vostru, pe-al Stixului[24] tărâm.
El singur poate numai să verse al meu sânge;
Mi-a dăruit viaţa? Mi-o poate şi lua!
Dar vouă, zei puternici, nu v-am greşit nimica;
A' mele suferinţe ah! fie-vă de-ajuns!
Deşi, de-aţi vrea cu toţii să mă scăpaţi de moarte,
Cel ce-a murit o dată viu nu mai poate fi!
Chiar marea să s-aşeze, chiar vântul să s-aline
Şi să-mi cruţaţi viaţa, voi fi tot exilat!

https://biblioteca-digitala.ro

non ego diuitias auidus sine fine parandi
latum mutandis mercibus aequor aro
nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas
oppida non Asiae, non loca uisa prius,
non ut Alexandri claram delatus ad urbem
delicias uideam, Nile iocose, tuas.
quod faciles opto uentos—quis credere possit? —
Sarmatis est tellus, quam mea uela petunt.
obligor, ut tangam laeui fera litora Ponti;
quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.
nescio quo uideam positos ut in orbe Tomitas,
exilem facio per mea uota uiam.
seu me diligitis, tantos conpescite fluctus,
pronaque sint nostrae numina uestra rati;
seu magis odistis, iussae me aduertite terrae:
supplicii pars est in regione mei.
ferte — quid hic facio? — rapidi mea carbasa uenti!
Ausonios fines cur mea uela uolunt?
noluit hoc Caesar: quid, quem fugat ille, tenetis?
aspiciat uultus Pontica terra meos.
et iubet et merui! nec, quae damnauerit ille,
crimina defendi fasque piumque puto.
si tamen acta deos numquam mortalia fallunt,
a culpa facinus scitis abesse mea.
immo ita, si scitis, si me meus abstulit error,

https://biblioteca-digitala.ro

Eu nu brăzdez genunea, ca să-mi adun avere,
Nu duc pe mare mărfuri să fac negustorii,
Nu merg la Nilul vesel şi la Alexandria,
Să văd viaţa-i dulce şi plină de-ncântări;
Nu merg, ca altădată, la şcolile Atenei,
Spre-a' Asiei oraşe eu azi nu mai alerg[25];
Azi cer un vânt prielnic — ah! cine poate crede ? —
Ca eu să pot în ţara sarmaţilor să merg,
Pe ţărmul cel sălbatic al Pontului, ba încă
Mă vaiet c-oi ajunge acolo prea încet!
Şi, ca să văd cam unde-s pe lume tomitanii,
Îmi fac mai scurtă calea cu-a' mele rugăciuni!
De mă iubiţi pe mine, genunea alinaţi-o
Şi navei mele daţi-i al vostru ajutor!
De nu, atunci mânaţi-o spre locul de osândă:
Şi mai cumplit acolo va fi exilul meu!
Mânaţi a' mele pânze mai repede, o, vânturi!
De ce mai cată ele italicul pământ[26]?
Când Cezar mă alungă, voi mă opriţi în cale?
O, nu! Să vadă Pontul cel barbar faţa mea!
Doar Cezar porunceşte! Şi vina osândită
De Cezar nu se cade s-o aperi şi nu-i drept.
O, zei, a' noastre fapte nu pot să vă înşele:
Voi ştiţi că nici de-o crimă eu nu sunt vinovat.
Şi dac-o rătăcire ah! mintea mi-a luat-o,

https://biblioteca-digitala.ro

stultaque, mens nobis non scelerata fuit,
quod licet et minimis, domui si fauimus illi,
si satis Augusti publica iussa mihi,
hoc duce si dixi felicia saecula, proque
Caesare tura piis Caesaribusque dedi,
si fuit hic animus nobis, ita parcite diui!
si minus, alta cadens obruat unda caput.
fallor, an incipiunt grauidae uanescere nubes,
uictaque mutati frangitur unda maris?
non casu, uos sed sub condicione uocati,
fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

Ediţia G.L.: *pius* (v. 104); *ira maris* (v. 108)

https://biblioteca-digitala.ro

Nătângă mi-a fost mintea, dar impie n-a fost!
Cât am putut, eu voia lui Cezar am vegheat-o,
Şi sfinte totdeauna mi-au fost a' lui porunci;
I-am fericit domnia şi pe altar tămâie,
Pios, am ars lui Cezar şi celorlalţi Cezari.
De-am fost aşa, iertare! o, zeilor puternici!
De nu, să mă înghită nămornicul talaz!
Mă-nşel? sau norii negri încep să se destrame?
S-alină oare marea? S-a frânt mânia ei?
Nu oarba întâmplare mi-ajută mie-acuma,
Nu eu, ci numai zeii atoateştiutori.

https://biblioteca-digitala.ro

III

Cum subit illius tristissima noctis imago
qua mihi supremum tempus in Urbe fuit,
cum repeto noctem, qua tota mihi cara reliqui,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
iam prope lux aderat, qua me discedere Caesar
finibus extremae iusserat Ausoniae.
nec spatium nec mens fuerat satis apta parandi:
torpuerant longa pectora nostra mora.
non mihi seruorum, comites non cura legendi,
non aptae profugo uestis opisue fuit.
non aliter stupui, quam qui Iouis ignibus ictus
uiuit et est uitae nescius ipse suae.
ut tamen hanc animi nubem dolor ipse remouit,
et tandem sensus conualuere mei,
adloquor extremum maestos abiturus amicos,
qui modo de multis unus et alter erant.
uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
imbre per indignas usque cadente genas.
nata procul Libycis aberat diuersa sub oris,
nec poterat fati certior esse mei.
quocumque aspiceres, luctus gemitusque sonabant,
formaque non taciti funeris intus erat.
femina uirque meo, pueri quoque funeri maerent,
inque domo lacrimas angulus omnis habet:

Ediţia G.L.: *quae* (v. 2); *comitis* (v. 9).

https://biblioteca-digitala.ro

III [Cea de pe urmă noapte la Roma]

Când îmi răsare-n minte imaginea cea tristă
A nopţii de pe urmă din Roma,-n care eu
Am părăsit acolo atâtea lucruri scumpe,
Din ochii mei ş-acuma curg lacrimi, curg mereu.
Era aproape ziua când Cezarul dăduse
Poruncă din hotarul Italiei[27] să plec.
Nici timp eu n-avusesem să mă gătesc de cale,
Nu-mi sta la drum nici mintea: eram înmărmurit!
Nici sclavi nu-mi alesesem, nici soţ de pribegie,
Nici bani nu-mi pregătisem, nici straie de proscris.
Eram ca omul care, trăsnit din cer de Joe,
Viează, dar nu ştie, sărmanul, că e viu.
Când nourul acesta mi-l risipi din suflet
A mea durere însăşi, când mi-am venit în ori,
Am zis atunci adio mâhniţilor prieteni.
Ce mulţi erau odată ! Acuma... numai doi!
Plângeam, plângea femeia şi mă strângea în braţe,
Şi plânsu-i ca o ploaie obrazul i-l brăzda,
Pe când a mea copilă[28] pe libicele ţărmuri
De soarta mea cea tristă nimica nu ştia.
Ce vaiete, ce plânset se auzea oriunde
Îţi întorceai privirea, şi bocet... ca la mort!
Toţi mă jeleau: bărbaţii, femeile, copiii,
Şi ud era de lacrimi în casă orice colţ.

https://biblioteca-digitala.ro

si licet exemplis in paruis grandibus uti,
haec facies Troiae, cum caperetur, erat.
iamque quiescebant uoces hominumque canumque
Lunaque nocturnos alta regebat equos.
hanc ego suspiciens et ab hac Capitolia cernens,
quae nostro frustra iuncta fuere Lari,
'numina uicinis habitantia sedibus,' inquam,
iamque oculis numquam templa uidenda meis,
dique relinquendi, quos urbs habet alta Quirini,
este salutati tempus in omne mihi!
et quamquam sero clipeum post uulnera sumo,
attamen hanc odiis exonerate fugam,
caelestique uiro, quis me deceperit error,
dicite, pro culpa ne scelus esse putet,
ut, quod uos scitis, poenae quoque sentiat auctor:
placato possum non miser esse deo.'
hac prece adoraui superos ego, pluribus uxor,
singultu medios impediente sonos.
illa etiam ante Lares passis adstrata capillis
contigit extinctos ore tremente focos,
multaque in aduersos effudit uerba Penates
pro deplorato non ualitura uiro.
iamque morae spatium nox praecipitata negabat,
uersaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
quid facerem? blando patriae retinebar amore;

Ediţia G.L.: *in paruo* (v. 25).

https://biblioteca-digitala.ro

Pot eu de-un mic exemplu s-alătur unul mare?
Aşa era şi Troia la pustiirea ei.
Nici glas de om prin noapte nu s-auzea, nici câne
Lătrând; în slavă, luna mâna fugarii săi[29].
Spre ea nălţându-mi ochii ş-apoi spre Capitoliul[30]
Ce-a fost — zadarnic însă!—vecin cu Larii mei,[31]
«O, zeităţi din sfinte locaşuri, zic, o, temple,
Pe care eu cu ochii ah! n-o să vă mai văd,
O, zeilor din nalta cetate-a lui Quirinus,[32]
În veci de veci, adio, adio eu vă zic!
Deşi-i târziu acuma, rănit, să mai iau scutul,
Scutiţi de orice ură acest exil al meu,
Şi zeului să-i spuneţi de oarba-mi rătăcire:
Greşeal-a fost, nu crimă; voi, zei, prea bine-o ştiţi,
Dar vreau acum s-o ştie ş-acela ce mă ceartă,
Şi, de se-mbună zeul, ferice pot să fiu.»
Aceasta mi-a fost ruga. Soţia-mi şi mai tare
Se roag-atunci, cu glasul în lacrimi înecat.
Apoi, la zeii casei ea cade despletită,
Sărută vatra stinsă, cu buza tremurând,
Şi multe, multe spune, dar surzi rămân Penaţii;[33]
În van ea cere milă spre jalnicul ei soţ.
Era adâncă noaptea şi nu-mi da pas să-ntârzii.
Se întorsese Carul cu oiştea în jos.[34]
Ah! ce să fac? Iubirea de patria mea dulce

https://biblioteca-digitala.ro

ultima sed iussae nox erat illa fugae.
a! quotiens aliquo dixi properante 'quid urges?
uel quo festinas ire, uel unde, uide.'
a! quotiens certam me sum mentitus habere
horam, propositae quae foret apta uiae.
ter limen tetigi, ter sum reuocatus, et ipse
indulgens animo pes mihi tardus erat.
saepe 'uale' dicto rursus sum multa locutus,
et quasi discedens oscula summa dedi.
saepe eadem mandata dedi meque ipse fefelli,
respiciens oculis pignora cara meis.
denique 'quid propero? Scythia est, quo mittimur,' inquam,
'Roma relinquenda est: utraque iusta mora est!
uxor in aeternum uiuo mihi uiua negatur,
et domus et fidae dulcia membra domus,
quosque ego dilexi fraterno more sodales,
o mihi Thesea pectora iuncta fide!
dum licet, amplectar: numquam fortasse licebit
amplius; in lucro est, quae datur hora mihi.'
nec mora, sermonis uerba inperfecta relinquo
complectens animo proxima quaeque meo.
dum loquor et flemus, caelo nitidissimus alto,
stella grauis nobis, Lucifer ortus erat.
diuidor haud aliter, quam si mea membra relinquam,
et pars abrumpi corpore uisa suo est.

https://biblioteca-digitala.ro

În noaptea cea din urmă nu mă lăsa să plec.
Când se grăbea vreunul, eu îi ziceam: «Ce zor ai?
Gândeşte-te de unde şi încotro te duci!»
Şi eu ades pe mine mă înşelam, spunându-mi
C-am hotărât plecării un ceas mai potrivit.
Păşii pe prag de trei ori şi mă-ntorsei de trei ori:
Îmi asculta picioru' al inimii îndemn!
Tot le ziceam adio şi iar stăteam de vorbă,
Îi sărutam la urmă şi tot nu mai plecam!
Dădeam aceleaşi sfaturi şi eu pe mine însumi
Mă amăgeam, cu ochii la tot ce-aveam mai scump.
Mi-am zis pe urmă însă: «Am drept să mai întârzii:
Nu plec din mândra Romă la barbarii de sciţi?
Pierdută-i pentru mine pe veci a mea soţie
Şi casa mea pierdută şi toţi ai mei, şi voi,
Cărora, ca un frate, v-am dat a mea iubire,
O, inimi scumpe mie[35], prieteni ca-n poveşti!
Să vă mai strâng în braţe, căci poate niciodată
N-o să mai pot; clipita aceasta e-un câştig.»
Dar nu e timp să-ntârzii, las vorba ne-mplinită
Şi mai sărut o dată pe cei ce-mi sunt mai dragi.
Pe când plângeam noi astfel, pe boltă răsărise
Şi steaua mea funestă, Luceafărul de zi.
Mi s-a părut atunce că mă dezbin în două
Şi că din trup o parte acolo mi-a rămas,

https://biblioteca-digitala.ro

sic doluit Mettus tunc cum in contraria uersos
ultores habuit proditionis equos.
tum uero exoritur clamor gemitusque meorum,
et feriunt maestae pectora nuda manus;
tum uero coniunx umeris abeuntis inhaerens
miscuit haec lacrimis tristia uerba meis:
'non potes auelli! simul hinc, simul ibimus, 'inquit,
'te sequar et coniunx exulis exul ero.
et mihi facta uia est, et me capit ultima tellus:
accedam profugae sarcina parua rati.
te iubet e patria discedere Caesaris ira,
me pietas: pietas haec mihi Caesar erit.'
talia temptabat, sicut temptauerat ante,
uixque dedit uictas utilitate manus.
egredior, siue illud erat sine funere ferri,
squalidus inmissis hirta per ora comis.
illa dolore amens tenebris narratur obortis
semianimis media procubuisse domo,
utque resurrexit, foedatis puluere turpi
crinibus, et gelida membra leuauit humo,
se modo, desertos modo complorasse Penates
nomen et erepti saepe uocasse uiri,
nec gemuisse minus, quam si nataeque uirique
uidisset structos corpus habere rogos,
et uoluisse mori, moriendo ponere sensus,

Ediţia G.L.: *nataeue meumue* (v. 97).

https://biblioteca-digitala.ro

Ca Mettius albanul, a căruia trădare
O răzbunară caii, rupându-l în bucăţi.[36]
Atunci un vaier jalnic, un gemet se ridică,
Ai mei se bat cu pumnii în pieptul dezgolit;
Atunci a mea soţie de umeri mi s-agaţă
Şi-mi spune-aceste vorbe în hohote de plâns:
«O! nu te las din braţe, vom merge împreună,
Şi eu sunt exilată, te voi urma-n exil.
Şi eu pot merge-acolo, la marginile lumii:
Corăbiei fugare povară nu-i voi fi.
Pe tine-acum mânia Cezarului te-alungă,
Pe mine-a mea iubire: ea e Cezarul meu!»
Aşa cerca să facă. Cercase şi-nainte,
Şi greu s-a dat bătută: spre-a-mi sta în ajutor.
Eu ies — mai bine-aş zice c-au scos un mort din casă!
Eu ies, cu barba mare, cu pletele vâlvoi.
De ea, aşa se spune, că neguri de durere
I-acoperiră ochii şi-n leşin a căzut.
Când se trezi pe lespezi de marmură ca gheaţa
Şi se sculă cu părul de pulbere-ntinat,
Jeli cumplita-i soartă şi vatra părăsită
Şi tot chema anume pe cel ce-i fu luat.
N-ar fi gemut ea astfel chiar dacă pe-a ei fiică
Sau chiar pe mine însumi m-ar fi văzut pe rug.
Şi ea a vrut să moară, nimic să nu mai simtă,

https://biblioteca-digitala.ro

respectuque tamen non periisse mei.
uiuat, et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
uiuat ut auxilio subleuet usque suo.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar numai pentru mine în viaţ-a mai rămas.
Trăiască dar, fiindcă aşa a vrut ursita,
Şi scut mereu să fie sărmanului proscris!

https://biblioteca-digitala.ro

IV

Tingitur oceano custos Erymanthidos ursae,
aequoreasque suo sidere turbat aquas,
nos tamen Ionium non nostra findimus aequor
sponte, sed audaces cogimur esse metu.
me miserum! quantis increscunt aequora uentis,
erutaque ex imis feruet harena fretis!
monte nec inferior prorae puppique recuruae
insilit et pictos uerberat unda deos.
pinea texta sonant, pulsi stridore rudentes,
ingemit et nostris ipsa carina malis.
nauita, confessus gelidum pallore timorem,
iam sequitur uictus, non regit arte ratem.
utque parum ualidus non proficientia rector
ceruicis rigidae freno remittit equo,
sic, non quo uoluit, sed quo rapit impetus undae,
aurigam uideo uela dedisse rati,
quod nisi mutatas emiserit Aeolus auras,
in loca iam nobis non adeunda ferar.
nam procul Illyriis laeua de parte relictis
interdicta mihi cernitur Italia.
desinat in uetitas quaeso contendere terras,
et mecum magno pareat aura deo!
dum loquor et timeo pariter cupioque repelli,
increpuit quantis uiribus unda latus!

Ediția G.L.: *nigrescunt* (v. 5); *adgemit* (v. 10); *cupio pariter timeoque repelli* (v. 23)

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Între dor și frică]*

Văcarul, paznic Ursei[37], în mare se cufundă
Şi, iată, vânzoleşte al apelor senin,
Iar eu despic cu nava noianul cel ionic[38]!
Dar frica, numai frica mă face îndrăzneţ.
Vai mie! cum se umflă talazurile mării!
Cum fierbe tot nisipul din vaduri răscolit!
Şi apa, cât un munte, izbeşte şi la proră,
Ea bate şi în zeii la pupă zugrăviţi[39].
Ce pârâit de scânduri! Ce şuier de odgoane!
Cum geme nava însăşi de chinul meu cumplit!
Cârmaciu-i ca de ceară şi-l trec fiori de gheaţă,
Din mână-i scapă cârma, şi iată-l biruit!
Aşa cum pe fugarul cel tare de cerbice
Un călăreţ bicisnic îl lasă-n voia lui,
Tot astfel şi cârmaciul corabia o-ncrede
Turbatelor talazuri, s-o ducă unde vor.
Eol[40] de nu dă drumul la vânturi priitoare,
Voi fi zvârlit, vai mie! pe-un ţărm ne-ngăduit.
Iliria, la stânga, a şi rămas departe,
Şi eu acum cu ochii Italia o văd.
Ah! vântul într-acolo să nu mă mai arunce
Şi amândoi de zeul cel mare[41] s-ascultăm!
Pe când vorbesc, şi dorul şi frica mă frământă.
În vremea asta, nava ce groaznic a trosnit!

https://biblioteca-digitala.ro

parcite caerulei, uos parcite, numina ponti,
infestumque mihi sit satis esse Iouem.
uos animam saeuae fessam subducite morti,
si modo, qui periit, non periisse potest.

https://biblioteca-digitala.ro

O, zei, stăpâni ai mării albastre, îndurare!
Ce? Nu-i destul că astăzi de Joe-s urgisit?
Un mort dacă mai poate din moarte să se-ntoarcă,[42]
Scăpaţi de moartea crudă un suflet istovit!

https://biblioteca-digitala.ro

V

O mihi post nullos umquam memorande sodales,
et cui praecipue sors mea uisa sua est,
attonitum qui me, memini, carissime, primus
ausus es adloquio sustinuisse tuo,
qui mihi consilium uiuendi mite dedisti,
cum foret in misero pectore mortis amor,
scis bene, cui dicam, positis pro nomine signis,
officium nec te fallit, amice, tuum.
haec mihi semper erunt imis infixa medullis,
perpetuusque animae debitor huius ero,
spiritus et uacuas prius hic tenuandus in auras
ibit et in tepido deseret ossa rogo,
quam subeant animo meritorum obliuia nostro
et longa pietas excidat ista die.
di tibi sint faciles, et opis nullius egentem
fortunam praestent dissimilemque meae!
si tamen haec nauis uento ferretur amico,
ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
si non infernas uiuus adisset aquas;
ut foret exemplum ueri Phoceus amoris,
fecerunt furiae, tristis Oresta, tuae;
si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes,
Hyrtacidae Nisi gloria nulla foret.

Ediţia G.L.: *meum* (v. 8); *hic euanidus auras* (v. 11).

https://biblioteca-digitala.ro

V [Unui prieten credincios]

O! tu, pe care-n frunte te pun între prieteni
Şi căruia răstrişte a-mi ţi s-a părut a ta,
O! tu, cel care-ntâiul — mi-aduc aminte bine —
M-ai mângâiat cu vorba când stam încremenit,
Şi sfat mi-ai dat de viaţă atunci când dor de moarte,
O! scumpul meu prieten, îmi încolţise-n piept,
Ştii cui vorbesc acuma, deşi nu-ţi spun pe nume,
Şi bine ştii, amice, cât bine mi-ai făcut.
Pe veci îmi sunt aceste în inimă brăzdate,
Cu viaţa mea de astăzi în veci îţi sunt dator.
Mai repede-n văzduhuri suflarea-mi se va pierde,
Lăsând a' mele oase pe rugu-nflăcărat,
Decât să se aştearnă uitarea peste tine,
Şi-n inima-mi s-apună iubirea ce ţi-am dat.
Ah! zeii cei prielnici să-ţi deie altă soartă
Decât a mea! Nevoie de nimene să n-ai!
Dar, poate, dacă nava mi-ar fi plutit pe-o mare
Senină, lumea n-ar şti devotamentul tău:
N-ar fi ştiut Piritou ce bun prieten are,
De n-ar fi mers pe lumea cealaltă cu Tezeu[43].
În trista-ţi nebunie, sărmanule Oreste,
Pilade peste veacuri prieten ţi-a rămas[44]!
Şi Evrial, de-asemeni, de nu cădea la duşmani,
Hirtacianul Nisus azi n-ar fi preamărit[45].

https://biblioteca-digitala.ro

scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum,
tempore sic duro est inspicienda fides,
dum iuuat et uultu ridet Fortuna sereno,
indelibatas cuncta secuntur opes;
at simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli,
agminibus comitum qui modo cinctus erat.
atque haec, exemplis quondam collecta priorum,
nunc mihi sunt propriis cognita uera malis.
uix duo tresue mihi de tot superestis amici:
cetera Fortunae, non mea turba fuit.
quo magis, o pauci, rebus succurrite laesis
et date naufragio litora tuta meo,
neue metu falso nimium trepidate, timentes
hac offendatur ne pietate deus.
saepe fidem aduersis etiam laudauit in armis
inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat.
causa mea est melior, qui non contraria foui
arma, sed hanc merui simplicitate fugam.
inuigiles igitur nostris pro casibus, oro,
deminui si qua numinis ira potest.
scire meos casus si quis desiderat omnes,
plus, quam quod fieri res sinit, ille petit.
tot mala sum passus, quot in aethere sidera lucent
paruaque quot siccus corpora puluis habet;
multaque credibili tulimus maiora ratamque,

Ediţia G.L.: *lassis* (v. 35).

https://biblioteca-digitala.ro

Cum aurul cel galben la flacără se cearcă,
Aşa-n nenorocire încearcă-l pe amic!
Cât timp îţi râde vesel norocul şi te-ajută
Şi-ntreagă ţi-i averea, toţi după tine vin;
Cum tună, fug cu toţii, nu te mai ştie nimeni
Din cei ce altădată roiau în jurul tău.
Eu o ştiam aceasta din vremile trecute;
Din ce-am păţit eu însumi văd că-i adevărat:
Abia doi, trei prieteni îmi mai rămâneţi: ceilalţi
Ai fericirii mele erau, dar nu ai mei!
Puţini aşa cum sunteţi, să-mi daţi ajutorare
Şi la liman să scoateţi pe-un biet naufragiat!
Să nu vă fie frică, deloc să nu vă temeţi
Că amicia voastră va mânia pe zeu:
Fidelitatea Cezar o laudă: ea-i place
Când sunt ai lui la mijloc, şi chiar când e-un duşman.
Pricina mea-i uşoară: n-am mers sub steag potrivnic,
Dintr-o prostie numai ajuns-am în exil.
Te rog veghează dară: alină tu mânia
Puternicului Cezar! Te-ndură de-al meu chin!
Vrea cineva să-mi ştie amarurile toate?
Acela vrea să ştie ce nu se poate şti,
Cum nu ştii câte fire-s în pulberea uscată,
Cum nu ştii câte stele pe boltă strălucesc.
Nu-ţi vine-a crede multe din câte suferit-am,

https://biblioteca-digitala.ro

quamuis acciderint, non habitura fidem.
pars etiam quaedam mecum moriatur oportet,
meque uelim possit dissimulante tegi.
si uox infragilis, pectus mihi firmius aere,
pluraque cum linguis pluribus ora forent,
non tamen idcirco complecterer omnia uerbis,
materia uires exsuperante meas.
pro duce Neritio, docti mala nostra poetae
scribite: Neritio nam mala plura tuli.
ille breui spatio multis errauit in annis
inter Dulichias Iliacasque domos:
nos freta sideribus totis distantia mensos
sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus,
ille habuit fidamque manum sociosque fideles:
me profugum comites deseruere mei.
ille suam laetus patriam uictorque petebat:
a patria fugi uictus et exul ego.
nec mihi Dulichium domus est Ithaceue Samosue,
poena quibus non est grandis abesse locis,
sed quae de septem totum circumspicit orbem
montibus imperii Roma deumque locus.
illi corpus erat durum patiensque laborum:
inualidae uires ingenuaeque mihi.
ille erat adsidue saeuis agitatus in armis:
adsuetus studiis mollibus ipse fui.

Ediţia G.L.: *detulit* (v. 62)

https://biblioteca-digitala.ro

Şi n-or avea crezare, deşi s-au întâmplat.
Ba unele cu mine vor trebui să piară;
În taină-nvăluite aş vre să le îngrop.
Să am eu guri mai multe, mai multe limbi să am eu,
Plămânii de aramă şi glasul de oţel,
Tot n-aş putea-n cuvinte să le cuprind pe toate,
Să-nşir povestea toată nu pot în niciun fel!
În locul lui Ulise[46], cântaţi-mă pe mine,
Poeţi! Decât Ulise mai mult am suferit:
El ani şi ani de-a rândul a pribegit pe mare,
Dar numa-ntre Dulichiu[47] şi Troia, pe când eu
Pe-atâtea mări umblat-am, pe sub atâtea zodii,
Ca să m-arunce soarta la geţi şi la sarmaţi!
El a avut, Ulise, tovarăşi buni cu dânsul:
Pe mine, urgisitul, mă părăsiră toţi.
Învingător şi vesel în ţară el se-ntoarse:
Eu am plecat din ţară învins şi exilat.
Şi ţara-mi nu-i Dulichiul, nici Samos[48], nici Itaca[49],
— Pedeapsa nu-i prea mare pe-aceste să le laşi —
Ci Roma de pe şapte coline, straja lumii,
Cununa-mpărăţiei ş-al zeilor locaş.
Vânjos îi era trupul, suferitor la muncă:
Puterile-mi sunt slabe şi trupul mi-i plăpând.
El în războaie crunte şi-a petrecut viaţa:
Eu numai poeziei în viaţă m-am dedat.

https://biblioteca-digitala.ro

me deus oppressit, nullo mala nostra leuante:
bellatrix illi diua ferebat opem.
cumque minor Ioue sit, tumidis qui regnat in undis,
illum Neptuni, me Iouis ira premit.
adde, quod illius pars maxima ficta laborum:
ponitur in nostris fabula nulla malis.
denique quaesitos tetigit tamen ille Penates,
quaeque diu petiit, contigit arua tamen:
at mihi perpetuo patria tellure carendum est,
ni fuerit laesi mollior ira dei.

https://biblioteca-digitala.ro

Un zeu mi-i duşman mie, dar altul nu m-ajută.
Războinica zeiţă[50] pe el l-a ajutat.
Neptun, stăpânul mării, mai mic e decât Joe:
Duşmanul meu e Joe, al lui... numai Neptun!
Şi unde pui că multe din chinurile sale
Poveşti sunt, însă nu e poveste chinul meu.
La vatra lui dorită Ulise pân' la urmă
Tot a ajuns, piciorul în ţară şi l-a pus:
Eu, vai! de nu s-alină a zeului mânie,
N-o să mai văd cu ochii al patriei pământ.

https://biblioteca-digitala.ro

VI

Nec tantum Clario Lyde dilecta poetae,
nec tantum Coo Bittis amata suo est,
pectoribus quantum tu nostris, uxor, inhaeres,
digna minus misero, non meliore uiro.
te mea subposita ueluti trabe fulta ruina est:
siquid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
tu facis, ut spolium non sim, nec nuder ab illis,
naufragii tabulas qui petiere mei.
utque rapax stimulante fame cupidusque cruoris
incustoditum captat ouile lupus,
aut ut edax uultur corpus circumspicit ecquod
sub nulla positum cernere possit humo,
sic mea nescio quis, rebus male fidus acerbis
in bona uenturus, si paterere, fuit.
hunc tua per fortis uirtus summouit amicos,
nulla quibus reddi gratia digna potest.
ergo quam misero, tam uero teste probaris,
hic aliquod pondus si modo testis habet.
nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
aut comes extincto Laodamia uiro.
tu si Maeonium uatem sortita fuisses,
Penelopes esset fama secunda tuae:
siue tibi hoc debes, nullo pia facta magistro,
cumque noua mores sunt tibi luce dati,

https://biblioteca-digitala.ro

VI *[Elogiul soției]*

Pe Lide n-a-ndrăgit-o poetul cel din Claros[51],
Nici Bitis n-a fost dragă poetului din Cos[52],
Precât îmi eşti tu mie! Cum n-ai avut tu parte
De-un soţ, nu zic mai vrednic: de-un soţ mai norocos!
Tu singurul meu razem ai fost risipei mele,
Şi eu sunt azi, iubito, sunt numai darul tău.
Tu faci să nu fiu pradă şi jaf acelor care
Au năvălit, mişeii, la vasul meu cel frânt.
Cum lupul cel hrăpăreţ şi însetat de sânge
Pândeşte, mort de foame, un staul nepăzit,
Sau cum un vultur lacom îşi tot roteşte ochii
Pe undeva să vadă un trup neîngropat,
Aşa, un nu ştiu cine, trădându-mă-n restrişte,
A fost să-mi ia averea, tu dac-ai fi răbdat.
Dar l-ai gonit departe, cu bunii mei prieteni,
Pe care după faptă nu pot să-i răsplătesc.
Sunt martur de credinţă eu care-acum te laud,
De poţi să pui pe-un martur ca mine vrun temei.
O! nici Laodamia[53], ce-a vrut să moar-odată
Cu soţu-i, nu te-ntrece, nici Andromaca, nu[54]!
Şi chiar pe Penelopa[55] în umbr-ai fi lăsat-o,
De-ai fi avut tu parte pe lume de-un Omer[56]!
Prin inima ta mare, tu printre eroine
Ai străluci de-a pururi în locul cel dintâi,

https://biblioteca-digitala.ro

femina seu princeps, omnes tibi culta per annos,
te docet exemplum coniugis esse bonae
adsimilemque sui longa adsuetudine fecit,
grandia si paruis adsimulare licet.
ei mihi, non magnas quod habent mea carmina uires,
nostraque sunt meritis ora minora tuis;
si quid et in nobis uiui fuit ante uigoris,
extinctum longis occidit omne malis!
prima locum sanctas heroidas inter haberes,
prima bonis animi conspicerere tui.
quantumcumque tamen praeconia nostra ualebunt,
carminibus uiues tempus in omne meis.

Ediţia G.L.: *excidit* (v. 32).

https://biblioteca-digitala.ro

Ori ai venit pe lume cu firea ta aceasta
Şi n-ai avut pe nime să-ţi fie-nvăţător,
Ori nobila matroană[57], de tine preamărită,
Exemplu de soţie te-nvaţă cum să fii
Şi te-a făcut să-i semeni, fiind mereu cu dânsa,
De pot să stea alături cei mari de cei mai mici.
Vai mie! al meu cântec putere nu mai are
Şi glasul pân' la tine să-l mai ridic nu pot:
Ce-a fost odată-n mine viaţă şi tărie
De lunga mea durere s-a stins acum de tot.
Dar, orice preţ să aibă elogiile mele,
În ale mele versuri de-a pururi vei trăi.

https://biblioteca-digitala.ro

VII

Si quis habes nostris similes in imagine uultus,
deme meis hederas, Bacchica serta, comis.
ista decent laetos felicia signa poetas:
temporibus non est apta corona meis.
hoc tibi dissimula, senti tamen, optime, dici,
in digito qui me fersque refersque tuo
effigiemque meam fuluo complexus in auro
cara relegati, quae potes, ora uides.
quae quotiens spectas, subeat tibi dicere forsan
'quam procul a nobis Naso sodalis abest!'
grata tua est pietas, sed carmina maior imago
sunt mea, quae mando qualiacumque legas,
carmina mutatas hominum dicentia formas,
infelix domini quod fuga rupit opus,
haec ego discedens, sicut bene multa meorum,
ipse mea posui maestus in igne manu.
utque cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias et melior matre fuisse soror,
sic ego non meritos mecum peritura libellos
imposui rapidis uiscera nostra rogis:
uel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus,
uel quod adhuc crescens et rude carmen erat.
quae quoniam non sunt penitus sublata, sed extant—
pluribus exemplis scripta fuisse reor—,

Ediţia G.L.: *nostri* (v. 1)

https://biblioteca-digitala.ro

VII
[«Poveştile cu oameni schimbaţi în alte chipuri»]

Ia-mi iedera, cununa lui Bacus, de pe frunte,
De ai la tine chipul prietenului tău!
Azi nu mi se mai şade asemene podoabă;
Pe fruntea lor s-o poarte poeţii fericiţi!
Că eu îţi spun aceasta tu să te faci că nu ştii,
Tu, ce mă porţi tot timpul pe deget, la inel,
Şi poţi vedea, săpată în aurul cel galben,
Efigia mea scumpă, a celui exilat.
Când tu te uiţi la dânsa, îţi vine poate-a zice:
Ah! cât e de departe Ovidiu, dragul meu!»
Iubirea ta mă-ncântă, dar tot mai bine iese
Icoana mea din versuri: citeşte, dar, te rog,
«Poveştile cu oameni schimbaţi în alte chipuri[58]»,
Pe care vai! exilul cel trist mi le-a curmat.
Pe-aceste, la plecare, cu altele-mpreună,
Plângând, le-am pus eu însumi pe foc cu mâna mea.
Cum Testia, mai bună suroră decât mumă,
A mistuit, se zice, în foc pe fiul ei[59],
Am pus şi eu, de-asemeni, în flăcări, ale mele
Nevinovate cânturi, chiar însuşi rodul meu,
Ori că prinsesem ciudă pe culpeşele Muze[60],
Ori că-mi era poemul greoi şi necioplit.
Fiindc-acesta este şi nu-i pierdut cu totul
[Cred că s-au scos mai multe izvoade de pe el[61]],

https://biblioteca-digitala.ro

nunc precor ut uiuant et non ignaua legentem
otia delectent admoneantque mei.
nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
nesciet his summam si quis abesse manum.
ablatum mediis opus est incudibus illud,
defuit et scriptis ultima lima meis.
et ueniam pro laude peto, laudatus abunde,
non fastiditus si tibi, lector, ero.
hos quoque sex uersus, in prima fronte libelli
si praeponendos esse putabis, habe:
'orba parente suo quicumque uolumina tangis,
his saltem uestra detur in urbe locus.
quoque magis faueas, haec non sunt edita ab ipso,
sed quasi de domini funere rapta sui.
quicquid in his igitur uitii rude carmen habebit,
emendaturus, si licuisset, eram.'

Ediţia G.L.: *legentum* (v. 25); *non haec sunt* (v. 37); *erat* (v. 40).

https://biblioteca-digitala.ro

Acuma... să trăiască şi lumea s-o desfete
Şi să-i aducă lumii aminte de poet!
Dar nimeni n-o să aibă răbdare să-l citească
Îndată ce-o să afle că nu l-am lustruit;
El de pe nicovală a fost luat deodată
Şi lustrul de pe urmă eu n-am putut să-i dau.
Îţi cer îngăduinţă, nu laudă, şi dacă
Mi-o dai, destul îmi este, o, cititorul meu!
Şi iată şase versuri: de-i socoti că-i bine,
În fruntea cărţii mele atunce să le pui:
«Tu, care iai în mână aceste cărţi orfane,
În Roma ta iubită un loc să le găteşti!
Nu le huli; în lume n-au fost de mine date,
Ci smulse de pe rugul sărmanului poet.
Greşelile pe care le vei găsi în ele
Le-aş fi-ndreptat desigur, de-aş fi putut s-o fac.»

https://biblioteca-digitala.ro

VIII

In caput alta suum labentur ab aequore retro
flumina, conuersis Solque recurret equis,
terra feret stellas, caelum findetur aratro,
unda dabit flammas, et dabit ignis aquas;
omnia naturae praepostera legibus ibunt,
parsque suum mundi nulla tenebit iter:
omnia iam fient, fieri quae posse negabam,
et nihil est, de quo non sit habenda fides.
haec ego uaticinor, quia sum deceptus ab illo,
laturum misero quem mihi rebar opem.
tantane te, fallax, cepere obliuia nostri,
adflictumque fuit tantus adire timor,
ut neque respiceres nec solarere iacentem,
dure, neque exequias prosequerere meas?
illud amicitiae sanctum et uenerabile nomen
re tibi pro uili sub pedibusque iacet?
quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
uisere et adloquiis parte leuare tuis,
inque meos si non lacrimam demittere casus,
pauca tamen ficto uerba dolore pati
idque, quod ignoti faciunt, uale dicere saltem
et uocem populi publicaque ora sequi,
denique lugubres uultus numquamque uidendos
cernere supremo dum licuitque die,

Ediţia G.L.:"*factum male" dicere saltem* (v. 21).

https://biblioteca-digitala.ro

VIII [Unui prieten trădător]

De-acuma se va-ntoarce şi soarele din cale,
Vor curge spre izvoare şi fluviile-adânci,
Va fi-nstelat pământul, pe cer va merge plugul,
Din foc ieşi-va apă, din apă iarăşi foc!
Se vor întoarce toate pe dos în lumea asta,
Nimic n-o să mai meargă pe drumul cel de ieri!
Tot ce credeam odată că nu e cu putinţă
Va fi de-acu-nainte! Poţi crede orişice!
Eu le prezic aceste, fiindc-acela care
Credeam c-o să m-ajute, cumplit m-a înşelat[62].
Ţi-a fost aşa de frică să vezi pe-al tău prieten,
Perfidule? Cu totul uitării tu m-ai dat?
Nici să te uiţi la mine? Să nu-mi spui nicio vorbă?
Pe urma mea să nu vii în jalnicul convoi?
Al amiciei sacru şi venerabil nume
Să-l calci aşa-n picioare, drept lucru de nimic?
Ah! ce pierdeai tu, dacă veneai să-ţi vezi amicul
Strivit de-aşa durere, durerea să-i alini,
Să minţi chiar, potrivindu-ţi cuvinte prefăcute,
[De nu erai în stare o lacrimă să verşi],
Să-mi zici măcar adio, ca cei străini de mine,
Şi glasul să-ţi împreuni cu glasul tuturor?
Mult jalnica mea faţă s-o mai priveşti o dată
În ziua cea din urmă, când mai puteai s-o faci,

https://biblioteca-digitala.ro

dicendumque semel toto non amplius aeuo
accipere, et parili reddere uoce ‘uale'?
at fecere alii nullo mihi foedere iuncti,
et lacrimas animi signa dedere sui.
quid, nisi conuictu causisque ualentibus essem
temporis et longi uinctus amore tibi?
quid, nisi tot lusus et tot mea seria nosses,
tot nossem lusus seriaque ipse tua?
quid, si dumtaxat Romae mihi cognitus esses,
adscitus totiens in genus omne loci?
cunctane in aequoreos abierunt irrita uentos?
cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?
non ego te genitum placida reor urbe Quirini,
urbe, meo quae iam non adeunda pede est,
sed scopulis, Ponti quos haec habet ora sinistri,
inque feris Scythiae Sarmaticisque iugis,
et tua sunt silicis circum praecordia uenae,
et rigidum ferri semina pectus habet,
quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
plena dedit nutrix ubera, tigris erat:
aut mala nostra minus quam nunc aliena putares,
duritiaeque mihi non agerere reus,
sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
ut careant numeris tempora prima suis,
effice, peccati ne sim memor huius et illo
officium laudem, quo queror, ore tuum.

Ediţia G.L.: *iunctus* (v. 30).

https://biblioteca-digitala.ro

Ş-atunci, o dată numai în toată viaţa noastră,
Pe veci noi să ne spunem un ultim bun rămas!
Aşa făcură alţii, de care doar nimica
Nu mă lega: aceia... au plâns înduioşaţi.
O! ce era să fie, de n-aş fi fost cu tine
Legat printr-un temeinic şi lung prieteşug,
De nu-mi ştiai tu mie şi dragostele toate
Şi treburile mele, iar pe-ale tale... eu,
Şi dacă-n Roma numai te-aş fi ştiut pe tine,
Care-ai umblat prin lume cu mine peste tot?
S-au dus aceste toate pe vânturile mării?
În apele uitării[63] pe veci s-au cufundat?
Eu cred că nu cetatea cea blând-a lui Quirinus[64],
În care nu mai poate călca piciorul meu,
Născutu-te-a pe tine, ci stâncile şi munţii
Din Sciţia şi ţărmul sălbaticului Pont:
Căci inima ta este de cremene încinsă
Şi pieptu-ţi nu se-ndoaie, căci pieptul ţi-i de fier,
Şi numai o tigroaică ţi-a dat să sugi tu lapte
Din ugerele-i pline, pe când erai copil;
Ţi-ar fi păsat, altminteri, de-a mea nenorocire
Şi n-ai fi fost de-atâta cruzime vinovat!
Fiindc-a mea ursită mi-a dat s-o trag şi asta,
Să nu pot pe-ai tăi umeri durerea-mi sprijini,
Tu fă să-ţi uit păcatul şi tot cu-aceeaşi gură
Cu care azi te blestem, eu mâini te-oi preamări!

https://biblioteca-digitala.ro

IX

Detur inoffenso uitae tibi tangere metam,
qui legis hoc nobis non inimicus opus,
atque utinam pro te possint mea uota ualere,
quae pro me duros non tetigere deos!
donec eris sospes, multos numerabis amicos:
tempora si fuerint nubila, solus eris.
aspicis, ut ueniant ad Candida tecta columbae,
accipiat nullas sordida turris aues.
horrea formicae tendunt ad inania numquam:
nullus ad amissas ibit amicus opes,
utque comes radios per solis euntibus umbra est.
cum latet hic pressus nubibus, illa fugit,
mobile sic sequitur Fortunae lumina uulgus,
quae simul inducta nube teguntur, abit.
haec precor, ut semper possint tibi falsa uideri;
sunt tamen euentu uera fatenda meo,
dum stetimus, turbae quantum satis esset, habebat
nota quidem, sed non ambitiosa domus.
at simul inpulsa est, omnes timuere ruinam
cautaque communi terga dedere fugae.
saeua neque admiror metuunt si fulmina, quorum
ignibus adflari proxima quaeque solent.
sed tamen in duris remanentem rebus amicum
quamlibet inuiso Caesar in hoste probat,

Ediţia G.L.: *eris felix* (v. 5);
Ediţia Dolç & Boyé: *nocte* (v. 14).

https://biblioteca-digitala.ro

IX [«Cât timp vei fi ferice»]

S-ajungi făr' de necazuri la capătul vieţii,
Tu, care, nu ca duşman, citeşti scrisoarea mea[65],
Şi zeii să-mplinească urarea mea aceasta,
Ce n-a putut pe dânşii spre mine-a-i îmbuna!
Cât timp vei fi ferice amicii te-mpresoară,
De se-nnorează vremea, tot singur o să fii[66].
Nu vezi că porumbeii se pun pe case albe?
Nu vezi că nu vin păsări pe turnul părăsit?
Iar la grânare goale furnica nu se duce:
Aşa, la sărăcie prietenii nu trag.
Şi cum se ţine umbra de oameni când e soare,
Dar piere când acesta s-ascunde după nori,
Aşa se ţine vulgul de steaua soartei noastre;
De-o-ntunecă un nour, se face nevăzut!
Ah! cât aş vrea să-ţi pară poveşti aceste lucruri,
Dar sunt adevărate: păţitul sunt chiar eu.
Cât timp am fost ferice, intra destulă lume
În casa-mi cunoscută, bogată nicidecum.
Când soarta mi-a lovit-o, atunce toţi, de frică
Pe dânşii să nu cadă, fugit-au într-un gând.
Eu nu mă mir că omul de trăsnet se-nspăimântă,
Căci focul lui aprinde tot locul dimprejur;
Lui Cezar însă-i place un om care-i statornic
Unui amic, de Cezar oricât de urgisit,

https://biblioteca-digitala.ro

nec solet irasci —neque enim moderatior alter—
cum quis in aduersis si quid amauit, amat.
de comite Argolici postquam cognouit Orestis,
narratur Pyladen ipse probasse Thoas;
quae fuit Actoridae cum magno semper Achille,
laudari solita est Hectoris ore fides;
quod pius ad Manes Theseus comes iret amico,
Tartareum dicunt indoluisse deum;
Euryali Nisique fide tibi, Turne, relata
credibile est lacrimis inmaduisse genas!
est etiam miseris pietas, et in hoste probatur.
ei mihi,quam paucos haec mea dicta mouent!
is status, haec rerum nunc est fortuna mearum,
debeat ut lacrimis nullus adesse modus;
at mea sunt, proprio quamuis maestissima casu,
pectora processu facta serena tuo.
hoc ego uenturum iam tum, carissime, uidi,
ferret adhuc ista cum minor aura ratem.
siue aliquod morum seu uitae labe carentis
est pretium, nemo pluris emendus erat;
siue per ingenuas aliquis caput extulit artes,
quaelibet eloquio fit bona causa tuo.
his ego commotus dixi tibi protinus ipsi
'scena manet dotes grandis, amice, tuas.'
haec mihi non ouium fibrae tonitrusue sinistri,

Ediţia G.L.: *istam cum minus aura ratem* (v. 42)

https://biblioteca-digitala.ro

Căci are cumpăt Cezar: nu-i mânios atunce
Când şi-n nenorocire pe cineva-l iubeşti.
Când a aflat de soţul fidel al lui Oreste,
Chiar Toas pe Pilade nu l-a vorbit de rău[67].
Pe cei doi buni prieteni, Patroclu şi Ahile[68],
Cu gura lui chiar Hector îi lăuda mereu[69];
Când la cei morţi se duse Tezeu cu-a' lui prieten,
Vărsă duioase lacrimi al Tartarului zeu[70],
Iar tu când auzit-ai de Evrial şi Nisus[71],
Eu cred c-ai fost, o! Turnus[72], cu lacrimile-n ochi.
Noi şi nefericirea duşmanului o plângem!
Pe cine însă-l mişcă a' mele tânguiri?
Ah! soarta mea de-acuma şi starea mea e astfel,
C-ar trebui să n-aibă măsură plânsul meu.
Dar sufletu-mi ce plânge de-a mea nenorocire
S-a-nseninat şi-i vesel de fericirea ta.
Eu am văzut, iubite, că va veni aceasta,
De când o boare lină corabia-ţi mâna.
De are preţ virtutea ş-o viaţă fără pată,
Atunci ca tine nimeni nu este mai de preţ,
Şi de se-nalţă omul prin arte liberale[73],
Câştigă orice pricini, ca tine, prin cuvânt.
Eu, fermecat atunce de darurile tale,
Ţi-am spus: «o scenă mare aşteapt-al tău talent».
Nici viscere de oaie, nici zbor sau glas de păsări

https://biblioteca-digitala.ro

linguaue seruatae pennaue dixit auis:
augurium ratio est et coniectura futuri;
hac diuinaui notitiamque tuli.
quae quoniam uera est, tota tibi mente mihique
gratulor ingenium non latuisse tuum.
at nostrum tenebris utinam latuisset in imis!
expediit studio lumen abesse meo,
utque tibi prosunt artes, facunde, seuerae,
dissimiles illis sic nocuere mihi.
uita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
auctoris mores abstinuisse sui;
scis uetus hoc iuueni lusum mihi carmen, et istos,
ut non laudandos, sic tamen esse iocos.
ergo ut defendi nullo mea posse colore,
sic excusari crimina posse puto.
qua potes, excusa, nec amici desere causam:
qua bene coepisti, sic bene semper eas.

https://biblioteca-digitala.ro

Nu mi le-au spus aceste, nici tunetul de sus:
Augurul mi-a fost mintea şi presimţirea numai,
Aşa eu am aflat-o, aşa am fost profet!
Acum s-adevereşte! Deci laudă şi mie
Şi ţie, că talentu-ţi în umbră n-a rămas!
Al meu în întuneric să fi rămas, mai bine,
Şi scrisul meu lumina să n-o mai fi văzut!
Tu tragi ş-acum foloase din arta ta severă[74]:
A mea, cu totul alta, m-a vătămat destul.
Dar tu-mi cunoşti viaţa: ea a rămas departe
De ceea ce în *Arta iubirii* eu am scris;
Şi cartea mea, ştii bine, am scris-o-n tinereţe[75],
De laudă ea nu e: o glumă este ea.
Temei nu am niciunul ca eu să-mi apăr vina,
Dar poate fi iertată, socot, greşeala mea.
Iertare deci, iubite! Nu-ţi părăsi amicul!
Ai început-o bine: urmează tot aşa!

https://biblioteca-digitala.ro

X

Est mihi sitque, precor, flauae tutela Mineruae,
nauis et a picta casside nomen habet.
siue opus est uelis, minimam bene currit ad auram;
siue opus est remo, remige carpit iter.
nec comites uolucri contenta est uincere cursu,
occupat egressas quamlibet ante rates,
et pariter fluctus ferit atque silientia longe
aequora, nec saeuis uicta madescit aquis.
illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchreis,
fida manet trepidae duxque comesque fugae,
perque tot euentus et iniquis concita uentis
aequora Palladio numine tuta fuit.
nunc quoque tuta, precor, uasti secet ostia Ponti,
quasque petit, Getici litoris intret aquas!
quae simul Aeoliae mare me deduxit in Helles
et longum tenui limite fecit iter,
fleximus in laeuum cursus, et ab Hectoris urbe
uenimus ad portus, Imbria terra, tuos.
inde, leui uento Zerynthia litora nacta,
Threiciam tetigit fessa carina Samon.
saltus ab hac contra breuis est Tempyra petenti:
hac dominum tenus est illa secuta suum.
nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos,
Hellespontiacas illa relegit aquas,

https://biblioteca-digitala.ro

X *[Spre Tomis ...]*

Minerva cea bălaie îmi este-apărătoarea
Corăbiei: la proră e coiful zugrăvit[76].
Cu pânze, nava zboară la cea mai mică boare,
Cu vâsle de-i nevoie, îndat-o ia la drum,
Şi nu se mulţumeşte să-ntreacă alte nave:
Le-ajunge şi din urmă pe cele ce-au plecat.
Ea marea o înfruntă şi nu se dă bătută
Când vin spre ea năvală talazurile mari.
La Cencree[77] pe dânsa întâi am cunoscut-o,
Şi ea-mi fu călăuza înnoratei fugi[78].
Pe marea răscolită de vifore cumplite,
Sub scutul zânei Pallas corabia mi-a stat.
Să steie şi de-acuma şi-n Pontul fără margini
Să intre şi s-ajungă la geticul liman!
Când ea la marea Hellei[79] pe mine mă aduse,
Lăsând o brazdă-ngustă în drumul ei cel lung,
Am apucat la stânga; apoi, de la oraşul
Lui Hector[80], în limanul din Imbros am venit[81].
De-aici, mânat de-un zefir spre ţărmurii zerintici[82],
În Samosul cel tracic m-a pus truditul vas;
El numai pân-aice pe mări şi-a dus stăpânul,
Dar până la Tempira[83] mai rămânea un pas:
Căci eu am vrut de-aice să merg pe jos, prin ţara
Bistonilor[84]; ea, nava, s-a-ntors la Helespont,

https://biblioteca-digitala.ro

Dardaniamque petit, auctoris nomen habentem,
et te ruricola, Lampsace, tuta deo,
quodque per angustas uectae male uirginis undas
Seston Abydena separat urbe fretum,
inque Propontiacis haerentem Cyzicon oris,
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus,
quaeque tenent Ponti Byzantia litora fauces:
hic locus est gemini ianua uasta maris,
haec, precor, euincat, propulsaque fortibus Austris
transeat instabilis strenua Cyaneas
Thyniacosque sinus, et ab his per Apollinis urbem
arta sub Anchiali moenia tendat iter.
inde Mesembriacos portus et Odeson et arces
praetereat dictas nomine, Bacche, tuo,
et quos Alcathoi memorant e moenibus ortos
sedibus his profugos constituisse Larem.
a quibus adueniat Miletida sospes ad urbem,
offensi quo me detulit ira dei.
haec si contigerint, meritae cadet agna Mineruae:
non facit ad nostras hostia maior opes.
uos quoque, Tyndaridae, quos haec colit insula, fratres,
mite, precor, duplici numen adeste uiae!
altera namque parat Symplegadas ire per artas,
scindere Bistonias altera puppis aquas.
uos facite ut uentos, loca cum diuersa petamus,
illa suos habeat, nec minus illa suos!

Ediţia G.L.: *alta* (v. 36)

https://biblioteca-digitala.ro

Luând-o spre oraşul lui Dardanus[85], de-acolo
Spre Lampsacos, oraşul lui Priap închinat[86],
Spre marea ce desparte Abidosul de Sestus[87],
Pe unde biata Helle în valuri s-a-necat[88],
Spre-a Cizicului mândră cetate[89], înălţată
Pe ţărmii Propontidei de-un neam tesalian[90],
Spre Bosforul[91] pe care îl străjuie Bizanţul[92],
Pe unde-i marea poartă a celor două mări.
Să scape şi de-aceasta, şi-mpinsă de austru[93]
Ea printre Cianee[94], prin golful tiniac[95]
Să treacă, şi pe lângă cetatea lui Apolo[96];
Apoi, pe sub Anhial[97] s-o-ntindă ea la drum,
Să treacă de limanul Mesembriei[98], de-Odesus[99],
De cetăţuia zisă pe numele lui Bah[100],
Şi de oraşu-n care urmaşii lui Alcatou
Descălecară zeii fugari de peste mări[101]!
Pe urmă la cetatea miletică s-ajungă[102],
Acolo unde zeul pe mine m-a gonit!
De-o fi aşa, Minervei[103] junghia-voi o mioară,
Căci alt prinos mai mare eu nu pot să-i aduc.
Iar voi, la care lumea de-aice se închină,
O! Tindarizi[104], păziţi-mi cărările pe mări!
O navă se găteşte să dea prin Simplegade[105],
Iar alta să despice bistonicul noian[106].
Voi faceţi fiecare să aib-un vânt prielnic,
Căci drumuri osebite pe mare vor urma.

https://biblioteca-digitala.ro

XI

Littera quaecumque est toto tibi lecta libello,
est mihi sollicito tempore facta uiae.
aut haec me, gelido tremerem cum mense Decembri,
scribentem mediis Hadria uidit aquis,
aut, postquam bimarem cursu superauimus Isthmon,
alteraque est nostrae sumpta carina fugae,
quod facerem uersus inter fera murmura ponti,
Cycladas Aegaeas obstipuisse puto.
ipse ego nunc miror tantis animique marisque
fluctibus ingenium non cecidisse meum;
seu stupor huic studio siue est insania nomen,
omnis ab hac cura cura leuata mea est.
saepe ego nimbosis dubius iactabar ab Haedis,
saepe minax Steropes sidere pontus erat,
fuscabatque diem custos Atlantidos Vrsae,
aut Hyadas seris hauserat Auster aquis,
saepe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
carmina ducebam qualiacumque manu.
nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
inque modum tumuli concaua surgit aqua;
ipse gubernator tollens ad sidera palmas
exposcit uotis, inmemor artis, opem.
quocumque aspexi, nihil est nisi mortis imago,
quam dubia timeo mente timensque precor.

Ediţia G.L.: *sollicitae* (v. 2)

https://biblioteca-digitala.ro

XI *[Epilog]*

Scrisorile din cartea aceasta[107], ele toate,
Au fost de mine scrise în zbuciumatu-mi drum.
Când tremuram de frigul de gheaţ-al lui decembre,
Chiar Hadria pe mine văzutu-m-a scriind,
Iar când trecut-am Istmul ce taie marea-n două[108],
Şi am luat cealaltă corabie la drum,
Cicladele[109], uimite, s-or fi mirat de mine
Că-n mugetul furtunii sălbatice... eu scriu!
Chiar eu mă mir acuma că nu-mi secă talentul
În zbuciumul ş-al mării ş-al sufletului meu!
Ori aiureală spune-i, ori spune-i nerozie,
Cu versurile mele, cu ele m-am luat!
Când Iezii[110] furtunatici mă tot zvârleau pe mare,
Când răscoleau genunea Pleiadele[111] de sus,
Când păzitorul Ursei[112] întuneca văzduhul,
Când austrul potopul Hiadelor[113] sporea!
Adese apa mării intra-nlăuntru; totuşi,
Cu mâna tremurândă eu versuri aşterneam!
Cum vâjâie ş-acuma odgoanele de crivăţ!
Cum se bolteşte valul grămad-asupra mea!
Cârmaciu-şi uită arta: el mâinile ridică
La ceruri, şi se roagă şi cere ajutor.
Oriunde-ntorc privirea, văd numai chipul morţii,
De care-n al meu suflet mă tem, dar o implor[114]!

https://biblioteca-digitala.ro

attigero portum, portu terrebor ab ipso:
plus habet infesta terra timoris aqua.
nam simul insidiis hominum pelagique laboro,
et faciunt geminos ensis et unda metus:
ille meo uereor ne speret sanguine praedam,
haec titulum nostrae mortis habere uelit
barbara pars laeua est auidaeque adsueta rapinae,
quam cruor et caedes bellaque semper habent,
cumque sit hibernis agitatum fluctibus aequor,
pectora sunt ipso turbidiora mari.
quo magis his debes ignoscere, candide lector,
si spe sunt, ut sunt, inferiora tua.
non haec in nostris, ut quondam, scripsimus hortis,
nec, consuete, meum, lectule, corpus habes.
iactor in indomito brumali luce profundo,
ipsaque caeruleis charta feritur aquis.
inproba pugnat hiems indignaturque, quod ausim
scribere se rigidas incutiente minas.
uincat hiems hominem! sed eodem tempore, quaeso,
ipse modum statuam carminis, illa sui.

https://biblioteca-digitala.ro

În port de voi ajunge, mă înspăimântă portul!
Mai mult decât de apă, mi-i frică de pământ!
Şi oamenii şi marea la fel mă trag în cursă,
De sabie şi apă la fel mă înspăimânt.
Căci una speră, poate, să verse al meu sânge,
Cealaltă vrea pieirea-mi drept fală pentru ea!
Şi barbarii din stânga[115] sunt puşi pe jafuri numai,
Acolo-i numai sânge, războaie şi omor[116],
Şi cât de mare este vai! clocotul de valuri,
E-un clocot şi mai mare în piepturile lor!
Deci tu cu-aceste versuri fii iertător, de nu sunt
Cum te-aşteptai să fie, o, cititorul meu!
Căci nu-n grădini frumoase le-am scris, ca-n alte vremuri[117],
Şi nici culcat în patul de-acasă,-n patul meu,
Ci aruncat pe mare la vreme grea de iarnă,
Şi cu hârtia udă de-albastrul mării val.
Furtuna se-nteţeşte şi eu cutez a scrie
Când ea arunc-asupră-mi cumplite-ameninţări?
Să biruie furtuna! Dar hai să punem capăt,
Eu versurilor mele, ea mugetului ei!

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER SECVNDVS

I

Quid mihi uobiscum est, infelix cura, libelli,
ingenio perii qui miser ipse meo?
cur modo damnatas repeto, mea crimina, Musas?
an semel est poenam commeruisse parum?
carmina fecerunt, ut me cognoscere uellet
omine non fausto femina uirque meo;
carmina fecerunt, ut me moresque notaret
iam demun uisa Caesar ab *Arte* mea.
deme mihi studium, uitae quoque crimina demes;
acceptum refero uersibus esse nocens.
hoc pretium curae uigilatorumque laborum
cepimus: ingenio est poena reperta meo.
si saperem, doctas odissem iure sorores,
numina cultori perniciosa suo.
at nunc — tanta meo comes est insania morbo —
saxa malum refero rursus ad ista pedem:
scilicet ut uictus repetit gladiator harenam.
et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
forsitan ut quondam Teuthrantia regna tenenti,

Ediţia G. L. : *iam pridem emissa* (v. 8); Ediţia: Dolç & Boyé: *iam demi iussa* (V. 8)

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA A II-A

I [Carte către împăratul]

Ce am cu voi de-acuma, nefericite versuri,
Eu, ce-am pierit, vai mie! răpus de-al meu talent?
Iar să mă-ntorc la Muze? Nu-mi fură osândite[118]?
Şi nu-i de-ajuns că fost-am o dată pedepsit?
Doar versurile mele făcură să mă ştie
Tot omul din cetate, spre nenorocul meu,
Să mă defaime Cezar, şi viaţa să-mi defaime
Atunci când, pân' la urmă, el *Arta* mi-a citit.
Ia-mi tu a' mele versuri şi-mi vei lua şi vina,
Căci, dacă am vreo vină, eu lor le-o datorez.
Aceasta mi-i răsplata atâtor nopţi de veghe!
Aceasta mi-i pedeapsa, fiindcă am talent!
Pe drept, de-aş fi cuminte, eu le-aş urî pe Muze[119],
Căci Muzele pierdură pe-nchinătorul lor.
Dar nu! — căci nebunia de-a scrie-aşa-i de mare! —
Eu tot de-aceeaşi stâncă piciorul mi-l lovesc,
Cum, biruit, se-ntoarce atletul în arenă,
Cum nava sfărâmată porneşte iar pe mări.
Dar mie, tot asemeni ca şi lui Telef[120], poate

https://biblioteca-digitala.ro

sic mihi res eadem uulnus opemque feret,
Musaque, quam mouit, motam quoque leniet iram:
exorant magnos carmina saepe deos.
ipse quoque Ausonias Caesar matresque nurusque
carmina turrigerae dicere iussit Opi;
iusserat et Phoebo dici, quo tempore ludos
fecit, quos aetas aspicit una semel.
his precor exemplis tua nunc, mitissime Caesar,
fiat ab ingenio mollior ira meo!
illa quidem iusta est, nec me meruisse negabo:
non adeo nostro fugit ab ore pudor.
sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
materiam ueniae sors tibi nostra dedit.
si, quotiens peccant homines, sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.
nunc ubi detonuit strepituque exterruit orbem,
purum discussis aera reddit aquis.
iure igitur genitorque deum rectorque uocatur,
iure capax mundus nil Ioue maius habet.
tu quoque, cum patriae rector dicare paterque,
utere more dei nomen habentis idem.
idque facis, nec te quisquam moderatius umquam
imperii potuit frena tenere sui.
tu ueniam parti superatae saepe dedisti,
non concessurus quam tibi uictor erat.

Ediţia G.L.: *ferat* (v.20).

https://biblioteca-digitala.ro

Să-mi lecuiască rana tot cine m-a rănit,
Tot Muza mea s-aline mânia ce-a aprins-o:
Adese poezia înduplecă pe zei.
Chiar Cezar poruncit-a matroanelor romane
Cibelei[121] să-i înalţe cântări, cu-a' lor nurori.
El poruncise încă să fie şi Apolo
Slăvit în jocuri sacre o dată într-un veac[122].
Aşa şi tu acuma, Cezarule, te-ndură
Şi fă cu-a' mele versuri s-alin mânia ta!
Ea-i dreaptă: nu voi spune că eu n-am meritat-o
— Nu mi-a pierit cu totul ruşinea din obraz —,
Dar făr-a mea greşeală ai fi iertat pe cine?
Milos te poate face năpasta mea de azi.
Chiar Joe fără arme ar fi în scurtă vreme,
De i-ar trăsni pe oameni de câte ori greşesc.
Cu tunetul lui, însă, înspăimântând pământul,
El zarea o-nsenină, alungă negrii nori.
Al zeilor părinte pe drept el se numeşte:
Mai mare decât Joe pe lume nu-i nimic.
Şi tu, cârmaciul nostru, al patriei părinte[123],
Şi tu să faci ca dânsul, la fel fiind numit.
O faci chiar: nimeni altul mai cumpătat ca tine
A'-mpărăţiei frâne nu le-a putut ţinea,
Învinşilor adese le-ai dăruit iertarea[124],
Pe care-nvingătorul nu ţi-ar fi dat-o-n veci.

https://biblioteca-digitala.ro

diuitiis etiam multos et honoribus auctos
uidi, qui tulerant in caput arma tuum;
quaeque dies bellum, belli tibi sustulit iram,
parsque simul templis utraque dona tulit;
utque tuus gaudet miles, quod uicerit hostem,
sic uictum cur se gaudeat, hostis habet.
causa mea est melior, qui nec contraria dicor
arma, nec hostiles esse secutus opes,
per mare, per terras, per tertia numina iuro,
per te, praesentem conspicuumque deum,
hunc animum fauisse tibi, uir maxime, meque,
qua sola potui, mente fuisse tuum.
optaui, peteres caelestia sidera tarde,
parsque fui turbae parua precantis idem,
et pia tura dedi pro te, cumque omnibus unus
ipse quoque adiuui publica uota meis.
quid referam libros, illos quoque, crimina nostra
mille locis plenos nominis esse tui?
inspice maius opus, quod adhuc sine fine tenetur,
in non credendos corpora uersa modos:
inuenies uestri praeconia nominis illic,
inuenies animi pignora multa mei.
non tua carminibus maior fit gloria, nec quo,
ut maior fiat, crescere possit, habet.
fama Ioui superest: tamen hunc sua facta referri

Ediţia G.L.: *terram* (v. 53); *certa mei* (v. 66)

https://biblioteca-digitala.ro

Pe mulţi văzui în cinste sporiţi şi-n bogăţie,
Ce ridicase arma să piardă capul tău[125].
Tot într-o zi şi lupta s-a potolit şi ura,
Şi-n temple-au dus prinoase învingători şi-nvinşi[126].
Oşteanul tău e vesel c-a biruit pe duşman,
E vesel şi duşmanul c-a fost şi el învins!
Pricina mea-i uşoară: eu n-am mers cu duşmanii
Şi sabia din teacă n-am scos-o contra ta.
Pe mare, pe pământuri, pe-a iadului putere[127]
Mă jur, pe tine însuţi, văditul nostru zeu,
Că inima mea ţie ţi-am dat-o, prea mărite,
Şi-n sinea mea — atâta puteam! — am fost al tău.
Dorii şi eu, fărâmă din gloata rugătoare,
La stelele din ceruri s-ajungi cât mai târziu.
Şi eu ţi-am ars tămâie, şi eu, cu lumea toată,
Am mers la rugăciunea întregului popor[128].
De numele tău pline sunt scrierile mele,
Chiar scrierile-acele în care am greşit[129].
Pe cea mai mare vezi-o, ce stă neisprăvită:
«Poveştile cu oameni ce chipul şi-au schimbat».
Acolo tu găsi-vei şi laudele tale,
Dovezi de-a mea iubire acolo vei găsi[130].
Mărirea ta nu creşte cu versurile mele,
O, Cezare: mai mare ea nici nu poate fi.
Şi gloria lui Joe destulă-i, dar şi Joe

https://biblioteca-digitala.ro

et se materiam carminis esse iuuat,
cumque Gigantei memorantur proelia belli,
credibile est laetum laudibus esse suis.
te celebrant alii, quanto decet ore, tuasque
ingenio laudes uberiore canunt.
sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
sic capitur minimo turis honore deus.
a! ferus et nobis crudelior omnibus hostis,
delicias legit qui tibi cumque meas,
carmina nam nostris quot te uenerantia libris
iudicio possint candidiore legi.
esse sed irato quis te mihi posset amicus?
uix tunc ipse mihi non inimicus eram.
cum coepit quassata domus subsidere, partes
in proclinatas omne recumbit onus,
cunctaque fortuna rimam faciente dehiscunt,
ipsa suo quondam pondere tracta ruunt.
ergo hominum quaesitum odium mihi carmine, quosque
debuit, est uultus turba secuta tuos.
at, memini, uitamque meam moresque probabas
illo, quem dederas, praetereuntis equo.
quod si non prodest et honesti gloria nulla
redditur, at nullum crimen adeptus eram.
nec male commissa est nobis fortuna reorum
lisque decem deciens inspicienda uiris.

Ediţia G.L. : *nobis nimium crudeliter hostis* (v. 77); *de nostris cum te* (v. 79); *gratia nulla* (v. 91).

https://biblioteca-digitala.ro

Se bucură să fie în versuri lăudat.
Când cineva îi cântă războiul cu giganţii[131],
Poţi crede că e vesel de laudele lui.
Te preamăresc şi alţii aşa cum se cuvine[132]
Şi laudele-ţi cântă cu şi mai mult talent.
Dar, totuşi, de- l îndupleci pe-un zeu c-o hecatombă[133],
Şi firul de tămâie îl poate-ndupleca.
Ah! crud din cale-afară, duşman mi-a fost acela
Ce versurile mele de-amor[134] ţi le-a citit,
Pentru ca tu să judeci pe urmă cu asprime
Şi versurile mele în care te slăvesc.
Urât de tine, însă, puteam avea prieteni?
Aproape că eu însumi eram duşmanul meu!
Când a-nceput o casă pe-o parte să se plece,
Atunce într-acolo se lasă greul ei;
Cumva de crapă zidul, ea toată se desface
Şi sub a ei povară se surpă la pământ.
Vezi dar că poezia mi-aduse ura lumii:
Cu drept cuvânt mulţimea pe tine te-a urmat.
Dar viaţa mea ştiu bine că mi-ai găsit-o bună:
Nu mi-ai luat nici calul pe care-am defilat[135].
Cum? Asta nu-mi ajută? Nu-i asta o onoare?
Ce-i drept, eu nu făcusem pe-atunci niciun păcat.
Pe vinovaţi să-i judec am fost cândva destoinic
Şi bun am fost, pe-atunce, să fiu şi centumvir[136].

https://biblioteca-digitala.ro

res quoque priuatas statui sine crimine iudex,
deque mea fassa est pars quoque uicta fide.
me miserum! potui, si non extrema nocerent,
iudicio tutus non semel esse tuo.
ultima me perdunt, imoque sub aequore mergit
incolumem totiens una procella ratem.
nec mihi pars nocuit de gurgite parua, sed omnes
pressere hoc fluctus oceanusque caput.
cur aliquid uidi? cur noxia lumina feci?
cur imprudenti cognita culpa mihi?
inscius Actaeon uidit sine ueste Dianam:
praeda fuit canibus non minus ille suis.
scilicet in superis etiam fortuna luenda est,
nec ueniam laeso numine casus habet.
illa nostra die, qua me malus abstulit error,
parua quidem periit, sed sine labe domus:
sic quoque parua tamen, patrio dicatur ut aeuo
clara nec ullius nobilitate minor,
et neque diuitiis nec paupertate notanda,
unde sit in neutrum conspiciendus eques.
sit quoque nostra domus, uel censu parua uel ortu
ingenio certe non latet illa meo.
quo uidear quamuis nimium iuuenaliter usus,
grande tamen toto nomen ab orbe fero;
turbaque doctorum Nasonem nouit, et audet

https://biblioteca-digitala.ro

Am judecat şi-n pricini private; nimeni însă,
Nici însuşi păgubaşul de mine nu s-a plâns.
De n-ar fi fost, vai mie! năpasta de pe urmă,
M-ar fi păzit în viaţă chiar judecata ta.
La urmă dat pierzării! Corabia-mi scăpase,
Dar o furtună-mi dete corabia la fund!
Şi nu un val, ci toate de pe genunea mării,
Noianu-ntreg pe mine m-a înghiţit atunci.
De ce n-am prins de veste mai înainte? Ochii
De ce mi-alunecară ? De vină ei au fost[137]!
Acteon fără voie văzu pe Diana goală,
Dar câinii lui îndată pe el l-au sfâşiat[138]:
Iertare nu se-ncape la zei: plăteşti greşeala
Chiar cea fără de voie, când îi jigneşti pe zei.
De când o rătăcire vai! mintea mi-a luat-o,
Căsuţa mea onestă s-a năruit şi ea.
Aşa cum a fost, mică, dar încă de pe vremuri
Vestită prin nobleţă, ea n-a fost mai prejos;
N-a fost nici prea bogată, dar n-a fost nici săracă,
Încât să mă arate cu degetul vrun om.
Şi casa chiar să-mi fie săracă, fără nume,
Talentul meu n-o lasă în umbră nicidecum.
Deşi cândva talentul mi-a fost cam fluturatic,
În lumea asta mare un nume mare port.
Toţi oamenii cu carte cunosc pe Naso bine

https://biblioteca-digitala.ro

non fastiditis adnumerare uiris.
corruit haec igitur Musis accepta, sub uno
sed non exiguo crimine lapsa domus;
atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo laesi
ematuruerit Caesaris ira, queat.
cuius in euentu poenae clementia tanta est,
uenerit ut nostro lenior illa metu.
uita data est, citraque necem tua constitit ira,
o princeps parce uiribus use tuis!
insuper accedunt, te non adimente, paternae,
tamquam uita parum muneris esset, opes.
nec mea decreto damnasti facta senatus,
nec mea selecto iudice iussa fuga est.
tristibus inuectus uerbis —ita principe dignum —
ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.
adde quod edictum, quamuis immite minaxque,
attamen in poenae nomine lene fuit:
quippe relegatus, non exul, dicor in illo,
priuaque fortunae sunt ibi uerba meae.
nulla quidem sano grauior mentisque potenti
poena est, quam tanto displicuisse uiro.
sed solet interdum fieri placabile numen:
nube solet pulsa candidus ire dies.
uidi ego pampineis oneratam uitibus ulmum,
quae tuerat saeui fulmine tacta Iouis.

Ediţia GL: *parcaque fortunae* (v. 138); *saeuo* (v. 144)

https://biblioteca-digitala.ro

Şi îl aşează printre poeţii cei de preţ[139].
Deci casa mea aceasta, de Muze îndrăgită,
Sub greul unui singur păcat s-a risipit.
Şi, totuşi, din risipă ea poate să se-nalţe,
Dacă s-alină ura Cezarului jignit.
Şi Cezar pedepseşte cu-atâta bunătate!
Osânda-mi fu mai blândă decât m-am aşteptat.
Tu mi-ai lăsat viaţa, n-ai vrut a mea pieire,
O, principe! Atâta ai fost de cumpătat!
Şi, ca şi cum viaţa n-ar fi un dar prea mare,
Averea părintească tu încă mi-ai lăsat[140].
Pe mine nu senatul m-a alungat din ţară,
Nici hotărârea unor judecători aleşi[141]:
Rostind cuvinte aspre — aşa se cade-a face
Un principe!—tu însuţi, chiar tu, te-ai răzbunat.
Mai pune că edictul, cumplit şi fără milă,
Destul de dulce sună: acolo sunt numit
Nu exilat, ci numai gonit în altă parte[142]:
Ursitei mele triste un nume blând i-ai dat.
De eşti întreg la minte, pedeapsă nu-i mai mare
Decât pe-un om ca Cezar să-l superi cu ceva.
Dar, totuşi, câteodată şi zeul se îmbună:
Când norii se destramă, e soare şi senin.
Eu am văzut odată împovărat de struguri
Un ulm, care fusese de Jupiter trăsnit.

https://biblioteca-digitala.ro

ipse licet sperare uetes, sperabimus usque;
hoc unum fieri te prohibente potest,
spes mihi magna subit, cum te, mitissime princeps,
spes mihi, respicio cum mea facta, cadit.
ac ueluti uentis agitantibus aera non est
aequalis rabies continuusque furor,
sed modo subsidunt intermissique silescunt,
uimque putes illos deposuisse suam:
sic abeunt redeuntque mei uariantque timores,
et spem placandi dantque negantque tui.
per superos igitur, qui dant tibi longa dabuntque
tempora, Romanum si modo nomen amant,
per patriam, quae te tuta et secura parente est,
cuius, ut in populo, pars ego nuper eram,
sic tibi, quem semper factis animoque mereris,
reddatur gratae debitus urbis amor!
Liuia sic tecum sociales compleat annos,
quae, nisi te, nullo coniuge digna fuit,
quae si non esset, caelebs te uita deceret,
nullaque, cui posses esse maritus, erat.
sospite sic te sit natus quoque sospes, et olim
imperium regat hoc cum seniore senex!
ut faciuntque tui, sidus iuuenale, nepotes,
per tua perque sui facta parentis eant!
sic adsueta tuis semper Victoria castris,

https://biblioteca-digitala.ro

Să sper tu nu-mi dai voie, dar voi spera-nainte;
Eu pot s-o fac aceasta, chiar dacă mă opreşti.
Când mă gândesc la tine, speranţa mea renaşte,
Dar piere când aminte mi-aduc de ce-am făcut[143].
Şi tot aşa cum vântul, când vânzoleşte marea,
Nu-i furios tot timpul şi nu-i mereu turbat,
Ci el se mai aşază din când în când şi tace,
Ş-atunci a lui mânie tu crezi c-a încetat,
La fel pe mine teama mă lasă şi m-apucă,
Îmi ia şi-mi dă speranţa pe tine să te-mbun.
Deci dar, mă jur pe zeii ce-ţi vor lungi vieaţa[144],
O, Cezar, dacă zeii au grijă de romani,
Pe patria păzită de-un astfel de părinte,
Pe patria din care o parte-am fost şi eu:
Să-ţi deie Roma noastră iubirea datorată,
Căci vrednic eşti de dânsa prin fapte şi prin gând!
Şi Livia alături de tine să trăiască,
Ea care n-a fost demnă de niciun alt bărbat!
De n-o luai pe dânsa, ai fi trăit tot singur,
Căci vrednică de tine niciuna nu era[145].
Fii sănătos, o, Cezar, şi fiul tău de-asemeni[146]:
Bătrân, el să domnească cu tine, mai bătrân!
Nepoţii, aştri tineri, în urma ta să calce
Ş-a tatălui lor! Asta ş-acuma ei o fac[147].
Cu-a' tale oşti de-a pururi Victoria să fie

https://biblioteca-digitala.ro

nunc quoque se praestet notaque signa petat,
Ausoniumque ducem solitis circumuolet alis,
ponat et in nitida laurea serta coma,
per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas,
auspicium cui das grande deosque tuos,
dimidioque tui praesens et respicis urbem,
dimidio procul es saeuaque bella geris;
hic tibi sic redeat superato uictor ab hoste,
inque coronatis fulgeat altus equis!
parce, precor, fulmenque tuum, fera tela, reconde,
heu nimium misero cognita tela mihi!
parce, pater patriae, nec nominis inmemor huius
olim placandi spem mihi tolle tui.
non precor ut redeam, quamuis maiora petitis
credibile est magnos saepe dedisse deos:
mitius exilium si das propiusque roganti,
pars erit ex poena magna leuata mea.
ultima perpetior, medios eiectus in hostes,
nec quisquam patris longius exul abest.
solus ad egressus missus septemplicis Histri,
Parrhasiae gelido uirginis axe premor.
Iazyges et Colchi Metereaque turba Getaeque
Danuuii mediis uix prohibentur aquis;
cumque alii causa tibi sint grauiore fugati,
ulterior nulli, quam mihi, terra data est.

Alte ediţii: *Ciziges et Colchi Tereteaque turba* (v. 191).

https://biblioteca-digitala.ro

Şi flamurile tale să le urmeze ea[148],
Spre ducele italic să-ntindă-a' ei aripe,
Cununa cea de laur punând pe fruntea sa!
Iar cel ce-acuma poartă în locul tău războaie,
Armat cu-a ta putere, păzit de zeii tăi,
[Căci tu te-mparţi în două: şi Romei stai de veghe
Dar eşti şi dus departe, la crâncenul război]
Acela, învingându-i pe duşmani, să se-ntoarne
În carul tras de caii frumos încununaţi[149]!
Ah! zilele tu cruţă-mi şi fulgerele tale
Ascunde-le! Pe ele prea bine eu le ştiu.
Ah! cruţă-mă, tu, Cezar, al patriei părinte,
Şi nu-mi lua speranţa cândva să te împac[150]!
Nu-ţi cer a mă întoarce [cu toate că adese
Îţi dăruiesc chiar zeii mai mult decât le ceri]:
Mai dulce fă-mi exilul, de Roma mai aproape,
Cumplita mea pedeapsă atunci vei uşura.
Zvârlit aci-ntre duşmani, dureri cumplite sufăr,
Ca mine-aşa departe nu-i nimeni urgisit.
Trimis aici, la Istrul cu şapte guri[151], eu singur,
Îngheţ, sub Ursa mare[152], de frigul cel cumplit.
Nici Dunărea nu poate să mă păzească bine
De hoarda meteree, de geţi, iazigi şi colhi[153].
Tu i-ai gonit pe alţii cu vini mai grele încă[154],
Dar chiar aşa departe pe nime n-ai gonit.

https://biblioteca-digitala.ro

longius hac nihil est, nisi tantum frigus et hostes,
et maris adstricto quae coit unda gelu.
hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
proxima Basternae Sauromataeque tenent.
haec est Ausonio sub iure nouissima, uixque
haeret in imperii margine terra tui.
unde precor supplex ut nos in tuta releges,
ne sit cum patria pax quoque adempta mihi,
ne timeam gentes, quas non bene submouet Hister,
neue tuus possim ciuis ab hoste capi.
fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum
Caesaribus saluis barbara uincla pati.
perdiderint cum me duo crimina, carmen et error,
alterius facti culpa silenda mihi:
nam non sum tanti, renouem ut tua uulnera, Caesar,
quem nimio plus est indoluisse semel.
altera pars superest, qua turpi carmine factus
arguor obsceni doctor adulterii.
fas ergo est aliqua caelestia pectora falli,
et sunt notitia multa minora tua;
utque deos caelumque simul sublime tuenti
non uacat exiguis rebus adesse Ioui,
de te pendentem sic dum circumspicis orbem,
effugiunt curas inferiora tuas.
scilicet imperii princeps statione relicta

Ediţia. G.L.: *carmine lecto* (v. 211).

https://biblioteca-digitala.ro

Nimic de-aici încolo! Doar frigul şi duşmanul!
Şi marea cu talazul de ger înmărmurit.
Pe ţărmul stâng de-aice tot Roma e stăpână[155],
Bastarnii şi sarmaţii sunt chiar vecinii ei[156]:
Aici e cel din urmă hotar sub legea Romei[157]
Şi el abia-i hotarul imperiului tău.
Ah! Du-mă-n altă parte, în loc făr' de primejdii,
Încalte să am pace [căci ţară nu mai am],
Să nu mă tem de barbari — ei vin şi peste Istru [158]—
Nici prins să fiu de duşmani, eu, cetăţean roman!
Un om născut din sânge latin nu se cuvine
Să cadă rob la barbari cât Cezarii trăiesc.
Pe mine poezia ş-o oarbă rătăcire[159]
Pierdutu-m-a: pe-a doua n-o pot destăinui!
Căci rana ta, o, Cezar, nu eu o voi deschide:
Ai suferit o dată. Şi asta e prea mult!
Acum, cealaltă vină [ce crimă ruşinoasă!]:
I-am învăţat pe oameni obscenul adulter.
Deci sunt şi minţi divine ce pot să se înşele!
Dar sunt şi multe lucruri ce n-ajungi să le ştii!
Cum Joe n-are vreme de lucruri mai mărunte,
Căci grija lui e cerul şi zeii cei de sus,
Aşa, şi tu, cu ochii fiind pe-o lume-ntreagă,
Nu poţi avea şi grijă de lucrurile mici.
Cum? capu-mpărăţiei, să-ţi părăseşti tu locul,

https://biblioteca-digitala.ro

inparibus legeres carmina facta modis?
non ea te moles Romani nominis urget,
inque tuis umeris tam leue fertur onus,
lusibus ut possis aduertere numen ineptis,
excutiasque oculis otia nostra tuis.
nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda,
Raetica nunc praebent Thraciaque arma metum,
nunc petit Armenius pacem, nunc porrigit arcus
Parthus eques timida captaque signa manu,
nunc te prole tua iuuenem Germania sentit,
bellaque pro magno Caesare Caesar obit.
denique, ut in tanto, quantum non extitit umquam
corpore pars nulla est, quae labet, imperii,
urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum
et morum, similes quos cupis esse tuis.
nec tibi contingunt, quae gentibus otia praestas,
bellaque cum multis inrequieta geris.
mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
te numquam nostros euoluisse iocos?
at si, quod mallem, uacuum tibi forte fuisset,
nullum legisses crimen in *Arte* mea.
illa quidem fateor frontis non esse seuerae
scripta, nec a tanto principe digna legi:
non tamen idcirco legum contraria iussis
sunt ea, Romanas erudiuntque nurus.

https://biblioteca-digitala.ro

Ca să citeşti poeme făcute în distih?
Doar tu nu porţi pe umeri o sarcină uşoară,
Şi nu puţin te-apasă imperiu' uriaş,
Ca să mai iei în seamă nimicurile mele
Şi glumele-mi din versuri cu ochii să le vezi.
Căci, iată, când se scoală panonii, când ilirii[160],
Când reticele arme[161], când tracii te-ngrozesc[162],
Când cer armenii pace[163], când partul cel călare
Îţi dă şi arc şi steaguri luate de la noi[164].
În fiul tău pe tine Germania te simte,
Căci tot un Cezar merge în locu-ţi la război[165]!
Şi-n tot acest imperiu, — mai mare n-a fost altul! —
Nimic nu se clinteşte în nicio parte-a lui.
Nici Roma nu te lasă: acolo ai în pază
Năravurile bune ş-a' tale legiuiri[166].
Ai dat tu lumii pacea şi numai tu n-ai pace,
Căci porţi cu multă lume războaie necurmat.
Având pe cap atâtea, mă pot mira eu oare
Că versurile mele tu nu le-ai răsfoit?
De-ai fi avut tu vreme — şi cât aş fi dorit-o! —
Nici un păcat în *Arta iubirii* nu găseai.
Ce-i drept, aceasta nu e o scriere severă,
Nici demnă s-o citească un mare împărat,
Dar, totuşi, ea nu calcă nici legile romane,
Nici rău nu le învaţă pe junele soţii.

https://biblioteca-digitala.ro

neue, quibus scribam, possis dubitare, libellos,
quattuor hos uersus e tribus unus habet:
'este procul, uittae tenues, insigne pudoris,
quaeque tegis medios instita longa pedes!
nil nisi legitimum concessaque furta canemus,
inque meo nullum carmine crimen erit.'
ecquid ab hac omnes rigide submouimus *Arte*,
quas stola contingi uittaque sumpta uetat?
'at matrona potest alienis artibus uti,
quoque trahat, quamuis non doceatur, habet.'
nil igitur matrona legat, quia carmine ab omni
ad delinquendum doctior esse potest.
quodcumque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
ad uitium mores instruet inde suos.
sumpserit *Annales*—nihil est hirsutius illis—,
facta sit unde parens Ilia, nempe leget.
sumpserit 'Aeneadum genetrix' ubi prima, requiret,
Aeneadum genetrix unde sit alma Venus.
persequar inferius, modo si licet ordine ferri,
posse nocere animis carminis omne genus.
non tamen idcirco crimen liber omnis habebit;
nil prodest, quod non laedere possit idem.
igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
comparat, audaces instruit igne manus.
eripit interdum, modo dat medicina salutem,

https://biblioteca-digitala.ro

Tu pentru cine-am scris-o să n-ai vreo îndoială:
Citeşte patru versuri din cartea cea dintâi:
«Departe, panglici fine, voi, semnul curăţiei,
Voi, rochii cu chenare şi lungi pân' la pământ!
Eu cânt numai amorul îngăduit de lege
Şi nu e nicio crimă în ceea ce eu cânt"[167].
N-au ce să caute-aice matroanele cu stolă[168]
Şi cu panglici, de care nu-i voie să te-atingi. —
— Dar şi matroana poate urma a'tale sfaturi
Chiar fără să-i dai lecţii ea poate luneca.
— Atunce o matroană nimic să nu citească,
Căci orice poezie o poate desfrâna!
Pe orice-ar pune mâna, la rău dacă i-i mintea,
Aşa o să-şi croiască viaţa: spre păcat!
Analele să ieie[169] — o carte-aşa de seacă! —
Şi va afla de Rea cum mamă a ajuns[170].
Să ieie pe Lucreţiu: «O, Venus, mama noastră . . . »[171]
Şi va vedea cum Venus e mama noastră azi[172]!
Că orice poezie un suflet poate pierde,
De pot să le-nşir toate, voi arăta mai jos.
Nu, însă, orice carte e-o carte făr' de lege:
Tot ce ne foloseşte ne poate şi strica.
Ce-i mai de preţ ca focul? Dar flăcări ia în mână
Acel ce unei case ar vrea să-i deie foc.
Te scapă medicina, dar ea te şi ucide:

https://biblioteca-digitala.ro

quaeque iuuet, monstrat, quaeque sit herba nocens.
et latro et cautus praecingitur ense uiator:
ille sed insidias, hie sibi portat opem.
discitur innocuas ut agat facundia causas:
protegit haec sontes, inmeritosque premit.
sic igitur carmen, recta si mente legatur,
constabit nulli posse nocere meum.
'at quasdam uitio.' quicumque hoc concipit, errat,
et nimium scriptis arrogat ille meis.
ut tamen hoc fatear, ludi quoque semina praebent
nequitiae: tolli tota theatra iube!
peccandi causam multis quam saepe dederunt,
Martia cum durum sternit harena solum.
tollatur Circus! non tuta licentia Circi est:
hic sedet ignoto iuncta puella uiro
cum quaedam spatientur in hoc, ut amator eodem
conueniat, quare porticus ulla patet?
quis locus est templis augustior? haec quoque uitet,
in culpam si qua est ingeniosa suam.
cum steterit Iouis aede, Iouis succurret in aede
quam multas matres fecerit ille deus.
proxima adoranti Iunonis templa subibit,
paelicibus multis hanc doluisse deam.
Pallade conspecta, natum de crimine uirgo
sustulerit quare, quaeret, Erichthonium.

https://biblioteca-digitala.ro

Sunt ierburi otrăvite, sunt ierburi şi de leac.
Şi hoţul şi drumeţul cu sabia se-ncinge,
Dar unul te omoară, se apără cellalt.
Oratoria, scutul dreptăţii, câteodată
Pe vinovaţi îi scapă, apasă pe cei buni.
Citeşte-mi, dară, cartea cu dreaptă judecată
Şi vei vedea: pe nime nu poate ea strica.
De crezi că poate *Arta*-mi desfrâul să- l lăţească,
Greşeşti, şi cărţii mele puteri prea mari îi dai.
Dar chiar aşa să fie, închide tu atunce
Şi teatrele! Ş-acolo-i sămânţă de desfrâu[173].
Ades au fost şi mimii prilej de stricăciune.
Nisipul în arenă de ce să-l mai aşterni?
Să se închidă circul! Şi el e cu primejdii:
La circ stă lâng-o fată un om necunoscut.
De ce rămân deschise şi porticele, unde
Femeia ce se plimbă aşteaptă un amant?
În sfintele locaşuri să nu cumva să intre
Femeia care-i pururi cu gândul la păcat!
La Jupiter în templu ea-şi va aduce-aminte
Câte femei născură copii acestui zeu;
Alăturea, în tempul Junonei o să afle
Ce chin a tras zeiţa cu dragostele lui!
De-o vede pe Minerva, îndată ea se-ntreabă
De ce pe Erihtoniu fecioara l-a crescut[174]?

https://biblioteca-digitala.ro

uenerit in magni templum, tua munera, Martis,
stat Venus Vltori iuncta, uir ante fores.
Isidis aede sedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
egerit Ionio Bosporioque mari.
in Venerem Anchises in Lunam Latmius heros,
in Cererem Iasion, qui referatur, erit.
omnia peruersas possunt corrumpere mentes:
stant tamen illa suis omnia tuta locis.
et procul a scripta solis meretricibus *Arte*.
submouet ingenuas pagina prima manus.
quaecumque erupit, qua non sinit ire sacerdos,
protinus huic dempti criminis ipsa rea est.
nec tamen est facinus uersus euoluere mollis,
multa licet castae non facienda legant.
saepe supercilii nudas matrona seueri
et Veneris stantis ad genus omne uidet.
corpora Vestales oculi meretricia cernunt,
nec domino poenae res ea causa fuit.
at cur in nostra nimia est lasciuia Musa,
curue meus cuiquam suadet amare liber?
nil nisi peccatum manifestaque culpa fatenda est:
paenitet ingenii iudiciique mei.
cur non Argolicis potius quae concidit armis
uexata est iterum carmine Troia meo?
cur tacui Thebas et uulnera mutua fratrum,

Ediţia G.L.: *in Venere* (v. 299); *in Cerere* (v. 300); *inrupit* (v. 305).

https://biblioteca-digitala.ro

De va veni la templul lui Marte[175],-acolo-i Venus
Alăturea de Marte, la uşă e Vulcan[176]!
La Isida în templu se va-ntreba desigur
De ce-a gonit-o Iuno pe Isida-n Bosfor[177]!
De Venèrea Anhise[178], Endimiòn de Lună[179]
Iàsion de Ceres vor fi nedespărţiţi[180].
Aceste chipuri toate pot minţile să strice,
Dar ele stau ş-acuma pe locurile lor.
Eu pentru curtezane am scris *Arta iubirii*.
Ea nu-i pentru matroane: o spun de la-nceput.
Vreuna de pătrunde în templu fără voie,
Nu-i preotul de vină: e numai vina ei!
Citind galante versuri nu facem nicio crimă.
Femeile cinstite, o! câte nu citesc!
De câte ori matroana cu ochii severi nu vede
Prostituata goală ce-aşteaptă-n lupanar[181]!
Vestalele, şi ele, cu ochii dau de dânsa[182],
Şi totuşi proxenetul nu este pedepsit.
De ce îmi este Muza aşa de desfrânată?
De ce a'mele versuri îmbie la iubit?
O spun chiar eu: aceasta-i greşeala mea vădită,
Îmi pare rău de mintea şi de talentul meu.
Să fi cântat mai bine în versurile mele
Din nou războiul Troiei surpate de dardani[183]!
Să fi cântat pe fraţii ce s-au ucis la Teba,

https://biblioteca-digitala.ro

et septem portas, sub duce quamque suo?
nec mihi materiam bellatrix Roma negabat,
et pius est patriae facta referre labor.
denique cum meritis inpleueris omnia, Caesar,
pars mihi de multis una canenda fuit,
utque trahunt oculos radiantia lumina solis,
traxissent animum sic tua facta meum.
arguor inmerito: tenuis mihi campus aratur,
illud erat magnae fertilitatis opus.
non ideo debet pelago se credere, si qua
audet in exiguo ludere cumba lacu.
forsan —et hoc dubitem— numeris leuioribus aptus
sim satis, in paruos sufficiamque modos;
at si me iubeas domitos Iouis igne Gigantas
dicere, conantem debilitabit onus.
diuitis ingenii est immania Caesaris acta
condere, materia ne superetur opus.
et tamen ausus eram; sed detrectare uidebar,
quodque nefas, damno uiribus esse tuis.
ad leue rursus opus, iuuenalia carmina, ueni,
et falso moui pectus amore meum.
non equidem uellem; sed me mea fata trahebant,
inque meas poenas ingeniosus eram.
ei mihi, quod didici! cur me docuere parentes,
litteraque est oculos ulla morata meos?

https://biblioteca-digitala.ro

Războiul celor şapte şi cele şapte porţi[184]!
Războitoarea Romă putea să mă inspire:
A' patriei mari fapte să cânţi, e lucru sfânt!
Dar faptele cu care tu lumea ai umplut-o,
Cezarule! O parte puteam şi eu să cânt!
Cum soarele te-atrage cu raza-i lucitoare
Aşa a' tale fapte m-ar fi ademenit.
Mă-nvinuieşti degeaba: sărac îmi este câmpul:
Cellalt din cale-afară era de roditor.
Nu trebuie o barcă să se încreadă mării
Fiindcă-n toată voia alunecă pe-un lac.
Eu poate-s mai degrabă făcut pentru distihuri
Şi pentru elegie — şi încă mă-ndoiesc;
Dar dacă pe Giganţii cei fulgeraţi de Joe[185]
Mă pui să-i cânt, povara aceasta m-ar zdrobi.
Un geniu nalt se cere ca faptele lui Cezar
Să le slăveşti în versuri şi să rămâi înalt.
Şi totuşi îndrăznisem[186]! Dar vai! a ta mărire
Mi s-a părut c-o vatăm şi prea te înjosesc.
Eu m-am întors atunce la versuri de iubire[187],
Simţiri închipuite în piept mi-am deşteptat[188].
N-aş fi voit aceasta, dar mă trăgea ursita:
Făceam anume parcă să pot fi condamnat.
De ce m-au dat părinţii la carte, biet de mine?
Şi ochii mei pe carte de ce-au întârziat?

https://biblioteca-digitala.ro

haec tibi me inuisum lasciuia fecit, ob *Artes*,
quis ratus es uetitos sollicitare toros.
sed neque me nuptae didicerunt furta magistro,
quodque parum nouit, nemo docere potest.
sic ego delicias et mollia carmina feci,
strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
ut dubius uitio sit pater ille meo.
crede mihi, distant mores a carmine nostro—
uita uerecunda est, Musa iocosa mea—
magnaque pars mendax operum est et ficta meorum:
plus sibi permisit compositore suo.
nec liber indicium est animi, sed honesta uoluntas
plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius esset atrox, conuiua Terentius esset,
essent pugnaces qui fera bella canunt.
denique composui teneros non solus amores:
composito poenas solus amore dedi.
quid, nisi cum multo Venerem confundere uino,
praecepit lyrici Teia Musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare, puellas?
tuta tamen Sappho, tutus et ille fuit.
nec tibi, Battiade, nocuit, quod saepe legenti
delicias uersu fassus es ipse tuas.
fabula iucundi nulla est sine amore Menandri,

https://biblioteca-digitala.ro

Azi sunt urât de tine: în *Cărţile iubirii*
Crezuşi că pe matroane le-ndemn la adulter.
Nu de la mine, însă, ştiu ele să greşească:
Nu poţi să-nveţi pe altul ce singur tu nu ştii.
Eu am făcut, ce-i dreptul, distihuri amoroase,
Dar vorbe despre mine prin lume n-au umblat.
Niciun bărbat nu este, nici chiar din plebe, care
Din vina mea să fie un tată dubios!
Purtarea mea e una şi alta-i poezia,
Viaţa mi-i onestă, doar versul zvăpăiat!
Iar opera mea este mai mult o plăsmuire,
Ea decât autorul mai mult a îndrăznit.
Şi cartea mea nu este oglinda unui suflet:
Ea este-o desfătare mai mult pentru urechi.
Altfel, cei care cântă războaie,-ar fi războinici,
Iar Acciu[189] un sălbatic, Terenţiu parazit[190].
Gingaşele amoruri nu numai eu în versuri
Le-am pus, dar pentru asta certat sunt numai eu!
Bătrânul Anacreon din Teos[191], cu-a lui muză,
Nu ne-a-nvăţat iubirea şi vinul să-l sorbim?
Şi lesbiana Safo ce le-a-nvăţat pe fete[192]?
Ei, totuşi, pentru asta nimic n-au suferit.
Fiindcă-ai pus în versuri amorurile tale
Tu, Calimah[193], de-asemeni, nimica n-ai păţit,
În teatrul lui Menandru[194] nu e decât iubire,

https://biblioteca-digitala.ro

et solet hic pueris uirginibusque legi,
Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera, de qua
inter amatorem pugna uirumque fuit?
quid prius est illi flamma Briseidos, utque
fecerit iratos rapta puella duces?
aut quid Odyssea est, nisi femina propter amorem,
dum uir abest, multis una petita procis?
quis, nisi Maeonides, Venerem Martemque ligatos
narrat in obsceno corpora prensa toro?
unde nisi indicio magni sciremus Homeri
hospitis igne duas incaluisse deas?
omne genus scripti grauitate tragoedia uincit:
haec quoque materiam semper amoris habet.
num quid in Hippolyto, nisi caecae flamma nouercae?
nobilis est Canace fratris amore sui.
quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus,
Pisaeam Phrygiis uexit eburnus equis?
tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
concitus a laeso fecit amore dolor.
fecit amor subitas uolucres cum paelice regem,
quaeque suum luget nunc quoque mater Ityn.
si non Aeropen frater sceleratus amasset,
auersos Solis non legeremus equos.
inpia nec tragicos tetigisset Scylla coturnos,
ni patrium crinem desecuisset amor.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar îl citesc pe dânsul şi fete şi băieţi.
Ce vezi în *Iliada* decât o adulteră?
Bărbatul şi amantul se luptă pentru ea[195]:
Ce vezi decât pe fiica lui Crises care-aprinde
Văpăile mâniei chiar între căpitani[196]?
Ce este Odiseea? Bărbatul nu-i acasă
Şi-n lipsa lui femeia peţită de bărbaţi[197]!
Şi nu Omer[198] ne-arată pe Vènerea şi Marte
De Hèfestos în patul desfrâului legaţi[199]?
Dar cele două zâne[200] ce s-au aprins de focul
Străinului? Ne-o spune tot marele Omer.
Nu-i scriere mai gravă decât o tragedie.
Dar tot amorul este subiect în tragedii,
În *Hipolit* o mamă iubeşte pe fiastru[201],
Iar Canace iubeşte pe-un frate în *Eol*[202].
Feciorul cel c-un umăr de fildeş al lui Tantal
Pe-un car mânat de Eros şi-a dus mireasa lui[203].
Iubirea ei jignită a-mpins-o pe Medeea
Sărmana! să împlânte jungherul în copii[204].
Pe-un crai, pe-a lui iubită, pe mama care-l plânge
Pe Itis, tot amorul în păsări i-a schimbat[205].
De n-ar mai fi iubit-o Tiest pe Aerope,
Nici soarele din cale n-am şti că s-a întors[206].
Nici Scila[207] blestemată nu şi-ar fi pus coturnii[208],
De nu-i tăia lui Nisus şuviţa cea de păr.

https://biblioteca-digitala.ro

qui legis *Electran* et egentem mentis *Oresten*,
Aegisthi crimen Tyndaridosque legis.
nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
quem leto fallax hospita paene dedit?
quid loquar Hermionem, quid te, Schoeneia uirgo,
teque, Mycenaeo Phoebas amata duci?
quid Danaen Danaesque nurum matremque Lyaei
Haemonaque et noctes cui coiere duae?
quid Peliae generum, quid Thesea, quiue Pelasgum
Iliacam tetigit de rate primus humum?
huc Iole Pyrrhique parens, huc Herculis uxor,
huc accedat Hylas Iliacusque puer.
tempore deficiar, tragicos si persequar ignes,
uixque meus capiet nomina nuda liber.
est et in obscenos commixta tragoedia risus,
multaque praeteriti uerba pudoris habet.
nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
infregisse suis fortia facta modis.
iunxit Aristides Milesia crimina secum,
pulsus Aristides nec tamen urbe sua est.
nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius, impurae conditor historiae,
nec qui composuit nuper *Sybaritica*, fugit,
nec quae concubitus non tacuere suos.
suntque ea doctorum monumentis mixta uirorum,

https://biblioteca-digitala.ro

Dacă citeşti *Electra* şi pe *Orest* nebunul[209],
Tu crima Clitemnestrei[210] ş-a lui Egist citeşti.
Ce să mai spun de-acela care-a ucis Himera
Şi care-a fost să moară de mâna gazdei lui[211]?
Şi ce de Hermiona[212], de tine, Atalanta[213],
De tine, o, Casandra, iubită de Atrid[214],
De Danae[215], de nora-i[216], de mama lui Lieus[217],
De Hemon[218], de amorul din cele două nopţi[219],
Şi de Admet[220], de tine, Tezeu[221], şi de Pelasgul
Care-a călcat pe ţărmul troianic cel dintâi[222]?
Mai pune pe Iòle[223], pe-Ahil[224], pe Dejanira[225],
Pe Hilas[226], pe copilul din Troia, Ganimèd[227]!
Nu mi-ar ajunge timpul să tot înşir amoruri
Din tragedii: doar nume curate să înşir!
La râs obscen ajunse pe urmă tragedia
Şi vorbe de ruşine cuprinde multe ea.
Dar n-a păţit nimica acel ce din Ahile,
Josindu-i vitejia, făcu un desfrânat[228].
Nici chiar un Aristide n-a fost gonit din ţară
Fiindcă zugrăvise Miletul blestemat[229],
Nici Eubius, acela ce-n cartea-i ticăloasă
Le-a învăţat pe mame să poată lepăda[230],
Nici cel ce mai deunăzi compuse *Sibarita*[231],
Şi nici acele două femei ce n-au ascuns
Desfrâul lor[232]: cu toţii, alături de poeţii

https://biblioteca-digitala.ro

muneribusque ducum publica facta patent.
neue peregrinis tantum defendar ab armis,
et Romanus habet multa iocosa liber.
utque suo Martem cecinit grauis Ennius ore,
Ennius ingenio maximus, arte rudis:
explicat ut causas rapidi Lucretius ignis,
casurumque triplex uaticinatur opus,
sic sua lasciuo cantata est saepe Catullo
femina, cui falsum Lesbia nomen erat;
nec contentus ea, multos uulgauit amores,
in quibus ipse suum fassus adulterium est.
par fuit exigui similisque licentia Calui,
detexit uariis qui sua furta modis.
Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior Anser,
et leue Cornifici parque Catonis opus
quid referam Ticidae, quid Memmi carmen, apud quos
rebus adest nomen nominibusque pudor,
et quorum libris modo dissimulata Perilla,
nomine nunc legitur dicta, Metelle, tuo?
is quoque, Phasiacas Argon qui duxit in undas,
non potuit Veneris furta tacere suae.
nec minus Hortensi, nec sunt minus inproba Serui
carmina: quis dubitet nomina tanta sequi?
uertit Aristiden Sisenna, nec obfuit illi,
historiae turpis inseruisse iocos.

https://biblioteca-digitala.ro

Cei mari, ei stau în scrinuri, prin grija celor mari[233].
Dar nu numai cu arme străine să mă apăr!
Iubirea[234] au cântat-o şi scriitori romani.
Cum Ennius, un mare talent, dar fără artă,
Cu epice avânturi pe Marte l-a cântat[235];
Cum ne-arătă Lucreţiu[236] ce-i fulgerul năprasnic
Şi cum pământul, marea şi cerul vor pieri,
Aşa Catul[237], iubeţul, cântă pe-a lui iubită,
Pe Lesbia, căci astfel în versuri el i-a zis.
Nemulţumit cu-atâta, chiar el mărturiseşte
Amoruri încă multe şi adulterul său.
La fel a fost desfrâul piticului de Calvus[238],
Ce-n versuri felurite amorul şi-a cântat.
Ce să mai zic de Memiu[239] şi de Ticida[240], care
Spun lucrului pe nume şi nu roşesc deloc?
Neruşinatul Anser[241] şi Cinna[242] li-s tovarăşi.
Catone[243], Cornificiu[244] au scris la fel cu ei,
De-asemenea aceia ce te-au cântat pe tine,
Metela sau Perila — cu nume de-mprumut[245].
Dar Varo care duse pe-Argonauţi la Colchis[246]!
Şi el şi-a pus în versuri amorurile lui.
Obsceni au fost în versuri şi Serviu[247] şi Hortensiu[248]:
Să nu urmezi exemplul acestor nume mari?
Sisena-n limba noastră întoarse pe-Aristide[249],
Dar gluma deşănţată făcutu-i-a vr-un rău?

https://biblioteca-digitala.ro

non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
sed linguam nimio non tenuisse mero.
credere iuranti durum putat esse Tibullus,
sic etiam de se quod neget illa uiro:
fallere custodes idem docuisse fatetur,
seque sua miserum nunc ait arte premi.
saepe, uelut gemmam dominae signumue probaret,
per causam meminit se tetigisse manum,
utque refert, digitis saepe est nutuque locutus,
et tacitam mensae duxit in orbe notam;
et quibus e sucis abeat de corpore liuor,
inpresso fieri qui solet ore, docet:
denique ab incauto nimium petit ille marito,
se quoque uti seruet, peccet ut illa minus,
scit, cui latretur, cum solus obambulet, ipse
cur totiens clausas excreet ante fores,
multaque dat furti talis praecepta docetque
qua nuptae possint fallere ab arte uiros.
non fuit hoc illi fraudi, legiturque Tibullus
et placet, et, iam te principe, notus erat.
inuenies eadem blandi praecepta Properti:
destrictus minima nec tamen ille nota est.
his ego successi, quoniam praestantia candor
nomina uiuorum dissimulare iubet.
non timui, fateor, ne, qua tot iere carinae,

https://biblioteca-digitala.ro

Nu Licoris pe Gallus îl duse la pieire[250],
Ci vinul fără cumpăt şi gura fără frâu.
Tibul[251] nu poate crede ce i-a jurat iubita[252],
Căci dânsa i se jură bărbatului la fel.
Doar el a învăţat-o bărbatul să-şi înşele
Ş-acum pe el îl doare învăţătura lui!
Adeseori pe dânsa a strâns-o el de mână,
Cu chip că vrea să-i vadă o gemă la inel,
Şi i-a făcut adese un semn pe-ascuns, cu capul,
Ori pe rotunda masă, cu degetul, un semn.
Cu ce se duce urma cea vânătă, lăsată
De-o gură pătimaşă, tot el i-a arătat.
La urmă el îi cere bărbatului cu lacrimi
Să-l rabde şi pe dânsul — de vrea s-o ţină-n frâu!
El ştie doar căţeaua la cine latră, uşa
De ce-i închis'-atunce când umblă prin prejur
Tuşind! El dă şi alte asemene poveţe
Şi pe femei le-nvaţă să-nşele pe bărbaţi.
Dar cine-i bagă vină? Şi lumea îl citeşte
Şi-i cunoscut din vremea când te-ai înscăunat.
Găseşti aceleaşi sfaturi la gingaşul Properţiu[253],
Dar n-a fost nici Properţiu de nime defăimat.
Acestora urmat-am şi eu: pe cei de astăzi
Mă-mpiedică-omenia pe nume să-i numesc.
Nu m-am temut vreodată că nava-mi se va frânge

https://biblioteca-digitala.ro

naufraga seruatis omnibus una foret.
sunt aliis scriptae, quibus alea luditur, artes —
hoc est ad nostros non leue crimen auos—,
quid ualeant tali, quo possis plurima iactu
figere, damnosos effugiasue canes,
tessera quos habeat numeros, distante uocato
mittere quo deceat, quo dare missa modo,
discolor ut recto grassetur limite miles,
cum medius gemino calculus hoste perit,
ut male uelle sequens sciat et reuocare priorem,
nec tuto fugiens incomitatus eat;
parua sit ut ternis instructa tabella lapillis,
in qua uicisse est continuasse suos;
quique alii lusus —neque enim nunc persequar omnes—
perdere, rem caram, tempora nostra solent.
ecce canit formas alius iactusque pilarum,
hic artem nandi praecipit, ille trochi.
composita est aliis fucandi cura coloris;
hic epulis leges hospitioque dedit;
alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat,
quaeque, docet, liquido testa sit apta mero.
talia luduntur fumoso mense Decembri,
quae damno nulli composuisse fuit.
his ego deceptus non tristia carmina feci,
sed tristis nostros poena secuta iocos.

Ediţia G. L.: *ut dare bella* (v. 479); Ediţia Dolç & Boyé: *ut bellare*.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe marea unde alţii în voie au plutit.
S-au scris de către alţii tratate despre jocuri[254],
Păcat aşa de mare în vremuri de demult:
Cum poţi să ai câştigul cel mare la arşice,
S-arunci acelaşi număr cum poţi să te fereşti,
Ce numere-s la zaruri şi cum să le amesteci,
Cum să le-arunci mai bine şi să le potriveşti,
Şi cum s-o ia de-a dreptul pionul tău, când altul
E-ameninţat la mijloc de doi pioni duşmani,
Pe-ntâiul cum să-l aperi şi să-l întorci acasă,
Când singur nu mai poate fugi nevătămat,
Cum, încă, pe-o tăbliţă cu nişte pietricele
Câştigi, dacă poţi pune trei pietricele-n rând.
Şi câte alte jocuri — n-o să le-nşir pe toate —
Cu care pierdem timpul, care-i aşa de scump!
Te-nvaţă unul forma şi aruncatul mingii,
Te-nvaţă altul cercul, înotul celălalt,
Iar altul cum pe faţă să te vopseşti cu dresuri[255],
Cum să primeşti pe oaspeţi şi cum să-i omeneşti,
Sau ce pământ anume e bun de olărie
Şi vinu-n care vase e bine să-1 păstrezi.
Aceste sunt petreceri din luna lui decembre,
Şi totuşi autorii n-au fost deloc certaţi!
Ademenit de dânşii, eu n-am scris versuri triste,
Dar trist-a fost pedeapsa glumeţului meu vers[256]!

https://biblioteca-digitala.ro

denique nec uideo tot de scribentibus unum,
quem sua perdiderit Musa, repertus ego.
quid, si scripsissem mimos obscena iocantes,
qui semper uetiti crimen amoris habent:
in quibus adsidue cultus procedit adulter,
uerbaque dat stulto callida nupta uiro?
nubilis hos uirgo matronaque uirque puerque
spectat, et ex magna parte senatus adest.
nec satis incestis temerari uocibus aures;
adsuescunt oculi multa pudenda pati:
cumque fefellit amans aliqua nouitate maritum
plauditur et magno palma fauore datur;
quoque minus prodest, scena est lucrosa poetae,
tantaque non paruo crimina praetor emit.
inspice ludorum sumptus, Auguste, tuorum:
empta tibi magno talia multa leges.
haec tu spectasti spectandaque saepe dedisti
— maiestas adeo comis ubique tua est—
luminibusque tuis, totus quibus utitur orbis,
scenica uidisti lentus adulteria.
scribere si fas est imitantes turpia mimos,
materiae minor est debita poena meae.
an genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum,
quodque licet, mimis scena licere dedit?
et mea sunt populo saltata poemata saepe,

https://biblioteca-digitala.ro

Din câţi au scris, pe nime nu văd, pe care Muza
Să-l fi pierdut vreodată: din toţi, sunt numai eu.
Dar ce era să fie dacă scriam şi mimuri[257]
Cu crime amoroase şi cu limbaj obscen,
În care dichisitul berbant apare veşnic
Ş-o cutră de femeie înşeală pe bărbat?
Fecioara şi matroana, bărbatul şi copilul
Pe scenă sunt cu ochii. . . ş-o parte din senat!
Nu numai că urechea aude vorbe proaste,
Dar se deprind şi ochii cu-asemenea ruşini.
Cu vreun tertip amantul pe soţ dacă-l înşeală,
Tot publicu-l slăveşte ca pe-un învingător!
Pe opera imundă poetul ia parale,
Căci pretorul o groază de bani îi dă pe ea[258].
Ia cată socoteala spectacolelor tale[259]
Şi vezi cu-aceste piese câţi bani s-au cheltuit!
Tu le-ai privit; şi lumii le-ai dat să le privească:
Atâta bunătate e-n măreţia ta!
Cu ochii tăi, ce lumea întreagă o veghează,
Tu câte adultere pe scenă n-ai văzut[260]!
Dar dacă este voie să scrii infame mimuri,
Subiectu-mi o pedeapsă mai mică merita.
Ori scrierea aceasta-i la adăpost pe scenă?
Şi mimul poate spune pe scenă orişice?
Şi versuri de-ale mele au răsunat pe scenă,

https://biblioteca-digitala.ro

saepe oculos etiam detinuere tuos.
scilicet in domibus nostris ut prisca uirorum
artificis fulgent corpora picta manu,
sic quae concubitus uarios Venerisque figuras
exprimat, est aliquo parua tabella loco.
utque sedet uultu fassus Telamonius iram,
inque oculis facinus barbara mater habet,
sic madidos siccat digitis Venus uda capillos,
et modo maternis tecta uidetur aquis.
bella sonant alii telis instructa cruentis,
parsque tui generis, pars tua facta canunt.
inuida me spatio natura coercuit arto,
ingenio uires exiguasque dedit.
et tamen ille tuae felix Aeneidos auctor
contulit in Tyrios arma uirumque toros,
nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
quam non legitimo foedere iunctus amor.
Phyllidis hic idem teneraeque Amaryllidis ignes
bucolicis iuuenis luserat ante modis.
nos quoque iam pridem scripto peccauimus isto:
supplicium patitur non noua culpa nouum;
carminaque edideram, cum te delicta notantem
praeterii totiens inreuocatus eques.
ergo quae iuuenis mihi non nocitura putaui
scripta parum prudens, nunc nocuere seni.

Ediţia. G.L.: *uestris* (v. 521); *praeterii totiens rite citatus eques* (v. 542), Ediţia Dolç & Boyé*: praeteriit totiens inreprehensus eques* (v. 542).

https://biblioteca-digitala.ro

De danţuri însoţite, sub ochi-ţi fermecaţi[261].
Tu ai la tine-n casă, făcute de maeştri,
Podoabe strălucite, picturi de vechi eroi[262];
Pe undeva, tu, însă, mai ai şi câte-o mică
Pictură cu imagini şi jocuri de amor.
Alăturea de-un Aiax cu ochi plini de mânie[263]
Sau de-o Medee gata de planul ei cel crud[264],
O Venere, ieşită din valurile mării,
Se vede cum îşi stoarce cu mâna părul ud[265].
Războaie cântă alţii şi arme sângerate,
Ori te slăvesc pe tine, o! Cezar, şi pe-ai tăi.
Invidioasa fire m-a îngrădit pe mine,
Închipuirii mele puteri mai mici i-a dat[266].
Şi totuşi fericitul poet al Eneidei[267]
Îl duse pe Enea în patul tirian[268]:
Nimic nu se citeşte din toată epopeea,
Mai mult ca al Didonei amor nelegiuit.
Tot el pe Amarila cântă şi pe Filida,
Pe când era mai tânăr, în versuri păstoreşti[269].
Cândva şi eu cu una din scrieri am greşit-o:
Osânda mea e nouă, dar vechi păcatul meu[270].
Când eu treceam călare prin faţa ta ca cenzor[271],
Eu cartea o scosesem şi . . . m-ai lăsat să trec!
Ce n-am crezut să-mi facă necaz la tinereţe,
Mi-aduce supărare acum, când sunt bătrân.

https://biblioteca-digitala.ro

sera redundauit ueteris uindicta libelli,
distat et a meriti tempore poena sui.
ne tamen omne meum credas opus esse remissum,
saepe dedi nostrae grandia uela rati.
sex ego *Fastorum* scripsi totidemque libellos,
cumque suo finem mense uolumen habet,
idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,
et tibi sacratum sors mea rupit opus;
et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis,
quaeque grauis debet uerba cothurnus habet;
dictaque sunt nobis, quamuis manus ultimo coeptis
defuit, in facies corpora uersa nouas.
atque utinam reuoces animum paulisper ab ira,
et uacuo iubeas hinc tibi pauca legi,
pauca, quibus prima surgens ab origine mundi
in tua deduxi tempora, Caesar, opus:
aspicies, quantum dederis mihi pectoris ipse,
quoque fauore animi teque tuosque canam.
non ego mordaci destrinxi carmine quemquam,
nec meus ullius crimina uersus habet.
candidus a salibus suffusis felle refugi:
nulla uenenato littera mixta ioco est.
inter tot populi, tot scriptis, milia nostri,
quem mea Calliope laeserit, unus ero.
non igitur nostris ullum gaudere Quiritem

Ediţie G.L.: *littera tincta* (v. 566); *unus ego* (v. 568).

https://biblioteca-digitala.ro

Târzie răzbunare căzu pe biata-mi carte[272]!
Cât timp pân' la pedeapsă trecu de la păcat!
Dar opera-mi nu crede că-i toată numai glume:
Adese cu vântrele mai mari eu am plutit[273].
Am şase cărţi de *Faste* şi încă tot pe-atâtea,
Din ele fiecare sfârşind cu luna ei[274].
Aceste cărţi, o, Cezar, ţi le-nchinasem ţie,
Dar şi pe ele crunta-mi urgie le-a curmat.
Ba eu ş-o tragedie cu regi am pus pe scenă[275],
Cu regi care pe scenă vorbesc ca-n tragedii.
«Poveştile cu chipuri schimbate» după asta
Le-am scris; pe-aceste însă eu nu le-am lustruit[276].
Ah! De-ai putea o clipă să-ţi mai alini mânia
Ş-ai pune să-ţi citească din ele câteva!
Din capăt am luat-o, de la-nceputul lumii,
Dar am ajuns, o, Cezar, chiar până-n vremea ta.
Tu ai vedea cât suflet ai pus chiar tu în mine
Şi cum te cânt pe tine, pe tine şi pe-ai tăi.
În stihuri muşcătoare eu n-am hulit pe nime,
Pe nimene în versuri eu nu l-am vinuit.
Fugii întotdeauna de glumele amare:
O vorbă-nveninată în scrisu-mi nu găseşti.
Vai! dintr-atâta lume, eu, c-un noian de versuri,
Rămân, eu singur numai, de Muza mea rănit[277]!
De-aceea nu-mi închipui că vrun roman de-ai noştri

https://biblioteca-digitala.ro

auguror, at multos indoluisse malis;
nec mihi credibile est, quemquam insultasse iacenti,
gratia candori si qua relata meo est.
his, precor, atque aliis possint tua numina flecti,
o pater, o patriae cura salusque tuae!
non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim,
cum longo poenae tempore uictus eris,
tutius exilium pauloque quietius oro,
ut par delicto sit mea poena suo.

https://biblioteca-digitala.ro

Se bucură de soarta-mi, ba poate mulţi au plâns.
Şi nici nu-mi vine-a crede că m-a hulit vreunul:
Candoarea mea să n-aibă recunoştinţa lor?
De te-ar putea aceste îndupleca, o, Cezar,
Părinte-al ţării tale şi-al ei mântuitor!
Nu-ţi cer întorsu-n ţară decât atunce, poate,
Când te vei da de lunga-mi osândă biruit:
Îţi cer să-mi faci exilul mai liniştit, mai sigur,
Ca pe măsura vinei să fiu şi pedepsit!

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER TERTIVS

I

Missus in hanc uenio timide liber exulis urbem:
da placidam fesso, lector amice, manum;
neue reformida, ne sim tibi forte pudori:
nullus in hac charta uersus amare docet.
haec domini fortuna mei est, ut debeat illam
infelix nullis dissimulare iocis.
id quoque, quod uiridi quondam male lusit in aeuo,
heu nimium sero damnat et odit opus.
inspice quid portem! nihil hic nisi triste uidebis,
carmine temporibus conueniente suis.
clauda quod alterno subsidunt carmina uersu,
uel pedis hoc ratio, uel uia longa facit;
quod neque sum cedro flauus nec pumice leuis,
erubui domino cultior esse meo;
littera suffusas quod habet maculosa lituras,
laesit opus lacrimis ipse poeta suum.
si qua uidebuntur casu non dicta Latine,
in qua scribebat, barbara terra fuit.
dicite, lectores, si non graue, qua sit eundum,

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA A III- A

I [Pribeagă prin Roma]

«Sfioasă vin la Roma, de-un exilat trimisă.
Abia mai merg! Dă-mi mâna, amice cititor!
Să nu ai nicio frică, ruşine n-o să-ţi fie:
În versurile-aceste nu-s sfaturi de amor.
Ah! soarta lui cea tristă nu-l lasă azi pe dânsul
Cu glume să-şi îngâne nefericirea lui.
Chiar opera ce-a scris-o în floarea tinereţii
El astăzi o condamnă, dar vai! e prea târziu!
Să vezi ce-aduc cu mine! nimic decât tristeţă
Şi versuri potrivite cu vremile de-acum.
Şi versurile-s şchioape, nu-s toate pe-o măsură[278]:
Pricina ori e metrul, ori. . . drumul meu cel lung!
Eu n-am fost netezită, nici în ulei scăldată,
Căci mi-ar fi fost ruşine prea mult să mă gătesc[279].
Iar dacă am şi pete cumva, pe ici, pe colo,
Mi le-a făcut poetul cu lacrimile lui.
Că unele cuvinte nu sună latineşte,
Să ştii că într-o ţară barbară el m-a scris.
Ş-acum, lectori, să-mi spuneţi, de nu-i cu supărare,

https://biblioteca-digitala.ro

quasque petam sedes hospes in urbe liber.'
haec ubi sum furtim lingua titubante locutus,
qui mihi monstraret, uix fuit unus, iter.
'di tibi dent, nostro quod non tribuere poetae,
molliter in patria uiuere posse tua.
duc age! namque sequar, quamuis terraque marique
longinquo referam lassus ab orbe pedem.'
paruit, et ducens ' haec sunt fora Caesaris,' inquit,
'haec est a sacris quae uia nomen habet,
hic locus est Vestae, qui Pallada seruat et ignem,
haec fuit antiqui regia parua Numae.'
inde petens dextram 'porta est' ait' ista Palati,
hic Stator, hoc primum condita Roma loco est.'
singula dum miror, uideo fulgentibus armis
conspicuos postes tectaque digna deo.
'et Iouis haec' dixi 'domus est?' quod ut esse putarem,
augurium menti querna corona dabat.
cuius ut accepi dominum, 'non fallimur,' inquam,
'et magni uerum est hanc Iouis esse domum.
cur tamen opposita uelatur ianua lauro,
cingit et augustas arbor opaca comas?
num quia perpetuos meruit domus ista triumphos,
an quia Leucadio semper amata deo est?
ipsane quod festa est, an quod facit omnia festa?
quam tribuit terris, pacis an ista nota est?

https://biblioteca-digitala.ro

Ce drum s-apuc şi unde să capăt adăpost ?»
Când eu le-am spus aceste cu limba-mpleticită,
Abia găsii pe unul să-mi fie călăuz.
«Să-ţi deie zeii ceea ce n-a avut poetul:
O viaţă fericită l-al ţării tale sân!
Hai, du-mă! Eu pe tine te voi urma, trudită,
Căci vin din fundul lumii, de peste mări şi ţări.»
Pornim, şi călăuzul pe drum îmi spune: «Uite,
Aici e Calea Sacră[280] şi Forul lui August[281],
Dincoace templu Vestei, cu Pallas şi cu focul[282],
Şi dincoace palatul lui Numa cel bătrân.»
Apoi, la dreapta: «Uite şi Poarta Palatină[283]:
Aici e Stator[284]; colo, al Romei leagăn vechi».
Pe când le-admir pe toate, eu văd deodat-un, portic
Cu arme lucitoare[285], locaş măreţ de zeu[286].
«Acesta e palatul lui Joe[287]?-ntreb atunce,
Căci am văzut deasupra cununa de stejar[288].»
Când am aflat al cui e, mi-am zis: «O! da, aceste-s
Palatele lui Joe. Eu nu m-am înşelat.
Dar pentru ce intrarea e-n laur îmbrăcată[289]?
De ce augusta-i uşă e-ncinsă de stâlpări?
S-a-nvrednicit palatul de veşnice triumfuri?
Sau zeului Apolo[290] el pururi i-a fost drag?
El este-n sărbătoare ori lumea toată este?
Ori laurul e pacea adusă pe pământ?

https://biblioteca-digitala.ro

utque uiret semper laurus nec fronde caduca
carpitur, aeternum sic habet illa decus?
causa superpositae scripto est testata coronae:
seruatos ciuis indicat huius ope.
adice seruatis unum, pater optime, ciuem,
qui procul extremo pulsus in orbe latet,
in quo poenarum, quas se meruisse fatetur,
non facinus causam, sed suus error habet.
me miserum! uereorque locum uereorque potentem
et quatitur trepido littera nostra metu.
aspicis exsangui chartam pallere colore?
aspicis alternos intremuisse pedes?
quandocumque, precor, nostro placere parenti
isdem et sub dominis aspiciare domus! '
inde tenore pari gradibus sublimia celsis
ducor ad intonsi candida templa dei,
signa peregrinis ubi sunt alterna columnis,
Belides et stricto barbarus ense pater,
quaeque uiri docto ueteres cepere nouique
pectore, lecturis inspicienda patent.
quaerebam fratres, exceptis scilicet illis,
quos suus optaret non genuisse pater,
quaerentem frustra custos e sedibus illis
praepositus sancto iussit abire loco.
altera templa peto, uicino iuncta theatro:

https://biblioteca-digitala.ro

Cum el e pururi verde şi frunza nu-i mai cade,
Tot astfel şi palatul va străluci în veci!
Pricina ne-o arată cununa de deasupra:
Acolo-i scris că dânsul salvă pe cetăţeni[291].
La cei salvaţi mai pune, prea bunule părinte,
Pe-un cetăţean ce zace la margini de pământ!
Pedeapsa i-a fost dreaptă, chiar el o spune singur,
Dar n-a făcut o crimă, ci numai a greşit.
Vai mie! Mă-nfioară şi locul şi stăpânul,
Şi literele mele de frică se clătesc.
Nu vezi tu că hârtia mi-i galbenă ca ceara?
Distihurile mele cum tremură, nu vezi?
Ah! dac-al meu părinte te-ar mai vedea o dată
Cu-ai tăi stăpâni de astăzi, augustul meu locaş!»
Apoi, pe scări înalte, mă duce pân' la templul
Cel alb al lui Apolo[292], pletosul[293], mândrul zeu.
Aici, printre columne[294], sunt fiicele lui Dànau
Şi el cu spada goală, părintele barbar[295];
Şi tot aici, sub ochii oricui, sunt scriitorii
Cei vechi şi cei de astăzi, tot rodul minţii lor[296].
Eu dau să-mi caut fraţii[297], afară de aceia
Pe care-al meu părinte mai bine nu-i năştea.
Dar în zadar îi caut: al templului custode
Pe loc îmi dă poruncă să plec din locul sfânt.
Atunce la alt templu mă duc, vecin c-un teatru[298],

https://biblioteca-digitala.ro

haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
atria Libertas tangere passa sua est.
in genus auctoris miseri fortuna redundat,
et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
forsitan et nobis olim minus asper et illi
euictus longo tempore Caesar erit.
di, precor, atque adeo — neque enim mihi turba roganda est—
Caesar, ades uoto, maxime diue, meo.
interea, quoniam statio mihi publica clausa est,
priuato liceat delituisse loco.
uos quoque, si fas est, confusa pudore repulsae
sumite plebeiae carmina nostra manus.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar nici aici piciorul a-l pune n-am putut.
Nu m-a lăsat să intru nici Zeia Libertăţii
În atriul ei, întâiul al cărţilor locaş[299]:
Ah! soarta unui tată nefericit loveşte
Şi pe copii, exilul şi noi îl suferim.
Dar Cezar poate-odată va fi mai blând cu dânsul,
Învins de lunga-i jale, va fi mai blând cu noi.
O, zei, şi tu, o, Cezar, tu, zeul cel mai mare,
Plineşte-mi rugăciunea! — pe cei mai mici nu-i rog —
Fiindcă mi-s închise obşteştile locaşuri[300],
Să stau măcar ascunsă în casa cuiva!
Iar voi, dacă se poate, plebei, aceste versuri,
Respinse, ruşinate, luaţi-le în mâini!

https://biblioteca-digitala.ro

II

Ergo erat in fatis Scythiam quoque uisere nostris,
quaeque Lycaonio terra sub axe iacet:
nec uos, Pierides, nec stirps Letoia, uestro
docta sacerdoti turba tulistis opem.
nec mihi, quod lusi uero sine crimine, prodest,
quodque magis uita Musa iocata mea est,
plurima sed pelago terraque pericula passum
ustus ab assiduo frigore Pontus habet.
quique, fugax rerum securaque in otia natus,
mollis et inpatiens ante laboris eram,
ultima nunc patior, nec me mare portubus orbum
perdere, diuersae nec potuere uiae;
sufficitque malis animus; nam corpus ab illo
accepit uires, uixque ferenda tulit.
dum tamen et terris dubius iactabar et undis,
fallebat curas aegraque corda labor:
ut uia finita est et opus requieuit eundi,
et poenae tellus est mihi tacta meae,
nil nisi flere libet, nec nostro parcior imber
lumine, de uerna quam niue manat aqua.
Roma domusque subit desideriumque locorum,
quicquid et amissa restat in urbe mei.
ei mihi, quo totiens nostri pulsata sepulcri
ianua, sed nulla tempore aperta fuit?

https://biblioteca-digitala.ro

II [Gânduri de moarte]

Aşa mi-a fost pe lume ursit: să văd cu ochii
Şi ţara de sub Ursă[301] şi Sciţia[302] s-o văd!
Nici voi, o, Pieride[303], nici tu, fiu al Latonei[304],
Pe-nchinătorul[305] vostru voi nu l-aţi ajutat.
Ah! ce folos de-a'mele nevinovate glume ?
Mai jucăuşă Muza decât viaţa mea!
Ş-acum. . . după atâtea primejdii şi pe mare
Şi pe uscat, acuma. . . la Pontul ars de ger!
Eu, care, înainte, născut spre-o viaţă lină,
Plăpând, fugeam de treburi şi munca n-o răbdam,
Acum le sufăr toate: nici marea fără porturi,
Nici drumurile grele, nimic nu m-a pierdut.
Căci tare-am fost de suflet şi trupul de la dânsul
Luă puteri să-ndure ce n-a fost de-ndurat.
Cât timp în gheara morţii m-am zbuciumat pe mare,
Mi-am adormit durerea ş-al inimii alean:
Acum, când sunt la capăt de drum şi nu mai umblu,
Acum, când pe pământul osândei eu păşesc,
Îmi vine tot a plânge şi ochii mei acuma
Ca neaua primăverii de plâns mi se topesc.
Văd casa mea şi Roma şi locurile scumpe
Şi tot ce din fiinţa-mi acolo a rămas.
De câte ori, vai mie! eu am bătut la uşa
Mormântului! Zadarnic! Ea nu mi s-a deschis.

https://biblioteca-digitala.ro

cur ego tot gladios fugi totiensque minata
obruit infelix nulla procella caput?
di, quos experior nimium constanter iniquos,
participes irae quos deus unus habet,
exstimulate, precor, cessantia fata meique
interitus clausas esse uetate fores!

https://biblioteca-digitala.ro

De ce-am scăpat eu oare de sabie? Furtuna
De ce n-a vrut să-nece pe-un biet nefericit?
O, zei! — eu văd acuma că mă urâţi de moarte,
Părtaşi mâniei crunte a unui singur zeu [306]—,
Mă rog de voi: grăbiţi-mi zăbavnica ursită,
O, zei, deschideţi uşa de la mormântul meu!

https://biblioteca-digitala.ro

III

Haec mea si casu miraris epistula quare
alterius digitis scripta sit, aeger eram.
aeger in extremis ignoti partibus orbis,
incertusque meae paene salutis eram.
quem mihi nunc animum dira regione iacenti
inter Sauromatas esse Getasque putes?
nec caelum patior, nec aquis adsueuimus istis,
terraque nescioquo non placet ipsa modo.
non domus apta satis, non hic cibus utilis aegro,
nullus, Apollinea qui leuet arte malum,
non qui soletur, non qui labentia tarde
tempora narrando fallat, amicus adest.
lassus in extremis iaceo populisque locisque,
et subit adfecto nunc mihi, quicquid abest.
omnia cum subeant, uincis tamen omnia, coniunx,
et plus in nostro pectore parte tenes.
te loquor absentem, te uox mea nominat unam;
nulla uenit sine te nox mihi, nulla dies.
quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
ut foret amenti nomen in ore tuum,
si iam deficiam, subpressaque lingua palato
uix instillato restituenda mero,
nuntiet huc aliquis dominam uenisse, resurgam,
spesque tui nobis causa uigoris erit.

https://biblioteca-digitala.ro

III [Dorințele din urmă]

De-o să te-ntrebi mirată de ce scrisoarea asta
De altă mână-i scrisă, tu află că eram
Bolnav în fundul lumii, pe ţărmuri neştiute.
În cumpănă de moarte aproape că eram.
Ce crezi că este oare în sufletul meu astăzi
Când zac pe-un ţărm sălbatic, la geţi şi la sarmaţi?
Nu m-am deprins cu apa, nici aerul nu-l sufăr,
Şi, nu ştiu cum, nu-mi place nici chiar pământul lor.
Nici casă n-am ca lumea, nici hrană de om bolnav,
Nu-i nimene cu leacuri[307] s-aline răul meu,
Şi nicio mângâiere: prieten n-am pe nime,
Să-ngâne-a' mele zile, ce trec aşa de greu!
Eu zac aice, lânced, la marginile lumii,
Şi-n mintea mea răsare tot ceea ce-am pierdut.
Ah! toate-mi vin în minte, dar tu le-ntuneci toate,
Tu, dulcea jumătate a sufletului meu!
Cu tine stau de vorbă şi glasul meu te cheamă,
Nu-i zi şi nu e noapte cu tine să nu fiu,
Ba chiar îmi spun pe-aice că singur al tău nume
Era pe a' mele buze atunci când aiuram.
De-ar fi să leşin, limba să mi se lege-n gură,
Cu greu ar mai putea-o chiar vinul dezlega,
Dar cineva să-mi spună că ai venit aice,
Aş învia: speranţa pe loc m-ar întrema!

https://biblioteca-digitala.ro

ergo ego sum dubius uitae, tu forsitan istic
iucundum nostri nescia tempus agis?
non agis, adfirmo. liquet hoc, carissima, nobis,
tempus agi sine me non nisi triste tibi.
si tamen inpleuit mea sors, quos debuit, annos,
et mihi uiuendi tam cito finis adest,
quantum erat, o magni, morituro parcere, diui,
ut saltem patria contumularer humo?
uel poena in tempus mortis dilata fuisset,
uel praecepisset mors properata fugam.
integer hanc potui nuper bene reddere lucem;
exul ut occiderem, nunc mihi uita data est.
tam procul ignotis igitur moriemur in oris,
et fient ipso tristia fata loco;
nec mea consueto languescent corpora lecto,
depositum nec me qui fleat, ullus erit;
nec dominae lacrimis in nostra cadentibus ora
accedent animae tempora parua meae;
nec mandata dabo, nec cum clamore supremo
labentes oculos condet amica manus;
sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri
indeploratum barbara terra teget.
ecquid, ubi audieris, tota turbabere mente,
et feries pauida pectora fida manu?
ecquid, in has frustra tendens tua brachia partes,

https://biblioteca-digitala.ro

De-un fir mi-atârnă viaţa, iar tu, acolo, poate
Nici nu mai ştii de mine şi veselă petreci.
Dar nu! O! nu se poate, mult scumpa mea soţie,
Eu ştiu că fără mine e tristă viaţa ta.
Iar dacă mie-acuma mi s-a-mplinit sorocul[308]
Şi dac-aşa de iute sfârşitul mi-a sosit,
Măcar, o, zei puternici, să-mi fi cruţat sfârşitul,
Ca în pământul ţării să fiu înmormântat:
Ori îmi grăbeaţi voi moartea, ori până-n ceasul morţii
Osânda mea de astăzi s-o fi întârziat!
Ieri fără nicio vină puteam închide ochii,
Azi viaţa-mi este dată, dar ca să mor pribeag.
Pieri-voi, dar, departe, pe ţărmuri neştiute?
Vai mie! tristă moarte pe-un ţărm aşa de trist!
Şi trupul n-o să-mi zacă în patul meu de-acasă?
Şi n-o să fie nimeni să plângă după mort?
Şi nici, udându-mi faţa cu plânsul ei, soţia
Nu va lungi o clipă măcar viaţa mea?
Dorinţele-mi din urmă să nu le spun? Şi cine
Cu strigătul din urmă va-nchide ochii mei?
Şi nici convoi de moarte? Nici piatră pe mormântu-mi?
Neplâns, să mă înghită acest pământ barbar?
Tu, auzind aceste, îţi vei ieşi din minte?
Cu mâna-nfiorată ai să te baţi în piept?
Pe soţul tău zadarnic îl vei striga pe nume,

https://biblioteca-digitala.ro

clamabis miseri nomen inane uiri?
parce tamen lacerare genas, nec scinde capillos:
non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
cum patriam amisi, tunc me periisse putato:
et prior et grauior mors fuit illa mihi.
nunc, si forte potes — sed non potes, optima coniunx—,
finitis gaude tot mihi morte malis.
quod potes, extenua forti mala corde ferendo,
ad quae iampridem non rude pectus habes.
atque utinam pereant animae cum corpore nostrae,
effugiatque auidos pars mihi nulla rogos!
nam si morte carens uacua uolat altus in aura
spiritus, et Samii sunt rata dicta senis,
inter Sarmaticas Romana uagabitur umbras,
perque feros Manes hospita semper erit.
ossa tamen facito parua referantur in urna:
sic ego non etiam mortuus exul ero.
non uetat hoc quisquam: fratrem Thebana peremptum
supposuit tumulo rege uetante soror.
atque ea cum foliis et amomi puluere misce,
inque suburbano condita pone solo;
quosque legat uersus oculo properante uiator,
grandibus in tituli marmore caede notis:
HIC • EGO • QVI • IACEO • TENERORVM • LVSOR • AMORVM
INGENIO • PERII • NASO • POETA • MEO

Ediţia G.L.: *in tumuli* (v. 72).

https://biblioteca-digitala.ro

Şi braţele spre mine vei tinde în deşert.
Dar părul nu ţi-l smulge, nu-ţi sfâşia obrajii!
Nu-ntâi şi-ntâi acuma eu îţi voi fi răpit:
Când mi-am pierdut eu ţara, atunci mi-a fost pieirea,
Aceea mi-a fost moartea dintâi şi cea mai grea!
Ş-acum, de poţi — dar nu poţi!—prea buna mea soţie,
Te bucură că moartea sfârşeşte chinul meu!
Cât poţi, fii tare, rabdă, durerea ţi-o alină,
Căci inima ta ştie demult a o răbda.
Ah! de-ar pieri cu trupul şi sufletu-mpreună[309]!
În lacomele flăcări întreg să ard pe rug!
Căci dac-al nostru suflet îşi ia în slavă zborul
Şi dacă-i drept ce spune bătrânul Samian[310],
Atunce, printre umbre sarmatice, barbare,
Va rătăci, străină, o umbră de roman!
Tu oasele-ntr-o urnă să mi le-aduci acasă,
Încalte după moarte să nu mai fiu pribeag!
Nu te opreşte nime: tebana Antigonă
Şi-a îngropat un frate, călcând porunci regeşti[311].
Cu pulbere şi frunze de-amòm tu să le-amesteci
Şi să le pui în groapă, afară din oraş.
Cu slove mari, pe urmă, tu sapă aste versuri
Pe marmur, să le vadă grăbitul trecător:
«EU CARE ZAC AICE SUNT NASO, CÂNTĂREŢUL
IUBIRILOR GINGAŞE, RĂPUS DE-AL MEU TALENT.

https://biblioteca-digitala.ro

AT • TIBI • QVI • TRANSIS • NE • SIT • GRAVE • QVISQVIS • AMASTI
DICERE • NASONIS • MOLLITER • OSSA • CVBENT.
hoc satis in titulo est. etenim maiora libelli
et diuturna magis sunt monimenta mihi,
quos ego confido, quamuis nocuere, daturos
nomen et auctori tempora longa suo.
tu tamen extincto feralia munera semper
deque tuis lacrimis umida serta dato.
quamuis in cineres corpus mutauerit ignis
sentiet officium maesta fauilla pium.
scribere plura libet: sed uox mihi fessa loquendo
dictandi uires siccaque lingua negat.
accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
quod, tibi qui mittit, non habet ipse, 'uale'

https://biblioteca-digitala.ro

O! TU, CE TRECI PE-ALĂTURI, DAC-AI IUBIT VREODATĂ,
NU-ŢI FIE GREU A ZICE: SĂ-I FIE SOMNUL LIN[312]!»
Pe piatr-ajunge-atâta! Căci operele mele
Vor fi un mult mai mare, mai trainic monument.
Deşi mult rău făcură poetului, cred însă
Că ele-un nume veşnic prin veacuri îi vor da.
Dar mortului tu adă-i prinoase totdeauna,
Cununi de lacrimi ude tu adă-i la mormânt!
Eu o să fiu atunce o jalnică cenuşă,
Dar va simţi cenuşa-mi piosul tău comând.
Aş vrea să scriu mai multe, dar vocea mi se stinge
Şi limba mea-i uscată: eu nu mai pot dicta.
Primeşte-mi dar cuvântul cel de pe urmă poate:
«Adio»! — însă fără răspuns din partea ta!

https://biblioteca-digitala.ro

IV

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
cognite, res postquam procubuere meae:
usibus edocto si quicquam credis amico,
uiue tibi et longe nomina magna fuge.
uiue tibi, quantumque potes praelustria uita:
saeuum praelustri fulmen ab igne uenit.
nam quamquam soli possunt prodesse potentes,
non prosit potius, si quis obesse potest.
effugit hibernas demissa antemna procellas,
lataque plus paruis uela timoris habent.
aspicis ut summa cortex leuis innatet unda,
cum graue nexa simul retia mergat onus.
haec ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
in qua debebam forsitan urbe forem.
dum tecum uixi, dum me leuis aura ferebat,
haec mea per placidas cumba cucurrit aquas.
qui cadit in plano — uix hoc tamen euenit ipsum —
sic cadit, ut tacta surgere possit humo.
at miser Elpenor tecto delapsus ab alto
occurrit regi debilis umbra suo.
quid fuit, ut tutas agitaret Daedalus alas,
Icarus inmensas nomine signet aquas?
nempe quod hic alte, demissius ille uolabat:
nam pennas ambo non habuere suas.

Ediţia G.L.: *mecum* (v. 15)

https://biblioteca-digitala.ro

IV [Către prieteni]

Tu drag inimii mele ai fost de multă vreme,
Dar te cunosc mai bine de când m-am prăbuşit.
De vrei să dai crezare cercatului prieten,
Trăieşte pentru tine, departe de cei mari!
Trăieşte pentru tine şi fugi de strălucire,
Căci trăsnetul îţi vine de sus, de pe-un palat!
Deşi să-ţi folosească pot numai cei puternici,
Să nu m-ajute cine mă poate vătăma!
Antena scapă iute de vifor dacă-i scurtă,
Şi pânzele înguste de vânturi nu se tem.
Pe apă uite-o coajă uşoară cum pluteşte!
Dar plumbii grei năvodul îndată-l trag la fund.
Să fi primit eu sfaturi de-aceste mai nainte,
Şi azi aş fi în Roma, aşa cum trebuia!
Cât am trăit cu tine, mânat de-o boare lină,
Pe apele senine şi vasul mi-a plutit.
Acela care cade pe locul drept —- şi asta
Se-ntâmplă rar—îndată s-a şi sculat de jos,
În vreme ce Elpenor, căzut din vârful casei,
Sărmană umbră goală veni spre domnul său[313]!
De ce făr' de primejdii bătu din aripi Dedal[314],
Dar a căzut în mare Icar, în marea lui[315]?
Fiindcă unu-n slavă, cellalt mai jos plutise:
Că doară aripi puse avură amândoi!

https://biblioteca-digitala.ro

crede mihi, bene qui latuit bene uixit, et intra
fortunam debet quisque manere suam.
non foret Eumedes orbus, si filius eius
stultus Achilleos non adamasset equos;
nec natum in flamma uidisset, in arbore natas,
cepisset genitor si Phaethonta Merops.
tu quoque formida nimium sublimia semper,
propositique, precor, contrahe uela tui.
nam pede inoffenso spatium decurrere uitae
dignus es et fato candidiore frui.
quae pro te ut uoueam, miti pietate mereris
haesuraque fide tempus in omne mihi.
uidi ego te tali uultu mea fata gementem,
qualem credibile est ore fuisse meo.
nostra tuas uidi lacrimas super ora cadentes,
tempore quas uno fidaque uerba bibi.
nunc quoque summotum studio defendis amicum,
et mala uix ulla parte leuanda leuas.
uiue sine inuidia, mollesque inglorius annos
exige, amicitias et tibi iunge pares,
Nasonisque tui, quod adhuc non exulat unum,
nomen ama: Scythicus cetera Pontus habet.

IV[b*]

Proxima sideribus tellus Erymanthidos Vrsae
me tenet, adstricto terra perusta gelu.
Bosporos et Tanais superant Scythiaeque paludes

Ediţia G.L.: *haesuraque mihi tempus in omne fide* (v. 36.)
* În ediţia G.L.: versurile care urmează fac parte din elegia IV [b]

https://biblioteca-digitala.ro

Da! cine stă în umbră mai fericit trăieşte[316]:
Cu ce ţi-a dat ursita, cu-aceea să rămâi!
De nu râvnea nici Dolon fugarii lui Ahile,
N-ar fi rămas pe lume Eumede fără fiu[317].
Iar Faeton de tată dac-asculta, nici Merops
Nu-l mai vedea în flăcări, şi nici pe fete. . . ulmi[318].
Vântrelele tu strânge-ţi şi adă-ţi tu aminte:
Pe culmile prea nalte nicicând să nu te urci!
Căci viaţa fără hopuri eşti vrednic a o trece,
De-o soartă mai senină te poţi tu bucura.
Ţi se cuvine-aceasta! În schimb, a ta iubire
Ş-a ta prietenie în veci n-o voi uita:
Eu te-am văzut pe tine jelind a mea ursită,
Cu faţa-ndurerată, cum cred c-a fost ş-a mea;
Eu am văzut picându-mi pe faţ-a'tale lacrimi,
Şi eu sorbeam şi plânsul, sorbeam şi vorba ta.
Tu chiar ş-acu mă aperi, când sunt gonit departe,
Şi alinezi durerea cea greu de alinat.
Să-ţi duci în umbră anii, invidiat de nime,
Şi pe amici de-o seamă cu tine să-i alegi!
Iubeşte din Ovidiu ce-a mai rămas la Roma:
Un nume! Ce mai este dintr-însul, e la Pont[319]!

Eu sunt acum în ţara de lângă Ursa-Mare[320],
Pe ţărmuri îngheţate de gerul cel cumplit.
Şi Bosforu-i pe-aice şi Tanais şi Lacul

https://biblioteca-digitala.ro

uix satis et noti nomina pauca loci.
ulterius nihil est nisi non habitabile frigus.
heu quam uicina est ultima terra mihi!
at longe patria est, longe carissima coniunx,
quicquid et haec nobis post duo dulce fuit.
sic tamen haec adsunt, ut quae contingere non est
corpore: sunt animo cuncta uidenda meo.
ante oculos errant domus, urbsque et forma locorum,
acceduntque suis singula facta locis.
coniugis ante oculos, sicut praesentis, imago est.
illa meos casus ingrauat, illa leuat:
ingrauat hoc, quod abest; leuat hoc, quod praestat amorem
inpositumque sibi firma tuetur onus.
uos quoque pectoribus nostris haeretis, amici,
dicere quos cupio nomine quemque suo.
sed timor officium cautus compescit, et ipsos
in nostro poni carmine nolle puto.
ante uolebatis, gratique erat instar honoris,
uersibus in nostris nomina uestra legi.
quod quoniam est anceps, intra mea pectora quemque
adloquar, et nulli causa timoris ero.
nec meus indicio latitantes uersus amicos
protrahit. occulte siquis amabat, amet.
scite tamen, quamuis longe regione remotus
absim, uos animo semper adesse meo.

Ediția G.L.: *uixque satis* (v. 50); *longa* (v. 73)

https://biblioteca-digitala.ro

Meotic[321]; alte nume abia dacă le ştii.
Iar dincolo. . . nimica, decât pustiu şi gheaţă.
De marginile lumii, ah! cât de-aproape sunt!
Şi ţara mea-i departe, departe-a mea soţie,
Şi după aste două, tot ce mi-a fost mai drag.
Departe-s toate, mâna-mi nu poate să le-atingă;
Cu ochii minţii, însă, pe toate eu le văd.
Ah! toate se perindă şi-mi trec pe dinainte,
Şi casa mea şi Roma şi locuri şi-ntâmplări.
În faţă am icoana soţiei mele scumpe.
Ea sufletu-mi alină şi-l chinuie tot ea:
Mă chinuie cu lipsa-i, m-alină cu iubirea,
Pe umeri, neclintită, ducând povara mea.
Voi încă, dragi prieteni, sunteţi în al meu suflet;
Aş vrea la fiecare pe nume să vă spun,
Dar frica mă opreşte: în versurile mele
Voi înşivă eu nu cred că vreţi să vă găsiţi.
Aţi vrut-o altădată, pe când era o fală
În cântecele mele să vă citească toţi.
Azi e-un pericol însă; vorbesc cu voi, dar numai
În sinea mea: din parte-mi voi teamă să n-aveţi!
Căci versurile mele de gol n-au să vă deie:
De m-aţi iubit în taină, aşa să mă iubiţi!
Dar voi să ştiţi aceasta: că, oricât de departe
Aş fi acuma, pururi în inimă vă am.

https://biblioteca-digitala.ro

[75] et qua quisque potest, aliqua mala nostra leuate,
fidam proiecto neue negate manum.
prospera sic maneat uobis fortuna, nec umquam
contacti simili sorte rogetis idem.

https://biblioteca-digitala.ro

75 Întindeţi mâna voastră bătutului de soartă
Şi, cât puteţi, prieteni, durerea-mi alinaţi!
Şi fie ca norocul în cale să vă râdă,
Să nu cerşiţi, ca mine, la alţii, ajutor!

https://biblioteca-digitala.ro

V

Vsus amicitiae tecum mihi paruus, ut illam
non aegre posses dissimulare, fuit,
nec me complexus uinclis propioribus esses
naue mea uento, forsan, eunte suo.
ut cecidi cunctique metu fugere ruinam,
uersaque amicitiae terga dedere meae,
ausus es igne Iouis percussum tangere corpus
et deploratae limen adire domus:
idque recens praestas nec longo cognitus usu,
quod ueterum misero uix duo tresue mihi.
uidi ego confusos uultus uisosque notaui,
osque madens fletu pallidiusque meo,
et lacrimas cernens in singula uerba cadentes
ore meo lacrimas, auribus illa bibi;
brachiaque accepi presso pendentia collo,
et singultatis oscula mixta sonis.
sum quoque, care, tuis defensus uiribus absens
—scis carum ueri nominis esse loco—,
multaque praeterea manifestaque signa fauoris
pectoribus teneo non abitura meis.
di tibi posse tuos tribuant defendere semper,
quos in materia prosperiore iuues.
si tamen interea, quid in his ego perditus oris
—quod te credibile est quaerere — quaeris, agam,

https://biblioteca-digitala.ro

V *[Unui prieten drag]*

Cu tine, înainte, abia eram prieten:
De mine să te lepezi ai fi putut uşor!
Şi lanţul amiciei nu ne-ar lega nici astăzi,
De m-ar fi dus pe valuri un vânt mai priitor.
Când am căzut, amicii, toţi, au fugit de frică,
Prieteniei mele ei spatele-au întors!
Tu singur să pui mâna pe cel lovit de trăsnet
Şi-n casa-mi desperată să intri-ai cutezat.
Din vechii mei prieteni abia doi, trei făcură
Ce-a îndrăznit să facă amicul cel de-acum.
Eu ţi-am văzut durerea pe faţă zugrăvită
Şi-nlăcrămat obrazul, mai galben ca al meu.
Cu fiecare vorbă cădeau a' tale lacrimi:
Urechile-mi şi gura pe toate le sorbeau.
Înlănţuit de tine cu braţele, simţit-am
Suspinurile tale ş-a' tale sărutări.
Tu, dragul meu — ştii bine că «drag», aşa te cheamă! -
Deşi eu sunt departe, mă ocroteşti cât poţi
Şi-mi dai şi alte semne de dragoste vădită,
Pe care niciodată eu nu le voi uita.
Să facă zeii pururi ca tu să ai putere
S-ajuţi pe-ai tăi prieteni, şi cu mai mult noroc!
De-ntrebi ce fac aice, pierdut pe-aceste ţărmuri,
[Şi poţi tu foarte bine aceasta să mă-ntrebi]:

https://biblioteca-digitala.ro

spe trahor exigua, quam tu mihi demere noli,
tristia leniri numina posse dei.
seu temere expecto, siue id contingere fas est,
tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba,
quaeque tibi linguae facundia, confer in illud,
ut doceas uotum posse ualere meum.
quo quisque est maior, magis est placabilis irae,
et faciles motus mens generosa capit.
corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
pugna suum finem, cum iacet hostis, habet:
at lupus et turpes instant morientibus ursi
et quaecumque minor nobilitate fera.
maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanii lacrimas non tulit ille senis.
quae ducis Emathii fuerit clementia, Porus
Dareique docent funeris exequiae.
neue hominum referam flexas ad mitius iras,
Iunonis gener est qui prius hostis erat.
denique non possum nullam sperare salutem,
cum poenae non sit causa cruenta meae.
non mihi quaerenti pessumdare cuncta petitum
Caesareum caput est, quod caput orbis erat;
non aliquid dixi uiolataque lingua loquendo est,
lapsaque sunt nimio uerba profana mero:
inscia quod crimen uiderunt lumina, plector,

Ediţia G.L.: *non aliquid dixi uelandaue lingua locuta est* (v. 47); Ediţia Dolç & Boyé: *non aliquid dixiue elataue lingua loquendo est* (v. 47)

https://biblioteca-digitala.ro

Eu tot mai trag nădejde — nu mi-o lua tu mie! —
Că se mai poate frânge voinţa unui zeu.
Ori sper prea mult, ori lucrul acesta-i cu putinţă,
Arată-mi că se poate aceea ce doresc
Şi pune-ţi tot talentul vorbirii tale: fă-mă
Să văd că nu-i deşartă deloc dorinţa mea!
Cel mare şi puternic se-nduplecă mai lesne,
Şi cugetu-şi îndoaie un om mărinimos.
Îndată ce victima şi-o culcă în ţărână
Şi lupta o-ncetează mărinimosul leu,
Dar lupul sare-ndată la prada care moare,
Şi hâlpavele fiare şi urşii uricioşi.
La Troia n-a fost nime mai tare ca Ahile,
Şi tot îl frânse jalea bătrânului dardan[322],
Şi cât fu Alexandru de blând[323], o spune Dariu
Cel astrucat cu cinste[324], şi Porus împărat[325].
Nu numai oameni, însă, şi-au domolit mânia:
De ginere Junona un duşman şi-a luat[326]!
Nici eu nu pot acuma să n-am nicio speranţă,
Căci nu-i pătat de sânge sărmanul osândit.
N-am vrut pieirea lumii, n-am atacat viaţa
Cezarului, viaţa pământului întreg!
N-am spus nimic, şi limba-mi nu l-a hulit pe Cezar,
Nici mi-a scăpat vreo vorbă la un pahar de vin,
Ci ochii mei văzură o crimă, fără voie:

https://biblioteca-digitala.ro

peccatumque oculos est habuisse meum.
non equidem totam possum defendere culpam:
sed partem nostri criminis error habet.
spes igitur superest facturum ut molliat ipse
mutati poenam condicione loci.
hos utinam nitidi Solis praenuntius ortus
afferat admisso Lucifer albus equo!

Ediţia G.L.: *ut molliat ipse futurum* (v. 53).

https://biblioteca-digitala.ro

De-aci-mi veni osânda! De ce-am avut eu ochi?
Ce-i drept, de toată vina eu nu pot să mă apăr,
Dar vina mea, în parte, o rătăcire-a fost[327].
Deci eu mai am speranţa că Cezar o să facă
Mai blând-a mea pedeapsă, mutându-mă de-aici.
Ah! când o să-mi aducă această zi cu soare
Al zilei alb luceafăr cu-ai săi fugari de foc?

https://biblioteca-digitala.ro

VI

Foedus amicitiae nec uis, carissime, nostrae,
nec, si forte uelis, dissimulare potes.
donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
nec tibi me tota iunctior urbe fuit;
isque erat usque adeo populo testatus, ut esset
paene magis quam tu quamque ego notus, amor;
quique est in caris animi tibi candor amicis —
cognita sunt ipsi, quem colis, ista uiro.
nil ita celabas, ut non ego conscius essem,
pectoribusque dabas multa tegenda meis:
cuique ego narrabam secreti quicquid habebam,
excepto quod me perdidit, unus eras.
id quoque si scisses, saluo fruerere sodali,
consilioque forem sospes, amice, tuo.
sed mea me in poenam nimirum fata trahebant:
omne bonae claudent utilitatis iter?
siue malum potui tamen hoc uitare cauendo,
seu ratio fatum uincere nulla ualet,
tu tamen, o nobis usu iunctissime longo,
pars desiderii maxima paene mei,
sis memor, et si quas fecit tibi gratia uires,
illas pro nobis experiare, rogo,
numinis ut laesi fiat mansuetior ira,
mutatoque minor sit mea poena loco,

Ediția G.L.: *cognitus est illi, quem colis ipse, uiro* (v. 8); *Parca trahebat* (v. 15); *bonae claudes* (v. 16).

https://biblioteca-digitala.ro

VI [Celui mai bun dintre amici]

Prea scumpul meu, tu nu vrei şi, chiar să vrei, tu nu poţi
Ascunde amicia legată între noi.
Eu n-am avut prieten mai scump decât pe tine,
Nici tu ca mine-n Roma pe altul n-ai avut.
Vorbea o lume-ntreagă de noi! Iubirea noastră
Era mai cunoscută decât eram chiar noi!
Ce suflet bun şi nobil aveai pentru prieteni,
O ştie bine omul la care tu te-nchini.
Nu-mi ascundeai nimica şi inima ta mie
Mi-era deschisă, multe tu mie-mi încredeai,
Iar eu, de-aveam vreo taină, o-mpărtăşeam cu tine,
Afară de aceea ce m-a pierdut de tot.
Ah! tu de-ai fi ştiut-o, aş fi cu tine—alături,
Căci sfatul tău, amice, m-ar fi scăpat de rău!
Dar mă trăgea, se vede, ursita spre osândă!
Cărarea mântuirii tot ea mi-o-nchide-acum.
Ori că, băgând de seamă, puteam să-ncunjur răul,
Ori că nu poate mintea să biruie-un destin:
Tu, cel ce-mi eşti prieten de îndelungă vreme,
Tu, cel de care-n lume mai mult îmi este dor,
Nu mă uita şi, dacă ai, poate, vreo putere,
Încearc-o! Dă-mi tu mie o mână de-ajutor,
Ca să-şi aline zeul mânia şi să facă
Mai dulce-a mea pedeapsă, schimbând exilul meu;

https://biblioteca-digitala.ro

idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro,
principiumque mei criminis error habet.
nec breue nec tutum, quo sint mea, dicere, casu
lumina funesti conscia facta mali:
mensque reformidat, ueluti sua uulnera, tempus
illud, et admonitu fit nouus ipse pudor:
sed quaecumque adeo possunt afferre pudorem,
illa tegi caeca condita nocte decet.
nil igitur referam nisi me peccasse, sed illo
praemia peccato nulla petita mihi,
stultitiamque meum crimen debere uocari,
nomina si facto reddere uera uelis.
quae si non ita sunt, alium, quo longius absim,
quaere: suburbana est hic mihi terra locus.

Ediţia G.L. : *nec leue* (v. 27); *dolor* (v. 30).

https://biblioteca-digitala.ro

Şi numai pentru asta, că n-am nimic pe suflet:
Dintr-o greşeală numai, o crimă a ieşit!
Prin ce-ntâmplare ochi-mi văzură fărdelegea,
Nu-i nici uşor, nici fără primejdie s-o spun.
Mi se-nfioară gândul ca de-o cumplită rană,
Durerea-mi se deşteaptă aminte când mi-aduc.
Dar nu! în noaptea oarbă se cade să s-afunde
Tot lucrul care-aduce ruşine unui om!
Da! am greşit: aceasta o spun, nimica alta,
Dar n-am vrut din greşeală să trag vreun folos,
Şi dac-acestui lucru tu vrei să-i spui pe nume,
Atunci a mea greşeală o rătăcire—a fost.
De nu-i aşa, găseşte-mi alt loc şi mai departe:
În cel de-aici să-mi pară că lângă Roma sunt!

https://biblioteca-digitala.ro

VII

Vade salutatum, subito perarata, Perillam,
littera, sermonis fida ministra mei.
aut illam inuenies dulci cum matre sedentem,
aut inter libros Pieridasque suas.
quicquid aget, cum te scierit uenisse, relinquet,
nec mora, quid uenias quidue, requiret, agam.
uiuere me dices, sed sic, ut uiuere nolim,
nec mala tam longa nostra leuata mora:
et tamen ad Musas, quamuis nocuere, reuerti,
aptaque in alternos cogere uerba pedes.
‘ tu quoque' dic 'studiis communibus ecquid inhaeres,
doctaque non patrio carmina more canis?
nam tibi cum fatis mores natura pudicos
et raras dotes ingeniumque dedit.
hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
ne male fecundae uena periret aquae;
primus id aspexi teneris in uirginis annis,
utque pater natae duxque comesque fui.
ergo si remanent ignes tibi pectoris idem,
sola tuum uates Lesbia uincet opus.
sed uereor, ne te mea nunc fortuna retardet,
postque meos casus sit tibi pectus iners.
dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam;
saepe tui iudex, saepe magister eram:

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Unei poete]*

Scrisoarea mea, solie a gândurilor mele,
Tu du-te la Perila[328] din parte-mi să te-nchini.
O vei găsi alături de mama ei cea scumpă,
Cu Muzele-mpreună[329], cu cărţile ei dragi.
Cum va afla de tine, ea o să-şi lase lucrul
Şi va-ntreba îndată ce vrei şi eu ce fac?
Să-i spui că sunt în viaţă, dar că voiesc mai bine
Să mor, şi că durerea-mi tot nu s-a alinat,
Că m-am întors la Muze, deşi mă vătămară,
Şi potrivesc să între cuvintele-n distih.
Iar tu s-o-ntrebi pe dânsa: te ţii de arta noastră?
Mai faci — dar nu ca mine! — savante poezii?
Ursitele şi firea ţi-au dat alese daruri
Şi inimă curată, Perila, şi talent.
Doar eu te-am dus la unda Pegasului pe tine[330],
Spre-a nu-ţi seca izvorul fecundei poezii.
Eu ţi-am văzut talentul în anii tinereţii
Şi eu, ca un părinte, ţi-am fost îndrumător.
În pieptul tău mai arde văpaia poeziei?
Atunce numai Safo te va întrece-n cânt[331].
Ah! soarta mea de-acuma avântul să nu-ţi curme,
Să nu te împietrească nenorocirea mea!
Noi versurile noastre ni le citeam odată,
Eu îţi dădeam şi sfaturi, tot eu te judecam.

https://biblioteca-digitala.ro

aut ego praebebam factis modo uersibus aures,
aut, ubi cessares, causa ruboris eram.
forsitan exemplo, quia me laesere libelli,
tu quoque sis poenae fata secuta meae.
pone, Perilla, metum. tantummodo femina nulla
neue uir a scriptis discat amare tuis.
ergo desidiae remoue, doctissima, causas,
inque bonas artes et tua sacra redi.
ista decens facies longis uitiabitur annis,
rugaque in antiqua fronte senilis erit,
inicietque manum formae damnosa senectus,
quae strepitus passu non faciente uenit.
cumque aliquis dicet "fuit haec formosa" dolebis,
et speculum mendax esse querere tuum.
sunt tibi opes modicae, cum sis dignissima magnis:
finge sed inmensis censibus esse pares,
nempe dat id quodcumque libet fortuna rapitque,
Irus et est subito, qui modo Croesus erat.
singula ne referam, nil non mortale tenemus
pectoris exceptis ingeniique bonis.
en ego, cum caream patria uobisque domoque,
raptaque sint, adimi quae potuere mihi,
ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque:
Caesar in hoc potuit iuris habere nihil.
quilibet hanc saeuo uitam mihi finiat ense,

Ediţia G.L. : *ruina meae* (v. 28)

https://biblioteca-digitala.ro

La versurile-ţi nouă îmi aplecam urechea
Şi când erau greşite, atunci te ruşinai!
Dar versurile mele pierdutu-m-au pe mine,
Şi poate că ţi-i frică de-o soartă ca a mea?
N-ai teamă! Doar atâta: în cânturile tale
Să nu-i înveţi iubirea pe fete şi băieţi!
Nu sta în lenevire, copilă iscusită,
Şi Muzelor închină viaţa ta din nou!
Obrazul tău cel rumen s-a ofili cu vremea
Şi fruntea ta de astăzi va fi zbârcită mâini,
Şi râs de-a ta frumseţă şi-a face bătrâneţea,
Ce vine fără zgomot, cu pasul ei domol.
De-a zice oarecine: «frumoas-a fost odată!»
«Oglinda-i mincinoasă», vei spune tu plângând
Tu n-ai avere mare, deşi ai merita-o,
Dar pune-n gând, copilo, că ai nămol de bani:
Cum ţi i-a dat, tot astfel îţi ia ursita banii,
Azi poţi să fii un Cresus[332], iar mâini un cerşetor[333]!
De ce le spun aceste? Tot bunul nostru piere,
Afară de-ale minţii comori şi de talent.
Eu, iată, n-am nici ţară şi nici pe voi, nici casă,
Sunt despuiat de toate pe care le-am avut:
Eu n-am decât talentul, şi soţ şi bucurie,
Pe el să pună mâna Cezarul n-a putut!
Cu sabia cea cruntă să mi se ieie viaţa,

https://biblioteca-digitala.ro

me tamen extincto fama superstes erit,
dumque suis uictrix omnem de montibus orbem
prospiciet domitum Martia Roma, legar.
tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
effuge uenturos, qua potes, usque rogos!'

Ediţia G.L.: *septem de montibus* (v. 51)

https://biblioteca-digitala.ro

Şi, totuşi, a mea faimă prin veacuri va trăi:
Cât o să vadă Roma[334] de pe-ale ei coline
Supus tot universul, citit şi eu voi fi!
Iar tu, mai fericită să fii cu-a' tale versuri,
Cât poţi, tu fugi departe de-al morţii tale rug!

https://biblioteca-digitala.ro

VIII

Nunc ego Triptolemi cuperem consistere curru,
misit in ignotam qui rude semen humum;
nunc ego Medeae uellem frenare dracones,
quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua;
nunc ego iactandas optarem sumere pennas,
siue tuas, Perseu, Daedale, siue tuas:
ut tenera nostris cedente uolatibus aura
aspicerem patriae dulce repente solum,
desertaeque domus uultus, memoresque sodales,
caraque praecipue coniugis ora meae.
stulte, quid haec frustra uotis puerilibus optas,
quae non ulla tibi fertque feretque dies?
si semel optandum est, Augusti numen adora,
et, quem sensisti, rite precare deum.
ille tibi pennasque potest currusque uolucres
tradere. det reditum, protinus ales eris.
si precer hoc — neque enim possum maiora rogare —
ne mea sint, timeo, uota modesta parum.
forsitan hoc olim, cum iam satiauerit iram,
tum quoque sollicita mente rogandus erit.
quod minus interea est, instar mihi muneris ampli,
ex his me iubeat quolibet ire locis.
nec caelum nec aquae faciunt nec terra nec aurae;
ei mihi, perpetuus corpora languor habet!

Ediția G.L.: *quod nimis* (v. 21)

https://biblioteca-digitala.ro

VIII *[Visuri deşarte]*

Cum m-aş sui în carul lui Triptolem, acela
Ce-a aruncat sămânţa cea nouă în pământ[335]!
Cum aş struni acuma balaurii Medeei,
Cu care ea, sărmana, fugi de la Corint[336]!
Şi cum aş vrea acuma să-mi pun nişte aripe,
Aripele lui Dedal[337] sau ale lui Perseu[338],
Să zbor cu ele-n aer şi, despicând văzduhul,
Pământul ţării mele să-l văd deodată eu,
Şi casa-mi părăsită şi bunii mei prieteni
Şi mai cu seamă ochii soţiei mele dragi!
Nebun ce eşti! De unde asemenea dorinţe,
Ce nu se pot pe lume vreodată împlini?
De ai vreo dorinţă, închină-te lui August
Şi roagă-te la zeul cel care te-a certat!
Căci numai dânsul poate să-ţi deie car şi aripi:
Îngăduie-ţi întorsul şi-ndat-ai şi zburat!
Eu dacă-i cer aceasta [mai mult nici nu-i pot cere],
Mă tem cu-a mea dorinţă să nu cutez prea mult.
Eu asta i-o voi cere când şi-a lăsa mânia,
Ş-atunce tot cu grijă! Acu deodată, eu
Să-i cer atâta numai [şi încă-i mare lucru!]:
Din locurile-aceste aiurea să mă duc.
Nici cerul, nici pământul, nici apa nu-mi prieşte,
Nici aerul, şi trupul mi-i lânced tot mereu:

https://biblioteca-digitala.ro

seu uitiant artus aegrae contagia mentis,
siue mei causa est in regione mali,
ut tetigi Pontum, uexant insomnia, uixque
ossa tegit macies nec iuuat ora cibus;
quique per autumnum percussis frigore primo
est color in foliis, quae noua laesit hiems,
is mea membra tenet, nec uiribus adleuor ullis,
et numquam queruli causa doloris abest.
nec melius ualeo, quam corpore, mente, sed aegra est
utraque pars aeque binaque damna fero.
haeret et ante oculos ueluti spectabile corpus
astat fortunae forma legenda meae:
cumque locum moresque hominum cultusque sonumque
cernimus, et, qui sim qui fuerimque, subit,
tantus amor necis est, querar ut cum Caesaris ira,
quod non offensas uindicet ense suas.
at, quoniam semel est odio ciuiliter usus,
mutato leuior sit fuga nostra loco.

https://biblioteca-digitala.ro

Ori că se molipseşte de-a sufletului boală,
Ori locul însuşi este o pricină de rău.
De când venii aice, mă chinuie nesomnul,
Sunt piele doar şi oase, mâncarea n-are gust.
Ca frunzele pădurii, când vine toamna rece
Şi dă deodată frigul şi ele-ngălbenesc,
Aşa sunt eu de galben! vai! nu mai am putere,
Durerea nu mă lasă şi pururea jelesc.
La suflet nu-s mai teafăr decât la trup: şi unul
Şi celălalt mi-i bolnav şi sufăr îndoit,
În faţă-mi stă, în carne şi oase, neclintită,
Icoana soartei mele. Şi, uite, când mai văd
Pe oamenii de-aice, cu portul lor, cu vorba,
Şi mă gândesc la ceea ce sunt şi la ce-am fost,
Mă prinde-un dor de moarte şi-mi pare rău că Cezar
N-a răzbunat insulta c-un fier ucigător!
Fiindcă la mânie avu atâta cumpăt,
Măcar să-mi facă mie exilul mai uşor!

https://biblioteca-digitala.ro

IX

Hic quoque sunt igitur Graiae — quis crederet? — urbes
inter iuhumanae nomina barbariae;
huc quoque Mileto missi uenere coloni,
inque Getis Graias constituere domos.
sed uetus huic nomen, positaque antiquius urbe,
constat ab Absyrti caede fuisse loco.
nam rate, quae cura pugnacis facta Mineruae
per non temptatas prima cucurrit aquas,
impia desertum fugiens Medea parentem
dicitur his remos applicuisse uadis.
quem procul ut uidit tumulo speculator ab alto,
'hospes,' ait 'nosco, Colchide, uela, uenit.'
dum trepidant Minyae, dum soluitur aggere funis,
dum sequitur celeres ancora tracta manus,
conscia percussit meritorum pectora Colchis
ausa atque ausura multa nefanda manu;
et, quamquam superest ingens audacia menti,
pallor in attonitae uirginis ore fuit.
ergo ubi prospexit uenientia uela ' tenemur,
et pater est aliqua fraude morandus' ait.
dum quid agat quaerit, dum uersat in omnia uultus,
ad fratrem casu lumina flexa tulit.
cuius ut oblata est praesentia, 'uicimus' inquit:
'hic mihi morte sua causa salutis erit.'

https://biblioteca-digitala.ro

IX [Originea numelui Tomis]

Sunt şi pe-aici oraşe greceşti [n-ar crede nime],
Pe-un ţărm aşa sălbatic, cu barbare numiri!
Miletul[339] îşi trimise colonii într-acoace
Şi ei descălecară aice, între geţi.
Dar locul are-un nume mai vechi decât oraşul:
I-l dete [-aşa se zice] Absirt, când fu ucis[340].
Când impia Medee fugi de-al său părinte,
Pe vasul după sfatul Minervei făurit[341].
Şi care-atunci, pe valuri, pluti întâia oară,
Spre vadurile-aceste se zice c-a vâslit.
Străjerul de pe culme, cum vede pe Eete:
«Vântrelele din Colchis[342]! Ia uite-le, sosesc!»
Sar iute minienii[343], odgoanele dezleagă,
Cu mâinile grăbite trag ancora în sus.
Medeea[344] multe, însă, va cuteza să facă!
Şi cugetul o mustră; se bate-acum în piept
Cu mâna care încă va sângera de crime;
Obrazul ei păleşte şi uite! a-ncremenit!
Vântrelele când vede: «Pierdută sunt, îşi zice,
Dar tot am să-l întârzii cu viclenia mea!»
Şi căutând în juru-i să vadă ce să facă,
Deodată dă cu ochii de frate-său, Absirt.
Şi cum îl vede,-ndată şi strigă: «Biruit-am!
Căci moartea lui acuma va fi scăparea mea!»

https://biblioteca-digitala.ro

protinus ignari nec quicquam tale timentis
innocuum rigido perforat ense latus,
atque ita diuellit diuulsaque membra per agros
dissipat in multis inuenienda locis.
neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
pallentesque manus sanguineumque caput,
ut genitor luctuque nouo tardetur et, artus
dum legit extinctos, triste retardet iter.
inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo
membra soror fratris consecuisse sui.

Ediţia G.L.: *dum legat; triste moretur* (v. 32)

https://biblioteca-digitala.ro

Şi când el nici nu ştie şi n-are nicio teamă,
Ea pieptul i-l străpunge cu sabia, ş-apoi,
Îi sfârtecă şi trupul şi, în mai multe locuri,
Bucăţile de carne le-mprăştie pe câmp.
Şi, ca să ştie tatăl, atârnă sus, pe-o stâncă,
Şi galbenele-i braţe şi capul lui cel crunt
Ea, dar, întârziindu-l cu-această nouă jale,
Pân' să-şi adune mortul, întârzie şi el.
De-atunci, îi zice Tomis acestui loc fiindcă
O soră pe-al său frate aice l-a tăiat[345].

https://biblioteca-digitala.ro

X

Si quis adhuc istic meminit Nasonis adempti,
et superest sine me nomen in urbe meum,
suppositum stellis numquam tangentibus aequor
me sciat in media uiuere barbaria.
Sauromatae cingunt, fera gens, Bessique Getaeque,
quam non ingenio nomina digna meo!
dum tamen aura tepet, medio defendimur Histro:
ille suis liquidus bella repellit aquis.
at cum tristis hiems squalentia protulit ora,
terraque marmoreo est candida facta gelu,
dum patet et Boreas et nix iniecta sub Arcto,
tum patet has gentes axe tremente premi.
nix iacet, et iactam ne sol pluuiaeque resoluant,
indurat Boreas perpetuamque facit.
ergo ubi delicuit nondum prior, altera uenit,
et solet in multis bima manere locis;
tantaque commoti uis est Aquilonis, ut altas
aequet humo turres tectaque rapta ferat.
pellibus et sutis arcent mala frigora bracis,
oraque de toto corpore sola patent.
saepe sonant moti glacie pendente capilli,
et nitet inducto candida barba gelu;
nudaque consistunt, formam seruantia testae,
uina, nec hausta meri, sed data frusta bibunt.

Ediţia G.L.: *habitare sub Arcto* (v. 11)

https://biblioteca-digitala.ro

X [Iarna în ţara geţilor]

De-şi mai aduce-aminte la Roma oarecine
De Naso şi-i mai ştie de nume cineva,
Să afle că sub zodii ce nu se scaldă-n mare[346],
În toiul barbariei, acolo eu trăiesc.
Mă-ncing de pretutindeni sarmaţii barbari, geţii
Şi bessii[347], ah! ce nume! nedemne de-al meu vers!
Cât aburesc zefirii ne îngrădim cu Istrul,
El numai ne păzeşte de crunte năvăliri.
Vai! însă iarna tristă când îşi arată colţii
Şi geru-mbracă ţara în albul lui veşmânt,
Şi când la miazănoapte e crivăţ şi ninsoare,
Atunci îi vezi pe barbari de viscole goniţi.
Nici soarele, nici ploaia nu pot topi zăpada,
Şi crivăţul o-ngheaţă: ea-n veci nu se mai ia:
Nu s-a topit cea veche şi vine alta nouă
Şi-n multe părţi rămâne omăt din două ierni.
Aşa de tare-i vântul, că dezgoleşte case
Şi turnurile nalte le surpă la pământ.
Atunci, de frig, barbarii îşi pun pe ei cojoace,
Îşi pun iţari: nu-şi lasă decât obrazul gol;
Iar ţurţurii de gheaţă le zuruie în plete,
De alba promoroacă scânteie barba lor.
Aice vinu-ngheaţă şi el păstrează chipul
Ulciorului, şi nu-l bei, ci-l farămi în bucăţi!

https://biblioteca-digitala.ro

quid loquar, ut uincti concrescant frigore riui,
deque lacu fragiles effodiantur aquae?
ipse, papyrifero qui non angustior amne
miscetur uasto multa per ora freto,
caeruleos uentis latices durantibus, Hister
congelat et tectis in mare serpit aquis;
quaque rates ierant, pedibus nunc itur, et undas
frigore concretas ungula pulsat equi;
perque nouos pontes, subter labentibus undis,
ducunt Sarmatici barbara plaustra boues.
uix equidem credar, sed, cum sint praemia falsi
nulla, ratam debet testis habere fidem.
uidimus ingentem glacie consistere pontum,
lubricaque inmotas testa premebat aquas.
nec uidisse sat est; durum calcauimus aequor,
undaque non udo sub pede summa fuit.
si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset,
non foret angustae mors tua crimen aquae.
tum neque se pandi possunt delphines in auras
tollere; conantes dura coercet hiems;
et quamuis Boreas iactatis insonet alis,
fluctus in obsesso gurgite nullus erit;
inclusaeque gelu stabunt in marmore puppes,
nec poterit rigidas findere remus aquas.
uidimus in glacie pisces haerere ligatos,

https://biblioteca-digitala.ro

Ce să mai spun de râuri că-s îngheţate bocnă,
Că numai cu produfuri scot apa de băut!
Ba chiar şi Istrul, care, ca râul cel cu trestii[348],
Se varsă-n marea largă tot prin mai multe guri,
Când geru-ncremeneşte albastrele talazuri,
Sub acoperiş de gheaţă îşi mână apa lui:
Pe unde-au mers corăbii, se merge cu piciorul
Ş-auzi sunând copita pe râul îngheţat.
Pe podurile nouă, întinse peste ape,
Trec boii cei sarmatici, la care înjugaţi.
Şi poate nu mă credeţi — dar martorul ce n-are
Niciun folos se cade să aibă crezământ —:
Chiar şi noianul mării eu l-am văzut că-ngheaţă
Şi sub o carapace el stă încătuşat;
Nu numai c-am văzut-o: mi-a şi călcat piciorul
Pe marea îngheţată, şi nu mi l-am udat.
De-ai fi avut, Leandre, o mare ca aceasta,
Nu te-nghiţea pe tine îngustul Helespont[349].
Nu pot să se mai salte din valuri nici delfinii
Cei încujbaţi: nu-i lasă îngheţul cel cumplit.
Şi chiar să urle vântul cu aripile-ntinse,
Genunea-i ferecată: nu poţi vedea un val!
Rămân înţepenite corăbiile-n gheaţă,
Şi vâsla nu mai poate talazul despica.
Eu am văzut cu ochii şi peştii prinşi în gheaţă,

https://biblioteca-digitala.ro

sed pars ex illis tum quoque uiua fuit.
siue igitur nimii Boreae uis saeua marinas,
siue redundatas flumine cogit aquas,
protinus aequato siccis Aquilonibus Histro
inuehitur celeri barbarus hostis equo;
hostis equo pollens longeque uolante sagitta
uicinam late depopulatur humum.
diffugiunt alii, nullisque tuentibus agros
incustoditae diripiuntur opes,
ruris opes paruae, pecus et stridentia plaustra,
et quas diuitias incola pauper habet.
pars agitur uinctis post tergum capta lacertis,
respiciens frustra rura Laremque suum:
pars cadit hamatis misere confixa sagittis;
nam uolucri ferro tinctile uirus inest.
quae nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt,
et cremat insontes hostica flamma casas.
tunc quoque, cum pax est, trepidant formidine belli,
nec quisquam presso uomere sulcat humum.
aut uidet aut metuit locus hic, quem non uidet, hostem;
cessat iners rigido terra relicta situ.
non hic pampinea dulcis latet uua sub umbra,
nec cumulant altos feruida musta lacus.
poma negat regio, nec haberet Acontius, in quo
scriberet hic dominae uerba legenda suae.

https://biblioteca-digitala.ro

Ba unii chiar ş-atunce erau, dintr-înşii, vii!
Când crivăţul sălbatic, cu aspra lui suflare,
Îngheaţă apa mării ori Istru-nvălurat,
Îndată ce s-aşterne câmpia cea de gheaţă,
Dau barbarii năvală pe caii lor cei iuţi.
Săgeţile lor zboară departe, pân' departe,
Şi toată-mprejurimea călări o pustiesc.
Fug oamenii! De ţarini nu-i nimeni să mai vadă:
A barbarului pradă e-al omului avut,
Nimica toată: carul ce scârţîie, vreo vită,
Şi toat-agonisita sărmanului plugar!
Cu braţele legate duşi unii în robie,
Îşi mai aruncă ochii spre ţarini şi cămin,
Iar alţii cad, sărmanii, căci îi străpung îndată
Săgeţi încârligate şi unse cu venin.
Tot ce nu pot să ieie cu dânşii, dau pieirii,
Şi focul duşman arde colibele pustii.
Aici şi-n timp de pace războiul te-nfioară,
Şi nimene nu trage o brazdă pe ogor
Îl vezi sau nu pe duşman, de dânsul tot ţi-e teamă.
Pământurile toate paragină rămân.
În umbra cea de viţă un strugur nu s-ascunde,
Nu fierbe mustul dulce în căzile adânci,
Şi poame nu-s pe-aice: Aconţiu dragei sale
Nu i-ar putea trimite nici chiar un singur măr[350]!

https://biblioteca-digitala.ro

aspiceres nudos sine fronde, sine arbore, campos:
heu loca felici non adeunda uiro!
ergo tam late pateat cum maximus orbis,
haec est in poenam terra reperta meam.

https://biblioteca-digitala.ro

Aice-s câmpuri goale, nici arbore, nici frunză:
Departe ah! departe tot omul fericit!
Când lumea asta-i largă, din toată lumea asta
Pământ pentru osânda-mi aice s-a găsit!

https://biblioteca-digitala.ro

XI

Si quis es, insultes qui casibus, inprobe, nostris,
meque reum dempto fine cruentus agas,
natus es e scopulis nutritus lacte ferino,
et dicam silices pectus habere tuum.
quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira,
restat? quidue meis cernis abesse malis?
barbara me tellus et inhospita litora Ponti
cumque suo Borea Maenalis Vrsa uidet.
nulla mihi cum gente fera commercia linguae:
omnia solliciti sunt loca plena metus.
utque fugax auidis ceruus deprensus ab ursis,
cinctaque montanis ut pauet agna lupis,
sic ego belligeris a gentibus undique saeptus
terreor, hoste meum paene premente latus.
utque sit exiguum poenae, quod coniuge cara,
quod patria careo pignoribusque meis:
ut mala nulla feram nisi nudam Caesaris iram,
nuda parum nobis Caesaris ira mali est?
et tamen est aliquis, qui uulnera cruda retractet,
soluat et in mores ora diserta meos.
in causa facili cuiuis licet esse disertum,
et minimae uires frangere quassa ualent.
subruere est arces et stantia moenia uirtus:
quamlibet ignaui praecipitata premunt.

Ediția G.L.: *quisquis es (v. 1); es pastus (v. 3); quilibet (v. 24)*

https://biblioteca-digitala.ro

XI [Unui duşman]

Mişelule, tu care insulţi a mea durere
Şi-ntr-una, fără milă, cu pâri mă prigoneşti,
Născut ai fost de-o stâncă şi alăptat de-o fiară,
Şi inima îţi este de piatră,-aşa să ştii!
Dar, spune, până unde poţi tu să mergi cu ura?
Ce vezi că nu s-ajunge la chinul meu de-acum?
Pe mine Carul Mare[351] mă vede, miazănoaptea
Şi ţărmurii sălbatici ai Pontului; şi eu
Cu barbarii de-aice nu pot să intru-n vorbă,
E plin de groază locul, de toate mă-nfior.
Ca cerbul peste care dau urşii cei prădalnici,
Ca mielul pe la munte de lupi încunjurat,
Şi eu, încins aice de ginţi războitoare,
Mă tem în orice clipă de-un duşman înarmat.
Azi nu mai am soţie, nici ţară, nici prieteni!
Pedeapsa asta, însă, chiar mică dac-ar fi,
Chiar dacă numai ura lui Cezar aş răbda-o,
Să rabzi chiar numai ura lui Cezar, e puţin?
Şi totuşi oarecine îmi zgândăreşte rana
Şi viaţa mi-o defăima cu elocvenţa lui!
Nu-ţi trebuie putere să darămi o ruină,
În pricini prea uşoare oricine-i elocvent;
Pe slabi mişeii numai îi calcă în picioare.
Când surpi cetăţi şi ziduri, atuncea eşti bărbat!

https://biblioteca-digitala.ro

non sum ego quod fueram. quid inanem proteris umbram?
quid cinerem saxis bustaque nostra petis?
Hector erat tunc cum bello certabat; at idem
uinctus ad Haemonios non erat Hector equos.
me quoque, quem noras olim, non esse memento:
ex illo superant haec simulacra uiro.
quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?
parce, precor, Manes sollicitare meos!
omnia uero puta mea crimina, nil sit in illis,
quod magis errorem quam scelus esse putes,
pendimus en profugi — satia tua pectora-—poenas
exilioque graues exiliique loco.
carnifici fortuna potest mea flenda uideri:
et tamen est uno iudice mersa parum.
saeuior es tristi Busiride, saeuior illo,
qui falsum lento torruit igne bouem,
quique bouem Siculo fertur donasse tyranno,
et dictis artes conciliasse suas:
'munere in hoc, rex, est usus, sed imagine maior,
nec sola est operis forma probanda mei.
aspicis a dextra latus hoc adapertile tauri?
hac tibi, quem perdes, coniciendus erit.
protinus inclusum lentis carbonibus ure:
mugiet, et ueri uox erit illa bouis.
pro quibus inuentis, ut munus munere penses,

https://biblioteca-digitala.ro

Ce-am fost, nu mai sunt astăzi! Tu calci o umbră goală.
De ce s-arunci cu pietre în mortul de pe rug?
Vijeliosul Hector, vai! nu mai era Héctor
Când îl târau prin ţărnă fugarii lui Ahil[352].
Nici eu să ştii că nu sunt acel pe care-odată
L-ai cunoscut: dintr-însul o umbră a rămas.
De ce insulţi o umbră cu vorbele-ţi amare?
În pacea morţii lasă tu sufletu-mi, te rog.
Chiar dac-a fost o crimă, nu numai o greşeală,
Chiar dacă tu m-ai crede pe mine vinovat,
Eu o plătesc, vezi bine — şi tot nu te mai saturi? —
Sunt exilat din Roma, şi unde exilat!
Un gâde înc-ar plânge mult jalnica mea soartă:
Un singur om socoate că încă nu-i destul!
Mai crud eşti ca Busiris[353], mai crud decât acela
Ce-a făurit un taur şi l-a încins în foc[354],
Şi i l-a dat pe urmă lui Falaris tiranul,
Aşa fel lăudându-şi cumplitu-i meşteşug:
«Vei trage mari foloase din darul meu acesta,
De laudă, o, rege, nu-i numai chipul lui:
Vezi tu deschizătura din laturea cea dreaptă?
Pe-acolo bagi înuntru pe cine vrei să-l pierzi,
Pui dedesupt jeratic şi-l arzi aşa, pe-ncetul:
El va mugi şi glasu-i va fi de taur viu!
În schimb dă-mi tu şi mie, dar pentru dar, o, rege,

https://biblioteca-digitala.ro

da, precor, ingenio praemia digna meo.'
dixerat. at Phalaris 'poenae mirande repertor,
ipse tuum praesens imbue' dixit 'opus'.
nec mora, monstratis crudeliter ignibus ustus
exhibuit geminos ore gemente sonos.
quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
ad te, quisquis is es, nostra querela redit.
utque sitim nostro possis explere cruore,
quantaque uis, auido gaudia corde feras,
tot mala sum fugiens tellure, tot aequore passus,
te quoque ut auditis posse dolere putem.
crede mihi, si sit nobis collatus Vlixes,
Neptuni minor est quam Iouis ira fuit?
ergo quicumque es, rescindere crimina noli,
deque graui duras uulnere tolle manus;
utque meae famam tenuent obliuia culpae,
facta cicatricem ducere nostra sine;
humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem
et premit, incertas ipse uerere uices.
et quoniam, fieri quod numquam posse putaui,
est tibi de rebus maxima cura meis,
non est quod timeas: fortuna miserrima nostra est,
omne trahit secum Caesaris ira malum,
quod magis ut liqueat, neue hoc ego fingere credar,
ipse uelim poenas experiare meas.

Ediţia G.L.: *inter Cizigasque Getasque (v. 55); Neptuni levior (v. 62); tuta est (v. 71).*

https://biblioteca-digitala.ro

Dă-mi o răsplată demnă de meşteşugul meu!»
Dar Falaris îi spune: «Fă tu întâi cercarea
Osândei minunate, isteţ iscoditor!»
Şi-ndată, ars de focul cel născocit de dânsul,
El a gemut cu glasul de taur şi de om.
Ce-mi pasă, însă, mie de siculi[355]? Eu cu geţii
Şi sciţii! Deci, la tine se-ntoarce plânsul meu.
Tu, dar, ca să-ţi astâmperi cu sângele meu setea
Şi-n suflet să te bucuri cât vrei, să ştii că eu
Am suferit atâtea pe mări şi pe uscaturi,
Încât ai plânge însuţi, de-ar fi să le auzi.
De-ar fi să mă asemeni pe mine cu Ulise,
Mai mânios e Joe decât a fost Neptun[356].
Deci, fii tu orişicine, nu-mi mai deschide rana
Şi mâna ta cumplită să n-o mai pui pe ea,
Ci las-o să se-nchidă şi, cum se-nchide rana,
Uitarea să s-aştearnă peste greşeala mea!
Tu soarta omenească să n-o uiţi! Ea te suie
Şi te coboară; însuţi de soartă să te temi!
Fiindcă văd acuma ce n-am crezut vreodată,
Că tu de-a mea viaţă atâta grijă ai,
Deloc nu-ţi fie frică; nenorocita-mi soartă
O poate face Cezar să fie şi mai rea.
Nu-i doar închipuire ce-ţi spun: ca să fii sigur
Ah! cât aş vrea să suferi şi tu ce sufăr eu!

https://biblioteca-digitala.ro

XII

Frigora iam Zephyri minuunt, annoque peracto
longior antiquis uisa Maeotis hiems,
inpositamque sibi qui non bene pertulit Hellen,
tempora nocturnis aequa diurna facit.
iam uiolam puerique legunt hilaresque puellae,
rustica quae nullo nata serente uenit;
prataque pubescunt uariorum flore colorum,
indocilique loquax gutture uernat auis;
utque malae matris crimen deponat hirundo
sub trabibus cunas tectaque parua facit;
herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
exit et expandit molle cacumen humo;
quoque loco est uitis, de palmite gemma mouetur:
nam procul a Getico litore uitis abest;
quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus:
nam procul a Geticis finibus arbor abest.
otia nunc istic, iunctisque ex ordine ludis
cedunt uerbosi garrula bella fori.
usus equi nunc est, leuibus nunc luditur armis,
nunc pila, nunc celeri uoluitur orbe trochus;
nunc ubi perfusa est oleo labente iuuentus,
defessos artus Virgine tingit aqua.
scaena uiget studiisque fauor distantibus ardet,
proque tribus resonant terna theatra foris.

Ediţia G.L.: *exserit et tepida* (v. 12).

https://biblioteca-digitala.ro

XII *[Primăvara]*

Zefirii moaie frigul, dar mie iarna asta
Din Sciţia mai lungă mi s-a părut a fi.
Berbecul[357], care-a dus-o pe Helle în spinare,
Tocmeşte-acum şi noaptea şi ziua tot la fel.
Copiii cei zburdalnici, copilele voioase
Culeg din iarba verde sfielnici toporaşi.
Cu flori în fel de feţe câmpiile se-mbracă
Şi păsări guralive pe ramuri ciripesc.
Şi, uite, rândunica sub grindă-şi face cuibul,
Sărmana! ca să poată spăla al ei păcat[358].
Şi, uite, grâul verde, ce-a stat ascuns sub glie,
Îşi scoate colţul fraged din umedul pământ.
Pe unde creşte viţa, dă mugurul pe curpen,
Dar viţa e departe de-un ţărm aşa barbar;
Pe unde cresc copacii, se urcă mustu-n ramuri,
Departe, mult departe de-al geţilor hotar.
La Roma-i sărbătoare acuma, jocuri multe,
A amuţit acolo gălăgiosul for[359].
Junimea-ncură caii, cu armele se luptă,
Cu mingea şi cu cercul se joacă ea acum.
La urmă, cu uleiul pe dânşii, luptătorii
În undele «Fecioarei» se scaldă obosiţi[360].
Acolo-i scena-n floare! Fluierături! Aplauze!
De freamătul din teatre trei foruri clocotesc[361]!

https://biblioteca-digitala.ro

o quater et quotiens non est numerare, beatum,
non interdicta cui licet urbe frui!
at mihi sentitur nix uerno sole soluta,
quaeque lacu durae non fodiantur aquae:
nec mare concrescit glacie, nec, ut ante, per Histrum
stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
hospitaque in Ponti litore puppis erit.
sedulus occurram nautae, dictaque salute,
quid ueniat, quaeram, quisue quibusue locis.
ille quidem mirum ni de regione propinqua
non nisi uicinas tutus ararit aquas.
rarus ab Italia tantum mare nauita transit,
litora rarus in haec portubus orba uenit.
siue tamen Graeca scierit, siue ille Latina
uoce loqui — certe gratior huius erit;
fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
huc aliquem certo uela dedisse Noto—,
quisquis is est, memori rumorem uoce referre
et fieri famae parsque gradusque potest.
is, precor, auditos possit narrare triumphos
Caesaris et Latio reddita uota Ioui,
teque, rebellatrix, tandem, Germania, magni
triste caput pedibus supposuisse ducis.
haec mihi qui referet, quae non uidisse dolebo,

https://biblioteca-digitala.ro

Ah! fericit de trei ori, ba chiar şi de mai multe,
Acela care-n Roma acuma poate sta!
Iar eu? Eu văd aice cum neaua se topeşte,
Nu se mai scoate apă din lacul îngheţat,
Nu mai îngheaţă marea, nu mai auzi pe Istru
Cum scârţâie căruţa văcarului sarmat.
Dar poate vor începe să vie şi corăbii!
La ponticele ţărmuri vreo navă de-oi vedea,
Voi alerga nainte-i, voi saluta năierul,
L-oi întreba de unde-i şi cine-i şi ce vrea?
N-ar fi nicio mirare să vie de pe-aproape:
În apele vecine te poţi încumeta!
Dar om din ţara noastră, brăzdând genunea mării,
Mai rar să vie-aice, pe-un ţărm făr' de liman!
Ori că va şti greceşte ori limba cea din Laţiu
[Mai drag mi-ar fi aceasta din urmă s-o aud],
Se poate şi din Bosfor, din lunga Propontidă
Să vie oarecine, de austru mânat:
Oricine-ar fi acela, el ar putea s-aducă
Vreo veste de departe, vreun zvon de peste mări:
Aş vrea s-aud că spune de-o mare biruinţă,
De rugi în Capitoliu, nălţate de roman[362];
S-aud c-a pus odată piciorul pe cerbicea
Germaniei rebele al nostru căpitan[363]!
Cel ce-mi va spune asta pe loc îmi va fi oaspe:

https://biblioteca-digitala.ro

ille meae domui protinus hospes erit.
ei mihi, iamne domus Scythico Nasonis in orbe est?
iamque suum mihi dat pro Lare poena locum?
di facite ut Caesar non hic penetrale domumque,
hospitium poenae sed uelit esse meae.

Ediţia G.L.: *iamque tuum mihi das pro Lare, Ponte, locum*? (v. 52).

https://biblioteca-digitala.ro

Ah! cum n-am fost acolo, chiar eu să fi văzut!
Dar cum? de-acu-nainte în Sciţia mi-i casa?
Căminul meu de-acuma aici mi-i însemnat?
Ah! faceţi, zei puternici, ca Cezar să se-ndure,
Să fiu aice numai un oaspe exilat!

https://biblioteca-digitala.ro

XIII

Ecce superuacuus — quid enim fuit utile gigni? —
ad sua Natalis tempora noster adest.
dure, quid ad miseros ueniebas exulis annos?
debueras illis inposuisse modum.
si tibi cura mei, uel si pudor ullus inesset,
non ultra patriam me sequerere meam,
quoque loco primum tibi sum male cognitus infans,
illo temptasses ultimus esse mihi,
inque relinquendo, quod idem fecere sodales,
tu quoque dixisses tristis in urbe 'uale'.
quid tibi cum Ponto? num te quoque Caesaris ira
extremam gelidi misit in orbis humum?
scilicet expectas solitum tibi moris honorem,
pendeat ex umeris uestis ut alba meis,
fumida cingatur florentibus ara coronis,
micaque sollemni turis in igne sonet,
libaque dem proprie genitale notantia tempus,
concipiamque bonas ore fauente preces.
non ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis,
aduentu possim laetus ut esse tuo.
funeris ara mihi, ferali cincta cupresso,
conuenit et structis flamma parata rogis.
nec dare tura libet nil exorantia diuos,
in tantis subeunt nec bona uerba malis.

Ediţia G.L.: *iamque relinquenda* (v. 9).

https://biblioteca-digitala.ro

XIII *[Ziua de naștere]*

Vai mie! Azi e ziua când m-am născut. Mai bine
Nu mă năşteam! Zi crudă şi fără niciun rost,
De ce te mai adaogi acestor zile triste?
De le-ai fi pus tu capăt, mai bine ar fi fost!
Ba, de-mi purtai de grijă, de-aveai măcar ruşine,
Din Roma după mine tu nici n-ai fi venit.
Ah! să fi fost atunce tu ziua mea din urmă,
Când m-ai văzut în leagăn, un prunc nefericit!
De nu, când eu plecat-am din Roma, ca şi ceilalţi
Şi tu un trist adio ai fi putut să-mi spui.
La Pont ce cauţi oare? Cezarul şi pe tine
Te-a izgonit în gheţuri, la margini de pământ?
A! tu aştepţi desigur obişnuita cinste:
De umeri să-mi atârne curat şi alb veşmânt,
Să sfârâie-n fărâme tămâia pe jeratic,
Cununi de flori să-ncingă altarul fumegând,
Îndătinata turtă să mi-o închin drept jertfă
Şi-n ruga mea tăcută eu bine să-ţi urez!
Dar azi am altă soartă şi nu pot, ca pe vremuri,
Să fiu de-a ta venire tot vesel, cum eram.
Azi un altar funebru şi chiparosul jalnic[364],
Azi flacăra şi rugul, aceste mi se cad.
Azi nu mai ard tămâie, căci zeii nu se-mbună,
Şi vorbe priitoare pe buze nu-mi mai vin.

https://biblioteca-digitala.ro

si tamen est aliquid nobis hac luce petendum,
in loca ne redeas amplius ista, precor,
dum me terrarum pars paene nouissima, Pontus,
Euxinus falso nomine dictus, habet.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar dacă, totuşi, astăzi mai am ceva a cere:
Să nu mai vii aice, cât timp aici rămân,
Legat de-aceste locuri, la marginile lumii,
La Pontul cel cu nume aşa de-nşelător[365].

https://biblioteca-digitala.ro

XIV

Cultor et antistes doctorum sancte uirorum,
quid facis ingenio semper amice meo?
ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
nunc quoque ne uidear totus abesse, caues?
conficis exceptis ecquid mea carmina solis
Artibus, artifici quae nocuere suo?
immo ita fac, quaeso, uatum studiose nouorum,
quaque potes, retine corpus in urbe meum.
est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
qui domini poenam non meruere sui.
saepe per externas profugus pater exulat oras,
urbe tamen natis exulis esse licet.
Palladis exemplo de me sine matre creata
carmina sunt; stirps haec progeniesque mea est.
hanc tibi commendo, quae quo magis orba parente est,
hoc tibi tutori sarcina maior erit.
tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
cetera fac curae sit tibi turba palam.
sunt quoque mutatae, ter quinque uolumina, formae,
carmina de domini funere rapta sui.
illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
certius a summa nomen habere manu:
nunc incorrectum populi peruenit in ora,
in populi quicquam si tamen ore mei est.

Ediţia G.L.: *meum est* (v. 24).

https://biblioteca-digitala.ro

XIV *[Epilog]*

Ce faci tu, vechi prieten al versurilor mele,
Închinător cucernic al doctei poezii?
Faci tu ceva să nu fiu cu totul dus din Roma,
Tu, care-n vremuri bune mă lăudai mereu?
Iei tu a' mele cânturi sub scutul tău ş-acuma,
Afară doar de *Arta*, ce m-a nenorocit?
O! tu, admiratorul poeţilor de astăzi,
Aşa să faci şi-n Roma pe mine să mă ţii!
Gonit din Roma eu sunt, nu operele mele,
Ce n-au meritat soarta acelui ce le-a scris.
Când pribegeşte-un tată pe ţărmuri depărtate,
Copiii lui în Roma au voie-a rămânea.
Ca Pallas, fără mamă sunt versurile mele[366]
Şi ele sunt şi stirpea, sunt şi copiii mei.
Ţi-i dau în grijă ţie: fiind orfani de tată,
Vor fi o grea povară pentru tutorul lor.
Trei din copii avură ca mine-aceeaşi soartă,
Pe ceilalţi ia-i în pază în văzul tuturor!
Răpite de pe rugul poetului, găsi-vei
Şi din *Metamorfoze* vreo cincisprezece cărţi.
Eu le-aş fi dat şi lustru, de nu pieream, şi ele
Ar fi putut să aibă un nume mai vestit.
Acuma, fără lustru au fost la lume date,
De mai citeşte lumea ceva de mine scris.

https://biblioteca-digitala.ro

hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,
diuerso missum quod tibi ab orbe uenit.
quod quicumque leget — si quis leget — aestimet ante,
compositum quo sit tempore quoque loco.
aequus erit scriptis, quorum cognouerit esse
exilium tempus barbariamque locum:
inque tot aduersis carmen mirabitur ullum
ducere me tristi sustinuisse manu.
ingenium fregere meum mala, cuius et ante
fons infecundus paruaque uena fuit.
sed quaecumque fuit, nullo exercente refugit,
et longo periit arida facta situ.
non hic librorum, per quos inuiter alarque,
copia: pro libris arcus et arma sonant
nullus in hac terra, recitem si carmina, cuius
intellecturis auribus utar, adest;
nec quo secedam locus est. custodia muri
summouet infestos clausaque porta Getas.
saepe aliquod quaero uerbum nomenque locumque,
nec quisquam est a quo certior esse queam.
dicere saepe aliquid conanti — turpe fateri! —
uerba mihi desunt dedidicique loqui.
Threicio Scythicoque fere circumsonor ore,
et uideor Geticis scribere posse modis.
crede mihi, timeo ne sint inmixta Latinis

https://biblioteca-digitala.ro

La operele mele tu pune-o şi pe asta
Ce-ţi vine-acum, trimisă, vai! de pe alt pământ.
De timpul şi de locul în care-a fost făcută
Să ţină socoteală oricine-o va citi.
Va cântări-o bine acel care-o să afle
C-am scris-o între barbari şi-n vreme de exil.
Se va mira chiar, poate, că, bîntuit de soartă,
Am mai putut a scrie cu mâna vreun cuvânt.
Cumplita-mi suferinţă mi-a frânt acum talentul:
Izvoru-i şi-nainte era sărac şi mic,
Dar, cât era, acuma, lăsat în părăsire,
El a secat cu totul, cu totul a pierit.
N-am cărţi aici mai multe, să-mi iau îndemn şi hrană
În zingănul de arme, în şuier de săgeţi!
S-asculte-a' mele versuri şi să le înţeleagă,
De i-aş citi din ele, nu-i nimene pe-aici.
N-am unde mă retrage, căci poarta e închisă,
Şi zidul cel de pază ne apără de geţi.
Ades caut un nume, un loc sau chiar o vorbă,
Dar nime nu mă poate pe mine lumina.
Ades încerc a spune ceva — mi-i şi ruşine! —
Şi nu găsesc cuvântul: nu ştiu să mai vorbesc!
Şi numai sciţi pe-aice şi traci auzi în juru-mi,
Mai aş putea în limba cea getică să scriu;
Ba, crede-mă, mi-i frică în versurile mele

https://biblioteca-digitala.ro

inque meis scriptis Pontica uerba legas.
qualemcumque igitur uenia dignare libellum,
sortis et excusa condicione meae.

https://biblioteca-digitala.ro

Să nu găseşti cuvinte de-aice chiar, din Pont.
Oricum e cartea asta, să fii cu-ngăduinţă,
Să te gândeşti la soarta-mi cea tristă şi s-o ierţi!

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER QVARTVS

I

Si qua meis fuerint, ut erunt, uitiosa libellis,
excusata suo tempore, lector, habe
exul eram, requiesque mihi, non fama petita est,
mens intenta suis ne foret usque malis.
hoc est cur cantet uinctus quoque compede fossor,
indocili numero cum graue mollit opus.
cantat et innitens limosae pronus harenae,
aduerso tardam qui trahit amne ratem;
quique refert pariter lentos ad pectora remos,
in numerum pulsa brachia pulsat aqua.
fessus ubi incubuit baculo saxoue resedit
pastor, harundineo carmine mulcet oues.
cantantis pariter, pariter data pensa trahentis,
fallitur ancillae decipiturque labor.
fertur et abducta Lyrneside tristis Achilles
Haemonia curas attenuasse lyra.
cum traheret siluas Orpheus et dura canendo
saxa, bis amissa coniuge maestus erat.
me quoque Musa leuat Ponti loca iussa petentem:

Ediţia G.L.: *iacta aqua* (v. 10)

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA A IV-A

I [Mângâierea exilului: Muzele]

De vei găsi cusururi în versurile mele
— Şi cred că sunt—, le iartă, o, cititorul meu!
Nu gloria o caut: am vrut să uit durerea,
Să nu mai fiu cu gândul la chinul meu cel greu.
Şi sclavul care sapă cu lanţuri la picioare
Prin cântec mai uşoară îşi face munca sa;
Asemenea luntraşul care-ndoit de şale
Prin mâl, în susul apei, îşi trage luntrea sa,
Şi tot aşa năierul ce bate apa mării,
Trăgând cu-a' sale braţe lopeţile spre el.
Proptindu-se în bâtă sau de pe-un stei de piatră,
Cu fluierul păstorul le farmecă pe oi,
Iar sclava care cântă şi caierul şi-l toarce,
Se-ngână ea pe sine şi toarce mai uşor.
Cu cântecul din liră şi-a alinat durerea
Ahil, când pe Briseis au dus-o de la el[367].
Orfeu, când după dânsul târa păduri şi pietre,
De două ori pierduse femeia[368]. Tot aşa
Şi mie-aice Muza mi-alină suferinţa;

https://biblioteca-digitala.ro

sola comes nostrae perstitit illa fugae;
sola nec insidias, Sinti nec militis ensem,
nec mare nec uentos barbariamque timet.
scit quoque, cum perii, quis me deceperit error,
et culpam in facto, non scelus, esse meo,
scilicet hoc ipso nunc aequa, quod obfuit ante,
cum mecum iuncti criminis acta rea est.
non equidem uellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris inposuisse manum.
sed nunc quid faciam? uis me tenet ipsa sacrorum,
et carmen demens carmine laesus amo.
sic noua Dulichio lotos gustata palato
illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
sentit amans sua damna fere, tamen haeret in illis,
materiam culpae persequiturque suae.
nos quoque delectant, quamuis nocuere, libelli,
quodque mihi telum uulnera fecit, amo
forsitan hoc studium possit furor esse uideri,
sed quiddam furor hic utilitatis habet.
semper in obtutu mentem uetat esse malorum,
praesentis casus inmemoremque facit.
utque suum Bacche non sentit saucia uulnus,
dum stupet Idaeis exululata modis,
sic ubi mota calent uiridi mea pectora thyrso,
altior humano spiritus ille malo est.

https://biblioteca-digitala.ro

Ea singură-n urgie tovarăşă mi-a fost,
Ea singură de curse, de sabia duşmană,
De mare şi de barbari, de vânt nu s-a temut.
Ea ştie că pieirea mi-a fost o rătăcire,
Că n-am făcut o crimă, ci numai am greşit.
Şi astăzi ea e bună fiindc-odinioară
Părtaş-a fost cu mine aceluiaşi păcat.
Fiindc-aveau să-mi facă atâta rău, mai bine
Nu mai jertfeam în viaţă pe-al Muzelor altar!
Acuma ce pot face? Căci ele nu mă lasă:
Deşi rănit de Muză, mi-i dragă Muza iar.
Când roada cea de lotus dulihii[369] o gustară,
Îi birui dulceaţa, dar mult îi vătămă!
Amantul simte răul, dar totuşi nu se lasă
De rele, şi el grapă se ţine de păcat.
M-a vătămat, dar scrisul pe mine mă desfată,
Şi-mi este dragă arma de care-am fost rănit.
Deşi aceasta poate să par-o nebunie,
Această nebunie tot este de folos:
Să-ţi vezi nenorocirea mereu ea nu te lasă
Şi clipa cea de faţă te face s-o mai uiţi.
Cum nu-şi mai simte rana bacanta[370] care urlă
În Tracia, pe munte, căzută în extaz[371],
Aşa şi eu, în focul avântului poetic,
Mă-nalţ mai sus cu mintea de răul omenesc,

https://biblioteca-digitala.ro

ille nec exilium, Scythici nec litora ponti,
ille nec iratos sentit habere deos.
utque soporiferae biberem si pocula Lethes,
temporis aduersi sic mihi sensus abest.
iure deas igitur ueneror mala nostra leuantes,
sollicitae comites ex Helicone fugae,
et partim pelago partim uestigia terra
uel rate dignatas uel pede nostra sequi.
sint, precor, haec saltem faciles mihi! namque deorum
cetera cum magno Caesare turba facit,
meque tot aduersis cumulant, quot litus harenas,
quotque fretum pisces, ouaque piscis habet.
uere prius flores, aestu numerabis aristas,
poma per autumnum frigoribusque niues,
quam mala, quae toto patior iactatus in orbe,
dum miser Euxini litora laeua peto.
nec tamen, ut ueni, leuior fortuna malorum est:
huc quoque sunt nostras fata secuta uias.
hic quoque cognosco natalis stamina nostri,
stamina de nigro uellere facta mihi.
utque neque insidias capitisque pericula narrem,
uera quidem, ueri sed grauiora fide:
uiuere quam miserum est inter Bessosque Getasque
illum, qui populi semper in ore fuit!
quam miserum est, porta uitam muroque tueri,

https://biblioteca-digitala.ro

Şi nu mai simt exilul, nici ţărmurele scitic,
Nici nu mai ştiu că zeii pe mine-s mâniaţi,
Parc-am băut din apa adormitoarei Lete[372]:
A mea nenorocire din minte mi s-a şters.
Cu drept cuvânt eu, dară, le venerez pe Muze[373],
Tovarăşele mele duioase de exil,
Ce mi-au călcat în urmă, pe mări şi pe uscaturi:
Cu nava, cu piciorul, oriunde m-au urmat.
Măcar să-mi fie ele de-a pururi priitoare!
Căci zeii toţi de partea Cezarului s-au dat,
Îngrămădind pe capu-mi atâtea suferinţe,
Câţi peşti şi câte ouă de peşti şi cât nisip!
Tu florile, mai bine, şi spicele să numeri
Şi poamele şi fulgii de neauă mai curând,
Decât a' mele chinuri din calea mea cea lungă,
Pân-am ajuns, vai mie! la Pontul Euxin.
Aici, de când sosit-am, nu-i soarta mea mai blândă:
Ursita mea cu mine ş-aice a venit;
Eu văd ş-aice firul ce mi l-a tors ursita[374],
Un fir de lână neagră — să fiu nefericit!
Să nu mai spun de-atâtea primejdii şi de curse,
Pe care nici nu-ţi vine aievea să le crezi:
Ce chin să-ţi duci viaţa cu geţii şi cu bessii,
Tu, care-ai fost odată poetul răsfăţat!
De dânşii să te aperi cu ziduri şi c-o poartă!

https://biblioteca-digitala.ro

uixque sui tutum uiribus esse loci!
aspera militiae iuuenis certamina fugi,
nec nisi lusura mouimus arma manu;
nunc senior gladioque latus scutoque sinistram,
canitiem galeae subicioque meam.
nam dedit e specula custos ubi signa tumultus,
induimus trepida protinus arma manu.
hostis, habens arcus inbutaque tela uenenis,
saeuus anhelanti moenia lustrat equo;
utque rapax pecudem, quae se non texit ouili,
per sata, per siluas fertque trahitque lupus,
sic, si quem nondum portarum saepe receptum
barbarus in campis repperit hostis, habet:
aut sequitur captus coniectaque uincula collo
accipit, aut telo uirus habente perit.
hic ego sollicitae lateo nouus incola sedis:
heu nimium fati tempora longa mei!
et tamen ad numeros antiquaque sacra reuerti
sustinet in tantis hospita Musa malis.
sed neque cui recitem quisquam est mea carmina, nec qui
auribus accipiat uerba Latina suis.
ipse mihi — quid enim faciam? — scriboque legoque,
tutaque iudicio littera nostra suo est.
saepe tamen dixi 'cui nunc haec cura laborat?
an mea Sauromatae scripta Getaeque legent?'

Ediția G.L.: *hic ego…iaceo* (v. 85); *meo est* (v. 92)

https://biblioteca-digitala.ro

Abia dacă poţi zice că ele te păzesc!
Eu, care-n tinereţe am cam fugit de arme
Şi numai pe la jocuri cumva le-am mânuit,
Bătrân acum, cu scutul şi sabia în mână,
Îmi pun, vai mie! coiful în capul meu albit!
Îndată ce străjerul dă strigăt de alarmă,
Cu mâini înfiorate eu armele încing:
Cu arc şi cu săgete muiate în veninuri,
Duşmanul de-a călare dă zidului ocol,
Şi cum înhaţă lupul oiţa rătăcită
De staul ş-o târăşte pe câmp şi prin păduri,
Aşa barbarul prinde numaidecât pe-acela
Ce nu s-a tras înuntru şi l-a găsit pe câmp,
Ori merge în robie, legat de gât cu lanţul,
Ori piere de săgeata cea unsă cu venin.
Aici, pe ţărmul spaimei, cel nou venit îşi duce
Viaţa lui. Vai mie! prea lung e veacul meu!
Dar am un oaspe: Muza! Ea şi-n nenorocire
Vrea să se-ntoarcă iară la ritmurile vechi.
Cui să citesc eu, însă, din versurile mele?
Căci pentru limba noastră pe-aice nu-s urechi!
Le scriu, deci, pentru mine, mi le citesc tot mie
Şi scrisul meu e sigur de judecata mea!
Ades mi-am zis eu mie: «de ce atâta muncă?
Ce? Vor citi sarmaţii şi geţii scrisul meu?»

https://biblioteca-digitala.ro

saepe etiam lacrimae me sunt scribente profusae,
umidaque est fletu littera facta meo,
corque uetusta meum, tamquam noua, uulnera nouit,
inque sinum maestae labitur imber aquae.
cum uice mutata, qui sim fuerimque, recordor,
et, tulerit quo me casus et unde, subit,
saepe manus demens, studiis irata sibique,
misit in arsuros carmina nostra rogos.
atque ita, de multis quoniam non multa supersunt,
cum uenia facito, quisquis es, ista legas.
tu quoque non melius, quam sunt mea tempora, carmen,
interdicta mihi, consule, Roma, boni.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe când scriam, adese au curs a' mele lacrimi
Şi versurile mele de lacrimi s-au udat.
Ah! rana mea cea veche în pieptu-mi sângerează
Şi plânsul în şiroaie îmi curge pe obraz,
Când mă gândesc de unde-s gonit aici de soartă
Şi când mi-aduc aminte ce-am fost şi ce sunt azi!
Ieşit din minţi adese şi mâniat pe Muză,
Am pus a' mele versuri pe foc cu mâna mea.
Fiindcă dintr-atâtea mi-au mai rămas aceste,
Fii iertător cu ele, tu cel ce le citeşti,
Şi cu bunăvoinţă să le primească Roma,
Căci ele nu-s mai bune decât destinul meu!

https://biblioteca-digitala.ro

II

Iam fera Caesaribus Germania, totus ut orbis,
uicta potest flexo succubuisse genu,
altaque uelentur fortasse Palatia sertis,
turaque in igne sonent inficiantque diem,
candidaque adducta collum percussa secure
uictima purpureo sanguine pulset humum,
donaque amicorum templis promissa deorum
reddere uictores Caesar uterque parent,
et qui Caesareo iuuenes sub nomine crescunt,
perpetuo terras ut domus illa regat,
cumque bonis nuribus pro sospite Liuia nato
munera det meritis, saepe datura, deis,
et pariter matres et quae sine crimine castos
perpetua seruant uirginitate focos;
plebs pia cumque pia laetetur plebe senatus,
paruaque cuius eram pars ego nuper eques.
nos procul expulsos communia gaudia fallunt,
famaque tam longe non nisi parua uenit.
ergo omnis populus poterit spectare triumphos,
cumque ducum titulis oppida capta leget,
uinclaque captiua reges ceruice gerentes
ante coronatos ire uidebit equos,
et cernet uultus aliis pro tempore uersos,
terribiles aliis inmemoresque sui.

https://biblioteca-digitala.ro

II
[«Germanie trufaşă, de Cezari biruită...»]

Germanie trufaşă, de Cezari biruită[375],
Şi tu, ca tot pământul, azi, poate,-ai genuncheat!
Palatele lui Cezar sunt, poate,-ncununate;
Prin nori de fum tămâia s-aude sfârâind,
Iar victima cea albă, lovită de secure,
A şi stropit pământul cu sânge purpuriu.
Azi, poate, cei doi Cezari[376] duc zeilor prieteni
Prinoase juruite, căci sunt biruitori;
La fel şi cei doi tineri, ce cresc pe lângă Cezar[377],
Ca Cezarii să fie de-a pururi domnitori!
Cu-a' ei nurori, aduce şi Livia prinoase[378]
La zei pentru Tiberiu[379] — şi va aduce-ades —,
Şi mamele, de-asemeni, şi fetele fecioare,
În veci neîntinate, ce focul sfânt păzesc[380].
Se bucură senatul şi plebea cea pioasă
Şi ordinul ecvestru, în care-am fost şi eu.
Dar vai! eu nu am parte de-obştească bucurie,
Ş-aici cu greu mai vine de-acolo câte-un zvon.
Toţi vor privi alaiul şi vor citi pe nume
Cetăţile supuse cu căpitanii lor[381],
Şi vor vedea în lanţuri pe regi mergând în frunte,
— Schimbaţi la faţă unii şi trişti şi-ndureraţi,
Cu chip sălbatic alţii, nepăsători de soartă —,
Şi după dânşii carul cu cai încununaţi.

https://biblioteca-digitala.ro

quorum pars causas et res et nomina quaeret,
pars referet, quamuis nouerit illa parum.
' hic, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
dux fuerat belli, proximus ille duci.
hic, qui nunc in humo lumen miserabile fixit,
non isto uultu, cum tulit arma, fuit.
ille ferox et adhuc oculis hostilibus ardens
hortator pugnae consiliumque fuit.
perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
squalida promissis qui tegit ora comis.
illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
saepe recusanti corpora capta deo.
hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes
plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Drusus in his meruit quondam cognomina terris,
quae bona progenies, digna parente, fuit.
cornibus hic fractis uiridi male tectus ab ulua
decolor ipse suo sanguine Rhenus erat.
crinibus en etiam fertur Germania passis,
et ducis inuicti sub pede maesta sedet,
collaque Romanae praebens animosa securi
uincula fert illa, qua tulit arma, manu.'
hos super in curru, Caesar, uictore ueheris
purpureus populi rite per ora tui,
quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum,

Ediţia G.L.: *tulit* (v. 40)

https://biblioteca-digitala.ro

Şi unii au să-ntrebe de una şi de alta,
Iar alţii vor răspunde, deşi nu ştiu prea mult:
«Acela-i comandantul, în haină purpurie,
Iar cel de lângă dânsul e ajutorul lui.
Cel ce-n pământ acuma şi-a pironit privirea
Era altfel la faţă cu armele în mâini,
Iar fiorosul cela cu ochii de văpaie
Îndemnător şi sfetnic războiului a fost.
Ia uite şi pe-acela ce-a-mpresurat pe-ai noştri,
Cu păr zburlit pe faţă, cu nişte plete lungi!
În urmă vine-un preot: el a jungheat adese
— Chiar fără să vrea zeul — captivii pe altar.
Ia uite munţi şi lacuri şi cetăţui şi râuri[382],
Ce-au fost scăldate-n sânge, în crâncenul măcel!
Din ţara asta Drusus îşi câştigă porecla[383]
Şi, demn de-al său părinte, şi fiul şi-o luă.
Aice Rinu-n sânge, prin papura cea verde,
Abia-şi ascunde capul şi coarnele-i s-au frânt[384].
Germania-i dincoace, căzută la picioare
Nenvinsului Tiberiu, cu părul despletit,
Tinzând securii[385] noastre trufaşa ei cerbice:
Azi, lanţuri poartă braţu-i, odată înarmat.»
Iar tu, purtat, o, Cezar[386], în carul biruinţei,
În togă de porfiră, sub ochii tuturor,
Vei fi slăvit, o, Cezar, slăvit de tot poporul,

https://biblioteca-digitala.ro

undique iactato flore tegente uias.
tempora Phoebea lauro cingetur 'io' que
miles 'io' magna uoce 'triumphe' canet.
ipse sono plausuque simul fremituque canente
quadriiugos cernes saepe resistere equos.
inde petes arcem et delubra fauentia uotis,
et dabitur merito laurea uota Ioui.
haec ego summotus qua possum mente uidebo;
erepti nobis ius habet illa loci:
illa per inmensas spatiatur libera terras,
in caelum celeri peruenit illa fuga;
illa meos oculos mediam deducit in urbem,
inmunes tanti nec sinit esse boni;
inuenietque animus, qua currus spectet eburnos;
sic certe in patria per breue tempus ero.
uera tamen capiet populus spectacula felix,
laetaque erit praesens cum duce turba suo.
at mihi fingendo tantum longeque remotis
auribus hic fructus percipiendus erit,
atque procul Latio diuersum missus in orbem
qui narret cupido, uix erit, ista mihi.
is quoque iam serum referet ueteremque triumphum:
quo tamen audiero tempore, laetus ero.
illa dies ueniet, mea qua lugubria ponam,
causaque priuata publica maior erit.

Ediţia G.L.: *fremituque calentes* (v. 53).

https://biblioteca-digitala.ro

Şi flori îţi va aşterne în cale-al tău popor.
«Triumf, triumf!» striga-va oştirea cu glas mare,
Şi laurul lui Febus va-ncinge fruntea ta.
De cântecul de slavă, de-atâta frământare,
Vor sta în loc şi caii: tu însuţi vei vedea.
Apoi, mergând în templu, la zeii cei prielnici[387],
Coroana cea de lauri lui Joe o vei da.
Eu, vai! cu gândul numai le voi vedea aceste:
N-am niciun drept acolo, dar gândul are drept.
Căci gândul zboară liber în toată lumea asta
Şi-n zborul lui cel iute ajunge pân' la cer.
El ochii mi-i îndreaptă chiar până-n sânul Romei,
Ca ei părtaşi să fie la fericirea ei.
El carul cel de fildeş afla-va chip să-l vadă[388],
Şi eu măcar o clipă voi fi în ţara mea!
Aievea tot poporul triumful o să-l vadă
Şi fericit şi vesel cu domnul său va fi,
Pe când eu, vai! de-aice, cu-nchipuirea numai
Şi doar din auzite mă voi înveseli!
Aici, în altă lume, din Roma, de departe,
Cine-o să vină oare să-mi spună ce doresc?
Târziu ar fi aceasta şi vestea ar fi veche,
Dar când voi auzi-o, ce vesel voi fi eu!
Ah! voi lăsa atunce veşmântul cel de jale:
Obştească bucurie usca-va plânsul meu.

https://biblioteca-digitala.ro

III

Magna minorque ferae, quarum regis altera Graias,
altera Sidonias, utraque sicca, rates,
omnia cum summo positae uideatis in axe,
et maris occiduas non subeatis aquas,
aetheriamque suis cingens amplexibus arcem
uester ab intacta circulus extet humo,
aspicite illa, precor, quae non bene moenia quondam
dicitur Iliades transiluisse Remus,
inque meam nitidos dominam conuertite uultus,
sitque memor nostri necne, referte mihi.
ei mihi, cur timeam? quae sunt manifesta, requiro.
cur labat ambiguo spes mea mixta metu?
crede, quod est et uis, ac desine tuta uereri,
deque fide certa sit tibi certa fides,
quodque polo fixae nequeunt tibi dicere flammae,
non mentitura tu tibi uoce refer:
esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est,
quodque potest, secum nomen habere tuum.
uultibus illa tuis tamquam praesentis inhaeret,
teque remota procul, si modo uiuit, amat.
ecquid, ubi incubuit iusto mens aegra dolori,
lenis ab admonito pectore somnus abit?
tunc subeunt curae, dum te lectusque locusque
tangit et oblitam non sinit esse mei,

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Soției]*

Voi, cele două Urse[389], voi, stele călăuze
Corăbiilor grece şi celor din Sidon,
Din cerul nalt fiindcă voi le vedeţi pe toate
Şi-n marea apuseană voi nu vă cufundaţi,
Iar cercul vostru-ncinge a cerului tărie,
Dar nu se pleacă-n zare, n-ajunge la pământ,
Priviţi spre-acele ziduri, fiţi bune, peste care
Sări odată Remus, al Iliei fecior[390],
Şi v-aruncaţi privirea spre scumpa mea soţie
Şi spuneţi-mi: la mine se mai gândeşte ea?
Dar vai! de ce mi-i teamă ? Doar lucrul e de faţă!
De ce să mă tot legăn? Ba sper, ba iar mă tem!
Să crezi ceea ce este şi vrei! Nu te mai teme!
Şi fii de-a ei credinţă, fii bine-ncredinţat!
Ce n-or putea să-ţi spună luminile din ceruri,
C-un glas ce n-o să mintă să-ţi spui mai bine tu:
Că ea, soţia scumpă, cu gândul e la tine
Şi-n inimă pe tine te poartă şi acu.
Tu parc-ai fi acolo: din ochi ea nu te pierde,
Şi cât mai are viaţă, tu eşti iubirea ei.
Dar când te copleşeşte cu greul ei durerea,
Din pieptul tău atunce îţi piere somnul lin?
Când patul gol, iubito, de mine ţi-aminteşte,
Să te gândeşti la mine te lasă chinul tău?

https://biblioteca-digitala.ro

et ueniunt aestus, et nox inmensa uidetur,
fessaque iactati corporis ossa dolent?
non equidem dubito, quin haec et cetera fiant,
detque tuus maesti signa doloris amor,
nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
Hectora Thessalico uidit ab axe rapi.
quid tamen ipse precer dubito, nec dicere possum,
affectum quem te mentis habere uelim.
tristis es? indignor quod sim tibi causa doloris:
non es? at amisso coniuge digna fores.
tu uero tua damna dole, mitissima coniunx,
tempus et a nostris exige triste malis,
fleque meos casus: est quaedam flere uoluptas;
expletur lacrimis egeriturque dolor.
atque utinam lugenda tibi non uita, sed esset
mors mea, morte fores sola relicta mea!
spiritus hic per te patrias exisset in auras,
sparsissent lacrimae pectora nostra piae,
supremoque die notum spectantia caelum
texissent digiti lumina nostra tui,
et cinis in tumulo positus iacuisset auito,
tactaque nascenti corpus haberet humus;
denique, ut et uixi, sine crimine mortuus essem.
nunc mea supplicio uita pudenda suo est.
me miserum, si tu, cum diceris exulis uxor,

https://biblioteca-digitala.ro

Nu-ţi arde trupul? Noaptea nu-ţi pare-o veşnicie?
Şi oasele-obosite de zbucium nu te dor?
Nu! eu de toate-aceste n-am nicio îndoială:
Sunt, toate, numai semne de-un dureros amor.
Te chinui ca tebana când l-a văzut pe Hector
De carul lui Ahile târât şi-nsângerat[391].
În cumpănă stau însumi: ce să doresc? şi nu pot
Să spun măcar atâta: cum aş voi să fii.
Eşti tristă ? Cum mă doare că eu te fac să suferi!
Nu eşti? Aş vrea să suferi că soţul l-ai pierdut.
Ah! plânge-ţi tu amarul, mult dulcea mea soţie,
Şi traiul ţi-l trăieşte în lacrime şi-n chin!
Ah! plânge-mi tu şi soarta! Şi-n plâns e-o desfătare:
Durerile s-alină, se potolesc plângând.
Tu moartea, nu viaţa, mai bine mi-ai fi plâns-o
Ş-ai fi rămas stingheră când eu aş fi murit!
În ale tale braţe eu mi-aş fi dat suflarea,
Şi lacrime pioase pe trup mi-ar fi picat.
Eu aş fi fost cu ochii la cerul ţării mele,
Şi-n ziua de pe urmă chiar tu i-ai fi închis.
Cenuşa mi-ai fi pus-o în groapa părintească,
Sub ţărna cea pe care la naştere-am fost pus[392],
Şi mi-ar fi fost şi moartea curată, ca şi viaţa,
Ce-mi este-acum pătată de-un nume ruşinos.
Vai mie, dacă, lumea spunând că eşti soţia

https://biblioteca-digitala.ro

auertis uultus et subit ora rubor!
me miserum, si turpe putas mihi nupta uideri!
me miserum, si te iam pudet esse meam!
tempus ubi est illud, quo te iactare solebas
coniuge, nec nomen dissimulare uiri?
tempus ubi est, quo te — nisi non uis illa referri—
et dici, memini, iuuit et esse meam?
utque proba dignum est, omni tibi dote placebam:
addebat ueris multa fauentis amor.
nec, quem praeferres—ita res tibi magna uidebar —
quemque tuum malles esse, uir alter erat.
nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta; tuusque
non debet dolor hinc, debet abesse pudor.
cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu,
num legis Euadnen erubuisse uiro?
nec quia rex mundi compescuit ignibus ignes,
ipse suis Phaethon infitiandus erat.
nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
quod precibus periit ambitiosa suis.
nec tibi, quod saeuis ego sum Iouis ignibus ictus,
purpureus molli fiat in ore pudor.
sed magis in curam nostri consurge tuendi,
exemplumque mihi coniugis esto bonae,
materiamque tuis tristem uirtutibus inple:
ardua per praeceps gloria uadit iter.

Ediţia G.L.: *probae* (v. 57).

https://biblioteca-digitala.ro

Proscrisului, tu faţa o-ntorci şi te roşeşti!
Vai mie, dacă-ţi este de soţul tău ruşine!
Vai, dacă ţi-i ruşine că încă eşti a mea!
Ah! unde este vremea când te făleai cu mine
Ş-al soţului tău nume deloc nu-l ascundeai,
Când îţi spunea şi lumea — sau vrei să tac mai bine?
Că eşti a mea soţie şi tu te bucurai?
Ca o soţie bună tu nu-mi găseai cusururi,
Mă-mpodobeai cu daruri pe care nu le-aveam.
Eu îţi păream pe-atunce aşa de mare lucru,
Că tu pe nimeni altul nu l-ai fi vrut bărbat.
De mine, dar, nici astăzi ruşine să nu-ţi fie!
Să cerci durere numai, ruşine însă nu!
Când Capaneu căzut-a lovit fiind de trăsnet,
Soţia lui, Evadne, roşi de-al ei bărbat[393]?
Şi împăratul lumii cu foc când stinse focul,
S-au lepădat de tine, o, Faeton, ai tăi[394]?
N-a urgisit-o Cadmus pe fiică-sa, Semele,
Care-a pierit trăsnită fiindc-a vrut prea mult[395].
Şi eu acuma, iată că sunt trăsnit de Joe[396]:
Nici ţie să nu-ţi urce ruşinea în obraz!
Ridică-te, mai bine, şi apără-ţi bărbatul!
Exemplu de soţie onestă fii şi tu!
Şi prin a ta virtute fă-ţi trista datorie:
Pe margini de prăpăstii spre glorie păşeşti.

https://biblioteca-digitala.ro

Hectora quis nosset, si felix Troia fuisset?
publica uirtutis per mala facta uia est.
ars tua, Tiphy, iacet, si non sit in aequore fluctus:
si ualeant homines, ars tua, Phoebe, iacet.
quae latet inque bonis cessat non cognita rebus,
apparet uirtus arguiturque malis.
dat tibi nostra locum tituli fortuna, caputque
conspicuum pietas qua tua tollat, habet.
utere temporibus, quorum nunc munere facta est
et patet in laudes area lata tuas.

Ediţia G.L.: area magna (v. 84)

https://biblioteca-digitala.ro

Ai fi ştiut de Hector în Troia fericită?
Pieirea ţării sale în slavă l-a urcat[397].
Ce-i arta unui Tifis pe-o mare fără valuri[398]?
Ce-i arta lui Apolo cu oameni sănătoşi[399]?
Stă-n umbră, lâncezeşte virtutea-n vremuri bune,
Dar iese la vedere când vin nenorociri.
Ocazie de faimă îţi dă a mea ursită,
A ta iubire fruntea şi-o poate înălţa.
Ocazia n-o pierde, încrede-te într-însa!
Un câmp plin de mărire se-ntinde-n faţa ta.

https://biblioteca-digitala.ro

IV

O qui, nominibus cum sis generosus auorum,
exsuperas morum nobilitate genus,
cuius inest animo patrii candoris imago,
non careat neruis candor ut iste suis,
cuius in ingenio est patriae facundia linguae,
qua prior in Latio non fuit ulla foro:
quod minime uolui, positis pro nomine signis
dictus es; ignoscas laudibus ipse tuis.
nil ego peccaui; tua te bona cognita produnt.
si, quod es, appares, culpa soluta mea est.
nec tamen officium nostro tibi carmine factum
principe tam iusto posse nocere puto.
ipse pater patriae—quid enim est ciuilius illo? —
sustinet in nostro carmine saepe legi,
nec prohibere potest, quia res est publica Caesar,
et de communi pars quoque nostra bono est.
Iuppiter ingeniis praebet sua numina uatum,
seque celebrari quolibet ore sinit.
causa tua exemplo superorum tuta duorum est,
quorum hic aspicitur, creditur ille deus.
ut non debuerim, tamen hoc ego crimen habebo:
non fuit arbitrii littera nostra tui.
nec noua, quod tecum loquor, est iniuria nostra,
incolumis cum quo saepe locutus eram.

Ediţia G.L.: *non careat numeris* (v. 4)

https://biblioteca-digitala.ro

IV
[«În jur sunt ginți barbare...»]

Tu, nobilă odraslă din strălucită stirpe,
Ce prin a ta virtute întreci pe-ai tăi strămoşi,
O ! tu, ce porţi în suflet candoarea părintească
Şi propria-ţi candoare; tu, care-ai moştenit
De la al tău părinte acea oratorie,
Ce n-a avut pereche în forul cel roman,
N-am vrut să-ţi spun pe nume, dar te-au numit pe tine
Chiar darurile tale: pe ele să le ierţi[400]!
Cu ce-am greşit eu oare? Te-nvederează ele,
Şi nu am nicio vină, de-apari aşa cum eşti.
Iar versurile-aceste nu cred să-ţi poată face
Vreun rău, când Cezar este un domn aşa de drept.
El, cel mai blând din oameni, al patriei părinte[401],
În versurile mele îngăduie să-l pun;
A mă opri nu poate: el este-al tuturora
Şi-n bunul tuturora o parte sunt şi eu.
Şi Jupiter îşi lasă atotputernicia
Să fie preamărită oriunde de poeţi.
Fii dar şi tu pe pace cu-aceste mari exemple:
Doar unu-i Zeu în ceruri, cellalt e pe pământ.
Dac-am greşit, greşeala mi-o voi lua asupră-mi:
Pe versurile mele doar n-ai fost tu stăpân.
Că eu vorbesc cu tine nu-i o jignire nouă:
Ades am stat de vorbă când nu eram proscris.

https://biblioteca-digitala.ro

quo uereare minus ne sim tibi crimen amicus,
inuidiam, si qua est, auctor habere potest.
nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis —
hoc certe noli dissimulare — pater,
ingeniumque meum — potes hoc meminisse-—probabat
plus etiam quam me iudice dignus eram;
deque meis illo referebat uersibus ore,
in quo pars magnae nobilitatis erat.
non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
sed prius auctori sunt data uerba tuo.
nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus actis
ultima si demas, uita tuenda mea est.
hanc quoque, qua perii, culpam scelus esse negabis,
si tanti series sit tibi nota mali.
aut timor aut error nobis, prius obfuit error.
a! sine me fati non meminisse mei;
neue retractando nondum coeuntia rumpam
uulnera: uix illis proderit ipsa quies.
ergo ut iure damus poenas, sic afuit omne
peccato facinus consiliumque meo;
idque deus sentit; pro quo nec lumen ademptum,
nec mihi detractas possidet alter opes.
forsitan hanc ipsam, uiuam modo, finiet olim,
tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
nunc precor hinc alio iubeat discedere, si non

https://biblioteca-digitala.ro

Ţi-i frică de mustrare fiindcă-ţi sunt prieten?
Atunci al tău părinte ar trebui mustrat.
Căci eu din anii tineri am stat pe lângă dânsul
— Aceasta tu desigur că nu poţi s-o ascunzi —
Şi bine ştii că dânsul îmi lăuda talentul
Mai mult chiar decât însumi credeam că este drept;
Şi el vorbea pe-atunce de versurile mele
Cu-acea nobleţă naltă a elocvenţei lui.
Fiindc-am fost, deci, astfel primit în casa voastră,
Nu tu: al tău părinte de mine fu-nşelat.
Dar, crede-mă, pe nime n-am înşelat: viaţa
La adăpost mi-i toată: la mal m-am înecat!
Chiar vina mea din urmă n-a fost deloc o crimă:
De-ai şti povestea toată, ai spune-o singur tu.
Pierdutu-m-a ori frica ori, mai curînd, greşeala.
Ah! lasă-mă de soarta-mi să nu-mi mai amintesc!
Nu-mi zgândări tu rana, ce nu-i închisă încă,
Umblând la ea! Doar timpul s-o poată vindeca!
Pedeapsa mi-a fost dată pre cât mi-a fost şi vina:
Eu n-am făcut greşeala c-un gând nelegiuit.
Şi zeul doar o ştie: el nu-mi luă nici viaţa,
Nici bunurile mele la alţii nu le-a dat.
Şi poate că exilul se va sfârşi odată,
Când ura lui, cu timpul, s-a alina. Acum,
În altă parte-a lumii mă rog să plec de-aice,

https://biblioteca-digitala.ro

nostra uerecundo uota pudore carent.
mitius exilium pauloque propinquius opto,
quique sit a saeuo longius hoste locus;
quantaque in Augusto clementia, si quis ab illo
hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
frigida me cohibent Euxini litora Ponti:
dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
nam neque iactantur moderatis aequora uentis,
nec placidos portus hospita nauis adit.
sunt circa gentes, quae praedam sanguine quaerunt;
nec minus infida terra timetur aqua.
illi, quos audis hominum gaudere cruore,
paene sub eiusdem sideris axe iacent.
nec procul a nobis locus est, ubi Taurica dira
caede pharetratae spargitur ara deae.
haec prius, ut memorant, non inuidiosa nefandis
nec cupienda bonis regna Thoantis erant.
hic pro subposita uirgo Pelopeia cerua
sacra deae coluit qualiacumque suae.
quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
exactus Furiis uenerat ipse suis,
et comes exemplum ueri Phoceus amoris,
qui duo corporibus mentibus unus erant,
protinus euincti tristem ducuntur ad aram,
quae stabat geminas ante cruenta fores.

https://biblioteca-digitala.ro

Lipsită de măsură de nu-i dorinţa mea.
Aş vrea un loc mai dulce, de Roma mai aproape,
De duşmanul sălbatic un loc mai depărtat.
Şi, cât de bun e August, mi-ar dărui-o poate.
De-ar fi să-i ceară asta, în locu-mi, cineva.
Pe ţărmuri îngheţate eu stau acum, la Pontul
Cel căruia-n vechime i-au zis «neospătos»,
Căci marea-i vânzolită de vânturi mânioase:
Corabia străină nu are adăpost,
În jur sunt ginţi barbare, ce pradă şi omoară,
Şi cum te temi de apă, te temi şi de uscat.
Tot sub aceleaşi zodii sunt încă şi aceia
De care-auzi că-s dornici de sânge omenesc.
Şi tot pe-aici pe-aproape-i jertfelnicul Dianei[402],
De-al oaspeţilor sânge udat numaidecât.
Aceasta a fost ţara lui Toas altădată,
De criminali cercată, urâtă de cei buni.
Aici Ifigenia, în schimbul căprioarei,
Făcea cumplită jertfă zeiţei pe altar[403].
Când, urmărit de furii, veni aici Oreste[404]
[Să-i zic nelegiuitul sau, poate, cel pios?]
Cu soţul său, Pilade, — exemplu de iubire,
Ei doi un singur suflet! — atunci, încătuşaţi,
Ei au fost duşi îndată de-a dreptul la altarul
Ce sta-naintea porţii, de sânge încruntat.

https://biblioteca-digitala.ro

nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit illum;
alter ob alterius funera maestus erat.
et iam constiterat stricto mucrone sacerdos,
cinxerat et Graias barbara uitta comas,
cum uice sermonis fratrem cognouit, et illi
pro nece complexus Iphigenia dedit.
laeta deae signum crudelia sacra perosae
transtulit ex illis in meliora locis.
haec igitur regio, magni paene ultima mundi,
quam fugere homines dique, propinqua mihi est:
aque mea terra prope sunt funebria sacra,
si modo Nasoni barbara terra sua est.
o utinam uenti, quibus est ablatus Orestes,
placato referant et mea uela deo!

https://biblioteca-digitala.ro

Dar moartea nici pe unul din ei nu-l înspăimântă:
Mâhnit e fiecare de moartea celuilalt.
Te uită! preuteasa stă gata cu jungherul,
Pe capul lor atârnă cumplitele panglici,
Când iată că din vorbă ea fratele-şi cunoaşte,
Pe loc îl strânge-n braţe, arunc-al ei cuţit,
Şi, veselă, în locuri mai bune duce chipul
Zeiţei, spăimântată de cruntele jertfiri.
Aproape-i, dar, de mine cea margine de lume,
Din care zei şi oameni cu toţii au fugit.
De ţara mea aproape se fac junghieri de oameni,
De poate fi aceasta numită ţara mea.
Ah! vântul care-l duse de-aice pe Oreste,
De m-ar întoarce-n ţară când zeul s-a-mbuna!

https://biblioteca-digitala.ro

V

O mihi dilectos inter pars prima sodales
unica fortunis ara reperta meis,
cuius ab adloquiis anima haec moribunda reuixit,
ut uigil infusa Pallade flamma solet;
qui ueritus non es portus aperire fideles
fulmine percussae confugiumque rati;
cuius eram censu non me sensurus egentem,
si Caesar patrias eripuisset opes.
temporis oblitum dum me rapit impetus huius,
excidit heu nomen quam mihi paene tuum!
tu tamen agnoscis tactusque cupidine laudis,
'ille ego sum' cuperes dicere posse palam.
certe ego, si sineres, titulum tibi reddere uellem,
et raram famae conciliare fidem.
ne noceam grato uereor tibi carmine, neue
intempestiuus nominis obstet honor,
quod licet — et tutum est—intra tua pectora gaude
meque tui memorem teque fuisse pium.
utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
dum ueniat placido mollior aura deo;
et tutare caput nulli seruabile, si non
qui mersit Stygia subleuet illud aqua;
teque, quod est rarum, praesta constanter ad omne
indeclinatae munus amicitiae.

https://biblioteca-digitala.ro

V *[Unui amic statornic]*

Tu, care, dintre soţii mei scumpi cel mai de frunte
Prieten, mi-ai fost mie altar mângâietor,
Şi sufletul meu, gata de moarte, înviat-ai,
Cum untdelemnu-nvie a' candelei văpăi[405],
Tu, care-ai dus în portul cel fără de primejdii
Corabia-mi lovită de fulgerul de sus,
Şi care, dacă Cezar mi-ar fi luat avutul,
Cu banul tău pe mine m-ai fi ajutorat,
Ah! cât pe ce să-mi iasă din gură al tău nume:
M-am avântat prea tare, uitai că-s exilat!
Dar tu pricepi, şi poate că dornic de mărire
Ai vrea să spui pe faţă: «Acela sunt chiar eu».
Eu înc-aş vrea pe tine să te ridic în slavă
Şi să vestesc în lume devotamentul tău,
Dar cu-ale mele versuri mă tem să nu te vatăm,
Să nu cumva să-ţi facă şi lauda vreun rău!
În sinea ta fii vesel — ai voie şi-i mai sigur! —
Că ne gândim şi unul şi altul la cellalt!
Din răsputeri te luptă! Dă-mi ajutor! Când zeul
Se va-mbuna, va bate un vânt mai priitor.
Tu apără-mi viaţa, pe care nu mi-o poate
Scăpa decât acela ce-n Stix[406] m-a cufundat,
Şi — lucru rar pe lume! — tu de la datoria
Prieteniei noastre deloc să nu te-abaţi!

https://biblioteca-digitala.ro

sic tua processus habeat fortuna perennes,
sic ope non egeas ipse iuuesque tuos;
sic aequet tua nupta uirum bonitate perenni,
incidat et uestro nulla querela toro;
diligat et semper socius de sanguinis illo,
quo pius affectu Castora frater amat;
sic iuuenis similisque tibi sit natus, et illum
moribus agnoscat quilibet esse tuum;
sic faciat socerum taeda te nata iugali,
nec tardum iuueni det tibi nomen aui.

Ediţia G.L.: *probitate* (v. 27); *rara querela* (v. 28)

https://biblioteca-digitala.ro

În calea ta norocul de-a pururea să râdă,
Să n-ajungi în nevoie şi să-i ajuţi pe-ai tăi!
Soţia să te-ajungă pe tine-n bunătate!
Dezbinul să nu intre nicicând în casa ta!
Iar fratele pe tine, şi el, să te iubească,
Cum îl iubeşte Polux pe Castor, tot aşa[407]!
Copilul tău cu tine să semene: oricine
De-l va vedea, să spună că e lăstarul tău!
Iar fata, petrecută cu torţele de nuntă,
De tânăr să te facă şi socru şi bunic!

https://biblioteca-digitala.ro

VI

Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri,
praebet et incuruo colla premenda iugo;
tempore paret equus lentis animosus habenis,
et placido duros accipit ore lupos;
tempore Poenorum compescitur ira leonum,
nec feritas animo, quae fuit ante, manet;
quaeque sui monitis obtemperat Inda magistri
belua, seruitium tempore uicta subit.
tempus ut extensis tumeat facit uua racemis,
uixque merum capiant grana quod intus habent;
tempus et in canas semen producit aristas,
et ne sint tristi poma sapore cauet.
hoc tenuat dentem terras renouantis aratri,
hoc rigidas silices, hoc adamanta terit;
hoc etiam saeuas paulatim mitigat iras,
hoc minuit luctus maestaque corda leuat.
cuncta potest igitur tacito pede lapsa uetustas
praeterquam curas attenuare meas.
ut patria careo, bis frugibus area trita est,
dissiluit nudo pressa bis uua pede.
nec quaesita tamen spatio patientia longo est,
mensque mali sensum nostra recentis habet.
scilicet et ueteres fugiunt iuga saepe iuuenci,
et domitus freno saepe repugnat equus,

https://biblioteca-digitala.ro

VI
[Moartea, singura speranță]

Cu timpul se învaţă şi taurul cu plugul:
Chiar el întinde gâtul sub jugul încujbat.
Cu timpul calul aprig, şi el, de frâu ascultă,
Primind, supus, în gură zăbala cea de fier.
Cu timpul chiar şi leii îşi domolesc mânia,
Ei nu rămân sălbatici, cum sunt la început.
La fel şi elefantul din India ascultă
De-al său stăpân: cu timpul şi el se dă bătut.
Tot timpul face boaba de strugur să se umfle:
Abia-şi mai ţine mustul din ea, de plină ce-i!
El schimbă şi sămânţa în spice aurite
Şi poamele, din acre, tot el le face dulci.
Tot el toceşte fierul ce brazdele răstoarnă,
El macin-adamantul şi cremenile tari,
El stâmpără mânia încetul cu încetul,
El jalea o alină ş-a' inimii dureri.
Pe nesimţite vremea pe toate le-ndulceşte,
Pe toate... -afară numai de suferinţa mea.
În două rânduri grâul a fost bătut pe arii
Şi vinul stors din poamă, de când sunt exilat,
Iar eu, de-atâtea vreme, nu ştiu să sufăr chinul:
Durerea mea e vie ca-n ziua cea dintâi.
Ce-i drept, ades fugarul de frâu nu vrea să ştie,
La jug nu vor să vie nici boii cei bătrâni.

https://biblioteca-digitala.ro

tristior est etiam praesens aerumna priore:
ut sit enim sibi par, creuit et aucta mora est.
nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt;
nunc magis hoc, quo sunt cognitiora, grauant.
est quoque non nihilum uires afferre recentes,
nec praeconsumptum temporis esse malis.
fortior in fulua nouus est luctator harena,
quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
integer est melior nitidis gladiator in armis,
quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
fert bene praecipites nauis modo facta procellas:
quamlibet exiguo soluitur imbre uetus.
nos quoque quae ferimus, tulimus patientius ante:
quam! mala sunt longa multiplicata die.
credite, deficio, nostroque a corpore quantum
auguror, accedunt tempora parua malis.
nam neque sunt uires, nec qui color esse solebat:
uix habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
corpore sed mens est aegro magis aegra, malique
in circumspectu stat sine fine sui.
urbis abest facies, absunt, mea cura, sodales,
et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
uulgus adest Scythicum bracataque turba Getarum:
sic me quae uideo non uideoque mouent.
una tamen spes est, quae me soletur in istis,
haec fore morte mea non diuturna mala.

Ediţia G.L.: *uix ferimus* (v. 37); *quae mala* (v. 38); *nostrisque* (v. 39); *accedent* (v. 40); Ediţia Dolç & Boyé: *uae*! (v. 38).

https://biblioteca-digitala.ro

Ba azi îmi pare chinul mai greu ca înainte;
Deşi e tot acela, el înc-a mai crescut.
Şi astăzi suferinţa eu mi-o cunosc mai bine,
Mai bine-o ştiu; ea, totuşi, m-apasă şi mai mult.
Şi încă ale mele puteri se-mprospătează.
Şi asta-i mult! Durerea tot nu m-a biruit:
Mai tare-i luptătorul cel nou de pe arenă
Decât cel vechi, cu braţul de lupte obosit;
Mai bun gladiatorul în arme noi şi lucii,
Nu cel ce-şi udă arma în chiar sângele lui.
Corabia cea nouă furtuna o înfruntă,
Cea veche se destramă de-un vânt oricât de slab.
Şi eu mai înainte mi-am înfruntat durerea,
Dar ea mi s-a adaos într-una, zi de zi.
Ah! nu mai pot! Mă credeţi! nu mult o să mai sufăr,
Aşa bag eu de seamă; la trupul meu mă uit:
Eu nu mai am putere, ce galben sunt la faţă!
Vai mie! numai piele şi oase am ajuns!
Şi sufletul îmi este mai bolnav decât trupul:
În ochi el are veşnic nefericirea lui.
Şi Roma ce departe-i! Şi bunii mei prieteni
Şi scumpa mea soţie vai! ce departe sunt!
Aici văd numai hoarda de geţi ce poartă cioareci!
La fel mă chinuieşte ce văd şi ce nu văd.
O singură speranţă mă mângâie-n durere:
Că moartea-mi o să facă sfârşit acestui chin.

https://biblioteca-digitala.ro

VII

Bis me sol adiit gelidae post frigora brumae,
bisque suum tacto Pisce peregit iter,
tempore tam longo cur non tua dextera uersus
quamlibet in paucos officiosa fuit?
cur tua cessauit pietas, scribentibus illis,
exiguus nobis cum quibus usus erat?
cur, quotiens alicui chartae sua uincula dempsi,
illam speraui nomen habere tuum?
di faciant ut saepe tua sit epistula dextra
scripta, sed ex multis reddita nulla mihi.
quod precor, esse liquet. credam prius ora Medusae
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis,
esse canes utero sub uirginis, esse Chimaeram,
a truce quae flammis separet angue leam,
quadrupedesque hominis cum pectore pectora iunctos,
tergeminumque uirum tergeminumque canem,
Sphingaque et Harpyias serpentipedesque Gigantas,
centimanumque Gyan semibouemque uirum.
haec ego cuncta prius, quam te, carissime, credam
mutatum curam deposuisse mei.
innumeri monites inter me teque uiaeque
fluminaque et campi nec freta pauca iacent.
mille potest causis a te quae littera saepe
missa sit in nostras rara uenire manus:

https://biblioteca-digitala.ro

VII
[Prietenului care nu-mi scrie]

De mine-n două rânduri fu soarele aproape,
De două ori, în drumu-i, ajunse pân' la Peşti[408].
În toată vremea asta, dator tu n-ai fost oare
Măcar câteva rânduri să-mi scrii cu mâna ta?
Unde-ţi era iubirea când îmi scriau aceia
Cu care niciodată prieten n-am prea fost?
De ce la vreo scrisoare când eu rupeam sigiliul,
Am tot sperat zadarnic să văd numele tău?
De-ar fi aşa să fie: tu să-mi fi scris adese,
Dar eu nicio scrisoare să nu o fi primit!
Aşa-i, precum mi-i ruga. Aş crede mai degrabă
În groaznica Meduză cu păru-ncins de şerpi[409],
Aş crede şi de Scila că are câini sub vintre[410],
Aş crede că pe lume sunt cai cu piept de om[411],
Că varsă foc Himera, leoaică şi balaur[412],
În Gerion[413] aş crede şi-n Câinele din iad[414],
Că sunt Harpii[415] aş crede, şi Sfinx[416] şi Minotaur[417]
Şi Gias cel c-o sută de braţe[418], şi Giganţi[419],
Eu mai curând, iubite, aş crede-n toate-aceste,
Decât să cred de tine că m-ai uitat de tot.
Dar munţi fără de număr sunt între noi, şi drumuri
Şi râuri sunt, şi câmpuri şi nu puţine mări.
Din mii şi mii de pricini n-ar fi putut să-mi vină
Scrisorile pe care ades mi le-ai trimis.

https://biblioteca-digitala.ro

mille tamen causas scribendo uince frequenter,
excusem ne te semper, amice, mihi.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar miile de pricini învinge-le şi scrie-mi
Să nu mai am nevoie, amice, să te iert.

https://biblioteca-digitala.ro

VIII

Iam mea cycneas imitantur tempora plumas,
inficit et nigras alba senecta comas.
am subeunt anni fragiles et inertior aetas,
iamque parum firmo me mihi ferre graue est.
nunc erat, ut posito deberem fine laborum
uiuere, me nullo sollicitante metu,
quaeque meae semper placuerunt otia menti
carpere et in studiis molliter esse meis,
et paruam celebrare domum ueteresque Penates
et quae nunc domino rura paterna carent.
inque sinu dominae carisque sodalibus inque
securus patria consenuisse mea.
haec mea sic quondam peragi sperauerat aetas:
hos ego sic annos ponere dignus eram.
non ita dis uisum est, qui me terraque marique
actum Sarmaticis exposuere locis.
in caua ducuntur quassae naualia puppes,
ne temere in mediis dissoluantur aquis.
ne cadat et multas palmas inhonestet adeptus,
languidus in pratis gramina carpit equus.
miles ubi emeritis non est satis utilis annis,
ponit ad antiquos, quae tulit, arma Lares.
sic igitur, tarda uires minuente senecta,
me quoque donari iam rude tempus erat.

https://biblioteca-digitala.ro

VIII *[Bătrâneţea]*

Vai mie! Sunt ca pana de lebădă la tâmple!
Cărunta bătrâneţe albeşte părul meu.
Vin anii fără vlagă şi vremea neputinţei,
Sunt slab şi pe picioare abia eu mă mai ţin.
Ar fi acuma timpul ca, fără nicio frică
Şi fără nicio grijă, de muncă să mă las,
Să mă răsfăţ în tihnă, cum îmi plăcea odată,
Cu cărţile iubite viaţa să-mi îngân,
Să stau colo-n căsuţa-mi, la vatra părintească,
Şi pe pământul, astăzi lipsit de-al său stăpân,
Să-mbătrânesc acolo în braţele soţiei,
Cu scumpii mei prieteni, în scumpă ţara mea!
Aşa visam odată a-mi trece bătrâneţea,
Aşa eram şi vrednic viaţa a-mi sfârşi.
Dar zeii n-au voit-o: pe mări şi pe uscaturi
Mânat, ei m-aruncară departe, la sarmaţi.
Corabia stricată se dă deoparte,-n docuri,
Ca ea să nu se-nece, plutind pe-al mării larg.
Un cal sleit de fugă e dus într-o păşune,
Să nu-şi păteze faima de cal învingător.
Neputincios, oşteanul, când împlineşte anii,
Închin-a' sale arme la zeii casei lui.
Mi-ar fi şi mie vremea, slăbit de bătrâneţe,
Arena suferinţei s-o părăsesc şi eu,

https://biblioteca-digitala.ro

tempus erat nec me peregrinum ducere caelum,
nec siccam Getico fonte leuare sitim,
sed modo, quos habui, uacuos secedere in hortos,
nunc hominum uisu rursus et urbe frui.
sic animo quondam non diuinante futura
optabam placide uiuere posse senex.
fata repugnarunt, quae, cum mihi tempora prima
mollia praebuerint, posteriora grauant.
iamque decem lustris omni sine labe peractis,
parte premor uitae deteriore meae;
nec procul a metis, quas paene tenere uidebar,
curriculo grauis est facta ruina meo.
ergo illum demens in me saeuire coegi,
mitius inmensus quo nihil orbis habet?
ipsaque delictis uicta est clementia nostris,
nec tamen errori uita negata meo est?
uita procul patria peragenda sub axe Boreo,
qua maris Euxini terra sinistra iacet.
hoc mihi si Delphi Dodonaque diceret ipsa,
esse uideretur uanus uterque locus,
nil adeo ualidum est, adamas licet alliget illud,
ut maneat rapido firmius igne Iouis;
nil ita sublime est supraque pericula tendit,
non sit ut inferius suppositumque deo.
nam quamquam uitio pars est contracta malorum,

https://biblioteca-digitala.ro

Să nu mai trag în pieptu-mi nici aerul de-aice,
Nici setea să mi-o stâmpăr cu apa cea din lac,
Să stau în ale mele grădini de altădată
Şi iară să văd oameni şi-n Roma iar să fiu.
Când nu ştiam eu încă ce-ascunde viitorul,
Doream la bătrâneţe să am un trai tihnit.
Dar n-a voit ursita: ea-mi dete zile bune
La începutul vieţii, dar negre la sfârşit.
Cincizeci de ani de zile trăii fără vreo pată,
Ş-acum, când sunt la capăt, amarul m-a-necat!
Când nu eram departe, mai, mai s-ajung la strajă,
Ah! carul meu deodată cumplit s-a sfărâmat.
Nebun am fost mânia să i-o stârnesc lui Cezar?
Un om mai bun ca dânsul nu este pe pământ.
I-au biruit a' mele păcate bunătatea,
Dar el lăsă viaţa acelui ce-a greşit!
Sub crivăţ el şi-o duce, de ţara lui departe,
Pe ţărmul cel din stânga, la Pontul Euxin!
De mi-ar fi spus-o asta şi Delfi şi Dodona[420],
Ziceam că amândouă oracolele mint.
De fulgerul lui Joe orice se poate frânge,
De-ar fi cumva să fie legat chiar în oţel.
Oricât de sus să fie ceva şi-n siguranţă,
Tot lucrul se supune puterii unui zeu.
Din răul meu o parte purcede din greşeală,

https://biblioteca-digitala.ro

plus tamen exitii numinis ira dedit.
at uos admoniti nostris quoque casibus este,
aequantem superos emeruisse uirum.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar ura zeităţii a fost prăpădul meu.
Fiţi vrednici de bărbatul asemenea cu zeii!
Luaţi aminte bine la tot ce sufăr eu!

https://biblioteca-digitala.ro

IX

Si licet et pateris, nomen facinusque tacebo,
et tua Lethaeis acta dabuntur aquis,
nostraque uincetur lacrimis clementia seris,
fac modo te pateat paenituisse tui;
fac modo te damnes cupiasque eradere uitae
tempora, si possis, Tisiphonea tuae.
sin minus, et flagrant odio tua pectora nostro,
induet infelix arma coacta dolor.
sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem,
nostra suas istuc porriget ira manus.
omnia, si nescis, Caesar mihi iura reliquit,
et sola est patria poena carere mea.
et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo:
saepe Iouis telo quercus adusta uiret.
denique uindictae si sit mihi nulla facultas,
Pierides uires et sua tela dabunt.
quod Scythicis habitem longe summotus in oris,
siccaque sint oculis proxima signa meis,
nostra per inmensas ibunt praeconia gentes,
quodque querar notum qua patet orbis erit.
ibit ad occasum quicquid dicemus ab ortu,
testis et Hesperiae uocis Eous erit.
trans ego tellurem, trans altas audiar undas,
et gemitus uox est magna futura mei,

Ediţia G.L.: nostraque... *sententia* (v. 3)

https://biblioteca-digitala.ro

IX
[«Pământul fără margini va şti de plânsul meu...»]

De pot şi vrei tu însuţi, atunce al tău nume
Ş-a ta nelegiuire uitării le voi da.
De lacrimile tale târzii o să mă-nduplec,
De-a ta nemernicie căit când te-oi vedea.
Condamnă-te pe tine, tu şterge-ţi din viaţă
Acele zile negre[421] când tu m-ai prigonit!
De nu, şi dacă pieptu-ţi mai arde de mânie,
Durerea-mi se va-ncinge cu arme contra ta.
Deşi eu sunt acuma trimis în fundul lumii,
Mânia mea va tinde spre tine braţul său.
Cezarul meu, de nu ştii, a' mele drepturi toate
Mi le-a lăsat: el numai din ţară m-a gonit[422];
Şi numai să trăiască, eu sper să-mi capăt ţara:
Adesea înverzeşte stejarul cel trăsnit!
De n-oi găsi eu însumi un chip de răzbunare,
Atunci puteri şi arme chiar Muzele mi-or da.
Măcar că-s dus departe, pe sciticele ţărmuri,
Şi ochii mei văd zodii ce stau pe cer mereu,
Eu voi striga s-audă popoarele din lume,
Pământul fără margini va şti de plânsul meu.
Din răsărit va merge pân' la apus cuvântu-mi,
Şi răsăritul martor apusului va fi;
Şi gemetele mele vor-răsuna departe,
Dincolo de pământuri, de mările adânci.

https://biblioteca-digitala.ro

nec tua te sontem tantummodo saecula norint:
perpetuae crimen posteritatis eris.
iam feror in pugnas et nondum cornua sumpsi,
nec mihi sumendi causa sit ulla uelim.
Circus adhuc cessat; spargit iam toruus harenam
taurus et infesto iam pede pulsat humum.
hoc quoque, quam uolui, plus est; cane, Musa, receptus!
dum licet huic nomen dissimulare suum.

Ediţia G.L.: recessus (v. 31)

https://biblioteca-digitala.ro

Nu numai veacul nostru îţi va cunoaşte vina:
Viitorimea toată te va învinui.
La luptă, dar, sunt gata să mă reped, dar arma
Eu n-am luat-o încă şi n-aş voi s-o iau.
Nu-ncepe încă circul, dar taurul cel aprig
Şi-aruncă ţărna-n spate şi scurmă în pământ.
Prea mult am spus! Tu sună retragerea, o, Muză!
El numele-i s-ascundă mai are încă timp.

https://biblioteca-digitala.ro

X

Ille ego qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
quem legis, ut noris, accipe posteritas.
Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
milia qui nouiens distat ab urbe decem.
editus hic ego sum, nec non, ut tempora noris,
cum cecidit fato consul uterque pari:
si quid id est, usque a proauis uetus ordinis heres
non modo fortunae munere factus eques.
nec stirps prima fui; genito sum fratre creatus,
qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus affuit idem:
una celebrata est per duo liba dies.
haec est armiferae festis de quinque Mineruae,
quae fieri pugna prima cruenta solet.
protinus excolimur teneri curaque parentis
imus ad insignes urbis ab arte uiros.
frater ad eloquium uiridi tendebat ab aeuo,
fortia uerbosi natus ad arma fori;
at mihi iam puero caelestia sacra placebant,
inque suum furtim Musa trahebat opus.
saepe pater dixit 'studium quid inutile temptas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes.'
motus eram dictis, totoque Helicone relicto
scribere temptabam uerba soluta modis.

https://biblioteca-digitala.ro

X *[Povestea vieţii mele]*

S-asculţi, viitorime, cine sunt eu, poetul
Iubirilor gingaşe[423], pe care tu-l citeşti!
De loc sunt din Sulmona[424] cea cu fântâni de gheaţă,
Departe de cetate la mile nouăzeci.
Eu m-am născut acolo, de vrei să ştii, în ziua
În care cei doi consuli odată au pierit[425].
Din moşi-strămoşi, din vremuri, şi nu din darul soartei
Făcut acum, în urmă, eu sunt şi cavaler[426].
N-am fost chiar eu întâiul copil: avui un frate[427],
Născut mai înainte de mine cu un an.
Noi ne-am născut sub raza aceluiaşi luceafăr:
Cu două turte ziua de naştere-o serbam,
Din zilele Minervei războinice aceea
În care-ncepe lupta cea cruntă de la circ[428].
De tineri daţi la carte prin grija părintească,
Umblarăm la ai Romei vestiţi învăţători.
El, fratele, de tânăr plecat spre elocvenţă,
Era făcut să lupte cu armele din for.
Eu, însă, îndrăgisem cereasca poezie
Şi Muza într-ascunsul la dânsa mă trăgea.
Îmi tot zicea el, tata: «Deşartă meserie!
Omer[429] nicio avere pe urmă-i n-a lăsat!»
Înduplecat de sfatu-i, le-am părăsit pe Muze.
Cercam să scriu acuma cuvinte-n slobod mers,

https://biblioteca-digitala.ro

sponte sua carmen numeros ueniebat ad aptos,
et quod temptabam scribere uersus erat.
interea tacito passu labentibus annis
liberior fratri sumpta mihique toga est,
induiturque umeris cum lato purpura clauo,
et studium nobis, quod fuit ante, manet.
iamque decem uitae frater geminauerat annos,
cum perit, et coepi parte carere mei.
cepimus et tenerae primos aetatis honores,
eque uiris quondam pars tribus una fui.
curia restabat: claui mensura coacta est;
maius erat nostris uiribus illud onus.
nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
sollicitaeque fugax ambitionis eram,
et petere Aoniae suadebant tuta sorores
otia, iudicio semper amata meo.
temporis illius colui fouique poetas,
quotque aderant uates, rebar adesse deos.
saepe suas uolucres legit mihi grandior aeuo,
quaeque nocet serpens, quae iuuat herba, Macer,
saepe suos solitus recitare Propertius ignes,
iure sodalicii, quo mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambis
dulcia conuictus membra fuere mei.
et tenuit nostras numerosus Horatius aures,

Ediţia G.L.: necet, innet (v. 44)

https://biblioteca-digitala.ro

Dar ele pe-o măsură veneau să se aşeze:
Ce încercam a scrie, era îndată vers!
În vremea asta anii trecură fără veste.
Noi amândoi luarăm şi toga de bărbat[430],
Am pus pe umeri banda cea lată de porfiră[431]
Şi fiecare drumul ales şi l-a urmat.
Când fratele-mplinise abia două decenii,
Muri, luând o parte şi din fiinţa mea.
Intrai apoi în slujbe menite celor tineri
Şi într-o vreme unul din triumviri am fost[432].
Mai rămânea senatul, dar n-am vrut laticlava
S-o port: era să-mi fie o sarcină prea grea[433].
Nu mă-ndemna la asta nici sufletul, nici trupul,
Să umblu după voturi nu mi-a plăcut deloc.
Şi Muzele[434] într-una mă îndemnau să caut
Dorita îndelete şi tihnă din trecut.
Am onorat pe-atâţia poeţi din vremea ceea:
Când îi vedeam pe dânşii, credeam că-s nişte zei!
Ades bătrânul Macer[435] îmi recita din *Păsări*,
Din *Leacurile* sale, din *Şerpii* veninoşi.
Adeseori Properţiu, mult scumpul meu prieten[436],
Din versurile sale de dragoste-mi citea.
Prieteni dragi îmi fură şi Ponticus[437] şi Bassus[438],
Poet satiric unul şi epic celălalt.
Mi-a fermecat urechea şi lira lui Horaţiu[439]

https://biblioteca-digitala.ro

dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Vergilium uidi tantum: nec auara Tibullo
tempus amicitiae fata dedere meae.
successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi;
quartus ab hic serie temporis ipse fui.
utque ego maiores, sic me coluere minores,
notaque non tarde facta Thalia mea est.
carmina cum primum populo iuuenalia legi,
barba resecta mihi bisue semelue fuit.
mouerat ingenium totam cantata per urbem
nomine non uero dicta Corinna mihi.
multa quidem scripsi, sed, quae uitiosa putaui,
emendaturis ignibus ipse dedi.
tunc quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremaui,
iratus studio carminibusque meis.
molle Cupidineis nec inexpugnabile telis
cor mihi, quodque leuis causa moueret, erat.
cum tamen hic essem minimoque accenderer igni,
nomine sub nostro fabula nulla fuit.
paene mihi puero nec digna nec utilis uxor
est data, quae tempus perbreue nupta fuit.
illi successit, quamuis sine crimine coniunx,
non tamen in nostro firma futura toro.
ultima, quae mecum seros permansit in annos,
sustinuit coniunx exulis esse uiri.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu-a' ei melodioase, italice cântări.
Eu pe Vergiliu numa-l văzui[440], iar lui Tibullus[441]
Nu-i dete timp ursita ca eu să-i fiu amic.
El vine după Gallus[442], Properţiu după dânsul,
Iar după ei, la rându-mi, al patrulea, vin eu.
Cum eu cinstii bătrânii, pe mine mă cinstiră
Cei tineri şi, de tânăr, am şi ajuns vestit.
Când am citit la lume întâi a' mele versuri[443],
Îmi şi răsesem barba cam de vreo două ori.
M-a inspirat femeia cântată-n toată Roma
Şi căreia Corina în versuri eu i-am zis[444].
Eu multe-am scris, dar cele ce-am socotit că-s rele
Le-am pus pe foc eu însumi, ca să le-ndrepte el!
Când am plecat din Roma, urâsem poezia:
Am ars şi nişte cânturi ce-ar fi putut plăcea.
O inimă duioasă aveam şi simţitoare,
Săgeţile iubirii uşor mă biruiau.
Aşa eram atunce şi m-aprindeam îndată,
Dar vorbe despre mine prin lume nu umblau.
M-am însurat de tânăr, dar nu era de mine
Soţia ce mi-au dat-o: puţin am fost cu ea[445].
Urmă apoi a doua, femeie cumsecade,
Dar casă nici cu dânsa eu n-am putut ţinea[446].
A treia pân' la urmă rămase lângă mine
Şi n-a roşit să fie soţie de proscris[447].

https://biblioteca-digitala.ro

filia me mea bis prima fecunda iuuenta,
sed non ex uno coniuge, fecit auum.
et iam complerat genitor sua fata nouemque
addiderat lustris altera lustra nouem.
non aliter fleui, quam me fleturus ademptum
ille fuit; matri proxima iusta tuli.
felices ambo tempestiueque sepulti,
ante diem poenae quod periere meae!
me quoque felicem, quod non uiuentibus illis
sum miser, et de me quod doluere nihil!
si tamen extinctis aliquid nisi nomina restant,
et gracilis structos effugit umbra rogos:
fama, parentales, si uos mea contigit, umbrae,
et sunt in Stygio crimina nostra foro,
scite, precor, causam — nec uos mihi fallere fas est —
errorem iussae, non scelus, esse fugae
Manibus hoc satis est: ad uos, studiosa, reuertor,
pectora, quae uitae quaeritis acta meae.
iam mihi canities pulsis melioribus annis
uenerat, antiquas miscueratque comas,
postque meos ortus Pisaea uinctus oliua
abstulerat deciens praemia uictor eques,
cum maris Euxini positos ad laeua Tomitas
quaerere me laesi principis ira iubet.
causa meae cunctis nimium quoque nota ruinae

Ediţia G.L.: *restat* (v. 85); *equus* (v. 96)

https://biblioteca-digitala.ro

În două măritişuri copila mea fu mamă
Şi mă făcu pe mine bunic de două ori.
Părintele meu, tocmai, ursita-şi împlinise:
Ani nouăzeci la număr fusese viaţa lui.
Şi eu l-am plâns pe dânsul cum m-ar fi plâns el însuşi.
Apoi şi mamei mele eu moartea i-am cinstit.
Ferice-i azi de dânşii: la vreme puşi în groapă,
Nu mai văzură ziua exilului cumplit.
Eu încă sunt ferice că nu trăiesc să vadă
A mea nenorocire şi nici nu m-au jelit.
Dar dacă mai rămâne ceva şi după moarte[448],
O umbră de mai scapă, uşoară, de pe rug,
Atunci, voi, umbre scumpe, de-aţi auzit de soarta-mi,
Şi dacă-n forul stigic şi eu sunt judecat[449],
Să ştiţi că nu o crimă, ci numai o greşeală
Mi-a căşunat exilul — să mint, ar fi păcat!
Dar morţii doarmă-n pace! Mă-ntorc la voi acuma,
Cei care vreţi povestea vieţi-mi s-o aflaţi.
Venise bătrâneţea; ea-mi alungase anii
Cei buni; îmi înflorise şi părul de pe cap;
De zece ori acuma fugarul cel olimpic
Pe fruntea lui pusese cununa de măslin[450],
Când Cezar în mânie mi-a poruncit să caut
Pe Tomitani departe, la Pontul Euxin.
Pricina prăbuşirii mi-o ştie toată lumea

https://biblioteca-digitala.ro

indicio non est testificanda meo.
quid referam comitumque nefas famulosque nocentes?
ipsa multa tuli non leuiora fuga.
indignata malis mens est succumbere seque
praestitit inuictam uiribus usa suis;
oblitusque mei ductaeque per otia uitae
insolita cepi temporis arma manu;
totque tuli terra casus pelagoque quot inter
occultum stellae conspicuumque polum.
tacta mihi tandem longis erroribus acto
iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
hic ego, finitimis quamuis circumsoner armis,
tristia, quo possum, carmine fata leuo.
quod quamuis nemo est, cuius referatur ad aures,
sic tamen absumo decipioque diem.
ergo quod uiuo durisque laboribus obsto,
nec me sollicitae taedia lucis habent,
gratia, Musa, tibi: nam tu solacia praebes,
tu curae requies, tu medicina uenis.
tu dux et comes es, tu nos abducis ab Histro,
in medioque mihi das Helicone locum;
tu mihi, quod rarum est, uiuo sublime dedisti
nomen, ab exequiis quod dare fama solet.
nec, qui detrectat praesentia, Liuor iniquo
ullum de nostris dente momordit opus.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi nu mai e nevoie aice s-o arăt.
Dar ce-mi făcură soţii! Dar sclavii ce-mi făcură!
Şi câte-am tras! Exilul n-a fost, nici el, mai greu!
Să cad răpus de rele ? O! nu! ş-atunce toate
Puterile-adunându-mi, eu nu m-am dat bătut.
Da! am uitat de viaţa şi tihna de-altădată,
Şi arme potrivite cu timpul am încins.
Şi cât de multe stele-s de la un pol la altul,
Atâtea suferinţe şi eu am îndurat.
Purtat pe multe drumuri, eu am ajuns pe urmă
La geţi şi la sarmaţii cu arcuri înarmaţi.
Aici, deşi-mprejuru-mi e zăngănit de arme,
Eu tristele-mi ursite cântând le mai alin.
Deşi nu este nime ca să-mi asculte cântul,
Aşa-mi petrec viaţa şi zilele-mi îngân.
De mai viez eu încă şi-nfrunt a mea durere
Şi n-am urât lumina acestei scurte vieţi,
Dau ţie mulţumire, o, Muză, mângâierea,
Limanul de odihnă şi alinarea mea!
Tu-mi eşti îndreptătoare şi soaţă: de la Istru
Mă duci şi-mi dai, o, Muză, un loc în Helicon.
Tu — lucru rar! — din viaţă mi-ai dat un nume mare
La alţii după moarte li-l dai de obicei.
Invidia defaimă prezentul: mie însă
Ea nu-mi huli niciuna din scrieri pân-acum.

https://biblioteca-digitala.ro

nam tulerint magnos cum saecula nostra poetas,
non fuit ingenio fama maligna meo,
cumque ego praeponam multos mihi, non minor illis
dicor et in toto plurimus orbe legor.
ssi quid habent igitur uatum praesagia ueri,
protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
ssiue fauore tuli, siue hanc ego carmine famam
iure tibi grates, candide lector, ago.

https://biblioteca-digitala.ro

Nu şi-a pierdut talentu-mi renumele,-ntr-o vreme
În care se născură poeţi aşa de mari:
Pe mulţi îi pun deasupră-mi, dar eu — aşa se zice —
Nu-s mai prejos: în lumea întreagă sunt citit.
Temei dacă mai are tot ce presimt poeţii,
Să mor pe loc, pământe, şi nu voi fi al tău!
Ori sunt vestit prin cântec, ori prin bunăvoinţă,
Dau mulţumire ţie, o, cititorul meu!

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER QVINTVS

I

Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
litore praemissis quattuor adde meis.
hic quoque talis erit, qualis fortuna poetae:
inuenies toto carmine dulce nihil.
flebilis ut noster status est, ita flebile carmen,
materiae scripto conueniente suae.
integer et laetus laeta et iuuenalia lusi:
illa tamen nunc me composuisse piget.
ut cecidi, subiti perago praeconia casus,
sumque argumenti conditor ipse mei.
utque iacens ripa deflere Caystrius ales
dicitur ore suam deficiente necem,
sic ego, Sarmaticas longe proiectus in oras,
efficio tacitum ne mihi funus eat.
delicias si quis lasciuaque carmina quaerit,
praemoneo, non est scripta quod ista legat.
aptior huic Gallus blandique Propertius oris,
aptior, ingenium come, Tibullus erit.
atque utinam numero non nos essemus in isto!

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA A V-A

I

[«Cum jalnică mi-i soarta, şi cântecul mi-i jalnic»]

La patru cărţi trimise tot de pe ţărmul getic
Tu pune-o şi pe-aceasta, iubite cititor!
Ş-aceasta-i ca şi soarta poetului de tristă:
Nu vei găsi într-însa nimic veselitor.
Cum jalnică mi-i soarta, şi cântecul mi-i jalnic,
Se potriveşte scrisul cu ceea ce eu cânt.
Ah! fericit şi vesel, cântai şi eu odată
Zglobia tinereţe, dar azi îmi pare rău.
Căzui! De-atunci sunt crainic nenorocirii mele,
Eu însumi sunt poetul, eroul sunt tot eu!
Ca lebăda ce zace pe malurile apei
Şi moartea ei şi-o plânge cu glasul istovit,
Aşa, zvârlit departe, pe geticele ţărmuri,
Jelesc şi eu în versuri, să nu mor nejelit.
Dezmierdăciuni de cauţi în ele şi desfrâuri,
Tu n-ai aceste versuri de ce să le citeşti:
Mai potrivit e Gallus ori gingaşul Properţiu,
Mai potrivit Tibullus, poetul delicat[451],
În ceata acestòra de n-aş fi fost mai bine!

https://biblioteca-digitala.ro

ei mihi, cur umquam Musa iocata mea est?
sed dedimus poenas, Scythicique in finibus Histri
ille pharetrati lusor Amoris abest.
quod superest, numeros ad publica carmina flexi,
et memores iussi nominis esse sui.
si tamen ex uobis aliquis tam multa requiret,
unde dolenda canam, multa dolenda tuli.
non haec ingenio, non haec componimus arte:
materia est propriis ingeniosa malis.
et quota fortunae pars est in carmine nostrae?
felix, qui patitur quae numerare potest!
quot frutices siluae, quot flauas Thybris harenas,
mollia quot Martis gramina campus habet,
tot mala pertulimus, quorum medicina quiesque
nulla nisi in studio est Pieridumque mora.
'quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis?' inquis:
idem, fortunae qui modus huius erit.
quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat,
nec mea sunt, fati uerba sed ista mei.
at mihi si cara patriam cum coniuge reddas,
sint uultus hilares, simque quod ante fui.
lenior inuicti si sit mihi Caesaris ira,
carmina laetitiae iam tibi plena dabo.
nec tamen ut lusit, rursus mea littera ludet:
sit semel illa ioco luxuriata meo.

Ediţia G.L.: *malo...meo* (v. 44);
Ediţia Dolç & Boyé: *animos ..flexi* (v. 23).

https://biblioteca-digitala.ro

De ce-a zburdat atâta, vai mie! Muza mea?
Dar mi-am luat pedeapsa: în Sciţia, la Istru,
E astăzi cântăreţul iubirii alungat.
Eu vreau de-acu-nainte să scriu ce se cuvine[452],
Vreau să-mi aduc aminte de numele meu bun.
De mă-ntrebaţi de unde atâta suferinţă
În cântecele mele: prea mult am suferit.
Nici un talent nu este în ele, nici o artă,
Ci propria-mi durere insuflă al meu cânt.
Şi cât am pus în versuri din lunga mea durere?
Durerile să-ţi numeri de poţi, eşti fericit.
Ah! câtă iarbă-n Câmpul lui Marte[453], câte ramuri
Sunt pe copaci şi fire în Tibru de nisip,
Atâtea suferinţe am îndurat, şi numai
La Muze mângâiere şi linişte-am găsit.
—«Când înceta-vei, Naso, înlăcrămatu-ţi cântec?»
— Când tristele-mi ursite avea-vor un sfârşit!
Izvor bogat de lacrimi îmi este-a mea durere:
Nu-i glasul meu acesta, e glasul chiar al ei.
Redă-mi tu mie ţara şi scumpa mea soţie,
Şi-atunci mi-a râde faţa, voi fi precum am fost.
Să-şi potolească ura nebiruitul Cezar:
Cântări de bucurie atunci voi înălţa;
Atunci n-o să mai zburde, ca altădată, versu-mi:
Destul e că odată dezmăţului s-a dat.

https://biblioteca-digitala.ro

quod probet ipse, canam, poenae modo parte leuata
barbariam rigidos effugiamque Getas.
interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?
tibia funeribus conuenit ista meis.
'at poteras' inquis 'melius mala ferre silendo,
et tacitus casus dissimulare tuos.'
exigis ut nulli gemitus tormenta sequantur,
acceptoque graui uulnere flere uetas?
ipse Perilleo Phalaris permisit in aere
edere mugitus et bouis ore queri.
cum Priami lacrimis offensus non sit Achilles,
tu fletus inhibes, durior hoste, meos?
cum faceret Nioben orbam Latonia proles,
non tamen et siccas iussit habere genas.
est aliquid, fatale malum per uerba leuare:
hoc querulam Procnen Halcyonenque facit.
hoc erat, in gelido quare Poeantius antro
uoce fatigaret Lemnia saxa sua.
strangulat inclusus dolor atque exaestuat intus,
cogitur et uires multiplicare suas.
da ueniam potius, uel totos tolle libellos,
si mihi quod prodest hoc tibi, lector, obest.
sed neque obesse potest, ulli nec scripta fuerunt
nostra nisi auctori perniciosa suo.
'at mala sunt.' fateor. quis te mala sumere cogit?

https://biblioteca-digitala.ro

Eu voi cânta pe placu-i; să-mi uşureze numai
Pedeapsa, să mă scape de geţii cei barbari!
Cântarea-mi pân' atunce cum să nu fie tristă?
Doar bocete se cade s-auzi la moartea mea.
«Dar ai putea — vei zice — să suferi în tăcere,
Suspinurile tale tăcând să le îneci.»
Cum? Cel muncit de chinuri un gemet să nu scoată?
Opreşti să verse lacrimi pe omul greu rănit?
Chiar Falaris da voie în taurul de-aramă
Mugind cumplit să geamă cei bieţi nenorociţi[454].
Mai crud decât un duşman, tu nu mă laşi pe mine
Să plâng, când şi Ahile pe Priam l-a lăsat[455]?
De-ai săi copii lipsind-o Apolo pe Niobe,
Izvorul ei de lacrimi doar nu i l-a secat[456].
Tot e ceva durerea să ţi-o alini cu plânsul:
De-aceea Alcione[457] şi Procne se jelesc[458].
De-aceea, cu-al său vaier, din peştera-i cea rece,
Umplea stâncosul Lemnos sărmanul Filoctet[459].
Durerea-nnăbuşită în pieptu-ţi te îneacă,
Ea colcăie-nlăuntru, sporeşte şi mai mult.
Ori fii cu-ngăduinţă ori cărţile mi-aruncă,
De-ţi cade greu ce mie îmi este de folos.
Dar asta nu se poate, căci scrierile mele
N-au vătămat pe nimeni, decât pe autor.
— «Sunt rele».—Da, şi eu spun, dar cine te sileşte

https://biblioteca-digitala.ro

aut quis deceptum ponere sumpta uetat?
ipse nec emendo, sed ut hic deducta legantur;
non sunt illa suo barbariora loco.
nec me Roma suis debet conferre poetis:
inter Sauromatas ingeniosus eram.
denique nulla mihi captatur gloria, quaeque
ingeniis stimulos subdere fama solet.
nolumus assiduis animum tabescere curis,
quae tamen inrumpunt quoque uetantur eunt.
cur scribam, docui. cur mittam, quaeritis, isto?
uobiscum cupio quolibet esse modo.

https://biblioteca-digitala.ro

Să le citeşti? Poţi cartea din mână s-o arunci.
Deloc eu nu le pieptăn şi ele vin de-aice:
Sunt barbare, ca locul din care ele vin.
De-ai săi poeţi alături să nu mă puie Roma:
Eu am numai aice talent, între sarmaţi.
Ş-apoi, la urma urmei, nici gloria n-o caut,
Nici faima ce-mboldeşte într-una pe poeţi.
Vreau numai să nu piară de chinuri al meu suflet:
Eu le opresc, dar ele în suflet năvălesc.
Ţi-am spus de ce fac versuri. Şi le trimit la Roma,
Căci vreau să fiu acolo cu voi în orice chip.

https://biblioteca-digitala.ro

II

Ecquid ubi e Ponto noua uenit epistula, palles,
et tibi sollicita soluitur illa manu?
pone metum, ualeo; corpusque, quod ante laborum
inpatiens nobis inualidumque fuit,
sufficit, atque ipso uexatum induruit usu.
an magis infirmo non uacat esse mihi?
mens tamen aegra iacet, nec tempore robora sumpsit,
affectusque animi, qui fuit ante, manet.
quaeque mora spatioque suo coitura putaui
uulnera non aliter quam modo facta dolent.
scilicet exiguis prodest annosa uetustas;
grandibus accedunt tempore damna malis.
paene decem totis aluit Poeantius annis
pestiferum tumido uulnus ab angue datum.
Telephus aeterna consumptus tabe perisset,
si non, quae nocuit, dextra tulisset opem.
et mea, si facinus nullum commisimus, opto,
uulnera qui fecit, facta leuare uelit,
contentusque mei iam tandem parte doloris
exiguum pleno de mare demat aquae.
detrahat ut multum, multum restabit acerbi,
parsque meae poenae totius instar erit.
litora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
quotue soporiferum grana papauer habet,

https://biblioteca-digitala.ro

II *[Către soţie]*

Îngălbeneşti când vine din Pont vreo scrisoare?
Cu mâna-nfiorată scrisoarea o deschizi?
Sunt sănătos, n-ai teamă, şi trupul meu acesta,
Neputincios odată, cu munca ne-nvăţat,
E tare: suferinţa i-a întremat puterea.
Ori eu decât atâta mai slab nu pot să fiu?
Dar sufletul mi-i bolnav: el n-a mai prins putere,
Durerea mea rămâne aceeaşi care-a fost.
În van a' mele rane crezui că s-or închide:
Sunt proaspete ş-acuma şi tot aşa mă dor.
Durerile mărunte se vindecă cu timpul,
Dar cele mari cu timpul s-adaogă mai mult.
Mai zece ani de zile înveninata-i rană
Şi-a tot nutrit-o fiul lui Peas, Filoctet[460].
Ar fi pierit şi Telef de rana lui cumplită[461]
De nu venea să-l scape acel ce l-a rănit.
De n-am făcut o crimă, şi eu mă rog atunce:
Acel ce mi-a făcut-o s-aline rana mea,
Şi, mulţumit acuma cu partea-mi de durere,
Un picur din noianul durerilor să-mi ia!
Chiar mult să-mi ia dintr-însul, aşa de mult rămâne!
Un strop de suferinţă îmi pare un noian.
Ah! câte flori pe straturi şi scoici pe ţărmul mării,
Şi cât de multe fire de mac adormitor,

https://biblioteca-digitala.ro

silua feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
quot tenerum pennis aera pulsat auis,
tot premor aduersis: quae si comprendere coner,
Icariae numerum dicere coner aquae.
utque uiae casus, ut amara pericula ponti,
ut taceam strictas in mea fata manus,
barbara me tellus orbisque nouissima magni
sustinet et saeuo cinctus ab hoste locus.
hinc ego traicerer — neque enim mea culpa cruenta est — ,
esset, quae debet, si tibi cura mei.
ille deus, bene quo Romana potentia nixa est,
saepe suo uictor lenis in hoste fuit,
quid dubitas et tuta times? accede rogaque:
Caesare nil ingens mitius orbis habet.
me miserum! quid agam, si proxima quaeque relinquunt?
subtrahis effracto tu quoque colla iugo?
quo ferar? unde petam lassis solacia rebus?
ancora iam nostram non tenet ulla ratem.
uideris! ipse sacram, quamuis inuisus, ad aram
confugiam: nullas summouet ara manus.
Adloquor en absens absentia numina supplex,
si fas est homini cum Ioue posse loqui.
arbiter inperii, quo certum est sospite cunctos
Ausoniae curam gentis habere deos,
o decus, o patriae per te florentis imago,

https://biblioteca-digitala.ro

În codri câte fiare, câţi peşti înoată-n mare,
Şi-n aer câte păsări bat aerul din zbor,
Atâtea suferinţe mă-neacă. Să le număr?
Dar valurile mării[462] le pot eu număra?
Eu nu-ţi mai spun de-a' mării, de-a' drumului primejdii,
De braţe ridicate să curme viaţa mea:
Mai sunt şi într-o ţară barbară,-n fundul lumii,
Încins de pretutindeni de duşmanii cei cruzi.
Eu aş pleca de-aice — doar nu-s pătat de sânge!—
De-ar fi — precum se cade! — să-mi porţi de grijă tu.
El, zeul cel puternic[463], el, stâlpu-mpărăţiei,
Ce bun a fost adese cu duşmanul înfrânt!
De ce te temi şi pregeţi? Te du la el şi roagă-l:
Mai bun nu este nimeni ca Cezar pe pământ.
Când cei ce-mi sunt aproape mă lasă, ce pot face?
Îţi tragi şi tu grumazul din jugul sfărâmat?
Ah! unde-n lumea asta să caut mângâiere?
De-acuma nu mai are cătuşă nava mea.
Dar uite! urgisitul va merge la altaru-i:
Altarul nu respinge pe omul rugător.
De-aice, de departe, eu rogu-mă la dânsul,
Cu Joe dacă poate vorbi un muritor.
Cezarule, stăpâne, a cărui viaţă-i semnul
Că zeii au în grijă italicul pământ,
O, tu, icoana ţării, de tine fericită,

https://biblioteca-digitala.ro

o uir non ipso, quem regis, orbe minor
— sic habites terras et te desideret aether,
sic ad pacta tibi sidera tardus eas—,
parce, precor, minimamque tuo de fulmine partem
deme: satis poenae, quod superabit, erit.
ira quidem moderata tua est, uitamque dedisti,
nec mihi ius ciuis nec mihi nomen abest,
nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul
edicti uerbis nominor ipse tui.
omniaque haec timui, quia me meruisse uidebam;
sed tua peccato lenior ira meo est.
arua relegatum iussisti uisere Ponti,
et Scythicum profuga scindere puppe fretum.
iussus ad Euxini deformia litora ueni
aequoris —haec gelido terra sub axe iacet—
nec me tam cruciat numquam sine frigore caelum
glaebaque canenti semper obusta gelu,
nesciaque est uocis quod barbara lingua Latinae,
Graecaque quod Getico uicta loquela sono est,
quam quod finitimo cinctus premor undique Marte,
uixque breuis tutos murus ab hoste facit.
pax tamen interdum est, pacis fiducia numquam:
sic hic nunc patitur, nunc timet arma locus.
hinc ego dum muter, uel me Zanclaea Charybdis
deuoret atque suis ad Styga mittat aquis,

Ediţia G.L.: *omnia quae timui quoniam meruisse uidebar* (v. 59).

https://biblioteca-digitala.ro

Tu, mare ca şi lumea pe care-o cârmuieşti,
Nu părăsi pământul, las' să te-aştepte zeii,
În locul tău din ceruri, ah! du-te mai târziu!
Dar cruţă-mă! O parte din fulgerele tale
Tu ia-le! Mi-s destule şi câte-or rămânea!
Ţi-ai cumpătat mânia: tu mi-ai lăsat viaţa.
Eu am ş-acuma nume şi drept de cetăţean,
Şi bunurile mele n-au fost la alţii date,
Edictul tău nu spune că sunt un exilat[464].
Eu m-am temut de toate: vedeam doar că le merit,
Şi, totuşi, cât de blândă a fost mânia ta!
Mi-ai poruncit departe, la Pont, să-mi duc viaţa
Şi scitica genune cu nava s-o despic.
Eu am venit pe-aceste înfricoşate ţărmuri,
Sub cer de miazănoapte, de-a pururi îngheţat.
Nu-s chinuit atâta de frigul care-i veşnic,
De câmpul ars tot timpul de gerul cel cărunt,
De graiul cel sălbatic, străin de limba noastră,
Şi care biruit-a şi vorbele greceşti,
Cât de războiul[465] care mă-mpresură de-aproape:
De el abia mă apăr c-un zid aşa de mic.
Din când în când e pace, dar teamă totdeauna:
Ori vezi cu ochii moartea, ori stai cu frica-n sân!
Ah! să mă mut de-aice, de-ar fi chiar să mă-nghită
Vârtejul de la Zancle[466], din el s-ajung în iad,

https://biblioteca-digitala.ro

uel rapidae flammis urar patienter in Aetnae,
uel freta Leucadii mittar in alta dei.
quod petimus, poena est: neque enim miser esse recuso,
sed precor ut possim tutius esse miser.

Ediţia G.L.: *Leucadio..in alta modo* (v. 76)

https://biblioteca-digitala.ro

Sau, mistuit de flăcări, să ard în focul Etnei,
Să pier în marea largă a zeului leucad[467]!
Eu cer tot o pedeapsă, nu fug de suferinţă,
Dar vreau să nu mai tremur în suferinţa mea.

https://biblioteca-digitala.ro

III

Illa dies haec est, qua te celebrare poetae,
si modo non fallunt tempora, Bacche, solent,
festaque odoratis innectunt tempora sertis,
et dicunt laudes ad tua uina tuas.
inter quos, memini, dum me mea fata sinebant,
non inuisa tibi pars ego saepe fui,
quem nunc suppositum stellis Cynosuridos Vrsae
iuncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
quique prius mollem uacuamque laboribus egi
in studiis uitam Pieridumque choro,
nunc procul a patria Geticis circumsonor armis,
multa prius pelago multaque passus humo.
siue mihi casus siue hoc dedit ira deorum,
nubila nascenti seu mihi Parca fuit,
tu tamen e sacris hederae cultoribus unum
numine debueras sustinuisse tuo.
an dominae fati quicquid cecinere sorores,
omne sub arbitrio desinit esse dei?
ipse quoque aetherias meritis inuectus es arces,
quo non exiguo facta labore uia est.
nec patria est habitata tibi, sed adusque niuosum
Strymona uenisti Marticolamque Geten,
Persidaque et lato spatiantem flumine Gangen,
et quascumque bibit decolor Indus aquas.

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Către Bacus*]*

Aceasta este ziua, de nu mă-nşel, în care
O, Bacus, şi pe tine poeţii te cinstesc[468].
Cununi îmbălsămate ei pun pe a lor frunte
Şi laude îţi cântă, cu cupele în mâini.
Când îmi râdea norocul, şi eu, mi-aduc aminte,
Eram cu ei, o, Bacus, de tine îndrăgit.
Dar astăzi sunt departe, sub zodii îngheţate[469],
Pe ţărmul cel sarmatic, împrejurat de geţi.
Eu, care-am dus o viaţă molatică şi lină,
Cu Muzele-mpreună, lor numai închinat,
Am asurzit aice de zingănul de arme,
Eu, ce-am răbdat atâtea pe mări şi pe uscat
De vină-i întâmplarea? a zeilor mânie?
Ori crunta Ursitoare ce-n leagăn mi-a ursit[470]?
Dar eu sunt din aceia ce te slăvesc pe tine:
Tu trebuie să aperi pe-al tău închinător!
Nu pot să schimbe zeii nimic din hotărârea
Surorilor stăpâne pe-al omului destin?
Cu multă osteneală şi tu, tăindu-ţi cale,
Te-ai înălţat la ceruri prin vrednicia ta.
În patrie tu n-ai stat, ci până la Strimonul[471]
Cel troienit, la geţii războinici ai ajuns,
În Persia şi până la Gangele cel mare,
La apele din care bea indul negricios.

* Am păstrat grafia traducătorului: Bacus pentru Bacchus

https://biblioteca-digitala.ro

scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
stamina bis genito bis cecinere tibi.
me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
ferrea sors uitae difficilisque premit.
illo nec leuius cecidi, quem magna locutum
reppulit a Thebis Iuppiter igne suo.
ut tamen audisti percussum fulmine uatem,
admonitu matris condoluisse potes,
et potes aspiciens circum tua sacra poetas
'nescio quis nostri' dicere 'cultor abest '
fer, bone Liber, opem: sic altera degrauet ulmum
uitis et incluso plena sit uua mero,
sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnaua iuuentus
adsit, et attonito non taceare sono,
ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi,
impia nec poena Pentheos umbra uacet,
sic micet aeternum uicinaque sidera uincat
coniugis in caelo clara Corona tuae:
huc ades et casus releues, pulcherrime, nostros,
unum de numero me memor esse tuo.
sunt dis inter se commercia. flectere tempta
Caesareum numen numine, Bacche, tuo.
uos quoque, consortes studii, pia turba, poetae,
haec eadem sumpto quisque rogate mero.
atque aliquis uestrum, Nasonis nomine dicto,

Ediţia G.L.: *albida .. ulmun* (v. 35)

https://biblioteca-digitala.ro

Aşa-ţi meniră ţie Ursitele, torcându-ţi
În două rânduri, ţie, de două ori născut[472]!
De nu-i o fărdelege cu zeii să m-asemăn,
De soarta mea cea aspră şi eu sunt asuprit;
Şi eu căzui întocmai cum a căzut la Teba
Trăsnit fiind de Joe trufaşul Capaneu[473].
Când ai aflat de trăsnet c-a fost lovit poetul,
De mamă amintindu-ţi[474], tu poate că l-ai plâns,
Şi poate că, privindu-ţi acum închinătorii,
Tu zici: «Nu văd aice pe unul din ai mei».
Dă-mi ajutor, o, Bacus[475], şi ulmul să se plece
Sub viţa încărcată de struguri plini de must!
Bacantele-mprejuru-ţi, cu satirii zburdalnici[476],
Pe nume să te strige în danţul lor nebun!
Licurg să nu-şi găsească odihna sub ţărână[477],
De chin să nu mai scape nici umbra lui Penteu[478]!
Cununa Ariadnei[479] pe cer să tot lucească,
Să-ntunece lumina-i toţi aştrii dimprejur!
Ah! mândru zeu, tu vino, durerea mi-o alină
Şi nu uita: şi eu sunt închinătorul tău!
O, zeule, încearcă pe Cezar să-l îndupleci!
Doar zeii între dânşii se văd: şi el e zeu.
Iar voi, pioasă ceată, soţi întru poezie,
Voi ridicaţi paharul şi vă rugaţi la fel!
Şi numele lui Naso rostindu-l, oarecine

https://biblioteca-digitala.ro

adponat lacrimis pocula mixta suis,
admonitusque mei, cum circumspexerit omnes,
dicat 'ubi est nostri pars modo Naso chori?'
idque ita, si uestrum merui candore fauorem,
nullaque iudicio littera laesa meo est,
si, ueterum digne ueneror cum scripta uiroum,
proxima non illis esse minora reor.
sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
quod licet, inter uos nomen habete meum.

Ediţia G.L.: *adponat labris* (v. 50)

https://biblioteca-digitala.ro

Să pună jos paharul, de lacrime stropit!
Privind pe toţi în juru-i, să zică: «Unde-i Naso?
Şi el era odată în mândrul nostru stol».
Aşa să fie, vrednic de sunt iubirii voastre
Şi versurile voastre de nu le-am defăimat;
Aşa să fie, dacă, pe cei bătrâni cinstindu-i,
Poeţii cei de astăzi nu cred că-s mai prejos.
Sub scutul lui Apolo să fie cântul vostru,
Şi numele lui Naso păstraţi-l între voi!

https://biblioteca-digitala.ro

IV

Litore ab Euxino Nasonis epistula ueni,
lassaque facta mari lassaque facta uia,
qui mihi flens dixit 'tu, cui licet, aspice Romam.
heu quanto melior sors tua sorte mea est!'
flens quoque me scripsit, nec qua signabar, ad os est
ante, sed ad madidas gemma relata genas.
tristitiae causam si quis cognoscere quaerit,
ostendi solem postulat ille sibi,
nec frondem in siluis, nec aperto mollia prato
gramina, nec pleno flumine cernit aquam;
quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore rapto,
quidue Philoctetes ictus ab angue gemat.
di facerent utinam talis status esset in illo,
ut non tristitiae causa dolenda foret!
fert tamen, ut debet, casus patienter amaros,
more nec indomiti frena recusat equi.
nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
conscius in culpa non scelus esse sua.
saepe refert, sit quanta dei clementia, cuius
se quoque in exemplis adnumerare solet:
nam, quod opes teneat patrias, quod nomina ciuis,
denique quod uiuat, munus habere dei.
te tamen — o, si quid credis mihi, carior illi
omnibus — in toto pectore semper habet;

https://biblioteca-digitala.ro

IV [Un prieten credincios]

Eu am venit acuma din Pont şi sunt scrisoarea
Lui Naso. Vai! sunt frântă de-atâta drum pe mări!
Plângând el mie-mi zise: « Tu du-te şi vezi Roma:
Destinul tău mai bun e decât al meu destin ».
Plângând m-a scris pe mine: pecetea nu şi-a dus-o
La gură: şi-a udat-o cu lacrimile lui.
Tu vrei cumva să afli pricina jalei sale?
Dar soarele pe boltă nu vrei să ţi-l arăt?
Dar frunza din pădure? Dar iarba de pe câmpuri?
Dar apa cea din râuri? Şi cum? Te minunezi
De Priam că jeleşte când vede mort pe Hector[480],
De Filoctet că geme de viperă muşcat[481]?
Ah! dac-ar face zeii ca el să nu mai fie
Silit să-şi plângă veşnic viaţa lui de chin!
Şi totuşi el îndură a lui amărăciune
Şi nu respinge frâul, ca aprigul fugar.
El speră că mânia lui Cezar n-o să ţie,
Ştiind că n-a fost crimă greşeala lui. Ades
El spune cât de mare e-a zeului clemenţă
Ş-adese ca exemplu pe sine el se dă.
Un dar zeesc socoate că este-a lui avere
Şi viaţa lui şi dreptul de cetăţean roman.
Pe tine, o! mă crede, în inimă te poartă,
Pe tine te iubeşte mai mult decât pe toţi.

https://biblioteca-digitala.ro

teque Menoetiaden, te, qui comitatus Oresten,
te uocat Aegiden Euryalumque suum.
nec patriam magis ille suam desiderat et quae
plurima cum patria sentit abesse sibi,
quam uultus oculosque tuos, o dulcior illo
melle, quod in ceris Attica ponit apis.
saepe etiam maerens tempus reminiscitur illud,
quod non praeuentum morte fuisse dolet;
cumque alii fugerent subitae contagia cladis,
nec uellent ictae limen adire domus,
te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem,
si paucos aliquis tresue duosue uocat.
quamuis attonitus, sensit tamen omnia, nec te
se minus aduersis indoluisse suis.
uerba solet uultumque tuum gemitusque referre,
et te flente suos emaduisse sinus:
quam sibi praestiteris, qua consolatus amicum
sis ope, solandus cum simul ipse fores.
pro quibus affirmat fore se memoremque piumque,
siue diem uideat siue tegatur humo,
per caput ipse suum solitus iurare tuumque,
quod scio non illi uilius esse suo.
plena tot ac tantis referetur gratia factis,
nec sinet ille tuos litus arare boues.
fac modo, constanter profugum tueare: quod ille,
qui bene te nouit, non rogat, ipsa rogo.

https://biblioteca-digitala.ro

El «fiul lui Meneţiu[482]» şi «soţul lui Oreste[483]»
Îţi zice şi «Egidul[484]» şi «Eurial al său[485]».
Şi nu-şi doreşte ţara, nici celelalte lucruri
Pe care-aici, în ţară, departe, le-a lăsat,
Mai mult decât doreşte să-ţi vadă ţie ochii:
Ca fagurul cel atic, aşa de dulce-i eşti.
Mâhnit şi-aduce-aminte de clipa-n care dânsul
Ar fi voit să fie de mai nainte mort:
Când ceilalţi ca de-o boală fugeau de-a lui năpastă
Şi nu voiau să calce pe pragul cel trăsnit,
Tu, cu puţini prieteni, rămas-ai lângă dânsul,
De poţi să spui «prieteni puţini» la doi sau trei!
El le văzu pe toate, deşi lovit de trăsnet:
Văzu că eşti ca dânsul la fel de-ndurerat;
Nici vorbele, nici faţa, nici gemetele tale,
Nici plânsul tău pe sânu-i, nimic el n-a uitat,
Nimic, nici ajutorul, nici calda-ţi mângâiere,
Când mai curând tu însuţi erai de mângâiat.
În schimb, el îţi închină pioasa-i amintire,
Ori va mai fi pe lume, ori va zăcea-n pământ:
Pe viaţa lui se jură, se jură pe-a ta viaţă,
Ce-i este tot atâta de scumpă ca şi-a lui.
Deplină mulţumire el o să-ţi deie ţie
Şi n-o să-ţi lase boii să are în nisip!
Tu însă fără preget pe exilat să-l aperi:
Nu el, care te ştie prea bine: eu te rog!

https://biblioteca-digitala.ro

V

Annuus adsuetum dominae Natalis honorem
exigit: ite manus ad pia sacra meae.
sic quondam festum Laertius egerat heros
forsan in extremo coniugis orbe diem.
lingua fauens adsit, nostrorum oblita malorum,
quae, puto, dedidicit iam bona uerba loqui;
quaeque semel toto uestis mihi sumitur anno,
sumatur fatis discolor alba meis;
araque gramineo uiridis de caespite fiat,
et uelet tepidos nexa corona focos.
da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,
quodque pio fusum stridat in igne merum.
optime Natalis! quamuis procul absumus, opto
candidus huc uenias dissimilisque meo,
si quod et instabat dominae miserabile uulnus,
sit perfuncta meis tempus in omne malis;
quaeque graui nuper plus quam quassata procella est,
quod superest, tutum per mare nauis eat.
illa domo nataque sua patriaque fruatur
— erepta haec uni sit satis esse mihi—
quatenus et non est in caro coniuge felix,
pars uitae tristi cetera nube uacet.
uiuat, ametque uirum, quoniam sic cogitur, absens,
consumatque annos, sed diuturna, suos.

https://biblioteca-digitala.ro

V *[De ziua soţiei]*

De ziua ei, soţiei să-i dau ceruta cinste!
La jertfa cea pioasă fii gata, mâna mea!
La fel, odinioară, şi ziua Penelopei
În fundul lumii, poate, Ulise o serba[486].
Azi limba mea să tacă, uitând de-a' mele chinuri!
Dar nici cuvinte bune nu poate ea rosti.
Să-mi pun acum veşmântul pe care-l pun o dată
Pe an! în zile negre veşmânt aşa de alb!
Din brazde verzi, pe urmă, să ridicăm altarul
Şi flacăra aprinsă cu flori s-o-ncununăm!
Copile, dă-mi tămâia! Nori groşi de fum să iasă!
Dă-mi vinul cel de jertfă, să sfârâie pe foc!
Deşi eu sunt departe, o! zi aniversară,
Să vii aici senină, să nu fii ca a mea!
Dac-a avut soţia-mi vreo jalnică durere,
Pe veci a' mele chinuri s-o vindece de ea!
Şi, nu de mult bătută de-o groaznică furtună,
De-acum pe linul mării plutească nava sa!
De casa ei, de fiică, de ţară aibă parte!
Că mi-au fost smulse mie, aceasta nu-i destul?
Cu soţu-i scump fiindcă ea n-a fost fericită,
Viaţa ei de-acuma să fie fără nor!
Trăiască! de departe să-i fie drag bărbatul!
Ani mulţi de-acu-nainte petreacă-n viitor!

https://biblioteca-digitala.ro

adicerem et nostros, sed ne contagia fati
corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
nil homini certum est. fieri quis posse putaret,
ut facerem in mediis haec ego sacra Getis?
aspice ut aura tamen fumos e ture coortos
in partes Italas et loca dextra ferat.
sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
consilio fugiunt aethera, Ponte, tuum.
consilio, commune sacrum cum fiat in ara
fratribus, alterna qui periere manu,
ipsa sibi discors, tamquam mandetur ab illis,
scinditur in partes atra fauilla duas.
hoc, memini, quondam fieri non posse loquebar,
et me Battiades iudice falsus erat:
omnia nunc credo, cum tu non stultus ab Arcto
terga uapor dederis Ausoniamque petas.
haec ergo lux est, quae si non orta fuisset,
nulla fuit misero festa uidenda mihi.
edidit haec mores illis heroisin aequos,
quis erat Eetion Icariusque pater.
nata pudicitia est, moris probitasque, fidesque,
at non sunt ista gaudia nata die,
sed labor et curae fortunaque moribus inpar,
iustaque de uiduo paene querela toro.
scilicet aduersis probitas exercita rebus

Ediţia G.L.: *ista probitasque*; Ediţia Dolç & Boyé: *uirtus probitasque* (v. 45).

https://biblioteca-digitala.ro

Şi dacă nu m-aş teme că soarta mea amară
Îi pângăreşte anii, i-aş da şi anii mei!
Nimic nu ştie omul! Ai fi crezut vreodată
Să fac această jertfă aice, între geţi?
Dar uite-te cum fumul ce iese din tămâie
E dus spre fericita Italie de vânt!
Deci este o simţire şi-n norul de mirezme
Şi înadins el fuge de aerul din Pont.
Tot înadins pe-altarul cu jertfe pentru fraţii
Cei ce pieriră unul de mâna celuilalt[487],
A' jertfei negre flăcări s-au desfăcut în două:
Au ascultat şi ele de glasul celor morţi!
N-am vrut să cred aceasta, ziceam că nu se poate
Şi-l socoteam pe fiul lui Battus minciunos.
Acum le cred pe toate, când văd că tu ai minte,
O! fum, ce dinspre crivăţ o iai către apus!
Aceasta-i ziua care de nu era să fie,
Vai! zi de sărbătoare eu n-aş mai fi văzut!
Aceasta-i ziua-n care o nouă Andromacă,
O nouă Penelopă pe lume s-a născut[488]!
Cu sine ea aduse credinţa, curăţia,
Virtuţile şi cinstea, dar bucuria nu,
Ci grijile şi greul, o vitregă ursită,
Şi plânsete şi patul aproape văduvit.
Virtutea în răstrişte, muncită de necazuri,

https://biblioteca-digitala.ro

tristi materiam tempore laudis habet.
si nihil infesti durus uidisset Vlixes,
Penelope felix sed sine laude foret.
uictor Echionias si uir penetrasset in arces,
forsitan Euadnen uix sua nosset humus.
cum Pelia genitae tot sint, cur nobilis una est?
nempe fuit misero nupta quod una uiro.
effice ut Iliacas tangat prior alter harenas,
Laudamia nihil cur referatur erit.
et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
implerent uenti si mea uela sui.
di tamen et Caesar dis accessure, sed olim,
aequarint Pylios cum tua fata dies,
non mihi, qui poenam fateor meruisse, sed illi
parcite, quae nullo digna dolore dolet.

https://biblioteca-digitala.ro

Mărirea o găseşte în chiar durerea ei.
De n-ar fi tras Ulise atâtea în viaţă,
De Penelopa nime pe lume n-ar mai şti;
Biruitor în Teba[489] să-i fi intrat bărbatul,
Abia ar fi Evadne vestită-n ţara ei[490];
Şi dintre Peliade vestită-i numai una[491]:
Ea singură luase un soţ nefericit;
Şi nici Laodamiei nu i-ai mai şti de nume[492],
Alt grec pe ţărmul Troiei de-ar fi păşit întâi.
Iubirea ta, de-asemeni, ar fi necunoscută,
De vânturi priitoare de-aş fi mânat şi eu.
O, zei, şi tu, o, Cezar,—atunci când vei ajunge
Cu anii tăi pe Nestor[493], vei merge între zei—
Osânda eu o merit, nu mă cruţaţi pe mine:
Ea plânge fără vină, cruţaţi voi plânsul ei!

https://biblioteca-digitala.ro

VI

Tu quoque, nostrarum quondam fiducia rerum,
qui mihi confugium, qui mihi portus eras,
tu quoque suscepti curam dimittis amici,
officiique pium tam cito ponis onus?
sarcina sum, fateor, quam si non tempore nostro
depositurus eras, non subeunda fuit.
fluctibus in mediis nauem, Palinure, relinquis?
ne fuge, neue tua sit minor arte fides.
numquid Achilleos inter fera proelia fidi
deseruit leuitas Automedontis equos?
quem semel excepit, numquam Podalirius aegro
promissam medicae non tulit artis opem.
turpius eicitur, quam non admittitur hospes:
quae patuit, dextrae firma sit ara meae.
nil nisi me solum primo tutatus es; at nunc
me pariter serua iudiciumque tuum,
si modo non aliqua est in me noua culpa, tuamque
mutarunt subito crimina nostra fidem.
spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura,
quod cupio, membris exeat ante meis,
quam tua delicto stringantur pectora nostro,
et uidear merito uilior esse tibi.
non adeo toti fatis urgemur iniquis,
ut mea sit longis mens quoque mota malis.

https://biblioteca-digitala.ro

VI
[«De nu te-nduri de mine, de soarta mea te-ndură»]

Şi tu, ce-ai fost odată credinţa vieţii mele,
Limanul de scăpare şi adăpostul meu,
Şi tu acum te lepezi de-a mea prietenie?
De-o sfântă datorie nu vrei să te mai ţii?
Eu ştiu că-s o povară, dar dacă-n vremuri grele
Aveai s-o laşi din spate, nu trebuia s-o iei!
În larguri, Palinure[494], îmi părăseşti tu nava?
Ce fugi? De eşti destoinic, să fii şi credincios!
Automedonte[495] oare a părăsit vreodată
În crunta bătălie fugarii lui Ahil?
Şi vraciul Podaliriu n-a vrut să dea vreodată
Rănitului în luptă promisul ajutor[496]?
Decât s-alungi, mai bine să nu primeşti un oaspe,
Să stea-n picioare-altarul ce l-am îmbrăţişat!
La început, pe mine m-ai apărat: acuma
Să-ţi aperi şi părerea, nu numai pe amic,
De n-am vreo vină nouă şi nici o altă crimă
Nu ţi-a schimbat credinţa. Eu iată ce doresc:
Suflarea mea, pe care o-năbuşă văzduhul
Din Sciţia, să iasă din mine mai curând,
Decât cu vreo greşeală să-ţi fac în piept vreo rană,
Să crezi că-s un nemernic, şi asta chiar pe drept!
Nu-s copleşit cu totul de vitrega mea soartă,
Încât de lunga-mi jale să-mi fi ieşit din minţi.

https://biblioteca-digitala.ro

finge tamen motam, quotiens Agamemnone natum
dixisse in Pyladen improba uerba putas?
nec procul a uero est quin et pulsarit amicum:
mansit in officiis non minus ille suis.
hoc est cum miseris solum commune beatis,
ambobus tribui quod solet obsequium:
ceditur et caecis et quos praetexta uerendos
uirgaque cum uerbis inperiosa facit.
si mihi non parcis, fortunae parcere debes:
non habet in nobis ullius ira locum.
elige nostrorum minimum minimumque malorum,
isto, quod reris, grandius illud erit.
quam multa madidae celantur harundine fossae,
florida quam multas Hybla tuetur apes,
quam multae gracili terrena sub horrea ferre
limite formicae grana reperta solent,
tam me circumstat densorum turba malorum.
crede mihi, uero est nostra querela minor.
his qui contentus non est, in litus harenas,
in segetem spicas, in mare fundat aquas.
intempestiuos igitur compesce tumores,
uela nec in medio desere nostra mari.

Ediţia G.L.: *quo reris* (v. 36); Ediţia Dolç & Boyé: *minimumque laborum* (v. 35).

https://biblioteca-digitala.ro

Şi chiar aşa să fie, nu crezi că lui Pilade
I-a spus şi vorbe grele Oreste furios[497]?
L-a şi lovit chiar, poate, — e de crezut şi asta —,
Dar el ca mai nainte prieten i-a rămas.
Şi fericiţi şi mizeri se bucură de-un lucru:
În faţa amândùror noi capul ni-l plecăm.
Când trece-un orb pe stradă ori toga cea pretextă[498]
Cu lictori şi cu fasce, deoparte noi ne dăm.
De nu te-nduri de mine, de soarta mea te-ndură!
În sufletu-mi nu este pentru mânie loc.
Ia tu o părticică din chinurile mele,
Şi ea va fi mai mare decât ţi-nchipui tu.
Ah! cât de multe fire de trestie prin mlaştini,
Pe Hibla înflorită albine câte sunt[499],
Şi cât de multe-s, încă, pe cărărui înguste,
Furnicile ce-şi cară grăunţii sub pământ,
Atâtea suferinţe pe mine mă-mpresoară,
Şi, crede-mă, eu nu plâng pe cât ar trebui.
Nu ţi-i destul? Mai pune nisip pe malul mării,
Mai pune apă-n mare şi spice într-un lan!
Alină-ţi dar mânia cea fără rost, şi nava
Nu mi-o lăsa bătută de vânturi pe noian!

https://biblioteca-digitala.ro

VII

Quam legis, ex illa tibi uenit epistula terra,
latus ubi aequoreis additur Hister aquis.
si tibi contingit cum dulci uita salute,
candida fortunae pars manet una meae.
scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quaeris,
quamuis hoc uel me scire tacente potes.
sum miser, haec breuis est nostrorum summa malorum,
quisquis et offenso Caesare uiuit, erit.
turba Tomitanae quae sit regionis et inter
quos habitem mores, discere cura tibi est?
mixta sit haec quamuis inter Graecosque Getasque,
a male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticae maior Geticaeque frequentia gentis
per medias in equis itque reditque uias.
in quibus est nemo, qui non coryton et arcum
telaque uipereo lurida felle gerat.
uox fera, trux uultus, uerissima Martis imago,
non coma, non ulla barba resecta manu,
dextera non segnis fixo dare uulnera cultro,
quem iunctum lateri barbarus omnis habet.
uiuit in his heu nunc, lusorum oblitus amorum,
hos uidet, hos uates audit, amice, tuus:
atque utinam uiuat et non moriatur in illis,
absit ab inuisis et tamen umbra locis.

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Între barbari]*

Epistola aceasta îţi vine din ţinutul
În care-şi varsă Istrul în mare apa lui.
De-ţi este şi viaţa şi sănătatea-n floare,
Se mai destramă norii exilului meu trist.
Mă-ntrebi, ca totdeauna, ce fac: aceasta, însă,
Tu poţi s-o ştii, iubite, chiar fără să ţi-o spun.
Nefericire! iată pe scurt a mea viaţă.
Nefericit oricine pe Cezar va jigni!
Vrei tu să afli, poate, şi cine-s tomitanii
Şi ce fel de năravuri se văd în jurul meu?
Cu geţii în amestec sunt grecii de pe-aice,
Dar geţii cei sălbatici îi covârşesc pe greci.
Călări pe cai, puzderii, sarmaţii şi cu geţii
Tot mişună pe drumuri: când vin, când iar se duc!
Niciunul nu-i să n-aibă la dânsul arc şi tolbă,
Şi cu venin de şarpe sunt unse-a' lor săgeţi.
Au glas şi chip sălbatic, aidoma lui Marte;
Nici barba nu şi-o taie, nici pletele din cap,
Şi mâna lor îndată te-njunghe cu cuţitul,
Căci tot barbarul poartă la coapsă un cuţit.
Şi eu îi văd de-aproape, i-aud, eu, cântăreţul
Iubirilor gingaşe! Eu azi trăiesc cu ei!
De-ar fi numai atâta! De n-aş muri cu dânşii!
De locurile-aceste departe umbra mea!

https://biblioteca-digitala.ro

carmina quod pleno saltari nostra theatro,
uersibus et plaudi scribis, amice, meis,
nil equidem feci — tu scis hoc ipse — theatris,
Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
non tamen ingratum est, quodcumque obliuia nostri
impedit et profugi nomen in ora refert.
quamuis interdum, quae me laesisse recordor,
carmina deuoueo Pieridasque meas,
cum bene deuoui, nequeo tamen esse sine illis,
uulneribusque meis tela cruenta sequor,
quaeque modo Euboicis lacerata est fluctibus audet
Graia Capheream currere puppis aquam.
nec tamen, ut lauder, uigilo curamque futuri
nominis, utilius quod latuisset, ago.
detineo studiis animum falloque dolores,
experior curis et dare uerba meis.
quid potius faciam desertis solus in oris,
quamue malis aliam quaerere coner opem?
siue locum specto, locus est inamabilis, et quo
esse nihil toto tristius orbe potest,
siue homines, uix sunt homines hoc nomine digni,
quamque lupi, saeuae plus feritatis habent.
non metuunt leges, sed cedit uiribus aequum,
uictaque pugnaci iura sub ense iacent.
pellibus et laxis arcent mala frigora bracis,

Ediția G.L.: *ut tamen* (v. 24); *Capherea..aqua* (v. 36)

https://biblioteca-digitala.ro

Îmi scrii, apoi, că mimii la teatru mi se joacă,
Şi că de-o lume-ntreagă eu sunt aplaudat.
Dar tu o ştii prea bine: eu n-am scris pentru teatru,
Aplauzele lumii în veci nu le-am vânat.
Eu însă tot mă bucur că lumea nu mă uită,
Că numele meu este în gura tuturor.
Când îmi aduc aminte ce-am tras eu de la Muze,
Le blestem şi pe ele ş-a' mele poezii,
Dar bine nu le blestem şi fără ele nu pot!
Iar umblu după arma de care-am fost rănit!
Corabia zdrobită de valul eubeic
Spre marea Cafareei se-ncumetă din nou[500]!
În nopţile de veghe eu glorie nu caut,
Şi numele mai bine mi-ar fi rămas ascuns!
Îi dau de lucru minţii şi-mi amăgesc durerea,
A' mele suferinţe încerc să mi le-nşel.
Pe ţărmul singuratic şi singur ce pot face?
Ce leac durerii mele aş mai putea găsi?
De bag în seamă locul, el n-are niciun farmec:
În toată lumea asta nu este loc mai trist;
Iar de mă uit la oameni, mai cruzi sunt decât lupii
Abia dacă sunt vrednici de numele de om!
De legi ei nu au frică, dreptatea-i încălcată:
De sabie răzbită, ea zace la pământ.
Pe faţa lor cumplită curg pletele netunse,

* În ediţia Georg Luck odată cu versul 25 este notată elegia VII [b] (*nouam elegiam incipit*)

https://biblioteca-digitala.ro

oraque sunt longis horrida tecta comis.
in paucis extant Graecae uestigia linguae,
haec quoque iam Getico barbara facta sono.
unus in hoc nemo est populo, qui forte Latine
quaelibet e medio reddere uerba queat.
ille ego Romanus uates — ignoscite, Musae! —
Sarmatico cogor plurima more loqui.
en pudet et fateor, iam desuetudine longa
uix subeunt ipsi uerba Latina mihi.
nec dubito quin sint et in hoc non pauca libello
barbara: non hominis culpa, sed ista loci.
ne tamen Ausoniae perdam commercia linguae
et fiat patrio uox mea muta sono,
ipse loquor mecum desuetaque uerba retracto,
et studii repeto signa sinistra mei.
sic animum tempusque traho, sic meque reduco
a contemplatu summoueoque mali.
carminibus quaero miserarum obliuia rerum:
praemia si studio consequar ista, sat est.

Ediţia G.L.: *quamlibet* (v. 54); *sensumque reduco* (v. 65);
Ediţia Dolç & Boyé: *in pancius remanent* (v. 51).

https://biblioteca-digitala.ro

Iţarii şi cojocul îi apără de frig.
La unii se văd urme de limbă elinească,
Dar barbară ş-aceasta în gura unui get.
Nu-i nime între dânşii să poată-n latineşte
Să spună chiar cuvântul cel mai obişnuit.
În graiul cel sarmatic — iertaţi-mă, o, Muze! —
Chiar eu vorbesc adese, chiar eu, poet roman.
O spun şi mi-i ruşine: cuvintele străbune
Abia îmi vin pe buze, de-atâta lung dezvăţ!
Nu mă-ndoiesc că multe cuvinte sunt barbare
În cartea mea, dar vina e locul, nu sunt eu.
Şi tocmai ca să nu pierd învăţul limbii mele,
Şi graiul ausonic să nu-mi rămâie mut,
Vorbesc cu mine însumi, rostesc uitate vorbe,
Al poeziei mele urmând sinistrul steag.
Aşa mă-ngân pe mine, aşa-mi petrec eu timpul:
Atunci a mea durere sub ochi eu n-o mai am.
Cer poeziei mele uitarea suferinţei:
De am răsplata asta, îmi este prea destul.

https://biblioteca-digitala.ro

VIII

Non adeo cecidi, quamuis abiectus, ut infra
te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.
quae tibi res animos in me facit, improbe? curue
casibus insultas, quos potes ipse pati?
nec mala te reddunt mitem placidumque iacenti
nostra, quibus possint inlacrimare ferae;
nec metuis dubio Fortunae stantis in orbe
numen, et exosae uerba superba deae.
exigit a dignis ultrix Rhamnusia poenas!
inposito calcas quid mea fata pede?
uidi ego naufragium qui risit in aequora mergi,
et ' numquam' dixi ' iustior unda fuit.'
uilia qui quondam miseris alimenta negarat,
nunc mendicato pascitur ipse cibo.
passibus ambiguis Fortuna uolubilis errat
et manet in nullo certa tenaxque loco,
sed modo laeta uenit, uultus modo sumit acerbos,
et tantum constans in leuitate sua est.
nos quoque floruimus, sed flos erat ille caducus,
flammaque de stipula nostra breuisque fuit.
neue tamen tota capias fera gaudia mente,
non est placandi spes mihi nulla dei,
uel quia peccaui citra scelus, utque pudore
non caret, inuidia sic mea culpa caret,

Ediţia G.L.: *dignas ... poenas* (v. 9); *in aequore* (v. 11); *laeta nitet* (v. 17).

https://biblioteca-digitala.ro

VIII

[Unui duşman neîmpăcat]

Eu am căzut, nu însă mai jos ca tine însuţi,
Căci nimeni decât tine mai jos nu poate fi.
De unde-atâta ură? De ce-mi insulţi durerea?
Mişelule, tu însuţi vei suferi-ntr-o zi!
Când ar putea să-mi plângă şi fiarele de milă,
Pe tine-a' mele chinuri deloc nu te-mblânzesc.
N-ai frică tu de roata Noroculuiˢ⁰¹? N-ai frică
De zâna ce urăşte pe oamenii semeţi?
Da! Nemesis îl ceartă pe cine se cuvineˢ⁰²!
De ce calci în picioare pe-un om nefericit?
Eu am văzut cum unul, râzând de-un naufragiu,
S-a înecat: dreptatea din mare a ieşit!
Acum cerşeşte pâinea acel ce altădată
N-a vrut să dea o pâine la cei nenorociţi.
Cu pasul şovăielnic norocul rătăceşte
Şi nu rămâne-n viaţă statornic nimănui,
Acuma el îţi râde, acuma se încruntă:
Statornică e numai uşurătatea lui!
Şi eu am fost în floare, dar floarea sta să cadă,
Şi toată fericirea-mi un foc de paie-a fost.
Dar tu să nu te bucuri cumva ca un sălbatic:
Eu tot mai am speranţa să domolesc pe zeu.
Păcatu-mi nu-i o crimă; de dânsul mi-i ruşine,
Dar ură nu stârneşte deloc păcatul meu.

https://biblioteca-digitala.ro

uel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
illo, cui paret, mitius orbis habet.
scilicet ut non est per uim superabilis ulli,
molle cor ad timidas sic habet ille preces,
exemploque deum, quibus accessurus et ipse est,
cum poenae uenia plura roganda dabit.
si numeres anno soles et nubila toto,
inuenies nitidum saepius isse diem.
ergo ne nimium nostra laetere ruina,
restitui quondam me quoque posse puta:
posse puta fieri lenito principe uultus
ut uideas media tristis in urbe meos,
utque ego te uideam causa grauiore fugatum,
haec sunt a primis proxima uota meis.

https://biblioteca-digitala.ro

Ş-apoi, mai bun ca Cezar în lumea asta mare
Din răsărit nu-i nimeni şi până la apus!
Pe dânsul în putere nu-i nimeni să-l întreacă,
Dar inima-i se moaie la umilite rugi.
Ca unui zeu întocmai — doar între zei va merge!
I-oi cere şi iertarea şi altele-am să-i cer.
De numeri câte zile sunt bune, câte rele,
Găseşti mai multe zile cu soare într-un an.
Deci tu să nu te bucuri prea mult de-a mea risipă
Cândva mă pot întoarce eu însumi din exil.
De se-mblânzeşte Cezar, gândeşte-te: se poate
Să dai cu mine ochii, mişelule, chiar tu,
Şi alungat din Roma eu să te văd pe tine:
A doua mea dorinţă aceasta e de-acu!

https://biblioteca-digitala.ro

IX

O tua si sineres in nostris nomina poni
carminibus, positus quam mihi saepe fores!
te canerem solum, meriti memor, inque libellis
creuisset sine te pagina nulla meis.
quid tibi deberem, tota sciretur in urbe,
exul in amissa si tamen urbe legor.
te praesens mitem nosset, te serior aetas,
scripta uetustatem si modo nostra ferunt,
nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
hic te seruato uate maneret honor.
Caesaris est primum munus, quod ducimus auras;
gratia post magnos est tibi habenda deos.
ille dedit uitam; tu, quam dedit ille, tueris,
et facis accepto munere posse frui.
cumque perhorruerit casus pars maxima nostros,
pars etiam credi pertimuisse uelit,
naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto,
nec dederit nanti per freta saeua manum,
seminecem Stygia reuocasti solus ab unda.
hoc quoque, quod memores possumus esse, tuum est.
di tibi se tribuant cum Caesare semper amicos:
non potuit uotum plenius esse meum.
haec meus argutis, si tu paterere, libellis
poneret in multa luce uidenda labor;

Ediţia G.L.: *ferent* (v. 8); *praetimuisse* (v. 16).

https://biblioteca-digitala.ro

IX *[Recunoştinţă]*

De câte ori aş pune în versurile mele,
Amice, al tău nume, de m-ai lăsa să-l pun!
Eu te-aş cânta pe tine ş-a' tale binefaceri,
Şi plin de tine numai ar fi tot scrisul meu.
S-ar şti în toată Roma ce-ţi datoresc eu ţie,
De mai citeşte Roma pe Naso cel pribeag.
Ce bun ai fost cu mine, ar şti-o veacuri multe,
De pot a' mele scrieri vechimea înfrunta,
Şi cititorul bine te-ar cuvânta de-a pururi,
Că mi-ai salvat viaţa, ar fi onoarea ta!
De mai trăiesc, e darul lui Cezar; după zeii
Cei mari, dau mulţumire amicului iubit.
Cezaru-mi dete viaţa, dar astăzi tu mi-o aperi
Şi faci să mă tot bucur de darul ce-am primit.
Când cei mai mulţi prieteni erau cuprinşi de groază,
Iar unii dintre dânşii se prefăceau că sunt,
Când ei priveau cum nava-mi se frânge de talazuri,
Dar nu-mi dădea niciunul o mână de-ajutor,
Tu singur mort aproape m-ai scos din apa morţii:
Dator sunt numai ţie că pot să-ţi mulţumesc.
Amici să-ţi fie zeii, cu Cezar dimpreună!
Urare mai deplină n-aş fi putut să-ţi fac.
Aceste eu le-aş spune în versuri iscusite,
Le-aş îmbrăca-n lumină, tu dacă m-ai lăsa.

https://biblioteca-digitala.ro

nunc quoque se, quamuis est iussa quiescere, quin te
nominet inuitum, uix mea Musa tenet.
utque canem pauidae nactum uestigia ceruae
latrantem frustra copula dura tenet,
utque fores nondum reserati carceris acer
nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus,
sic mea lege data uincta atque inclusa Thalia
per titulum uetiti nominis ire cupit.
ne tamen officio memoris laedaris amici,
parebo iussis — parce timere—tuis.
at non parerem, si non meminisse putares.
hoc quod non prohibet uox tua, gratus ero.
dumque — quod o breue sit! — lumen uitale uidebo,
seruiet officio spiritus iste tuo.

Ediţia G.L.: *luctantem* (v. 28);
Ediţia Dolç & Boyé: *nisi me meminisse* (v. 35)

https://biblioteca-digitala.ro

Deşi tu ai oprit-o, abia se ţine Muza-mi
Pe nume să nu-ţi spună chiar fără voia ta.
Aşa cum dă copoiul de urma căprioarei
Şi schiaună zadarnic şi tot se zbate-n lanţ,
Şi cum izbeşte calul cu fruntea şi piciorul
În poarta cea închisă a carcerii din circ,
Asemenea şi Muza-mi[503], legată şi închisă,
E dornică să spună la lume cine eşti.
Dar nu vreau să te vatăm cu-a mea recunoştinţă;
Supus poruncii tale, te-ascult. Să nu te temi!
N-aş asculta, de-ai crede că te-am uitat pe tine.
Fiindcă-mi dai tu voie, eu nu te voi uita,
Şi, până văd lumina — prea mult de n-aş vedea-o
Eu ţie-a' mele gânduri voiesc a le-nchina.

https://biblioteca-digitala.ro

X

Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Hister,
facta est Euxini dura ter unda maris.
at mihi iam uideor patria procul esse tot annis,
Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.
stare putes, adeo procedunt tempora tarde,
et peragit lentis passibus annus iter.
nec mihi solstitium quicquam de noctibus aufert,
efficit angustos nec mihi bruma dies.
scilicet in nobis rerum natura nouata est,
cumque meis curis omnia longa facit.
an peragunt solitos communia tempora motus,
stantque magis uitae tempora dura meae?
quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
et Scythici uere terra sinistra freti.
innumerae circa gentes fera bella minantur,
quae sibi non rapto uiuere turpe putant.
nil extra tutum est: tumulus defenditur ipse
moenibus exiguis ingenioque loci.
cum minime credas, ut auis, densissimus hostis
aduolat, et praedam uix bene uisus agit.
saepe intra muros clausis uenientia portis
per medias legimus noxia tela uias.
est igitur rarus, rus qui colere audeat, isque
hac arat infelix, hac tenet arma manu

https://biblioteca-digitala.ro

X [Cu barbarii din Tomis]

De când pe-aceste ţărmuri eu sunt pribeag, de trei ori
A îngheţat şi Istrul şi Pontul Euxin.
Dar mie mi se pare că-s zece ani de-atunce,
Cât timp a fost încinsă şi Troia[504] de duşmani.
Încet mai trece timpul! Abia ajunge anul
La capătu' lui; vremea socoţi că stă pe loc!
Nici nopţile de vară nu mi se par mai scurte,
Nici zilele de iarnă nu mi se par mai mici!
A firii rânduială e alta pentru mine,
Şi toate se-ndelungă, odată cu-al meu chin.
Cum? timpul pentru alţii la fel se scurge oare,
Şi numai pentru mine se scurge-aşa de greu,
Aice, în ţinutul sinistru[505] de la marea
Sarmatică, pe ţărmul cu nume minciunos?
Aici, ordii de barbari te-ameninţă cu jafuri
Şi cu război: ruşine li-i altfel a trăi!
Pe-afară nu eşti sigur: colina e încinsă
Cu ziduri mici, şi locul se apără pe el.
Când nu te-aştepţi, ca stolul de păsări vin duşmanii:
Abia-i zăreşti şi-ndată cu prada s-au şi dus.
Ades pe străzi culegem săgeţi înveninate,
Ce vin de peste ziduri; de-aceea, rareori
Cuteaz-un om să iasă la câmp: nefericitul,
C-o mână e pe armă, cu cealaltă pe plug!

https://biblioteca-digitala.ro

sub galea pastor iunctis pice cantat auenis,
proque lupo pauidae bella uerentur oues.
uix ope castelli defendimur: et tamen intus
mixta facit Graecis barbara turba metum.
quippe simul nobis habitat discrimine nullo
barbarus et tecti plus quoque parte tenet.
quorum ut non timeas, possis odisse uidendo
pellibus et longa pectora tecta coma.
hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,
pro patrio cultu Persica braca tegit.
exercent illi sociae commercia linguae:
per gestum res est significanda mihi.
barbarus hic ego sum, qui non intellegor ulli,
et rident stolidi uerba Latina Getae;
meque palam de me tuto male saepe loquuntur,
forsitan obiciunt exiliumque mihi.
utque fit, in me aliquid ficti, dicentibus illis
abnuerim quotiens adnuerimque, putant.
adde quod iniustum rigido ius dicitur ense,
dantur et in medio uulnera saepe foro.
o duram Lachesin, quae tam graue sidus habenti
fila dedit uitae non breuiora meae!
quod patriae uultu uestroque caremus, amici,
atque hic in Scythicis gentibus esse queror:
utraque poena grauis. merui tamen urbe carere,

https://biblioteca-digitala.ro

Din nai păstorul cântă cu coifu-n cap-aice,
Şi turma nu se teme de lup, ci de război!
Rău te-ngrădeşti cu zidul, dar chiar şi înăuntru
Duci frica unor barbari amestecaţi cu greci.
Doar barbarii de-a valma cu noi îşi duc viaţa:
Mai mult de jumătate din case le au ei.
Chiar dacă nu te-ai teme, te-ai îngrozi văzându-i
Cu chica lor cea lungă şi îmbrăcaţi în piei.
Acei care se zice că-s greci îşi lasă portul
Şi se îmbracă-n cioareci de cei persieneşti!
Şi ei vorbesc o limbă corcită între dânşii:
Nu pot decât prin semne cu ei să mă-nţeleg.
Eu sunt aice barbar: nu mă pricepe nime
Şi geţii râd ca proştii de graiul meu latin.
Ei mă vorbesc adese de rău, şi chiar pe faţă:
Exilul meu se vede că mi-l înfruntă ei.
Când fac vreun semn cu capul la ceea ce spun dânşii,
Gândesc ei despre mine ceva — ce-or fi gândind!
Aici, la noi, dreptatea cu sabia se face:
Când s-au luat la harţă, chiar pân' la sânge-ajung.
Când steaua vieţii mele e-aşa de-ntunecată,
De ce mi-a tors ursita un fir aşa de lung[506]?
Că astăzi nu am ţară şi nu mai am prieteni
Şi că trăiesc cu sciţii, am dreptul să mă plâng.
Osânda-i aspră, însă am meritat exilul:

https://biblioteca-digitala.ro

non merui tali forsitan esse loco.
quid loquor, a ! demens? ipsam quoque perdere uitam,
Caesaris offenso numine, dignus eram.

https://biblioteca-digitala.ro

N-am meritat eu, poate, să fiu aici gonit.
Ah! ce spun eu! Nebun sunt! Puteam să-mi pierd şi viaţa,
Căci eu pe zeul nostru, pe Cezar l-am jignit!

https://biblioteca-digitala.ro

XI

Quod te nescio quis per iurgia dixerit esse
exulis uxorem, littera questa tua est.
indolui, non tam mea quod fortuna male audit,
qui iam consueui fortiter esse miser,
quam quod cui minime uellem, sum causa pudoris,
teque reor nostris erubuisse malis.
perfer et obdura; multo grauiora tulisti,
eripuit cum me principis ira tibi.
fallitur iste tamen, quo iudice nominor exul:
mollior est culpam poena secuta meam.
maxima poena mihi est ipsum offendisse, priusque
uenisset mallem funeris hora mihi.
quassa tamen nostra est, non mersa nec obruta nauis,
utque caret portu, sic tamen extat aquis.
nec uitam nec opes nec ius mihi ciuis ademit,
qui merui uitio perdere cuncta meo.
sed quia peccato facinus non affuit illi,
nil nisi me patriis iussit abesse focis.
utque aliis, quorum numerum comprendere non est,
Caesareum numen sic mihi mite fuit.
ipse relegati, non exulis utitur in me
nomine: tuta suo iudice causa mea est.
iure igitur laudes, Caesar, pro parte uirili
carmina nostra tuas qualiacumque canunt:

https://biblioteca-digitala.ro

XI [Către soţie]

Iubito, în scrisoare te plângi că, la o ceartă,
Ţi-a spus un oarecare «soţie de proscris».
Că mă defaimă lumea, aceasta nu mă doare,
Căci m-am deprins acuma să fiu nefericit.
Mă doare că eu însumi sunt pricina ruşinii,
Şi că de-a mea durere tu iară ai roşit.
Ah! rabdă şi fii tare! Ţi-a fost mai crudă jalea
Când eu de lângă tine de Cezar am fost smuls[507].
Se-nşeal-acela, însă, ce exilat îmi zice:
Pedeapsa vinei mele destul de dulce-a fost.
Că l-am jignit pe dânsul e marea mea pedeapsă[508]:
Mai bine ceasul morţii mi-ar fi sunat demult!
Corabia nu-i frântă şi nici nu-i cufundată,
Ea mai pluteşte încă, departe de liman.
El nu-mi luă nici viaţă, nici drepturi, nici avere,
Deşi să mi le ieie pe toate meritam.
Dar fapta mea fiindcă n-a fost deloc o crimă,
Din vatra ţării numai mi-a poruncit să ies.
Precum a fost cu alţii — pe care-aici să-i număr
Nu pot — el şi cu mine a fost aşa de blând!
Îmi zice «scos din ţară», nu «exilat» chiar Cezar[509]:
Îmi dă dreptate însuşi al meu judecător!
Cu drept cuvânt, de-aceea, o, Cezare, pe tine
Te preamăresc a' mele cântări, aşa cum sunt;

https://biblioteca-digitala.ro

iure deos, ut adhuc caeli tibi limina claudant,
teque uelint sine se, comprecor, esse deum.
optat idem populus; sed, ut in mare flumina uastum,
sic solet exiguae currere riuus aquae.
at tu fortunam, cuius uocor exul ab ore,
nomine mendaci parce grauare meam!

https://biblioteca-digitala.ro

Cu drept cuvânt rog zeii să nu-ţi deschidă cerul,
Să fii tu zeul nostru aice, pe pământ!
Poporul vrea aceasta! Dar tot în marea largă
Şi fluviile cură şi micul pârâiaş!
Iar tu, ce spui din gură că-s exilat, minciuna
Aceasta să-mi sporească durerea să n-o laşi!

https://biblioteca-digitala.ro

XII

Scribis, ut oblectem studio lacrimabile tempus,
ne pereant turpi pectora nostra situ.
difficile est quod, amice, mones, quia carmina laetum
sunt opus et pacem mentis habere uolunt.
nostra per aduersas agitur fortuna procellas,
sorte nec ulla mea tristior esse potest.
exigis ut Priamus natorum fıınere ludat,
et Niobe festos ducat ut orba choros.
luctibus an studio uideor debere teneri,
solus in extremos iussus abire Getas?
des licet in ualido pectus mihi robore fultum,
fama refert Anyti quale fuisse reo,
fracta cadet tantae sapientia mole ruinae:
plus ualet humanis uiribus ira dei.
ille senex, dictus sapiens ab Apolline, nullum
scribere in hoc casu sustinuisset opus.
ut ueniant patriae, ueniant obliuia uestri,
omnis ut amissi sensus abesse queat,
at timor officio fungi uetat ipse quietum:
cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
adde quod ingenium longa rubigine laesum
torpet et est multo, quam fuit ante, minus.
fertilis, assiduo si non renouetur aratro,
nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Ediţia G.L.: *inualido* (v.11); *esse quietum* (v. 19); *me uetat* (v. 20)
Ediţia Dolç & Boyé: *plaudat* (v. 7)

https://biblioteca-digitala.ro

XII

[«Poezia e rodul fericirii»]

Mă-ndemni cu poezia să-mi îndulcesc amarul,
Ca nu cumva s-adoarmă, să piar-al meu talent.
Ce-mi spui să fac, amice, e greu, căci poezia
E rodul fericirii şi-al păcii sufleteşti.
De vijelii cumplite mi-i soarta bântuită
Şi nu-i destin pe lume mai trist decât al meu.
Cum? Priam vrei la moartea copiilor să joace[510]?
Niobe-nlăcrimată să poarte mândre hori[511]?
Ce crezi? Robit de versuri să fie sau de jale
Cel urgisit în capul pământului, la geţi?
Chiar de mi-ai da un suflet nenduplecat şi tare,
Aşa cum de Socrate se zice c-a avut[512],
Sub greul suferinţei s-ar frânge-nţelepciunea:
Mai tare decât omul e ura unui zeu!
N-ar fi putut aice să scrie nici bătrânul[513]
Pe care-Apolo însuşi l-a pus între-nţelepţi.
Pe voi, pe toţi, chiar ţara de-ar fi s-o dau uitării,
De mi-ar ieşi din minte tot ceea ce-am pierdut,
Ş-atunci, să stau cu Muza nu mi-ar da voie frica:
Eu sunt aici de-atâţia duşmani încunjurat.
Ş-apoi, chiar şi talentu-mi e ros ca de rugină
Şi adormit; mai slabă e astăzi vâna lui:
De nu mai ari ogorul cu plugul multă vreme
Cresc numai buruiene pe el şi bălării;

https://biblioteca-digitala.ro

tempore qui longo steterit, male curret et inter
carceribus missos ultimus ibit equus.
uertitur in teneram cariem rimisque dehiscit,
siqua diu solitis cumba uacabit aquis.
me quoque despera, fuerim cum paruus et ante,
illi, qui fueram, posse redire parem.
contudit ingenium patientia longa malorum,
et pars antiqui nulla uigoris adest.
siqua tamen nobis, ut nunc quoque, sumpta tabella est,
inque suos uolui cogere uerba pedes,
carmina nulla mihi sunt scripta, aut qualia cernis,
digna sui domini tempore, digna loco.
denique non paruas animo dat gloria uires
et fecunda facit pectora laudis amor,
nominis et famae quondam fulgore trahebar,
dum tulit antemnas aura secunda meas.
non adeo est bene nunc ut sit mihi gloria curae:
si liceat, nulli cognitus esse uelim.
an quia cesserunt primo bene carmina, suades
scribere, successus ut sequar ipse meos?
pace, nouem, uestra liceat dixisse, sorores:
uos estis nostrae maxima causa fugae.
utque dedit iustas tauri fabricator aeni,
sic ego do poenas artibus ipse meis.
nil mihi debebat cum uersibus amplius esse,

Ediţia G.L.: *uacarit* (v.28); *carmina nulla mihi ueniunt* (v. 35)

https://biblioteca-digitala.ro

Stă mult în grajd fugarul? nu mai aleargă bine:
Când pleacă telegarii, rămâne-n urma lor;
Iar luntrea multă vreme de n-o mai pui pe apă,
Atunci ea crapă toată, ajunge-un putregai.
Nici eu, chiar dacă n-am fost poet aşa de mare,
Nu sper să fiu de-acuma aşa precum am fost.
De-atâta suferinţă mi s-a tocit talentul,
Tăria de-altădată eu astăzi n-o mai am.
Am mai luat adese, ca şi acum, tăbliţa,
Am mai cercat cuvinte în versuri să înşir,
Dar ori n-am scris nimica, ori numai versuri triste,
Ca locurile-aceste, ca bietul autor!
Poetului, pe urmă, şi gloria-i dă pinteni,
Şi lauda îi face talentul mai fecund:
Dus mă lăsam eu însumi de-a faimei strălucire,
Cât timp un vânt prielnic vântrelele mi-a dus,
Dar azi nu-mi merge bine, de glorie nu-mi pasă,
Aş vrea, dacă se poate, să nu fiu cunoscut.
Fiindc-a' mele versuri au izbutit odată
Mă-ndemni să scriu, pe drumul izbânzilor să merg?
Cu voia voastră, Muze, lăsaţi-mă a zice
Că voi sunteţi pricina exilului meu trist,
Şi, ca făuritorul acelui taur groaznic[514],
Păcatul artei mele tot eu mi-l ispăşesc.
Când mi se frânse vasul, să fi fugit de mare:

https://biblioteca-digitala.ro

cum fugerem merito naufragus omne fretum.
at, puto, si demens studium fatale retemptem,
hic mihi praebebit carminis arma locus
non liber hic ullus, non qui mihi commodet aurem,
uerbaque significent quid mea, norit, adest.
omnia barbariae loca sunt uocisque ferinae,
omniaque hostilis plena timore soni.
ipse mihi uideor iam dedidicisse Latine:
nam didici Getice Sarmaticeque loqui.
nec tamen, ut uerum fatear tibi, nostra teneri
a conponendo carmine Musa potest.
scribimus et scriptos absumimus igne libellos:
exitus est studii parua fauilla mei.
nec possum et cupio non nullos ducere uersus:
ponitur idcirco noster in igne labor,
nec nisi pars casu flammis erepta doloue
ad uos ingenii peruenit ulla mei.
sic utinam, quae nil metuentem tale magistrum
perdidit, in cineres *Ars* mea uersa foret!

Ediția G.L.: *omnia quae possint* (v.56); *non ullos* (v. 63)

https://biblioteca-digitala.ro

Eu trebuia de-atunce să-mi spânzur lira-n cui.
Nebun, de m-aş întoarce la arta mea fatală!
Să vezi îndemn la lucru ce-aş mai găsi aici,
Că nu găseşti o carte, nu-i nimeni să-şi aplece
Urechea, să-nţeleagă ce spun în versuri eu!
Tot locu-i plin de barbari. Ce urlet ca de fiară!
Tot locu-i plin de glasuri sălbatice de geţi.
Chiar limba mea de-acasă mi-i teamă c-am uitat-o,
Căci astăzi ca sarmaţii şi geţii eu vorbesc.
Dar, ca să-ţi spun acuma adevărat, nici Muza
Nu se mai poate ţine să nu mai fac un vers.
Eu scriu, dar cele scrise le pun pe foc îndată:
O mână de cenuşă e toată munca mea!
Un vers de-acu-nainte doresc a nu mai face,
Dar nu pot, şi pe toate le-arunc atunci în foc.
Din întâmplare numai, din vicleşug scăpată,
La voi ajunge-o parte din ceea ce scriu eu.
De s-ar fi-ntors şi *Arta iubirii* în cenuşă,
Ea, care fără veste pe mine m-a pierdut!

https://biblioteca-digitala.ro

XIII

Hanc tuus e Getico mittit tibi Naso salutem,
mittere si quisquam, quo caret ipse, potest.
aeger enim traxi contagia corpore mentis,
libera tormento pars mihi ne qua uacet,
perque dies multos lateris cruciatibus uror;
seu me non modico frigore laesit hiems.
si tamen ipse uales, aliqua nos parte ualemus:
quippe mea est umeris fulta ruina tuis.
quid, mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
per numeros omnes hoc tueare caput,
quod tua me raro solatur epistula, peccas,
remque piam praestas, sed mihi uerba negas?
hoc, precor, emenda: quod si correxeris unum,
nullus in egregio corpore naeuus erit.
pluribus accusem, fieri nisi possit, ut ad me
littera non ueniat, missa sit illa tamen.
di faciant, ut sit temeraria nostra querella,
teque putem falso non meminisse mei.
quod precor, esse liquet: neque enim mutabile robur
credere me fas est pectoris esse tui.
cana prius gelido desint absinthia Ponto
et careat dulci Trinacris Hybla thymo,
inmemorem quam te quisquam conuincat amici.
non ita sunt fati stamina nigra mei.

Ediţia G.L.: *saeua quod immodico* (v. 6);
Ediţia Dolç & Boyé: *scilicet inmodico* (v. 6)

https://biblioteca-digitala.ro

XIII
[«Nu-i faptă de prieten să nu-mi mai scrii nimic»]

Ovidiu îţi trimite de-aice sănătate,
De poate să-ţi trimită ce n-are însuşi el.
De-a sufletului boală s-a molipsit şi trupu-mi
[Nu-i nicio părticică în el fără dureri],
Ori, poate, frigul iernii m-o fi răzbit pe mine:
De zile-ntregi, vai mie! mă ţine-un junghi în piept.
Dar dacă tu eşti teafăr, mai prind şi eu putere:
Eu doară pe-ai tăi umeri, căzând, m-am rezemat.
Iubirea ta cea mare ades mi-ai arătat-o
Şi scut de apărare vieţii mele eşti.
Dar astăzi rar mă mângâi şi-ţi faci păcat, iubite:
Nu-i faptă de prieten să nu-mi mai scrii nimic.
Îndreaptă-ţi tu greşeala şi, de vei îndrepta-o,
Nu va mai fi o pată pe-un corp aşa frumos!
Te-aş vinui mai tare, dar mă gândesc că, poate,
Mi-ai scris şi că scrisoarea aice n-a venit.
Ah! plângerea aceasta de-ar fi nesocotită,
Nedreaptă-nvinuirea uitării că m-ai dat!
Aşa-i, precum mi-i ruga: tăria ta de suflet
Nu pot să cred vreodată că s-ar putea schimba.
Pe Hibla[515] mai degrabă n-o să mai crească cimbrul,
Şi-n Pontul cel de gheaţă pelinul albicios,
Decât să porţi tu vina că ţi-ai uitat amicul:
Nu! firul soartei mele aşa de negru nu-i!

https://biblioteca-digitala.ro

tu tamen, ut possis falsae quoque pellere culpae
crimina, quod non es, ne uideare, caue.
utque solebamus consumere longa loquendo
tempora, sermoni deficiente die,
sic ferat ac referat tacitas nunc littera uoces,
et peragant linguae charta manusque uices.
quod fore ne nimium uidear diffidere, sitque
uersibus hoc paucis admonuisse satis,
accipe quo semper finitur epistula uerbo
— atque meis distent ut tua fata! — 'uale'.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar, ca să poţi respinge învinuiri nedrepte,
Păzeşte-te să nu pari aceea ce nu eşti!
Şi, cum odinioară, adeseori, cu vorba
Noi timpul până noaptea târziu ni-l petreceam,
Aşa, acum, scrisoarea să poarte vorba mută,
Hârtia-n locul vorbei să duc-al nostru gând!
Nu vreau să par că nu am încredere în tine.
Ajung aceste versuri: ţi-am spus ce-am vrut să-ţi spun.
Acuma, şi cuvântul din urmă al scrisorii:
Adio! Decât mine să ai mai mult noroc!

https://biblioteca-digitala.ro

XIV

Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis,
o mihi me coniunx carior, ipsa uides.
detrahat auctori multum fortuna licebit,
tu tamen ingenio clara ferere meo;
dumque legar, mecum pariter tua fama legetur,
nec potes in maestos omnis abire rogos;
cumque uiri casu possis miseranda uideri,
inuenies aliquas, quae, quod es, esse uelint,
quae te, nostrorum cum sis in parte malorum,
felicem dicant inuideantque tibi.
non ego diuitias dando tibi plura dedissem:
nil feret ad Manes diuitis umbra suos.
perpetui fructum donaui nominis idque,
quo dare nil potui munere maius, habes.
adde quod, ut rerum sola es tutela mearum,
ad te non parui uenit honoris onus,
quod numquam uox est de te mea muta tuique
indiciis debes esse superba uiri.
quae ne quis possit temeraria dicere, persta,
et pariter serua meque piamque fidem.
nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
et tantum probitas inreprehensa fuit.
area de nostra nunc est tibi facta ruina;
conspicuum uirtus hic tua ponat opus.

https://biblioteca-digitala.ro

XIV *[Către soție]*

Tu, care-mi eşti mai dragă decât îmi sunt eu mie,
În versurile mele tu vezi cât te-am slăvit,
Oricât de mult să-mi scadă ursita mea talentul,
Vei fi şi tu vestită prin chiar talentul meu.
Cât m-or citi pe mine, şi laudele tale
Se vor citi: cu totul nu vei pieri pe rug.
Toţi ar putea să plângă de mila ta acuma,
Dar multe-au să dorească să fie ce eşti tu.
Fiindc-ai fost părtaşă la chinurile mele,
Te-or ferici pe tine şi te-or invidia.
De ţi-aş fi dat avere, nu ţi-aş fi dat atâta:
La Mani[516] nu duce umbra bogatului nimic.
Dar eu un nume veşnic ţi-am dat: un dar mai mare
Decât acesta-n viaţă eu nu puteam să-ţi fac.
Avutului meu încă eşti singurul meu razem,
Şi nu e mică cinstea pe care-o ai de-aici;
Iar gura-mi n-a fost mută, ea te-a slăvit într-una:
Se cade să fii mândră de judecata mea.
Dar, ca să nu se spună că ea e fără cumpăt,
Salvează-mă pe mine, salvând iubirea ta!
Cât timp eu nu căzusem, rămase fără vină
Şi nu era hulită de nimeni cinstea ta;
Risipa mea-ţi deschide un câmp întins acolo:
Virtutea ta să-nalţe un splendid monument!

https://biblioteca-digitala.ro

esse bonam facile est, ubi, quod uetet esse, remotum est,
et nihil officio nupta quod obstet habet.
cum deus intonuit, non se subducere nimbo,
id demum est pietas, id socialis amor.
rara quidem uirtus, quam non Fortuna gubernet,
quae maneat stabili, cum fugit illa, pede.
siqua tamen pretium sibi merces ipsa petitum,
inque parum laetis ardua rebus adest,
ut tempus numeres, per saecula nulla tacetur,
et loca mirantur qua patet orbis iter.
aspicis ut longo teneat laudabilis aeuo
nomen inextinctum Penelopea fides?
cernis ut Admeti cantetur et Hectoris uxor
ausaque in accensos Iphias ire rogos?
ut uiuat fama coniunx Phylaceia, cuius
Iliacam celeri uir pede pressit humum?
morte nihil opus est pro me, sed amore fideque:
non ex difficili fama petenda tibi est.
nec te credideris, quia non facis, ista moneri:
uela damus, quamuis remige puppis eat.
qui monet ut facias, quod iam facis, ille monendo
laudat et hortatu comprobat acta suo.

Ediţia G.L.: *pretii* ... *petiti* (v. 31); *ut loca* (v. 34);
Ediţia Dolç & Boyé: *uirtus ipsa* (v. 31)

https://biblioteca-digitala.ro

Să fii soţie bună când piedici n-ai în cale
Şi n-ai de ce te-abate din cale, e uşor.
Când, însă, zeul tună, să-nfrunţi tu vijelia,
Aceasta se numeşte credinţă şi amor!
E rar să nu se plece norocului virtutea
Şi dreaptă să rămână atunci când fuge el,
Dar, dacă pentru sine ea-i singura răsplată
Şi în nenorocire stă tot cu capul sus,
O lume-ntreag-atunce prin secoli o admiră,
Şi cât de largă-i lumea vorbesc de dânsa toţi.
Nu vezi că peste veacuri credinţa Penelopei[517]
Şi-a câştigat un nume în veci nepieritor?
Alcesta, Andromaca nu vezi cum sunt cântate?
Şi tot aşa Evadne, ce s-a urcat pe rug?
Şi veşnică e faima reginei din Filache,
Al cărei soţ păşit-a la Troia cel dintâi.
O! nu! eu nu-ţi cer moartea: iubirea şi credinţa!
Nu vreau pe drumuri grele la glorie s-ajungi.
Nu ţi le spun aceste fiindcă nu le-ai face:
Vântrelele eu, însă, le-ntind şi când vâslesc.
Eu, dar, te-ndemn a face aşa cum faci, te laud
Şi preţ pe-a' tale fapte eu pun cu-al meu îndemn.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

EPISTULAE EX PONTO

PONTICELE

https://biblioteca-digitala.ro

Piața Ovidiu din Constanța (Loretta Băluță)

https://biblioteca-digitala.ro

Metamorfoze ovidiene (Loretta Băluță)

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER PRIMVS

I *[Bruto]*

Naso Tomitanae iam non nouus incola terrae
hoc tibi de Getico litore mittit opus,
si uacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco,
publica non audent intra monimenta uenire,
ne suus hoc illis clauserit auctor iter,
a, quotiens dixi 'certe nil turpe docetis;
ite: patet castis uersibus ille locus.'
non tamen accedunt, sed, ut aspicis ipse, latere
sub lare priuato tutius esse putant.
quaeris, ubi hos possis nullo componere laeso?
qua steterant Artes, pars uacat illa tibi.
quid ueniat, nouitate roges fortasse sub ipsa:
accipe quodcumque est, dummodo non sit amor.
inuenies, quamuis non est miserabilis index,
non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
rebus idem, titulo differt, et epistula cui sit
non occultato nomine missa docet.
nec uos hoc uultis, sed nec prohibere potestis,

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA I

I *[Către Brutus]*

Ovidiu, ce trăieşte de mult pe ţărmul getic,
Din Tomis îţi trimite acum aceste cărţi.
Tu, Brutus[518], le primeşte, căci ele sunt străine,
De ai cumva şi vreme, tu dă-le adăpost!
În publice locaşuri să intre nu cutează,
Ca nu cumva eu însumi cărarea să le-o-nchid.
Adeseori le-am spus-o: «Duceţi-vă! Acolo
Pot merge cărţi oneste: voi nu-ndemnaţi la rău.»
Dar ele, vezi tu singur, nu intră: vor să steie
La cineva ascunse. Dar unde să le pui
Făr-a jigni pe nime, mă-ntrebi? Acolo unde
A stat *Arta iubirii*: acolo-i locul gol.
Mirat, mă-ntrebi tu, poate, ce caută la Roma?
De-amor să nu-ţi vorbească! Primeşte-le cum sunt!
Tu vei vedea că ele sunt tot aşa de triste
Ca cele dinainte; doar titlul nu e trist.
Cuprinsul e acelaşi: alt nume are însă[519].
Şi cui trimit scrisoarea, pe nume eu îi spun.
Ştiu, asta nu vă place, dar ce puteţi să-mi faceţi?

https://biblioteca-digitala.ro

Musaque ad inuitos officiosa uenit.
quidquid id est, adiunge meis: nihil impedit ortos
exule seruatis legibus Vrbe frui.
quod metuas non est: Antoni scripta leguntur,
doctus et in promptu scrinia Brutus habet.
nec me nominibus furiosus confero tantis:
saeua deos contra non tamen arma tuli.
denique Caesareo, quod non desiderat ipse,
non caret e nostris ullus honore liber,
si dubitas de me, laudes admitte deorum,
et carmen dempto nomine sume meum.
adiuuat in bello pacatae ramus oliuae:
proderit auctorem pacis habere nihil?
cum foret Aeneae ceruix subiecta parenti,
dicitur ipsa uiro flamma dedisse uiam:
fert liber Aeneaden, et non iter omne patebit?
at patriae pater hic, ipsius ille fuit.
ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
iactantem Pharia tinnula sistra manu?
ante deum matrem cornu tibicen adunco
cum canit, exiguae quis stipis aera negat?
scimus ab imperio fieri nil tale Dianae
unde tamen uiuat uaticinator habet.
ipsa mouent animos superorum numina nostros,
turpe nec est tali credulitate capi:

https://biblioteca-digitala.ro

Chiar fără voia voastră vin cărţile la voi.
Aşa cum sunt, le pune cu celelalte-alături:
În Roma pot să steie copii de exilaţi!
Nu-ţi fie teamă: lumea citeşte pe Antoniu[520],
Şi-n scrinuri şi pe Brutus de-asemeni îl găseşti[521].
Cu nume-aşa vestite eu nu pot sta alături,
Dar n-am luat, ca dânşii, nici arma către zei,
Şi-n versurile mele l-am preamărit pe Cezar,
Chiar fără să mi-o ceară. De mine te-ndoieşti?
Atunci măcar primeşte-mi al zeilor elogiu:
Dă-mi numele deoparte, rămâi cu Muza mea!
Pe făcătorul păcii că-l laud nu mi-ajută?
Nu-ţi prinde bine-n luptă stâlparea de măslin[522]?
Enea pe-al său tată când l-a luat pe umeri[523],
Chiar flăcările cale se zice că i-au dat,
Şi cartea-mi care-aduce pe-al patriei părinte[524],
Lăstarul lui Enea, să n-aibă drum deschis[525]?
Şi cine-ar fi-ndrăzneţul s-alunge de la uşă
Pe preutul cu sistrul în mână cerşitor[526]?
Dar celui care cântă din flaut înaintea
Cibelei, cine oare n-ar vrea să-i deie-un ban?
Aşa ceva Diana nu cere, ştim prea bine,
Dar preutul ghiceşte: el are ce mânca.
Stăpâni pe-a' noastre inimi sunt zeii cei puternici,
Şi nu-i nicio ruşine cucernic să te-arăţi.

https://biblioteca-digitala.ro

en ego pro sistro Phrygiique foramine buxi
gentis Iuleae nomina sancta fero.
uaticinor moneoque: 'locum date sacra ferenti:
non mihi, sed magno poscitur ille deo.'
nec, quia uel merui uel sensi principis iram,
a nobis ipsum nolle putate coli.
uidi ego linigerae numen uiolasse fatentem
Isidis Isiacos ante sedere focos.
alter ob huic similem priuatus lumine culpam
clamabat media se meruisse uia.
talia caelestes fieri praeconia gaudent,
ut, sua quid ualeant numina, teste probent.
saepe leuant poenas ereptaque lumina reddunt,
cum bene peccati paenituisse uident.
paenitet, o si quid miserorum creditur ulli,
paenitet, et facto torqueor ipse meo.
cumque sit exilium, magis est mihi culpa dolori,
estque pati poenam, quam meruisse, minus,
ut mihi di faueant, quibus est manifestior ipse,
poena potest demi, culpa perennis erit.
mors faciet certe, ne sim, cum uenerit, exul:
ut non peccarim, mors quoque non faciet.
non igitur mirum, si mens mea tabida facta
de niue manantis more liquescit aquae,
estur ut occulta uitiata teredine nauis,

https://biblioteca-digitala.ro

Eu, iată,-n loc de sistru şi-n loc de flaut frigic[527],
Port numele cel sacru al ginţii lui Iùl.
Sunt prooroc. În lături! Eu vin cu cele sfinte!
Nu mie loc să-mi faceţi, ci unui mare zeu!
Am meritat mânia lui Cezar, am simţit-o,
Dar totuşi el primeşte închinăciunea mea.
Eu am văzut pe unul ce Isidei greşise
Mărturisind păcatu-i l-al Isidei[528] altar.
Cu-aceeaşi vină, altul, orbit fiind de dânsa,
Striga-n mijlocul străzii că bine i-a făcut!
Când îţi cunoşti păcatul, se bucură şi zeii,
Dând astfel mărturie cât de puternici sunt.
Ei îndulcesc pedeapsa, dau orbului lumina,
Când văd că păcătosul din suflet s-a căit.
Amară mi-i căinţa, amar îmi este chinul,
De mai puteţi voi crede pe-un om nefericit.
Ah! vina-mi e-o durere mai mare ca exilul[529].
Când ştii c-ai meritat-o, pedeapsa-i şi mai grea.
De-mi sunt prielnici zeii şi zeul cel de faţă,
Ei pot să-mi ia pedeapsa, dar vina mea-i în veac.
Va pune moartea capăt şi pribegiei mele,
Dar eu şi după moarte voi fi tot vinovat!
Nu vă miraţi, de-aceea, că inima-mi, secată
De-atâtea suferinţe, ca neaua s-a topit.
Cum găureşte cariul corabia stricată,

https://biblioteca-digitala.ro

aequorei scopulos ut cauat unda salis,
roditur ut scabra positum rubigine ferrum,
conditus ut tineae carpitur ore liber,
sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
fine quibus nullo conficiantur, habent.
nec prius hi mentem stimuli, quam uita relinquet,
quique dolet citius, quam dolor, ipse cadet.
hoc mihi si superi, quorum sumus omnia, credent,
forsitan exigua dignus habebor ope,
inque locum Scythico uacuum mutabor ab arcu;
plus isto, duri, si precer, oris ero.

https://biblioteca-digitala.ro

Cum valurile mării le macină pe stânci,
Cum fierul vechi îl roade rugina uricioasă,
Şi molia mănâncă volumul prăfuit,
Aşa fără-ncetare şi inima din mine
Mi-o roade suferinţa cea fără de sfârşit.
Da! chinurile mele pieri-vor după moarte:
Când n-o să mă mai doară, durerea va pieri.
De vor să-mi creadă zeii — în mâna lor noi suntem! -
De-un ajutor eu poate că tot m-oi bucura:
Voi fi mutat departe de sciţii cei cu arcuri.
Mai mult decât atâta, prea mult aş cuteza.

https://biblioteca-digitala.ro

II *[Fabio Maximo]*

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples
et geminas animi nobilitate genus,
qui nasci ut posses, quamuis cecidere trecenti,
non omnis Fabios abstulit una dies,
forsitan, haec a quo mittatur epistula, quaeras,
quisque loquar tecum, certior esse uelis.
ei mihi, quid faciam? uereor, ne nomine lecto
durus et auersa cetera mente legas.
uideris: audebo tibi me scripsisse fateri
.....
qui, cum me poena dignum grauiore fuisse
confitear, possum uix grauiora pati.
hostibus in mediis interque pericula uersor
[tamquam cum patria pax sit adempta mihi],
qui, mortis saeuo geminent ut uulnere causas,
omnia uipereo spicula felle linunt.
his eques instructus perterrita moenia lustrat
more lupi clausas circumeuntis oues,
et semel intentus neruo leuis arcus equino
uincula semper habens inresoluta manet.
tecta rigent fixis ueluti uelata sagittis,
portaque uix firma summouet arma sera.
adde loci faciem nec fronde nec arbore tecti,
et quod iners hiemi continuatur hiems.

https://biblioteca-digitala.ro

II [Către Fabius Maximus]

Tu, care porţi cu cinste un nume-aşa de mare
Şi prin a ta nobleţe mărirea i-o sporeşti,
Ca să te poţi tu naşte, chiar de-au căzut trei sute,
Toţi Fabii nu pieriră, o, Maxime,-ntr-o zi[530].
Tu poate-ntrebi această scrisoare de la cine-i
Şi vrei să ştii cu tine de vorbă cine stă.
Vai! ce să fac? Văzându-mi tu numele, mi-i teamă
Să n-o citeşti în silă, cu sufletu-mpietrit.
Dar, uite-te, mă-ncumet să-ţi spun că eu ţi-am scris-o,
Şi că jelesc într-însa nenorocirea mea. *
Eu, care meritasem o şi mai grea pedeapsă,
Mai mult decât atâta să sufăr nu mai pot.
Aici stau între duşmani, încins tot de primejdii.
Cum? trebuia cu ţara şi pacea să mi-o pierd?
Ca ei să facă moartea mai crudă, mai cumplită,
Cu fiere de şerpoaică îşi ung a' lor săgeţi,
Şi, înarmaţi cu ele, dau zidului târcoale,
Cum dă târcoale lupul în jurul unui ţarc.
Când arcul şi-l încoardă cu struna cea făcută
Din păr de cal, tot timpul rămâne-aşa, întins.
Ca parii stau pe case săgeţile înfipte,
Abia ne mai păzeşte zăvorul de la porţi!
Dar locul cum arată! Nu-i frunză, nu e arbor,
Şi iarnă după iarnă urmează ne-ntrerupt.

* Versul nu apare în ediţia latină. Traducătorul român a urmat variante de manuscris: *Audeo et propriis ingemuisse malis.*

https://biblioteca-digitala.ro

hic me pugnantem cum frigore cumque sagittis
cumque meo fato quarta fatigat hiems.
fine carent lacrimae, nisi cum stupor obstitit illis,
et similis morti pectora torpor habet.
felicem Nioben, quamuis tot funera uidit,
quae posuit sensum saxea facta mali.
uos quoque felices, quarum clamantia fratrem
cortice uelauit populus ora nouo.
ille ego sum, lignum qui non admittor in ullum;
ille ego sum, frustra qui lapis esse uelim.
ipsa Medusa oculis ueniat licet obuia nostris,
amittet uires ipsa Medusa suas.
uiuimus, ut numquam sensu careamus amaro,
et grauior longa fit mea poena mora,
sic inconsumptum Tityi semperque renascens
non perit, ut possit saepe perire, iecur.
at, puto, cum requies medicinaque publica curae
somnus adest, solitis nox uenit orba malis:
somnia me terrent ueros imitantia casus,
et uigilant sensus in mea damna mei.
aut ego Sarmaticas uideor uitare sagittas,
aut dare captiuas ad fera uincla manus,
aut, ubi decipior melioris imagine somni,
aspicio patriae tecta relicta meae;
et modo uobiscum, quos sum ueneratus, amici,

https://biblioteca-digitala.ro

De patru ierni acuma mă lupt cu frigul iernii[531],
Cu-a getului săgeată, cu tristul meu destin.
Şi plânsetul mi-l curmă doar numai amorţeala,
Asemenea cu moartea, ce-ngheaţă pieptul meu.
Ferice de Niobe! Văzând atâta moarte,
În stâncă prefăcută, simţirea şi-a pierdut[532].
Ferice voi, de-asemeni, care, jelind un frate,
V-aţi îmbrăcat pe vremuri în scoarţa unor plopi[533]!
Eu, numai, într-un arbor, vai! nu mă pot preface:
Un stei de piatră rece zadarnic vreau să fiu!
De-ar fi chiar şi Meduza în calea mea să iasă,
Şi-ar pierde şi Meduza pe loc puterea ei[534].
Trăiesc, ca-n veci să sufăr durerea mea amară,
Şi chinul meu cu timpul se face tot mai greu:
Tot astfel şi ficatul lui Titiu-n veci renaşte[535],
Nu piere niciodată, spre a pieri mereu.
Şi crezi că noaptea vine să-mi curme suferinţa?
Că somnul dă odihnă sărmanului meu trup?
O! nu! cumplite visuri atunce mă-nspăimântă,
Simţirile-mi ş-atunce veghează chinul meu,
Ori mă feresc, în visu-mi, de-a' geţilor săgete,
Ori mâinile în lanţuri visez că mi le pun.
Iar când mă-ngână somnul cu visuri mai frumoase,
Văd casa mea din ţara pe care n-o mai am.
Vorbesc cu voi, amicii, cărora v-am dat cinste,

https://biblioteca-digitala.ro

et modo cum cara coniuge multa loquor.
sic, ubi percepta est breuis et non uera uoluptas,
peior ab admonitu fit status ipse boni.
siue dies igitur caput hoc miserabile cernit,
siue pruinosi Noctis aguntur equi,
sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
ignibus admotis ut noua cera solet.
saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
ne mea Sarmaticum contegat ossa solum,
cum subit, Augusti quae sit clementia, credo
mollia naufragiis litora posse dari;
cum uideo quam sint mea fata tenacia, frangor,
spesque leuis magno uicta timore cadit;
nec tamen ulterius quicquam speroue precorue,
quam male mutato posse carere loco,
aut hoc aut nihil est, pro me temptare modeste
gratia quod saluo uestra pudore queat.
suscipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
difficilis causae mite patrocinium.
est mala, confiteor, sed te bona fiet agente:
lenia pro misera fac modo uerba fuga.
nescit enim Caesar, quamuis deus omnia norit,
ultimus hic qua sit condicione locus,
magna tenent illud numen molimina rerum,
haec est caelesti pectore cura minor,

https://biblioteca-digitala.ro

Cu scumpa mea soţie, ah! câte nu vorbesc!
Aşa, după o scurtă plăcere-nchipuită,
Trecuta fericire mă chinuie mai rău.
Ori noaptea cea brumată îşi mână telegarii,
Ori ziua vede încă pe-un om făr' de noroc,
De chinul meu cel veşnic, ah! pieptu-mi se topeşte,
Cum se topeşte ceara cea nouă lângă foc.
Îmi cer adese moartea şi iar nu vreau să vie,
Spre-a nu-mi rămâne trupul în geticul pământ.
Când mă gândesc la marea lui August îndurare,
Un ţărm mai blând pe lume eu cred că-mi poate da.
Când văd prigoana sorţii, ah! inima-mi se frânge:
Nici licăr de speranţă eu nu mai pot avea.
Dar eu nu sper nimica mai mult, n-am altă rugă,
Decât să-mi schimbe locul, oricât ar fi de rău.
Cu trecerea ta mare, poţi încerca aceasta
Cu cumpăt şi măsură, aceasta, ori. . . nimic!
O, Maxime, tu floarea romanei elocvenţe,
Dă unei pricini grele tot ajutorul tău!
E grea, o spun eu însumi, dar tu vei câştiga-o.
Tu pune-o vorbă bună pentr-un sărman proscris!
Nu ştie Cezar — totuşi un zeu le ştie toate[536]! —
Aici, în fundul lumii, ce viaţă poţi să duci.
El are griji, nu glumă! Un zeu aşa de mare!
La mintea lui cerească n-ajunge păsul meu.

https://biblioteca-digitala.ro

nec uacat, in qua sint positi regione Tomitae,
quaerere [finitimo uix loca nota Getae],
aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres
cultaque Oresteae Taurica terra deae,
quaeque aliae gentes, ubi frigore constitit Hister,
dura meant celeri terga per amnis equo.
maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curat,
Roma, nec Ausonii militis arma timet.
dant illis animos arcus plenaeque pharetrae
quamque libet longis cursibus aptus equus,
quodque sitim didicere diu tolerare famemque,
quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
ira uiri mitis non me misisset in istam,
si satis haec illi nota fuisset humus,
nec me nec quemquam Romanum gaudet ab hoste
[meque minus, uitam cui dedit ipse] capi.
noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu:
nil opus est ullis in mea fata Getis.
sed neque, cur morerer, quicquam mihi comperit actum,
et minus infestus, quam fuit, esse potest.
tum quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coegi;
paene etiam merito parcior ira meo est.
di faciant igitur, quorum iustissimus ipse est,
alma nihil maius Caesare terra ferat,
utque diu sub eo, sic sit sub Caesare semper,

https://biblioteca-digitala.ro

El n-are timp să-ntrebe nici unde-s tomitanii,
Pe care-abia-i cunoaşte chiar getul cel vecin,
Şi nici ce fac sarmaţii, ce fac iazigii aprigi
Şi oamenii din ţara pe unde-a fost Orest[537],
Nici celelalte ginte, ce vin, când Istru-ngheaţă,
Pe-a râului spinare, cu caii lor cei iuţi.
De tine-aceste hoarde, o! Roma mea frumoasă,
N-au frică, nici de arma soldatului roman,
Căci ele cred în arcuri şi-n cucurele pline[538]
Şi-n caii, care, sprinteni, pustiului s-aştern;
Şi ele ştiu să rabde de foame şi de sete:
De le-ar goni un duşman, el n-ar avea ce bea.
De cunoştea-mpăratul cel blând această ţară,
N-aş mai fi fost aice de dânsul alungat.
El nu vrea doar să vadă romani căzuţi la duşman,
Şi mai puţin pe mine, cui viaţa mi-a lăsat.
El n-a vrut să mă piardă: c-un semn putea s-o facă!
Ş-acuma e nevoie să mor ucis de geţi?
Doar n-a aflat de mine că-s vrednic iar de moarte,
Şi poate-acum să fie mai blând decât a fost.
Chiar ce-a făcut atunce, eu l-am silit să facă,
Ş-a fost mai bun cu mine decât am meritat.
Ah! facă zeii — Cezar e cel mai drept dintr-înşii —
Nimic să nu se nască mai mare decât el!
Şi multă vreme lumea sub Cezar să mai fie

https://biblioteca-digitala.ro

perque manus huius tradita gentis eat.
at tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
iudice pro lacrimis ora resolue meis.
non petito bene sit, sed uti male tutius, utque
exilium saeuo distet ab hoste meum,
quamque dedere mihi praesentia numina uitam,
non adimat stricto squalidus ense Getes.
denique, si moriar, subeam pacatius aruum,
ossa nec a Scythica nostra premantur humo,
nec male compositos, ut scilicet exule dignum,
Bistonii cineres ungula pulset equi,
et ne, si superest aliquid post funera sensus,
terreat et manes Sarmatis umbra meos.
Caesaris haec animum poterant audita mouere,
Maxime, mouissent si tamen ante tuum.
uox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
auxilio trepidis quae solet esse reis,
adsuetaque tibi doctae dulcedine linguae
aequandi superis pectora flecte uiri.
non tibi Theromedon crudusque rogabitur Atreus,
quique suis homines pabula fecit equis,
sed piger ad poenas princeps, ad praemia uelox,
quique dolet, quotiens cogitur esse ferox;
qui uicit semper, uictis ut parcere posset,
clausit et aeterna ciuica bella sera,

https://biblioteca-digitala.ro

Şi de la el să treacă la cei din neamul său!
Pe-un jude bun ca dânsul, cum l-am ştiut eu însumi,
Înduplecă-l cu vorba să şteargă plânsul meu!
Să-i ceri un loc mai sigur, chiar rău de-ar fi să fie,
Să-i ceri să fiu departe de duşmanul cel crud,
Şi viaţa-mi, dăruită de zeii cei prielnici,
Să nu mi-o ieie getul barbar cu spada lui;
De mor, să am deasupra o glie liniştită,
Să nu-mi apese trupul al Sciţiei pământ,
Nici oasele-mi zvârlite pe câmp să nu le calce
Copita blestemată a calului biston[539],
Nici, dacă după moarte mai este vreo simţire,
Să-mi înspăimânte manii o umbră de sarmat!
Îl pot aceste toate înduioşa pe Cezar,
Dar să te-nduioşeze pe tine mai întâi[540]!
Te rog, dar, îmblânzeşte urechile auguste
Cu glasul tău, ce-ajută pe bieţii vinovaţi!
Cu docta elocvenţă, cu limba ta cea dulce,
Tu inima i-o moaie divinului bărbat!
Nu rogi pe sângerosul Atreu[541], pe Teromedon[542],
Pe cel ce dete carne de om la caii săi:
Zăbavnic la osândă şi iute la răsplată,
Cezarul varsă lacrimi silit să fie crud,
Războaiele civile el le-a-ncuiat în templu[543]
Şi-nvinse, ca să poată cruţa pe cei învinşi!

https://biblioteca-digitala.ro

multa metu poenae, poena qui pauca coercet,
et iacit inuita fulmina rara manu.
ergo tam placidas orator missus ad aures,
ut propior patriae sit fuga nostra, roga.
ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
inter conuiuas mensa uidere tuos,
ille ego, qui duxi uestros Hymenaeon ad ignes,
et cecini fausto carmina digna toro,
cuius te solitum memini laudare libellos
exceptis domino qui nocuere suo,
cui tua nonnumquam miranti scripta legebas,
ille ego, de uestra cui data nupta domo est.
hanc probat et primo dilectam semper ab aeuo
est inter comites Marcia censa suas,
inque suis habuit matertera Caesaris ante,
quarum iudicio siqua probata, proba est.
ipsa sua melior fama laudantibus istis
Claudia diuina non eguisset ope.
nos quoque praeteritos sine labe peregimus annos:
proxima pars uitae transilienda meae.
sed, de me ut sileam, coniunx mea sarcina uestra est:
non potes hanc salua dissimulare fide,
confugit haec ad uos, uestras amplectitur aras
[iure uenit cultos ad sibi quisque deos],
flensque rogat, precibus lenito Caesare uestris
busta sui fiant ut propiora uiri.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu frica de pedeapsă mai mult el pedepseşte
Şi fără voie-aruncă un fulger uneori[544].
Tu, dar, te du la omul ce-ascultă cu blândeţe,
Şi roagă-l mai aproape s-aduc-un exilat!
Eu sunt acela care te-am onorat pe tine:
La masa ta festivă ades eram şi eu;
Tot eu în versuri demne de nunta-ţi fericită,
Cu faclele aprinse, chemai pe Himeneu[545].
Tu lăudai, ştiu bine, şi scrierile mele,
Afară doar de-acele ce mie mi-au stricat,
Şi mă-ncântai adese pe mine cu-ale tale;
Şi eu din casa voastră soţie mi-am luat[546].
Iar Marcia[547] pe dânsa o laudă, iubind-o
De când era copilă: ea este soaţa ei.
În casă şi mătuşa lui Cezar a avut-o[548]:
De-o laudă chiar ele, e şi de lăudat.
De-o lăudau tot ele pe Claudia, aceasta
N-ar fi avut nevoie de ajutor divin[549].
Ah! anii mei pe vremuri trecură fără pată,
Dar despre cei din urmă eu trebuie să tac.
Femeia mea acuma e dată-n grija voastră:
Eşti om onest şi nu poţi în lături să te dai.
La voi aleargă dânsa şi la altarul vostru,
Căci fiecare vine la zeii închinaţi.
S-aducă mai aproape mormântul meu de Roma
În lacrimi ea vă roagă pe Cezar să-l rugaţi.

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Rufino]*

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem,
qui miser est ulli si suus esse potest,
reddita confusae nuper solacia menti
auxilium nostris spemque tulere malis;
utque Machaoniis Poeantius artibus heros
lenito medicam uulnere sensit opem,
sic ego mente iacens et acerbo saucius ictu
admonitu coepi fortior esse tuo,
et iam deficiens sic ad tua uerba reuixi,
ut solet infuso uena redire mero.
non tamen exhibuit tantas facundia uires,
ut mea sint dictis pectora sana tuis.
ut multum demas nostrae de gurgite curae,
non minus exhausto quod superabit erit.
tempore ducetur longo fortasse cicatrix:
horrent admotas uulnera cruda manus.
non est in medico semper, releuetur ut aeger:
interdum docta plus ualet arte malum,
cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus
ad Stygias certo limite ducat aquas;
afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
sanabit nulla uulnera cordis ope;
tollere nodosam nescit medicina podagram,
nec formidatis auxiliatur aquis:

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Către Rufinus]*

Prietenul Ovidiu, Rufine[550], te salută,
De-ţi poate fi prieten un biet nenorocit.
Prea bunele-ţi cuvinte, trimise mai deunăzi,
Au dat durerii mele speranţă ş-ajutor.
Cum Filoctet[551] eroul văzutu-s-a, pe vremuri,
De arta lui Mahaon[552] la rană vindecat,
Cu inima înfrântă de rana mea cumplită,
Am prins şi eu putere, de tine-mbărbătat.
Muream! A' tale vorbe mi-au dat din nou viaţă:
Îţi bate vâna iară, când ai sorbit din vin!
Dar ele nu-mi dădură putere-aşa de mare,
Încât de-a' tale vorbe să fiu şi vindecat.
Chiar mult să iai din marea de chinuri ce mă-neacă,
Şi tot nu s-ar cunoaşte dintr-însa c-ai luat.
Ah! rana mea cu timpul se va închide poate,
Dar ea se înfioară atunci când o atingi.
Nici medicul nu-ndreaptă pe bolnav totdeauna:
Ades mai tare-i boala decât e arta lui.
Tu vezi doar că, din pieptul plăpând când iese sânge,
Te duci — şi drumu-i sigur!—pe-al Stixului tărâm.
Şi Esculap[553] el însuşi, cu ierburile-i sfinte,
O inimă rănită nu poate lecui.
Nu poate medicina să vindece podagra,
Nici pe bolnavii care de apă se-ngrozesc.

https://biblioteca-digitala.ro

cura quoque interdum nulla medicabilis arte est,
aut, ut sit, longa est extenuanda mora,
cum bene firmarunt animum praecepta iacentem,
sumptaque sunt nobis pectoris arma tui,
rursus amor patriae ratione ualentior omni,
quod tua fecerunt scripta, retexit opus,
siue pium uis hoc seu uis muliebre uocari,
confiteor misero molle cor esse mihi.
non dubia est Ithaci prudentia, sed tamen optat
fumum de patriis posse uidere focis.
nescioqua natale solum dulcedine cunctos
ducit, et inmemores non sinit esse sui.
quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
huc tamen ex ista barbarus urbe fugit.
cum bene sit clausae cauea Pandione natae,
nititur in siluas illa redire suas.
adsuetos tauri saltus, adsueta leones
[nec feritas illos impedit] antra petunt.
tu tamen exilii morsus e pectore nostro
fomentis speras cedere posse tuis:
effice, uos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
talibus ut leuius sit caruisse malum.
at, puto, qua genitus fueram, tellure carenti
in tamen humano contigit esse loco:
orbis in extremi iaceo desertus harenis,

https://biblioteca-digitala.ro

Adese nici mâhnirea s-o vindeci nu se poate:
Doar timpul, numai timpul o poate alina.
Vai! sfaturile tale abia mă întărise,
Abia luasem scutul pe care mi l-ai dat,
Când dragostea de ţară[554], mai tare decât toate,
Tot ce-a făcut scrisoarea pe loc a destrămat.
Că-i dragoste de ţară, că-i fire de femeie,
Mărturisesc pe faţă: de inimă sunt slab.
Era-nţelept Ulise[555]! Dar cât dorea-nţeleptul
Să vadă măcar fumul ieşind din vatra sa!
Cu ce-i vrăjeşte oare pe toţi pământul ţării,
De nu-l mai poate nimeni de-a pururea uita[556]?
Ce bine e la Roma! ce rău în frigul scitic!
Şi totuşi, de la Roma barbarul fuge-aici.
Chiar bine-n colivie să-i fie filomelei[557],
Tot în păduri să zboare o mână dorul ei.
Un taur la păşunea obişnuită trage,
Un leu la vizuină. Şi tu acuma vrei
Ca balsamele tale durerea să-mi alunge
Din inimă, durerea exilului amar?
Mai bine voi să nu-mi fiţi aşa de dragi prieteni,
Ca eu de lipsa voastră să sufăr mai puţin!
Măcar, gonit din ţara în care mă născusem,
Să fi avut eu parte de-un loc mai omenos!
Dar, nu! în fundul lumii eu zac, pe prundul mării.

https://biblioteca-digitala.ro

fert ubi perpetuas obruta terra niues.
non ager hic pomum, non dulces educat uuas,
non salices ripa, robora monte, uirent.
[neue fretum laudes terra magis, aequora semper
uentorum rabie solibus orba tument.]
quocumque aspicias, campi cultore carentes
uastaque, quae nemo uindicat, arua iacent.
hostis adest dextra laeuaque a parte timendus
uicinoque metu terret utrumque latus:
altera Bistonias pars est sensura sarisas,
altera Sarmatica spicula missa manu.
i nunc et ueterum nobis exempla uirorum,
qui forti casum mente tulere, refer,
et graue magnanimi robur mirare Rutili
non usi reditus condicione dati:
Smyrna uirum tenuit, non Pontus et hostica tellus,
paene minus nullo Smyrna petenda loco.
non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus,
legit enim sedes, Attica terra, tuas.
arma Neoclides qui Persica contudit armis
Argolica primam sensit in urbe fugam.
pulsus Aristides patria Lacedaemona fugit,
inter quas dubium, quae prior esset, erat.
caede puer facta Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.

https://biblioteca-digitala.ro

În veşnică zăpadă de-a pururi îmbrăcat.
Nici pomi nu cresc pe-aice, nici viţa cea de vie;
Stejari la munte, sălcii pe maluri nu-nverzesc.
De laudă nici marea nu este: fără soare,
În veci de-un vânt sălbatic noianu-i vânzolit.
Oriunde-ntorci privirea, paragină-i pământul,
Câmpie fără margini şi fără de stăpân!
Din dreapta şi din stânga pândeşte-un duşman groaznic:
De-a lui vecinătate tot locu-i spăimântat.
Bistonicele suliţi împroaşcă dintr-o parte,
Din cealaltă sarmaţii arunc-a' lor săgeţi.
Acuma hai şi-mi spune ce oameni din vechime
Au suferit exilul cu suflet de bărbat!
Poţi admira tăria de suflet la Rutiliu[558]:
El nu s-a-ntors acasă când voie i s-a dat,
Ci a rămas la Smirna, cetatea mult dorită.
Şi nu în Pont ca mine şi pe-un pământ barbar.
N-a plâns nici Diogene, gonit de la Sinope[559]:
EI şi-a ales Atena locaş pentru exil!
Întâi gustă exilul la Argos Temistocle[560],
Cel ce-a zdrobit cu arma persanele oştiri.
Din ţară Aristide[561] a fost gonit la Sparta,
Şi nu se ştie: unde mai bine i-ar fi fost?
După omor, Patroclu[562], copil, de la Opunta[563]
Ca oaspe-a' lui Ahile, în Ftia[564] a venit.

https://biblioteca-digitala.ro

exul ab Haemonia Pirenida cessit ad undam,
quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.
liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
poneret ut muros in meliore loco.
uenit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus,
et Teucrum Veneri grata recepit humus,
quid referam ueteres Romanae gentis, apud quos
exulibus tellus ultima Tibur erat?
persequar ut cunctos, nulli datus omnibus aeuis
tam procul a patria est horridiorue locus.
quo magis ignoscat sapientia uestra dolenti,
quod facit ex dictis non ita multa tuis.
nec tamen infitior, si possint nostra coire
uulnera, praeceptis posse coire tuis:
sed uereor, ne me frustra seruare labores,
nec iuuor admota perditus aeger ope.
nec loquor haec, quia sit maior prudentia nobis;
sed sum, quam medico, notior ipse mihi.
ut tamen hoc ita sit, munus tua grande uoluntas
ad me peruenit, consuliturque boni.

https://biblioteca-digitala.ro

Tesalianul care dusese nava sfântă
Spre Colchis, în urgie se duse la Corint[565].
Agenoridul Cadmus a părăsit Sidonul,
Ca să ridice ziduri într-un ţinut mai bun[566],
Iar la Adrast ajunse Tideu, gonit din ţară[567],
Şi Teucer în Cipru, pe-al Venerei pământ[568].
Ce să mai spun de vechii eroi ai ginţii noastre?
Pe vremea lor, exilul era pân'la Tibur[569]!
Pe toţi să-i număr, nimeni n-avu, şi niciodată,
Un loc aşa departe, aşa de-ngrozitor.
A ta înţelepciune să ierte, dar, durerea
Acelui ce nu trage folos din sfatul tău!
Nu zic că, dacă rana-mi s-ar mai putea închide,
Cu sfaturile tale nu s-ar închide ea,
Dar mie-mi este teamă că te munceşti zadarnic,
Şi că-i pierdut bolnavul pe care vrei să-l scapi.
N-o spun fiindcă mintea mi-ar fi cumva mai bună,
Dar eu decât un medic mai bine mă cunosc,
Oricum ar fi să fie, a ta bunăvoinţă
Un mare dar îmi este, şi mult o preţuiesc.

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Uxori]*

Iam mihi deterior canis aspergitur aetas,
iamque meos uultus ruga senilis arat,
iam uigor et quasso languent in corpore uires,
nec iuueni lusus qui placuere iuuant,
nec, si me subito uideas, agnoscere possis:
aetatis facta est tanta ruina meae.
confiteor facere hoc annos, sed et altera causa est,
anxietas animi continuusque labor,
nam mea per longos si quis mala digerat annos,
crede mihi, Pylio Nestore maior ero.
cernis ut in duris [et quid boue firmius?] aruis
fortia taurorum corpora frangat opus,
quae numquam uacuo solita est cessare nouali,
fructibus adsiduis lassa senescit humus.
occidet, ad circi siquis certamina semper
non intermissis cursibus ibit equus.
firma sit illa licet, soluetur in aequore nauis,
quae numquam liquidis sicca carebit aquis.
me quoque debilitat series inmensa malorum,
ante meum tempus cogit et esse senem.
otia corpus alunt, animus quoque pascitur illis;
inmodicus contra carpit utrumque labor.
aspice, in has partis quod uenerit Aesone natus,
quam laudem a sera posteritate ferat.

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Către soție]*

Oloaga bătrâneţe s-apropie de-acuma,
Mi-s tâmplele-nflorite, zbârcit al meu obraz,
Şi trupul meu e lânced, eu nu mai am putere,
A' tinereţii jocuri nu mă desfată azi.
De m-ai vedea deodată, nu m-ai putea cunoaşte
Risipa vieţii mele aşa de mare e!
Aceasta o fac anii, o ştiu, dar mai lucrează
Şi munca necurmată şi chinul sufletesc.
De-ai număra, nu anii, ci chinurile mele,
Aş fi chiar decât Nestor din Pilos mai bătrân[570]!
Ia uite pe ogoare cum munca stoarce boii
De vlagă, — şi mai tare ce e decât un bou? —
Un loc ce nu se lasă pârloagă niciodată
Şi necurmat rodeşte rămâne fără rod.
Şi va pieri fugarul ce-aleargă la întreceri
În circ, fără-ncetare; pieri-va istovit.
Corabia netrasă pe mal, să se mai zvânte,
Pe valuri se destramă, oricât de tare-ar fi.
Slăbit şi eu sunt astăzi de-atâtea suferinţe
Vai mie! şi-nainte de vreme-mbătrânit.
Repaosul nutreşte şi sufletul şi trupul,
Dar munca fără cumpăt le mistuie cumplit[571].
Fiindcă-n aste locuri veni cândva Iason[572],
Urmaşii până astăzi îl laudă pe el.

https://biblioteca-digitala.ro

at labor illius nostra leuiorque minorque est,
si modo non uerum nomina magna premunt.
ille est in Pontum Pelia mittente profectus,
qui uix Thessaliae fine timendus erat:
Caesaris ira mihi nocuit, quem solis ab ortu
solis ad occasus utraque terra tremit.
iunctior Haemonia est Ponto, quam Roma, Sinistro,
et breuius, quam nos, ille peregit iter.
ille habuit comites primos telluris Achiuae,
at nostram cuncti destituere fugam.
nos fragili ligno uastum sulcauimus aequor,
quae tulit Aesoniden, sacra carina fuit.
nec mihi Tiphys erat rector, nec Agenore natus
quas fugerem docuit quas sequererque uias.
illum tutata est cum Pallade regia Iuno:
defendere meum numina nulla caput,
illum furtiuae iuuere Cupidinis artes,
quas a me uellem non didicisset Amor.
ille domum rediit: nos his moriemur in aruis,
perstiterit laesi si grauis ira dei.
durius est igitur nostrum, fidissima coniunx,
illo, quod subiit Aesone natus, opus,
te quoque, quam iuuenem discedens Vrbe reliqui,
credibile est nostris insenuisse malis.
o ego di faciant talem te cernere possim,

https://biblioteca-digitala.ro

Dar dac-un nume mare nu-ntunec-adevărul,
Isprava lui mai mică decât a mea a fost.
Pe el în Pont, aice, l-a fost trimis Pelias[573],
Stăpân numa-n hotarul Tesaliei temut,
Pe mine, vai! mânia Cezarului, de care
Se teme şi apusul ş-al lumii răsărit.
De Pont e mai aproape Tesalia[574] ca Roma,
Şi el făcu o cale mai scurtă ca a mea.
El a avut tovarăşi pe capii aheimii:
De mine-ai mei prieteni cu toţii au fugit.
Eu am brăzdat noianul c-un vas aşa de şubred:
Pe Esonid[575] îl duse pe mări o navă grea.
Cârmaci n-avui pe Tifis[576]; Fineu nu-mi spuse mie
Ce drum să iau încoace, ce drum să ocolesc[577].
Atena şi Junona l-au apărat pe dânsul,
Dar niciun zeu nu stete în ajutorul meu.
Pe dânsu-l ocrotiră a' dragostei tertipuri,
Pe care pentru alţii de nu le-aş mai fi scris!
El s-a întors acasă: eu voi muri aice
De-o să mai ţie încă mânia unui zeu.
Vezi dar: a mea povară, crezuta mea soţie,
Mai grea-i decât aceea pe care-a dus-o el.
Pe tine-n floarea vieţii la Roma te lăsasem:
A' mele suferinţe te-or fi îmbătrânit!
Ah! de-aş putea chiar astfel să te mai văd pe tine

https://biblioteca-digitala.ro

caraque mutatis oscula ferre comis,
amplectique meis corpus non pingue lacertis,
et 'gracile hoc fecit' dicere 'cura mei'.
et narrare meos flenti flens ipse labores,
sperato numquam conloquioque frui,
turaque Caesaribus cum coniuge Caesare digna,
dis ueris, memori debita ferre manu.
Memnonis hanc utinam lenito principe mater
quam primum roseo prouocet ore diem.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi pe obrajii veştezi duios să te sărut,
Şi trupul tău suleget[578] să-l mai cuprind în braţe,
Zicându-mi: «Suferinţa suleget l-a făcut».
Noi amândoi am plânge, ţi-aş spune-a' mele chinuri,
Am sta noi doi de vorbă, cum n-aş mai fi crezut,
Şi Cezarilor noştri şi-mpărătesei noastre,
Ca unor zei aievea, tămâie le-am jertfi.
Ah! Cezar de se-mbună, cu rumena ei faţă,
Aducă-mi Aurora[579] mai iute-această zi!

https://biblioteca-digitala.ro

V [Cottae Maximo]

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
ut sua uerba legas, Maxime, Naso rogat.
in quibus ingenium desiste requirere nostrum,
nescius exilii ne uideare mei.
cernis, ut ignauum corrumpant otia corpus,
ut capiant uitium, ni moueantur, aquae,
et mihi siquis erat ducendi carminis usus,
deficit, estque minor factus inerte situ.
haec quoque, quae legitis [si quid mihi, Maxime, credis],
scribimus inuita uixque coacta manu.
non libet in talis animum contendere curas,
nec uenit ad duros Musa uocata Getas.
ut tamen ipse uides, luctor deducere uersum,
sed non fit fato mollior ille meo.
cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno
me quoque, qui feci, iudice digna lini.
nec tamen emendo; labor hic quam scribere maior,
mensque pati durum sustinet aegra nihil.
scilicet incipiam lima mordacius uti,
et sub iudicium singula uerba uocem:
torquet enim Fortuna parum, nisi Lixus in Hebrum
confluat et frondes Alpibus addat Atho.
parcendum est animo miserabile uulnus habenti:
subducunt oneri colla perusta boues.

https://biblioteca-digitala.ro

V [Către Cotta Maximus]

Ovidiu, care-odată ţi-a fost un bun prieten[580],
Distihurile-aceste te roagă să-i citeşti.
Nu căuta în ele talentu-mi de-altădată,
Spre-a nu părea că nu ştii nimic de-al meu exil.
Când stă în nelucrare, se leneveşte corpul,
Dar apa se preface când curge ne-ncetat.
Şi eu, dacă la versuri avui vreo-ndemânare,
Nemaiscriind nimica, de scris m-am dezvăţat.
Chiar versurile-aceste când eu le scriu, mă crede,
Abia îmi merge mâna şi trebuie s-o-ndemn.
La munca asta mintea-mi nu vrea să se mai deie,
Şi Muza mea nu vine la geţii cei barbari.
Mă lupt, vezi bine, totuşi, să fac şi nişte versuri,
Dar ele nu-s mai bune decât destinul meu.
Ruşine mi-i de ele când le citesc: eu însumi
Le judec şi văd însumi că-s vrednice de şters.
Dar nu le-ndrept, căci munca aceasta-i şi mai mare,
Şi mintea mea bolnavă nu rabdă munca grea.
Ce? Nu cumva m-oi pune distihul să mi-l pieptăn
Şi fiecare vorbă s-o cântăresc din nou?
Nu mi-i destul ce sufăr? în Hebru[581] să se verse
Şi Lisus[582]? Vrei s-adaugi şi Atosul[583] la Alpi?
Când inima-i rănită, ea trebuie cruţată:
Din jug se scoate boul cu gâtul ros de jug.

https://biblioteca-digitala.ro

at, puto, fructus adest, iustissima causa laborum,
et sata cum multo fenore reddit ager:
tempus ad hoc nobis, repetas licet omnia, nullum
profuit [atque utinam non nocuisset] opus,
cur igitur scribam, miraris? miror et ipse,
et tecum quaero saepe, quid inde petam.
an populus uere sanos negat esse poetas,
sumque fides huius maxima uocis ego,
qui, sterili totiens cum sim deceptus ab aruo,
damnosa persto condere semen humo?
scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
tempus et adsueta ponere in arte iuuat.
saucius eiurat pugnam gladiator, et idem
inmemor antiqui uulneris arma capit;
nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis,
et ducit remos, qua modo nauit, aqua.
sic ego constanter studium non utile seruo,
et repeto, nollem quas coluisse, deas.
quid potius faciam? non sum, qui segnia ducam
otia: mors nobis tempus habetur iners.
nec iuuat in lucem nimio marcescere uino,
nec tenet incertas alea blanda manus.
cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
quo ponam uigilans tempora longa modo?
moris an oblitus patrii contendere discam

https://biblioteca-digitala.ro

Dar poate trag foloase din operele mele,
Şi ţarina-mi rodeşte cu vârf şi îndesat?
Niciuna până astăzi —- gândeşte-te la toate! —
Nu mi-a adus foloase. De nu mi-ar fi stricat!
De ce mai scriu atunce? Mă mir şi eu ca tine
Şi mă întreb adese: cu ce m-aleg de-aici?
Să fie drept ce spune poporul că poeţii
Nu-s teferi? Şi eu însumi dovada să i-o fac?
Eu, care-arunc sămânţa în ţarina cea stearpă,
Deşi ea pân-acuma ades m-a înşelat?
Tot omul îndrăgeşte ce-i place lui să facă
Şi timpul şi-l petrece cu meşteşugul lui.
Rănit, gladiatorul îşi blestemă arena:
Uitând de rana veche, ia armele din nou!
Naufragiatul jură să nu mai vadă marea,
Şi iar vâsleşte-n apa în care-a înotat.
Mă ţin şi eu acuma de stearpa meserie,
De Muzele la care nu m-aş mai fi-nchinat!
Ce pot să fac eu alta? Să stau în lenevire?
Dar pentru mine-i moarte nimica să nu fac.
Nu-mi place până-n ziuă s-o duc într-o beţie,
Cu mâna tremurândă nici zarul să-l arunc.
Când somnului dau timpul pe care-l cere trupul,
Cum să-mi petrec al zilei îndelungat răstimp?
Să-nvăţ a-ntinde arcul sarmatului şi-a duce

https://biblioteca-digitala.ro

Sarmaticos arcus, et trahar arte loci?
hoc quoque me studium prohibent adsumere uires,
mensque magis gracili corpore nostra ualet.
cum bene quaesieris, quid agam, magis utile nil est
artibus his, quae nil utilitatis habent.
consequor ex illis casus obliuia nostri:
hanc messem satis est si mea reddit humus.
gloria uos acuat, uos, ut recitata probentur
carmina, Pieriis inuigilate choris.
quod uenit ex facili, satis est componere nobis,
et nimis intenti causa laboris abest.
cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
an uerear, ne non approbet illa Getes?
forsitan audacter faciam, sed glorior Histrum
ingenio nullum maius habere meo.
hoc, ubi uiuendum est, satis est si consequor aruo
inter inhumanos esse poeta Getas.
quo mihi diuersum fama contendere in orbem?
quem Fortuna dedit, Roma sit ille locus.
hoc mea contenta est infelix Musa theatro:
sic merui, magni sic uoluere dei.
nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
quo Boreas pinna deficiente uenit.
diuidimur caelo, quaeque est procul urbe Quirini,
aspicit hirsutos comminus Vrsa Getas.

https://biblioteca-digitala.ro

Viaţa cea de-aice, uitând de ţara mea?
Aceasta nu mă iartă puterile-a o face,
Mai mult îmi poate mintea, mi-i trupul mai plăpând.
Nimic, de cauţi bine, mai de folos nu-mi este,
Decât tot poezia cea fără de folos!
Din ea m-aleg cu-atâta, că-mi uit nenorocirea;
De pot culege roadă aceasta,-s mulţumit.
Voi să culegeţi lauri! voi să chemaţi pe Muze
În nopţile de veghe, de glorie-mboldiţi!
Mă mulţumesc, eu unul, cu ce pot scrie lesne
Şi n-am de ce acuma prea mult să mă muncesc.
De ce a' mele versuri cu trudă să le pieptăn?
La geţi n-au să le placă? De asta să mă tem?
Prea mult cutez eu, poate, dar mă fălesc că Istrul
Mai mare decât mine nu are alt talent!
Şi mi-i destul că-n locul în care-mi duc viaţa,
Aice, între geţii sălbatici, sunt poet!
Ce-aş câştiga să-mi caut în altă lume faima?
Azi Roma mea e locul ce soarta mi l-a dat.
Mi-i mulţumită Muza cu teatrul cel de-aice:
Aşa voiră zeii, aşa am meritat!
Nici cred că pot ajunge la voi a' mele versuri:
Şi crivăţul acolo ajunge ostenit!
Un cer întreg la mijloc! Şi Ursa e departe
De Roma, dar aproape de getul cel cumplit!

https://biblioteca-digitala.ro

per tantum terrae, tot aquas, uix credere possum
indicium studii transiluisse mei.
finge legi, quodque est mirabile finge placere:
auctorem certe res iuuat ista nihil.
quid tibi, si calida, prosit, laudere Syene,
aut ubi Taprobanen Indica tingit aqua?
altius ire libet? si te distantia longe
Pleiadum laudent signa, quid inde feras?
sed neque peruenio scriptis mediocribus istuc,
famaque cum domino fugit ab Vrbe suo;
uosque, quibus perii, tum cum mea fama sepulta est,
nunc quoque de nostra morte tacere reor.

https://biblioteca-digitala.ro

Ba chiar şi pân-acuma îmi vine greu a crede
Că au putut străbate atâtea mări şi ţări.
Citite chiar să fie şi — lucru de mirare! —
Să placă: ce-o să aibă sărmanul autor?
Ce-ai câştiga tu, dacă te-ar lăuda Siena[584]
Sau Taprobana[585]-ncinsă de indicul ocean?
Vrei şi mai sus să mergem? De-ar fi să te slăvească
Pleiadele[586] din ceruri, ai trage vreun folos?
Cu versurile mele eu n-ajung pân-acolo.
Din Roma, cu poetul, şi faima lui s-a dus.
Eu mort sunt pentru Roma şi gloria mea moartă,
Iar voi acum de moartea-mi nu cred că mai vorbiţi.

https://biblioteca-digitala.ro

VI *[Graecino]*

Ecquid, ut audisti [nam te diuersa tenebat
terra] meos casus, cor tibi triste fuit?
dissimules metuasque licet, Graecine, fateri,
si bene te noui, triste fuisse liquet.
non cadit in mores feritas inamabilis istos,
nec minus a studiis dissidet illa tuis:
artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
pectora mollescunt asperitasque fugit.
nec quisquam meliore fide complectitur illas,
qua sinit officium militiaeque labor.
certe ego, cum primum potui sentire, quid essem,
[nam fuit attoniti mens mea nulla diu],
hoc quoque Fortunam sensi, quod amicus abesses,
qui mihi praesidium grande futurus eras.
tecum tunc aberant aegrae solacia mentis
magnaque pars animi consiliique mei.
at nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus unam,
alloquioque iuua pectora nostra tuo,
quae, non mendaci si quicquam credis amico,
stulta magis dici quam scelerata decet.
nec breue nec tutum, peccati quae sit origo,
scribere: tractari uulnera nostra timent.
qualia quoque modo mihi sint ea facta, rogare
desine; non agites siqua coire uelis.

https://biblioteca-digitala.ro

VI [Către Graecinus]

Când auzit-ai vestea nenorocirii mele,
Erai pe alte ţărmuri, dar inima ţi-a plâns?
Chiar dacă-ţi este teamă şi nu vrei a o spune,
Eu te cunosc, Graecine[587], eu ştiu că tu ai plâns.
Neomenia crudă nu-ncape-n al tău suflet:
Cu ea a' tale gusturi nici nu se potrivesc,
Căci artele frumoase[588] — pasiunea ta cea mare —
Asprimea o alungă şi inima-mblânzesc.
Pe cât şi datoria te iartă şi războiul,
Lor nu le este nime ca tine credincios.
Când mi-am putut da seama ce s-a-ntâmplat cu mine
— Trăsnit, eu multă vreme am fost ieşit din minţi —
Şi asta am văzut-o: lipseai de lîngă mine
Tu, care-un scut puternic ai fi putut să-mi fii.
Dar n-aveai cum să mîngîi o inimă bolnavă,
Tu, care şi viaţa şi sfatul meu erai!
Ş-acuma ce-ţi rămâne? Ajută-mi de departe!
Eu rogu-te: cu vorba ajută-mă acu!
De crezi la un prieten ce n-a-nvăţat să mintă,
Mi-a fost nătângă mintea, dar criminală nu!
De unde mi se trage păcatul, nu pot spune
Şi rana mea se teme să n-o atingi cumva.
Şi cum am căpătat-o, nu mă-ntreba nici asta!
De vrei să se închidă, să n-o mai zgândăreşti!

https://biblioteca-digitala.ro

quidquid id est, ut non facinus, sic culpa uocanda est:
omnis an in magnos culpa deos scelus est?
spes igitur menti poenae, Graecine, leuandae
non est ex toto nulla relicta meae.
haec dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
in dis inuisa sola remansit humo.
haec facit, ut uiuat fossor quoque compede uinctus,
liberaque a ferro crura futura putet.
haec facit, ut, uideat cum terras undique nullas,
naufragus in mediis bracchia iactet aquis.
saepe aliquem sollers medicorum cura reliquit,
nec spes huic uena deficiente cadit.
carcere dicuntur clausi sperare salutem,
atque aliquis pendens in cruce uota facit.
haec dea quam multos laqueo sua colla ligantis
non est proposita passa perire nece.
me quoque conantem gladio finire dolorem
arguit, iniecta continuitque manu,
'quid'que 'facis? lacrimis opus est, non sanguine' dixit;
'saepe per has flecti principis ira solet.'
quamuis est igitur meritis indebita nostris,
magna tamen spes est in bonitate dei.
qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare,
confer et in uotum tu quoque uerba meum.
inque Tomitana iaceam tumulatus harena,

https://biblioteca-digitala.ro

Orice să fie, crimă n-a fost: a fost greşeală.
Ori crezi că este-o crimă greşeala către zei?
De-aceea, o, Graecine, eu n-am pierdut speranţa
De-a-mi uşura pedeapsa. Când zeii au fugit
De-o lume criminală, ea singură, speranţa,
Rămase pe pământul acesta urgisit.
Ea-l face să trăiască pe sclavul care crede
Că-şi va desface-odată picioru-ncătuşat;
Ea face ca, atunce când nu mai vede ţărmul,
Să-noate prin talazuri un biet naufragiat.
Adeseori bolnavul cel părăsit de medici
Când vâna nu-i mai bate, nu-i încă desperat.
Nădejde trag să scape şi cei băgaţi în temniţi;
Pe cruce, osânditul mai are de dorit.
Mulţi îşi legară ştreangul de gât şi tot speranţa
Nu i-a lăsat să piară cum îşi puseră-n gând.
Pe când voiam cu fierul şi eu să-mi curm durerea,
Tot ea, oprindu-mi braţul, pe mine m-a mustrat:
«Ce faci? Acu-i nevoie de lacrimi, nu de sânge:
Pe-un principe cu lacrimi îl poţi îndupleca».
Deşi eu nu sunt vrednic de dânsa, am o mare
Speranţă-n bunătatea prea bunului meu zeu.
Tu roagă-te la dânsul, să fie bun cu mine
Şi fă să se-mplinească de-acuma dorul meu!
Să zac aici, în groapă, pe ţărmul de la Tomis,

https://biblioteca-digitala.ro

si te non nobis ista uouere liquet.
nam prius incipient turris uitare columbae,
antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas,
quam male se praestet ueteri Graecinus amico;
non ita sunt fatis omnia uersa meis.

https://biblioteca-digitala.ro

De nu-s convins, Graecine, că tu doreşti la fel!
Din apă cufundarii, din turnuri porumbeii,
De la păşune turma pleca-va mai curând
Decât pe-un vechi prieten Graecinus să-l trădeze:
În soarta mea chiar toate nu s-au întors pe dos!

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Messalino]*

Littera pro uerbis tibi, Messaline, salutem,
quam legis, a saeuis attulit usque Getis.
indicat auctorem locus; an nisi nomine lecto
haec me Nasonem scribere uerba latet?
ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum
me tamen excepto, qui precor esse tuus?
di procul a cunctis, qui te uenerantur amantque,
huius notitiam gentis habere uelint.
nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
uiuere, si uita est mortis habenda genus;
nos premat aut bello tellus aut frigore caelum,
truxque Getes armis, grandine pugnet hiems;
nos habeat regio nec pomo feta nec uuis,
et cuius nullum cesset ab hoste latus:
cetera sit sospes cultorum turba tuorum,
in quibus, ut populo, pars ego parua fui.
me miserum, si tu uerbis offenderis istis,
nosque negas ulla parte fuisse tuos.
idque sit ut uerum, mentito ignoscere debes:
nil demit laudi gloria nostra tuae.
quis se Caesaribus notus non fingit amicum?
da ueniam fasso: tu mihi Caesar eras.
nec tamen inrumpo, quo non licet ire, satisque est,
atria si nobis non patuisse negas.

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Către Messalinus]*

Eu ţie, Messaline[589], mă-nchin cu sănătate,
Din carte, nu din gură, de-aice, de la geţi.
Îţi spune oare locul cine ţi-a scris? Ori, poate,
De nu vezi al meu nume, nu ştii că eu ţi-am scris.
Dar, din ai tăi prieteni, în fundul lumii cine-i
Afară doar de mine? Nu sunt şi eu al tău?
Din cei care-ţi închină şi cinste şi iubire
De n-ar cunoaşte nimeni acest popor barbar!
Că-mi duc aici viaţa, între săgeţi şi gheţuri,
Ajunge! — dacă viaţă e moartea mea de-aici!
Ajunge că pe mine mă bântuie războiul
Şi frigul şi zăpada şi getul fioros,
Că stau aice unde nu-s pomi şi nu e vie
Şi unde te-ameninţă duşmanul dimprejur.
Feriţi să fie, însă, ceilalţi ai tăi prieteni,
Din care o fărâmă am fost cândva şi eu.
Vai, dacă te jigniră cuvintele aceste
Şi-mi spui că niciodată prieten nu ţi-am fost!
Şi chiar aşa să fie, să-l ierţi pe cel ce minte:
E-o fală pentru mine, iar tu nu pierzi nimic.
Când îi cunoşti pe Cezari, spui că le eşti prieten:
Mă iartă că ţi-am spus-o: un Cezar îmi erai.
Dar unde nu am voie, nu intru: îmi ajunge
Să-mi spui că-mi fu deschisă pe vremuri casa ta.

https://biblioteca-digitala.ro

utque tibi fuerit mecum nihil amplius, uno
nempe salutaris, quam prius, ore minus,
nec tuus est genitor nos infitiatus amicos,
hortator studii causaque faxque mei,
cui nos et lacrimas, supremum in funere munus,
et dedimus medio scripta canenda foro.
adde quod est frater tanto tibi iunctus amore,
quantus in Atridis Tyndaridisque fuit:
is nec me comitem nec dedignatus amicum est,
si tamen haec illi non nocitura putas;
si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor:
clausa mihi potius tota sit ista domus.
sed neque claudenda est, et nulla potentia uires
praestandi, ne quid peccet amicus, habet.
et tamen, ut cuperem culpam quoque posse negari,
sic facinus nemo nescit abesse mihi.
quodnisi delicti pars excusabilis esset,
parua relegari poena futura fuit.
ipse sed hoc uidit, qui peruidet omnia, Caesar:
stultitiam dici crimina posse mea.
quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit,
usus et est modice fulminis igne sui.
nec uitam nec opes nec ademit posse reuerti,
si sua per uestras uicta sit ira preces.
at grauiter cecidi: quid enim mirabile, siquis

https://biblioteca-digitala.ro

Chiar dacă tu cu mine n-ai fost legat mai tare,
Din cei ce te salută, azi unu-i mai puţin.
M-a socotit pe mine amic ş-al tău părinte,
Pe drumul poeziei al meu luminător[590],
Pe care eu, la moarte, l-am plâns cu lacrimi multe
Şi i-am făcut ş-un cântec de laudă în for[591].
Dar tu mai ai ş-un frate[592], şi dânsul te iubeşte
Cum s-au iubit şi fiii lui Tindar[593] sau Atreu[594].
El încă mă alese ca soţ şi ca prieten,
De crezi cumva că asta nu-i poate lui strica.
De crezi că da, atunce ţi-am spus tot o minciună,
Chiar dacă mi-ai închide de-acuma casa ta.
Dar nu va fi nevoie s-o-nchizi: nimic nu poate
Să-l facă pe-un prieten a nu cădea-n păcat.
Aşa cum ştie-o lume că n-am făcut o crimă,
Eu aş dori să ştie că nu-s nici vinovat.
Greşeala mea se poate ierta, măcar o parte:
Altfel, ar fi prea mică pedeapsa mea de azi.
Chiar Cezar a văzut-o, el care vede toate:
Nelegiuirii mele prostie poţi să-i zici.
Cât a putut-o face, el m-a cruţat pe mine
Şi fulgeru-i din mână l-a aruncat domol[595]:
El nu-mi luă nici viaţă, nici bunuri... nici speranţa
Întoarcerii atunce când voi l-aţi îmbuna.
Ah! grea mi-a fost căderea! Şi nu e de mirare:

https://biblioteca-digitala.ro

a Ioue percussus non leue uulnus habet?
ipse suas etiam uires inhiberet Achilles,
missa grauis ictus Pelias hasta dabat.
iudicium nobis igitur cum uindicis adsit,
non est, cur tua me ianua nosse neget.
culta quidem, fateor, citra quam debuit, illa est,
sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis;
nec tamen officium sensit domus altera nostrum:
hic illic uestro sub Lare semper eram;
quaeque tua est pietas, ut te non excolat ipsum,
ius aliquod tecum fratris amicus habet.
quid quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
sic est fortunae promeruisse tuae?
quodsi permittis nobis suadere, quid optes,
ut des, quam reddas, plura, precare deos.
idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
officii causa pluribus esse dari.
quolibet in numero me, Messaline, repone,
sim modo pars uestrae non aliena domus,
et mala Nasonem, quoniam meruisse uidetur,
si non ferre doles, at meruisse dole.

https://biblioteca-digitala.ro

Cel fulgerat de Joe rămâne greu rănit.
Ar fi voit Ahile puterea să-şi înfrâne,
Dar lancea lui de frasin făcea prăpăd cumplit.
Prielnic, deci, fiindu-mi chiar cel care mă ceartă,
De ce să-mi fie oare închisă uşa ta?
N-am prea intrat pe dânsa cât trebuia să intru,
Dar cred că e de vină, ş-aice, soarta mea.
Şi fratele în casă văzutu-m-a adese;
De larii voştri-alături la amândoi am stat:
La dragostea-ţi de frate — chiar dacă-ţi intră-n casă
Mai rar — nu are drepturi ş-al fratelui amic?
Da! binefăcătorii au dreptul la răsplată:
Tu... fără vreo răsplată poţi binele să-l faci.
Ţi-oi spune ce dorinţă să-ţi împlinească Zeii:
Să dai de bunăvoie mai mult decât în schimb!
Tu chiar o faci aceasta: pe cât mi-aduc aminte,
Pe cei mai mulţi din oameni tu îi îndatorai.
Dă-mi dar, o, Messaline, un loc la tine-n casă!
Dar vezi ca eu să nu fiu străin în casa ta!
Şi dacă lui Ovidiu nu-i plângi nenorocirea,
Să-l plângi c-a fost în stare s-o merite cândva!

https://biblioteca-digitala.ro

VIII *[Severo]*

A tibi dilecto missam Nasone salutem
accipe, pars animae magna, Seuere, meae.
neue roga, quid agam; si persequar omnia, flebis;
summa, sat est, nostri si tibi nota mali.
uiuimus assiduis expertes pacis in armis
dura pharetrato bella mouente Geta.
deque tot expulsis sum miles in exule solus:
tuta [neque inuideo] cetera turba latet.
quoque magis nostros uenia dignere libellos
haec in procinctu carmina facta leges.
stat uetus urbs, ripae uicina binominis Histri,
moenibus et positu uix adeunda loci.
Caspios Aegisos, de se si credimus ipsis,
condidit, et proprio nomine dixit opus,
hanc ferus Odrysiis inopino Marte peremptis
cepit et in regem sustulit arma Getes.
ille memor magni generis, uirtute quod auget,
protinus innumero milite cinctus adest.
nec prius abscessit, merita quam caede nocentum
.....*
at tibi, rex aeuo, detur, fortissime nostro,
semper honorata sceptra tenere manu;
teque [quod et praestat - quid enim tibi plenius optem?],
Martia cum magno Caesare Roma probet.

* Unele ediţii completează v. 20: *se nimis ulciscens exstitit ipse nocens* (versul nu este reţinut nici în versiunea românească).

https://biblioteca-digitala.ro

VIII *[Către Severus]*

Primeşte-nchinăciunea iubitului tău Naso,
Severe[596], jumătate a sufletului meu!
Ce fac aici să nu-ntrebi! Să ţi le spun pe toate?
Vei plânge! Deci ajungă-ţi pe scurt să ţi le spun!
Trăiesc cu arma-n mână mereu, nu mai am pace:
Mereu aruncă getul din tolba lui săgeţi.
Toţi exilaţii ceilalţi duc viaţă liniştită
— Nu-mi pare rău de asta —, eu singur sunt soldat!
Citind a' mele versuri să fii cu-ngăduinţă:
Eu sunt încins cu arma atunce când le fac.
Cetate veche este la Dunăre sau Istru,
Cu ziduri tari: într-însa nu-i lesne de pătruns.
Egisos a clădit-o şi-i zice tot Egisos[597],
Pe numele lui însuşi, de crezi ce spun ai lui.
Când geţii, fără veste măcelărind pe-Odrisii[598]
De-acolo, ridicară spre rege[599] arma lor,
El, marele lui nume sporindu-l cu vârtutea,
Încins de oaste multă, sosi numaidecât
Şi nu plecă de-acolo decât atunce numai
Când înecă în sânge pe geţii vinovaţi[600].
O! tu, din veacul nostru cel mai puternic rege[601],
În veci să ţii în mână un sceptru glorios,
Iar Roma noastră, fiica lui Marte, şi Cezàrul
Slăvească-te pe tine — eu nu-ţi doresc mai mult.

https://biblioteca-digitala.ro

sed memor unde abii, queror, o iucunde sodalis,
accedant nostris saeua quod arma malis.
ut careo uobis Stygias detrusus in oras,
quattuor autumnos Pleias orta facit.
nec tu credideris urbanae commoda uitae
quaerere Nasonem [quaerit et illa tamen].
nam modo uos animo, dulces, reminiscor, amici,
nunc mihi cum cara coniuge nata subit,
aque domo rursus pulchrae loca uertor ad Vrbis,
cunctaque mens oculis peruidet illa suis:
nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
nunc subit aequata porticus omnis humo,
gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos
stagnaque et euripi Virgineusque liquor.
at, puto, sic Vrbis misero est erepta uoluptas
quolibet ut saltem rure frui liceat:
non meus amissos animus desiderat agros
ruraque Paeligno conspicienda solo,
nec quos piniferis positos in collibus hortos
spectat Flaminiae Clodia iuncta uiae,
quos ego nesciocui colui, quibus ipse solebam
ad sata fontanas [nec pudet] addere aquas,
sunt ubi, si uiuunt, nostra quoque consita quaedam
sed non et nostra poma legenda manu,
pro quibus amissis utinam contingere possit

https://biblioteca-digitala.ro

Dar, ca să nu-mi uit vorba, pe lângă ale mele,
Am încă şi războiul, iubitul meu, pe cap.
De patru ani acuma eu v-am pierdut, prieteni,
Pe ţărmuri infernale din Roma alungat.
Nu crede că mai caut să am, ca altădată,
Răsfăţul de la Roma... dar tot îl caut eu!
Acu mi-aduc aminte de voi, o! dulci prieteni,
Acu soţia, fiica în mintea mea răsar.
Eu ies apoi de-acasă, mă plimb prin mândra Romă,
Cu ochii minţii toate aievea eu le văd:
Şi foruri văd şi teatre de marmură, palate,
Mă plimb pe sub portice, văd câmpul înverzit
Al zeului războinic[602], grădinile frumoase,
Basine şi canaluri ş-al Vergurii izvor[603].
Dar dacă de-ale Romei plăceri eu nu mă bucur,
Pe cele de la ţară crezi oare că le am?
Nu-mi pare rău nici după pământul meu din ţara
Pelignilor[604], nici după colinele cu pini
De la răscrucea Căii Flaminia cu Drumul
Lui Clodiu[605], şi de unde vezi mândrele-mi grădini[606].
Ah! pentru cine oare le-am îngrijit odată
Şi le-am udat eu însumi cu apă din izvor?
Mai sunt acolo pomii pe care-i răsădisem,
Dar ale căror poame n-aveam să le culeg?
Cum le-am pierdut pe toate! Şi cum nu se mai poate

https://biblioteca-digitala.ro

hic saltem profugo glaeba colenda mihi.
ipse ego pendentis, liceat modo, rupe capellas,
ipse uelim baculo pascere nixus oues.
ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
ducam ruricolas sub iuga curua boues,
et discam Getici quae norunt uerba iuuenci,
adsuetas illis adiciamque minas.
ipse manu capulum pressi moderatus aratri
experiar mota spargere semen humo;
nec dubitem longis purgare ligonibus herbas,
et dare, iam sitiens quas bibat hortus, aquas.
unde sed hoc nobis, minimum quos inter et hostem
discrimen murus clausaque porta facit?
at tibi nascenti, quod toto pectore laetor,
nerunt fatales fortia fila deae.
te modo Campus habet, densa modo porticus umbra,
nunc, in quo ponis tempora rara, forum.
Vmbria nunc reuocat, nec non Albana petentem
Appia feruenti ducit in arua rota.
forsitan hic optes, ut iustam supprimat iram
Caesar, et hospitium sit tua uilla meum.
a, nimium est, quod, amice, petis: moderatius opta,
et uoti, quaeso, contrahe uela tui.
terra uelim propior nullique obnoxia bello
detur: erit nostris pars bona dempta malis.

https://biblioteca-digitala.ro

Să aibă şi pribeagul o brazdă de lucrat,
Să pască nişte capre pe stânci acăţărate,
Şi oile să-şi pască, în bâtă rezemat!
Ah! ca să uit durerea ce inima-mi încinge,
Şi boii cei sarmatici i-aş pune eu la plug,
Aş învăţa şi limba de care ei ascultă,
I-aş îndemna din gură să s-opintească-n jug.
De corn ţinându-mi plugul, în ţărnă l-aş înfige,
Aş arunca sămânţa pe câmpul cel brăzdat;
Eu nu m-aş da în lături nici să-mi plivesc grădina
De buruieni, nici apă să-i dau când a-nsetat.
Dar cum s-o fac? De duşman pe mine mă desparte
Abia un zid ş-o poartă închisă c-un zăvor!
Dar ţie — şi de-aceasta din inimă mă bucur —
Ce zile fericite Ursitele ţi-au tors!
Acu tu eşti în Câmpul lui Marte,-acu la Roma,
În umbra unui portic; mai rar tu eşti în for,
În Umbria[607] acuma, sau iute, cu căruţa,
Spre vila ta albană[608] acuma tu alergi.
Te rogi, acolo, poate, ca Cezar să-şi aline
Mânia, şi la tine ca oaspe eu să vin.
Ah! ceri prea mult, amice, înfrân-a ta dorinţă,
Umflatele vântrele mai strânge-le, te rog!
De-mi dă un ţărm pe-aproape şi fără de războaie,
Atunci o bună parte din chin îmi va lua!

https://biblioteca-digitala.ro

IX *[Cottae Maximo]*

Quae mihi de rapto tua uenit epistula Celso
protinus est lacrimis umida facta meis,
quodque nefas dictu, fieri nec posse putaui,
inuitis oculis littera lecta tua est.
nec quicquam ad nostras peruenit acerbius aures,
ut sumus in Ponto, perueniatque precor.
ante meos oculos tamquam praesentis imago
haeret, et extinctum uiuere fingit amor.
saepe refert animus lusus grauitate carentis,
seria cum liquida saepe peracta fide.
nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
quae uellem uitae summa fuisse meae,
cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
concidit in domini procubuitque caput.
adfuit ille mihi, cum me pars magna reliquit,
Maxime, Fortunae nec fuit ipse comes.
illum ego non aliter flentem mea funera uidi,
ponendus quam si frater in igne foret.
haesit in amplexu, consolatusque iacentem est,
cumque meis lacrimis miscuit usque suas.
o quotiens uitae custos inuisus amarae
continuit promptas in mea fata manus.
o quotiens dixit 'placabilis ira deorum est:
uiue, nec ignosci tu tibi posse nega.'

https://biblioteca-digitala.ro

IX [Către Cotta Maximus]

Cum am primit scrisoarea[609] în care-mi spui că Celsus[610]
E mort, eu am stropit-o cu lacrime pe loc.
Ce n-am crezut eu, însă, că s-ar putea vreodată,
Eu am citit-o-n silă: nu-mi vine nici să spun.
Nu mi-a venit o veste mai crudă decât asta
În Pont de când mă aflu. De nu mi-ar mai veni!
Icoana lui cea scumpă mereu o am în faţă;
Chiar mort, a mea iubire îmi spune că e viu!
Ades mi-aduc aminte de vorbele-i glumeţe,
Ades de-a' sale fapte cinstite şi cuminţi.
Dar nici o clipă alta mai des nu-mi vine-n minte,
Decât aceea-n care aş fi voit să mor,
Când fără veste casa-mi, căzută în ruină,
Se prăbuşi în capul sărmanului stăpân.
Cei mulţi mă părăsiră, el stete lângă mine,
Nefericirii mele rămase credincios.
Eu l-am văzut atunce pe el plângându-mi moartea,
Cum şi-ar fi plâns un frate în drumul lui spre rug!
El m-a cuprins în braţe, m-a mângâiat pe mine,
Cu lacrimile mele le-amesteca pe-a' lui.
De câte ori, veghindu-mi viaţa cea amară,
Nu m-a oprit viaţa cu mâna să mi-o iau!
Adeseori îmi zise: «Şi zeii se îmbună:
De ce să mori? Nu spune că nu poţi fi iertat!»

https://biblioteca-digitala.ro

uox tamen illa fuit celeberrima: 'respice, quantum
debeat auxilium Maximus esse tibi.
Maximus incumbet, quaque est pietate rogabit,
ne sit ad extremum Caesaris ira tenax,
cumque suis fratris uires adhibebit, et omnem,
quo leuius doleas, experietur opem.'
haec mihi uerba malae minuerunt taedia uitae;
quae tu ne fuerint, Maxime, uana caue.
huc quoque uenturum mihi se iurare solebat
non nisi te longae ius sibi dante uiae.
nam tua non alio coluit penetralia ritu,
terrarum dominos quam colis ipse deos.
crede mihi, multos habeas cum dignus amicos,
non fuit e multis quolibet ille minor,
si modo non census nec clarum nomen auorum
sed probitas magnos ingeniumque facit.
iure igitur lacrimas Celso libamus adempto,
cum fugerem, uiuo quas dedit ille mihi,
carmina iure damus raros testantia mores,
ut tua uenturi nomina, Celse, legant.
hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab aruis;
hoc solum est, istic quod licet esse, mei.
funera non potui comitare nec unguere corpus,
aque tuis toto diuidor orbe rogis.
qui potuit, quem tu pro numine uiuus habebas,

https://biblioteca-digitala.ro

Dar mai ales aceasta mi-o tot spunea: «Gândeşte
Că Maximus îţi este dator a te-ajuta:
Cât ţine el la tine, se va ruga cu lacrimi
Ca Cezar să nu-şi ţină prea mult mânia sa.
Ba încă el va cere ş-al fratelui său sprijin[611]:
Ca să-ţi aline chinul, orice va încerca.»
Cuvintele acestea mi-au alinat durerea:
Vezi, Maxime, ca ele să nu fi fost în van!
El se jura adese că va veni ş-aice,
De-l învoieşti să facă un drum aşa de lung:
Căci dânsul casei tale s-a închinat tot astfel,
Cum tu te-nchini la zeii pământului stăpâni.
O! tu de mulţi prieteni mă crede că eşti vrednic,
Dar el decât oricare din ei n-a fost mai jos,
De-i drept că n-ajungi mare prin gloria străbună
Şi nici prin bani, ci numai prin cinste şi talent.
Lui Celsus, mort acuma, i-ntorc acele lacrimi,
Pe care le vărsase şi el pe-al meu exil.
Aceste versuri, Celsus, le-nchin virtuţii tale;
Din ele şi urmaşii pe tine te vor şti:
E tot ce-ţi pot trimite de pe pământul getic
Şi tot ce este sigur la Roma că-i al meu!
Eu n-am putut alaiu-ţi urma, nici unge corpul:
Pământu-ntreg desparte de mine rugul tău!
Dar Maximus, el, care un zeu ţi-a fost în viaţă,

https://biblioteca-digitala.ro

praestitit officium Maximus omne tibi.
ille tibi exequias et magni funus honoris
fecit, et in gelidos uersit amoma sinus,
diluit et lacrimis maerens unguenta profusis
ossaque uicina condita texit humo.
qui, quoniam extinctis, quae debet, praestat amicis,
et nos extinctis adnumerare potest.

https://biblioteca-digitala.ro

El toată datoria spre tine şi-a-mplinit.
Alai cu cinste mare el ţi-a făcut la moarte,
El ţi-a vărsat amomul[612] pe sânul îngheţat;
Stropind vărsatul balsam cu lacrime de jale,
El oasele-n pământul vecin ţi le-a-ngropat.
Pe morţii lui prieteni de-i onorează astfel,
Pe mine încă poate să mă socoată mort.

https://biblioteca-digitala.ro

X *[Flacco]*

Naso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem,
mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
longus enim curis uitiatum corpus amaris
non patitur uires languor habere suas.
nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis,
et peragit soliti uena tenoris iter,
os hebes est, positaeque mouent fastidia mensae,
et queror, inuisi cum uenit hora cibi.
quod mare, quod tellus, appone quod educat aer:
nil ibi, quod nobis esuriatur, erit.
nectar et ambrosiam, latices epulasque deorum,
det mihi formosa naua Iuuenta manu,
non tamen exacuet torpens sapor ille palatum,
stabit et in stomacho pondus inerte diu.
haec ego non ausim, cum sint uerissima, cuiuis
scribere, delicias ne mala nostra uocet.
scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
deliciis etiam possit ut esse locus.
delicias illi precor has contingere, siquis,
ne mihi sit leuior Caesaris ira, timet.
is quoque, qui gracili cibus est in corpore, somnus
non alit officio corpus inane suo,
sed uigilo, uigilantque mei sine fine dolores,
quorum materiam dat locus ipse mihi.

https://biblioteca-digitala.ro

X *[Către Flaccus]*

Ovidiu îţi trimite, o, Flaccus[613], sănătate,
De poate să-ţi trimită ce n-are cineva.
Prelunga lâncezeală puterea mi-a luat-o,
De-amare suferinţe mi-i trupul istovit.
Nimica nu mă doare, nu ard cuprins de friguri,
Şi vâna ca-nainte îmi bate liniştit,
Dar gura mi-i amară şi masa mă dezgustă,
Mi-i silă de mâncare când vine vremea ei.
Tot ce rodeşte marea, pământul şi văzduhul
Să-mi puneţi dinainte, şi gust eu n-o să am!
Nectarul, ambrozia, dumnezeiasca hrană,
Cu mâna ei frumoasă chiar Hebe[614] să mi-o dea,
Şi gustul de mâncare ea n-o să mi-l trezească:
Mult timp va sta mâncarea în leneşu-mi stomac!
Oricât de-adevărate-s aceste, nu le-aş scrie
Oricui, ca să nu spună că sunt rafinării[615]:
În starea cea de astăzi în care eu mă aflu,
Vezi bine! ar fi şi locul să fiu şi rafinat!
Rafinării de-aceste să aibă cel ce crede
Că prea puţin Cezaru-i pe mine mâniat!
Nici somnul, care-i hrana fiinţelor plăpânde,
Nici el nu mai nutreşte un trup secătuit,
Ci eu veghez: cu mine veghează şi durerea,
Pe care locul însuşi o face şi mai grea.

https://biblioteca-digitala.ro

uix igitur possis uisos agnoscere uultus,
quoque ierit quaeras qui fuit ante color,
paruus in exiles sucus mihi peruenit artus,
membraque sunt cera pallidiora noua.
non haec inmodico contraxi damna Lyaeo:
scis, mihi quam solae paene bibantur aquae,
non epulis oneror: quarum si tangar amore,
est tamen in Geticis copia nulla locis.
nec uires adimit Veneris damnosa uoluptas:
non solet in maestos illa uenire toros.
unda locusque nocent et, causa ualentior istis,
anxietas animi, quae mihi semper adest.
haec nisi tu pariter simili cum fratre leuares,
uix mens tristitiae nostra tulisset onus.
uos estis fracto tellus non dura phaselo,
quamque negant multi, uos mihi fertis opem.
ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa,
Caesaris offensum dum mihi numen erit.
qui meritam nobis minuat, non finiat, iram,
suppliciter uestros quisque rogate deos.

https://biblioteca-digitala.ro

De m-ai vedea la faţă, tu nici nu m-ai cunoaşte
Ş-ai întreba: «dar unde-i roşeaţa din obraz?»
Abia un pic de sânge prin trup mi se mai urcă,
Şi trupul meu mai galben ca ceara este azi.
Dar nu cu băutura mi-am dărâmat eu trupul[616]:
Ştii doar că numai apă aice pot să beau —;
Nici cu mâncare multă: chiar de i-aş duce dorul,
Pe geticele ţărmuri belşug nu-i de nimic.
Nici nu m-au stors de vlagă plăcerile iubirii:
Ce să mai cate ele la omul necăjit?
Îmi face rău şi apa şi locul, dar mai tare
Durerea mea din suflet: ea-i trează ne-ncetat.
De n-ai fi alinat-o şi tu şi al tău frate[617],
Povara jalei mele aş fi purtat-o greu.
Voi, navei mele frânte limanul de scăpare,
Voi, razemul pe care mulţi alţii nu mi-l dau,
Ah, daţi-mi-l tot timpul, căci am de el nevoie,
Cât timp va fi Cezarul pe mine mâniat.
Ca zeul să-şi aline mânia, nu s-o curme,
Voi doi la zeii voştri cădeţi, de vă rugaţi.

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER SECVNDVS

I *[De Tiberii triumpho]*

Huc quoque Caesarei peruenit fama triumphi,
languida quo fessi uix uenit aura Noti.
nil fore dulce mihi Scythica regione putaui:
iam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.
tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
uidi, fortunae uerba dedique meae.
nolit ut ulla mihi contingere gaudia Caesar,
uelle potest cuiuis haec tamen una dari.
di quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
tristitiam poni per sua festa iubent.
denique, quod certus furor est audere fateri,
hac ego laetitia, si uetet ipse, fruar.
Iuppiter utilibus quotiens iuuat imbribus agros,
mixta tenax segeti crescere lappa solet.
nos quoque frugiferum sentimus, inutilis herba,
numen, et inuita saepe iuuamur ope.
gaudia Caesareae gentis pro parte uirili
sunt mea: priuati nil habet illa domus.
gratia, Fama, tibi, per quam spectata triumphi

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA A II-A

*I [Către Cezar Germanicul]**

Triumful lui Tiberiu[618]! S-a auzit ş-aice,
Pe unde-abia mai suflă un vânt de miazăzi!
În Sciţia crezusem că nu-i nimic să-mi placă,
Ş-acuma, uite, locul nu-mi pare-aşa de trist.
Prin negura durerii văzui şi cer albastru:
Ah! soarta mea, pot zice, mi-am înşelat-o azi.
Deşi n-ar vrea Cezarul să am vreo bucurie,
Pe cea de-acum nu poate s-o ieie nimănui.
Chiar zeii vor să-şi lase tristeţea-nchinătorii
Şi toţi să fie veseli când li se-nchină lor.
Deşi e-o nebunie s-o spun, chiar dacă Cezar
Nu vrea, eu tot mă bucur de ziua cea de azi.
Aşa cum, după ploaia prielnic-a lui Joe,
Şi brusturul răsare cu holda la un loc,
Şi eu, o buruiană netrebnică pe lume,
De harul cel din ceruri adese am noroc!
A mea-i şi bucuria Cezarilor: nimica
Nu este, care numai a lor să poată fi.
Mărire ţie, Faimă[619]! Închis la geţi, prin tine

* Am păstrat destinatarul în formula dată de traducător.

https://biblioteca-digitala.ro

incluso mediis est mihi pompa Getis.
indice te didici nuper uisenda coisse
innumeras gentes ad ducis ora sui,
quaeque capit uastis inmensum moenibus orbem
hospitiis Romam uix habuisse locum.
tu mihi narrasti, cum multis lucibus ante
fuderit assiduas nubilus Auster aquas,
numine caelesti solem fulsisse serenum
cum populi uultu conueniente die,
atque ita uictorem cum magnae uocis honore
bellica laudatis dona dedisse uiris,
claraque sumpturum pictas insignia uestes
tura prius sanctis imposuisse focis,
Iustitiamque sui caste placasse parentis,
illo quae templum pectore semper habet,
quaque ierit, felix adiectum plausibus omen,
saxaque roratis erubuisse rosis;
protinus argento ueros imitantia muros
barbara cum pictis oppida lata uiris
fluminaque et montes et in altis proelia siluis
armaque cum telis in strue mixta sua,
deque tropaeorum, quod sol incenderit, auro
aurea Romani tecta fuisse Fori,
totque tulisse duces captiuos addita collis
uincula, paene hostis quot satis esse fuit.

https://biblioteca-digitala.ro

Eu am privit cu ochii alaiul triumfal.
Aflat-am de la tine că ginţi nenumărate
S-au adunat să vadă pe mândrul căpitan.
Puzderia de oaspeţi nici n-a-ncăput-o Roma,
Deşi în ea încape întregul univers!
Tot ea îmi spuse, Faima, că, după ce austrul
Vărsă mai multe zile potopul lui de ploi,
Luci un soare vesel [era lumină-n ceruri,
Lumină şi pe faţa întregului popor!]
Şi că, biruitorul, spre lauda lor mare,
A împărţit şi daruri la bravii săi oşteni,
Şi, gata să se-mbrace cu toga de porfiră,
Pe sfintele altare a pus tămâie-ntâi,
Jertfind, apoi, Dreptăţii[620] augustului părinte,
Ce-n inima lui poartă de-a pururi templul ei.
Răsună pretutindeni urări de fericire!
În calea lui covoare de roşii trandafiri!
Trec, în argint turnate, barbarele oraşe,
Cu ziduri dărâmate, cu luptătorii lor,
Păduri şi munţi şi râuri şi lupte-nverşunate,
Grămezi de arme lucii şi barbare armuri.
Lucesc în soare mândru trofeele de aur!
Răsfrâng sclipiri de aur palatele din for!
Şi câte căpetenii cu lanţuri pe cerbice!
Ai fi putut cu dânşii o oaste să mai faci!

https://biblioteca-digitala.ro

maxima pars horum uitam ueniamque tulerunt,
in quibus et belli summa caputque Bato.
cur ego posse negem minui mihi numinis iram,
cum uideam mitis hostibus esse deos?
pertulit hic idem nobis, Germanice, rumor
oppida sub titulo nominis isse tui,
atque ea te contra nec muri mole nec armis
nec satis ingenio tuta fuisse loci.
di tibi dent annos, a te nam cetera sumes,
sint modo uirtuti tempora longa tuae.
quod precor, eueniet [sunt quiddam oracula uatum],
nam deus optanti prospera signa dedit.
te quoque uictorem Tarpeias scandere in arces
laeta coronatis Roma uidebit equis,
maturosque pater nati spectabit honores
gaudia percipiens, quae dedit ipse suis.
iam nunc haec a me, iuuenum belloque togaque
maxime, dicta tibi uaticinante nota.
hunc quoque carminibus referam fortasse triumphum,
sufficiet nostris si modo uita malis,
imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas
abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
quodsi me saluo dabitur tua laurea templis,
omina bis dices uera fuisse mea.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar cea mai mare parte au fost iertaţi cu viaţă,
A fost iertat şi Bato[621], al răzvrătirii cap.
De ce să spun că zeul n-o să-şi aline ura,
Când văd că zeii înşişi îi iartă pe duşmani?
Tot zvonul ne mai spuse că unele oraşe
Au fost sub al tău nume purtate în alai:
Nici locuri tari, nici arme, nici ziduri uriaşe
Nu le-au putut de tine, Germanice[622], păzi!
Mulţi ani să-ţi deie zeii! Virtuţile-s în tine:
De-ar fi să aibă ele şi timp îndelungat!
Se va-mplini şi ruga-mi! Sunt şi profeţi poeţii,
Şi semne priitoare îmi dete mie-un zeu:
Voioasă, şi pe tine o să te vadă Roma
Urcând pe Capitoliu cu cai încununaţi.
A fiului onoare privind, al tău părinte[623]
La fel va fi de vesel, precum au fost ai săi.
Înseamnă-ţi bine-n minte prezicerile-aceste,
Tu, fruntea tinerimii în pace şi-n război!
Triumful tău în versuri îl voi cânta eu, poate,
Deasupra suferinţei de voi putea să ies,
De n-oi crunta cu sânge vreo scitică săgeată,
De n-o să-mi taie capul cu sabia vrun get:
De vei depune-n templu, cât eu trăiesc, cununa,
De două ori vei zice că eu am fost profet!

https://biblioteca-digitala.ro

II *[Messalino*

Ille domus uestrae primis uenerator ab annis,
pulsus ad Euxini Naso sinistra freti,
mittit ab indomitis hanc, Messaline, salutem,
quam solitus praesens est tibi ferre, Getis.
ei mihi, quod lecto uultus tibi nomine non est
qui fuit, et dubitas cetera perlegere.
perlege, nec mecum pariter mea uerba relega:
Vrbe licet uestra uersibus esse meis.
non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
clara mea tangi sidera posse manu,
nec nos Enceladi dementia castra secuti
in rerum dominos mouimus arma deos,
nec, quod Tydidae temeraria dextera fecit,
numina sunt telis ulla petita meis.
est mea culpa grauis, sed quae me perdere solum
ausa sit, et nullum maius adorta nefas.
nil nisi non sapiens possum timidusque uocari:
haec duo sunt animi nomina uera mei.
esse quidem fateor meritam post Caesaris iram
difficilem precibus te quoque iure meis,
quaeque tua est pietas in totum nomen Iuli,
te laedi, cum quis laeditur inde, putas.
sed licet arma feras et uulnera saeua mineris,
non tamen efficies, ut timeare mihi.

https://biblioteca-digitala.ro

II *[Către Messalinus]*

Amicul casei voastre din anii tinereţii[624],
Ovidiu, exilatul la Pontul Euxin,
De-aice, de la geţii sălbatici, te salută:
Aşa făcea ş-acolo, la Roma, când era.
Tu numele-mi citindu-l, de ce te schimbi la faţă?
Vai mie! Stai la gânduri scrisoarea s-o citeşti?
Citeşte-o pân' la capăt! Nu-mi exila şi scrisul!
Cum? versurile mele în Roma nu pot sta?
Eu n-am pus gând vreodată s-ajung cu mâna cerul
Şi peste Ossa n-am vrut Pelionul să-l pun[625],
N-am ridicat nici arma odată cu Encelad[626],
Gigantul fără minte, spre zeii cei din cer.
N-am cutezat cu mâna să fac ca Diomede[627]:
Cu lancea niciodată eu n-am rănit un zeu.
Ah! grea îmi este vina, dar ea pe mine numai
Pierdutu-m-a, şi crimă mai mare n-a făcut.
Tu poţi să-mi spui că-s numai sfios şi fără minte:
Aceste-s cele două numiri ce eu le am.
Te cred: după mânia cea dreaptă a lui Cezar,
Îţi vine greu şi ţie s-asculţi a' mele rugi.
Aşa de scumpă-ţi este a Cezarilor casă!
Cine-a jignit pe-un Cezar, pe tine te-a jignit!
Dar chiar s-apuci tu arma, să m-ameninţi cu dânsa,
Şi tot nu mă vei face de tine să mă tem.

https://biblioteca-digitala.ro

puppis Achaemeniden Graium Troiana recepit,
profuit et Myso Pelias hasta duci.
confugit interdum templi uiolator ad aram,
nec petere offensi numinis horret opem.
dixerit hoc aliquis tutum non esse: fatemur,
sed non per placidas it mea nauis aquas,
tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est,
nam timor euentu deterioris abest.
qui rapitur.....
porrigit....spinas duraque saxa.....
accipitremque timens pinnis trepidantibus ales
audet ad humanos fessa uenire sinus;
nec se uicino dubitat committere tecto,
quae fugit infestos territa cerua canes.
da, precor, accessum lacrimis, mitissime, nostris,
nec rigidam timidis uocibus obde forem,
uerbaque nostra fauens Romana ad numina perfer
non tibi Tarpeio culta Tonante minus,
mandatique mei legatus suscipe causam,
nulla meo quamuis nomine causa bona est.
iam prope depositus, certe iam frigidus aeger,
seruatus per te, si modo seruor, ero.
nunc tua pro lassis nitatur gratia rebus,
principis aeterni quam tibi praestat amor,
nunc tibi et eloquii nitor ille domesticus adsit,

https://biblioteca-digitala.ro

În nava lui Enea intră Ahemenide[628],
Cu lancea lui Ahile s-a vindecat Telef[629].
Ades pângăritorul aleargă iar la templu
Şi cere ajutorul jignitei zeităţi.
Primejdie, vei zice! Şi eu o spun aceasta,
Dar nu pe ape line pluteşte nava mea.
Să se păzească alţii! Când soarta ţi-i amară,
Nu te mai temi atunce de alta şi mai rea.
Luat de valul mării, întinzi a' tale braţe,*
Te-agăţi de-un vârf de stâncă, pui mâna şi pe-un spin!
Cu aripile-n tremur, de uliu fugărită,
Trudita porumbiţă îţi vine chiar la sân,
Iar biata căprioară, fugind de câinii aprigi,
Nu pregetă să intre sub coperiş vecin.
Te rog să-ţi fie milă de lacrimile mele
Şi uşa n-o închide sfiosului meu glas!
A' mele vorbe du-le la zeii cei din Roma,
Cărora ca lui Joe din Capitol te-nchini.
Eşti solul meu acolo: pricina să mi-o aperi,
Cu toate că ea este pierdută de pe-acum.
Bolnav, fără speranţă, cuprins de-ngheţul morţii,
Scăpat voi fi de tine, de voi putea scăpa!
Tu cheamă-n ajutorul unei vieţi pierdute
Iubirea ce-ţi arată un zeu nemuritor!
Desfăşură-ţi talentul cel splendid, Messaline,

Versiunea urmată de traducător (v. 33): *qui rapitur spumante salo (freto) sua rac(c)hia nanti.*

https://biblioteca-digitala.ro

quo poteras trepidis utilis esse reis.
uiuit enim in uobis facundi lingua parentis,
et res heredem repperit illa suum.
hanc ego non, ut me defendere temptet, adoro:
non est confessi causa tuenda rei.
num tamen excuses erroris origine factum,
an nihil expediat tale mouere, uide.
uulneris id genus est, quod, cum sanabile non sit,
non contrectari tutius esse puto.
lingua, sile: non est ultra narrabile quicquam:
posse uelim cineres obruere ipse meos.
sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
uerba fac, ut uita, quam dedit ipse, fruar.
cumque serenus erit uultusque remiserit illos,
qui secum terras imperiumque mouent,
exiguam ne me praedam sinat esse Getarum
detque solum miserae mite, precare, fugae.
tempus adest aptum precibus: ualet ille, uidetque
quas fecit uires, Roma, ualere tuas;
incolumis coniunx sua puluinaria seruat;
promouet Ausonium filius imperium;
praeterit ipse suos animo Germanicus annos,
nec uigor est Drusi nobilitate minor;
adde nurum neptemque pias natosque nepotum
ceteraque Augustae membra ualere domus,

https://biblioteca-digitala.ro

Cu care altădată salvai pe acuzaţi!
În tine elocvenţa părintelui trăieşte[630],
Ea a găsit în tine pe-al ei moştenitor!
Eu n-o implor pe dânsa să-mi ieie apărarea:
Mai aperi tu păcatul ce-a fost mărturisit?
Dar tu să vezi: vei spune că vina-mi e-o greşeală?
Ori e mai bine vorba să n-o aduci deloc?
Aşa fel este rana, că n-are lecuire
Şi cred că-i mai cuminte să nu te-atingi de ea.
O, limba mea, tăcere! Să nu mai spui nimica!
Aş vrea să pot eu însumi cenuşa să mi-o-ngrop!
Deci, ca şi cum eu n-aş fi alunecat, vorbeşte-i,
Ca să mă bucur, totuşi, de viaţa ce mi-a dat.
Când o să-şi mai descrunte privirile cu care
El zguduie pământul şi-mpărăţia lui,
Te roag-atunci de dânsul să nu mă lase pradă
La geţi: un loc mai dulce proscrisului să-i dea.
Acuma-i timp prielnic să-l rogi: el însuşi vede
O, ţara mea, ce tare şi mândră te-a făcut!
Augusta lui soţie credinţa şi-o păzeşte,
Hotarele romane le-ntinde fiul său;
Germanicus cu fapta îşi lasă-n urmă anii,
Şi cât de tare-i Drusus şi cât de generos!
Nurorile pioase, nepoatele, nepoţii
Şi toţi ceilalţi ai casei[631] sunt astăzi sănătoşi.

https://biblioteca-digitala.ro

adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti
subdita montanae bracchia Dalmatiae.
nec dedignata est abiectis Illyris armis
Caesareum famulo uertice ferre pedem.
ipse super currum placido spectabilis ore
tempora Phoebea uirgine nexa tulit.
quem pia uobiscum proles comitauit euntem,
digna parente suo nominibusque datis,
fratribus adsimilis, quos proxima templa tenentis
diuus ab excelsa Iulius aede uidet.
his Messalinus, quibus omnia cedere debent,
primum laetitiae non negat esse locum.
quidquid ab his superest, uenit in certamen amoris:
hac hominum nulli parte secundus erit.
hanc colet ante diem, quam qua decreta merenti
uenit honoratis laurea digna comis.
felices, quibus o licuit spectare triumphos
et ducis ore deos aequiperante frui.
at mihi Sauromatae pro Caesaris ore uidendi
terraque pacis inops undaque uincta gelu.
si tamen haec audis et uox mea peruenit istuc,
sit tua mutando gratia blanda loco.
hoc pater ille tuus primo mihi cultus ab aeuo,
si quid habet sensus umbra diserta, petit;
hoc petit et frater, quamuis fortasse ueretur,

https://biblioteca-digitala.ro

Mai pune pe panonii cei biruiţi dăunăzi,
Dalmaţia muntoasă cu braţul dezarmat,
Mai pune pe ilirii lăsând din mână arma,
Cu capul de piciorul Cezarului călcat[632]!
Senin venea el însuşi, în car de biruinţă[633],
Cu tâmplele încinse de laur triumfal!
De el aţi mers alături şi voi şi fiii vrednici
De-a' lor părinte, vrednici de-a fi şi ei Cezari[634].
Ei seamănă cu fraţii cei doi[635] pe care-i vede
Prea fericitul Iuliu de sus, din templul lui.
Lor li se cade locul dintâi în bucuria
Aceasta: Messaline, chiar tu o spui; apoi,
La-ntrecere cu alţii te poţi lua tu însuţi:
În dragostea lui Cezar mai jos n-o să rămâi.
Mai mult cinsti-vei ziua aceasta decât ziua
În care chiar tu însuţi ai fost încununat[636].
Ah! fericiţi aceia care-au privit triumful
Şi au văzut pe Cezar la faţă ca un zeu[637]!
Eu îl vedeam, în locul lui Cezar, pe Sarmatul
În veci cu arma-n mână, şi Istrul îngheţat!
De-auzi aceste, glasu-mi de-ajunge pân' la tine,
Ajută-mă de-aice aiurea să mă mut!
În elocventa-i umbră de este vreo simţire,
Ţi-o cere-al tău părinte, pe care l-am cinstit.
Şi fratele ţi-o cere, deşi se teme, poate[638],

https://biblioteca-digitala.ro

seruandi noceat ne tibi cura mei.
tota domus rogat hoc, nec tu potes ipse negare
et nos in turbae parte fuisse tuae.
ingenii certe, quo nos male sensimus usos,
Artibus exceptis saepe probator eras,
nec mea, si tantum peccata nouissima demas,
esse potest domui uita pudenda tuae.
sic igitur uestrae uigeant penetralia gentis,
curaque sit superis Caesaribusque tui:
mite, sed iratum merito mihi, numen adora,
eximar ut Scythici de feritate loci.
difficile est, fateor, sed tendit in ardua uirtus,
et talis meriti gratia maior erit.
nec tamen Aetnaeus uasto Polyphemus in antro
accipiet uoces Antiphatesue tuas,
sed placidus facilisque parens ueniaeque paratus,
et qui fulmineo saepe sine igne tonat.
qui, cum triste aliquid statuit, fit tristis et ipse,
cuique fere poenam sumere poena sua est.
uicta tamen uitio est huius clementia nostro,
uenit et ad uires ira coacta suas.
qui quoniam patria toto sumus orbe remoti
nec licet ante ipsos procubuisse deos,
quos colis, ad superos haec fer mandata sacerdos,
adde sed et proprias ad mea uerba preces.

https://biblioteca-digitala.ro

Că grija vieţii mele ţi-a căşuna vrun rău.
Întreaga voastră casă te roagă, şi tu însuţi
Nu poţi să spui că n-am fost printre amicii tăi.
Afară doar de *Arta*-mi, tu lăudai adese
Talentul meu, de care ce rău m-am folosit!
Păcatele-mi din urmă de nu le ţii în seamă,
Atunce de ruşine eu nu pot să vă fac.
De-a pururea norocul să râdă ginţii voastre,
Şi Cezarii şi zeii te aibă-n grija lor!
Pe zeul ce cu dreptul s-a mâniat pe mine
Tu roagă-l de la sciţii sălbatici să mă ia!
E greu! Virtutea, însă, spre cele grele tinde
Şi facerii de bine voi fi mulţumitor.
Nici Polifem[639], ciclopul din peşterile Etnei,
Şi nici un Antifate[640] nu are-a te-asculta:
Tu rogi pe-un bun părinte, blând, gata de iertare,
Şi care-adese tună, dar nu aruncă foc.
De-o hotărâre tristă se întristează însuşi,
Când ceartă greu pe altul, se ceartă chiar pe el.
Dar vina mea lui Cezar i-a biruit blândeţea
Şi i-a silit mânia să fie şi mai grea.
Fiindcă-ntreg pământul de ţară mă desparte
Şi vai! fiindcă nu pot la zei chiar eu să cad,
Du-mi ruga mea aceasta la zeii tăi, ca preut,
Dar tu s-adaugi încă ş-a' tale rugăciuni!

https://biblioteca-digitala.ro

sic tamen haec tempta, si non nocitura putabis;
ignosces: timeo naufragus omne fretum.

https://biblioteca-digitala.ro

De crezi că n-o să-ţi strice, încearcă! Şi mă iartă:
Mă tem de orice mare. Doar sunt naufragiat!

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Cottae Maximo]*

Maxime, qui claris nomen uirtutibus aequas
nec sinis ingenium nobilitate premi,
culte mihi [quid enim status hic a funere differt?]
supremum uitae tempus adusque meae,
rem facis afflictum non auersatus amicum,
qua non est aeuo rarior ulla tuo.
turpe quidem dictu, sed, si modo uera fatemur,
uulgus amicitias utilitate probat.
cura quid expediat prius est, quam quid sit honestum,
et cum Fortuna statque caditque Fides.
nec facile inuenias multis in milibus unum,
uirtutem pretium qui putet esse sui.
ipse decor recte facti, si praemia desint,
non mouet, et gratis paenitet esse probum.
nil, nisi quod prodest, carum est; sed detrahe menti
spem fructus auidae, nemo petendus erit.
at reditus iam quisque suos amat, et, sibi quid sit
utile, sollicitis supputat articulis.
illud amicitiae quondam uenerabile nomen
prostat, et in quaestu pro meretrice sedet.
quo magis admiror non, ut torrentibus undis,
communis uitii te quoque labe trahi.
diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est:
quae, simul intonuit, proxima quaeque fugat.

https://biblioteca-digitala.ro

III [Către Cotta Maximus]

Tu, la a' cărui daruri răspunde-un nume mare[641],
Şi cărui nici talentul nu-ţi este mai prejos,
Tu, cel cinstit de mine chiar până-n clipa morţii
— Ce e decât o moarte exilu-mi dureros? —
Tu nu-ţi întorci privirea de la un biet prieten,
Şi faci în veacul nostru un lucru foarte rar.
Ruşine, dar aşa e: mulţimea preţuieşte
Prietenia numai de trage vrun folos.
Câştigul înainte de toate şi nu cinstea!
Prietenii sunt numai norocului fideli,
Şi dintr-o mie unul dacă găseşti să creadă
Că numai în virtute e şi răsplata ei.
Ce-ţi este-o faptă bună, de nu câştigi nimica?
Să fii cinstit degeaba îţi pare chiar şi rău!
Ia omului speranţa câştigului din suflet,
Şi nime nu mai cată prietenia ta!
Cu gândul la venituri sunt toţi, şi fiecare
Pe degete socoate câştigurile lui.
Zeiţa amiciei, pe vremuri preamărită[642],
Ca o prostituată se vinde-acum pe bani.
Mă minunez, de-aceea, că tu de-această boală
Ca de-un puhoi de apă nu te-ai lăsat târât.
Nu te iubeşte nime, norocul de nu-ţi râde,
Iar când norocul tună, fug cei mai buni amici.

https://biblioteca-digitala.ro

en ego non paucis quondam munitus amicis,
dum flauit uelis aura secunda meis,
ut fera nimboso tumuerunt aequora uento,
in mediis lacera naue relinquor aquis.
cumque alii nolint etiam me nosse uideri,
uix duo proiecto tresue tulistis opem.
quorum tu princeps: neque enim comes esse, sed auctor,
nec petere exemplum, sed dare, dignus eras.
te nihil exacto nisi nos peccasse fatentem,
sponte sua probitas officiumque iuuat.
iudice te mercede caret per seque petenda est
externis uirtus incomitata bonis.
turpe putas abigi, quia sit miserandus, amicum,
quodque sit infelix desinere esse tuum.
mitius est lasso digitum supponere mento,
mergere quam liquidis ora natantis aquis.
cerne, quid Aeacides post mortem praestet amico:
instar et hanc uitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitauit ad undas:
a Stygia quantum sors mea distat aqua?
adfuit insano iuuenis Phoceus Orestae:
et mea non minimum culpa furoris habet.
tu quoque magnorum laudes admitte uirorum,
ut facis, et lapso, quam potes, affer opem.
si bene te noui, si qui prius esse solebas

https://biblioteca-digitala.ro

Încunjurat odată şi eu de mulţi prieteni,
Cât timp un vânt prielnic în pânze mi-a suflat,
Acuma, când noianul e vînzolit de vânturi,
Sunt părăsit în larguri şi vasu-i fărâmat.
Când nici să-l mai cunoască n-au vrut ceilalţi prieteni,
Voi, doi sau trei, pe bietul proscris l-aţi ajutat,
Tu cel dintâi şi-n frunte! Căci tu erai şi vrednic
Să dai acest exemplu, să-l dai, nu să-l aştepţi!
Atunci când datoria cu cinste ţi-ai făcut-o,
Eşti bucuros de asta şi nu mai ceri nimic.
Aşa crezi tu: virtuţii nu-i trebuie răsplată,
O cauţi pentru dânsa, nu pentru vreun folos.
Tu crezi că e-o ruşine să-ţi părăseşti amicul,
De dânsul să te lepezi când e nefericit.
Eşti om de omenie? ajuţi înotătorul
Şi capul lui în valuri nu i-l cufunzi mai rău!
Ştii cum cinsti, la moarte, Ahile pe prieten[643]:
Şi viaţa mea asemeni cu moartea s-o socoţi!
Tezeu la Apa Morţii îl duse pe Piritou[644]:
Cât de departe este ursita mea de Stix!
Cât fu nebun Oreste, Pilade-a fost cu dânsul[645],
Dar tot o nebunie a fost greşeala mea.
Deci lăudat în lume să fii şi tu ca dânşii!
Ajută-l şi de-acuma, cât poţi, pe cel căzut!
De te cunosc eu bine, de eşti ca mai nainte

https://biblioteca-digitala.ro

nunc quoque es atque animi non cecidere tui,
quo Fortuna magis saeuit, magis ipse resistis,
utque decet ne te uicerit illa caues,
et, bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis:
sic eadem prodest causa nocetque mihi.
scilicet indignum, iuuenis carissime, ducis
te fieri comitem stantis in orbe deae.
firmus es et, quoniam non sunt ea, qualia uelles,
uela regis quassae qualiacumque ratis.
quaeque ita concussa est, ut iam casura putetur,
restat adhuc umeris fulta ruina tuis.
ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
lenior, offensus qui mihi iure fuit,
quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti,
illum iurabas protinus esse tuum.
ut tamen audita est nostrae tibi cladis origo,
diceris erratis ingemuisse meis.
tum tua me primum solari littera coepit
et laesum flecti spem dare posse Deum.
mouit amicitiae tum te constantia longae,
ante tuos ortus quae mihi coepta fuit,
et quod eras aliis factus mihi natus amicus,
quodque tibi in cunis oscula prima dedi.
quod, cum uestra domus teneris mihi semper ab annis
culta sit, esse uetus me tibi cogit onus.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi inima ta astăzi nu ţi-a căzut mai jos,
De ce-i mai crudă soarta, de ce o-nfrunţi mai tare
Şi te fereşti să nu fii de dânsa biruit.
Se-nverşună duşmanul ? Te lupţi cu-nverşunare!
Acelaşi lucru-mi strică şi-mi este de folos!
Să mergi în urma zânei cea c-un picior pe-o roată[646]
Socoţi că e-o ruşine, o, tinere ales!
Eşti tare, şi fiindcă a' mele pânze nu sunt
Cum ai dori să fie, le cîrmuieşti cum sunt.
Risipurile mele, ce mai erau să cadă,
Pe umerele tale ş-acum se sprijinesc.
La început mânia-ţi fu dreaptă şi tu n-ai fost
Mai blând decât acela pe care l-am jignit:
Durerea ce pătrunse la inimă pe Cezar
Tu ai jurat atunce că este şi a ta.
Când, însă, auzit-ai de unde-mi vine jalea,
Tu ai gemut, se zice, ş-ai plâns greşeala mea.
Ai început atunce să-mi scrii, ca să mă mângâi,
Pe zeu mi-ai dat speranţa că-l pot îndupleca.
Te-a-nduioşat pe tine prietenia-mi lungă:
Tu nici nu te născuseşi; cu alţii te-ai făcut
Prieten, mie însă mi-erai născut prieten,
Şi eu ţi-am dat în leagăn chiar cel dintâi sărut.
Intrai în casa voastră din anii tinereţii:
Acum, povară veche eu pentru tine sunt.

https://biblioteca-digitala.ro

me tuus ille pater, Latiae facundia linguae
quoi non inferior nobilitate fuit,
primus, ut auderem committere carmina famae,
impulit: ingenii dux fuit ille mei.
nec, quo sit primum nobis a tempore cultus,
contendo fratrem posse referre tuum.
te tamen ante omnis ita sum complexus, ut unus
quolibet in casu gratia nostra fores.
ultima me tecum uidit maestisque cadentis
excepit lacrimas Aethalis Ilua genis,
cum tibi quaerenti, num uerus nuntius esset,
adtulerat culpae quem mala fama meae,
inter confessum dubie dubieque negantem
haerebam pauidas dante timore notas,
exemploque niuis, quam mollit aquaticus Auster,
gutta per attonitas ibat oborta genas.
haec igitur referens et quod mea crimina primi
erroris uenia posse latere uides,
respicis antiquum lassis in rebus amicum
fomentisque iuuas uulnera nostra tuis.
pro quibus, optandi si nobis copia fiat,
tam bene promerito commoda mille precer.
sed, si sola mihi dentur tua uota, precabor,
ut tibi sit saluo Caesare salua parens.
haec ego, cum faceres altaria pinguia ture,
te solitum memini prima rogare deos.

https://biblioteca-digitala.ro

Al tău părinte, floarea romanei elocvenţe,
A căruia nobleţă, nici ea, n-a fost mai jos,
M-a îndemnat în lume să dau a' mele versuri
Şi el îndrumătorul talentului mi-a fost[647].
Nici fratele m-aş prinde că n-ar putea să spună
Cu dânsul din ce vreme prieten m-am legat[648].
Dar eu pe tine însuţi, mai mult ca pe oricine,
Te-mbrăţişai: tu singur ai fost iubirea mea.
Cea de pe urmă, Ilva[649], ea te-a văzut pe tine
Stropind cu-a' tale lacrimi mâhnitul meu obraz.
Acolo tu pe mine m-ai întrebat de este
Adevărată ştirea greşelii mele: eu
În cumpănă stătut-am: nici «da» mi-a fost răspunsul,
Nici «nu», şi numai semne de frică eu dădeam.
Ca neaua ce se scurge, topită de austru,
Şiroaiele de lacrimi curgeau din ochii mei.
De-ţi aminteşti de asta, tu poţi vedea că vina
Îmi poate fi iertată drept vina mea dintâi.
De-aceea, tot mai cauţi la vechiul tău prieten
Şi balsamele tale pe rana mea le pui.
De-mi este dat şi mie a-ţi face vreo urare,
Tot binele din lumea aceasta ţi-l urez.
Dar, ca să am aceleaşi dorinţe ca şi tine:
Şi maică-ta şi Cezar să fie sănătoşi!
Când tu ardeai tămâie pe-a' zeilor altare,
Mi-aduc aminte bine că te rugai aşa!

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Attico]*

Accipe conloquium gelido Nasonis ab Histro,
Attice, iudicio non dubitande meo;
ecquid adhuc remanes memor infelicis amici,
deserit an partis languida cura suas?
non ita di mihi sunt tristes, ut credere possim
fasque putem iam te non meminisse mei:
ante oculos nostros posita est tua semper imago,
et uideor uultus mente uidere tuos.
seria multa mihi tecum conlata recordor,
nec data iucundis tempora pauca iocis.
saepe citae longis uisae sermonibus horae,
saepe fuit breuior quam mea uerba dies,
saepe tuas uenit factum modo carmen ad auris,
et noua iudicio subdita Musa tuo est.
quod tu laudaras, populo placuisse putabam:
hoc pretium curae dulce recentis erat.
utque meus lima rasus liber esset amici,
non semel admonitu facta litura tuo est.
nos fora uiderunt pariter, nos porticus omnis,
nos uia, nos iunctis curua theatra locis.
denique tantus amor nobis, carissime, semper,
quantus in Aeacide Nestorideque fuit.
non ego, si biberes securae pocula Lethes,
excidere haec credam pectore posse tuo.

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Către Atticus]*

Primeşte de la Istru scrisoarea lui Ovidiu,
Amice, tu, de care eu nu mă îndoiesc[650],
Îţi mai aduci aminte de bietul tău prieten,
Ori, vai! a ta iubire acum s-a potolit?
Nu m-au urât pe mine aşa de tare zeii,
Încât să pot eu crede că m-ai uitat de tot.
Eu unul totdeauna am chipul tău în faţă,
Mereu cu ochii minţii îmi pare că te văd.
Îmi amintesc de-atâtea temeinice cuvinte,
De glumele pe care adese le făceam.
Şi orele cu vorba treceau aşa de iute!
Era mai scurtă ziua, decât ce-aveam de spus.
Tu mi-ascultai adese o nouă poezie,
Ce judecăţii tale pe loc se supunea.
De-o lăudai, şi lumii credeam că ea îi place:
Răsplata muncii mele ce dulce îmi era!
Şi, ca să-mi fie cartea de tine pieptănată,
La-ndemnul tău, amice, am şters de-atâtea ori!
Prin for, pe sub portice, pe străzi tot împreună
Eram noi doi; la teatru alături stăteam.
Iubitul meu, atâta noi ne-am iubit de tare,
Cât l-a iubit odată Ahil pe Antiloh[651].
Nu! Chiar să bei din cupa uitării, nici atunce
Nu cred că pot aceste ieşi din mintea ta.

https://biblioteca-digitala.ro

longa dies citius brumali sidere noxque
tardior hiberna solstitialis erit,
nec Babylon aestum nec frigora Pontus habebit,
calthaque Paestanas uincet odore rosas,
quam tibi nostrarum ueniant obliuia rerum:
non ita pars fati candida nulla mei est.
ne tamen haec dici possit fiducia mendax
stultaque credulitas nostra fuisse, caue;
constantique fide ueterem tutare sodalem,
qua licet, et quantum non onerosus ero.

https://biblioteca-digitala.ro

Când o să fie ziua mai lungă-n timpul iernii,
Mai lungi în timpul verii când nopţile vor fi,
În Babilon arşiţă când nu va fi şi geruri
În Pont, când filimica[652] va da mai bun miros
Ca roza de la Paestum[653], şi tu mă dai uitării!
O! nu e chiar atâta de neagră soarta mea!
Dar vezi să nu se spună că m-a-nşelat credinţa,
Că prea uşor crezut-am aceea ce ţi-am spus!
Tu vechiului prieten să-i fii statornic razem:
De nu-ţi sunt o povară, mă apără cât poţi!

https://biblioteca-digitala.ro

V *[Salano]*

Condita disparibus numeris ego, Naso, Salano
praeposita misi uerba salute meo.
quae rata sit, cupio, rebusque ut comprobet omen
te precor a saluo possit, amice, legi.
candor, in hoc aeuo res intermortua paene,
exigit, ut faciam talia uota, tuus.
nam, fuerim quamuis modico tibi iunctus ab usu,
diceris exiliis indoluisse meis,
missaque ab Euxino legeres cum carmina Ponto,
illa tuus iuuit qualiacumque fauor,
optastique breuem salui mihi Caesaris iram,
quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
moribus ista tuis tam mitia uota dedisti,
nec minus idcirco sunt ea grata mihi,
quoque magis moueare malis, doctissime, nostris
credibile est fieri condicione loci:
uix hac inuenies totum, mihi crede, per orbem,
quae minus Augusta pace fruatur humus.
tu tamen hic structos inter fera proelia uersus
et legis, et lectos ore fauente probas,
ingenioque meo, uena quod paupere manat,
plaudis, et e riuo flumina magna facis.
grata quidem sunt haec animo suffragia nostro,
uix sibi cum miseros posse placere putes.

https://biblioteca-digitala.ro

V [Către Salanus]

Eu, Naso, lui Salanus[654] mă-nchin cu sănătate
Şi îi trimit şi versuri, turnate în distih.
Urarea mea aceasta doresc să se-mplinească:
Citeşte-mi tu scrisoarea, amice, sănătos!
Candoarea ta, această virtute-aproape moartă
În veacul nostru,-mi cere să-ţi fac aşa urări.
Deşi n-am fost pe vremuri prea mult legat de tine,
Se zice că exilu-mi te-a-ndurerat amar:
Citind a' mele versuri, de-aici, din Pont, trimise,
Oricât erau de slabe, tu mi le-ai lăudat
Şi ai dorit ca Cezar să-şi curme-a lui mânie:
De-ar şti a ta dorinţă, s-ar învoi şi el!
Asemenea dorinţe din firea ta porniră:
Cu-atâta mai plăcute şi mie ele-mi sunt,
Şi cred că, mai cu seamă, când te gândeşti la locul
Nenorocirii mele, eşti mai îndurerat.
Nu vei găsi pe lume un loc în care pacea
Lui August[655] mai străină să fie ca aici.
În zăngănit de arme fac versurile mele,
Şi, totuşi, tu le lauzi atunci când le citeşti,
Talentul mi-l aplauzi, deşi abia mai curge
Izvorul lui: un fluviu tu faci dintr-un pârău!
Da, laudele-aceste îi plac inimii mele,
Deşi nefericiţii nu-s mulţumiţi de ei.

https://biblioteca-digitala.ro

dum tamen in rebus temptamus carmina paruis,
materiae gracili sufficit ingenium.
nuper, ut huc magni peruenit fama triumphi,
ausus sum tantae sumere molis opus:
obruit audentem rerum grauitasque nitorque,
nec potui coepti pondera ferre mei.
illic, quam laudes, erit officiosa uoluntas;
cetera materia debilitata iacent.
qui si forte liber uestras peruenit ad aures,
tutelam mando sentiat ille tuam.
hoc tibi facturo, uel si non ipse rogarem,
accedat, cumulus, gratia nostra, leuis.
non ego laudandus, sed sunt tua pectora lacte
et non calcata candidiora niue,
mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse
nec lateant artes eloquiumque tuum.
te iuuenum princeps, cui dat Germania nomen,
participem studii Caesar habere solet.
tu comes antiquos, tu primis iunctus ab annis
ingenio mores aequiperante places.
te dicente prius fit protinus impetus illi,
teque habet, elicias qui sua uerba tuis.
cum tu desisti mortaliaque ora quierunt
tectaque non longa conticuere mora,
surgit Iuleo iuuenis cognomine dignus,

https://biblioteca-digitala.ro

Când, totuşi, eu în versuri pun lucruri mai mărunte,
Talentul meu ajunge: subiectul e uşor.
Mai ieri, venise vestea triumfului ş-aice:
Această mare faptă am cutezat s-o cânt[656],
Dar măreţia faptei învinse îndrăzneala,
Şi n-am putut povara pe umeri s-o mai duc.
Tu ai putea să-mi lauzi bunăvoinţa numai,
Căci opera mea zace strivită de subiect[657].
Ea la urechea voastră cumva dac-o s-ajungă,
Te rog atunci pe tine s-o iei sub scutul tău.
Ai face-o tu şi altfel, chiar dacă eu pe tine
Nu te-aş ruga: tu fă-o puţin de dragul meu!
De laudă eu nu sunt, ci sufletul tău este
Mai alb ca neaua albă, ca laptele-i de alb.
Tu să-i admiri pe alţii ? Pe tine să te-admire!
Cunoaştem toţi talentul şi elocvenţa ta.
Pe tine capul însuşi al tinerimii[658], Cezar
Germanicul, te are la studii ca părtaş.
Soţ vechi tu eşti cu dânsul, din anii tinereţii;
Şi firea ta îi place, dar şi talentul tău.
Întâi declami tu însuţi: pe loc şi el s-avântă,
Căci tu i-aduci pe buze cuvântul elocvent.
Când ai tăcut tu, însă, şi muritorii ceilalţi
Cu gurile închise o clip-au amuţit,
Atunce se ridică şi Cezarul cel tânăr[659],

https://biblioteca-digitala.ro

qualis ab Eois Lucifer ortus aquis,
dumque silens adstat, status est uultusque diserti,
spemque decens doctae uocis amictus habet.
mox, ubi pulsa mora est atque os caeleste solutum,
hoc superos iures more solere loqui,
atque 'haec est' dicas 'facundia principe digna':
eloquio tantum nobilitatis inest.
huic tu cum placeas et uertice sidera tangas,
scripta tamen profugi uatis habenda putas.
scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
et seruat studii foedera quisque sui:
rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
rectorem dubiae nauita puppis amat.
tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris,
ingenioque faues, ingeniose, meo.
distat opus nostrum, sed fontibus exit ab isdem,
artis et ingenuae cultor uterque sumus.
thyrsus sublestate gustata est laurea nobis,
sed tamen ambobus debet inesse calor:
utque meis numeris tua dat facundia neruos,
sic uenit a nobis in tua uerba nitor.
iure igitur studio confinia carmina uestro
ut commilitii sacra tuenda putas.
pro quibus, ut maneat, de quo censeris, amicus,
comprecor, ad uitae tempora summa tuae,

https://biblioteca-digitala.ro

Ca steaua dimineţii din mîndrul răsărit.
El stă-n picioare, tace, îşi potriveşte toga:
În toat-a lui făptură ghiceşti pe orator.
Curmând apoi tăcerea, cerescu-i glas răsună:
Să juri c-aşa vorbeşte un zeu nemuritor!
Îţi zici: «o, da! aceasta-i oratoria demnă
De-un principe! E-atâta nobleţă-n vorba lui!»
Şi când tu placi lui Cezar ş-ajungi cu fruntea cerul,
Doreşti să ai şi scrisul poetului pribeag?
Da, minţile-nrudite trăiesc în armonie
Şi fiecare trage la cel din breasla sa:
La un plugar plugarul, la un oştean oşteanul,
Pe valurile mării năierul la năier.
Tu, îndrăgit de carte, ai îndrăgit şi Muza,
Cu-al tău talent şi mie talentu-mi ocroteşti.
Deosebit ni-i lucrul, izvoru-i tot acela,
Şi pe altarul artei noi amândoi jertfim.
Eu port în mână tirsul[660], tu laurul pe frunte,
Dar trebuie să fie acelaşi foc în noi.
Tu nervul elocvenţei dai versurilor mele,
Eu elocvenţei tale îi dau sclipiri de stil.
Deci bine zici că arta-mi cu-a ta se-ngemănează,
Şi legământul nostru se cade să-l păzim,
În schimb cel de la care îţi vine toată cinstea[661]
Pân' la sfârşitul vieţii rămâie-al tău amic!

https://biblioteca-digitala.ro

75 succedatque suis orbis moderator habenis,
quod mecum populi uota precantur idem.

https://biblioteca-digitala.ro

Sub cârma ta urmeze la cârma lumii însăşi!
Cu mine-ntreg poporul se roagă pentru el.

https://biblioteca-digitala.ro

VI *[Graecino]*

Carmine Graecinum, qui praesens uoce solebat,
tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.
exulis haec uox est; praebet mihi littera linguam,
et, si non liceat scribere, mutus ero.
corripis, ut debes, stulti peccata sodalis,
et mala me meritis ferre minora doces.
uera facis sed sera meae conuicia culpae;
aspera confesso uerba remitte reo.
cum poteram recto transire Ceraunia uelo,
ut fera uitarem saxa, monendus eram.
nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
qua mea debuerit currere cumba uia?
bracchia da lasso potius prendenda natanti,
nec pigeat mento supposuisse manum.
idque facis, faciasque precor: sic mater et uxor,
sic tibi sint fratres totaque salua domus,
quodque soles animo semper quod uoce precari,
omnia Caesaribus sic tua facta probes.
turpe erit in miseris ueteri tibi rebus amico
auxilium nulla parte tulisse tuum;
turpe referre pedem nec passu stare tenaci,
turpe laborantem deseruisse ratem:
turpe sequi casum et Fortunae cedere amicum,
et, nisi sit felix, esse negare suum.

https://biblioteca-digitala.ro

VI [Către Graecinus]

Ovidiu, trist, salută în versuri pe Graecinus[662]
Din Pont: odinioară din grai îl saluta.
Acesta-mi este glasul! Azi vorba mea-i scrisoarea:
Când n-o să mai pot scrie, atunci voi fi şi mut!
Tu înfierezi greşeala nătângului prieten,
Ba-mi spui că nici nu sufăr precât am meritat.
Mustrarea ta e dreaptă, dar prea târziu îmi vine.
Nu mă certa prea aspru! am spus că-s vinovat!
Când eu puteam de-a dreptul să ocolesc Ceraŭnii[663],
Tu să-mi fi spus atunce să mă feresc de stânci!
Ce-mi foloseşte-acuma să ştiu, după naufragiu,
Pe care drum cu nava eu trebuia să merg?
Întinde-a' tale braţe spre-notător mai bine
Şi dă-i — nu-ţi fie silă! — o mână de-ajutor!
O faci, dar fă-o pururi, te rog: soţia, mama
Şi casa-ntreagă, fraţii să-ţi fie sănătoşi!
Şi Cezarilor fă-le plăcute-a' tale fapte,
Precum îţi este ruga şi-n inimă şi-n grai.
Ruşine-ar fi, ruşine, pe vechiul tău prieten[664]
Să-l laşi în suferinţă, să nu-l ajuţi defel
Şi să te dai în lături! Ruşine-ar fi să şovăi,
Când nava i se-neacă să-l părăseşti pe el,
Şi numai fericirii să i te-nchini, amicul,
De nu mai e ferice, să zici că nu-i al tău!

https://biblioteca-digitala.ro

non ita uixerunt Strophio atque Agamemnone nati,
non haec Aegidae Pirithoique fides.
quos prior est mirata, sequens mirabitur aetas,
in quorum plausus tota theatra sonant.
tu quoque per durum seruato tempus amico
dignus es in tantis nomen habere uiris;
dignus es, et, quoniam laudem pietate mereris,
non erit officii gratia surda tui.
crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
carmen, in ore frequens posteritatis eris.
fac modo permaneas lasso, Graecine, fidelis,
duret et in longas impetus iste moras.
quae tu cum praestes, remo tamen utor in aura,
nec nocet admisso subdere calcar equo.

https://biblioteca-digitala.ro

O! nu aşa trăiră Pilade şi Oreste[665],
Nu astfel se iubiră Piritou şi Tezeu[666]!
I-a admirat trecutul, i-or admira urmaşii,
Tot teatrul îi aplaudă pe scenă când păşesc!
De-ţi vei scăpa amicul cel bun de la pieire,
Să stai şi tu eşti vrednic alăturea de ei;
Eşti vrednic, şi fiindcă tu lauda o meriţi,
Bunăvoinţei tale cunoscător voi fi;
Mă crede, a mea cântare de nu va fi să piară,
Urmaşii al tău nume ades l-or aminti.
Dar vezi să ţie, numai, ardoarea ta, Graecine,
Şi să rămâi statornic sărmanului amic:
Deşi mă duce vântul, bat marea şi cu vâsla,
Nu strică să dai pinteni fugarului din circ.

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Attico]*

Esse salutatum uult te mea littera primum
a male pacatis, Attice, missa Getis;
proxima subsequitur, quid agas, audire uoluntas,
et si, quidquid agis, sit tibi cura mei.
nec dubito quin sit, sed me timor ipse malorum
saepe superuacuos cogit habere metus.
da ueniam, quaeso, nimioque ignosce timori:
tranquillas etiam naufragus horret aquas.
qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
omnibus unca cibis aera subesse putat;
saepe canem longe uisum fugit agna lupumque
credit, et ipsa suam nescia uitat opem;
membra reformidant mollem quoque saucia tactum,
uanaque sollicitis incitat umbra metum.
sic ego Fortunae telis confixus iniquis
pectore concipio nil nisi triste meo.
iam mihi fata liquet coeptos seruantia cursus
per sibi consuetas semper itura uias,
obseruare deos, ne quid mihi cedat amice;
uerbaque Fortunae uix puto posse dari.
est illi curae me perdere, quaeque solebat
esse leuis, constans et bene certa nocet.
crede mihi, si sum ueri tibi cognitus oris
nec planis nostris casibus esse potes.

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Către Atticus]*

Scrisoarea mea, trimisă tot de la geţii barbari,
Întâi să te salute, o, Atticus[667], ar vrea.
Cât mi-ar plăcea, pe urmă, să aflu cum îţi merge
Şi dacă, orice-ai face, mai ai şi grija mea!
Nu mă-ndoiesc de-aceasta, dar chinurile mele
Mă fac adese temeri zadarnice să am.
Tu frica fără cumpăt, ah! rogu-te, mi-o iartă!
Chiar şi de-o mare lină se teme-un furtunat.
Un peşte care-odată s-a agăţat socoate
Că orice prad-ascunde cârligul cel viclean.
Mioara vede-un câine şi crede, de departe,
Că-i lup şi fuge astfel de paznicul ei bun.
Un trup rănit se teme chiar de-l atingi c-un deget,
O umbră-i înspăimântă pe cei îngrijoraţi.
Şi eu, străpuns de-atâtea săgeţi ale ursitei,
Îmi fac amare gânduri în sufletul meu trist.
De-acu-i văzut că soarta-mi va merge totdeauna
Pe drumurile-aceste pe care-a apucat.
Au ei de grijă zeii nimica să nu-mi iasă,
Şi cred că eu norocul nu pot să-l amăgesc.
El umblă să mă piardă: deşi e nestatornic,
De mine nu se lasă şi vrea să-mi facă rău!
Ah! crede-mă! Ştii bine că gura mea nu minte,
A' mele suferinţe eu nu le născocesc:

https://biblioteca-digitala.ro

Cinyphiae segetis citius numerabis aristas,
altaque quam multis floreat Hybla thymis,
et quot aues motis nitantur in aere pinnis,
quotque natent pisces aequore, certus eris,
quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
nulla Getis toto gens est truculentior orbe,
sed tamen hi nostris ingemuere malis,
quae tibi si memori coner perscribere uersu,
Ilias est fati longa futura mei.
non igitur uerear quo te rear esse uerendum,
cuius amor nobis pignora mille dedit,
sed quia res timida est omnis miser, et quia longo est
tempore laetitiae ianua clausa meae.
iam dolor in morem uenit meus, utque caducis
percussu crebro saxa cauantur aquis,
sic ego continuo Fortunae uulneror ictu,
uixque habet in nobis iam noua plaga locum.
nec magis assiduo uomer tenuatur ab usu,
nec magis est curuis Appia trita rotis,
pectora quam mea sunt serie calcata malorum,
et nihil inueni, quod mihi ferret opem.
artibus ingenuis quaesita est gloria multis:
infelix perii dotibus ipse meis.
uita prior uitio caret, et sine labe peracta est:

https://biblioteca-digitala.ro

Tu spicele din holde vei număra mai iute,
Şi câte flori de cimbru pe Hibla[668] înfloresc,
Vei şti şi câte păsări în aer bat din aripi,
Câţi peşti înoată-n mare vei şti tu mai curând,
Decât 'a mele chinuri să le cunoşti pe toate,
Să ştii ce-am tras pe apă, ce-am tras şi pe pământ.
Nu este neam mai barbar pe lume decât geţii,
Şi, totuşi, chiar şi geţii durerea mea o plâng.
De-aş încerca în versuri să pun a' mele chinuri,
O lungă *Iliadă* eu aş putea să fac!
Deci nu mă tem fiindcă mi-ar fi de tine frică
— Tu doar mi-ai dat atâtea dovezi că mă iubeşti —
Mă tem fiindcă omul nefericit se teme:
De mult timp bucuria nu intră-n casa mea.
Deprins sunt cu durerea! Precum de-al apei picur
Se găureşte steiul, şi eu sunt, tot aşa,
Rănit fără-ncetare de lovitura sorţii:
Nu-i loc de-o nouă rană pe trupul meu rănit.
Brăzdarul cum se roade de-atâta arătură,
Cum Appia[669]-i tocită de-atâtea roţi de car,
Aşa mi-i arsă mie şi inima de chinuri
Şi leac durerii mele căutat-am în zadar!
Mulţi gloria-şi găsiră în artele frumoase[670]:
Eu am pierit, vai mie! răpus de-al meu talent.
Viaţa-mi dinainte se scurse fără pată:

https://biblioteca-digitala.ro

auxilii misero nil tulit illa mihi.
culpa grauis precibus donatur saepe suorum:
omnis pro nobis gratia muta fuit.
adiuuat in duris aliquos praesentia rebus:
obruit hoc absens uasta procella caput.
quis non horruerit tacitam quoque Caesaris iram?
addita sunt poenis aspera uerba meis.
fit fuga temporibus leuior: proiectus in aequor
Arcturum subii Pleiadumque minas.
saepe solent hiemem placidam sentire carinae:
non Ithacae puppi saeuior unda fuit.
recta fides comitum poterat mala nostra leuare:
ditata est spoliis perfida turba meis.
mitius exilium faciunt loca: tristior ista
terra sub ambobus non iacet ulla polis.
est aliquid patriis uicinum finibus esse:
ultima me tellus, ultimus orbis habet.
praestat et exulibus pacem tua laurea, Caesar:
Pontica finitimo terra sub hoste iacet.
tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
non patitur uerti barbarus hostis humum.
temperie caeli corpusque animusque iuuatur:
frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
est in aqua dulci non inuidiosa uoluptas:
aequoreo bibitur cum sale mixta palus.

https://biblioteca-digitala.ro

Ea azi nu-mi este mie de niciun ajutor.
Ades ai tăi se roagă şi vina ţi se iartă:
Ah! pentru mine nimeni n-a pus niciun cuvânt.
La o nenorocire măcar să fii de faţă:
Când mi-a căzut năpasta pe cap, eu nu eram.
Ţi-i teamă de mânia lui Cezar şi când tace:
El şi cuvinte aspre a mai adăugit.
Când timpu-i bun, exilul e mai uşor: pe mine
Sub cer de toamnă rece pe mare m-au pornit.
Ades pe-o iarnă blândă corăbiile umblă:
Mări crunte nici Ulise ca mine n-a-nfruntat.
Chiar soţii mei durerea puteau să mi-o aline:
De lucrurile mele şi ei m-au despuiat.
Mai blând şi locul face exilul câteodată:
Nu este loc sub soare mai trist ca cel de-aici.
Măcar să fii pe-aproape, pe undeva, de ţară:
Eu sunt în fundul lumii, la capăt de pământ.
Tu pacea ta, o, Cezar, şi la proscrişi o dărui:
În Pont stai tot cu frica duşmanului vecin.
E-o dulce desfătare să-ţi poţi lucra pământul:
Barbarul nu te lasă ogorul să ţi-l ari.
De-un aer dulce trupul şi sufletul se-ntramă:
De-un frig etern îngheaţă sarmaticul ţinut.
Invidios nu-i nime că bei o apă dulce:
Aici, în Pont, bei apă sărată de prin bălţi.

https://biblioteca-digitala.ro

omnia deficiunt, animus tamen omnia uincit;
ille etiam uires corpus habere facit.
sustineas ut onus, nitendum uertice plano est,
aut, flecti neruos si patiere, cades.
spes quoque posse mora mitescere principis iram,
uiuere ne nolim deficiamque, cauet.
nec uos parua datis pauci solacia nobis,
quorum spectata est per mala nostra fides.
coepta tene, quaeso, neque in aequore desere nauem,
meque simul serua iudiciumque tuum.

https://biblioteca-digitala.ro

Eu duc de toate lipsă, dar sufletu-mi pe toate
Le biruie: putere şi trupului el dă.
Povara s-o poţi duce, te-ncoardă şi mai tare!
Dacă-ţi slăbeşte vâna, povara va cădea!
Eu tot mai sper mânia lui Cezar să s-aline:
Aceasta mă mai ţine, de asta mai trăiesc!
Puţini sunteţi, dar multă mi-i mângâierea voastră.
Eu v-am cercat credinţa cu suferinţa mea.
Urmează dar! Pe valuri nu-mi părăsi tu nava,
Să-ţi aperi şi amicul, dar şi părerea ta!

https://biblioteca-digitala.ro

VIII [Cottae Maximo]

Redditus est nobis Caesar cum Caesare nuper,
quos mihi misisti, Maxime Cotta, deos;
utque tuum munus numerum, quem debet, haberet,
est ibi Caesaribus Liuia iuncta suis.
argentum felix omnique beatius auro,
quod, fuerit pretium cum rude, numen habet.
non mihi diuitias dando maiora dedisses
caelitibus missis nostra sub ora tribus.
est aliquid spectare deos et adesse putare
et quasi cum uero numine posse loqui.
quantum ad te, redii nec me tenet ultima tellus,
utque prius media sospes in Vrbe moror.
Caesareos uideo uultus, uelut ante uidebam;
uix huius uoti spes fuit ulla mihi;
utque salutabam numen caeleste saluto:
quod reduci tribuas, nil, puto, maius habes.
quid nostris oculis nisi sola Palatia desunt?
qui locus ablato Caesare uilis erit.
hunc ego cum spectem, uideor mihi cernere Romam,
nam patriae faciem sustinet ille suae.
fallor, an irati mihi sunt in imagine uultus,
toruaque nescioquid forma minantis habet?
parce, uir inmenso maior uirtutibus orbe,
iustaque uindictae supprime frena tuae.

https://biblioteca-digitala.ro

VIII [Către Cotta Maximus]

Eu am primit, o, Cotta[671], pe cei doi Cezari[672], zeii
Pe care tu dăunăzi mi i-ai trimis aici.
Dar, ca să aibă darul tot preţul lui, o, Cotta,
Pe Livia de-asemeni ai pus-o printre ei.
Mai scump ca orice aur, metal inform odată,
Ferice de argintul ce poart-acum pe zei[673]!
De mi-ai fi dat avere, tot nu făcea cât zeii
Cei trei, pe care-acuma i-ai pus sub ochii mei.
Ce lucru de minune să-i vezi pe zei aieve,
Să crezi că sunt de faţă, cu dânşii că vorbeşti!
Eu m-am întors acasă! Nu sunt în fundul lumii!
Azi, ca mai înainte, în Roma locuiesc!
Îi văd din nou pe Cezari la faţă, ca-nainte:
Nici nu speram aceste dorinţi să-mi împlinesc.
Şi zeului din ceruri mă-nchin ca altădată:
La-ntors, un dar mai mare tu n-ai putea să-mi dai.
Ce-mi mai lipseşte mie? Să pot vedea palatul[674]:
Palatul fără Cezar e-un loc... ca orice loc!
Când eu mă uit la Cezar, îmi pare că văd Roma,
Căci el, Cezarul, este icoana ţării lui.
Mă-nşel, ori mânioasă e faţa lui ş-acuma?
Îmi pare că se-ncruntă şi m-ameninţă iar!
O! tu, pe care lumea nu poate să te-ncapă,
Tu nu mai strânge frâul prea dreptei răzbunări!

https://biblioteca-digitala.ro

parce, precor, saecli decus indelebile nostri,
terrarum dominum quem tua cura facit.
per patriae numen, quae te tibi carior ipso est,
per numquam surdos in tua uota deos,
perque tori sociam, quae par tibi sola reperta est,
et cui maiestas non onerosa tua est,
perque tibi similem uirtutis imagine natum,
moribus adgnosci qui tuus esse potest,
perque tuos uel auo dignos uel patre nepotes,
qui ueniunt magno per tua iussa gradu,
parte leua minima nostras et contrahe poenas,
daque, procul Scythico qui sit ab hoste, locum.
et tua, si fas est, a Caesare proxime Caesar,
numina sint precibus non inimica meis:
sic fera quam primum pauido Germania uultu
ante triumphantis serua feratur equos;
sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
uiuant, et possis filius esse diu.
tu quoque, conueniens ingenti nupta marito,
accipe non dura supplicis aure preces:
sic tibi uir sospes, sic sint cum prole nepotes,
cumque bonis nuribus quod peperere nurus;
sic, quem dira tibi rapuit Germania Drusum,
pars fuerit partus sola caduca tui;
sic tibi mature fraterni funeris ultor

https://biblioteca-digitala.ro

Iertare, tu, podoaba acestui veac al nostru,
Cel ce ne porţi de grijă şi lumii eşti stăpân!
Pe patria, ce-ţi este mai scumpă decât tine,
Pe zeii care-ascultă oricând a' tale rugi,
Pe soaţa vieţii tale[675], ce singură potrivă
Ţi-a fost, nebiruită de măreţia ta,
Pe fiul care-ţi este asemenea la fire
— Oricine poate zice că este fiul tău [676]—
Şi pe nepoţii[677], vrednici de bun şi de părinte,
Ce-n căile virtuţii păşesc sub paza ta,
Ah! cât de cât tu mie pedeapsa mi-o-ndulceşte,
Dă-mi tu de scitul barbar un loc mai depărtat!
Iar tu, ce vii, o, Cezar, îndată după Cezar[678],
Auzi-mi rugăciunea, de nu e cu bănat!
Germania barbară, cu faţa-nspăimântată,
Să fie dusă roabă în mândrul tău alai[679]!
Părintele cât Nestor[680], iar mama cât Sibila
Din Cume[681] să-ţi trăiască! Tot fiul lor să fii!
Iar tu, ce eşti soţia stăpânului puternic[682],
Urechea ţi-o apleacă la rugăciunea mea!
Bărbatul să-ţi trăiască, şi fiul, şi nepoţii,
Nurorile cinstite, şi fii de fiii tăi!
Şi tu pe Drusus numai să-l fi pierdut, pe care
Ţi l-a răpit barbara Germanie[683]! Curând,
Cai albi ca de zăpadă să-l ducă pe Tiberiu,

https://biblioteca-digitala.ro

purpureus niueis filius instet equis.
adnuite, o, timidis, mitissima numina, uotis:
praesentis aliquid prosit habere deos.
Caesaris aduentu tuto gladiator harena
exit, et auxilium non leue uultus habet.
nos quoque uestra iuuat quod, qua licet, ora uidemus,
intrata est superis quod domus una tribus.
felices illi, qui non simulacra, sed ipsos
quique deum coram corpora uera uident.
quod quoniam nobis inuidit inutile fatum,
quos dedit ars, uultus effigiemque colo.
sic homines nouere deos, quos arduus aether
occulit, et colitur pro Ioue forma Iouis.
denique, quae mecum est et erit sine fine, cauete,
ne sit in inuiso uestra figura loco.
nam caput hoc nostra citius ceruice recedet,
et patiar fossis lumen abire genis,
quam caream raptis, o publica numina, uobis:
uos eritis nostrae portus et ara fugae.
uos ego complectar, Geticis si cingar ab armis,
utque meas aquilas, [.....s]igna sequar.
aut ego me fallo nimioque cupidine ludor,
aut spes exilii commodioris adest:
nam minus et minus est facies in imagine tristis,
uisaque sunt dictis adnuere ora meis.

https://biblioteca-digitala.ro

În togă de porfiră, pe frate răzbunând!
Zei buni, voi împliniţi-mi sfioasele dorinţe!
Fiinţa voastr-aice să-mi fie de-ajutor!
Când intră-n circ Cezarul, de pe arenă iese,
Fiind iertat cu viaţă, rănitul luptător.
Ajute-mi dar şi mie că văd a' voastre feţe
Şi că sunteţi acuma, tustrei, în casa mea!
Ah! fericiţi aceia ce-n carne şi în oase
Îi văd pe zei, nu numai imaginile lor!
Fiindc-a mea ursită aceasta nu mi-o iartă,
Mă-nchin la chipul vostru, săpat într-un metal.
Aşa-i cunoşti pe zeii ascunşi în ceruri nalte:
De nu te-nchini la Joe, te-nchini la chipul lui!
Al vostru, care pururi cu mine o să fie,
Vedeţi să nu rămână pe ţărmul urgisit:
Aş suferi mai bine să mi se taie capul,
Să mi se scoată ochii mai bine-aş suferi!
Eu nu vă dau din mână, o, zei ai tuturora:
Altarul şi limanul exilului veţi fi!
Vă voi ţinea în braţe, de mă-nconjoară geţii:
Voi flamurile mele veţi fi, vulturii mei!
Mă-nşel? Mă amăgeşte dorinţa mea fierbinte?
Ori să nutresc speranţa unui exil mai blând?
Căci pe monedă ochii tot mai puţin se-ncruntă,
A Cezarului gură ar vrea să zică: «da!»

https://biblioteca-digitala.ro

uera, precor, fiant timidae praesagia mentis,
iustaque quamuis est sit minor ira dei.

https://biblioteca-digitala.ro

De-ar fi adevărată sfioasa-mi presimţire!
A zeului mânie de s-ar mai alina!

https://biblioteca-digitala.ro

IX *[Cotyi regi]*

Regia progenies, cui nobilitatis origo
nomen in Eumolpi peruenit usque, Coty,
Fama loquax uestras si iam peruenit ad aures
me tibi finitimi parte iacere soli,
supplicis exaudi, iuuenum mitissime, uocem,
quamque potes profugo [nam potes] affer opem.
me Fortuna tibi [de qua quod non queror hoc est]
tradidit, hoc uno non inimica mihi.
excipe naufragium non duro litore nostrum,
ne fuerit terra tutior unda tua.
regia [crede mihi] res est succurrere lapsis,
conuenit et tanto, quantus es ipse, uiro.
Fortunam decet hoc istam, quae maxima cum sit,
esse potest animo uix tamen aequa tuo.
conspicitur numquam meliore potentia causa,
quam quotiens uanas non sinit esse preces.
hoc nitor iste tui generis desiderat, hoc est
a superis ortae nobilitatis opus;
hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor,
et prior Eumolpo suadet Ericthonius;
hoc tecum commune deost, quod uterque rogati
supplicibus uestris ferre soletis opem.
numquid erit, quare solito dignemur honore
numina, si demas uelle iuuare deos?

https://biblioteca-digitala.ro

IX [Către regele Cotis]

O! tu, regească stirpe[684], a căreia nobleţe
De la Eumolp[685] se trage, de ţi-a ajuns cumva
Pân' la ureche vestea că zac în neagră jale
Pe ţărmurul acesta, vecin cu ţara ta,
O! cel mai blând din tineri, te rog, ascultă-mi vocea:
Pe-un exilat ajută-l! Tu poţi a-l ajuta!
Mă dete soarta ţie; eu nu mă plîng de dânsa:
De data asta soarta duşmană nu mi-a fost.
Primeşte-mi nava frântă pe-un ţărmure mai dulce:
Dac-am scăpat pe mare, să scap şi-n ţara ta!
Pe cei căzuţi un rege se cade să-i ajute,
Dar înc-un rege mare, aşa cum eşti şi tu!
Şi fericirii tale îi şade bine-aceasta:
Ea-i mare, dar mai mare mărinimia ta.
Atunci se vede bine puterea cât de mare-i,
Când ea nu lasă ruga să fie în deşert.
Splendoarea ginţii tale o cere de la tine,
Nobleţa ta o cere: ea vine de la zei.
Eumolp, şi el, te-ndeamnă, străbunul tău ilustru,
Te-ndeamnă Erihtoniu[686], cel dinaintea lui.
Tu faci cum fac şi zeii: când oamenii vă roagă,
Pe rugătorii voştri la fel îi ajutaţi.
De crezi că nu vor zeii pe cineva s-ajute,
De ce-ar mai fi nevoie să-i onorăm pe zei?

https://biblioteca-digitala.ro

Iuppiter oranti surdas si praebeat auris,
uictima pro templo cur cadat icta Iouis?
si pacem nullam pontus mihi praestet eunti,
inrita Neptuno cur ego tura feram?
uana laborantis si fallat uota coloni,
accipiat grauidae cur suis exta Ceres?
nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
musta sub adducto si pede nulla fluent.
Caesar ut imperii moderetur frena precamur,
tam bene quod patriae consulit ille suae.
utilitas igitur magnos hominesque deosque
efficit auxiliis quoque fauente suis.
tu quoque fac prosis intra tua castra iacenti,
o Coty, progenies digna parente tuo.
conueniens homini est hominem seruare uoluptas,
et melius nulla quaeritur arte fauor.
quis non Antiphaten Laestrygona deuouet? aut quis
munifici mores improbat Alcinoi?
non tibi Cassandreus pater est gentisue Pheraeae,
quiue repertorem torruit arte sua,
sed quam Marte ferox et uinci nescius armis,
tam numquam facta pace cruoris amans.
adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes
emollit mores nec sinit esse feros;
nec regum quisquam magis est instructus ab illis,

https://biblioteca-digitala.ro

Urechile lui Joe la rugă dacă-s surde,
De ce să-i cadă jertfa junghiată pe altar?
Şi dacă merg pe mare şi nu e marea lină,
De ce să ard zadarnic tămâie lui Neptun?
Iar Ceres[687], dacă-nşeală plugarului speranţa,
Să capete ca jertfă o scroafă a făta?
Lui Bacus cel cu plete de ce să-njunghii ţapul
Când mustul nu mai curge din struguri sub picior?
Noi ne rugăm ca Cezar să ţie cârma ţării,
Fiindcă ţării sale de grijă-i poartă el.
Ajută fiecare pe cel care-l ajută:
Pe zei ca şi pe oameni folosu-i face mari.
Deci tu, odraslă demnă de-al tău părinte, Cotis,
Ajută-l pe pribeagul ce zace-n castrul tău!
A ajuta pe oameni e-a omului plăcere,
Şi inimile altfel nu poţi să le câştigi.
Pe Antifate-l blestemi, pe lestrigonul barbar[688],
Dar cine nu-l ridică în slăvi pe Alcinou[689]?
Nici barbarul din Fere[690], nici cel din Casandria[691],
Nici Falaris tiranul[692] nu este tatăl tău:
Tu, cel viteaz în luptă şi neînfrânt de nime,
Nu eşti setos de sânge când pacea s-a făcut.
Mai pune-apoi şi asta, că artele frumoase
A' omului năravuri barbare le-mblânzesc,
Şi dintre regi niciunul nu le-a-ndrăgit ca tine,

https://biblioteca-digitala.ro

mitibus aut studiis tempora plura dedit.
carmina testantur, quae, si tua nomina demas,
Threicium iuuenem composuisse negem.
neue sub hoc tractu uates foret unicus Orpheus,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
utque tibi est animus, cum res ita postulat, arma
sumere et hostili tingere caede manum,
atque ut es excusso iaculum torquere lacerto
collaque uelocis flectere doctus equi,
tempora sic data sunt studiis ubi iusta paternis
aque suis numeris forte quieuit opus,
ne tua marcescant per inertis otia somnos,
lucida Pieria tendis in astra uia.
haec quoque res aliquid tecum mihi foederis affert:
eiusdem sacri cultor uterque sumus.
ad uatem uates orantia bracchia tendo,
terra sit exiliis ut tua fida meis.
non ego caede nocens in Ponti litora ueni,
mixtaue sunt nostra dira uenena manu,
nec mea subiecta conuicta est gemma tabella
mendacem linis imposuisse notam,
nec quicquam, quod lege uetor committere, feci,
est tamen his grauior noxa fatenda mihi.
neue roges, quae sit: stultam conscripsimus *Artem*:
innocuas nobis haec uetat esse manus.

https://biblioteca-digitala.ro

Din timpul lui niciunul nu le-a-nchinat mai mult.
N-ai scris tu însuţi versuri? De n-ar fi al tău nume
În fruntea lor, n-aş zice că le-a făcut un trac.
Orfeu, deci, nu e singur poet pe-aceste locuri[693]:
Bistonia[694] se poate făli cu-al tău talent.
Aşa cum te încumeţi să iai în mână arma,
Pe mână să te umpli de sângele duşman,
Aşa cum ştii în lupte struni fugarul sprinten,
Cum ştii s-arunci şi lancea cu braţul tău de fier,
Tu, când ai pus la cale războinicele treburi,
De sarcina aceasta când te-ai văzut scăpat,
Nu lâncezeşti în lene şi-n somn: te urci tu însuţi
Pe-aripele cântării spre cerul luminat!
Aceasta încă poate pe noi să ne unească:
Aceloraşi altare suntem închinători!
Poetului poetul întinde-a' sale braţe,
Ca ţara ta să-i fie liman ocrotitor.
Eu n-am venit aice, în Pont, pătat de sânge,
Cu mâna mea otrăvuri în veac n-am pregătit,
Pecete mincinoasă eu n-am pus niciodată
Pe firele cu care se leag-un testament,
Şi n-am făcut nimica nengăduit de lege,
Dar am decât aceste o vină şi mai grea.
Să nu mă-ntrebi tu care-i. Nebun, am scris o *Artă*,
Şi pata de pe mână eu n-o mai pot spăla.

https://biblioteca-digitala.ro

ecquid praeterea peccarim, quaerere noli,
ut lateat sola culpa sub *Arte* mea.
quidquid id est, habuit moderatam uindicis iram,
qui, nisi natalem, nil mihi dempsit, humum.
hac quoniam careo, tua nunc uicinia praestet,
inuiso possim tutus ut esse loco.

https://biblioteca-digitala.ro

Nu cerceta, o, rege, de am alte păcate!
Să fie numai *Arta iubirii* vina mea!
Oricum, fu cumpănită mânia răzbunării:
Cezaru-mi luă numai al patriei pământ.
Azi nu-l mai am! De-aceea, vecin acum cu tine,
Să nu mai stau cu frică pe ţărmul urgisit!

https://biblioteca-digitala.ro

X *[Pompeio Macro]*

Ecquid ab impressae cognoscis imagine cerae
haec tibi Nasonem scribere uerba, Macer,
auctorisque sui si non est anulus index,
cognitane est nostra littera facta manu?
an tibi notitiam mora temporis eripit horum,
nec repetunt oculi signa uetusta tui?
sis licet oblitus pariter gemmaeque manusque,
exciderit tantum ne tibi cura mei.
quam tu uel longi debes conuictibus aeui,
uel mea quod coniunx non aliena tibi,
uel studiis, quibus es quam nos sapientius usus,
utque decet, nulla factus es arte nocens.
tu canis aeterno quidquid restabat Homero,
ne careant summa Troica bella manu.
Naso parum prudens, artem dum tradit amandi,
doctrinae pretium triste magister habet.
sunt tamen inter se communia sacra poetis,
diuersum quamuis quisque sequamur iter,
quorum te memorem, quamquam procul absumus, esse
suspicor et casus uelle leuare meos.
te duce magnificas Asiae perspeximus urbes,
Trinacris est oculis te duce nota meis.
uidimus Aetnaea caelum splendescere flamma,
suppositus monti quam uomit ore gigas,

https://biblioteca-digitala.ro

X *[Către Macer]*

O, Macer[695], după chipul întipărit pe ceară,
Cunoşti că Naso aste cuvinte ţi le-a scris?
Şi dacă nu-ţi arată inelul autorul,
Cunoşti măcar, o, Macer, că scrisul este-al meu?
Sau tu de toate-aceste nu-ţi mai aduci aminte,
Şi literele mele tu nu le mai cunoşti?
Dac-ai uitat şi gema şi scrisul meu, o, Macer,
Măcar pe mine însumi să nu mă fi uitat!
O cere lunga noastră prietenie-aceasta,
Soţia mea o cere — de ea nu eşti străin —,
Şi poezia, care ţi-a prins mai bine ţie,
Căci pentru nici o *Artă* n-ai fost învinuit.
Tu cânţi ce nu cântase Omer nemuritorul:
Războiul de la Troia ai vrut să-l întregeşti.
Nesocotit, Ovidiu, dând lecţii de iubire,
Plăteşte-acum, magistrul, învăţătura lui!
Între poeţi, e, însă, o sfântă legătură,
Măcar că fiecare păşeşte pe alt drum.
Eu cred că n-ai uitat-o, deşi suntem departe,
Şi cred că vrei, o, Macer, durerea să-mi alini.
Cetăţile măreţe din Asia[696] cu tine,
«Ostrovul cu trei colţuri[697]» cu tine le-am văzut.
Aici văzurăm cerul arzând de vâlvătaia
Ce-o varsă uriaşul sub Etna ghemuit,

https://biblioteca-digitala.ro

Hennaeosque lacus et olentis stagna Palici,
quamque suis Cyanen miscet Anapus aquis,
nec procul hinc nymphen, quae, dum fugit Elidis amnem,
tecta sub aequorea nunc quoque currit aqua,
hic mihi labentis pars anni magna peracta est;
eheu, quam dispar est locus ille Getis.
et quota pars haec sunt rerum, quas uidimus ambo
te mihi iucundas efficiente uias,
seu rate caeruleas picta sulcauimus undas,
esseda nos agili siue tulere rota?
saepe breuis nobis uicibus uia uisa loquendi,
pluraque, si numeres, uerba fuere gradu;
saepe dies sermone minor fuit, inque loquendum
tarda per aestiuos defuit hora dies.
est aliquid casus pariter timuisse marinos
iunctaque ad aequoreos uota tulisse deos,
et modo res egisse simul, modo rursus ab illis,
quorum non pudeat, posse referre iocos.
haec tibi cum subeant, absim licet, omnibus annis
ante tuos oculos, ut modo uisus, ero.
ipse quidem certe cum sim sub cardine mundi,
qui semper liquidis altior extat aquis,
te tamen intueor quo solo pectore possum,
et tecum gelido saepe sub axe loquor.
hic es, et ignoras, et ades celeberrimus absens

https://biblioteca-digitala.ro

Şi lacul de la Hena şi balta lui Palicus,
Şi Ciana, izvorul ce cade în Anap[698].
De-aice nu-i departe nici zâna Aretuza,
Ce curge pe sub mare să scape de Alfeu[699].
Un an am stat aproape în locurile-acele,
Vai! ele nu-s asemeni cu cele de la geţi!
Şi ce puţin sunt ele din câte mai văzurăm
Noi doi! Plăcute drumuri tu mie mi-ai deschis,
Ori că brăzdam cu nava albastrele talazuri,
Ori ne ducea ca vântul căruţa pe uscat!
Când ne luam cu vorba, părea şi calea scurtă:
Erau mai multe vorbe, mai multe decât paşi!
Ba ne-apuca şi noaptea şi, ca să stăm de vorbă,
Nici zilele de vară nu ne erau de-ajuns!
Primejdiile mării le-am înfruntat cu tine
Şi către zeii mării la fel ne-am juruit.
Noi în de noi vorbirăm de lucruri însemnate:
De-am şi glumit, să n-avem ruşine c-am glumit!
De-ţi aminteşti de-aceste, deşi eu sunt departe,
Voi fi, ca şi-nainte, mereu, sub ochii tăi.
Azi sunt pe alte ţărmuri, sub miazănoaptea lumii,
Sub stele care-n valuri în veci nu s-au scăldat:
Cu ochii minţii numai — cum pot! — te văd pe tine,
Cu tine stau de vorbă sub cerul îngheţat.
Tu eşti aici, dar nu ştii! Lipseşti, dar eşti de faţă!

https://biblioteca-digitala.ro

inque Getas media iussus ab Vrbe uenis.
redde uicem, et, quoniam regio felicior ista est,
istic me memori pectore semper habe.

https://biblioteca-digitala.ro

Te chem din sânul Romei şi vii aici, la geţi.
La fel să faci ca mine; să nu mă uiţi acolo
Fiindcă-n fericire acolo te răsfeţi.

https://biblioteca-digitala.ro

XI * *[Rufo]*

Hoc tibi, Rufe, breui properatum tempore mittit
Naso, parum faustae conditor *Artis*, opus,
ut, quamquam longe toto sumus orbe remoti,
scire tamen possis nos meminisse tui.
nominis ante mei uenient obliuia nobis,
pectore quam pietas sit tua pulsa meo,
et prius hanc animam uacuas reddemus in auras,
quam fiat meriti gratia uana tui.
grande uoco lacrimas meritum, quibus ora rigabas,
cum mea concreto sicca dolore forent;
grande uoco meritum maestae solacia mentis,
cum pariter nobis illa tibique dares.
sponte quidem per seque mea est laudabilis uxor,
admonitu melior fit tamen illa tuo.
namque, quod Hermionae Castor fuit, Hector Iuli,
hoc ego te laetor coniugis esse meae;
quae, ne dissimilis tibi sit, probitate laborat
seque tui uita sanguinis esse probat.
ergo, quod fuerat stimulis factura sine ullis,
plenius auctorem te quoque nancta facit.
acer et ad palmae per se cursurus honores,
si tamen horteris, fortius ibit equus.
adde, quod absentis cura mandata fideli
perficis et nullum ferre grauaris onus.

* LIB. II. ELEG. XI (recte LIB. III. ELEG. V).
În ediția J. A. Richmond, elegia XI este plasată în cartea a III-a, după elegia IV.

https://biblioteca-digitala.ro

XI *[Către Rufus]*

Scrisoarea asta, scrisă în grabă, ţi-o trimite
Nefericitul Naso, al *Artei* autor,
Ca tu să ştii, o, Rufus[700], că nu te-am dat uitării,
Deşi e-o lume-ntreagă de-acolo pân-aci.
O! mai curând uita-voi chiar numele meu însumi,
Decât din al meu suflet s-alung iubirea ta;
Şi mai curând în aer eu îmi voi da suflarea,
Decât în gol să fie recunoştinţa mea:
Să uit atâtea lacrimi care-ţi curgeau pe faţă,
Când faţa-mi de durere încremenită sta,
Şi balsamul pe care tu l-ai vărsat atunce
În inima mea tristă, când inima-ţi plângea?
De laudă îmi este soţia, iar virtutea-i
Mai mare este încă, având şi sfatul tău.
Sunt fericit, o, Rufus, că eşti soţiei mele
Ce-i Castor Hermionei[701] şi Hector lui Iùl[702].
Ea caută cu tine să semene, o, Rufus:
Viaţa ei arată că-i sânge dintr-al tău.
Ce-ar fi făcut ea, dară, de nimeni îmboldită,
Mai bine face încă, de-o-mbărbătezi şi tu:
În circ, fugarul aprig, dacă-l îndemni din gură,
Aleargă spre stâlparea victoriei mai mult.
Şi tu urmezi întocmai îndemnurilor mele,
Şi nicio greutate nu-ţi cade greu s-o duci.

https://biblioteca-digitala.ro

o, referant grates, quoniam non possumus ipsi,
di tibi, qui referent, si pia facta uident,
sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
maxima Fundani gloria, Rufe, soli.

https://biblioteca-digitala.ro

Să-ţi mulţumească zeii! Eu însumi n-o pot face,
Dar zeii au s-o facă: ei văd pe cei pioşi.
Fii dar cum eşti, iar trupul, şi el, să-ţi fie tare,
O, Rufus, tu, cununa ţinutului fundan[703]!

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER TERTIVS

I *[Uxori]*

Aequor Iasonio pulsatum remige primum,
quaeque nec hoste fero nec niue terra cares,
ecquod erit tempus, quo uos ego Naso relinquam
in minus hostili iussus abesse loco?
an mihi barbaria uiuendum semper in ista,
inque Tomitana condar oportet humo?
pace tua [si pax ulla est tua, Pontica tellus,
finitimus rapido quam terit hostis equo],
pace tua dixisse uelim: 'tu pessima duro
pars es in exilio, tu mala nostra grauas.'
tu neque uer sentis cinctum florente corona,
tu neque messorum corpora nuda uides,
nec tibi pampineas autumnus porrigit uuas,
cuncta sed inmodicum tempora frigus habent.
tu glacie freta uincta tenes, et in aequore piscis
inclusus tecta saepe natauit aqua.
nec tibi sunt fontes, laticis nisi paene marini,
qui potus dubium sistat alatne sitim;
rara, neque haec felix, in apertis eminet aruis

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA A III-A

I *[Către soţie]*

O! mare, de Iason bătută-ntâi cu vâsla[704],
Şi tu, pământ de duşmani şi neauă bântuit,
Veni-va oare ziua când o să plece Naso
În alt ţinut din lume şi de duşmani ferit?
Sau voi trăi de-a pururi în astă barbarie
Şi pe pământul scitic va fi al meu mormânt?
Pe pace fii, tu, care n-ai pace niciodată,
Pământ călcat de duşman cu aprigu-i fugar!
Dar eu ţi-o spun pe faţă: tu-mi eşti nenorocirea
Exilului, tu numai sporeşti al meu amar!
Tu nu simţi primăvara venind cu flori pe frunte,
Nu vezi secerătorii cu pieptul gol pe lan,
Şi toamna nu te-mbie cu strugurul ei dulce:
Aici stăpân e frigul tot timpul peste an.
Şi tu cu gheaţă fereci talazurile mării,
În care-noată peştii sub ţeastă de cristal.
Tu n-ai fântâni, doar numai cu apă tot sărată:
Mori şi mai mult de sete, în loc s-o potoleşti!
Rar vezi pe câmpul neted vrun arbore... ş-acela

https://biblioteca-digitala.ro

arbor, et in terra est altera forma maris;
non auis obloquitur, nisi siluis siqua remota
aequoreas rauco gutture potat aquas;
tristia per uacuos horrent absinthia campos,
conueniensque suo messis amara loco.
adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste
tinctaque mortifera tabe sagitta madet,
quod procul haec regio est et ab omni deuia cursu,
nec pede quo quisquam nec rate tutus eat.
non igitur mirum, finem quaerentibus horum
altera si nobis usque rogatur humus.
te magis est mirum non hoc euincere, coniunx,
inque meis lacrimas posse tenere malis.
quid facias, quaeris: quaeras hoc scilicet ipsum,
inuenies, uere si reperire uoles.
uelle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet,
et faciat somnos haec tibi cura breues.
uelle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
optet ut exilium pace carere meum?
pectore te toto cunctisque incumbere neruis
et niti pro me nocte dieque decet.
utque iuuent alii tu debes uincere amicos
uxor et ad partis prima uenire tuas.
magna tibi imposita est nostris persona libellis:
coniugis exemplum diceris esse bonae.

https://biblioteca-digitala.ro

E pădureţ, iar câmpul... o mare pe uscat!
Pe-aici nu cântă păsări: departe,-n vreo pădure,
Mai ţipă câte una, pe la vrun ghiol sărat.
Pelinul umple locul pe câmpurile triste:
Amar e şi pământul şi rodul lui amar!
Dar unde pui tu frica? Duşmanu-n zid loveşte!
Săgeata lui cumplită e unsă cu venin!
Ţinutul e departe şi-n calea nimănuia!
Primejdia te paşte pe mare, pe uscat.
Deci nu e de mirare că eu în orice clipă
Alt loc cerşesc pe lume, să pot scăpa de chin:
Mai de mirare este că tu n-ajungi aceasta
S-o faci şi nu verşi lacrimi pe tristul meu destin.
Cum? Ce să faci, mă-ntrebi tu? întreabă-te pe tine,
Şi, dacă vrei să afli, atunce vei afla!
Dar a voi n-ajunge! Mai trebuie dorinţa
De-a face! Grija asta şi somnul să ţi-l ia!
Eu cred că vor şi alţii: nu-i nimeni să dorească
Exilul meu să fie de linişte lipsit.
Tu, însă, pentru mine din inimă se cade,
Din răsputeri, zi-noapte, să lupţi necontenit!
Amicii de m-ajută, întrece-i şi pe dânşii,
Că-mi eşti soţie! Joacă-ţi tu rolul mai întâi!
Tu ai un loc de cinste în versurile mele:
Exemplu de soţie chiar eu ţi-am spus că eşti.

https://biblioteca-digitala.ro

hanc caue degeneres; ut sint praeconia nostra
uera, uide Famae quod tuearis onus.
ut nihil ipse querar, tacito me Fama queretur,
quae debet fuerit ni tibi cura mei.
exposuit mea me populo Fortuna uidendum,
et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
notior est factus Capaneus a fulminis ictu,
notus humo mersis Amphiaraus equis;
si minus errasset, notus minus esset Vlixes,
magna Philoctetae uulnere fama suo est.
si locus est aliquis tanta inter nomina paruis,
nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
nec te nesciri patitur mea pagina, qua non
inferius Coa Bittide nomen habes.
quidquid ages igitur, scaena spectabere magna,
et pia non paruis testibus uxor eris.
crede mihi, quotiens laudaris carmine nostro,
qui legit has laudes an mereare rogat.
utque fauere reor plures uirtutibus istis
sic tua non paucae carpere facta uolent.
quarum tu praesta ne liuor dicere possit
'haec est pro miseri lenta salute uiri',
cumque ego deficiam nec possim ducere currum,
fac tu sustineas debile sola iugum.
ad medicum specto uenis fugientibus aeger:

https://biblioteca-digitala.ro

Ca laudele mele să fie-adevărate,
Păzeşte-ţi bine faima, şi nu fi mai prejos!
De nu-i avea tu grijă, cum trebuie, de mine,
Chiar faima se va plânge, de nu m-oi plânge eu.
Azi ştie toată lumea de soarta mea cea tristă,
Şi cunoscut sunt astăzi mai mult decât am fost:
Şi Capaneu ajunse vestit, lovit de fulger[705],
Ş-Amfiarau, pe care pământu'l-a-nghiţit[706].
De nu umbla prin lume, n-ai şti nici de Ulise[707],
Prin rana lui ajunse vestit şi Filoctet[708].
Cu-aceşti eroi alături cei mici de pot să steie,
Risipa-mi şi pe mine făcutu-m-a vestit.
Dar versurile mele ţi-au dat şi ţie-un nume,
Nu mai prejos de-acela al Bitidei din Cos[709].
Orice vei face, dară, te va privi o lume:
Credinţei tale martori vor fi atîţia ochi!
De câte ori te laud în versurile mele,
Femeile se-ntreabă de meriţi tu s-o fac.
Eu unul cred că multe îţi laudă virtutea,
Dar multe sunt ş-acele ce vor a te huli.
Ia seama să nu poată invidia a zice:
«Se cam codeşte asta să-l scape pe bărbat».
Fiindcă n-am putere să duc eu însumi carul,
Ah! jugul meu cel şubred tu singură să-l duci!
Abia mai bate vâna! Bolnav, eu cat spre medic:

https://biblioteca-digitala.ro

ultima pars animae dum mihi restat, ades,
quodque ego praestarem, si te magis ipse ualerem,
id mihi, cum ualeas fortius, ipsa refer.
exigit hoc socialis amor foedusque maritum:
moribus hoc, coniunx, exigis ipsa tuis.
hoc domui debes, de qua censeris, ut illam
non magis officiis quam probitate colas.
cuncta licet facias, nisi eris laudabilis uxor,
non poterit credi Marcia culta tibi.
nec sumus indigni, nec [si uis uera fateri]
debetur meritis gratia nulla meis.
redditur illa quidem grandi cum fenore nobis,
nec te, si cupiat, laedere rumor habet.
sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum,
pro nostris ut sis ambitiosa malis.
ut minus infesta iaceam regione, labora,
clauda nec officii pars erit ulla tui.
magna peto, sed non tamen inuidiosa roganti,
utque ea non teneas tuta repulsa tua est.
nec mihi suscense, totiens si carmine nostro,
quod facis, ut facias teque imitere, rogo.
fortibus adsueuit tubicen prodesse, suoque
dux bene pugnantis incitat ore uiros.
nota tua est probitas testataque tempus in omne:
sit uirtus etiam non probitate minor.

https://biblioteca-digitala.ro

Ajută-mi, cât mai este suflare-n pieptul meu!
Fiindcă eşti mai tare, să faci tu pentru mine
Ce-aş face pentru tine, de-aş fi mai tare eu!
Iubirea noastr-o cere şi legământul nostru,
O ceri chiar tu aceasta, chiar tu, soţia mea!
Datoare eşti şi casei de unde-ţi tragi onoarea:
Închină-i dar onoarea, dar şi credinţa ta!
De nu vei fi onestă, atunce, orice-ai face,
La Marcia[710] zadarnic vei zice că te-nchini.
Ş-apoi şi eu o merit. O mică mulţumire
Şi mie mi se cade, s-o spunem noi curat!
Ce-i drept, mi-o dai aceasta cu-asupra de măsură,
Şi lumea nu te poate deloc vorbi de rău.
La ce-ai făcut tu, însă, mai pune încă una:
Tu umblă pentru mine şi scapă-mă de chin!
Un ţărmure mai dulce sileşte-te să-mi capeţi,
Ş-atunce datoria ai să ţi-o faci din plin.
Eu cer cam mult, dar nime nu-ţi va purta mânie:
Nu vei păţi nimica, de nu vei izbuti.
Şi nici să nu te mânii că-n versurile mele
Să faci acelaşi lucru te rog de-atâtea ori:
Şi pe ostaşi i-ndeamnă trompeta; căpitanul
Din gură-mbărbătează, şi el, pe cei viteji.
Credinţa ta-i ştiută: ai dat şi mărturie,
Dar inima bărbată nu-ţi fie mai prejos!

https://biblioteca-digitala.ro

nec tibi Amazonia est pro me sumenda securis
aut excisa leui pelta gerenda manu.
numen adorandum est, non ut mihi fiat amicum,
sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus,
gratia si nulla est, lacrimae tibi gratia fient:
hac potes aut nulla parte mouere deos.
quae tibi ne desint, bene per mala nostra cauetur,
meque uiro flendi copia diues adest,
utque meae res sunt omni, puto, tempore flebis:
has fortuna tibi nostra ministrat opes.
si mea mors redimenda tua [quod abominor] esset,
Admeti coniunx, quam sequereris, erat;
aemula Penelopes fieres, si fraude pudica
instantis uelles fallere nupta procos;
si comes extincti manes sequerere mariti,
esset dux facti Laodamia tui;
Iphias ante oculos tibi erat ponenda uolenti
corpus in accensos mittere forte rogos.
morte nihil opus est, nihil Icariotide tela:
Caesaris est coniunx ore precanda tuo,
quae praestat uirtute sua, ne prisca uetustas
laude pudicitiae saecula nostra premat,
quae Veneris formam mores Iunonis habendo
sola est caelesti digna reperta toro.
quid trepidas et adire times? non impia Procne

https://biblioteca-digitala.ro

Nu-ţi trebuie, drept armă, secure de-Amazoană[711],
Nici scut să ţii în mână, pe margine scobit.
Ai de rugat fierbinte pe-un zeu[712], nu ca să-mi fie
Amic: să nu mai fie aşa de mânios!
De n-ai puterea asta, să-ţi dea putere plânsul!
Cu plânsul poţi să-ndupleci pe zei [sau... cu nimic!]
Şi, ca să nu-ţi mai sece, au grij-a' mele chinuri:
Vei plânge râu de lacrimi cât eu ţi-oi fi bărbat.
Aşa cum sunt acuma, tot timpul tu vei plânge,
Căci plânsul e averea ce-ţi dă ursita mea.
De-ar fi cândva ca moartea-mi cu-a ta să mi-o răscumpăr,
Ai face ca Alcesta[713] — ferească marii zei!
O nouă Penelopă ai fi şi tu, iubito,
De-ai vrea să-nşeli c-o pânză pe peţitorii tăi;
De vrei să mergi la moarte o dată cu bărbatul,
Atunci Laodamia[714] e călăuza ta,
Ş-ar trebui Evadne să-ţi fie pusă-n faţă[715],
Dac-ai voi, ca dânsa, să te arunci pe rug.
Dar tu ce ai cu moartea, cu pânza Penelopei[716]?
Tu trebuie pe doamna Cezarului s-o rogi[717]!
Ea face, prin virtutea-i, ca vremurile noastre
Mai jos să nu rămână de vremurile vechi:
Ca Venus de frumoasă, ca Iuno de cinstită,
Ea singură fu demnă de patu-mpărătesc.
De ce te temi de dânsa? N-ai de rugat acuma

https://biblioteca-digitala.ro

filiaue Aeetae uoce mouenda tua est,
nec nurus Aegypti, nec saeua Agamemnonis uxor,
Scyllaque, quae Siculas inguine terret aquas,
Telegoniue parens uertendis nata figuris,
nexaque nodosas angue Medusa comas,
femina sed princeps, in qua Fortuna uidere
se probat et caecae crimina falsa tulit,
qua nihil in terris ad finem solis ab ortu
clarius excepto Caesare mundus habet.
eligito tempus captatum saepe rogandi,
exeat aduersa ne tua nauis aqua.
non semper sacras reddunt oracula sortis,
ipsaque non omni tempore fana patent.
cum status Vrbis erit, qualem nunc auguror esse,
et nullus populi contrahet ora dolor,
cum domus Augusti, Capitoli more colenda,
laeta [quod est et sit] plenaque pacis erit,
tum tibi di faciant adeundi copia fiat,
profectura aliquid tum tua uerba putes.
si quid aget maius, differ tua coepta caueque
spem festinando praecipitare meam.
nec rursus iubeo, dum sit uacuissima, quaeras:
corporis ad curam uix uacat illa sui.
omnia.....*
per rerum turbam tu quoque oportet eas.

* În unele ediţii *omnia per rerum turbam tu quoque oportet eas* reprezintă un singur vers (143). Pentru v. 144 traducătorul român a urmat variant: *Curia cum fuerit patribus stipata uerendis.*

https://biblioteca-digitala.ro

Pe Procne[718], pe Medea[719]; tu nu ai de rugat
Pe fetele lui Danau[720], pe cruda Clitemnestră[721],
Pe Scila, ce-nspăimântă siculicul talaz[722],
Pe Circe, care schimbă pe oameni în jivine[723],
Nici pe Meduza cruntă cu capu-ncins de şerpi[724],
Ci pe-o femeie — fruntea femeilor! — cu care
Norocul dovedeşte la toţi că nu e orb:
Afară doar de Cezar, ca dânsa nu e nimeni
Din răsărit şi până l-al soarelui apus.
Alege-ţi bine timpul şi du-te-atunci de-o roagă!
Să nu-ţi pornească nava când valu-i răscolit!
Oracolele nu dau răspunsuri totdeauna,
Şi templele deschise oricând nu le găseşti.
Când Roma o să fie cum cred că este-acuma,
Când n-o să vezi durere pe faţa nimănui,
Şi când palatul sacru, cum e şi Capitoliul,
Va fi voios şi-n pace — de-a pururi fie-aşa! —
Atunce facă zeii să poţi intra la dânsa:
Cuvântul tău zadarnic nu crede că va fi!
De are alte treburi mai mari, amână-ţi planul!
Cu graba ta speranţa tu nu mi-o spulbera!
Nu te-aştepta să fie prea liberă, căci dânsa
Nici chiar pentru găteală nu are prea mult timp!
Tu trebuie la dânsa să intri prin mulţime,
Chiar dac-ar fi palatul ticsit de senatori.

https://biblioteca-digitala.ro

cum tibi contigerit uultum Iunonis adire,
fac sis personae, quam tueare, memor,
nec factum defende meum: mala causa silenda est;
nil nisi sollicitae sint tua uerba preces.
tum lacrimis demenda mora est, summissaque terra
ad non mortalis bracchia tende pedes.
tum pete nil aliud, saeuo nisi ab hoste recedam:
hostem Fortunam sit satis esse mihi.
plura quidem subeunt, sed sunt turbata timore;
haec quoque uix poteris uoce tremente loqui.
suspicor hoc damno fore non tibi: sentiet illa
te maiestatem pertimuisse suam.
nec, tua si fletu scindentur uerba, nocebit:
interdum lacrimae pondera uocis habent.
lux etiam coeptis facito bona talibus adsit
horaque conueniens auspiciumque fauens.
sed prius imposito sanctis altaribus igni
tura fer ad magnos uinaque pura deos,
e quibus ante omnis Augustum numen adora
progeniemque piam participemque tori.
sint utinam mites solito tibi more, tuasque
non duris lacrimas uultibus aspiciant.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi dacă ai norocul s-ajungi pân' la Junona[725],
Tu nu uita o clipă ce rol ai de jucat!
Să nu-mi iei apărarea: pe-un vinovat nu-l aperi;
Să nu vorbeşti nimica, ci numai să te rogi!
Întinde-a' tale braţe căzându-i la picioare
Şi varsă-ntr-una lacrimi şi plângi necontenit!
Tu cere-i să mă ducă de duşman mai departe:
Mi-ajunge să fiu numai de soartă prigonit!
Prin gând îmi trec mai multe; dar tu, de frică, poate,
Abia-i vei spune-o asta c-un glas tremurător.
Rău n-o să-ţi fac-aceasta: ea va simţi, zeiţa,
Că tu eşti speriată de măreţia ei.
De-o să te-nece plânsul, tot bine îţi va prinde,
Căci lacrimile-adese cât vorba cântăresc.
Ai grijă tu şi ziua prielnică să fie
Şi ora potrivită, cu bune prevestiri!
Întâi aprinde focul pe sfintele altare,
Tu dă-le şi tămâie şi vin la zeii mari,
Iar dintre ei lui August mai cu de-adins te-nchină,
Tovarăşei auguste şi fiului pios!
Ah! buni de-ar fi cu tine şi lacrimile tale
De-ar fi să nu le vadă cu ochii încruntaţi!

https://biblioteca-digitala.ro

II *[Cottae Maximo]*

Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem,
missa sit ut uere perueniatque precor.
namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
utque sit in nobis pars bona salua facis,
cumque labent aliqui iactataque uela relinquant,
tu lacerae remanes ancora sola rati.
grata tua est igitur pietas; ignoscimus illis,
qui cum Fortuna terga dedere fugae.
cum feriant unum, non unum fulmina terrent,
iunctaque percusso turba pauere solet,
cumque dedit paries uenturae signa ruinae,
sollicito uacuus fit locus ille metu.
quis non e timidis aegri contagia uitat
uicinum metuens ne trahat inde malum?
me quoque amicorum nimio terrore metuque
non odio quidam destituere mei.
non illis pietas, non officiosa uoluntas
defuit: aduersos extimuere deos,
utque magis cauti possunt timidique uideri,
sic appellari non meruere mali.
aut meus excusat caros ita candor amicos,
utque habeant de me crimina nulla fauet.
sint hi contenti uenia signentque licebit
purgari factum me quoque teste suum.

https://biblioteca-digitala.ro

II [Către Cotta Maximus]

Eu îţi trimit de-aice, o, Cotta[726], sănătate.
De te-ar găsi scrisoarea aieve sănătos!
Căci tu atunce numai alini a mea durere,
Şi sănătos sunt însumi când tu eşti sănătos.
Când alţii, vai! mă lasă pe marea furtunată,
Tu ancoră eşti, singur, fărmatului meu vas.
Şi cât de mult mă bucur! Îi iert pe-aceia care,
Cum m-a lăsat norocul, şi faţa şi-au întors.
Când te loveşte-un trăsnet, pe mulţi îi înspăimântă,
Şi tremură de frică toţi cei din primprejur.
Atunci când un perete stă gata să se surpe,
De teama prăbuşirii se face locul gol.
Şi cine, dacă este mai temător, de frică
Să nu se molipsească, nu fuge de-un bolnav?
Tot astfel şi pe mine, de spaimă şi de frică,
M-au părăsit şi unii prieteni, însă lor
Nu le-a lipsit iubirea şi nici bunăvoinţa,
Ci s-au temut de zeii cei împotrivitori.
Fricoşi ei pot să pară şi veghetori de sine,
Dar însă răi la suflet nu merită să-i faci.
Eu, dar, îi iert acuma pe scumpii mei prieteni
Şi fără nicio vină îi socotesc a fi.
Deci mulţumiţi să fie! A mea mărturisire
Pe dânşii să-i dezlege pe veci de fapta lor!

https://biblioteca-digitala.ro

pars estis pauci melior, qui rebus in artis
ferre mihi nullam turpe putastis opem.
tunc igitur meriti morietur gratia uestri,
cum cinis absumpto corpore factus ero.
fallor, et illa meae superabit tempora uitae,
si tamen a memori posteritate legar.
corpora debentur maestis exsanguia bustis:
effugiunt structos nomen honorque rogos.
occidit et Theseus et qui comitauit Oresten,
sed tamen in laudes uiuit uterque suas.
uos etiam seri laudabunt saepe nepotes,
claraque erit scriptis gloria uestra meis.
hic quoque Sauromatae iam uos nouere Getaeque,
et tales animos barbara turba probat,
cumque ego de uestra nuper probitate referrem
[nam didici Getice Sarmaticeque loqui],
forte senex quidam, coetu cum staret in illo,
reddidit ad nostras talia uerba sonos:
'nos quoque amicitiae nomen bene nouimus, hospes,
quos procul a uobis.....habet.*
est locus in Scythia [Tauros dixere priores],
qui Getica longe non ita distat humo.
hac ego sum terra [patriae nec paenitet] ortus:
consortem Phoebi gens colit illa deam.
templa manent hodie uastis innixa columnis,

*V. 44: varianta de manuscris urmate de traducător: *quos procul a oubis Pontus et Hister habet*

https://biblioteca-digitala.ro

Voi, cei puţini, voi sunteţi şi cei mai buni, voi, care
Crezurăţi că-i ruşine să nu-mi daţi ajutor.
A mea recunoştinţă atunce o să piară,
Când, mistuit de flăcări, cenuşă eu voi fi.
Ce spun! o să trăiască şi dincolo de moarte,
Viitorimea dacă, şi ea, mă va citi.
Da! rugului noi suntem datori cu trupul nostru,
Dar numele şi faima nu pot pieri pe rug.
Muri Tezeu[727] şi bunul amic al lui Oreste[728],
Dar, preamăriţi de-o lume, trăiesc şi până azi.
La fel, pe voi nepoţii vă vor slăvi de-a pururi,
În versurile mele de-a pururi veţi trăi.
Pe voi vă ştiu acuma şi geţii şi sarmaţii,
Al vostru nobil suflet şi ei îl preţuiesc.
Când le spuneam deunăzi ce buni prieteni sunteţi
— Căci eu, de-atâta vreme, şi limba le-o vorbesc -
Un om bătrân şi care era din întâmplare
În ceata lor, aceste cuvinte mi-a răspuns:
«Noi încă ştim, străine, ce e prietenia,
Noi care stăm departe, la Istru şi la Pont.
Pe-aice este-o ţară ce-i zice Taurida[729];
Ea nu-i aşa departe de geticul pământ.
Eu m-am născut acolo şi, zău, nu mi-i ruşine.
Noi acolo surorii lui Febus ne-nchinăm[730].
Ce templu este-acolo! Ce straşnice columne!

https://biblioteca-digitala.ro

perque quater denos itur in illa gradus.
fama refert illic signum caeleste fuisse,
quoque minus dubites stat basis orba dea,
araque, quae fuerat natura candida saxi,
decolor adfuso tincta cruore rubet.
femina sacra facit taedae non nota iugali,
quae superat Scythicas nobilitate nurus.
sacrifici genus est [sic instituere parentes],
aduena uirgineo caesus ut ense cadat.
regna Thoas habuit Maeotide clarus in ora,
nec fuit Euxinis notior alter aquis.
sceptra tenente illo liquidas fecisse per auras
nescioquam dicunt Iphigenian iter,
quam leuibus uentis sub nube per aera uectam
creditur his Phoebe deposuisse locis.
praefuerat templo multos ea rite per annos,
inuita peragens tristia sacra manu,
cum duo uelifera iuuenes uenere carina
presseruntque suo litora nostra pede.
par fuit his aetas et amor, quorum alter Orestes,
alter erat Pylades: nomina fama tenet,
protinus inmitem Triuiae ducuntur ad aram,
euincti geminas ad sua terga manus.
spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
ambiat ut fuluas infula longa comas.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi ca s-ajungi la dânsul, urci patruzeci de scări!
În templu zice lumea c-a fost statuia zânei:
Azi numai temelia statuii o mai vezi.
Altarul, care-odată era de piatră albă,
Acuma-i roş de sânge: doar sânge-a curs pe el!
Acolo face jertfa o fată-n veci fecioară
Şi mai de neam ca toate femeile de-aici.
Iar jertfa e aceasta — aşa au vrut strămoşii—:
Străinii toţi să cadă sub cruntul ei cuţit.
Pe ţărmul cel meotic domnea un rege Toas:
La Pont n-a fost vreodată un rege mai vestit.
Pe când ţinea el sceptrul, ar fi venit prin aer
Aici, Ifigenia — eu nu ştiu cine-a fost:
Se zice că Diana aici ar fi adus-o
Pe-a' vântului aripe, ascunsă într-un nor.
Mulţi ani stătuse dânsa la templu, după lege,
Făcând fără de voie cumplitele jertfiri,
Când iată că doi tineri, venind aici cu nava,
Pe ţărmurile noastre piciorul şi l-au pus.
Şi ei erau de-o seamă şi se iubeau ca fraţii:
Oreste era unul, Pilade celălalt[731].
Legaţi, atunci, străinii cu mâinile la spate
La capiştea[732] Dianei sunt duşi numaidecât.
Fecioara mi-i stropeşte cu apa cea sfinţită,
Cu diadema jertfei încinge fruntea lor,

https://biblioteca-digitala.ro

dumque parat sacrum, dum uelat tempora uittis,
dum tardae causas inuenit ipsa morae,
"non ego crudelis, iuuenes; ignoscite", dixit,
"sacra suo facio barbariora loco.
ritus is est gentis; qua uos tamen urbe uenitis,
quodue parum fausta puppe petistis iter?"
dixit, et audito patriae pia nomine uirgo
consortes urbis comperit esse suae.
"alter ut e uobis" inquit "cadat hostia sacris,
ad patrias sedes nuntius alter eat."
ire iubet Pylades carum periturus Oresten;
hic negat, inque uices pugnat uterque mori.
extitit hoc unum, quo non conuenerit illis:
cetera par concors et sine lite fuit.
dum peragunt iuuenes pulchri certamen amoris,
ad fratrem scriptas exarat illa notas.
ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
[humanos casus aspice], frater erat.
nec mora, de templo rapiunt simulacra Dianae,
clamque per inmensas puppe feruntur aquas,
mirus amor iuuenum; quamuis abiere tot anni,
in Scythia magnum nunc quoque nomen habent.'
fabula narrata est postquam uulgaris ab illo,
laudarunt omnes facta piamque fidem.
scilicet hac etiam, qua nulla ferocior ora est,

https://biblioteca-digitala.ro

Şi-n timp ce se găteşte cu panglici pe la tâmple,
Ba caută ca jertfa s-o-ntârzie mereu,
„Eu crudă nu-s, o, tineri, iertaţi-mă! le zice,
Barbar e locul: jertfe mai barbare fac eu:
Aşa-i pe-aice legea! Dar care-i ţara voastră?
Pe ce cărări vă duce un vas fără noroc?"
Al patriei lor nume când l-auzi fecioara,
Află că cei doi tineri sunt tot din ţara ei.
„Din voi să cadă unul aice, pe jertfelnic,
Cellalt să ducă vestea acasă, la ai săi!"
Pilade lui Oreste îi spune-atunci să plece.
El nu vrea: fiecare îşi cere moartea lui.
Acuma-ntâia dată ei n-au fost într-o minte,
Ei care-aveau tot timpul un cuget ş-un cuvânt.
Şi-n timp ce ei la moarte se-ntrec să se iubească,
Ea fratelui de-acasă îi pune-n scris ceva.
Dar să vedeţi acuma ce-i soarta omenească:
Cel cui i-a dat scrisoarea chiar fratele era!
Îndată ei din templu iau statua Dianei
Şi se tot duc cu nava pe-al apelor întins.
Sunt ani de-atunci, ş-această iubire minunată
O ştie toată lumea în Sciţia, la noi.»
Când el sfârşi povestea, cu toţii lăudară
Şi fapta şi credinţa păzită de cei doi.
Chiar şi pe-aceste ţărmuri sălbatice, barbarii

https://biblioteca-digitala.ro

nomen amicitiae barbara corda mouet.
quid facere Ausonia geniti debetis in Vrbe,
cum tangunt duros talia facta Getas?
adde, quod est animus semper tibi mitis, et altae
indicium mores nobilitatis habent,
quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor,
quos Numa materni non neget esse suos,
adiectique probent genetiua ad nomina Cottae,
si tu non esses, interitura domus.
digne uir hac serie, lasso succurrere amico
conueniens istis moribus esse puta.

https://biblioteca-digitala.ro

De-al amiciei nume se lasă-nduioşaţi.
Ce-ar trebui să faceţi voi, cei născuţi la Roma,
Când fapte ca aceste îi mişcă şi pe geţi?
Şi unde pui, o, Cotta, că tu eşti bun la suflet,
Că firea ta arată şi cât de nobil eşti!
Volesus[733], de pe tată, şi Numa, de pe mamă[734],
Strămoşii tăi de tine ar spune tot aşa,
Te-ar lăuda tot neamul lui Cotta pe de-asupra,
Un neam ce fără tine din lume s-ar fi stâns.
Tu, carele eşti vrednic de-aşa strămoşi, la asta
Gândeşte-te: ajută-ţi prietenul căzut!

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Fabio Maximo]*

Si uacat exiguum profugo dare tempus amico,
o sidus Fabiae, Maxime, gentis, ades,
dum tibi quae uidi refero, seu corporis umbra
seu ueri species seu fuit ille sopor.
nox erat, et bifores intrabat luna fenestras,
mense fere medio quanta nitere solet.
publica me requies curarum somnus habebat,
fusaque erant toto languida membra toro,
cum subito pinnis agitatus inhorruit aer
et gemuit paruo mota fenestra sono.
territus in cubitum releuo mea membra sinistrum,
pulsus et e trepido pectore somnus abit.
stabat Amor, uultu non quo prius esse solebat,
fulcra tenens laeua tristis acerna manu,
nec torquem collo neque habens crinale capillo,
nec bene dispositas comptus, ut ante, comas.
horrida pendebant molles super ora capilli,
et uisa est oculis horrida pinna meis,
qualis in aeriae tergo solet esse columbae,
tractantum multae quam tetigere manus.
hunc simul agnoui [neque enim mihi notior alter]
talibus affata est libera lingua sonis:
'o puer, exilii decepto causa magistro,
quem fuit utilius non docuisse mihi,

https://biblioteca-digitala.ro

III [Către Fabius Maximus]

Ascultă-mă, o, Fabiu[735], tu steaua ginţii tale,
Închină tu o clipă amicului proscris!
Ştii ce-am văzut? Ascultă! A fost o umbră numai
Sau chip a fost aievea sau, poate, numai vis?
Era târziu, şi luna intra — o lună plină —
Prin larga mea fereastră, vărsând văpăi de foc.
Mă cuprinsese somnul, astâmpărul durerii,
Şi trupul meu cel lînced era întins în pat,
Când aerul deodată se-nfioră de-un freamăt
De aripi, şi fereastra o auzii gemând.
Eu mă ridic cu spaimă şi într-un cot mă razem,
Îmi piere somnul dulce din pieptu-mi tremurând,
Şi ce să văd ? Pe Amor[736], schimbat acum la faţă,
Trist, şi în mâna stângă cu un toiag de-arţar.
La gât el n-avea salbă, în păr n-avea nici piepten,
Nu mai era acuma cu părul dichisit:
Îi atârnau pe faţă gingaşele-i şuviţe,
Şi aripele sale la fel mi s-au părut
Cu penele zburlite a' unei porumbiţe,
Pe care unul, altul în mână o tot iau.
L-am cunoscut îndată,—căci ne cunoaştem bine!—
Şi vorbele aceste eu verde i le-am spus:
«Ţi-ai înşelat magistrul, l-ai exilat, copile!
Să nu-ţi mai fi dat lecţii, mai bine mi-ar fi prins.

https://biblioteca-digitala.ro

huc quoque uenisti, pax est ubi tempore nullo
et coit adstrictis barbarus Hister aquis?
quae tibi causa uiae, nisi uti mala nostra uideres?
quae sunt [si nescis] inuidiosa tibi.
tu mihi dictasti iuuenalia carmina primus,
apposui senis te duce quinque pedes.
nec me Maeonio consurgere carmine nec me
dicere magnorum passus es acta ducum.
forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus et ignes
ingenii uires comminuere mei.
namque ego dum canto tua regna tuaeque parentis,
in nullum mea mens grande uacauit opus.
nec satis hoc fuerat: stulto quoque carmine feci,
Artibus ut posses non rudis esse meis.
pro quibus exilium misero est mihi reddita merces,
id quoque in extremis et sine pace locis.
at non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
in Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
praemia nec Chiron ab Achille talia cepit,
Pythagoraeque ferunt non nocuisse Numam.
nomina neu referam longum collecta per aeuum,
discipulo perii solus ab ipse meo.
dum damus arma tibi, dum te, lasciue, docemus,
haec te discipulo dona magister habet.
scis tamen et liquido iuratus dicere possis

https://biblioteca-digitala.ro

Şi tu venişi aice, în loc făr' de odihnă
Şi unde Istrul barbar e pururi îngheţat?
Ce vânt aici te-aduce? Să vezi a' mele chinuri?
Dar, dacă nu ştii, ele mi te-au făcut urât.
Tu mi-ai dictat, copile, întâi, acele versuri
Zglobii de câte şase picioare şi de cinci[737].
Nu m-ai lăsat în cântec omeric să-mi iau zborul
Şi nici să cânt în versuri pe marii căpitani.
Făclia ta şi arcul mi-au micşorat puterea
Talentului poetic, atâta cât era.
A ta împărăţie ş-a Venerei cântând-o,
Eu n-avui timp de-un lucru mai mare să m-apuc.
N-a fost destul aceasta: scrisei şi nişte versuri,
Ca să te fac pe tine să fii şi mai isteţ.
Şi care mi-a fost plata, nemernicul de mine?
Urgia zbuciumată la margini de pământ!
Aşa-l plăti pe Orfeu chionidul Eumolpus[738]?
Pe Marsia satirul, Olimp, şcolarul său[739]?
Asemenea răsplată i-a dat Ahil lui Chiron[740]?
Lui Pitagora Numa făcutu-i-a vreun rău[741]?
Să nu mai înşir nume din vremile trecute!
Eu am pierit, eu singur, răpus de-al meu şcolar!
Da, eu ţi-am dat şi arme, copil zglobiu, şi lecţii,
Şi iat-acum şcolarul ce-mi dete mie-n dar!
O ştii prea bine, însă, o poţi jura pe faţă:

https://biblioteca-digitala.ro

non me legitimos sollicitasse toros.
scripsimus haec illis, quarum nec uitta pudicos
contingit crines nec stola longa pedes.
dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas
et facere incertum per mea iussa genus?
an sit ab his omnis rigide summota libellis,
quam lex furtiuos arcet habere uiros?
quid tamen hoc prodest, uetiti si lege seuera
credor adulterii composuisse notas?
at tu [sic habeas ferientis cuncta sagittas,
sic numquam rapido lampades igne uacent,
sic regat imperium terrasque coerceat omnis
Caesar, ab Aenea est qui tibi fratre tuus],
effice, sit nobis non inplacabilis ira
meque loco plecti commodiore uelit.'
haec ego uisus eram puero dixisse uolucri,
hos uisus nobis ille dedisse sonos:
'per mea tela, faces, et per mea tela, sagittas,
per matrem iuro Caesareumque caput:
nil nisi concessum nos te didicisse magistro,
Artibus et nullum crimen inesse tuis.
utque hoc, sic utinam defendere cetera possem:
scis aliud quod te laeserit esse magis.
quidquid id est [neque enim debet dolor ipse referri,
nec potes a culpa dicere abesse tua],

https://biblioteca-digitala.ro

Femeile cinstite nu le-am ademenit:
Am scris pentru acele ce n-au panglici pe frunte[742]
Şi n-au nici stolă lungă, de-ajunge la pământ.
Ai învăţat vreodată să-nşeli femei cinstite,
Să faci să nu se ştie al cui e un copil?
De-acele cărţi departe să stea orice femeie
Oprită şi de lege să aibă vrun iubit[743].
Dar ce folos? Căci lumea tot crede că în versuri
Eu am cântat desfrâul cel aspru pedepsit.
Ah, rogu-te — şi pururi să nu-ţi dea greş săgeata,
În veci să nu se stingă făclia ta de vânt,
Iar Cezar, strănepotul, odrasla lui Enea[744],
Să ţină-n mână cârma întregului pământ! —
Tu fă-l să-şi mai aline mânia, să se-ndure
Exilul meu să-l mute pe-un ţărmure mai blând!»
Mi s-a părut că asta i-am spus atunci lui Amor,
Şi el aşa-mi răspunse, copilu-naripat:
«Mă jur pe-a' mele arme, pe facle şi săgete,
Pe mama şi pe capul lui Cezar eu mă jur:
Nimic ce nu se cade n-am învăţat cu tine
Şi-n *Cărţile iubirii* nu e niciun păcat.
O! de-ai putea tot astfel şi alte vini să-ţi aperi!
Căci altceva, ştii bine, mai mult te-a vătămat.
Orice-ar mai fi — durerea s-o răscolim nu-i bine! —
Tu, însă, nu poţi zice că eşti nevinovat.

https://biblioteca-digitala.ro

tu licet erroris sub imagine crimen obumbres,
non grauior merito uindicis ira fuit.
ut tamen aspicerem consolarerque iacentem,
lapsa per inmensas est mea pinna uias.
haec loca tum primum uidi, cum matre rogante
Phasias est telis fixa puella meis.
quae nunc cur iterum post saecula longa reuisam,
tu facis, o castris miles amice meis.
pone metus igitur: mitescet Caesaris ira,
et ueniet uotis mollior hora tuis.
neue moram timeas tempus, quod quaerimus, instat
cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
dum domus et nati, dum mater Liuia gaudet,
dum gaudes, patriae magne ducisque pater,
dum sibi gratatur populus totamque per Vrbem
omnis odoratis ignibus ara calet,
dum faciles aditus praebet uenerabile tempus
sperandum est nostras posse ualere preces.'
dixit, et aut ille est tenues dilapsus in auras,
coeperunt sensus aut uigilare mei.
si dubitem, faueas quin his, o Maxime, dictis,
Memnonio cycnos esse colore putem.
sed neque mutatur nigra pice lacteus umor,
nec quod erat candens fit terebinthus ebur.
conueniens animo genus est tibi: nobile namque

https://biblioteca-digitala.ro

De-ai vrea să-nvălui fapta, să spui c-a fost greşeală,
N-a fost mai grea mânia decât ai meritat.
Ca să te văd aice zăcând şi să te mângâi,
Am şi zburat la tine pe căi făr' de hotar.
Eu am mai fost pe-aice, când mă rugase mama
În inima Medeei cu arcul meu să trag,
Ş-acuma, după veacuri, mă-ntorc pe-aceste locuri,
Ca să te văd pe tine, oşteanul meu cel drag!
O, nu te teme! Cezar o să-şi aline ura,
Şi ceasul tău va bate! N-ai teamă,-a şi bătut!
Clipita cea pe care noi o dorim e-aproape:
Pe toţi de bucurie triumful i-a umplut[745].
Cât timp sunt veseli fiii şi muma[746] şi tu însuţi,
Al patriei părinte ş-al marelui oştean;
Cât timp e-n sărbătoare poporul, şi-n cetate
Ard sfintele mirezme pe orişice altar;
Cât timp uşor se intră în templul venerabil,
Deşarte n-au să fie a' noastre rugăciuni!»
Aşa-mi vorbi copilul şi lunecă în aer,
Sau poate că eu însumi m-am deşteptat din vis.
O, Maxime, ştiu bine că-ţi plac aceste zise.
De nu, atunci e neagră şi lebăda[747], socot!
Nu! laptele ca smoala de negru nu se face,
Ivoriul nu se schimbă în negru terebint.
Precum îţi este neamul, şi sufletul îţi este,

https://biblioteca-digitala.ro

pectus et Herculeae simplicitatis habes.
liuor, iners uitium, mores non exit in altos,
utque latens ima uipera serpit humo.
mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
grandius ingenio nec tibi nomen inest.
ergo alii noceant miseris, optentque timeri,
tinctaque mordaci spicula felle gerant:
at tua supplicibus domus est adsueta iuuandis,
in quorum numero me precor esse uelis.

https://biblioteca-digitala.ro

Ca Hercule de nobil eşti tu şi de cinstit.
Invidia nu intră în sufletele nalte:
Năpârca se târăşte, ascunsă, pe pământ.
A ta mărinimie şi neamul ţi-l întrece,
Tu ai şi nume mare, tot mare şi talent.
Deci alţii să-i înfrunte pe mizeri, să-i înfrice,
Săgeţi să poarte alţii, muiate în venin!
Dar casa ta i-ajută pe cei ce i se roagă:
Cu ei tu şi pe mine mă numără, te rog!

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Rufino]*

Haec tibi non uanam portantia uerba salutem
Naso Tomitana mittit ab urbe tuus,
utque suo faueas mandat, Rufine, *Triumpho*,
in uestras uenit si tamen ille manus.
est opus exiguum uestrisque paratibus impar;
quale tamen cumque est, ut tueare, rogo.
firma ualent per se nullumque Machaona quaerunt:
ad medicam dubius confugit aeger opem.
non opus est magnis placido lectore poetis:
quamlibet inuitum difficilemque tenent.
nos, quibus ingenium longi minuere labores
aut etiam nullum forsitan ante fuit,
uiribus infirmi uestro candore ualemus;
quod mihi si demas, omnia rapta putem.
cunctaque cum mea sint propenso nixa fauore,
praecipuum ueniae ius habet ille liber.
spectatum uates alii scripsere triumphum
[est aliquid memori uisa notare manu]:
nos ea uix auidam uulgo captata per aurem
uidimus, atque oculi fama fuere mei.
scilicet affectus similes aut impetus idem
rebus ab auditis conspicuisque uenit.
nec nitor argenti, quem uos uidistis, et auri
quod mihi defuerit purpuraque illa queror;

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Către Rufinus]*

Ovidiu îţi trimite urări de sănătate
Din Tomis[748]: ele nu sunt cuvinte în deşert.
De ţi-a căzut în mână *Triumful lui Tiberiu*[749],
Te rog cu-ngăduinţă poema s-o citeşti!
Ea nu-i ca ale tale meşteşugite cânturi,
Dar chiar aşa cum este, s-o iei sub scutul tău!
Cel sănătos e tare, nu-i trebuie-un Machaon[750],
La leacuri şi la medic aleargă cel bolnav.
Poeţii mari nevoie nu au de-ngăduinţă,
Ei îl vrăjesc pe omul chiar greu de mulţumit.
Eu, căruia talentul de-o lungă suferinţă
Mi-a şi secat sau, poate, nici n-am avut talent,
Mă ţin acuma numai cu-ngăduinţa voastră:
De mi-o luaţi aceasta, eu nu mai am nimic.
A' mele scrieri toate se razemă pe dânsa,
Dar mai ales aceasta la dânsa are drept.
Au mai cântat şi alţii triumfuri, chiar de dânşii
Văzute: mare lucru-i a scrie ce-ai văzut!
Dar eu am pus în versuri ce-am prins din gura lumii,
Şi cu urechea numai, că n-am avut alţi ochi.
Simţirea nu-i mai vie, avântul nu-i mai mare
Când şi auzi un lucru şi totodată-l vezi?
Că n-am văzut nici togă de purpură, nici chipuri
De-argint şi nici de aur, ca voi, eu nu mă plâng,

https://biblioteca-digitala.ro

sed loca, sed gentes formatae mille figuris
nutrissent carmen proeliaque ipsa meum,
et regum uultus, certissima pignora mentis.
iuuissent aliqua forsitan illud opus.
plausibus ex ipsis populi laetoque fauore
ingenium quoduis incaluisse potest,
tamque ego sumpsissem tali clamore uigorem,
quam rudis audita miles ad arma tuba.
pectora sint nobis niuibus glacieque licebit
atque hoc, quem patior, frigidiora loco,
illa ducis facies in curru stantis eburno
excuteret frigus sensibus omne meis.
his ego defectus dubiisque auctoribus usus
ad uestri uenio iure fauoris opem.
nec mihi nota ducum nec sunt mihi nota locorum
nomina: materiam non habuere manus.
pars quota de tantis rebus, quam fama referre
aut aliquis nobis scribere posset, erat?
quo magis, o lector, debes ignoscere, si quid
erratum est illic praeteritumue mihi.
adde quod assidue domini meditata querelas
ad laetum carmen uix mea uersa lyra est.
uix bona post tanto quaerenti uerba subibant,
et gaudere aliquid res mihi uisa noua est.
utque reformidant insuetum lumina solem,

https://biblioteca-digitala.ro

Dar locurile-acele şi luptele ş-atâtea
Popoare-n fel de chipuri, ah! cum ar fi nutrit
Poemul meu! Dar regii! Să-i fi văzut la faţă,
Oglinda vie-a minţii, ce bine mi-ar fi prins!
De ropotul de-aplauze, de-a lumii bucurie
Talentul orişicărui s-ar fi înflăcărat:
Eu însumi, ca soldatul la sunetele goarnei,
De strigătul de slavă m-aş fi îmbărbătat!
Ah, inima să-mi fie mai rece decât neaua,
Mai rece decât gheaţa din locul meu de chin,
Şi frigul meu din suflet l-ar fi gonit Tiberiu
Din carul lui de fildeş, cu chipul lui senin!
M-am folosit, deci, numai de zvonuri îndoioase:
De-aceea cer acuma bunăvoinţa ta.
Eu nu ştiam nici capii, nici locurile-acele
Ce nume au: greu numai am înjghebat ceva.
Ce-ar fi putut să-mi spună din toate-aceste zvonul,
Sau ce putea să-mi scrie de-acolo cineva?
De-oi fi greşit sau, poate, voi fi lăsat de-o parte
Ceva, îţi cer iertare, o, cetitorul meu!
Şi unde pui că lira pe care-mi plâng amarul
N-a vrut să mai răsune de vesele cântări?
Abia găseam cuvinte ceva mai potrivite,
Să am vreo bucurie, era un lucru nou!
Şi cum te temi de soare când vii de la-ntuneric,

https://biblioteca-digitala.ro

sic ad laetitiam mens mea segnis erat.
est quoque cunctarum nouitas carissima rerum,
gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
cetera certatim de magno scripta triumpho
iam pridem populi suspicor ore legi.
illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus;
illa recens pota est, nostra tepebit aqua.
non ego cessaui, nec fecit inertia serum:
ultima me uasti sustinet ora freti;
dum uenit huc rumor properataque carmina fiunt
factaque eunt ad uos, annus abisse potest.
nec minimum refert, intacta rosaria primus
an sera carpas paene relicta manu;
quid mirum, lectis exhausto floribus horto
si duce non facta est digna corona suo?
deprecor hoc: uatum contra sua carmina ne quis
dicta putet; pro se Musa locuta mea est.
sunt mihi uobiscum communia sacra, poetae,
in uestro miseris si licet esse choro,
magnaque pars animae mecum uixistis, amici:
hac ego uos absens nunc quoque parte colo.
sint igitur uestro mea commendata fauore
carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
scripta placent a morte fere, quia laedere uiuos
Liuor et iniusto carpere dente solet.

https://biblioteca-digitala.ro

La fel, de veselie şi sufletu-mi fugea.
Un lucru nou e lucrul cel mai de preţ din toate:
De-un bine nu mă bucur când prea târziu mi-l faci.
Cred că de multă vreme citeşte tot poporul
Ce-au scris despre triumful cel mare alţi poeţi.
Setos bău el apa: azi sete nu-i mai este;
Şi apa a fost rece: a mea s-a încălzit!
Eu, însă, nu de lene vin mai târziu: sunt tocmai
Pe ţărmul cel din urmă a-ntinsului noian.
Şi până vine vestea, poemul până-i gata,
La voi până s-ajungă, a şi trecut un an[751]!
Culege trandafirii când e grădina-n floare,
Nu când e pe sfârşite, când ei s-au ofilit!
Când s-a golit grădina de flori, nu-i de mirare
Că nu-i cununa demnă de cel sărbătorit.
Poeţii să nu creadă că i-am hulit pe dânşii,
Nu! Muza-mi pentru sine acuma a vorbit.
Poeţi, de voi alături şi eu mă-nchin la Muze,
De poate sta alături de voi un urgisit.
Pe voi, amici şi suflet din sufletul meu însuşi,
Vă port ş-acum cu mine, deşi departe sunt:
Bunăvoinţei voastre închin a' mele versuri,
Căci însumi pentru ele nu pot avea cuvânt.
Ades a' noastre scrieri plac numai după moarte:
Invidia nedreaptă sfâşie pe cei vii.

https://biblioteca-digitala.ro

si genus est mortis male uiuere, terra moratur,
et desunt fatis sola sepulcra meis.
denique opus curae culpetur ut undique nostrae,
officium nemo qui reprehendat erit.
ut desint uires, tamen est laudanda uoluntas:
hac ego contentos auguror esse deos.
haec facit, ut ueniat pauper quoque gratus ad aras,
et placeat caeso non minus agna boue.
res quoque tanta fuit, quantae subsistere summo
Aeneidos uati grande fuisset onus.
ferre etiam molles elegi tam uasta triumphi
pondera disparibus non potuere rotis.
quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis:
alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
irrita uotorum non sunt praesagia uatum:
danda Ioui laurus, dum prior illa uiret.
nec mea uerba legis, qui sum summotus ad Histrum,
non bene pacatis flumina pota Getis:
ista dei uox est; deus est in pectore nostro;
haec duce praedico uaticinorque deo:
'quid cessas currum pompamque parare triumphis,
Liuia? dant nullas iam tibi bella moras.
perfida damnatas Germania proicit hastas:
iam pondus dices omen habere meum.
crede, breuique fides aderit: geminabit honorem

https://biblioteca-digitala.ro

De-i tot un fel de moarte o viaţ-aşa de tristă,
Lipseşte soartei mele, vai! numai un mormânt!
Şi chiar dac-o să-mi fie poema forfecată,
Cine-ar putea să mustre bunăvoinţa mea?
Chiar dacă n-ai putere, de laudă-i voinţa,
Şi cred că sunt şi zeii cu-aceasta mulţumiţi.
De-aceea şi sărmanul ajunge la altare,
Şi taurul şi mielul îi bucură pe zei.
Era şi greu subiectul! El ar fi fost şi pentru
Poetul *Eneidei*[752] o sarcină prea grea.
Gingaşele distihuri, ce şchioapătă pe cale,
Puteau să ducă greul măreţului triumf?
În care vers de-acuma voi scrie, nu ştiu bine.
Un nou triumf e-aproape: el vine de la Rin[753]
[Alt laur pentru Joe ! Cellalt e verde încă!]:
Îl prevestesc poeţii cu glasul lor divin!
Nu eu le spun aceste, cel alungat la Istru,
La râul cel din care bea getul nesupus:
Eu am un zeu în suflet şi glas de zeu e-acesta,
Şi eu vestesc triumful de-un zeu însufleţit.
Nu pregăteşti alaiul şi carul biruinţei,
O, Livia[754]? Să-ntârzii, războiul nu-ţi dă pas:
Germania perfidă din mâini aruncă arma,
Şi tu-n curând vei pune temei pe ce spun eu.
Mâini vei vedea cu ochii: în car, a două oară

https://biblioteca-digitala.ro

filius, et iunctis, ut prius, ibit equis.
prome, quod inicias umeris uictoribus ostrum;
ipsa potest solitum nosse corona caput.
scuta sed et galeae gemmis radientur et auro,
stentque super uinctos trunca tropaea uiros.
oppida turritis cingantur eburnea muris,
fictaque res uerae more putetur agi.
squalidus immissos fracta sub harundine crines
Rhenus et infectas sanguine portet aquas.
barbara iam capti poscunt insignia reges
textaque fortuna diuitiora sua
.....*
.....
et quae praeterea uirtus inuicta tuorum
saepe parata tibi saepe paranda facit.'
di, quorum monitu sumus euentura locuti,
uerba, precor, celeri nostra probate fide.

* În ediția românească nu sunt marcate rândurile punctate.

https://biblioteca-digitala.ro

Va merge, ca dăunăzi, Tiberiu, fiul tău[755]!
Tu scoate iar porfira, ca să i-o pui pe umeri,
Cununa cea de laur cunoaşte fruntea lui!
Trofeele-ncărcate de scuturi şi de coifuri
Să scânteie deasupra poporului învins!
Cetăţi săpate-n fildeş, cu ziduri şi cu turnuri,
Şi lupte-nchipuite aievea să le crezi!
Sub papura zdrobită, cu pletele zburlite,
Să vezi în jale Rinul, de sânge înroşit!
În lanţuri, regii barbari aşteapt-a' lor podoabe
Şi hainele, mai scumpe decât e soarta lor:
Alaiul cel pe care virtutea stirpei tale
Ţi l-a cerut odată, ţi-l cere-n viitor.
O, zei, cu-ndemnul vostru ce-am spus că va să fie
Adeveriţi cu fapta, fierbinte eu mă rog.

https://biblioteca-digitala.ro

*V** *[Cottae Maximo]*

Quam legis, unde tibi mittatur epistula, quaeris?
hinc, ubi caeruleis iungitur Hister aquis.
ut regio dicta est, succurrere debet et auctor,
laesus ab ingenio Naso poeta suo.
qui tibi, quam mallet praesens afferre, salutem
mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.
legimus, o iuuenis patrii non degener oris,
dicta tibi pleno uerba diserta foro;
quae, quamquam lingua mihi sunt properante per horas
lecta satis multas, pauca fuisse queror.
plura sed haec feci relegendo saepe, nec umquam
non mihi, quam primo, grata fuere magis.
cumque nihil totiens lecta e dulcedine perdant,
uiribus illa suis, non nouitate, placent.
felices, quibus haec ipso cognoscere in actu
et tam facundo contigit ore frui.
nam, quamquam sapor est allata dulcis in unda,
gratius ex ipso fonte bibuntur aquae,
et magis adducto pomum decerpere ramo,
quam de caelata sumere lance, iuuat.
at nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
quod legi, tua uox exhibuisset opus,
utque fui solitus sedissem forsitan unus
de centum iudex in tua uerba uiris,

* Ediţia J. A. Richmond, LIB. III. ELEG. V (recte VI).

https://biblioteca-digitala.ro

V [Către Cotta Maximus]

Te-ntrebi de unde-ţi vine epistola aceasta?
De unde Istrul curge în marea de azur.
Acuma-ţi vine-n minte şi cine-i autorul:
Ovidiu chiar, poetul răpus de-al său talent.
El ar fi vrut urarea din gură să ţi-o facă,
Dar ţi-o trimite, Cotta[756], de-aice, de la geţi.
Eu am citit discursul rostit în for de tine,
O, junele meu, vrednic de-al tatălui talent[757]!
Dar l-am citit din fugă timp de mai multe ore:
Mă plâng, cu toate-aceste, c-a fost aşa de scurt!
De multe ori, de-aceea, am tot citit discursul
Şi ca şi-ntâia oară de tare mi-a plăcut.
Oricât de mult citeşte-l, din farmec nu-şi va pierde:
Îţi place frumuseţea, nu noutatea lui.
Ferice de cei care te-au şi văzut rostindu-l
Şi ţi-au sorbit cuvântul chiar de pe buza ta!
Deşi-i destul de dulce adusă de departe,
Tot mai gustoasă-i apa băută la izvor.
Un fruct cules de tine cu mâna de pe creangă
E mai gustos ca fructul pe-un talger încrustat.
De nu greşeam şi Muza nu mă gonea aice,
Îţi ascultam discursul citit... din gura ta.
Ba poate, fiind unul din centumviri adese[758],
Eram chiar unul dintre judecătorii tăi.

https://biblioteca-digitala.ro

maior et implesset praecordia nostra uoluptas,
cum traherer dictis adnueremque tuis.
quem quoniam fatum patria uobisque relictis
inter inhumanos maluit esse Getas,
quod licet, ut uidear tecum magis esse, legenda
saepe, precor, studii pignora mitte tui,
exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
utere, quod nobis rectius ipse dares.
namque ego, qui perii iam pridem, Maxime, uobis
ingenio nitor non periisse meo.
redde uicem, nec rara tui monimenta laboris
accipiant nostrae grata futura manus.
dic tamen, o iuuenis studiorum plene meorum,
ecquid ab his ipsis admoneare mei;
ecquid, ubi aut recitas factum modo carmen amicis,
aut, quod saepe soles, exigis ut recitent,
quaeror, ut interdum tua mens oblita, quid absit,
nescioquid certe sentit abesse sui?
utque loqui multum de me praesente solebas
nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est?
ipse quidem Getico peream uiolatus ab arcu,
[et sit periuri quam prope poena uides],
te nisi momentis uideo paene omnibus absens;
gratia dis: menti quolibet ire licet.
hac ubi perueni nulli cernendus in Vrbem,

https://biblioteca-digitala.ro

Şi inima-mi atunce se bucura mai tare,
Căci, fermecat de tine, eram de partea ta.
Vai mie! fără ţară şi fără de prieteni,
Mi-a fost sortit la geţii cei barbari să trăiesc.
Dar, ca să mi se pară că sunt mai mult cu tine,
Ce scrii te rog trimite-mi şi mie să citesc.
De crezi c-al meu exemplu nu-i de lăsat de-oparte,
Urmează-l, ba mai bine tu singur să mi-l dai!
O, Maxime, eu care sunt mort pentru prieteni,
Prin versurile mele tot vreau să mai trăiesc.
La fel să faci ca mine, şi operele tale,
Plăcute totdeauna, să le primesc mai des!
Dar spune-mi: poezia, pasiunea noastră veche,
Ţi-aduce ea aminte de mine, dragul meu?
Când tu citeşti vreo nouă poemă la prieteni,
Sau — cum o faci adese-—ceri s-o citească ei,
Mă cată al tău suflet vreodată şi el simte
Că oarece-i lipseşte, dar nu-şi dă seama ce?
Ah! când eram la Roma, ce mult vorbeai de mine!
Acuma al meu nume mai e pe buza ta?
Ţi-o jur: să pier aice răpus de arcul getic,
— Şi vezi cât mi-i de-aproape pedeapsa, dacă mint! –
De nu te văd pe tine aproape-n orice clipă:
Har zeilor! cu gândul oriunde vrei te duci.
Când, nevăzut de nimeni, ajung acolo,-n Roma,

https://biblioteca-digitala.ro

saepe loquor tecum, saepe loquente fruor;
tum mihi difficile est, quam sit bene, dicere, quamque
candida iudiciis illa sit hora meis.
tum me, siqua fides, caelesti sede receptum
cum fortunatis suspicor esse deis.
rursus ubi huc redii, caelum superosque relinquo,
a Styge nec longe Pontica distat humus,
unde ego si fato nitor prohibente reuerti,
spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

https://biblioteca-digitala.ro

Ades vorbesc cu tine, ades te-ascult vorbind.
Nu pot să-ţi spun ce bine mă simt atunci şi ceasul
Acela pentru mine cât e de fericit!
De vrei să-mi dai crezare, eu cred că sunt atunce
În ceruri, laolaltă cu zeii fericiţi.
Când iar mă-ntorc aice, las cerul şi las zeii...
Vai! Cât de-aproape-i Pontul de Stixul cel cumplit!
De nu-i cu voia sorţii să mă întorc de-aice,
Ia-mi, Maxime, această speranţă fără rost!

https://biblioteca-digitala.ro

*VI** *[Ad amicum]*

Naso suo [posuit nomen quam paene] sodali
mittit ab Euxinis hoc breue carmen aquis.
at si cauta parum scripsisset dextra quis esses,
forsitan officio parta querela foret.
cur tamen hoc aliis tutum credentibus unus,
appellent ne te carmina nostra, rogas?
quanta sit in media clementia Caesaris ira,
si nescis, ex me certior esse potes.
huic ego, quam patior, nil possem demere poenae,
si iudex meriti cogerer esse mei.
non uetat ille sui quemquam meminisse sodalis,
nec prohibet tibi me scribere teque mihi.
nec scelus admittas, si consoleris amicum,
mollibus et uerbis aspera fata leues.
cur, dum tuta times, facis, ut reuerentia talis
fiat in Augustos inuidiosa deos?
fulminis adflatos interdum uiuere telis
uidimus, et refici non prohibente Ioue;
nec, quia Neptunus nauem lacerarat Vlixis,
Leucothea nanti ferre negauit opem.
crede mihi, miseris caelestia numina parcunt,
nec semper laesos et sine fine premunt.
principe nec nostro deus est moderatior ullus;
iustitia uires temperat ille suas:

* Ediția J. A. Richmond, VI (recte VII).

https://biblioteca-digitala.ro

VI *[Unui amic]*

Era să-ţi spun pe nume! Ovidiu îţi trimite
De-aici această mică epistolă, din Pont.
De nu băgăm de seamă, de ţi-aş fi spus pe nume,
De-a mea prietenie tu poate te-ai fi plâns.
Când altora de lucrul acesta nu li-i frică,
De ce-n a' mele versuri nu vrei să te numesc?
De nu ştii, de la mine tu poţi afla acuma
Cât e de bun Cezarul chiar în mânia sa.
De-aş fi silit eu însumi pe mine să mă judec,
Pedeapsa mea de astăzi s-o scad eu n-aş putea.
Ai voie de la Cezar să nu uiţi un prieten,
Ai voie tu a-mi scrie: eu ţie tot aşa!
Tu nu faci nicio crimă prietenul să-ţi mângâi
Şi să-i alini ursita cu-a' tale vorbe dulci.
De ce te temi zadarnic? O team-aşa de mare
Îi face chiar pe Cezari să fie odioşi.
Eu am văzut adese un om lovit de trăsnet
Trăind cu voia însăşi a zeului de sus.
Neptun făcuse ţăndări tot vasul lui Ulise,
Dar nimfa Leucotoe[759] l-a ajutat la-not.
Cereştii zei se-ndură: ei, crede-mă pe mine,
Nu prigonesc într-una pe cei nefericiţi.
Nu-i zeu mai cu măsură decât Cezarul nostru:
Dreptatea totdeauna înfrână braţul său.

https://biblioteca-digitala.ro

nuper eam Caesar facto de marmore templo,
iam pridem posuit mentis in aede suae.
Iuppiter in multos temeraria fulmina torquet,
qui poenam culpa non meruere pati.
obruerit cum tot saeuis deus aequoris undis,
ex illis mergi pars quota digna fuit?
cum pereant acie fortissima quaeque, uel ipso
iudice delectus Martis iniquus erit.
at si forte uelis in nos inquirere, nemo est,
qui se, quod patitur, commeruisse neget.
adde quod extinctos uel aqua uel Marte uel igni
nulla potest iterum restituisse dies:
restituit multos aut poenae parte leuauit,
Caesar et in multis me precor esse uelit.
at tu, cum tali populus sub principe simus,
alloquio profugi credis inesse metum?
forsitan haec domino Busiride iure timeres
aut solito clausos urere in aere uiros.
desine mitem animum uano infamare timore:
saeua quid in placidis saxa uereris aquis?
ipse ego, quod primo scripsi sine nomine uobis,
uix excusari posse mihi uideor.
sed pauor attonito rationis ademerat usum,
cesserat omne nouis consiliumque malis,
fortunamque meam metuens, non uindicis iram,

https://biblioteca-digitala.ro

El a-nălţat un templu de marmură Dreptăţii[760],
Dar el demult o poartă în inimă pe ea.
Chiar Jupiter adese cu fulgerele sale
Trăsneşte la-ntâmplare pe mulţi, nevinovaţi.
Pe-atâţia zeul mării în valuri îi cufundă:
Câţi merită dintr-înşii să fie cufundaţi?
Când pier în bătălie cei mai viteji, nici Marte[761]
N-alege: Marte însuşi va spune că-i aşa!
De pedepsiţii noştri mă-ntrebi? Niciunul nu e
Să spună că pedeapsa şi-o face pe nedrept.
Pe cei pieriţi în apă, în luptă sau de trăsnet
În veci de veci la viaţă nu poţi să-i mai întorci.
La mulţi — cum între dânşii nu sunt şi eu! — Cezarul
Le-a uşurat pedeapsa sau i-a iertat de tot.
Şi când trăim cu toţii sub un stăpân ca dânsul,
Te temi să stai de vorbă cu bietul exilat?
Când domn ar fi Busiris[762] sau cel ce în aramă
Ardea de vii pe oameni[763], atunce să te temi!
Huleşti cu temeri goale un suflet blând ca Cezar?
Te temi pe-o mare lină de perfidele stânci?
Că nu v-am spus pe nume când eu întâi de-aice
V-am scris, îmi vine-a crede că nu pot să mi-o iert.
Dar spaima îmi luase şi dreapta judecată,
Eu îmi pierdusem mintea, trăsnit ca din senin.
Nu mă temeam de ura lui Cezar, ci de soartă,

https://biblioteca-digitala.ro

terrebar titulo nominis ipse mei.
hactenus admonitus memori concede poetae,
ponat ut in chartis nomina cara suis.
turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
si nulla libri parte legere mei.
ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit,
non ultra, quam uis, officiosus ero,
teque tegam, qui sis, nisi cum permiseris ipse:
cogetur nemo munus habere meum.
tu modo, quem poteras uel aperte tutus amare,
si res est anceps ista, latenter ama.

https://biblioteca-digitala.ro

Chiar numele meu însuşi cu frică mi-l puneam!
Dă voie, dar, tu, astăzi, poetului prieten
Să pună în scrisoare şi numele tău drag!
Tu, vechiul meu prieten, să nu fii nicăierea
În scrisul meu? Ruşine ne-ar fi la amândoi!
Ca frica ta aceasta să nu-ţi alunge somnul,
Eu n-o să-ţi fac pe voie mai mult decât vrei tu,
Şi cine eşti, n-oi spune, de n-o să-mi dai tu voie:
Eu daruri cu de-a sila n-oi face nimănui.
Tu, care poţi pe mine să mă iubeşti pe faţă,
De-ţi este încă teamă, iubeşte-mă pe-ascuns!

https://biblioteca-digitala.ro

*VII** *[Ad amicos]*

Verba mihi desunt eadem tam saepe roganti,
iamque pudet uanas fine carere preces;
taedia consimili fieri de carmine uobis
quidque petam cunctos edidicisse reor.
nostraque quid portet iam nostis epistula, quamuis
cera sit a uinclis non labefacta meis.
ergo mutetur scripti sententia nostri,
ne totiens contra, quam rapit amnis, eam.
quod bene de uobis speraui, ignoscite, amici,
talia peccandi iam mihi finis erit.
nec grauis uxori dicar, quae scilicet in me,
quam proba, tam timida est experiensque parum.
hoc quoque, Naso, feres: etenim peiora tulisti;
iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
ductus ab armento taurus detrectet aratrum,
subtrahat et duro colla nouella iugo:
nos, quibus adsueuit fatum crudeliter uti,
ad mala iam pridem non sumus ulla rudes.
uenimus in Geticos fines: moriamur in illis,
Parcaque ad extremum qua mea coepit eat.
spem iuuat amplecti, quae non iuuat inrita semper?
et fieri cupias siqua futura putes?
proximus huic gradus est bene desperare salutem
seque semel uera scire perisse fide.

* Ediția J. A. Richmond, VII (recte VIII).

https://biblioteca-digitala.ro

VII [*Amicilor*]

Nu mai găsesc cuvinte ca să vă rog într-una!
Îmi este şi ruşine zadarnic să vă rog.
Vi-i silă, cred, şi vouă: mereu acelaşi cântec,
Pe care-l ştiţi acuma cu toţii pe de rost.
Scrisoarea-mi ce cuprinde, voi ştiţi de mai-nainte,
Nu-i desfăcută încă din legătoarea ei.
Să schimb de-acuma vorba în versurile mele,
Ca împotriva apei mereu să nu tot merg.
În voi mi-am pus speranţa, iertaţi-mă, prieteni!
Greşelii mele capăt de-acuma o să-i pun.
N-o să mai fiu soţiei o sarcină: ea este
Cinstită, dar fricoasă; isteaţă nu-i deloc.
Voi trage-o şi pe asta, că multe-am tras, mai rele!
O sarcină mai mare eu nu mai pot să duc.
Juncanul din cireadă la plug nu vrea să tragă
Şi, nenvăţat cu jugul, nu-şi pune gâtu-n jug.
Eu sunt cu soarta-mi crudă deprins de multă vreme,
De nicio suferinţă azi nu mai sunt străin.
Pe geticele ţărmuri venii: să mor pe ele!
Ursita-mi să sfârşească aşa cum a-nceput!
Să speri când totdeauna speranţa ta-i deşartă?
Şi ce doreşti să fie să crezi că poate fi?
Dacă-i aşa, mai bine să-ţi pierzi orice speranţă
Şi să te-mpaci cu gândul că eşti pierdut de tot.

https://biblioteca-digitala.ro

curando fieri quaedam maiora uidemus
uulnera, quae melius non tetigisse fuit.
mitius ille perit, subita qui mergitur unda,
quam sua qui tumidis bracchia lassat aquis.
cur ego concepi Scythicis me posse carere
finibus et terra prosperiore frui?
cur aliquid de me speraui lenius umquam?
an fortuna mihi sic mea nota fuit?
torqueor en grauius, repetitaque forma locorum
exilium renouat triste recensque facit.
est tamen utilius studium cessasse meorum,
quam, quas admorint, non ualuisse preces.
magna quidem res est, quam non audetis, amici,
sed, si quis peteret, qui dare uellet, erat.
dummodo non nobis hoc Caesaris ira negarit,
fortiter Euxinis inmoriemur aquis.

https://biblioteca-digitala.ro

Adeseori o rană se face şi mai mare,
De-o îngrijeşti: mai bine-i să n-o atingi deloc.
Mai bine pieri în clipa când te înghite valul,
Decât cu valul mării zadarnic să te lupţi!
De ce mi-am pus în minte că pot pleca de-aice,
Aiurea să mă bucur de-un ţărmure mai blând?
De ce-am sperat o soartă mai bună pentru mine
Aşa de bine oare destinul mi-l ştiam?
Acu mai tare sufăr şi locurile-aceste
Ce trist îmi fac exilul! Ca-n ziua cea dintâi!
Decât în van pe Cezar amicii mei să-l roage,
Mai bine pentru mine ei nu s-ar mai trudi.
Greu lucru cel pe care nu cutezaţi a-l face!
Dar cineva să-l ceară, ar fi cine să-l dea.
De nu cumva-şi alină mânia împăratul,
Va şti să moară Naso la Pontul Euxin!

https://biblioteca-digitala.ro

*VIII** *[Fabio Maximo]*

Quae tibi, quaerebam, memorem testantia curam
dona Tomitanus mittere posset ager.
dignus es argento, fuluo quoque dignior auro,
sed te, cum donas, ista iuuare solent.
nec tamen haec loca sunt ullo pretiosa metallo:
hostis ab agricola uix sinit illa fodi.
purpura saepe tuos fulgens praetexit amictus,
sed non Sarmatico tingitur illa mari.
uellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti
arte Tomitanae non didicere nurus.
femina pro lana Cerealia munera frangit
suppositoque grauem uertice portat aquam.
non hic pampineis amicitur uitibus ulmus,
nulla premunt ramos pondere poma suos.
tristia deformes pariunt absinthia campi,
terraque de fructu, quam sit amara, docet.
nil igitur tota Ponti regione Sinistri,
quod mea sedulitas mittere posset, erat.
clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
hoste, precor, fiant illa cruenta tuo.
hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos,
haec uiget in nostris, Maxime, Musa locis.
quae quamquam misisse pudet, quia parua uidentur,
tu tamen haec, quaeso, consule missa boni.

* Ediţia J. A. Richmond, VIII (recte IX).

https://biblioteca-digitala.ro

VIII [Către Fabius Maximus]

O, Maxime[764], tot caut ce ţi-ar putea trimite,
Un dar, o amintire, ţinutul tomitan?
Argint şi aur, poate: le meriţi pe-amândouă,
Dar tu argint şi aur mai bucuros ai da.
Nici nu-s în aste locuri metale preţioase:
Aici, de duşmani, omul nu poate nici ara!
Pe toga ta porfira adese străluceşte:
Aici porfiră nu e, în Pontul Euxin,
Şi oile de-aice dau lân-aşa de aspră,
Iar fetele din Tomis nu se pricep la tors.
Aici, la noi, femeia îşi macină făina,
Urciorul greu de apă şi-l duce ea pe cap.
Aici în strai de viţă nu se-nveşmântă ulmul,
Şi poamele n-atârnă pe ramuri de copac.
Pe câmpuri mohorâte pelinul creşte-n voie:
Cât e de-amar pământul, ţi-o spune roada lui!
Pe ponticele ţărmuri, deci, n-am găsit nimica
Să-ţi pot trimite ţie, oricât am căutat.
Eu ţi-am trimis atunce o tolbă cu săgete[765]:
Cruntate[766] fie ele în sânge de duşman!
O, Maxime, aceste-s condeiele de-aice
Şi cărţile, aceste-s a' noastre poezii!
Îmi este şi ruşine, căci daru-i de nimica:
Aşa cum e, primeşte-l şi bucuros să fii!

https://biblioteca-digitala.ro

*IX** *[Bruto]*

Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,
carmina nescioquem carpere nostra refers:
nil nisi me terra fruar ut propiore rogare
et, quam sim denso cinctus ab hoste, loqui.
o quam de multis uitium reprehenditur unum:
hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
ipse ego librorum uideo delicta meorum,
cum sua plus iusto carmina quisque probet.
auctor opus laudat: sic forsitan Agrius olim
Thersiten facie dixerit esse bona.
iudicium tamen hic nostrum non decipit error,
nec, quidquid'genui, protinus illud amo.
cur igitur, si me uideo delinquere, peccem
et patiar scripto crimen inesse, rogas.
non eadem ratio est sentire et demere morbos:
sensus inest cunctis, tollitur arte malum.
saepe aliquod uerbum cupiens mutare reliqui,
iudicium uires destituuntque meum;
saepe piget [quid enim dubitem tibi uera fateri?]
corrigere et longi ferre laboris onus.
scribentem iuuat ipse labor minuitque laborem,
cumque suo crescens pectore feruet opus.
corrigere ut res est tanto minus ardua, quanto
magnus Aristarcho maior Homerus erat,

* Ediţia J. A. Richmond, IX (recte X)

https://biblioteca-digitala.ro

IX *[Către Brutus]*

Îmi scrii că oarecine mă-nvinuie, o, Brutus[767],
Că-n versurile mele acelaşi lucru spun,
Că mă tot rog de Roma să pot fi mai aproape
Şi că aice numai de duşmani sunt încins.
Din multele-mi păcate îmi mustră numai unul!
Nu-i rău dacă acesta e singuru-mi păcat!
Greşelile din versuri, o! mi le văd eu însumi.
De obicei poeţii se laudă prea mult;
Cu opera lui însăşi oricine se făleşte:
Şi Agrius[768] zisese că e frumos Tersit[769]!
Această rătăcire pe mine nu mă-nşală:
Eu nu-ndrăgesc îndată tot ceea ce compun.
Atunci — mă-ntrebi tu, poate, — de ce mai fac în versuri
Greşeli, când eu pe toate le văd numaidecât?
Dar una-i să simţi boala şi alta e s-o vindeci:
Simţi răul, însă numai cu arta-l poţi curma.
Am vrut să schimb adese câte-un cuvânt şi, totuşi,
Nu l-am schimbat: putere eu n-am avut s-o fac.
Mi-i greu să-ndrept; aceasta e-o muncă grea şi lungă:
De ce să stau la gânduri a-ţi spune-adevărat?
Când scrii, te iei cu lucrul şi parcă nu simţi munca;
Când vezi sporind lucrarea, te-nflacări şi mai mult.
Să-ndrepţi e-un lucru, însă, anevoios şi searbăd:
Cât de departe este Omer de Aristarh[770]!

https://biblioteca-digitala.ro

sic animum lento curarum frigore laedit
et cupidi cursus frena retentat equi.
atque ita di mites minuant mihi Caesaris iram,
ossaque pacata nostra tegantur humo,
ut mihi conanti nonnumquam intendere curas
fortunae species obstat acerba meae,
uixque mihi uideor, faciam qui carmina, sanus,
inque feris curem corrigere illa Getis.
nil tamen est scriptis magis excusabile nostris,
quam sensus cunctis paene quod unus inest.
laeta fere laetus cecini, cano tristia tristis:
conueniens operi tempus utrumque suo est.
quid nisi de uitio scribam regionis amarae,
utque loco moriar commodiore precer?
cum totiens eadem dicam, uix audior ulli,
uerbaque profectu dissimulata carent.
et tamen, haec eadem cum sint, non scripsimus isdem,
unaque per plures uox mea temptat opem.
an, ne bis sensum lector reperiret eundem,
unus amicorum, Brute, rogandus eras?
non fuit hoc tanti [confesso ignoscite, docti]:
uilior est operis fama salute mea.
denique materiae, quam quis sibi finxerit ipse,
arbitrio uariat multa poeta suo.
Musa mea est index, nimium quoque uera, malorum,

https://biblioteca-digitala.ro

Căci vai! migala rece înfrână tot avântul,
Aşa cum călăreţul înfrână pe fugar.
Ah! zeii să-mi aline pe împărat mai iute,
Şi oasele să-mi zacă pe-un ţărm mai liniştit!
Ades încerc a scrie, dar vai! îmi iese-n faţă
Icoana cea cumplită a tristei mele sorţi,
Şi mai îmi vine-a crede că sunt nebun la geţii
Cei barbari să fac versuri şi să le lustruiesc!
Că-n versurile mele eu spun acelaşi lucru,
Nimic decât aceasta nu e mai de iertat.
Am fost cândva şi vesel: mi-era şi cântul vesel;
Sunt trist? îmi cânt tristeţea: mi-i scrisul după timp.
Ce vrei să cânt? Nu locul amar? Şi ce pot alta
Să cer decât o moarte pe-un ţărmure mai blând?
Eu spun acelaşi lucru, dar nu m-aude nimeni,
N-ascultă nime glasu-mi ce plânge în deşert!
Scrisorile-mi la fel sunt, dar la mai mulţi sunt scrise,
Şi pe mai mulţi odată îi rog de ajutor.
Ca să nu daţi de-aceeaşi idee înc-odată,
Cum? numai pe-un prieten eu trebuia să-l rog?
Iertaţi-mi voi greşeala, mult iscusiţi prieteni!
Să mă salvez! Nu-mi pasă de faima de poet.
Orice poet, odată ce şi-a ales subiectul,
Precum îi este voia şi-l poate înflori,
Dar Muza mea e glasul atâtor suferinţe,

https://biblioteca-digitala.ro

atque incorrupti pondera testis habet.
nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
littera, propositum curaque nostra fuit.
postmodo collectas utcumque sine ordine iunxi:
hoc opus electum ne mihi forte putes.
da ueniam scriptis, quorum non gloria nobis
causa sed utilitas officiumque fuit.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi ea e-o mărturie ce nu poate greşi.
Din versurile-aceste n-am vrut să fac o carte:
Să scriu pe la prieteni, atâta am voit.
Le-am strâns apoi pe toate, dar fără rânduială,
N-am vrut să fac din ele o operă pe-ales.
Tu iart-a' mele versuri: nu gloria o caut
Cu ele, ci folosul şi datoria mea!

https://biblioteca-digitala.ro

LIBER QVARTVS

I *[Sexto Pompeio]*

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
debitor est uitae qui tibi, Sexte, suae.
qui seu non prohibes a me tua nomina poni,
accedet meritis haec quoque summa tuis,
siue trahis uultus, equidem peccasse fatebor,
delicti tamen est causa probanda mei.
non potuit mea mens, quin esset grata, teneri:
sit, precor, officio non grauis ira pio.
o quotiens ego sum libris mihi uisus ab istis
impius, in nullo quod legerere loco;
o quotiens, alii cum uellem scribere, nomen
rettulit in ceras inscia dextra tuum.
ipse mihi placuit mendis in talibus error,
et uix inuita facta litura manu est.
'uiderit', ad summam dixi, 'licet ipse queratur;
a, pudet offensam non meruisse prius.'
da mihi [si quid ea est] hebetantem pectora Lethen,
oblitus potero non tamen esse tui;
idque sinas oro, nec fastidita repellas

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA A IV-A

I *[Către Sextus Pompeius]*

Primeşte-mi aste versuri făcute de acela
Ce-ţi este, o, Pompeius, dator cu viaţa sa[771].
De-mi dai cumva şi voie, ţi-oi spune şi pe nume:
Un merit şi mai mare atunce vei avea.
De mi te-ncrunţi tu, însă, voi spune c-am greşit-o,
Dar pricina greşelii vei înţelege-o tu:
Să-nfrân recunoştinţa-mi eu n-am putut, o, Sextus,
Îmi fac o datorie, deci nu te mânia!
În versurile mele tu nu eşti nicăierea:
Ah! cât am fost cu tine de nemulţumitor!
De câte ori voit-am altcuiva a scrie!
Dar mâna pe tăbliţă pe tine te-nsemna.
Îmi şi făcea plăcere să mă înşele mâna
Şi fără voia mânii ştergeam greşeala ei.
«O să mă mustre poate, mi-am zis, dar mi-i ruşine
Că n-am primit această mustrare mai demult.»
Dă-mi tu din apa Letei să beau, dacă există,
Şi, totuşi, nici atunce eu nu te voi uita.
Să nu te uit mă lasă! Nu-mi arunca scrisoarea:

https://biblioteca-digitala.ro

uerba, nec officio crimen inesse putes,
et leuis haec meritis referatur gratia tantis;
si minus, inuito te quoque gratus ero,
numquam pigra fuit nostris tua gratia rebus,
nec mihi munificas area negauit opes.
nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
auxilium uitae fertque feretque meae.
unde, rogas forsan, fiducia tanta futuri
sit mihi: quod fecit, quisque tuetur opus.
ut Venus artificis labor est et gloria Coi,
aequoreo madidas quae premit imbre comas,
arcis ut Actaeae uel eburna uel aerea custos
bellica Phidiaca stat dea facta manu,
uindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum,
ut similis uerae uacca Myronis opus,
sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum,
tutelaeque feror munus opusque tuae.

https://biblioteca-digitala.ro

Îmi fac o datorie, nu fac niciun păcat.
Să pot măcar cu-atâta să mă plătesc de tine[772]!
De nu, şi cu de-a sila ţi-oi fi cunoscător.
Să mă ajuţi pe mine tu n-ai stătut la preget,
Chiar bani cu dărnicie din banii tăi mi-ai dat.
Buneţea[773] ta, Pompeius, de soarta-mi nu se teme:
Al vieţii mele razem ea este, şi va fi!
De unde am atâta încredere, vei spune?
Oricine ocroteşte ce el a făurit:
Cum Venus care-şi stoarce cosiţele de apă
E gloria şi lucrul artistului din Cos[774];
Cum Fidias[775] din fildeş făcu şi din aramă
Pe apriga zeiţă, Atenei mândru scut,
Cum opera lui Miron e[776] vaca lui faimoasă,
Cum caii lui sunt faima lui Calamis[777], la fel
Şi eu — nu cea din urmă! — sunt opera ta, Sextus,
Sunt darul ocrotirii pe care tu mi-o dai[778].

https://biblioteca-digitala.ro

II *[Severo]*

Quod legis, o uates magnorum maxime regum,
uenit ab intonsis usque, Seuere, Getis;
cuius adhuc nomen nostras tacuisse libellos,
si modo permittis dicere uera, pudet.
orba tamen numeris cessauit epistula numquam
ire per alternas officiosa uices.
carmina sola tibi memorem testantia curam
non data sunt: quid enim, quae facis ipse, darem?
quis mel Aristaeo, quis Baccho uina Falerna,
Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
fertile pectus habes, interque Helicona colentes
uberius nulli prouenit ista seges.
mittere ad hunc carmen frondes erat addere siluis:
haec mihi cunctandi causa, Seuere, fuit.
nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante,
sed siccum sterili uomere litus aro.
scilicet ut limus uenas excaecat in undis
laesaque suppresso fonte resistit aqua,
pectora sic mea sunt limo uitiata malorum
et carmen uena pauperiore fluit.
si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
esset, crede mihi, factus et ille Getes.
da ueniam fasso: studiis quoque frena remisi,
ducitur et digitis littera rara meis.

https://biblioteca-digitala.ro

II *[Către Severus]*

Severe, tu, poetul atâtor regi[779], scrisoarea
Aceasta de la geţii sălbatici ţi-o trimit,
Şi, dacă-mi dai tu voie să-ţi spun, mi-i şi ruşine
Că-n versurile mele eu nu te-am amintit.
Noi, însă, ca prieteni, ne-am scris întotdeauna
Scrisori făr' de măsură şi fără niciun ritm.
Şi astfel, numai versuri nu ţi-am trimis vreodată,
Ca să-ţi arăt iubirea-mi. Dar versuri faci şi tu:
Să-mbii cu vin pe Bacus[780]? Pe Aristeu cu miere[781]?
Pe Alcinou cu poame[782]? Cu grâu pe Triptolem[783]?
Talentul tău e spornic şi nime din aceia
Ce urcă Heliconul nu are-atâta rod.
Să-ţi mai trimit şi versuri? în codru să duc frunze?
De-aceea, dar, Severe, am şi întârziat.
Dar astăzi nici talentul nu-mi mai răspunde mie:
Eu ar c-un plug nemernic un ţărm aşa uscat!
Cum vâna cea de apă nămolul o astupă,
Şi apa nu mai poate să curgă din izvor,
Mă-neacă şi pe mine nămolul suferinţei:
Abia mai curge versu-mi şi n-are niciun spor.
Chiar pe Omer[784] mă crede, să-l fi adus aice,
Ar fi ajuns el însuşi sălbatic ca un get.
Severe, iartă-mi vorba! Îmi las mai liber frâul:
Arareori cu mâna mai scriu câte-un cuvânt.

https://biblioteca-digitala.ro

impetus ille sacer, qui uatum pectora nutrit,
qui prius in nobis esse solebat, abest.
uix uenit ad partes, uix sumptae Musa tabellae
imponit pigras paene coacta manus,
paruaque ne dicam scribendi nulla uoluptas
est mihi, nec numeris nectere uerba iuuat.
siue quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
principium nostri res sit ut ista mali;
siue quod in tenebris numerosos ponere gestus,
quodque legas nulli scribere carmen, idem est.
excitat auditor studium, laudataque uirtus
crescit, et inmensum gloria calcar habet.
hic mea cui recitem nisi flauis scripta Corallis,
quasque alias gentes barbarus Hister habet?
sed quid solus agam, quaque infelicia perdam
otia materia surripiamque diem?
nam quia nec uinum nec me tenet alea fallax,
per quae clam taciturn tempus abire solet,
nec me [quod cuperem, si per fera bella liceret]
oblectat cultu terra nouata suo,
quid, nisi Pierides, solacia frigida, restant,
non bene de nobis quae meruere deae?
at tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
utiliter studium quod tibi cedit, ama,
sacraque Musarum merito cole, quodque legamus,
huc aliquod curae mitte recentis opus.

https://biblioteca-digitala.ro

Avânturile sacre ce-nflacără poeţii
Eu le-am avut odată, dar astăzi nu le am.
Abia mai vine Muza, ş-atunce pe tăbliţe
Abia dacă, silită, mai face câte-un vers.
A scrie nu-mi mai place, şi chiar deloc, pot zice;
Să leg cuvinte-n versuri nu-mi este azi pe plac,
Ori că n-am tras de-aice niciun folos — ba încă
De-aice mi se trage exilul cel amar!
Ori că totuna este să joci în întuneric
Şi versurile tale să n-ai cui le citi!
Căci lauda şi lumea talentu-ţi îmboldeşte,
Iar gloria-ţi dă pinteni. Cui oare să citesc?
Coralilor cu plete bălaie[785] de la Istru
Şi celorlalte ginte barbare de pe-aici?
Eu singur ce pot face? Cu ce să-mi umplu timpul
Şi zilele amare cu ce să mi le-nşel?
Cu vinul şi cu zarul? N-am patimile-aceste,
Cu care timpul trece pe-ascuns, nici nu ştii când.
Nu pot vedea nici câmpul în holde că se-mbracă:
Războiul nu te lasă! Şi cum aş vrea să-l văd!
Ce-mi mai rămâne? Muza, o tristă mângâiere,
Căci Muza numai bine nu mi-a făcut cândva.
Tu, însă, din izvorul aonic[786] bei ferice!
Ah! sfânta poezie tu s-o iubeşti mereu!
Cinsteşte-le pe Muze! Şi să-mi trimiţi şi mie
Ce-ai scris acu mai proaspăt, ca să citesc şi eu!

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Ad ingratum]*

Conquerar, an taceam? ponam sine nomine crimen,
an notum, qui sis, omnibus esse uelim?
nomine non utar, ne commendere querela
quaeraturque tibi carmine fama meo.
dum mea puppis erat ualida fundata carina,
qui mecum uelles currere, primus eras.
nunc quia contraxit uultum Fortuna, recedis,
auxilio postquam scis opus esse tuo.
dissimulas etiam, nec me uis nosse uideri,
quisque sit audito nomine Naso rogas.
ille ego sum, quamquam non uis audire, uetusta
paene puer puero iunctus amicitia,
ille ego, qui primus tua seria nosse solebam
et tibi iucundis primus adesse iocis,
ille ego conuictor densoque domesticus usu,
ille ego iudiciis unica Musa tuis,
ille ego sum, qui nunc an uiuam, perfide, nescis,
cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
siue fui numquam carus, simulasse fateris,
seu non fingebas, inueniere leuis.
aut age, dic aliquam, quae te mutauerit, iram;
nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
quod te nunc crimen similem uetat esse priori?
an crimen, coepi quod miser esse, uocas?

https://biblioteca-digitala.ro

III *[Unui amic necredincios]*

Să tac sau să mă jelui? Să-ncunjur al tău nume,
Sau să te fac la lumea întreagă cunoscut?
Eu n-o să-ţi spun pe nume, căci vaietele mele
Şi versurile-aceste te-ar face prea vestit.
Cât timp în largul mării pluteam pe-o navă tare,
Să mergi în ea cu mine tu cel dintâi erai:
Acuma, când norocul s-a încruntat, de tine
Când ştii că am nevoie, în lături mi te dai.
Ba te prefaci acuma că nu mă ştii pe mine
Şi-ntrebi: «dar cine este acel Ovidiu?» — Eu,
Eu sunt — chiar dacă nu vrei s-auzi—, acela care,
Copil, ţi-a fost prieten de când erai copil,
Eu însumi, credincerul tău bun de altădată,
Dar şi părtaş cu tine la glume, cel dintâi,
Eu, care toată ziua eram la tine-n casă,
Eu, singurul pe care îl socoteai poet,
Eu, despre care astăzi tu nu ştii dacă încă
Trăiesc şi despre care n-ai vrut să ştii nimic!
Ori niciodată ţie nu ţi-am fost drag, ori, dacă
Tu m-ai iubit vreodată, un uşuratic eşti!
Din ce pricină oare te-ai mâniat pe mine?
Eu să mă plâng de tine am drept, tu nu ai drept!
Cu ce te-mpiedic oare să fii ca mai nainte?
Ce vină am? Că astăzi eu sunt nenorocit?

https://biblioteca-digitala.ro

si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
uenisset uerbis charta notata tribus.
uix equidem credo: sed et insultare iacenti
te mihi nec uerbis parcere fama refert.
quid facis, a demens? cur, si Fortuna recedat,
naufragio lacrimas eripis ipse tuo?
haec dea non stabili, quam sit leuis, orbe fatetur,
quem summum dubio sub pede semper habet.
quolibet est folio, quauis incertior aura:
par illi leuitas, improbe, sola tua est.
omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
et subito casu, quae ualuere, ruunt.
diuitis audita est cui non opulentia Croesi?
nempe tamen uitam captus ab hoste tulit.
ille Syracosia modo formidatus in urbe
uix humili duram reppulit arte famem.
quid fuerat Magno maius? tamen ille rogauit
summissa fugiens uoce clientis opem,
cuique uiro totus terrarum paruit orbis
*.....
ille Iugurthino clarus Cimbroque triumpho,
quo uictrix totiens consule Roma fuit,
in caeno Marius iacuit cannaque palustri,
pertulit et tanto multa pudenda uiro.
ludit in humanis diuina potentia rebus,

* Versul 44 este completat în unele manuscrise*: indigus effectus omnibus ipse magis* (tradus în versiunea în limba română)

https://biblioteca-digitala.ro

Cu banul sau cu fapta de nu mi-ai dat tu sprijin,
Măcar două, trei vorbe aici să fi primit!
Abia îmi vine-a crede: aud că tu pe mine
Mă şi insulţi şi gura nu ţi-o înstruni deloc.
Ce faci, om fără minte? Tu n-ai vrea pentru tine
Să verse nime lacrimi, de-ai fi nefericit?
Norocul stă pe-o roată ce-ntr-una se învârte,
Şi, pururi nestatornic, îşi schimbă al său pas.
E mai uşor ca frunza, mai schimbător ca vântul,
Şi numai tu ca dânsul de nestatornic eşti.
De-un fir de păr atârnă viaţa omenească:
Vai! într-o clipă toate se darmă la pământ!
Azi cine nu cunoaşte averile lui Cresus[787]?
Dar el căzu la duşman, de duşman fu iertat!
Tiranul altădată temut în Siracuza[788],
Ca să câştige-o pâine, e dascăl la copii!
Şi cine-a fost mai mare decât Pompei cel Mare[789]?
Clientului său, însă, cu lacrimi îi căzu:
Cel căruia-i fusese plecat tot universul
Cel mai sărac din lume ajunse la sfârşit.
Iar Mariu[790], care-nfrânse pe cimbri, pe Iugurta[791],
Şi care-n Roma consul a fost de-atâtea ori,
A stat în nişte mlaştini, ascuns printre rogoaze,
Ş-a suferit şi alte ocări... un om ca el!
Cu oamenii se joacă puterea cea zeiască

https://biblioteca-digitala.ro

et certam praesens uix feret hora fidem.
'litus ad Euxinum' si quis mihi diceret 'ibis,
et metues arcu ne feriare Getae',
'i, bibe' dixissem 'purgantes pectora sucos,
quidquid et in tota nascitur Anticyra.'
sum tamen haec passus, nec, si mortalia possem,
et summi poteram tela cauere dei.
tu quoque fac timeas, et, quae tibi laeta uidentur,
dum loqueris, fieri tristia posse puta.

https://biblioteca-digitala.ro

Ş-abia te poţi încrede în clipa cea de-acum.
De mi-ar fi zis neştine: «La Euxin vei merge
Şi te vei teme-acolo de-a' getului săgeţi»,
I-aş fi răspuns: «Mai bine bea suc de buruiene
Ce cresc în Anticira[792]! nu vezi că eşti nebun?»
Dar eu le-am tras pe toate! De-aş fi scăpat de oameni,
De fulgerul lui Cezar eu tot n-aş fi scăpat.
Tu încă să ai teamă! Gândeşte-te că astăzi
Eşti vesel, dar se poate ca mâne să fii trist.

https://biblioteca-digitala.ro

IV *[Sexto Pompeio]*

Nulla dies adeo est australibus umida nimbis,
non intermissis ut fluat imber aquis;
nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
mixta fere duris utilis herba rubis:
nil adeo fortuna grauis miserabile fecit,
ut minuant nulla gaudia parte malum.
ecce domo patriaque carens oculisque meorum,
naufragus in Getici litoris actus aquas,
qua tamen inueni uultum diffundere causa
possim, fortunae nec meminisse meae.
nam mihi, cum fulua solus spatiarer harena,
uisa est a tergo pinna dedisse sonum.
respicio, neque erat corpus, quod cernere possem,
uerba tamen sunt haec aure recepta mea:
'en ego laetarum uenio tibi nuntia rerum,
Fama, per inmensas aere lapsa uias:
consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
candidus et felix proximus annus erit.'
dixit, et, ut laeto Pontum rumore repleuit,
ad gentes alias hinc dea uertit iter.
at mihi dilapsis inter noua gaudia curis
excidit asperitas huius iniqua loci.
ergo ubi, Iane biceps, longum reseraueris annum,
pulsus et a sacro mense December erit,

https://biblioteca-digitala.ro

IV [Către Sextus Pompeius]

Nici într-o zi austrul n-aduce-atâţia nouri,
Încât să nu mai steie potopul cel de sus.
Oricât de sterp să fie un loc, şi tot mai creşte
Prin mărăcinii aspri o iarbă de folos.
Chiar soarta cea amară îţi lasă, printre lacrimi,
Şi câte-o bucurie, ca să mai scapi de chin.
Eu însumi, fără ţară şi făr-ai mei de-acasă,
Gonit pe ţărmul getic şi gata să mă-nec,
Tot am putut aice să mă-nsenin la faţă
Şi să mai uit o clipă destinul meu cumplit.
Cum, trist, umblam odată pe ţărmul singuratic,
Mi se păru la spate c-aud un fâlfâit.
Mă-ntorc, nu văd pe nimeni, dar, iată că, deodată,
Cuvintele aceste îmi sună în urechi:
«Sunt Faima[793] care zboară alunecând prin aer.
Să-ţi dau o veste bună! De-aceea am venit:
Sub consulul Pompeius, mult scumpul tău prieten,
Va fi un an ferice şi bun: cel viitor[794]!»
A zis, şi-ndată zvonul cel vesel umple Pontul,
Iar Faima îşi ia drumul de-aici la alte ginţi.
De bucurie-atunce durerile-mi s-alină,
Chiar locul cel de-aice nu-mi pare-aşa de trist.
Deci dar, mărite Ianus[795], când vei deschide anul,
Şi când, după decembre, va-ncepe luna ta,

https://biblioteca-digitala.ro

purpura Pompeium summi uelabit honoris,
ne titulis quicquam debeat ille suis.
cernere iam uideor rumpi paene atria turba
et populum laedi deficiente loco,
templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri
et fieri faciles in tua uota deos,*
.....
.....
colla boues niueos certae praebere securi,
quos aluit campis herba Falisca suis.
cumque deos omnes, tum quos impensius aequos
esse tibi cupias cum Ioue Caesar erunt.
Curia te excipiet, patresque e more uocati
intendent aures ad tua uerba suas.
hos ubi facundo tua uox hilarauerit ore,
utque solet tulerit prospera uerba dies,
egeris et meritas superis cum Caesare grates,
qui causam, facias cur ita, saepe dabit,
inde domum repetes toto comitante senatu
officium populi uix capiente domo.
me miserum, turba quod non ego cernar in illa,
nec poterunt istis lumina nostra frui.
quod licet, absentem, qua possum, mente uidebo:
aspiciet uultus consulis illa sui.
di faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
nomen, et 'heu' dicas 'quid miser ille facit?'
haec tua pertulerit si quis mihi uerba, fatebor
protinus exilium mollius esse meum.

* Versiunea românească nu marchează mai departe o lacună.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu purpura de consul[796] se va-mbrăca Pompeius:
Dator măririi sale el nu va rămânea!
Eu parcă văd: de lume stă casa lui să crape,
Poporul se-mbulzeşte şi nu mai are loc.
Întâi pe Capitoliu văd cum te urci, Pompeius,
Şi cum se-mbună zeii la rugăciunea ta.

Văd boii din păşunea faliscă, albi ca neaua,
Cum îşi întind cerbicea securii fără greş[797].
Prielnici vrei să-ţi fie toţi zeii, o, Pompeius,
Dar mai cu seamă Joe şi Cezar îţi vor fi.
În Curie[798] pe urmă intra-vei: senatorii,
Când vei vorbi tu însuţi, vor fi numai urechi:
Cu vocea elocventă pe ei când o să-i farmeci,
Şi când o să răsune senatul de urări,
Vei mulţumi şi celor de sus, dar şi lui Cezar,
Care-o să-ţi deie-adese prilej să faci aşa.
Pe urmă, tot senatul te va-nsoţi acasă,
Şi-n casa ta mulţimea abia va încăpea.
Dar vai! căci în mulţime eu nu voi fi acolo,
De bucuria lumii eu nu m-oi bucura.
Dar, chiar şi de departe, ceva eu tot voi face:
Îl voi vedea cu mintea pe consulul meu drag
De s-ar putea atunce să-ţi vin şi eu în minte,
Şi tu să spui: «ce face acel nenorocit?»
Ah! dacă tu vei spune cuvintele aceste,
Voi zice că exilul mi s-a făcut mai blând.

https://biblioteca-digitala.ro

V *[Sexto Pompeio]*

Ite, leues elegi, doctas ad consulis aures,
uerbaque honorato ferte legenda uiro.
longa uia est, nec uos pedibus proceditis aequis,
tectaque brumali sub niue terra latet.
cum gelidam Thracen et opertum nubibus Haemum
et maris Ionii transieritis aquas,
luce minus decima dominam uenietis in Vrbem,
ut festinatum non faciatis iter.
protinus inde domus uobis Pompeia petatur:
non est Augusto iunctior ulla Foro.
si quis, ut in populo, qui sitis et unde, requiret,
nomina decepta quaelibet aure ferat.
ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri,
uerba minus certe ficta timoris habent.
copia nec uobis nullo prohibente uidendi
consulis, ut limen contigeritis, erit:
aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
conspicuum signis cum premet altus ebur,
aut populi reditus positam componet ad hastam,
et minui magnae non sinet Vrbis opes,
aut, ubi erunt patres in Iulia templa uocati,
de tanto dignis consule rebus aget,
aut feret Augusto solitam natoque salutem,
deque parum noto consulet officio,

https://biblioteca-digitala.ro

V [Către Sextus Pompeius, consul]

Distihuri uşurele, duceţi-vă la consul[799]!
Cuvintele-mi s-ajungă la doctele-i urechi!
Dar drumu-i lung, voi pasul nu-l faceţi deopotrivă,
Şi de zăpada iernii pământu-i coperit.
De Tracia-ngheţată, de-nnouratul Hemus[800]
Şi dincolo de mare[801] când voi veţi fi trecut,
La Roma, doamna lumii, cam peste nouă zile
Veţi fi, chiar dacă paşii pe cale nu-i grăbiţi.
Îndată să vă duceţi la casa lui Pompeius:
Nu-i alta mai aproape de forul lui August.
De-o să vă-ntrebe lumea din Roma cine sunteţi[802],
Un nume oarecare să spuneţi, nu pe-al meu!
Deşi socot că nu e primejdie a-l spune,
Când mai acoperi lucrul, te pui la adăpost.
Pe pragul casei sale când, însă, veţi ajunge,
Nu veţi putea pe consul îndată să-l vedeţi:
Ori că va fi în scaun curul[803], cu flori de fildeş,
La cetăţenii Romei dreptatea împărţind,
Ori la închirierea veniturilor ţării,
Veghind mereu averea măreţului oraş,
Ori în senat, — ş-acolo, în Curia lui Iuliu[804],
De treburile ţării îl veţi găsi vorbind — ,
Ori va fi dus să vadă pe Cezar şi Tiberiu,
Şi sfat, în noua-i slujbă, să ceară de la ei.

https://biblioteca-digitala.ro

tempus et his uacuum Caesar Germanicus omne
auferet: a magnis hunc colit ille deis.
cum tamen a turba rerum requieuerit harum,
ad uos mansuetas porriget ille manus,
quidque parens ego uester agam fortasse requiret;
talia uos illi reddere uerba uolo:
'uiuit adhuc, uitamque tibi debere fatetur,
quam prius a miti Caesare munus habet.
te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre
barbariae tutas exhibuisse uias;
sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
effectum cura pectoris esse tui;
addita praeterea uitae quoque multa tuendae
munera, ne proprias attenuaret opes.
pro quibus ut meritis referatur gratia, iurat
se fore mancipii tempus in omne tui.
nam prius umbrosa carituros arbore montes
et freta ueliuolas non habitura rates,
fluminaque in fontes cursu reditura supino,
gratia quam meriti possit abire tui.'
haec ubi dixeritis, seruet sua dona, rogate:
sic fuerit uestrae causa peracta uiae.

https://biblioteca-digitala.ro

Apoi, va da lui Cezar Germanicul tot timpul
Rămas, căci, după zeii cei mari, se-nchină lui[805].
Când va scăpa, pe urmă, de toate-aceste treburi,
Spre voi el va întinde a' sale blânde mâini
Şi poate-o să vă-ntrebe ce face-al vostru tată.
Aşa vreau să-i răspundeţi, aşa să-i spuneţi lui:
«Trăieşte şi viaţa o datorează ţie,
Viaţa dăruită de Cezarul cel blând.
În veci el n-o să uite că-n lunga-i pribegie
Tu l-ai păzit pe drumul făcut printre barbari[806]:
A ta iubire numai făcu să nu-şi încrunte
Bistonul barbar spada în sângele lui cald.
Şi alte multe daruri i-ai dat, ca el să poată
Trăi, ş-a lui avere s-o poată el cruţa.
El jură, dar, în schimbul atâtor binefaceri,
Cunoscător să-ţi fie şi pururi şerbul tău.
N-o să mai fie umbră de arbore pe munte,
Corăbii să mai zboare pe valuri nu vor fi,
Şi apele vor curge la deal, spre obârşie:
Recunoştinţa-i, însă, de-a pururi va trăi.»
Rugaţi-l şi de-acuma pe mine să m-ajute,
Să nu vă fie calea făcută în deşert!

https://biblioteca-digitala.ro

VI *[Bruto]*

Quam legis, ex illis tibi uenit epistula, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse locis.
sed tu quod nolles, uoluit miserabile fatum:
ei mihi, plus illud, quam tua uota, ualet.
in Scythia nobis quinquennis Olympias acta est;
iam tempus lustri transit in alterius.
perstat enim Fortuna tenax uotisque malignum
opponit nostris insidiosa pedem.
certus eras pro me, Fabiae laus, Maxime, gentis,
numen ad Augustum supplice uoce loqui.
occidis ante preces, causamque ego, Maxime, mortis
[nec fuero tanti] me reor esse tuae.
iam timeo nostram cuiquam mandare salutem;
ipsum morte tua concidit auxilium.
coeperat Augustus deceptae ignoscere culpae:
spem nostram terras deseruitque simul;
quale tamen potui, de caelite, Brute, recenti
uestra procul positus carmen in ora dedi.
quae prosit pietas utinam mihi, sitque malorum
iam modus et sacrae mitior ira domus.
te quoque idem liquido possum iurare precari,
o mihi non dubia cognite Brute nota.
nam cum praestiteris uerum mihi semper amorem,
hic tamen aduerso tempore creuit amor,

https://biblioteca-digitala.ro

VI *[Către Brutus]*

Epistola aceasta îţi vine ţie, Brutus[807],
Din locuri unde Naso n-ai vrea să fie-acum.
Dar ceea ce tu nu vrei, ursita a voit-o,
Şi ea mai tare este decât dorinţa ta.
Cinci ani au curs de zile de când eu sunt aice,
Şi, iată, vor începe să curgă încă cinci.
Se-nverşună ursita-mi! De mine nu se lasă
Şi tot de-a curmezişul se pune-n drumul meu.
Tu pentru mine, Fabiu[808], cununa ginţii tale,
Erai acuma gata să rogi pe împărat,
Dar ai murit, o, Fabiu. Nevrednicul de mine!
Pricina morţii tale mă tem că sunt chiar eu[809].
Să-ncred a' mele zile altcuiva mi-i teamă:
Cu moartea-ţi orice sprijin acum s-a năruit.
Se pregătea chiar August greşeala să mi-o ierte,
Dar el s-a dus din lume[810]: speranţa mea s-a dus
Eu v-am trimis atunce de-aice, de departe,
Poemul despre zeul cel nou[811], ca să-l citiţi.
Ah! de mi-ar fi acesta sfârşitul suferinţei!
De şi-ar lăsa mânia palatu-mpărătesc!
Eu pot jura, o, Brutus, că tu la fel cu mine
Te rogi: aşa de bine pe tine te cunosc!
Iubirea ta curată oricând mi-ai arătat-o:
Cu-a mea nenorocire ea înc-a mai sporit.

https://biblioteca-digitala.ro

quique tuas pariter lacrimas nostrasque uideret,
passuros poenam crederet esse duos.
lenem te miseris genuit natura, nec ulli
mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit,
ut qui quid ualeas ignoret Marte forensi
posse tuo peragi uix putet ore reos.
scilicet eiusdem est, quamuis pugnare uidentur,
supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
cum tibi suscepta est legis uindicta seuerae,
uerba uelut tinctum singula uirus habent.
hostibus eueniat, quam sis uiolentus in armis,
sentire et linguae tela subire tuae.
quae tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
istius ingenium corporis esse negent.
at, si quem laedi Fortuna cernis iniqua,
mollior est animo femina nulla tuo.
hoc ego praecipue sensi, cum magna meorum
notitiam pars est infitiata mei.
inmemor illorum, uestri non inmemor umquam,
qui mala solliciti nostra leuatis, ero,
et prius hic nimium nobis conterminus Hister
in caput Euxino de mare uertet iter,
utque Thyesteae redeant si tempora mensae
Solis ad Eoas currus agetur aquas,
quam quisquam uestrum, qui me doluistis ademptum,
arguat ingratum non meminisse sui.

https://biblioteca-digitala.ro

Să fi văzut oricine curgând a' noastre lacrimi,
Ar fi crezut că suntem la fel de pedepsiţi.
Te-a zămislit natura bun cu nenorociţii:
O inimă mai bună ea n-a dat nimănui,
În for de n-ar şti lumea cum fulgeri tu cu vorba,
N-ar crede că poţi cere osânda cuiva.
E drept că omul poate să fie totodată
Şi blând cu rugătorii şi crâncen cu cei răi.
Când ai luat asupră-ţi să aperi aspra lege,
A' tale vorbe parcă-s muiate în venin.
Duşmanii, ei să simtă ce arme ai cumplite,
În ei s-arunci a' tale retorice săgeţi!
Aşa-s de ascuţite! Se miră fiecare:
Un muritor cum poate să aib-aşa talent?
Dar dacă vezi că soarta pe cineva-l apasă,
Atunci decât femeia ai suflet mai gingaş.
Aceasta am văzut-o când mulţi dintre prieteni
Pe mine se făcură că nu mă mai cunosc.
Eu am să-i uit pe dânşii, dar însă niciodată
Pe voi, ce suferinţa voiţi să-mi alinaţi.
Nu! Mai degrabă Istrul, vecinul meu de-aice,
Se va-nturna din cale spre munte, la izvor,
Şi ca pe timpul mesei la care-a stat Tieste[812],
Mai iute se va-ntoarce chiar soarele din drum,
Decât voi, toţi aceia ce-aţi plâns a mea pieire,
Să spuneţi că vreodată eu am uitat de voi.

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Vestali]*

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
ut positis reddas iura sub axe locis,
aspicis en praesens, quali iaceamus in aruo,
nec me testis eris falsa solere queri.
accedet uoci per te non irrita nostrae,
Alpinis iuuenis regibus orte, fides:
ipse uides certe glacie concrescere Pontum;
ipse uides rigido stantia uina gelu;
ipse uides, onerata ferox ut ducat Iazyx
per medias Histri plaustra bubulcus aquas.
aspicis et mitti sub adunco toxica ferro
et telum causas mortis habere duas.
atque utinam pars haec tantum spectata fuisset,
non etiam proprio cognita Marte tibi.
tenditur ad primum per densa pericula pilum,
contigit ex merito qui tibi nuper honor.
sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
ipsa tamen uirtus ordine maior erit.
non negat hoc Hister, cuius tua dextera quondam
puniceam Getico sanguine fecit aquam,
non negat Aegisos, quae te subeunte recepta
sensit in ingenio nil opis esse loci.
nam [dubium positu melius defensa manune]
urbs erat in summo nubibus aequa iugo.

https://biblioteca-digitala.ro

VII *[Către Vestalis]*

Fiind trimis, Vestalis[813], pe ţărmul euxinic,
La miazănoapte tocmai, dreptatea s-o împărţi,
Vezi singur în ce locuri eu zac de-atâta vreme,
Şi singur tu eşti martor că eu mă plâng pe drept.
Nu în deşert vei spune că glasul meu nu minte,
Tu, fragedă odraslă a regilor din Alpi!
Doar bine vezi tu singur aici că marea-ngheaţă,
Că vinul se-ntăreşte de gerul cel cumplit,
Şi bine vezi cum trece Iazigul cel sălbatic[814]
Cu carele-ncărcate pe Istru'mărmurit.
Săgeţile-otrăvite şi tu le vezi cum zboară,
O îndoită moarte ducând în vârful lor.
Această parte-a lumii de-ai fi văzut-o numai,
Nu să fi fost tu însuţi în toiul luptei chiar!
Ca tu s-ajungi la cinstea de primipil[815], Vestalis,
A trebuit prin multe pericole să treci.
Oricât de mari foloase poţi trage din aceasta,
Virtuţii tale-o cinste mai mare se cădea.
O spune chiar şi Istrul, a' căruia talazuri
Le-a înroşit cu sânge de get chiar mâna ta;
Egisos-ul o spune: tu ai luat cetatea
Şi ea văzu că locul nu-i fu de ajutor[816]:
În van pe-un vârf de munte, cu fruntea pân' la nouri,
Fusese ea-ngrădită cu zid apărător!

https://biblioteca-digitala.ro

Sithonio regi ferus interceperat illam
hostis, et ereptas uictor habebat opes,
donec fluminea deuecta Vitellius unda
intulit exposito milite signa Getis.
at tibi, progenies alti fortissima Donni,
uenit in aduersos impetus ire uiros.
nec mora: conspicuus longe fulgentibus armis,
fortia ne possint facta latere, caues;
ingentique gradu contra ferrumque locumque
saxaque brumali grandine plura subis.
nec te missa super iaculorum turba moratur,
nec quae uipereo tela cruore madent.
spicula cum pictis haerent in casside pinnis,
parsque fere scuti uulnere nulla uacat.
nec corpus cunctos feliciter effugit ictus,
sed minor est acri laudis amore dolor,
talis apud Troiam Danais pro nauibus Aiax
dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
ut propius uentum est admotaque dextera dextrae
resque fero potuit comminus ense geri,
dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
quotque neci dederis quosque quibusque modis.
ense tuo factos calcabas uictor aceruos,
impositoque Getes sub pede multus erat.
pugnat ad exemplum primi minor ordine pili,

https://biblioteca-digitala.ro

Duşmanul crud luase cetatea de la rege[817]
Şi el pusese mâna şi pe-ale ei comori.
Dar iată că Viteliu[818], venind în jos, pe Istru,
Descalecă din vase şi dă năvală-n geţi.
Atunce şi pe tine, odraslă a lui Donus[819],
Te-apuc-un dor de luptă, nimic nu mai aştepţi:
În arme sclipitoare te vede lumea toată,
Căci vitejia-n umbră n-ai vrut a o lăsa.
Prin armele duşmane, prin grindina de pietre,
Te urci pe stânci făţişe cu pas de uriaş,
Nimic nu te opreşte în calea ta: nici ploaia
Săgeţilor cumplite şi nici veninul lor.
Tot coiful tău e numai săgeţi împodobite
Cu pene-n fel de feţe; tot scutul, găurit!
Duşmana lovitură te-ajunge şi pe tine:
Te doare, dar mai aprig e-al gloriei amor.
Aşa era şi Aias[820] când el de la corăbii
Respinse şi pe Hector[821] şi focu-ngrozitor.
Cum aţi ajuns aproape, v-aţi încleştat la luptă,
Şi săbiile goale s-au şi încrucişat!
E greu să spun aice tot ce-ai făcut cu braţul,
Pe câţi ai dat pieirii, pe cine şi-n ce chip.
Călcai spre biruinţă peste grămezi de leşuri:
Câţi geţi chiar tu acolo strivit-ai sub picior!
Şi celelalte şiruri se luptă ca şi-ntâiul,

https://biblioteca-digitala.ro

multaque fert miles uulnera, multa facit.
sed tantum uirtus alios tua praeterit omnis,
ante citos quantum Pegasus ibat equos.
uincitur Aegisos, testataque tempus in omne
sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe mulţi duşmani răneşte rănitu' luptător.
Dar tu cu vitejia pe toţi îi laşi în urmă,
Cum Pegasus[822] în urmă lăsa pe ceilalţi cai.
Cetatea-i cucerită! Şi versurile mele
Pe veci au să te facă, Vestalis, cunoscut.

https://biblioteca-digitala.ro

VIII *[Suillio]*

Littera sera quidem, studiis exculte Suilli,
huc tua peruenit, sed mihi grata tamen,
qua, pia si possit superos lenire rogando
gratia, laturum te mihi dicis opem.
ut iam nil praestes, animi sum factus amici
debitor, et meritum uelle iuuare uoco.
impetus iste tuus longum modo duret in aeuum,
neue malis pietas sit tua lassa meis.
ius aliquod faciunt affinia uincula nobis,
quae semper maneant inlabefacta precor.
nam tibi quae coniunx, eadem mihi filia paene est,
et, quae te generum, me uocat illa uirum.
ei mihi, si lectis uultum tu uersibus istis
ducis et affinem te pudet esse meum.
at nihil hic dignum poteris reperire pudore
praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
seu genus excutias, equites ab origine prima
usque per innumeros inueniemur auos;
siue uelis qui sint mores inquirere nostri,
errorem misero detrahe, labe carent.
tu modo si quid agi sperabis posse precando,
quos colis, exora supplice uoce deos.
di tibi sunt Caesar iuuenis: tua numina placa;
hac certe nulla est notior ara tibi.

https://biblioteca-digitala.ro

VIII *[Către Suiliu]*

Târziu sosi aice, o, doctul meu Suiliu[823],
Scrisoarea ta: eu, totuşi, m-am bucurat de ea.
Îmi spui c-o să mă sprijini, dar crezi tu că pe Cezari
Prietenia noastră îi poate alina?
Chiar fără niciun sprijin eu îţi rămân, Suiliu,
Dator: e-un mare merit c-ai vrut să mă ajuţi.
Avântul tău acesta, ah! de-ar ţinea de-a pururi!
A' mele suferinţe de nu te-ar obosi!
Ba noi suntem şi rude: am drept să sper în tine.
Nicicând să se dezlege rudenia-ntre noi!
Soţia ta pot zice că mie-mi este fiică,
Tu ginere, Suiliu, soţiei mele eşti.
Amar de mine, însă, la faţă de te-ntuneci
Şi dacă ţi-i ruşine că tu eşti ruda mea.
Afară de ursita ce-a fost cu mine oarbă,
Nu vei găsi la mine nimic, ca să roşeşti.
De vrei să-mi cauţi neamul, tu vei afla atunce
Că moşii mei din vremuri au fost tot cavaleri.
De vrei să afli care-s moravurile mele,
Afară de-o greşeală, eu sunt neprihănit.
De crezi cumva că, totuşi, ceva se poate face,
Atunci să rogi pe zeii la care te închini.
Pe zeul tău împacă-l, pe Cezarul cel tânăr[824]:
Altarul lui îţi este mai bine cunoscut.

https://biblioteca-digitala.ro

non sinit illa sui uanas antistitis umquam
esse preces: nostris hinc pete rebus opem.
quamlibet exigua si nos ea iuuerit aura,
obruta de mediis cumba resurget aquis.
tunc ego tura feram rapidis sollemnia flammis,
et, ualeant quantum numina, testis ero;
nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
marmore; carpsit opes illa ruina meas.
templa domus facient uobis urbesque beatae;
Naso suis opibus, carmine, gratus erit.
parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
cum pro concessa uerba salute damus.
sed qui quam potuit dat maxima gratus abunde est,
et finem pietas contigit illa suum.
nec, quae de parua pauper dis libat acerra,
tura minus, grandi quam data lance, ualent,
agnaque tam lactens, quam gramine pasta Falisco
uictima, Tarpeios inficit icta focos.
nec tamen officio uatum per carmina facto
principibus res est aptior ulla uiris.
carmina uestrarum peragunt praeconia laudum,
neue sit actorum fama caduca, cauent.
carmine fit uiuax uirtus, expersque sepulcri
notitiam serae posteritatis habet.
tabida consumit ferrum lapidemque uetustas,

https://biblioteca-digitala.ro

El n-o să-ţi lase ruga zadarnică să fie;
Te roagă lui şi cere-i să-mi deie ajutor!
De-o să-mi trimită zeul o boare cât de mică,
Va răsări din valuri şi vasu-mi cufundat.
Atunci eu voi aduce tămâie la altare,
Voi fi şi mărturia puterii unui zeu.
Eu nu-ţi voi face-un templu din marmură de Paros,
Germanice, căci astăzi eu stare nu mai am.
Ai tăi să-ţi facă temple, oraşele bogate,
Eu... cu-ale mele versuri ţi-oi fi cunoscător.
Ce-i drept, e mică plata — şi eu o spun aceasta —
Tu-mi dăruieşti viaţa: eu numai vorbe-ţi dau!
Dar cel ce dă cât poate mai mult din tot ce are
Destul îţi mulţumeşte: mai mult nu poate da.
Ori arzi la zei tămâia într-o căţuie mică,
Ori într-un talger mare, tot una-i pentru zei.
La fel stropesc altarul din Capitol cu sânge
Mioara cea sugară şi taurul falisc.
Dar tot cântarea-n versuri pe care-o fac poeţii
E lauda cea mare a oamenilor mari.
Ea numai, poezia, slăveşte fapta voastră,
Veghind să nu apună prin veacuri faima ei.
Prin ea virtutea pururi trăieşte, n-are moarte,
Şi nici viitorimea n-o poate-n veci uita.
Şi pietrele cu timpul se macină şi fierul:

https://biblioteca-digitala.ro

nullaque res maius tempore robur habet.
scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti,
et quisquis contra uel simul arma tulit.
quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
et quidquid post haec, quidquid et ante, fuit?
di quoque carminibus [si fas est dicere] fiunt,
tantaque maiestas ore canentis eget.
sic Chaos ex illa naturae mole prioris
digestum partes scimus habere suas;
sic adfectantis caelestia regna Gigantas
ad Styga nimbifero uindicis igne datos;
sic uictor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia,
et modo, Caesar, auum, quem uirtus addidit astris,
sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
siquid adhuc igitur uiui, Germanice, nostro
restat in ingenio, seruiet omne tibi.
non potes officium uatis contemnere uates:
iudicio pretium res habet ista tuo.
quod nisi te nomen tantum ad maiora uocasset,
gloria Pieridum summa futurus eras.
sed dare materiam nobis quam carmina maius;
nec tamen ex toto deserere illa potes.
nam modo bella geris, numeris modo uerba coerces,
quodque aliis opus est, hoc tibi lusus erit.

https://biblioteca-digitala.ro

Mai tare decât timpul pe lume nu-i nimic.
Dar scrisu-nfruntă timpul: din scris pe Agamemnon[825]
Îl ştii şi pe oştenii ce s-au luptat cu el.
De n-ar fi fost poeţii, de Teba, de cei şapte,
De ce-a fost înainte şi după, cine-ar şti[826]?
Chiar zeii sunt făptura poeţilor, şi zeii
Au pururea nevoie de-un glas de cântăreţ.
Poeţii spun că toate stihiile naturii
S-au desfăcut din hăul ce-a fost la început[827];
Tot ei, că Uriaşii ce-au năzuit la ceruri
Au fost trăsniţi de Joe şi aruncaţi în iad.
Alcidul ce supuse Ehalia[828] şi Bacus
Pe inzi[829], au fost, de-asemeni, în versuri preamăriţi.
Şi nu demult poeţii pe bunul tău, o, Cezar,
Ce s-a urcat la ceruri, ni l-au sfinţit ca zeu[830]!
Ah! de mai arde-n mine văpaia poeziei,
Germanice, eu toată voiesc să ţi-o închin.
Tu eşti poet şi nu poţi să mă respingi pe mine,
Căci preţul poeziei prea bine îl cunoşti!
O glorie a Muzei tu ai fi fost, o, Cezar[831],
La un destin mai mare de n-ai fi fost chemat.
Deşi-i mai mare lucru să fii cântat de alţii,
De poezie, totuşi, nici tu nu te-ai lăsat:
Când porţi războaie crunte, când iată că faci versuri,
Grea muncă pentru alţii, dar pentru tine-un joc!

https://biblioteca-digitala.ro

utque nec ad citharam nec ad arcum segnis Apollo est,
sed uenit ad sacras neruus uterque manus,
sic tibi nec docti desunt nec principis artes,
mixta sed est animo cum Ioue Musa tuo.
quae quoniam nec nos unda summouit ab illa,
ungula Gorgonei quam caua fecit equi,
prosit opemque ferat communia sacra tueri
atque isdem studiis imposuisse manum:
litora pellitis nimium subiecta Corallis
ut tandem saeuos effugiamque Getas,
clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
qui minus Ausonia distet ab Vrbe, loco,
unde tuas possim laudes celebrare recentes
magnaque quam minima facta referre mora.
tangat ut hoc uotum caelestia, care Suilli,
nimina, pro socero paene precare tuo.

https://biblioteca-digitala.ro

Ca Febus care-nstrună şi lira, dar şi arcul[832],
Şi bine pe-amândouă le poate mânui,
A principelui artă o-mbini cu poezia:
Şi Jupiter şi Muza în tine se-ntrunesc.
Ş-acum, fiindcă Muza mă lasă la izvorul
Care-a ţâşnit din munte când Pegas a scurmat[833],
Dacă slujesc cu tine aceloraşi altare
Şi dac-aceeaşi artă noi doi am cultivat,
Să scap măcar de geţii sălbatici şi de ţărmul
Vecin şi cu coralii cei îmbrăcaţi în piei!
Iar dacă drumul ţării mi s-a închis, vai mie,
De Roma mai aproape să pot veni măcar,
Pe undeva, de unde să te ridic în slavă
Şi faptele-ţi măreţe în versuri să le cânt!
Ca să-mi asculte ruga, o, scumpul meu Suiliu,
Te roagă pentru socru la zeii cei din cer!

https://biblioteca-digitala.ro

IX *[Graecino]*

Vnde licet, non unde iuuat, Graecine, salutem
mittit ab Euxinis hanc tibi Naso uadis;
missaque, di faciant, auroram occurrat ad illam,
bis senos fascis quae tibi prima dabit,
ut, quoniam sine me tanges Capitolia consul
et fiam turbae pars ego nulla tuae,
in domini subeat partis et praestet amici
officium iusso littera nostra die.
atque, ego si fatis genitus melioribus essem
et mea sincero curreret axe rota,
quo nunc nostra manus per scriptum fungitur esset
lingua salutandi munere functa tui,
gratatusque darem cum dulcibus oscula uerbis,
nec minus ille meus, quam tuus, esset honor.
illa, confiteor, sic essem luce superbus,
ut caperet fastus uix domus ulla meos;
dumque latus sancti cingit tibi turba senatus,
consulis ante pedes ire iuberer eques;
et, quamquam cuperem semper tibi proximus esse,
gauderem lateris non habuisse locum;
nec querulus, turba quamuis eliderer, essem,
sed foret a populo tum mihi dulce premi.
aspicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
densaque quam longum turba teneret iter.

https://biblioteca-digitala.ro

IX *[Către Graecinus]*

Ovidiu îţi trimite, Graecine[834], sănătate
De-aici, de unde poate, şi nu de unde-ar vrea.
Scrisoarea-mi facă zeii să-ţi vie chiar în ziua
Când fascele de consul vor fi-naintea ta!
Fiindcă fără mine urca-vei Capitoliul,
Şi eu printre mulţimea de oameni nu voi fi,
Scrisoarea mea aceasta să-mi ţină mie locul:
Ea să-ţi aducă ţie închinăciunea mea!
De-aş fi avut din leagăn o soartă fericită,
Şi osia la caru-mi de nu mi s-ar fi rupt,
Mi-aş fi făcut din gură această datorie:
Azi nu pot a mi-o face decât aşa, prin scris.
O caldă-mbrăţişare ar fi-nsoţit cuvântu-mi,
Şi tot aşa de mare şi cinstea mi-ar fi fost.
Eu aş fi fost, Graecine, de ziua asta mândru:
N-ar fi-ncăput mândria-mi nici chiar într-un palat!
Pe când senatul sacru ar fi păşit în juru-ţi,
Eu aş fi mers în frunte şi înaintea ta.
Oricât mi-era dorinţa să fiu de tine-aproape,
Că nu-s chiar lîngă tine m-aş fi şi bucurat.
Să mă lovească lumea nu m-aş fi plâns, Graecine,
De mă călca mulţimea, şi tot mi-ar fi plăcut!
Aş fi văzut cu ochii, plângând de bucurie,
Cât e de lung alaiul şi cât de mult popor.

https://biblioteca-digitala.ro

quoque magis noris, quam me uulgaria tangant,
spectarem, qualis purpura te tegeret;
signa quoque in sella nossem formata curuli,
et totum Numidae sculptile dentis opus.
at cum Tarpeias esses deductus in arces,
dum caderet iussu uictima sacra tuo,
me quoque secreto grates sibi magnus agentem
audisset, media qui sedet aede, deus;
turaque mente magis, plena quam lance, dedissem
ter quater imperii laetus honore tui.
hic ego praesentis inter numerarer amicos,
mitia ius Vrbis si modo fata darent,
quaeque mihi sola capitur nunc mente uoluptas
tunc oculis etiam percipienda foret.
non ita caelitibus uisum est, et forsitan aequis:
nam quid me poenae causa negata iuuet?
mente tamen, quae sola loco non exulat, utar:
praetextam fasces aspiciamque tuos.
haec modo te populo reddentem iura uidebit,
et se secretis finget adesse tuis;
nunc longi reditus hastae supponere lustri
credet et exacta cuncta locare fide;
nunc facere in medio facundum uerba senatu,
publica quaerentem quid petat utilitas;
nunc pro Caesaribus superis decernere grates

https://biblioteca-digitala.ro

Chiar lucruri mai mărunte m-ar fi-ncântat pe mine:
La toga de porfiră ah! ce m-aş fi uitat,
La florile săpate pe scaunul de consul,
La fildeşul numidic cu care-i încrustat!
Iar când pe Capitoliu ar fi ajuns alaiul,
Şi jertfa la altare în sânge-ar fi căzut,
Lui Jupiter cel mare, ce stă pe tron în templu,
I-aş fi adus în taină prinos de mulţumiri,
Şi fericit şi vesel de cinstea ta de consul,
Eu i-aş fi ars tămâie, mai mult decât pe-un disc.
Ah! aş fi fost acolo de faţă,-ntre prieteni,
În Roma dacă soarta m-ar fi lăsat să fiu.
Acum cu mintea numai eu am plăcerea asta:
Atunce şi cu ochii aş fi avut-o eu.
N-au vrut aceasta zeii; poate-au avut dreptate:
Să spun că n-a fost dreaptă pedeapsa, mi-ar fi greu.
Şi, totuşi, eu, cu mintea, — căci ea nu-i exilată! —
Şi fascele şi toga de-aici le voi privi.
Te voi vedea dreptatea la oameni împărţind-o,
În sfaturile tale voi crede chiar că sunt:
Când te-oi vedea pe-un lustru[835] închiriind cu grijă
Veniturile ţării, când te-oi vedea-n senat
Vorbind cu elocvenţă şi căutând a face
Tot ceea ce-ţi va cere folosul tuturor,
Când pentru-ai noştri Cezari la zei dând mulţumire

https://biblioteca-digitala.ro

albaue opimorum colla ferire boum.
atque utinam, cum iam fueris potiora precatus,
ut mihi placetur principis ira, roges.
surgat ad hanc uocem plena pius ignis ab ara,
detque bonum uoto lucidus omen apex.
interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
hic quoque te festum consule tempus agam.
altera laetitiae est nec cedens causa priori:
successor tanti frater honoris erit.
nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri
imperium Iani suscipit ille die,
quaeque est in uobis pietas, alterna feretis
gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
sic tu bis fueris consul, bis consul et ille,
inque domo binus conspicietur honor.
qui quamquam est ingens, et nullum Martia summo
altius imperium consule Roma uidet,
multiplicat tamen hunc grauitas auctoris honorem,
et maiestatem res data dantis habet.
iudiciis igitur liceat Flaccoque tibique
talibus Augusti tempus in omne frui.
quod tamen ab rerum cura propiore uacabit,
uota, precor, uotis addite uestra meis,
et, si quem dabit aura sinum, laxate rudentis,
exeat e Stygiis ut mea nauis aquis.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi victimele albe jertfind pe-altarul lor.
Când ruga pentru lucruri mai mari vei fi făcut-o,
Te roagă să-şi aline Tiberiu ura lui.
Atunci să se înalţe de pe altar văpaia
Şi să lucească vie, semn bun să fie ea!
Dar eu în vremea asta să nu mă plâng de toate,
Cum voi putea, aice să te sărbătoresc !
Mă bucur şi de alta, şi tot aşa de tare:
Că fratele tău însuşi va fi al tău urmaş[836]:
Din consulat, Graecine, tu ieşi când se termână
Decembre, şi el intră chiar la zi-ntâi ianuar.
Voi vă iubiţi, ştiu bine: cinstiţi cu-aceleaşi fasce,
De cellalt fiecare ce bucuros va fi!
Şi tu vei fi şi dânsul a doua oară consul:
Doi ani cu-această cinste ai voştri s-or mândri.
Deşi ea-i foarte mare [onoare mai înaltă
Nu vede Roma, fiica lui Marte, pe pământ],
Cel care-o dă sporeşte mai mult onoarea asta
Şi ea se-mpărtăşeşte din măreţia lui.
Deci dar, şi tu şi Flaccus de-ncrederea aceasta
A lui Tiberiu parte de-a pururea s-aveţi!
Timp liber grija ţării când o să-i dea lui Cezar,
Cu mine dimpreună rugaţi-vă şi voi!
Când o să umfle vântul vântrelele, daţi drumul
La funii, ca să iasă şi nava mea din Stix!

https://biblioteca-digitala.ro

praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et illo
ripa ferox Histri sub duce tuta fuit.
hic tenuit Mysas gentis in pace fideli;
hic arcu fisos terruit ense Getas;
hic raptam Troesmin celeri uirtute recepit,
infecitque fero sanguine Danuuium.
quaere loci faciem Scythicique incommoda caeli,
et, quam uicino terrear hoste, roga;
sintne litae tenues serpentis felle sagittae;
fiat an humanum uictima dira caput;
mentiar, an coeat duratus frigore Pontus
et teneat glacies iugera multa freti.
haec ubi narrarit, quae sit mea fama, require,
quoque modo peragam tempora dura, roga:
non sumus hic odio, nec scilicet esse meremur,
nec cum fortuna mens quoque uersa mea est.
illa quies animi, quam tu laudare solebas,
ille uetus solito perstat in ore pudor.
93a sic ego sum longe .....
.....
93b .....sic hic, ubi barbarus hostis,*
ut fera plus ualeant legibus arma, facit,
rem queat ut nullam tot iam, Graecine, per annos
femina de nobis uirue puerue queri.
hoc facit, ut misero faueant adsintque Tomitae,

* Alte ediţii reconstituie aici un vers lung (93): *sic ego sum longe, sic hic, ubi barbarus hostis* (formă urmată şi de traducător).

https://biblioteca-digitala.ro

Mai ieri în aste locuri era mai mare Flaccus[837]:
Sub dânsul n-aveai teamă la Istrul cel barbar,
Căci el sub ascultare ţinu aice lumea
Şi-nspăimântă pe geţii ce se încred în arc.
Cu braţul lui cel tare luă-napoi Trosminul[838]
Şi Dunărea cu sânge barbar o înroşi.
Întreabă-l tu de locul, de aerul de-aice,
Să-ţi spună el ce duşmani mă îngrozesc mereu;
Să-ţi spună dacă-s unse săgeţile cu fiere
Şi dacă fac şi jertfe de oameni pe altar;
Să-ţi spună de-i minciună sau nu că marea-ngheaţă
Şi iugăre de mare sunt toate numai sloi!
Întreabă-l tu pe urmă ce nume am aice,
Cum îmi petrec eu timpul cumplitului exil.
Nu mă urăşte nimeni — aceasta nici n-o merit —
Nu mi-am schimbat nici firea când soarta-mi s-a schimbat.
A mea seninătate, de tine lăudată,
Şi vechea mea sfială pe faţă mi-au rămas.
.....
.....
Aşa sunt eu aice, cu barbari şi cu duşmani!
Aici mai tare-i arma decât oricare legi.
Şi totuşi, nu se plânge, de-atâţia ani, de mine
Niciun bărbat de-aice, femeie sau copil.
De-aceea tomitanii îmi şi veghează voia:

https://biblioteca-digitala.ro

haec quoniam tellus testificanda mihi est.
illi me, quia uelle uident, discedere malunt;
respectu cupiunt hic tamen esse sui.
nec mihi credideris: extant decreta, quibus nos
laudat et immunes publica cera facit;
conueniens miseris et quamquam gloria non est
proxima dant nobis oppida munus idem.
nec pietas ignota mea est: uidet hospita terra
in nostra sacrum Caesaris esse domo.
stant pariter natusque pius coniunxque sacerdos,
numina iam facto non leuiora deo.
neu desit pars ulla domus, stat uterque nepotum,
hic auiae lateri proximus, ille patris.
his ego do totiens cum ture precantia uerba,
Eoo quotiens surgit ab orbe dies.
tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet,
officii testis, Pontica terra, mei.
Pontica me tellus, quantis hac possumus ara,
natalem ludis scit celebrare dei;
nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
misit in has siquos longa Propontis aquas;
is quoque, quo Laeuus fuerat sub praeside Pontus,
audierit frater forsitan ista tuus.
fortuna est impar animo, talique libenter
exiguas carpo munere pauper opes.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe dânşii doar ca martori eu trebuie să-i iau.
Ei vor să plec fiindcă mă văd pe mine dornic,
Dar de-i întrebi pe dânşii, ei vor să stau cu ei.
Să nu mă crezi pe mine: prin hotărîre scrisă
Sunt lăudat de dânşii şi sunt scutit de dări[839].
Oraşele vecine îmi dau aceeaşi cinste. . .
Dar vai! nefericiţii se pot ei lăuda ?
Evlavia mea încă se ştie-aici: altarul
Lui Cezar toată lumea îl vede-n casa mea[840].
Acolo e şi fiu-i ş-augusta preuteasă,
Zei mari, cum e şi zeul ce-a fost făcut acum.
Şi nu lipseşte nimeni: sunt şi nepoţii, unul
Alături de bunică, cellalt de tatu' lui.
Şi eu le ard tămâie şi mă închin la dânşii
De câte ori răsare şi soarele pe cer.
Poţi tu să-ntrebi tot Pontul, căci el îmi este martor:
Tot Pontul îţi va spune că e adevărat.
Mai ştie încă Pontul că eu aici, cu jocuri,
Aşa cum pot, şi ziua lui August o serbez[841].
Chiar cei ce vin la Tomis din lunga Propontidă,
Ş-aceia ştiu de-această evlavie a mea.
Şi poate despre asta a auzit şi Flaccus,
Sub ascultarea cărui fusese Pontul stâng.
N-am bani pre cât mi-i voia, dar pentru zeii noştri
Din toată sărăcia, ce am, dau bucuros.

https://biblioteca-digitala.ro

nec uestris damus haec oculis procul Vrbe remoti,
contenti tacita sed pietate sumus.
et tamen haec tangent aliquando Caesaris aures:
nil illi, toto quod fit in orbe, latet.
tu certe scis haec, superis adscite, uidesque,
Caesar, ut est oculis subdita terra tuis.
tu nostras audis inter conuexa locatus
sidera, sollicito quas damus ore, preces.
perueniant istuc et carmina forsitan illa,
quae de te misi caelite facta nouo.
auguror his igitur flecti tua numina, nec tu
inmerito nomen mite Parentis habes.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi nu de ochii voştri, căci nu mai sunt la Roma:
Mi-ajunge în tăcere să fiu evlavios.
Dar într-o zi Tiberiu va auzi aceasta:
Din ce se face-n lume nimic nu-i scapă lui.
O ştii şi tu, o, Cezar, o vezi de sus, căci astăzi
Şi tu eşti zeu: pământul e-acum sub ochii tăi;
Şi tu auzi din ceruri a' mele rugi, pe care,
Cu buze-nfiorate spre tine le rostesc.
Ah! poate vor ajunge la tine-acele versuri
Ce le-am trimis de-aice când te-ai urcat la cer[842]!
Şi eu presimt că ele ţi-or alina mânia:
Doar tu părinte-al nostru pe drept ai fost numit.

https://biblioteca-digitala.ro

X *Albinouano [Pedoni]*

Haec mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
litore pellitos inter agenda Getas:
ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
duritiae confers, Albinouane, meae?
gutta cauat lapidem, consumitur anulus usu,
atteritur pressa uomer aduncus humo.
tempus edax igitur praeter nos omnia perdet:
cessat duritia mors quoque uicta mea.
exemplum est animi nimium patientis Vlixes,
iactatus dubio per duo lustra mari,
tempora solliciti sed non tamen omnia fati
pertulit, et placidae saepe fuere morae.
an graue sex annis pulchram fouisse Calypso
aequoreaeque fuit concubuisse deae?
excipit Hippotades, qui dat pro munere uentos,
curuet ut impulsos utilis aura sinus;
nec bene cantantis labor est audire puellas,
nec degustanti lotos amara fuit:
hos ego, qui patriae faciant obliuia, sucos
parte meae uitae, si modo dentur, emam.
nec tu contuleris urbem Laestrygonos umquam
gentibus, obliqua quas obit Hister aqua:
nec uincet Cyclops saeuum feritate Piacchen,
qui quota terroris pars solet esse mei.

https://biblioteca-digitala.ro

X [Către Albinovanus Pedo]

A şasea vară-i asta de când trăiesc pe ţărmul
Cimerian, cu geţii înveşmântaţi în piei.
Ce fier, Albinovane[843], ce piatră de pe lume
Poţi tu cu-a mea tărie de suflet s-o compari?
Şi piatra-i găurită de picurii de apă,
Brăzdarul se toceşte, se roade ş-un inel.
În lumea asta timpul le macină pe toate:
Eu singur birui moartea cu suferinţa mea.
Exemplu de răbdare a fost, demult, Ulise,
Cel aruncat de vânturi pe mare zece ani.
El, însă, nu tot timpul fu prigonit de soartă:
Şi zile liniştite avu adeseori.
Greu i-a căzut lui oare că s-a iubit cu Circe[844]?
Că şase ani de zile Calipso-l îndrăgi[845]?
Eol[846] i-a dat, pe urmă, burduful cel cu vânturi,
Ş-atunci zefirul, numai, în pânze i-a suflat.
Şi i-a plăcut s-asculte Sirenele[847] cum cântă,
Iar gustul cel de lotus n-a fost deloc amar[848]!
Aş cumpăra eu astăzi — mi-aş da chiar din viaţă —
Un suc cu care ţara s-o pot şi eu uita.
Nu pune tu alături pe lestrigoni[849] de-aceste
Ginţi barbare, scăldate de Istrul şerpuit,
Nici n-o fi fost ciclopul mai crud decât Fiace[850]:
În jurul meu sunt alţii mai groaznici decât el.

https://biblioteca-digitala.ro

Scylla feris trunco quod latret ab inguine monstris,
Heniochae nautis plus nocuere rates.
nec potes infestis conferre Charybdin Achaeis,
ter licet epotum ter uomat illa fretum,
qui, quamquam dextra regione licentius errant,
securum latus hoc non tamen esse sinunt.
hic agri infrondes, hic spicula tincta uenenis,
hic freta uel pediti pervia reddit hiems,
ut, qua remus iter pulsis modo fecerat undis,
siccus contempta naue uiator eat.
qui ueniunt istinc, uix uos ea credere dicunt;
quam miser est, qui fert asperiora fide.
crede tamen, nec te causas nescire sinemus,
horrida Sarmaticum cur mare duret hiems:
proxima sunt nobis plaustri praebentia formam
et quae praecipuum sidera frigus habent.
hinc oritur Boreas oraeque domesticus huic est,
et sumit uires a propiore loco.
at Notus, aduerso tepidum qui spirat ab axe,
est procul, et rarus languidiorque uenit.
adde, quod hic clauso miscentur flumina Ponto
uimque fretum multo perdit ab amne suam.
huc Lycus, huc Sagaris Peniusque Hypanisque Calesque
influit, et crebro uertice tortus Halys,
Partheniusque rapax et uoluens saxa Cynapses

https://biblioteca-digitala.ro

Încinsă pe la vintre de câini, cum latră Scila[851]!
Eniohii[852] mai tare spăimântă pe năieri.
Nu compara pe-Aheii[853] de-aice cu Caribda[854],
Ce soarbe ş-apoi varsă talazul de trei ori.
Deşi ei umblă-n voie pe ţărmul drept şi pradă,
Nici ţărmul cel de-aice nu-l lasă liniştit.
Aici câmpia-i goală, săgeţile-otrăvite,
Aice cu piciorul mergi iarna pe noian:
Pe unde altădată băteai cu vâsle marea,
Cu nava n-ai ce face şi calci ca pe uscat!
Cei care vin din Roma ne spun că voi nu credeţi:
Amar de cel ce rabdă ce nu e de crezut!
Dar tu să crezi şi, uite, eu îţi voi spune-acuma
De ce îngheaţă iarna al mării noastre val:
De noi aproape este o zodie-nstelată
În chip de car, şi frigul ne vine de la ea;
Boreu de-acolo suflă, al ţării noastre oaspe,
Şi din vecinătate îşi ia puterea sa,
Pe când austrul[855] vine arareori pe-aice,
Din miazăziua caldă abia putând sufla.
Apoi, atâtea râuri se varsă-n marea noastră,
Şi marea-şi pierde toată tăria ei aşa:
Şi Sagaris[856] şi Licus[857] şi Penius[858] şi Cales[859]
Şi Hipanis[860] şi Halis cel cu vâltori adânci[861],
Parthenius cel iute[862] şi repedele Tiras[863],

https://biblioteca-digitala.ro

labitur, et nullo tardior amne Tyras,
et tu, femineae Thermodon cognite turmae,
et quondam Grais Phasi petite uiris,
cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyrapses
et tacite peragens lene Melanthus iter,
quique duas terras, Asiam Cadmique sororem,
separat et cursus inter utramque facit,
innumerique alii, quos inter maximus omnis
cedere Danuuius se tibi, Nile, negat.
copia tot laticum, quas auget, adulterat undas,
nec patitur uires aequor habere suas.
quin etiam stagno similis pigraeque paludi
caeruleus uix est diluiturque color.
innatat unda freto dulcis leuiorque marina est,
quae proprium mixto de sale pondus habet.
si roget haec aliquis cur sint narrata Pedoni,
quidue loqui certis iuuerit ista modis,
'detinui' dicam 'curas, tempusque fefelli:
hunc fructum praesens attulit hora mihi.
abfuimus solito, dum scribimus ista, dolore,
in mediis nec nos sensimus esse Getis.'
at tu, non dubito, cum Thesea carmine laudes,
materiae titulos quin tueare tuae,
quemque refers, imitere uirum: uetat ille profecto
tranquilli comitem temporis esse Fidem.

https://biblioteca-digitala.ro

Cinapses[864] care-n drumu-i rostogoleşte stânci,
Şi tu, Termodon[865], bine ştiut de Amazoane,
Şi Fasis[866], tu, pe care şi grecii au plutit,
Şi Boristene[867], râul cel limpede Dirapses[868],
Melantus[869] care curge tăcut şi liniştit,
Şi râul ce desparte de Asia pe sora
Lui Cadmus[870] şi-ntre ele spre mare-şi face drum,
Şi altele,-ntre care Danubiu[871]-i cel mai mare:
El nu vrea decât Nilul să fie mai prejos.
Atât de multe râuri sporesc adâncul mării,
Dar îi prefac şi apa şi scad puterea ei.
Ba Pontu-i ca o baltă cu apa spălăcită:
Nu vezi pe faţa apei azurul unei mări.
Uşoară, apa dulce pluteşte pe deasupra,
Cealaltă, grea de sare, se lasă mai la fund.
De ce aceste lucruri le-am povestit lui Pedo,
Mă-ntrebi? De ce în versuri am vrut să i le spun?
Am vrut să-mi treacă timpul, mi-am înşelat aleanul:
Acesta-i tot folosul pe care eu îl trag.
Cât timp ţi-am scris aceste, uitai de-a mea durere,
Uitai că eu sunt încă aice, între geţi.
Când pe Tezeu acuma tu-l preamăreşti în versuri[872],
Vei fi, cred, la-nălţimea subiectului ales,
Şi pe erou vrei însuţi a-l imita: el nu vrea
Prietenie numai cu omul norocos.

https://biblioteca-digitala.ro

qui quamquam est factis ingens et conditur a te
uir tanto, quanto debuit ore cani,
est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
inque fide Theseus quilibet esse potest.
non tibi sunt hostes ferro clauaque domandi,
per quos uix ulli peruius Isthmos erat,
sed praestandus amor, res non operosa uolenti:
quis labor est puram non temerasse fidem?
haec tibi, qui praestas indeclinatus amico,
non est quod lingua dicta querente putes.

https://biblioteca-digitala.ro

Deşi prin fapte-i mare, şi tu îl cânţi pe dânsul
Cum merită să fie cântat eroul tău,
De imitat tot este ceva şi de la dânsul:
Fidel oricine poate să fie ca Tezeu[873].
N-ai de supus cu spada şi cu măciuca hoţii
Ce închisese drumul prin istmul de Corint:
Să-mi dai a ta iubire! De vrei, nu-i lucru mare:
A nu-ţi păta credinţa să fie-aşa de greu?
Să nu socoţi tu, însă, că eu mă plîng de tine:
Tu neclintit prieten te-ai arătat mereu.

https://biblioteca-digitala.ro

XI *[Gallioni]*

Gallio, crimen erit uix excusabile nobis
carmine te nomen non habuisse meo.
tu quoque enim, memini, caelesti cuspide facta
fouisti lacrimis uulnera nostra tuis.
atque utinam rapti iactura laesus amici
sensisses ultra, quod quererere, nihil.
non ita dis placuit, qui te spoliare pudica
coniuge crudeles non habuere nefas.
nuntia nam luctus mihi nuper epistula uenit
lectaque cum lacrimis sunt tua damna meis.
sed neque solari prudentem stultior ausim
uerbaque doctorum nota referre tibi,
finitumque tuum, si non ratione, dolorem
ipsa iam pridem suspicor esse mora,
dum tua peruenit, dum littera nostra recurrens
tot maria ac terras permeat, annus abit.
temporis officium est solacia dicere certi,
dum dolor in cursu est et petit aeger opem,
at cum longa dies sedauit uulnera mentis,
intempestiue qui mouet illa, nouat.
adde quod [atque utinam uerum mihi uenerit omen]
coniugio felix iam potes esse nouo.

https://biblioteca-digitala.ro

XI *[Către Gallio]*

E greu să-mi iert vreodată, o, Gallio[874], păcatul
Că-n versurile mele un loc nu ţi-am găsit.
Şi tu, mi-aduc aminte, cu lacrimile tale
Stropit-ai rana-mi crudă, când zeul m-a trăsnit.
Tu ţi-ai pierdut amicul, dar cât era de bine
Nicio durere alta să nu mai fi avut!
N-au vrut aceasta zeii cei cruzi: ei îţi luară
Soţia. Vai! ce crimă chiar zeii au făcut!
Deunăzi o scrisoare mi-aduse trista veste,
Şi eu citii scrisoarea cu lacrimile-n ochi.
Dar eu, nepriceputul, pe tine să te mângâi?
Să-nşir aici cuvinte rostite de-nţelepţi?
Durerii tale capăt de nu i-ai pus tu însuţi,
Cred că de-atâta vreme ea tot s-a alinat:
Scrisoarea până vine, răspunsul pân-ajunge
La tine, peste ape şi ţări, se duce-un an!
Pe cineva să-l mângâi atunce când durerea
E proaspătă, când cere bolnavul ajutor.
Când rana ta din suflet a alinat-o timpul,
La dânsa dacă umbli, mai rău o răscoleşti.
Şi poate — facă zeii adevărat să fie! —
Tu eşti acum cu altă soţie fericit.

https://biblioteca-digitala.ro

XII *[Tuticano]*

Quo minus in nostris ponaris, amice, libellis
nominis efficitur condicione tui,
aut ego non alium prius hoc dignarer honore,
est aliquis nostrum si modo carmen honor.
lex pedis officio fortunaque nominis obstat,
quaque meos adeas est uia nulla modos.
nam pudet in geminos ita nomen scindere uersus,
desinat ut prior hoc incipiatque minor,
et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
artius appellem Tuticanumque uocem.
et potes in uersum Tuticani more uenire,
fiat ut e longa syllaba prima breuis,
aut ut ducatur, quae nunc correptius exit,
et sit porrecta longa secunda mora:
his ego si uitiis ausim corrumpere nomen,
ridear, et merito pectus habere neger.
haec mihi causa fuit dilati muneris huius,
quod meus adiecto fenore reddet amor,
teque canam quacumque nota, tibi carmina mittam,
paene mihi puero cognite paene puer,
perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
non mihi, quam fratri frater, amate minus,
tu bonus hortator, tu duxque comesque fuisti,
cum regerem tenera frena nouella manu.

https://biblioteca-digitala.ro

XII *[Către Tuticanus]*

De nu te-am pus pe tine în versurile mele,
De vină e-al tău nume, amice, numai el.
Mai demn de-aşa onoare nu-l cred pe nimeni altul,
De pot a' mele versuri pe-un om a-l onora.
Îmi stă în cale metrul şi numele tău însuşi:
În ritmurile mele nu poate el intra.
Nu pot să-l rup în două: c-o parte să sfârşească
Întâiul vers, cu alta să-nceapă celălalt.
Mi-ar fi, apoi, ruşine dintr-o silabă lungă
A face una scurtă: Tuticanus[875] să-ţi spun!
Nici altfel eu pe tine în vers nu te pot pune:
Nu pot scurta silaba cea de la început,
Şi nici pe cea de-a doua s-o schimb nu-i cu putinţă,
Făcând silabă lungă din -ti-, rostită scurt.
De ţi-aş poci eu astfel, amice, al tău nume,
M-ar râde toţi ş-ar zice că nu mai ştiu ce fac.
Am amânat, de-aceea, să-ţi fac onoarea asta,
Dar dragostea-mi ţi-oi da-o cu vârf şi îndesat,
În orice ritm le-oi face, îţi voi trimite versuri,
Căci din copilărie, demult, ne-am cunoscut.
Eu te-am iubit întocmai ca fratele pe frate,
Tot timpul vieţii noastre, câţi ani avem noi doi.
Poetice acorduri abia cercam pe liră-mi,
Când tu erai şi soţul şi-nvăţătorul meu.

https://biblioteca-digitala.ro

saepe ego correxi sub te censore libellos,
saepe tibi admonitu facta litura meo est,
dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
cum te Pieriae perdocuere deae.
hic tenor, haec uiridi concordia coepta iuuenta
uenit ad albentis inlabefacta comas.
quae nisi te moueant, duro tibi pectora ferro
esse uel inuicto clausa adamante putem.
sed prius huic desint et bellum et frigora terrae,
inuisus nobis quae duo Pontus habet,
et tepidus Boreas et sit praefrigidus Auster,
et possit fatum mollius esse meum,
quam tua sint lasso praecordia dura sodali:
hic cumulus nostris absit abestque malis.
tu modo per superos, quorum certissimus ille est,
quo tuus assidue principe creuit honor,
effice constanti profugum pietate tuendo,
ne sperata meam deserat aura ratem.
quid mandem, quaeris? peream nisi dicere uix est
[si modo, qui periit, ille perire potest],
nec, quid agam, inuenio, nec quid nolimue uelimue,
nec satis utilitas est mihi nota mea.
crede mihi, miseros prudentia prima relinquit,
et sensus cum re consiliumque fugit.
ipse precor quaeras, qua sim tibi parte iuuandus,
quoque uiam facias ad mea uota uado.

https://biblioteca-digitala.ro

Eu versurile mele le îndreptam cu tine,
La sfatul meu, pe-a' tale adese le-ndreptai.
Căci Muzele pe-atunce te învăţau pe tine
A scrie *Feacida* cea demnă de Omer[876].
Această armonie din tinereţea noastră
Nezdruncinată este şi azi, când suntem albi.
De nu te-nduioşează ce-ţi spun, îmi vine-a crede
Că inima îţi este de fier sau de oţel.
Dar mai curând războiul şi frigul, amândouă,
Vor dispărea din Pontul de mine urgisit,
Boreu va fi o boare, austrul vânt de gheaţă,
Şi chiar a mea ursită, chiar ea, se va-mblânzi,
Decât de-un vechi prieten să nu-ţi mai fie milă:
De n-aş avea şi astă durere-a suferi!
Rugând pe zei tu, însă, şi, dintre ei, pe-acela
Ce-ţi dete mare cinste şi-i cel mai încercat,
Pe cel pribeag ajută-l, ca nava lui să fie
Mânată iar pe mare de vântul priitor!
Mă-ntrebi ce am a-ţi cere? Să mor, de pot răspunde!
Dar poate să mai moară acel care-a murit[877]?
Nu ştiu nici ce pot face şi nici ce vreau sau nu vreau,
Şi nici nu ştiu ce poate să-mi fie de folos.
O dată cu averea şi mintea ţi-ai pierdut-o:
Înţelepciunea fuge de cei nefericiţi.
Tu caută, dar, singur cum poţi să-mi dai un sprijin,
Cum poţi dorinţei mele a-i face drum şi vad.

https://biblioteca-digitala.ro

XIII *[Caro]*

O mihi non dubios inter memorande sodales,
qui quod es id uere, Care, uocaris, aue.
unde salutaris? color hic tibi protinus index
et structura mei carminis esse potest,
non quia mirifica est, sed quod non publica certe est:
qualis enim cumque est, non latet esse meam.
ipse quoque, ut titulum chartae de fronte reuellas,
quod sit opus, uideor dicere posse, tuum.
quamlibet in multis positus noscere libellis,
perque obseruatas inueniere notas.
prodent auctorem uires, quas Hercule dignas
nouimus atque illi, quem canis ipse, pares.
et mea Musa potest proprio deprensa colore
insignis uitiis forsitan esse suis.
tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
quam pulchra Nireus conspiciendus erat.
nec te mirari si sint uitiosa decebit
carmina, quae faciam paene poeta Getes.
a, pudet: et Getico scripsi sermone libellum,
structaque sunt nostris barbara uerba modis,
et placui [gratare mihi], coepique poetae
inter inhumanos nomen habere Getas.
materiam quaeris? laudes: de Caesare dixi;
adiuta est nouitas numine nostra dei.

https://biblioteca-digitala.ro

XIII *[Către Carus]*

Prea bunul meu prieten, al cărui dulce nume
Arată cum eşti însuţi, o, Carus[878], te salut!
De unde-ţi vine ţie această salutare,
Şi stilul meu şi ritmul ţi-o poate arăta.
Nici minunat nu este, nici ca al orişicărui:
Aşa cum e, îndată cunoşti că este-al meu.
Tu, dac-ai scoate titlul din fruntea cărţii tale,
Îndată eu ţi-aş spune că opera e-a ta,
Pe care dintr-o mie de cărţi eu aş cunoaşte-o,
Căci semne nendoioase mi te-ar învedera.
Te dă de gol vigoarea de stil, care e demnă
De Hercule[879], eroul pe care tu îl cânţi.
La fel, tu poţi cunoaşte şi versurile mele,
Ba poate chiar şi după cusururile lor.
Tersit putea s-ascundă sluţenia-i cumplită[880]?
Şi cât era de chipeş Nireu[881], nu se vedea?
De au cumva cusururi, să nu te miri de ele,
O, Carus, căci poetul aproape că e get.
Ah! mi-i ruşine-a spune: am scris în graiul getic,
Cuvintele barbare le-am pus în vers latin!
Am şi plăcut, o, Carus; urează-mi fericire:
Aici, între sălbatici am nume de poet.
Mă-ntrebi ce-am scris? Pe Cezar l-am preamărit în versuri[882],
Şi-n opera mea nouă, el, zeul, mi-ajută.

https://biblioteca-digitala.ro

nam patris Augusti docui mortale fuisse
corpus, in aetherias numen abisse domos;
esse parem uirtute patri, qui frena rogatus
saepe recusati ceperit imperii;
esse pudicarum te Vestam, Liuia, matrum,
[ambiguum, nato dignior anne uiro];
esse duos iuuenes, firma adiumenta parentis,
qui dederint animi pignora certa sui.
haec ubi non patria perlegi scripta Camena,
uenit et ad digitos ultima charta meos,
et caput et plenas omnes mouere pharetras,
et longum Getico murmur in ore fuit.
atque aliquis 'scribas haec cum de Caesare', dixit,
'Caesaris imperio restituendus eras',
ille quidem dixit: sed me iam, Care, niuali
sexta relegatum bruma sub axe uidet.
carmina nil prosunt: nocuerunt carmina quondam,
primaque tam miserae causa fuere fugae.
at tu, per studii communia foedera sacri,
per non uile tibi nomen amicitiae
[sic capto Latiis Germanicus hoste catenis
materiam uestris afferat ingeniis;
sic ualeant pueri, uotum commune, deorum,
quos laus formandos est tibi magna datos],
quanta potes, praebe nostrae momenta saluti,
quae nisi mutato nulla futura loco est.

https://biblioteca-digitala.ro

Le-am spus la geţi că August îşi dete trupul morţii,
Dar sufletu-i în ceruri se duse, între zei;
Că, virtuos ca dânsul, a'mpărăţiei frâne
Tiberiu fără voie în mână le-a luat[883],
Că Livia e Vesta matroanelor romane[884],
—De fiu, de soţ mai demnă? e lucru îngăimat! — ,
Şi că mai sunt doi tineri, puternici stâlpi ai ţării,
Ce-atâtea semne bune şi pân-acum au dat[885].
Când le citii poemul[886], scris vai! în altă limbă,
La pagina din urmă a lui când am ajuns,
Ei capul şi-l clătiră şi tolbele lor pline,
Ş-un murmur lung din gură barbarii toţi au scos.
«Fiindc-ai scris de Cezar aşa, îmi zise unul,
Tu trebuia în ţară să fii de el chemat.»
Aşa mi-a zis, dar, iată, e-a şasea iarnă, Carus,
De când eu sunt aice, sub Crivăţ alungat[887].
Nimic n-am de la versuri; cât mi-au stricat odată!
Doar ele-au fost pricina exilului amar.
Dar tu — te rog pe sfânta frăţie-a poeziei,
Pe numele-amiciei, ce-ţi este-aşa de scump,
Şi fie ca, pe duşmani punându-mi-i în lanţuri,
Germanicus să deie poeţilor avânt,
Ş-ai lui copii, speranţa Cezarilor, să crească
Sub paza ta, o, Carus, sub care astăzi sunt! —
Tu sprijinul tău mare să-l dai salvării mele,
Ce n-ar putea să vină, de nu mă mut de-aici.

https://biblioteca-digitala.ro

XIV *[Tuticano]*

Haec tibi mittuntur, quem sum modo carmine questus
non aptum numeris nomen habere meis,
in quibus, excepto quod adhuc utcumque ualemus,
nil, me praeterea quod iuuet, inuenies:
ipsa quoque est inuisa salus, suntque ultima uota
quolibet ex istis scilicet ire locis;
nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista,
hac quia, quam uideo, gratior omnis erit:
in medias Syrtis, mediam mea uela Charybdin
mittite, praesenti dum careamus humo;
Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Histro,
si quid et inferius quam Styga mundus habet.
gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo,
proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
talia suscensent propter mihi uerba Tomitae,
iraque carminibus publica mota meis.
ergo ego cessabo numquam per carmina laedi,
plectar et incauto semper ab ingenio?
ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor,
telaque adhuc demens, quae nocuere, sequor?
ad ueteres scopulos iterum deuertar et illas,
in quibus offendit naufraga puppis, aquas?
sed nihil admisi, nulla est mea culpa, Tomitae,
quos ego, cum loca sim uestra perosus, amo.

https://biblioteca-digitala.ro

XIV *[Către Tuticanus]*

Îţi scriu aceste ţie, de care mă plânsesem
Că ai un nume care nu intră-n versul meu[888].
Nu-ţi scriu nimic de care tu să te bucuri, numai
Că eu cu sănătatea o duc aşa cum pot.
Dar chiar şi sănătatea eu am urât-o: astăzi
Doresc atâta numai: să pot ieşi de-aici!
Eu nu am altă grijă decât să plec oriunde,
În orice loc: pe-acesta să nu-l mai văd în ochi!
Mânaţi a' mele pânze în Sirte şi-n Caribda[889],
Doar oi scăpa odată de-acest pământ barbar!
Şi Istrul chiar cu Stixul eu l-aş schimba, de este
Vrun Stix cumva pe lume, sau cu ceva mai rău.
De iarnă rândunica se teme şi ogorul
De buruieni: Ovidiu de geţii cei vecini[890].
Dar, uite, tomitanii se mânie pe mine!
Cu versurile mele ce ură mi-am stârnit!
În veci o să mă facă să sufăr poezia?
Din pricina ei pururi voi fi eu pedepsit?
Ah! degetele mele să mi le tai mai bine,
S-arunc din mână arma ce m-a nenorocit!
Eu iar mă duc acuma spre stâncile acele
De care altădată cu nava m-am izbit.
Ce v-am făcut eu, însă, o, tomitani? Nimica!
Urăsc a' voastre locuri, dar vă iubesc pe voi.

https://biblioteca-digitala.ro

quilibet excutiat nostri monimenta laboris:
littera de uobis est mea questa nihil.
frigus, et incursus omni de parte timendos,
et quod pulsetur murus ab hoste, queror.
in loca, non homines, uerissima crimina dixi;
culpatis uestrum uos quoque saepe solum.
esset perpetuo sua quam uitabilis Ascre,
ausa est agricolae Musa docere senis,
et fuerat genitus terra, qui scripsit, in illa,
intumuit uati nec tamen Ascra suo.
quis patriam sollerte magis dilexit Vlixe?
hoc tamen asperitas indice docta loci est.
non loca, sed mores scriptis uexauit amaris
Scepsius Ausonios, actaque Roma rea est.
falsa tamen passa est aequa conuicia mente,
offuit auctori nec fera lingua suo.
at malus interpres populi mihi concitat iram,
inque nouum crimen carmina nostra uocat.
tam felix utinam, quam pectore candidus, essem:
extat adhuc nemo saucius ore meo.
adde quod, Illyrica si iam pice nigrior essem,
non mordenda mihi turba fidelis erat.
molliter a uobis mea sors excepta, Tomitae,
tam mites Graios indicat esse uiros.
gens mea, Paeligni, regioque domestica, Sulmo,

https://biblioteca-digitala.ro

Oricine răsfoiască-mi aceste versuri toate:
Niciunul nu-i, în care de voi să mă fi plâns.
De frig şi de năvala duşmanului ce bate
De pretutindeni zidul, de-aceste eu mă plîng.
Nu oamenii, ci locul l-am blestemat în versuri:
Ades pământul vostru şi voi îl vinuiţi.
Că nu-i de stat în Ascra[891] n-a îndrăznit a spune
În versurile sale bătrânul Hesiod[892]?
Şi cel ce-a scris aceasta acolo se născuse!
Cu toate-aceste Ascra... ea nu s-a mâniat.
Ne-am îndrăgit noi ţara mai mult decât Ulise[893]?
Dar însuşi el ne spune ce stearpă-i ţara lui.
Nu ţara, ci viaţa Italiei şi Roma
Un Scepsius cu ziceri amare o bârfi[894],
Dar ea rabdă cu cuget senin ocara asta
Şi autorul încă nimica nu păţi.
Dar cineva ridică pe oameni împotrivă-mi,
Şi vina cade iarăşi pe poezia mea!
Cât sunt de bun la suflet, cum nu sunt şi ferice!
Eu pân-acum pe nime, pe nime n-am hulit.
Şi chiar de-aş fi mai negru ca păcura la suflet[895],
Cum să hulesc eu oameni aşa de credincioşi?
Cu dragoste pe mine voi m-aţi primit aice,
O, tomitani! Se vede că sunteţi de neam grec!
Pelignii mei, Sulmona cu casa părintească

https://biblioteca-digitala.ro

non potuit nostris lenior esse malis.
quem uix incolumi cuiquam saluoque daretis,
is datus a uobis est mihi nuper honor:
solus adhuc ego sum uestris immunis in oris,
exceptis siqui munera legis habent;
tempora sacrata mea sunt uelata corona,
publicus inuito quam fauor imposuit.
quam grata est igitur Latonae Delia tellus,
erranti tutum quae dedit una locum,
tam mihi cara Tomis, patria quae sede fugatis
tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
di modo fecissent, placidae spem posset habere
pacis et a gelido longius axe foret.

https://biblioteca-digitala.ro

La fel de-a' mele chinuri s-ar fi înduioşat.
Voi mai dăunăzi mie mi-aţi hărăzit o cinste,
Pe care-abia aţi da-o la cei nepedepsiţi:
Scutit de dări sunt singur pe ţărmurile voastre[896],
Afară doar de-aceia prin lege chiar scutiţi,
Şi mă-ncunună astăzi şi iedera pe care
Aţi pus-o fără voie pe fruntea-mi de poet[897].
Deci, cât de drag îi este şi Delos-ul Latonei[898],
Căci el a dat fugarei un sigur adăpost,
Şi mie tot atâta mi-i Tomis-ul: aice
Sunt oaspe până astăzi, din ţară alungat.
Ah! cum nu poţi aice avea speranţa păcii!
Cum nu eşti mai departe de crivăţu-ngheţat!

https://biblioteca-digitala.ro

XV *[Sexto Pompeio]*

Si quis adhuc usquam nostri non inmemor extat,
quidue relegatus Naso requirit agam,
Caesaribus uitam, Sexto debere salutem
me sciat: a superis hic mihi primus erit.
tempora nam miserae complectar ut omnia uitae,
a meritis eius pars mihi nulla uacat.
quae numero tot sunt, quot in horto fertilis arui
Punica sub lento cortice grana rubent,
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
quot Sicyon bacas, quot parit Hybla fauos.
confiteor: testere licet, signate, Quirites:
nil opus est legum uiribus, ipse loquor.
inter opes et me, paruam rem, pone paternas;
pars ego sum census quantulacumque tui.
quam tua Trinacria est regnataque terra Philippo,
quam domus Augusto continuata Foro,
quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
quaeque relicta tibi, Sexte, uel empta tenes,
tam tuus en ego sum, cuius te munere tristi
non potes in Ponto dicere habere nihil.
atque utinam possis, et detur amicius aruum,
remque tuam ponas in meliore loco.
quod quoniam in dis est, tempta lenire precando
numina, perpetua quae pietate colis.

https://biblioteca-digitala.ro

XV *[Către Sextus Pompeius]*

De-şi mai aduce-aminte vrun muritor de mine
Şi-ntreabă ce mai face poetul exilat,
Să ştie că Cezarii mi-au dăruit viaţa,
Iar Sextus mi-a salvat-o: el vine după zei[899]!
Din ale vieţii mele nenorocite clipe,
Niciuna nu-i lipsită de darurile lui.
Atâtea sunt la număr, ca sâmburii de rodii[900]
Sub coaja-mpurpurată, ca spicele pe-un lan,
Ca strugurii pe Tmolus[901], ca fagurii pe Hibla[902],
Şi tot atâtea, câte măsline-n Sicion[903].
Poţi da şi mărturie; voi întăriţi cuvântu-mi,
Romani; nu e nevoie de lege, — eu o spun !
Mă pune şi pe mine în bunurile tale,
O parte din avere să-ţi fiu şi eu, cel mic!
Cum casa de la Roma de lângă for[904], pământul
Din ţara lui Philippus[905] şi cel sicilian,
Campania ta scumpă[906] sunt ale tale, Sextus,
Ce-ai cumpărat de-asemeni şi tot ce-ai moştenit,
Aşa şi eu al tău sunt, cu lacrimile mele,
Ca tu să nu poţi zice că n-ai în Pont nimic!
Ah! de-ai putea-o zice! De m-aş muta aiurea,
Ţi-ai pune-atunci averea şi tu în loc mai bun!
Aceasta este-n mâna Cezarilor: tu cearcă
Să îmblânzeşti pe zeii la care te închini.

https://biblioteca-digitala.ro

erroris nam tu uix est discernere nostri
sis argumentum maius an auxilium.
nec dubitans oro, sed flumine saepe secundo
augetur remis cursus euntis aquae.
et pudet et metuo semperque eademque precari,
ne subeant animo taedia iusta tuo.
uerum, quid faciam? res inmoderata cupido est:
da ueniam uitio, mitis amice, meo.
scribere saepe aliud cupiens delabor eodem:
ipsa locum per se littera nostra rogat.
seu tamen effectus habitura est gratia, seu me
dura iubet gelido Parca sub axe mori,
semper inoblita repetam tua munera mente,
et mea me tellus audiet esse tuum.
audiet et caelo posita est quaecumque sub ullo,
transit nostra feros si modo Musa Getas,
teque meae causam seruatoremque salutis
meque tuum libra norit et aere minus.

https://biblioteca-digitala.ro

E lucru greu a spune: tu eşti mai mult dovada
Greşelii mele numai, sau sprijinul meu eşti?
Nu mă-ndoiesc de tine, dar când te duce apa
La vale,-ades şi vâsla te-ajută să pluteşti.
Te rog acelaşi lucru mereu, şi mi-i ruşine!
Mi-i frică să nu-ţi fie chiar silă, şi pe drept!
Dar ce să fac? Eu nu pot să-mi înfrânez dorinţa
De-aceea tu mă iartă, o, bunul meu amic!
Ades doresc a-ţi scrie şi altceva, dar mâna
Aceleaşi vorbe-nseamnă, chiar fără voia mea.
Ori, însă, rugămintea-ţi va izbândi la Cezari,
Ori trista mea ursită sub crivăţ vrea să mor,
De-a' tale binefaceri mi-oi aminti de-a pururi,
Ţinuturile-aceste vor şti că sunt al tău.
Va auzi aceasta tot locul de sub soare,
[De pot a' mele versuri să treacă printre geţi]
Va şti că tu, o, Sextus, viaţa mi-ai salvat-o,
Că sunt al tău chiar fără «aramă şi cântar».

https://biblioteca-digitala.ro

XVI *[Ad inuidum]*

Inuide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
non solet ingeniis summa nocere dies,
famaque post cineres maior uenit, et mihi nomen
tum quoque, cum uiuis adnumerarer, erat,
cumque foret Marsus magnique Rabirius oris
Iliacusque Macer sidereusque Pedo,
et, qui Iunonem laesisset in Hercule, Carus,
Iunonis si iam non gener ille foret,
quique dedit Latio carmen regale, Seuerus,
et cum subtili Priscus uterque Numa,
quique uel imparibus numeris, Montane, uel aequis
sufficis et gemino carmine nomen habes,
et qui Penelopae rescribere iussit Vlixem,
errantem saeuo per duo lustra mari,
quique suam *trisomem inperfectumque dierum*
deseruit celeri morte Sabinus opus,
ingeniique sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arua senem,
quique canit domito Camerinus ab Hectore Troiam.
quique sua nomen Phyllide Tuscus habet,
ueliuolique maris uates, cui credere posses
carmina caeruleos composuisse deos,
quique acies Libycas Romanaque proelia dixit,
et Marius scripti dexter in omne genus,

https://biblioteca-digitala.ro

XVI *[Unui invidios]*

Pizmaşule[907], pe Naso cel mort de ce-l mai sfâşii?
Căci moartea nu-i mai strică poetului nimic.
Ba faima lui ajunge mai mare după moarte.
Şi eu aveam un nume cu viii când eram.
Poeţi erau pe-atunce şi Marsus[908] şi Rabiriu[909],
Şi Macer iliacul[910] şi Pedo cel divin[911],
Şi Carus[912] care-n *Hercul* ar fi jignit pe Iuno,
De n-ar fi fost eroul chiar ginerele ei;
Şi cel ce preamărit-a pe-ai noştri regi, Severus[913];
Şi cei doi Priscus[914], Numa, poetul cel subtil[915],
Şi tu ce-ai scris, Montane[916], şi epice poeme
Şi elegii [cu-aceste un nume ţi-ai făcut].
Poeţi erau Sabinus[917], ce-l puse pe Ulise
Să-i scrie Penelopei, când rătăcea pe mări,
Şi care, mort deodată, lăsă neisprăvită
Poema lui, *Trosminul*, şi *Calendarul* lui;
Şi Largus[918], care-aduse în Galia pe-Antenor[919]
Ş-al cărui nume-nseamnă « fecund »; poet era
Şi Camerinus[920], care cântă Troia surpată
De Hercule, şi Tuscus[921], al Filidei poet[922];
Şi cântăreţul mării[923], căruia-ţi vine-a crede
Că versurile zeii marini i le făceau;
Şi cel ce-a pus în versuri războaiele-africane[924],
Şi Marius[925], în stare să scrie orişice,

https://biblioteca-digitala.ro

Trinacriusque suae Perseidos auctor, et auctor
Tantalidae reducis Tyndaridosque, Lupus,
et qui Maeoniam Phaeacida uertit, et, une
Pindaricae fidicen, tu quoque, Rufe, lyrae,
Musaque Turrani tragicis innixa cothurnis
et tua cum socco Musa, Melisse, leui;
cum Varus* Graccusque darent fera dicta tyrannis,
Callimachi Proculus molle teneret iter,
Tityron antiquas Passerque rediret ad herbas,
aptaque uenanti Grattius arma daret,
Naidas a Satyris caneret Fontanus amatas,
clauderet imparibus uerba Capella modis,
cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
nomina longa mora est, carmina uulgus habet,
essent et iuuenes, quorum, quod inedita cura est,
appellandorum nil mihi iuris adest.
te tamen in turba non ausim, Cotta, silere,
Pieridum lumen praesidiumque fori,
maternos Cottas cui Messallasque paternos,
Maxime, nobilitas ingeminata dedit;
dicere si fas est, claro mea nomine Musa
atque inter tantos quae legeretur erat.
ergo summotum patria proscindere, Liuor,
desine neu cineres sparge, cruente, meos.
omnia perdidimus, tantummodo uita relicta est,

* În alte ediţii, *Varius*.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi cel ce *Perseida* a scris, Sicilianul[926],
Şi Lupus[927] cu *Elena* şi *Menelau* al său[928];
Şi cel ce-n limba noastră întoarse *Feacida*[929],
Şi Rufus[930], care cântă pe lira lui Pindar[931];
Şi Muza lui Turaniu[932] ce şi-a-ncălţat coturnii,
Şi Muza ta, Melissus[933], cu «socul»[934] cel uşor.
Iar Varius[935] şi Gracchus[936] puneau pe scenă regii
Şi Proculus[937] în urma lui Calimah[938] păşea.
La genul cel bucolic[939] se întorcea un Passer[940],
Şi Gratius[941] da arme la vânătorii săi.
Cânta, pe-atunci, Fontanus[942] naiadele iubite
De satiri, şi Capella[943] distihuri mânuia.
Erau şi alţii încă, dar să-i înşir aice
N-am timp: poporul are doar versurile lor.
Erau şi alţii, tineri: pe-aceştia, fiindcă
N-au publicat nimica, n-am dreptul să-i numesc.
Nici peste tine, Cotta[944], n-aş îndrăzni a trece,
Tu, pavăza dreptăţii şi stea între poeţi!
Messalla de pe tată şi Cotta de pe mamă,
Eşti nobilă odraslă din nobili străbunici[945].
Aveam pe-atunci un nume printre poeţi iluştri;
De mi-i iertat a spune, eram citit pe-atunci.
Pribeag, să nu mă sfâşii, Invidie[946] cruntată,
Şi jalnica-mi cenuşă să nu mi-o zvârli în vânt!
Tot am pierdut! Viaţa mi-a fost lăsată numai

https://biblioteca-digitala.ro

praebeat ut sensum materiamque mali.
quid iuuat extinctos ferrum demittere in artus?
non habet in nobis iam noua plaga locum.

https://biblioteca-digitala.ro

Ca să-mi nutresc durerea, să sufăr că mai sunt!
De ce să-mplânţi jungherul în trupul care moare?
Nici nu mai ai tu unde jungherul să-l implânţi.

https://biblioteca-digitala.ro

Ovidius. Epistulae ex Ponto (Valentin Popa)

https://biblioteca-digitala.ro

De la Sulmona la Tomis – destinul unui poet (Corina Vicolov)

https://biblioteca-digitala.ro

NOTE*

[1] Fără podoabe (*incultus, inornatus*). Cărțile se prezentau în general în suluri (*volumina*) îmbrăcate în purpură. Foile scoase din *volumina* se muiau în ulei de cedru spre a nu se deteriora și a mirosi frumos, apoi se lipeau una de alta. La sfârșitul ultimei pagini se punea un bastonaș cilindric (*umbilicus*) care avea la capete câte o semilună (*cornu*) de fildeș, os, metal sau lemn, de culoare albă (*candida cornua*). Cele două muchii ale volumului (*frontes geminae*) se lustruiau cu spumă de mare (*pumex*) și se vopseau cu negru (*nigrae frontes*). Titlul (*titulus*) se scria cu roșu (*minium*) în fruntea primei pagini. Pe scoarța volumului se lipea o bandă de pergament, unde se scria, tot cu roșu, numele autorului și titlul operei *.

[2] În text (v. *47*) *Maeoniden* (*Homerum*); între alte patrii care îl revendicau pe Homer era și Maeonia (vechiul nume al Lydiei).

[3] În text (v. *67*) *praeceptor amoris*, aluzie la *Ars amandi*/ *Ars amatoria*, lucrare pentru care Ovidiu a fost acuzat că ar fi contribuit la coruperea societății romane.

[4] Palatin, este una dintre cele șapte coline ale Romei, situată între Tibru și Forum. Începând cu Augustus devine colina imperială prin excelență și este ocupată în întregime de palate: casa lui Augustus, palatul lui Tiberius și al lui Caligula, palatul lui Domițian. Casa lui Augustus (numită îndeosebi casa Liviei) nu excela prin mărime sau eleganță: avea aspectul casei unui cetățean roman (ea fusese anterior reședința oratorului Hortensius Hortalus).

[5] Vezi mitul lui Faeton (*Phaethon*) tot la Ovidius, *Metamorfoze II*. Aceluiași mit i-au fost dedicate o tragedie a lui Euripide (*Phaethon*) și o alta a lui Eschil (*Heliadele*), care nu s-au păstrat.

[6] Joe pentru Jupiter; forma Joe este folosită în traducerile românești și preferată în versuri.

[7] Numele unui promontoriu în sud-estul insulei Eubeea. Spre acest promontoriu Nauplios, regele Eubeei, i-a atras pe grecii care se întorceau de la Troia; vasele grecești s-au izbit de stânci și astfel Nauplios s-a răzbunat pentru moartea fiului său, Palamedes.

[8] Vezi mitul lui Icar (*Icarus*) și în *Metamorfoze VIII*, 183 și urm.; tema cea mai cunoscută a mitului este cea a zborului lui Dedal și Icar pentru a se salva din labirint.

[9] "Marea lui Icar" este Marea Icarică, de lângă coasta Asiei Mici. Cf. Ausonius. *Epistole* 19: *audax Icario qui fecit nomina Ponto;* Ovidius, *Faste* IV, 284: *Icarus...vastae nomina fecit aquae*.

[10] Ahile l-a rănit pe Telephos, regele Mysiei, cu lancea și tot el l-a vindecat, punând pe rană rugină de la aceeași armă. Povestea lui Telephos l-a inspirat pe Euripide în crearea tragediei cu același nume, păstrată doar fragmentar. În literatura latină, Ennius și Accius au scris fiecare câte o tragedie cu titlul *Telephus*.

[11] Aluzie la cele trei cărți din care este constituită *Ars amandi*.

[12] *Oedipodas* și *Telegonos* forme de plural derivate din numele lui *Oedipus* și *Telegonos*. Și unul și celălalt, fără să știe, și-au ucis tații (pe regele Laios, respectiv pe Ulise). Vezi mitul lui Oedip la Sofocle, *Oedip rege* și *Oedip la Colonos*. Pentru Telegon (*Telegonos*), în literatura antică se cunoaște o *Telegonia*, mică epopee care încheia ciclul troian, atribuită poetului Eugammon din Cyrene (sec.VI î. Hr). Sofocle a scris o tragedie *Odysseus Akanthoplex*, care s-a pierdut.

[13] Reconstituirea titlului din *mutatae formae*. *Metamorfozele* se compun din 15 cărți. La data exilului, opera abia terminată nu fusese revizuită de poet pentru a fi considerată de el și perfectă. Soarta poetului a suferit ea însăși o "schimbare de formă" (metamorfoză); vezi mai departe în versuri opoziția tristețe / bucurie (*flenda / laeta*), prezent/ trecut (*nunc / aliquo*).

---

* Pentru trimiterile din note și prescurtări, vezi, la început, *Notă asupra ediției*; notele marcate prin asterisc sunt preluate din ediția Anghel Marinescu (vezi, *tot acolo*).

https://biblioteca-digitala.ro

[14] Expresia revine în poezia exilului în diverse forme: *orbis ultimus, ultima tellus, ultima terra, terrarum pars nouissima, in extremis partibus orbis, in extremis populisque locisque, extreme in orbe etc.*

[15] În *Iliada* zeii se implică de partea uneia sau alteia din taberele angajate în luptă, greci sau troieni. Astfel, Athena era de partea elenilor, Ares și Apollo de partea troienilor.

[16] În text (v.5), *Mulciber*, alt nume dat lui *Vulcanus* (gr. *Hephaistos*), zeul focului și al meșteșugurilor. În textul latin, interesantă este opoziția de nume Mulciber - Apollo, plasate la extremitățile versului; și opoziția gramaticală *in Troiam/ pro Troia*, la mijlocul versului. În versul 6 opoziția se menține la nivel de determinați: *aequa Venus/ Pallas iniqua*; elementul central de referință sunt troienii (*Teucri*).

[17] Și în epopeea latină *Eneida*, operă a lui Publius Vergilius Maro, zeii se vor implica în desfășurarea evenimentelor. Eneas, fiul zeiței Venus (Afrodita) și al muritorului Anchise, va fi urmărit de ura Junonei și protejat de dragostea maternă a Afroditei. Numele Junonei (v. 7) este redat prin *Saturnia* (fiica lui Saturn). Forma este preferată de poet: *Saturnia Turno* crează un efect eufonic. În același timp, atitudinea zeiței este împărțită între cei doi eroi, Aeneas și Turnus.

[18] Ulise (*Ulyxes*) îl orbise pe ciclopul Polyphemos, fiul lui Neptun; de aici, ura zeului împotriva eroului troian (vezi episodul în *Odiseea* IX). Notăm și aici opoziția de determinanți *ferox / cautum* pentru cele două nume – *Neptunus/Ulyxem* (v. *9*).

[19] În text (v. *27*) , *Eurus*, vânt care bate dinspre răsărit și aduce ploi.

[20] În text (v. *28*), *Zephyrus*, vânt care bate de la apus.

[21] În text (v. *28*), *gelidus Boreas*, vânt care bate din nord (*ab Arcto*).

[22] *Austrul* (*Auster*) denumire latină pentru *Notus*, vânt cald din sud; mai departe, se înfruntă Boreas și Notus, vântul din nord cu cel din sud.

[23] "Al zecelea val" – romanii credeau că al zecelea val este cel mai puternic*.

[24] Râu în Infern; la el se referă Homer, *Iliada* VIII și *Odiseea* X; Hesiod, *Theogonia*; Herodot, *Istorii* VI, 74.

[25] În tinerețe, după ce și-a terminat studiile la Roma în școala retorilor, Ovidius face un stagiu de pregătire la Athena și o călătorie în Asia Mică. Cele două itinerarii erau aproape obligatorii în pregătirea tinerilor intelectuali romani. După călătoria din Asia Mică urmează un popas de aproape un an de zile în insula Sicilia. Ovidius a fost însoțit de prietenul său, Pompeius Macer (vezi, mai departe, *Pont.*, II 10).

[26] În text (v. *92*), *Ausonios fines. Ausonia* se numea la început partea Italiei cuprinsă între fluviile Tibru și Volturnus (ultimul, în Campania), locuită de *Ausoni.* Prin extindere numele s-a dat întregii Italii și în versurile lui Ovidius chiar întregului imperiu roman*.

[27] În text (v. *6.*) *finibus....Ausoniae* (vezi mai sus, n. 26).

[28] Este vorba de fiica dintr-o căsătorie anterioară a celei de-a treia soții a lui Ovidius. La data când Ovidius părăsea Roma această fiică vitregă se afla în Lybia împreună cu soțul ei, numit proconsul în Africa. Ovidius nu ne-a transmis numele acestei fiice; știm doar că a avut doi soți: Cornelius Fidus senator și proconsul în Africa în anul 8 d. Hr. și P. Suillius Rufus (pentru care vezi, mai departe, *Pont.*, IV 8)

[29] Luna (*Selene*) este reprezentată iconografic conducându-și carul pe bolta cerească și purtând în mână o torță aprinsă (vezi imaginea și pe un relief din tezaurul de sculpturi de la Tomis).

[30] Capitoliul, una dintre cele șapte coline ale Romei, devenită centru religios al cetății. Aici se aflau templele lui Jupiter, Saturn, Mercur, Liber, ale zeițelor Ceres și Dea Fidia s.a. *Ad Capitolia* din text (v. *29*) se referă probabil la construcțiile publice aflate aici. Casa lui Ovidius se afla aproape de Capitoliu.

https://biblioteca-digitala.ro

[31] Lari (*Lares*), zei protectori ai casei (*Lares domestici*) și ai cetății (*Lares publici*).

[32] "Cetatea lui Quirinus"este Roma. Quirinus este numele sub care Romulus a fost deificat și adorat după moarte. Vezi episodul apoteozei lui Romulus la Titus Livius, *Ab Urbe condita* (*De la fondarea Romei*), I, 16.

[33] Penați (*Penates*), zei protectori. Ca și Larii, și ei erau protectori ai casei și familiei (*domestici*) și ai cetății (*publici*).

[34] Este vorba de Carul mare sau Ursa mare; în text (v. 48), *Parrhasis Arctos. Parrhasis* este numele unui munte din Arcadia, de unde era originară Callisto. Iubită de Zeus (Jupiter) nimfa Callisto a fost ulterior transformată de Hera (Junona) în ursoaică și strămutată de Jupiter pe cer, unde a devenit constelația Ursa mare; vezi Ovidius, *Metamorfoze, II.*

[35] În text (v. 66), *Thesea pectora*; Ovidius face aluzie aici la prietenia devenită celebră dintre Tezeu (*Theseus*) și Pirithous. Două evenimente importante evidențiază prietenia dintre cei doi: lupta dintre centauri și lapiți ocazionată de nunta lui Pirithous (vezi *Metamorfoze* XII) și coborârea lor în Infern, Tezeu încercând să-și ajute prietenul în încercarea acestuia de a o răpi pe Persephona.

[36] Mettus Fuffetus, fost dictator în Alba Longa, după supunerea cetății de romani. Trădează însă cauza acestora într-o luptă cu cetatea Veii. Regele roman Tullus Hostilius îl pedepsește cu o moarte teribilă: trupul lui Fuffetus, legat între două care de curse, este sfâșiat. Episodul face parte din tabloul luptelor dintre romani și etrusci; vezi relatarea la Titus Livius I, 27-28.

[37] În text (v. 1) *custos Erymanthidos ursae*. Este vorba de constelația Bouarului, vecină cu Ursa mare. Sintagma lui Ovidius traduce termenul grec *Arctophylax* ("păzitorul Ursei"). Epitetul *Erymanthis* i se dă după un munte și un râu cu același nume din Arcadia, unde se născuse nimfa Callisto. Despre transformarea acesteia în Ursa mare, vezi mai sus *Trist.*, I 3, 48 și n. 34.

[38] *Ionium aequor* (v. 3), este Marea Ionică, parte a Mării Mediterane, situată între țărmurile Italiei, Greciei și Albaniei actuale; poetul se afla aici după ce părăsind Brundissium, navigase în Marea Adriatică și trecuse apoi prin istmul Corinth în Marea Egee.

[39] Ovidius naviga cu o corabie ce avea zugrăvită la pupa imaginea Minervei, protectoarea între altele a artelor, dar cu autoritate și asupra legilor statului.

[40] Eol (*Aeolus*); zeul vânturilor, a cărui reședință era *Aeolia*, identificată cu insula Lipari, din arhipelagul cu același nume din nordul Siciliei.

[41] "Zeul cel mare" (*magnus deus*), este aici Octavian Augustus; de altfel, corespondența între cele două puteri – cea imperială, reprezentată de Augustus și cea divină, reprezentată de Jupiter -, este frecvent întâlnită la Ovidius.

[42] În text (v. 28): *qui periit, non periisse potest*; valori temporale și modale diferite pentru verbul *pereo, -ire*, ("a pieri, a muri").

[43] Tezeu și Piritou (*Theseus* și *Pirithous*), cuplu celebru de prieteni, vezi mai sus *Trist.*, I 3, 66 și n. 35.

[44] Oreste și Pilade (*Orestes* și *Pylades*), alt cuplu de prieteni devenit celebru. Oreste, persecutat de Furii, se refugiază însoțit de prietenul său Pilade în templul zeiței Artemis din Tauris, unde domnea regele Thoas. Preoteasa zeiței era *Iphigenia*, sora lui Oreste. Trebuind ca Oreste să fie sacrificat de regele Thoas, Pilade s-a oferit să moară în locul prietenului său. Cu ajutorul Iphigeniei, scapă cu toții de la curtea lui Thoas și se întorc în Atica, aducând și statuia zeiței. Vezi mitul în trilogia lui Eschil, *Orestia* și la Euripide (*Ifigenia în Aulis*, *Electra*, *Oreste* și *Ifigenia în Taurida*).

[45] Evrial (*Euryalus*) și Nisus, eroi troieni care l-au însoțit pe Aeneas pe pământ italic. Și unul și

https://biblioteca-digitala.ro

celălalt au murit în luptele cu rutulii; vezi episodul la Vergilius, *Eneida* IX.
Numele lui Nisus este însoțit de cel al tatălui său, Hyrtacus, aici în formă adjectivală *Hyrtacides* ("Hirtacianul").

46 În text (v. 57 și 58), *Neritius*, alt nume dat lui Ulise (*Ulyxes*) după muntele Neritius din Ithaca. Versurile care urmează realizează un interesant și neobișnuit paralelism între Ovidius, poet, și Ulise, erou de epopee. Datorită evenimentelor prin care trece, poetul poate deveni el însuși erou de epopee; motivul există: mânia unui zeu, fie că acesta era Neptun sau Jupiter (cu care poetul îl identifică adeseori pe Augustus).

47 *Dulichium*, insulă vecină cu Ithaca. Dulichium, Same, Zacynthos și Ithaca sunt menționate în *Odiseea* ca făcând parte din posesiunile lui Odiseu (Ulise). Vezi Homer, *Odiseea* I, 245; IX, 24; XIV, 397; XVI, 123 și 247.

48 Nu este vorba de Samos, insulă în Marea Egee, ci de o insulă din Marea Ionică din apropiere de Ithaca, Same (Cephallonia) sau o insulă mai mică, separată, devenită ulterior peninsulă a Cephalloniei. Pentru Same vezi și Plinius, *Nat. hist.*, IV 54.

49 Ithaca, insulă în Marea Ionică, patria lui Ulise.

50 În text (v.76) *bellatrix diva*; aici este desemnată Minerva (*Pallas Athena*).

51 Este vorba de Antimachos, poet și erudit din a doua jumătate a sec. V î. Hr.; este autor al unei culegeri de elegii *Lyde*, în care cântă durerea pierderii femeii iubite și din care s-au păstrat doar câteva fragmente; tot lui îi aparține poemul epic *Thebaida* și comentarii asupra operei lui Homer.

52 Poetul originar din insula Cos este Philetas, care a trăit în sec. III î. Hr.; a întemeiat și un cenaclu literar; elegiile lui erotice au fost apreciate de poeții lirici latini.

53 Laodamia este soția lui Protesilaus; punând cel dintâi piciorul pe pământ troian, Protesilaus este ucis de Hector. La rugămințile Laodamiei, zeii impresionați i-au îngăduit lui Protesilaus să revină pentru scurt timp printre cei vii. Când timpul revederii celor doi soți s-a scurs, Laodamia și-a urmat soțul în moarte, sinucigându-se. Vezi eroii mitului tot la Ovidius în *Heroides*, 13 și la Catul, 68.

54 Andromaca (*Andromacha*), soția eroului troian Hector (în text, v. 19, *Hectoris uxor*); și-a văzut tatăl, frații și soțul uciși de Ahile; la căderea Troiei și copilul i-a fost aruncat de pe ziduri, iar ea a fost luată în captivitate de Neoptolem, fiul lui Ahile. A devenit prototipul femeii îndurerate. În afară de *Iliada* apare ca personaj literar la Euripide în *Troienele* și *Andromaca* și într-o tragedie a lui Ennius, *Andromacha* (din care s-au păstrat fragmente).

55 Penelopa, soția lui Ulise; trece în antichitate drept model de fidelitate. Vezi personajul în *Odiseea* homerică.

56 În text (v. 21) *Maeonium vatem*, se înțelege Homer; vezi, mai sus, n. 2.

57 În text (v. 25) *femina princeps*, se înțelege împărăteasa Livia, soția lui Octavian Augustus.

58 *Carmina mutatas hominum dicentia formas* – se referă la culegerea de poeme cunoscute sub numele de *Metamorfoze* (*Metamorphoseon libri XV*), la care poetul lucra în momentul când i s-a hotărât exilul. Pentru versurile rămase nerevizuite, poetul cere îngăduință din partea cititorilor; vezi și n. 13.

59 Testia (*Thestias*), nume purtat de Althaea, fiica lui Thestius. Provoacă moartea lui Meleagru (*Meleager*), fiul ei, întrucât acesta, la vânătoarea mistrețului din Calydon, îi ucide pe frații Althaeei, unchii lui. Urmând prezicerile, Althaea aprinde tăciunele care marca durata vieții fiului ei. Meleagru moare iar Althaea, îndurerată, își pune capăt zilelor.

60 "Culpețele", de pus în legătură cu lat. *culpa*, "vină". Învinuirile aduse poetului (*crimina nostra*) sunt puse, în traducere, pe seama Muzelor.

https://biblioteca-digitala.ro

[61] În text (v. 24), *pluribus exemplis* ("în mai multe cópii").
[62] Persoana vizată pare să fie poetul Pompeius Macer, vechi prieten de călătorie și probabil și rudă prin alianță cu Ovidius (vezi *Pont.*, II 10).
[63] În text, Lethe (v. 37, *Lethaeis aquis*), râu în Infern; apa lui aducea uitarea.
[64] În text (v. 38), *urbe Quirini* = Roma; vezi și *Trist.*, I 3, 33.
[65] Destinatarul poeziei pare să fie poetul Carus (vezi *Pont.*, IV 13).
[66] Versuri detașate ca *sententia* în culegerile de maxime și cugetări; în unele ediții, în loc de *sospes* (v. 5) se preferă *felix.*
[67] Vezi și *Trist.*, I 5, 22 și mai sus, n. 44.
[68] Patrocle și Ahile, alți prieteni buni. Numele lui Patrocle este în text *Actorides*, după numele bunicului său, Actor, fiul lui Neptun și unul dintre argonauți.
[69] Hector, erou troian, fiul regelui Priam și al Hecubei și soțul Andromacăi. A fost cel mai viteaz dintre troieni. L-a înfruntat și l-a ucis în luptă pe Patrocle, dar la rândul lui a fost ucis de Ahile. Vezi Homer, *Iliada.*
[70] Theseus și prietenul său Pirithous; vezi și *Trist.*, I 3, 66; I, 5, 19 și notele 35 și 43.
[71] Pentru Euryalus și Nisus, vezi *Trist.*, I 5, 23 și n. 45.
[72] Turnus, regele rutulilor; se opune stabilirii în Latium a troienilor conduși de Aeneas; vezi Vergilius, *Eneida*, VII-XII.
[73] În text (v. 45), *per ingenuas artes*; la Cicero prin *artes ingenuae* sau *liberales* sunt desemnate disciplinele liberale, exercitate de oameni liberi.
[74] În text (v. 57), *artes severae*; expresia se referă la elocința din for și de la tribunal, prin care se remarcau oratorii și oamenii politici; în domeniul literaturii vizează creații cu subiecte considerate serioase, precum epopeea.
[75] *Amores*, în cinci cărți, au fost publicate în anul 14 î. Hr. și refăcute mai târziu, probabil în anul 4 î. Hr., când au fost grupate în trei cărți. Data publicării cărții a III-a din *Arta iubirii* este anul 2 d. Hr. Aici poetul face aluzie se pare, la *Amores* (la vârsta când a scris *Ars amatoria*, poetul nu mai putea fi considerat *juvenis*/ "tânăr").
[76] Vezi mai sus, n. 39.
[77] Cencree (*Cenchreae*), port în istmul Corinth. Se pare că poetul s-a îmbarcat la Brundissium, a străbătut Marea Ionică și a debarcat la Lechaeum, de unde, trecând pe uscat prin istmul Corinth, ajunge la Cenchreae; de aici se îmbarcă pe o altă navă (cea cu imaginea Minervei) care-l va purta spre Pont.
[78] În text (v. 10), *trepida fuga.*
[79] Marea Hellei este Hellespontul (astăzi Dardanele). Își trage numele de la o tânără *Helle.* Persecutați de Ino, mama lor vitregă, Helle și fratele său Phryxus au încercat să treacă marea dintre Europa și Asia pe un berbec cu lâna de aur. Aici Helle a căzut de pe berbec și s-a înecat.
[80] Orașul lui Hector (*Hectoris urbs*) ar putea fi Ilium novum, din apropierea ruinelor vechii Troia (numită și Ilion). După alți comentatori, ar fi Ophryneum, port în Mysia, în apropierea căruia se găsea o dumbravă consacrată lui Hector*.
[81] Imbros, în text (v. 18), *Imbria terra*; insulă în Marea Egee, în apropierea Chersonesului tracic.
[82] Zerynthia, nume figurat pentru insula Samothrake; numele insulei îl aflăm în versul următor (v. 20): *Threiciam Samon.*
[83] Tempyra, oraș în Thracia, în apropierea fluviului Hebrus (azi Marița, Bulgaria). Între Cenchreae și Samothrake Ovidius va călători cu corabia; aceasta își va continua drumul transportând bagajele poetului în Pont. De la Tempyra poetul își va continua drumul pe uscat

https://biblioteca-digitala.ro

până la Tomis.

[84] Țara bistonienilor (*Bistonios campos*), regiunea dintre țărmul tracic al Mării Egee până la fluviul Hebrus și insula Samothrake; locuită de tribul tracic al bistonienilor.

[85] Urmărim, în continuare, traseul navei care transportă bagajele poetului în Pont. Orașul lui Dardanus este Troia (Dardanus fiind întemeietorul mitic al neamului troian).

[86] Lampsacus, oraș și port al Phrygiei la Hellespont; de aici era originar Priap (*Priapus*), zeu al vegetației.

[87] Abydos și Sestos, orașe port la strâmtoarea Dardanele: Abydos, pe țărmul asiatic; Sestos, pe țărmul european.

[88] Vezi mai sus, n. 79.

[89] Cyzicus, oraș renumit în antichitate; colonie milesiană întemeiată pe la cca. 675 î. Hr.; întemeierea coloniei este legată mitologic, de numele lui Aeneus, erou argonaut, și de cel al fiului său , Cyzicus.

[90] "Neam tesalian", în text (v. 30) *Haemonia gens*, după numele lui Haemon, tatăl lui Tessalus, întemeietorul mitic al neamului; de aici și numele vechi al Thessaliei, Haemonia.

[91] Bosfor – în text (v. 31) *Ponti fauces*, strâmtoarea prin care Pontul Euxin comunică cu Propontida (Marea Marmara).

[92] Byzantion, oraș devenit ulterior Constantinopolis, capitală a Imperiului roman de răsărit și apoi a Imperiului bizantin; veche colonie megariană întemeiată în sec. VII î. Hr.

[93] Austrul (*Auster*), vânt puternic care bate din sud; vezi mai sus, n. 22.

[94] Cyaneae, două insule mici și stâncoase, la intrarea Bosforului tracic, periculoase pentru navigatori; se mai numesc și Symplegades. Vezi și Plinius, *Nat. hist*. IV 92 și VI 32.

[95] Thyniacos, golf și port la Marea Neagră; locuitorii se numeau thyni.

[96] Orașul antic Apollonia Pontică, colonie milesiană la golful Burgas; de aici guvernatorul roman al Macedoniei, M. Terentius Varro Lucullus, în campania militară din anul 72 î. Hr. întreprinsă în vestul Pontului Euxin, a luat statuia uriașă a lui Apollon, operă a sculptorului Calamis și a dus-o la Roma. (Strabon, *Geogr*., VII, 6, 1).

[97] Anchialos, oraș întemeiat de Apollonia Pontică și port la Marea Neagră.

[98] Mesembria, alt port la Marea Neagră; colonie doriană, fondată la sfârșitul sec. VI î. Hr. de Megara și Chalcedon (astăzi Nesebar).

[99] Odessos, colonie milesiană întemeiată la mijlocul sec. VI î. Hr., și port la Marea Neagră (astăzi Varna).

[100] Este vorba de Dionysopolis (azi Balcic); Bacchus este un alt nume al lui Dionysos.

[101] Alcatou (*Alcathous*), fiul lui Pelops și al Hippodamiei; ajuns ginerele lui Megareus, a domnit în Megara. Ovidius vizează aici o așezare megariană, probabil Callatis sau Bizone.

[102] "Cetatea milesiană" (*Miletida urbs*) este Tomis, colonie milesiană.

[103] Minerva, numele roman al zeiței Pallas-Athena.

[104] Tindarizii (*Tyndaridae*), sunt Castor și Pollux, fiii lui Jupiter și ai Ledei. Sunt cunoscuți și cu numele de Dioscuri și considerați protectori ai navigației. În această calitate sunt adorați și la Tomis.

[105] Simplegadele, sunt stâncile Cyaneae; vezi mai sus, n. 94.

[106] În text (v. 48), *Bistonias aquas*; vezi și n. 84.

[107] Elegia a XI-a din cartea I a *Tristelor* servește de epilog, după cum elegia I din aceeași carte are rol de prolog.

[108] E vorba de Istmul Corinth care leagă Marea Ionică (prin golful Corinth) de Marea Egee (prin

https://biblioteca-digitala.ro

golful Saronic); de aici și epitetul *bimaris* dat Istmului (v. 5, *bimarem Isthmon*).

[109] Arhipelagul Cicladelor din Marea Egee; cea mai mare dintre insule este Naxos.

[110] Iezii (*Haedi*) - este constelația Auriga între Pleiade și Ursa mare; anunță ploi și furtuni pentru locuitorii Italiei și Greciei.*

[111] În text (v. 14) *Steropes*. Sterope era una dintre Pleiade, pe care latinii le numeau *Vergiliae*. Se aflau în constelația Taurului, ca și Hyadele. Și unele și altele anunțau un timp ploios și cu vânt puternic.*

[112] "Păzitorul Ursei" (*custos Erymanthidos ursae*) era Arcturus; vezi, mai sus, *Trist.*, I 4,1 și n. 37.

[113] Hiadele (*Hyades*), nimfe, transformate de Zeus într-o constelație; sunt amintite de Ovidius și în *Metamorfoze* VII, 297 și *Faste* II, 166 și urm.

[114] Pentru moarte și teama de moarte, vezi *Trist.*, I, 2, 51-56. De remarcat reluarea obsesivă în v. 24-28 a termenilor din sfera semantică a temerii: *timeo*, *timens*, *terrebor*, *timoris*, *metus*. Teama este provocată deopotrivă de apă, de uscat, de oameni, de sabie, de val, și crează o *imago mortis* cu tot atâtea scenarii alternative.

[115] Este vorba de coasta Thraciei dinspre Marea Neagră.

[116] Aflat în drum spre locul exilului, Ovidius nu cunoștea direct nici oamenii, nici locurile. Termenii "sânge", "războaie" și "omor" (*cruor et caedes bellaque*; v. 32) fac trimitere la o situație instabilă politic în zonă, de care Roma avea cunoștință și căreia trebuia să-i facă față.

[117] Ovidius poseda o vilă la trei mile de Roma, la întretăierea viei Flaminia cu via Clodia, în apropiere de Pons Milvius*.

[118] În text (v. 3), *damnatas Musas*; poeziile din tinerețe fuseseră excluse din bibliotecile publice, iar *Ars amandi*/*Ars amatoria* interzisă ca lectură chiar și în mediul privat.

[119] În text, *doctas sorores* (v. 13), reluat prin *numina perniciosa* (v. 14).

[120] Vezi mai sus *Trist.*, I 1, 100 și n. 10.

[121] În text (v. 24) *Ops*, zeița abundenței, identificată aici cu Cybele "mama tuturor zeilor"și protectoare a vegetației. Sărbătorile în cinstea zeiței Ops, numite Opalia, aveau loc în luna decembrie, odată cu Saturnalia.

[122] Apolo (*Apollo*) pentru Phoebus; e vorba de *ludi saeculares* (jocuri centenare). Poetul Q. Horatius Flaccus cu prilejul jocurilor seculare din anul 17 î. Hr. va scrie *Carmen saeculare*.

[123] Augustus a fost numit *pater patriae* în 5 februarie, anul 2 d. Hr.; după Suetonius, *Aug.*, 58 "titlul i-a fost decernat printr-un acord total și spontan".

[124] Pentru atitudinea generoasă față de învinși și dovezi ale clemenței față de adversarii politici vezi Seutonius, *Aug.*, 48 și 51.

[125] O conspirație împotriva lui Augustus avusese loc în anul 23 î. Hr.; conducătorii ei, Fannius Caepio și consulul A. Terentius Varro Murena, au fost judecați și executați; vezi numele diverșilor conspiratori la Suetonius, *Aug.*, 19.

[126] *Pax Augusta* va fi proclamată în anul 17 î. Hr., odată cu celebrarea jocurilor seculare. În anul 9 î. Hr., la 30 ianuarie, este inaugurată la Roma, pe câmpul lui Marte și *Ara pacis Augustae* (Altarul păcii), considerat cel mai important monument al epocii lui Augustus (construcția lui începuse în anul 13 î. Hr.).

[127] Formulă de jurământ, echivalentă cu „*per numina maris*" (Neptun),"*per Inferno*, *terrena numina*" (Pluto),"*per Superos*" (Jupiter)*.

[128] Manifestări ale cultului imperial; vezi și Suetonius, *Aug.*, 59.

[129] Poetul face aluzie la *Ars amatoria*/*Ars amandi*. În cartea I, v. 171 Ovidius se referă la celebra *naumachia* (spectacol de luptă navală), ordonată de Augustus în anul 2 î. Hr., cu prilejul

https://biblioteca-digitala.ro

inaugurării templului lui Mars Ultor.

[130] Aluzie la *Metamorfoze*; în cartea XV, Ovidius se referă la apoteoza lui Iulius Caesar și aduce un elogiu lui Octavian Augustus.

[131] Lupta lui Jupiter cu giganții constituie subiect și pentru *Metamorfoze* I, 151-163. De altfel Ovidius în tinerețe, a încercat să scrie o *Gigantomachie*, proiect la care a renunțat în favoarea poeziei erotice (vezi *Amores* II 1,11-16).

[132] Aluziile privesc în primul rând pe Vergilius, dar și pe alți poeți: Horatius, Propertius, susținători în operele lor ai politicii lui Augustus. Au fost însă și poeți mai puțin importanți care l-au preamărit pe împărat: Lucius Varius Rufus, care a compus un *Panegiric pentru Augustus* (titlul nu este sigur), Cornelius Severus care cântă războiul din Sicilia contra lui Sextus Pompeius, ș.a.

[133] Termenul din română traduce semnificația din versul latin, *hecatomba* însemnând jertfa religioasă, de 100 de animale, care se făcea în onoarea (sau pentru a atrage protecția) unui zeu.

[134] În text (v. 78), *delicias meas* (versuri de dragoste), în opoziție cu *carmina venerantia te* ("versuri care te slăvesc"; v. 79).

[135] Este defilarea prin care, la Roma cei care aparțineau clasei cavalerilor (*equites*) o făceau odată la 5 ani, la idele lunii iulie, prin fața censorului. În funcție de purtarea fiecăruia, censorul decidea dacă este sau nu demn de a face parte din *ordo equester* (ordinul cavalerilor). Augustus fiind și *censor morum* (censor al moravurilor), putea aprecia dacă purtarea era una corespunzătoare; vezi și Suetonius, *Aug.*, 38.

[136] Aluzie la magistraturi publice inferioare de natură juridică pe care Ovidius le-a ocupat în tinerețe; funcția de *decemvir litibus iudicandis* îi da dreptul să judece procesele pe care i le defereau tribunii; în aceeași calitate putea conduce o secție a tribunalului celor o sută (*centumviri*), prezidat chiar de *praetor*; vezi și *Pont.*, III 5, 21-26.

[137] Motiv invocat de poet, care i-a atras mânia împăratului și relegarea la Tomis.

[138] Actaeon, nepotul lui Cadmus, regele Thebei; a fost transformat de Diana în cerb și sfâșiat de proprii lui câini; vezi și *Metamorfoze III*, 131-152.

[139] În text (v. 120), *non fastiditis uiris* ("nedisprețuiți", și prin opoziție, "de preț", "apreciați"); *uiris* folosit aici pentru *poetis*. Ovidius remarcă faptul că este cunoscut și apreciat de "oamenii cu carte" (*turba doctorum*; v. 119).

[140] Poetul are statut de relegat (*relegatus*), nu de exilat (*exul*), ca urmare averea (*paternae opes*) nu i-a fost confiscată.

[141] Edictul de relegare nu s-a dat printr-o hotărâre judecătorească, ci a fost emis chiar de Augustus. Prin această formă de condamnare (*deminutio capitis minima*) poetul și-a păstrat averea, drepturile cetățenești (*jus civis*) și pe cele de familie (*nomen*)*.

[142] Precizare importantă: "*relegatus, non exul dicor in illo*" (*in illo = in edicto*).

[143] Versurile 145-148 (în textul latin) sunt construite pe cuvântul-cheie "*speranță*": *sperare – sperabimus – spes mihi subit, spes mihi cadit* și se încheie în v. 154: *spem placandi dantque negantque tui* (*spem placandi* este reluat și în v. 182).

[144] Altă formulă de jurământ – *per superos* ("pe zei"), *per patriam* ("pe patrie"), dublată de o invocare în favoarea împăratului.

[145] Augustus repudiase anterior două soții; Livia Drusilla era a treia soție; copiii ei, Tiberius și Drusus, născuți din căsătoria cu Tiberius Nero, vor fi adoptați ca membri ai familiei imperiale.

[146] E vorba de Tiberius Claudius Nero, fiul Liviei, adoptat și asociat la domnie de Augustus.

[147] Nepoții sunt Germanicus Caesar (fiul lui Drusus) și Drusus minor (fiul lui Tiberius); din

https://biblioteca-digitala.ro

ordinul lui Augustus, Tiberius îl va adopta pe Germanicus; vezi Suetonius, *Tib.*, 15.

[148] Este vorba probabil de puternica răscoală antiromană a triburilor din Pannonia și Dalmația, dintre anii 6-9 d. Hr. După lupte îndârjite, răscoala este reprimată în anul 9 d. Hr. Conducerea supremă a armatelor a avut-o Tiberius în calitate de *legatus* al lui Augustus; el este numit de poet *dux Ausonium* (v. 171).

[149] Ovidius îi urează lui Tiberius o întoarcere victorioasă la Roma, urmată de un meritat triumf.

[150] Insistențele lui Ovidius de a i se ușura pedeapsa se reflectă în repetarea unor formule verbale: *parce, precor* (v. 179), *parce* (v. 181), *non precor* (v. 183).

[151] In privința gurilor Dunării tradiția romană diferă de cea greacă. După Herodot (*Hist.* IV 47) și Pseudo-Skymnos, Istrul se varsă în mare prin cinci guri. Tradiția romană, probabil prin adăugarea Dunavățului și a canalelor principalelor brațe, apreciază șapte guri (vezi și Strabon, *Geogr*; VII 3, 15; Statius, *Silvae* V 2, 136-137; Valerius Flaccus, *Argonautice* IV 718; VIII, 187) sau șase (Plinius, *Nat.hist*. IV 79). Nu este abandonată complet nici tradiția mai veche, referitoare la cele cinci brațe ale fluviului (Dionysios Periegetul, *Periegesis* 310; Arrian, *Anabasis*, V 4, 1 și V 24, 1).

[152] În text (v. 190), *Parrhasiae virgines* (Ursa mare) vezi și *Trist.* I 3, 48 și la noi n. 34.

[153] "Hoarda meteree" (*Meterea turba*), populație eterogenă, nomadă, despre care nu se știe nimic. Celelalte populații menționate în text sunt cunoscute: geții (*Getae*), de neam thracic, locuiesc în stânga și în dreapta Dunării; iazigi (*Iazyges*), populații de neam sarmatic, localizate în vremea lui Ovidius în stepele nord-pontice; colhi (*Colchi*), triburi locuind pe coasta de SE a Mării Negre, până în Caucaz.

[154] Între "alții" puteau face parte membrii familiei lui Augustus – cele două Iulii, fiica și nepoata, Agrippa Postumus – dar și opozanți politici ca Marcus Lepidus sau Cassius Patavinus; vezi Suetonius, *Aug.*, 64 și 51.

[155] La data venirii lui Ovidius la Tomis, Roma stăpânea țărmul stâng al Pontului Euxin; forma de organizare era aceea a unei prefecturi (*praefectura*), fie că ea se numea *praefectura orae maritimae* sau *praefectura civitatium orae maritimae* sau, mai sigur, *praefectura Ponti*. Zona continentală a Dobrogei era administrată prin intermediul regatului odrid, stat clientelar Romei.

[156] Bastarnii și sarmații (*Bastarnae, Sarmatae*), populații vecine spațiului controlat de romani, și care, prin incursiuni, pun în pericol stabilitatea în zonă. Bastarnii, de neam germanic, erau stabiliți încă din sec. III î. Hr. la est de Carpați. Sarmații, de neam iranian, în secolele III-I î. Hr. ocupaseră stepele nord-pontice.

[157] *Haec est Ausonio sub iure nouissima* (v. 199), vers ades citat în lucrări care se referă la data anexării Dobrogei la Imperiul roman. În izvoarele istorice, traducerea are în vedere data foarte recentă a instalării autorității romane (spre deosebire de traducerea din versuri a lui T. Naum care pune accent pe depărtarea față de Roma): "Regiunea aceasta a intrat foarte de curând sub jurisdicție astonică". (*Izvoare privind istoria României*, I, București, 1964, p. 227).

[158] *Non bene summouit Hister* (v. 203), traduce o stare de instabilitate în zonă.

[159] *Carmen et error*; cele două motive care au determinat relegarea lui Ovidius: unul cunoscut și asumat – poezia (*carmen*), celălalt, rătăcirea (*error*), mai puțin clar și în continuare controversat.

[160] Vezi mai sus, n. 148, despre răscoale din Pannonia și Dalmația. După reprimarea răscoalei, este restabilită frontiera imperiului pe Dunărea mijlocie. Illyricum este împărțit în Illyricum Superior (numit ulterior Dalmatia) și Illyricum Inferior (numit de la jumătatea sec. I d. Hr. Pannonia).

[161] Reți (*Rhaeti*) – populație preindo-europeană (germanică), locuind în nordul Galliei cisalpine,

https://biblioteca-digitala.ro

între râurile Aenus (Inn) și Athesis (Adige); astăzi ar reprezenta cea mai mare parte din Tirol și teritoriul grisonilor (*Grisones*), din Elveția. Împotriva lor vor avea loc campanii militare între anii 15-13 î. Hr., conduse de Tiberius și Drusus; zona va fi transformată în provincie romană de împăratul Claudius.

[162] Regatul clientelar al Thraciei a devenit provincie romană în anul 46 d. Hr.

[163] După uciderea lui Artaxias, regele Armeniei, ostil romanilor, Augustus numește rege pe Tigranes II, pus în domnie de către Tiberius Nero (20 î. Hr.). Dar tulburările interne continuă și Tigranes este înlocuit cu Astavastes. Ulterior Augustus trimite pe Caius Caesar, nepotul său, să pună pe tron pe Ariobarzanes (anul 1 î. Hr.; vezi evenimentele la Tacitus, *Annales* II 3, 4).

[164] Este vorba de stindardele romane luate de parți de la Marcus Crassus (în bătălia de la Carrhae, din 53 î. Hr.) și de la Marcus Antonius (în timpul campaniilor din Orient); acestea au fost recuperate de Augustus în 20 î. Hr.; vezi și Suetonius, *Aug.*, 21.

[165] În textul latinesc (v. 230) avem în același vers repetarea numelui la cazuri diferite, *Caesare Caesar*, în așa-numita figură gramaticală numită polyptoton.

[166] Augustus primise misiunea de a controla moravurile și legile; vezi Suetonius, *Aug.*, 27, 5; despre legi, vezi tot Suetonius, *Aug.*, 34. Ovidius face aluzie aici la *Leges Iuliae* (*lex Iulia de ambitu*, *lex Iulia de maritandis ordinibus*, *lex Iulia de adulteriis coercendis*), date în anul 18 î. Hr., completate cu *lex Papia Poppaea (pro suscipiendis liberis)*, dată în anul 9 d. Hr.

[167] Sunt reluate aici versurile din *Ars amandi*/ *Ars amatoria* I, 31-34. "Panglicile fine"și "rochiile (de fapt mantii) cu chenare" sunt accesorii și obiecte vestimentare proprii vestalelor, fecioarelor și matroanelor romane. Cu panglici își prindeau părul , iar mantiile (*stolae*) aveau marginea tivită cu un chenar (*instita*), brodat sau făcut din alt material.

[168] Matroanele erau femeile romane căsătorite, mame de familie, cinstite în relațiile conjugale și cu purtări alese în viața publică și privată; aici în opoziție cu femeile de moravuri ușoare.

[169] Aluzie la poemul epic al lui Ennius (239-169 î. Hr.), întitulat *Annales* (*Anale*), care prezintă în 18 cărți o istorie a poporului roman din timpuri legendare (fuga lui Aeneas din Troia) până în vremea sa.

[170] Ilia sau Rea (*Rhea Silvia*), mama lui Romulus și Remus, întemeietorii mitici ai Romei. Fapta este incriminată deoarece fiind vestală și prestând un jurământ de castitate, Rhea devenise mamă prin relația cu zeul Marte (*Mars*).

[171] Aluzie la poemul lui Lucretius, *De rerum natura*, al cărui prim vers începe cu "*Aeneadum genitrix....*".

[172] Venus (Afrodita), din relația cu troianul Anchises l-a născut pe Aeneas. După o variantă mitologică, romanii ar fi urmașii troienilor aduși de Aeneas în Latium. Poetul se referă aici la Venus ca zeiță a dragostei și a frumuseții, ale cărei relații cu zei sau cu muritori, sunt teme cunoscute în literatura greacă și în cea latină.

[173] Vezi implicarea lui Augustus în organizarea de spectacole la Suetonius, *Aug.*, 43-44. Pentru spectacole și locuri publice pe care Ovidius în pledoaria sa le încriminează ca posibil imorale, vezi P. Grimal, *Civilizația romană*, București, 1973, p. 383-432 (*Partea a III-a. Roma intimă. Cap. IX: Desfătările orașului*).

[174] Erichton (*Erichtonius*), rege mitic al orașului Athena; născut, fără voie, din relația dintre Vulcan și Minerva sau Terra (Geea), a fost crescut de Minerva în templul ei de pe acopolă. Vezi mitul în rezumat și în *Metamorfoze II*, 225 și urm.

[175] Templul lui Marte (sau templul lui Mars Ultor) a fost inaugurat la Roma în anul 2 î. Hr. (12 mai), odată cu forul lui Augustus. Templul a fost dedicat zeului Marte Răzbunătorul în

https://biblioteca-digitala.ro

amintirea victoriei de la Philippi, din anul 42 î. Hr. asupra lui Cassius și Brutus, asasinii lui Iulius Caesar.

[176] În text (v. 196) *vir* este pentru Vulcan. Probabil Ovidius se referă la o reprezentare iconografică având ca subiect scena infidelității conjugale, în care protagoniștii, cei trei zei, sunt cunoscuți (vezi Homer, *Odiseea* VIII, 375 și urm.). Episodul a inspirat și literatura modernă (vezi, de pildă, F. Braccio, *Batjocura zeilor* și E . Pallavicino, *Plasa lui Vulcan*).

[177] Isis este Io, transformată de Jupiter în junincă. Este prigonită de Junona, care descoperă infidelitatea. Trecând Bosforul și Marea Ionică (toponimii ce-și află, astfel, etimologii mitice), Io ajunge în Egipt, își recapătă înfățișarea umană și este numită Isis. Vezi mitul și în *Metamorfoze I*, 567-667.

[178] Pentru Venus și Anchise, vezi mai sus n. 172.

[179] În text (v. 299), *Latmius heros*, este Endymion; rege din Elida, prezentat ca tânăr păstor sau vânător, de care s-a îndrăgostit Luna (*Selene*); din dragostea lor s-au născut 50 de fiice.

[180]Iasion, fiul lui Jupiter; din relația de dragoste cu Ceres (Demetra) s-a născut Plutos (*Plutus*), zeul bogăției.

[181] Aluzie la jocurile în cinstea zeiței Flora (*ludi Florales*), ce se desfășurau între 28 aprilie și 3 mai și la care curtezanele ofereau un spectacol indecent. La sărbătoare asistau matroane romane.

[182] Vestalele erau preotese ale zeiței Vesta. Pe timpul sacerdoțiului, care dura 30 de ani, se aflau sub jurământ de castitate. Ele întreținеau focul sacru al cetății și se bucurau de un mare prestigiu.

[183] Aluzie la epopeea homerică *Iliada* și la cea vergiliană *Eneida*.

[184] Aluzie la tragedia lui Eschil, *Cei șapte contra Tebei*, în care fiii regelui Creon, Eteocle și Polinice, se luptă între ei pentru stăpânirea cetății.

[185] Vezi n. 131.

[186] În *Gigantomachia*, poemul epic la care a renunțat, se pare că Ovidius avea intenția să reprezinte prin Jupiter învingător al giganților pe Augustus învingător al opozanților săi (vezi observația la N. Lascu, *Ovidius. Omul și poetul*, Cluj, 1971, p. 49)

[187] În text (v. 339), *iuuenalia carmina*, considerate *leue opus* ("operă ușoară").

[188] În text (v. 340); *falso amore*; subiectele din elegiile de dragoste sunt imaginate, iar Corinna, căreia îi sunt adresate mai multe poezii din *Amores* este un nume fictiv.

[189] Lucius Accius (cca. 170 î. Hr. - ?), poet tragic; autor a peste 40 de tragedii cu subiecte din mitologia și legendele eroice grecești și doar două cu subiect roman (intitulate *Brutus* și *Decius*). A scris și opere cu caracter didactic și un poem epic *Annales*, mai puțin cunoscute. Epitetul *atrox* ("sălbatic") se datorează probabil piesei *Atreus*, care are ca subiect crimele urmașilor lui Pelops.

[190] Publius Terentius Afer (cca. 190 – 159 î. Hr.), apreciat poet comic latin. Opera sa cuprinde șase comedii cu subiecte împrumutate din autorii greci (Menandru și Apollodor din Karystos). Unul din personajele tipice ale comediilor sale este parazitul (*parasitus*).

[191] În text (v. 364), *lyrici Teia Musa senis*, perifrază pentru Anacreon, celebru poet liric grec (sec. VI – începutul sec V î. Hr.). În versurile sale, acompaniate de muzică, a cântat plăcerile vieții, iubirea, vinul, dragostea de viață.

[192] Safo (*Sappho*), cea mai de seamă poetă lirică a antichității grecești. S-a născut și a trăit la Mytilene, în Lesbos, în sec. VI î. Hr. Tematica poeziilor sale este pur feminină; a cântat iubirea, frumusețea, natura. A creat și condus pentru tinerele fete o școală de muzică și poezie, afiliată cultului Afroditei.

[193] În text (v. 367), *Battiades*. Este vorba de Calimah (*Callimachos*), descendent din Battus,

https://biblioteca-digitala.ro

fondatorul orașului Cyrene. A trăit între cca. 315-240 î. Hr. Către 290-285 î. Hr. s-a stabilit la Alexandria, unde Ptolemeu Philadelphus îl numește bibliotecar la Museionul din Alexandria, important așezământ cultural. A scris poeme epice, elegii, opere în proză și epigrame. A promovat poezia lirică inspirată din viața intimă. Este inițiatorul unui nou curent literar, alexandrinismul.

[194] Menandru (*Menandros*), poet dramatc grec (342-291 î. Hr.). A compus peste 100 de comedii (sursele antice indică între 105 și 109). Aduce inovații fundamentale în structura și conținutul comediei. Este considerat reprezentantul prin excelență al comediei noi. Opere ale sale au fost adaptate încă din antichitate de Plaut și Terentius.

[195] Epopeea *Iliada* tratează războiul dintre greci și troieni, petrecut undeva în mileniul II î. Hr. și al cărui pretext mitico-literar l-a constituit răpirea Elenei, soția regelui spartan Menelaos de către Paris, fiul regelui troian Priam.

[196] Aluzie la rivalitatea dintre Ahile și Agamemnon, cu care începe *Iliada*: Briseis, captivă și iubită de Ahile, este revendicată de Agamemnon, după ce acesta a fost nevoit să renunțe la sclava Chryseis, fiica lui Chryseis, preot al lui Apollo.

[197] Subiectul *Odiseei*, epopee atribuită lui Homer, îl constituie rătăcirile pe mare ale lui Ulise (*Odysseus/ Ulyxes*) în drum spre Ithaca, după terminarea războiului troian. Cum aceste rătăciri au durat 10 ani, pe lângă ceilalți 10 cât a durat războiul troian, Penelopa, soția sa, a trebuit să facă față asaltului numeroșilor pețitori care vroiau să ia locul soțului ei.

[198] În text (v. 375). *Maeonides* (Homer); vezi, la început, n. 2.

[199] Vezi mai sus, n. 176.

[200] "Cele două zâne" sunt nimfele Circe și Calipso, ambele îndrăgostite de Ulise. I-au oferit pe rând ospitalitate, prima în insula Aeaea, a doua în insula Ogygia. Vezi Homer, *Odiseea*, cânturile V (Calipso) și X (Circe)

[201] Tragedie a lui Euripide, *Hippolytos stephanophoros* (*Hippolit purtător de cunună*), are ca erou pe Hippolit (*Hippolytos)*, fiul lui Tezeu, de care se îndrăgostește mama lui vitregă, Fedra (*Phaedra*). Hippolit cade pe nedrept victimă a zeilor și a răzbunării tatălui său. Subiectul va inspira ulterior pe Seneca și Racine, în tregediile pe care fiecare și le vor intitula *Phaedra.*

[202] E vorba de o tragedie, tot a lui Euripide, intitulată *Eol* și al cărei subiect este dragostea incestuasă dintre doi copii ai lui Eol: Canace și Macareu.

[203] "Feciorul lui Tantal" (*Tantalides*) este Pelops. A luat în căsătorie pe Hippodamia (în text *Pisaea*), pe care a învins-o la o întrecere de alergare cu caii. Ajuns în Elida, patria Hippodamiei, Pelops face aici un ținut înfloritor și prosper. Pelops avea un umăr de fildeș pentru că în copilărie, tatăl său îl oferise ca fel de mâncare zeilor. Singura care din neatenție a gustat a fost, se pare, Demetra. Ulterior zeii l-au reînviat pe Pelops, iar Demetra i-a dăruit un umăr de fildeș (vezi varianta mitologică a umărului de fildeș și în *Metamorfoze VI*).

[204] Trădată în dragoste de Iason, pe care-l ajutase să obțină de la tatăl ei lâna de aur, Medeea se răzbună: își ucide rivala (pe Glauke, fiica regelui Corinthului, Creon, cu care Iason vrea să se căsătorească) și proprii ei copiii pe care-i avea cu Iason. Subiectul este tratat de Euripide în tragedia *Medeea.* La Medeea părăsită de Iason se referă Ovidius și în *Heroides* 12 și în *Metamorfoze* VII.

[205] E vorba de regele trac Tereus; deși căsătorit cu Procne cu care avea un copil, pe Itys, și-a necinstit cumnata (pe Philomela). Procne se răzbună: își ucide copilul și-l oferă ca fel de mâncare tatălui. Înfuriat, Tereus vrea să le ucidă pe cele două surori. Intervine Jupiter care îi transformă pe toți trei în păsări: pe Procne – în rândunică; pe Philomela – în privighetoare și pe

https://biblioteca-digitala.ro

Tereus – în pupăză. Vezi și *Metamorfoze* VI.

[206] Aerope este soția lui Atreus, fiul lui Pelops. Este sedusă de Thyestes, fratele lui Atreus, cu care are doi copii. Atreus se răzbună, servindu-i copii la masă lui Thyestes. Soarele, îngrozit de această nelegiuire, și-ar fi întors caii din drum. Rivalitatea între Atrizi a dat naștere mai multor variante ale mitului; după una din ele, copiii sacrificați i-ar fi avut Thyestes cu o naiadă. Vezi și Eschil, *Agamemnon*.

[207] E vorba de Scila (*Scylla*), fiica regelui Nisus al Megarei. Îndrăgostită de Minos, regele Cretei, care a atacat Megara, taie firul de păr de aur din capul tatălui său, Nisus, fir care îl făcea pe acesta de neînvins. Cetatea este cucerită, dar Minos o respinge pe Scylla, dezaprobându-i gestul. După moarte, Nisus este transformat în vultur de mare, iar Scylla în ciocârlie (după o altă variantă, în pește). Vezi *Metamorfoze* VIII.

[208] Coturnii (lat. *cothurni)* desemnau o încălțăminte înaltă a actorului de tragedie. Ovidius se referă aici la o tragedie al cărei titlu era *Scylla.*

[209] Oreste și Electra, personaje tragice; copii ai lui Agamemnon și ai Clitemnestrei. Ei răzbună moartea lui Agamemnon, ucigând pe Clitemnestra și pe Egist. Oreste, urmărit de Furii (Erinii sau Eumenide), înnebunește (de aici sintagma *egentem mentis Oresten*, din v. 395). În cele din urmă va fi absolvit de vină prin voința zeilor și de către tribunalul Athenei. Mitul (și variante ale lui) au făcut subiectul mai multor tragedii: Eschil, *Orestia* (trilogie care cuprinde *Agamemnon*, *Choeforele*, *Eumenidele*); Sofocle, *Electra*; Euripide, *Electra*, *Oreste*. Exemple sunt mai numeroase dacă avem în vedere și alte genuri ale literaturii antice sau alți autori (Homer, Stesihoros, Pindar, Attilius, Quintus Cicero etc.).

[210] În text (v. 396), Tyndaridos (N: *Tindaris*); Clytemnestra era fiica lui Tyndareos, regele Spartei.

[211] Este vorba de Bellerophon, erou mitic; fiul lui Glaucus, regele Corinthului. Refugiat la curtea lui Proetus, regele Tiryntului, atrage, fără voie, dragostea Anteei, soția lui Proetus. Este alungat în Licia, la curtea lui Iobates, tatăl Anteei. Ca să piară i se dau însărcinări dificile, între care și uciderea Chimerei. Cu ajutorul calului său, Pegas, învinge Chimera; vitejia îi este răsplătită și Bellerophon capătă de soție pe cea de a doua fiică a lui Iobates. Euripide este autorul tragediilor *Bellerophon* și *Stenebeea* care nu s-au păstrat.

[212] Hermiona, fiica lui Menelaos și a Helenei; promisă de soție lui Oreste, după războiul troian se căsătorește cu Pyrrhus, fiul lui Ahile. După moartea lui Pyrrhus, devine soția lui Oreste.

[213] În text (v. 399), *Schoeneia uirgo*; Atalanta, este după o variantă beoțiană fiica lui Schoeneus, rege din Scyros; recunoscută pentru frumusețea și iuțeala la alergări. Jură să nu se căsătorească decît cu acela care o va întrece la alergări (cei învinși în astfel de întreceri erau pedepsiți cu moartea). Fericitul învingător este Hippomenes, care aruncându-i, pe rând, trei mere de aur, o face să întârzie și să piardă astfel întrecerea.

[214] În text (v. 400) *Phoebas* (Casandra) și *Mycenaeus dux* (Agamemnon). Casandra, fiica lui Priam, regele Troiei, este luată ca pradă de război de Agamemnon. La Mycene, Agamemnon și Casandra vor fi uciși de Egist și Clytemnestra. Vezi episodul redat în *Odiseea* XI.

[215] Danae, fiica lui Acrisius, rege din Argos. Sedusă de Jupiter, transformat în ploaie de aur, dă naștere lui Perseu. Acesta se va căsători cu Andromeda, pe care o scăpase de un monstru marin.

[216] Andromeda (vezi mai sus).

[217] "Mama lui Lieus" este Semele, fiica lui Cadmus. Iubită de Jupiter, îi dă naștere lui Bacchus, numit și Lyaeus (numele Lyeus e pus în legătură cu verbul grec λύω ("a scăpa", "a dezlega", "a elibera")*.

[218] Hemon (*Haemon*), fiul lui Creon, regele Thebei și logodnicul Antigonei. Hemon se sinucide

https://biblioteca-digitala.ro

când află că Antigona urma să fie închisă de vie în mormânt întrucât, contrar poruncii lui Creon, îndrăznise să-și înmormânteze fratele, pe Polynices.

[219] E vorba de cele două nopți continui (în loc de o nopte și o zi), pe care soarele, din ordinul lui Jupiter, le-a ocazionat pe când stăpânul zeilor și al oamenilor se afla la Alcmena, soția lui Amphitryon. Subiectul este tratat și de Plaut în comedia *Amphitryon*.

[220] Lui Admet (*Admetus*), soțul Alcestei, oracolul îi prezisese că viața i s-ar prelungi dacă în clipa morții o rudă apropiată ar prefera să moară în locul lui. Alcesta se oferă să moară. Este readusă din Infern și redată soțului ei de Heracles. Mitul este tratat de Euripide în tragedia *Alcestis*.

[221] Tezeu (*Theseus*) vestit erou legendar grec, fiul lui Aegeus, rege atenian. Între faptele sale se detașează uciderea Minotaurului, episod de care se leagă și numele Ariadnei. După ce l-a ajutat să iasă din labirint, Tezeu o abandonează pe Ariadna pe insula Naxos. Alte prezențe feminine își leagă numele de acela al lui Tezeu: amazoana Antiope, Phedra, Helena.

[222] Este vorba de Protesilaus, fiul lui Iphicles; a avut de soție pe Laodamia. Este primul erou grec care pune piciorul pe pământ troian și este ucis de Hector. Vezi episodul în *Iliada* II.

[223] Iole, fiica lui Eurytus. Iubită de Heracles (Hercule) atrage gelozia Deianirei și indirect moartea eroului. Ulterior s-a căsătorit cu Hyllus, fiul lui Heracles.

[224] În text (v. 405), *Pyrrhi parens*. Pyrrhus îi avea ca părinți pe Ahile și pe Deidamia, una dintre fiicele regelui Lycomedes.

[225] În text (v. 408) *Herculis uxor* ("soția lui Hercule"). Poate fi vorba de Deianira; geloasă pe Iole (vezi mai sus, n. 223), i-a dat soțului ei cămașa otrăvită primită de la centaurul Nessus. Hercule va muri în chinuri; Deianira, la rândul ei se sinucide. Deianira este menționată de Ovidius și în *Metamorfoze* VIII și IX; de asemenea în *Heroides* 9.

[226] Hylas, tânăr frumos, prieten al lui Heracles, pe care l-a însoțit în expediția Argonauților. Oprindu-se la un izvor, în Mysia, este răpit de Naiade.

[227] Ganymedes, în text (v. 406), *Iliacus puer*. Tânăr de o frumusețe deosebită; Jupiter îl răpește în Olymp și-l face paharnicul zeilor.

[228] În text (v. 411) *mollem Achillem* are în vedere mai degrabă un Ahile slab, moale, probabil cu referire la scena în care eroul plânge că i-a fost luată sclava Briseis.

[229] Aristides din Milet, prozator (cca. 100 î. Hr.); autor al unei culegeri de povestiri erotice, cu caracter licențios, intitulate *Milesiaka* (*Povestiri din Milet*), astăzi pierdută.

[230] Eubius, scriitor obscur; a scris o operă obscenă, în care între altele se ocupă și de avorturi.*

[231] E vorba de un oarecare Hemithion, originar din Sybaris, oraș din Calabria, faimos în antichitate pentru depravarea moravurilor.*

[232] Textul (v. 418) nu specifică numărul ("două femei"), apare doar pronumele relativ. Traducătorul a urmat o variantă în care era folosită forma de feminin plural *nec quae* în loc de *nec qui*. Ovidius se putea referi la Phylleonis din Leucas, Nicos din Samos, Callistrata din Lesbos (vezi numele la A. Marinescu, p. 74).

[233] Sensul v. 420: opere scandaloase sunt prezente în bibliotecile publice. În vremea lui Augustus, Asinius Pollio și-a transformat biblioteca personală în bibliotecă publică și este astfel fondatorul primei biblioteci publice din Roma. Augustus însuși a creat două biblioteci publice pe lângă templul lui Apollo, pe Palatin (una consacrată lucrărilor în limba latină și cealaltă operelor literare grecești). Augustus a mai înființat o bibliotecă publică mai modestă în porticul Octaviei. Ulterior și Tiberius va fonda o bibliotecă publică în anexele reședinței sale (*domus Tiberiana*).

https://biblioteca-digitala.ro

[234] Ovidius folosește aici (v. 422) termenul *iocosa* ("subiecte ușoare, glumețe, care provoacă râsul").

[235] Ennius este autorul a două poeme epice: *Scipio* și *Annales*; vezi mai sus și n. 169. Ennius s-a bucurat de o deosebită prețuire din partea urmașilor (Cicero, *Tusculane* II 19, 45; Quintilian 1, 88), cu unele rezerve exprimate aici de Ovidius.

[236] T. Lucretius Carus (c. 95 (?) – 55 î. Hr.), poet și filosof, autorul poemului *De rerum natura* (*Despre natura lucrurilor*). Lucretius, punând la baza tuturor lucrurilor materia, înalță un imn de slavă naturii, vieții și omului. Ovidius face aluzie aici la cartea V, 91 și urm. din creația lui Lucretius.

[237] C. Valerius Catullus (c. 87-54 î. Hr.), poet liric latin de la care ne-a rămas o culegere de 116 poezii. În poeziile de dragoste își exprimă cu sinceritate pasiunea pentru Lesbia, pseudonim prin care numea, se pare, pe Clodia, sora tribunului Publius Clodius Pulcher. Catul este însă și autorul unei creații poetice savante, cu personaje mitologice.

[238] C. Licinius Calvus, orator și poet, prieten cu Catul. Opera sa, astăzi pierdută, conținea o epopee mitologică *Io*, poeme didactice, epigrame, elegii. A fost apreciat de Cicero.

[239] C. Memmius Gemellus, protectorul lui Lucretius și prietenul lui Catullus. Lucretius îi dedică lui Memmius poemul său *De rerum natura*.

[240] Ticidas, poet latin din grupul poeților neoterici, "poeților noi"; autor de poeme erotice; muza lui inspiratoare a fost Perilla, pseudonim literar pentru Metella. La el se referă Suetonius, *De grammaticis*, 11; Appuleius, *De magia*, 279, 26.

[241] Anser, poet latin; sec. I î. Hr.; partizan politic al triumvirului Marcus Antonius și unul din detractorii lui Vergilius. A scris într-un stil considerat neserios și chiar scandalos (*impudens*). La el se referă Vergilius, *Ecloga*, IX 36; Propertius II 25, 84; Cicero, *Filipice* XIII 5; vezi și Bardon, p. 11.

[242] Caius Helvius Cinna, poet (prima jumătate a sec. I î. Hr.); prieten cu Vergilius și Catul. A scris o scurtă epopee mitologică *Zmyrna* sau *Myrrha*, compusă în manieră alexandrină. Opera pierdută conținea de asemenea epigrame și poeme erotice.

[243] Publius Valerius Cato (sec. I î. Hr.), poet și gramatic latin, profesor de poetică. Din operele lui s-au păstrat câteva titluri: *Diana*, *Lydia*, *Dirae* (*Imprecații*); i se atribuie și un pamflet îndreptat împotriva proscripțiilor din anii 42-41 î. Hr., intitulat *Indignatio* (*Indignarea*).

[244] Cornificius, poet renumit în perioadă; sora lui, Cornificia era și ea poetă, autoare de epigrame.

[245] Vezi mai sus, n. 240.

[246] Publius Terentius Varro Atacinus (82 – 36 î. Hr.), poet; autor de elegii dedicate Leucadiei, nume sub care se adresa poetei Sappho. A încercat și o adaptare în limba latină a poemului lui Apollonios din Rhodos, *Argonautica*.

[247] Servius Sulpicius Rufus (105 (106) – 43 î. Hr.), orator și jurist important, prieten cu Cicero. A scris numeroase lucrări (cca. 180 de tratate de legi) din care s-au păstrat doar fragmente.

[248] Q. Hortensius Hortalus (114 – 50 î. Hr.), orator celebru, prieten cu Cicero și cunoscut de Catul. A scris un tratat de oratorie, poeme erotice și o lucrare intitulată *Annales* prin care și-a câștigat și reputația de istoric.

[249] L. Cornelius Sisenna, istoric și orator contemporan cu Cicero. Autor al unei lucrări *Historiae* (*Istorii*) ce va constitui izvor istoric pentru Sallustius. A tradus în latinește *Milesiae fabulae* (*Povești milesiene*), culegere de texte erotice cu caracter licențios al căror autor era Aristides din Milet. Vezi, mai sus, n. 229.

https://biblioteca-digitala.ro

[250] C. Cornelius Gallus, poet liric latin (69 – 26 î. Hr.), prieten cu Vergilius. A scris poeme epice cu subiecte mitologice și patru cărți de elegii de dragoste închinate muzei sale Lycoris, pe numele adevărat Cytheris sau Volumnia. Este apreciat că a dat elegiei romane forma ei clasică. Numit prefect al Egiptului în anul 30 î. Hr., și căzând în dizgrație în urma unui denunț, se sinucide. Pentru Gallus, vezi și Suetonius, *Aug.*, 66; Bardon, p. 34-44.

[251] Albius Tibullus (52 – 19 î. Hr.), poet elegiac, format în cenaclul literar al lui Messalla, prieten cu Horatius și Ovidius. Muza poeziei sale este Delia (pseudonim literar pentru Plancia), dar a cântat și pe Nemesis și Glykera. Opera sa este cuprinsă într-un volum de poezii *Corpus Tibullianum* (în 4 cărți) alături de operele altor poeți din cenaclul literar al lui Messalla Corvinus frecventat de poet. Singurele autentice sunt elegiile din cartea I, 6 elegii din cartea a II-a și 8 elegii din cartea a IV-a. Ovidius îi dedică versurile din *Amores* III, 9.

[252] Versurile 447 – 460 trimit, indirect, la elegia I, 6 din Tibul.

[253] Sextus Propertius Carus (cca. 49 – 15 î. Hr.). Poeziile sale, grupate în patru cărți, sunt poezii de dragoste (primele trei cărți) și poezii patriotice (cartea a IV-a). În poeziile de dragoste o cântă pe Cynthia, pseudonim literar pentru Hostia (fiica poetului Hostius) sau pe Roscia (fiica actorului Roscius). A fost apreciat de contemporani; vezi mai departe Ovidius, *Trist.*, IV 10, 45 - 46.

[254] Ovidius se referă la scrierile (adevărate manuale) despre jocuri (arșice, zaruri, șah, pietricele); astfel de jocuri erau interzise la Roma.

[255] Ovidius însuși scrie un tratat *De medicamine faciei femineae*, mic tratat de cosmetică scris în distih elegiac, din care s-au păstrat 100 de versuri.

[256] Termeni – cheie și joc de cuvinte: *tristia/jocus* (v. 494 – 495); pedeapsa (destinul trist) este incompatibilă pentru un poet care în locul tristeții a preferat în versurile sale tonul vesel (glumeț).

[257] În spectacolele cu mimi se întâlneau adesea scene triviale și cu limbaj obscen. De la o simplă improvizație, mimul a căpătat și formă scrisă. Printre autorii de mimi pe timpul lui Caesar sunt cunoscuți Decimus Laberius și Publilius Syrus. Un mim celebru în vremea lui Augustus se numea Pylades.

[258] Organizarea de spectacole cădea în sarcina edililor. Augustus trece o parte din ele în sarcina pretorilor.

[259] Vezi Suetonius, *Aug.*, 43-44.

[260] Versurile pot fi văzute și ca o tentă de fină ironie la adresa împăratului.

[261] La romani se obișnuia ca poeziile lirice, recitate și însoțite de muzică, să fie mimate; vezi Horatius, *Carmen saeculare* IV 9, 4; Ovidius, *Ars amandi* III.*

[262] Vezi Suetonius, *Tib.*, 43, referitor la camerele de dormit (*cubicula*) din casele lui Tiberius. Referitor la Augustus același Suetonius notează: "Nu-i plăceau vilele somptuase și luxoase. Casele sale, deși modeste, le-a înfrumusețat mai puțin prin statui și tablouri, cât prin colonade și boscheți și curiozități antice și rare (.....) și arme de eroi". (Suetonius, *Aug.*, 72, 3.)

[263] În text (v. 525) *Telamonius* (fiul lui Telamon, Aiax). Aluzie la un celebru tablou al pictorului Timomachus din Byzantium, în care Aiax, supărat că armele lui Ahile i-au fost acordate lui Ulise, este înfățișat cu figura plină de mânie.*

[264] E vorba de un alt tablou al aceluiași pictor, care o înfățișează pe Medeea ucigându-și copiii. Ambele tablouri au fost cumpărate cu 80 de talanți de C. Iulius Caesar și puse în templul zeiței *Venus genetrix*;* Vezi și Plinius, *Nat. hist.*, XXXV 136 și 145.

[265] Ovidius se referă la tabloul lui Apelles cu reprezentarea zeiței Venus Anadyomene (Venus

https://biblioteca-digitala.ro

născută din spuma mării). Zeița este reprezentată în picioare, nudă, storcându-și părul ud. Din porunca lui Augustus tabloul a fost adus la Roma și așezat în templul lui Divus Iulius;* Cf. Plinius, *Nat hist.*, XXXV, 91.

[266] Versurile 531 – 532 conțin o autoironie.

[267] Este vorba de Publius Vergilius Maro (70 – 19 î. Hr.) autorul epopeei *Eneida* (*Aeneis*), una din cele mai importante opere ale literaturii latine. În ea sunt glorificate trecutul și virtuțile poporului roman, Vergilius manifestându-și astfel atașamentul față de politica de reconstrucție morală promovată de Augustus.

[268] Aluzie la povestea de dragoste dintre Aeneas și Dido, regina din Tyr, care face subiectul cărții a IV-a a epopeei și reprezintă una dintre cele mai frumoase pagini ale literaturii din toate timpurile. Ovidius folosește aici (v. 534) o ironie nedreaptă, alăturând sintagma *arma uirumque* (cuvintele de început ale *Eneidei*) de *Tyrios toros* ("patul tirian"), ultima diminuând și valoarea subiectului anunțat de epopee și pe cea a episodului de dragoste dintre cei doi eroi.

[269] Amarila și Filida (*Amaryllis* și *Phyllis*), numele unor păstorițe din poezia pastorală a lui Vergilius (*Georgicele* și *Bucolicele*), scrisă în perioada de tinerețe.

[270] E vorba de *Ars amandi/ Ars amatoria*. Versul 539 e construit pe opoziții: *supplicium/culpa* (pedeapsă/vină) și *nouum/non noua* (nou/vechi). *Nouam supplicium* se poate referi la data recentă la care a fost dat edictul de relegare, dar și la aplicarea lui: o astfel de pedeapsă nu a mai fost aplicată până atunci.

[271] Pe când Augustus era *censor morum* (cenzor al moravurilor); vezi mai sus, n. 135.

[272] *Ars amandi/ Ars amatoria* fusese publicată către anul 2 î. Hr.

[273] Alegoria navei este frecventă la Ovidius, vezi, de exemplu, *Trist.*, III 4, 15 și urm; V 5, 17-18; V 6, 45-46; *Pont.*, I 3, 26-28; II 6, 12; IV 3, 25-29; IV 8, 28.

[274] *Fastele* (*Fasti*), operă de proporții mari, dedicată sărbătorilor romane. Scrierea lor se pare că a început curând după anul 8 î. Hr.; redactarea și forma definitivă datează dintre anii 3 – 8 d. Hr. Plănuită a cuprinde 12 cărți, câte una pentru fiecare lună a anului, opera conține doar șase cărți. La data la care i s-a hotărât exilul doar primele cărți fuseseră redactate; în anii care au urmat, Ovidius nu și-a mai continuat opera. A intervenit doar asupra dedicației: dedicată inițial lui Augustus, după moartea împăratului Ovidius își va dedica lucrarea lui Germanicus, de care își leagă speranțele. Vezi mai departe, *Pont., II, 1; (Către Germanicus).*

[275] Este vorba de tragedia *Medeea*, scrisă se pare nu pentru a fi reprezentată pe scenă, ci numai pentru a fi recitată în locurile publice și din care s-au păstrat doar două versuri. A fost apreciată de Quintilian (*Instit. oratoria* X, 1, 98) și de Tacit (*Dialogus de oratoribus* XII); ultimul o plasează alături de tragedia *Thyestes* a lui Varius Rufus, care reprezentată în anul 29 î. Hr., a cunoscut un mare succes.

[276] *Metamorphoseon libri XV*, epopee mitologică în 15 cărți, considerată ca una dintre cele mai frumoase pe care ni le-a lăsat antichitatea. Opera este scrisă de poet la maturitate, până în jurul vârstei de 50 de ani, odată cu *Fastele*. De-abia terminată la data exilului, Ovidius n-a mai avut timp să o revizuie.

[277] Muza din v. 568 este Calliope, inspiratoarea poeziei, în special a celei epice; era fiica lui Zeus și a Mnemosynei și mama lui Orpheu.

[278] Distihul elegiac era format din versuri inegale – un hexametru și un pentametru, de aici și impresia de "versuri șchioape" (*carmina clauda*).

[279] Vezi, la început, n. 1.

[280] *Via sacra* era drumul pe care treceau ceremoniile religioase. Începea de la templul zeiței

https://biblioteca-digitala.ro

Strenia (lângă Coloseum), străbătea *forum Romanum* și ajungea la Capitoliu.

[281] Prin *fora Caesaris* sunt indicate forul lui Caesar (*forum Iulium*) și forul lui Augustus. Primul era construit nu departe de Capitoliu și de Comitium, spre NV de *forum Romanum*. Început de Caesar, a fost terminat de Augustus. Era alcătuit dintr-o vastă incintă dreptunghiulară, înconjurată pe trei laturi de portice, a patra fiind ocupată de templul zeiței *Venus Victrix*, sub a cărei protecție se afla *gens Iulia*.

Forumul lui Augustus trebuia să prelungească, spre nord forul lui Caesar. A fost ridicat în jurul templului lui *Mars Ultor* (Marte Răzbunătorul). În jurul pieții, în nișe, erau amplasate statuile bărbaților iluștri din trecutul Romei începând cu legendarul Aeneas, regii albani și continuând cu figurile reprezentative din perioda Republicană. Forul și templul lui Mars Ultor vor fi inaugurate oficial în anul 2 î. Hr. (pe 12 mai).

[282] În text (v. 29) *locus Vestae*. Aici se afla *templum Vestae*, unde se păstra nestins focul sacru și *Palladium* (statueta zeiței Pallas Athena adusă din Troia de Aeneas). Tot în acest loc se mai aflau locuința marelui preot (*Regia*) și casa vestalelor. Întemeierea templului și a Regiei sunt atribuite regelui Numa Pompilius.*

[283] Poarta Palatină (*Porta Palati*) era una din cele mai vechi porți ale Romei din epoca regală (și care s-ar putea identifica cu *porta Mugonia*). În apropierea ei, pe Via Sacra, era templul lui Jupiter Stator. Pe aici se putea urca pe Palatin, ieșind chiar în fața casei lui Augustus.*

[284] *Jupiter Stator* – este "Jupiter care reține/ care oprește pe dușmani". Invocat cu epitetul *stator* în timpul războiului cu sabinii, Jupiter i-a oprit pe romani din fugă și a întors victoria în favoarea lor (vezi episodul la Titus Livius I, 12)

În cinstea zeului, Romulus a ridicat un templu, ce va fi reconstruit mai târziu de consulul Postumius, după o luptă cu samniții (294 î. Hr.). Aici se țineau adunările colegiului Arvalilor și tot aici Cicero a pronunțat în fața senatorilor prima cuvântare împotriva lui Catilina.

[285] Sunt elemente de decor ale ușilor palatului; vezi Vergilius, *Eneida* VII, 183-186).

[286] Este vorba de casa lui Augustus, situată pe Palatin. De la templul lui Jupiter Stator, se urca pe Palatin pe niște trepte de piatră și se intra prin Porta Mugonia în locul unde se găseau *Palatium* (palatul lui Augustus) și templul lui Apollo, clădiri de o frumusețe arhitectonică uimitoare.*

[287] *Domus Augusti* (mai târziu *Augustana*) e confundată voit de poet cu *domus Jovis*, Ovidius asimilându-l pe împărat cu cel mai mare și primul dintre zei.

[288] Stejarul era arborele consacrat al lui Jupiter. "Cununa de stejar" (*querna corona*) ce împodobea intrarea palatului lui Augustus era încă o dovadă a asimilării acestuia cu Jupiter. Coroana de stejar se mai numea și *corona civica* și era acordată celui care a salvat viața unui cetățean roman. Ambele semnificații – zeu și salvator, identificate în persoana lui Augustus, pot să fi fost avute în vedere de Ovidius.

[289] Laurul era planta consacrată lui Apollo; ea simboliza deopotrivă victoria, pacea și nemurirea. Toate ipostazele pot fi răspunsuri la șirul întrebărilor retorice din versurile 40 – 44.

[290] În text (v. 42) *Leucadius deus* este Apollo, numit astfel după templul ce îi era consacrat în Leucadia, pe promontoriul de la Actium. Templul străvechi a fost refăcut de Augustus după victoria obținută împotriva lui Antonius la Actium (31 î. Hr.). Prin această victorie ia sfârșit războiul civil și Augustus rămâne singurul conducător al statului roman. Formula *Leucadius deus* o putem considera o trimitere, indirectă, la una din *gestae*-le lui Augustus.

[291] Deducem că sub coroanele de stejar de la ușile palatului lui Augustus se găsea o inscripție cu mențiunea "*servatos cives*". Inscripția (dacă într-adevăr a existat) își află motivația în *pax Augusta*

https://biblioteca-digitala.ro

instaurată și în calitatea de *salvator patriae* recunoscută în persoana împăratului.

[292] Templul lui Apollo de pe Palatin a fost consacrat în anul 28 î. Hr.; era construit în întregime din marmură. Suetonius, *Aug.*, 3, consemnează: "Templul lui Apollo l-a construit în acea parte a casei de pe Palatin care fusese lovită de trăznet: haruspicii se pronunțaseră și zeul și-o revendica".

[293] Apollo în ipostaza de *intonsus deus* era reprezentat cu părul lung, în bucle pe ceafă, sau strâns în coc deasupra capului.* Vezi sculptura lui Apollo din Belvedere, copie romană din 130 – 140 d. Hr. după un original grec aflată în muzeul Vaticanului.

[294] Coloanele, în stil corintic, erau, unele, din marmură gălbuie din Numidia și formau porticele *atrium*-ului; altele erau din marmură albă din Paros și formau peristilul templului.*

[295] Între coloanele porticului din dreapta *atrium*-ului templului se aflau statuile celor 50 de Danaide (în text, v. 62, *Belides*, nepoatele lui Belus) și lângă ele cea a lui Danaus, tatăl lor, amenințându-le cu sabia și îndemnându-le să-și ucidă soții – cei 50 de fii ai lui Aegyptus. Statuile ecvestre ale soților erau în partea opusă *atrium*-ului în dreptul fiecărei coloane. După legendă, Danaidele, cu excepția Hypermnestrei, au săvârșit crima pentru care în Infern au fost condamnate să umple niște butoaie cu fund ciuruit.*

[296] Lângă templul lui Apollo, Augustus a construit *Bibliotheca Palatina*. Aici în două corpuri își aflau locul operele scriitorilor vechi și noi, greci și latini (vezi mai sus, n. 233). Bibliotecar a fost numit Hyginus, sclav de origine spaniolă eliberat de Augustus și devenit autor al unor lucrări de erudiție.

[297] "Frații" (*fratres*) sunt celelalte opere ale lui Ovidius, cu excepția lucrărilor incriminate – *Amores* și *Ars amandi*/ *Ars amatoria*.

[298] Este vorba de teatrul lui Marcellus, aflat în Câmpul lui Marte și inaugurat de Augustus cu prilejul jocurilor seculare din anul 17 î. Hr. Augustus îl va dedica memoriei nepotului său, tânărul Marcellus, mort în anul 23 î. Hr. În apropiere se afla porticul Octaviei și două temple – al lui Apollo și al Junonei. În porticul Octaviei, Augustus înființează în anul 33 î. Hr. o a treia bibliotecă publică.

[299] Este prima bibliotecă publică din Roma, înființată de Asinius Pollio în atrium-ul templului zeitei Libertății (*Atrium Libertatis*). Asinius Pollio, inițiatorul ei (76 î. Hr. – 5 d. Hr.) era o personalitate publică recunoscută, protector al artelor și literaturii, el însuși autor de poezii, tragedii, lucrări istorice și comentarii.

[300] Operele lui Ovidius au fost scoase la Roma din bibliotecile publice.

[301] În text (v. 2) *Lycaonio sub axe*; este vorba de Ursa mare, după numele fiicei lui Lycaon, Callisto; vezi și *Trist.*, I, 3, 48 și n. 34.

[302] Sciția – denumire antică a Dobrogei, începând din epoca elenistică. La începutul erei creștine, Starbon desemnează zona ca *Micra Scythia* (Sciția Mică).

[303] Pieridele (*Pierides*) sunt Muzele; își datorează numele localității de origine, Pieria, aflată la poalele muntelui Olimp. Conform unei tradiții sunt considerate fiicele lui Pierus, eroul eponim al Pieriei.

[304] Fiul Latonei (*stirp Letoia*) și a lui Jupiter, este Apollo.

[305] "Închinătorul", în vers *sacerdos* ("poet"). Ca poet, Ovidius cultivă Muzele și pe Apollo; creația poetică îl apropie pe poet de sacralitate.

[306] "Zeul unic" (*deus unus*) este Augustus; mânia împăratului (*ira Caesaris*) devine mânia zeului (*ira dei* / *Jovis*).

[307] În text (v. 10), *Apollinea arte*, este medicina; calitatea de "vindecător" (*ietros*) îi este

https://biblioteca-digitala.ro

recunoscută lui Apollo; lui îi sunt dedicate inscripții, statui, temple în mai multe colonii grecești din zona pontică. Această calitate o va transmite fiului său Asclepios (sau *Aesculapius*), devenit zeu al medicinei.

[308] În continuare poetul crează în contrast un dublu scenariu al morții sale: moartea la Roma în pământul părintesc (*patria humo*, v. 32) și moartea în ținut străin (*barbara terra*, v. 46).

[309] După filozofii materialiști greci (vezi, de pildă, Epicur), sufletul piere odată cu trupul.

[310] După Pythagoras din Samos (filozof și matematician grec din sec. VI î. Hr.), sufletul supraviețuiește trupului. După ce rătăcește un timp, sufletul trece în alte corpuri, revenind la viață.*

[311] Încălcând poruncile regelui Creon, Antigona și-a îngropat fratele, pe Polinice, care ridicase armele împotriva propriei cetăți, Theba. Vezi subiectul la Sofocle, în tragedia *Antigona*.

[312] Epitaf săpat pe soclul statuii poetului Ovidius aflate la Constanța. Calitatea de "cântăreț al iubirilor gingașe" (*tenerorum lusor amorum*) pe care poetul a ținut să și-o afirme a fost considerată ulterior, "ca o ironie și un protest la pretextul exilării lui de Augustus" (Anghel Marinescu p. 100, 74 – 76). Mai degrabă vedem aici o autoironie, poetul fiind convins că operele sale, în întregime, îi vor asigura nemurirea.

[313] Elpenor, unul din însoțitorii lui Ulise în insula Circei. În noaptea plecării de pe insulă, amețit de băutură, căzu de pe acoperișul palatului și-și frânse gâtul. Umbra lui, cu gâtul frânt, îl va întâmpina pe Ulise în Infern, cerându-i să fie înmormântat. Întors în insulă, Ulise i-a îndeplinit rugămintea. Vezi *Odiseea* X și XI.

[314] Dedal (*Daedalus*), personaj mitic, recunoscut pentru arta construcțiilor, a sculpturii și a picturii. De numele lui se leagă construirea Labirintului din insula Creta, destinat a fi închisoare atât pentru Minotaur cât și pentru Dedal și fiul său, Icar. Confecționându-și aripi, Dedal va reuși să zboare și să-și afle scăparea în insula Sicilia. Icar însă moare, căzând în marea ce-i poartă numele (Marea Icarică). Vezi și *Metamorfoze* VIII, 183-236.

[315] Pentru Icar (*Icarus*) vezi și *Trist.*, I, 1, 90 și n. 8-9.

[316] *Bene qui latuit, bene vixit* (v. 25). Maxima preferată de epicurei, care recomandă viața calmă, fără glorie, aspirând la cea mai desăvârșită liniște sufletească.*

[317] Dolon, fiul lui Eumedes, este trimis de Hector ca iscoadă în tabăra grecilor, în al zecelea an de război; i se promisese că va primi, în schimb, coiful și caii lui Ahile. A fost descoperit de Odiseu (Ulise) și Diomede și ucis după ce a trădat grecilor scopul misiunii sale și dispozitivele de luptă ale troienilor. Vezi *Iliada* X (*Dolonia*), 313-459.

[318] Faeton (*Phaeton*), divinitate solară; este fiul Soarelui (*Helios*) și al mimfei Clymene. Îl reneagă pe Merops, soțul Clymenei. Încercarea nereușită de a conduce caii lui Helios îi aduce pieirea în apele Eridanului. Surorile, care-i plângeau moartea, sunt preschimbate în arbori (în plopi) iar lacrimile lor în chihlimbar. Pentru Phaeton vezi și *Trist.*, I, 79 și n. 5.

[319] În text (v. 46), *Scythicus Pontus*.

[320] În text (v. 47), *Erymanthis ursa* (Ursa mare); vezi și *Trist.*, I, 4, 1 și n. 37.

[321] Este vorba de Bosforul cimmerian (strâmtoarea Kerci), fluviul Tanais (azi Don), Lacul Meotic (Marea de Azov); *Scythiae paludes* sunt identificate cu zonele mlăștinoase din sudul Ucrainei actuale.

[322] În text (v. 38), *Dardanus senex*; Priam, regele Troiei, a obținut de la Ahile trupul neînsuflețit al fiului său, Hector, pentru a-l înmormânta. Vezi *Iliada* XXIV.

[323] În text (v. 39), *dux Emanthius*; este Alexandru cel Mare numit Emanthius după numele antic al Macedoniei, *Emanthia*.

https://biblioteca-digitala.ro

[324] Alexandru cel Mare, după ce l-a învins pe Darius III Codomanul, regele perșilor, i-a tratat familia cu toată deferența, iar regele învins „a avut parte de un mormânt vrednic de un rege"; vezi Arrian, *Expediția lui Alexandru cel Mare în Asia*, III 22, 6.

[325] Porus, rege al Indiei; învins de Alexandru Macedon, nu este tratat ca supus; primește de la acesta și alte ținuturi în stăpânire; vezi Arrian, *op. cit.*, V 19.

[326] Junona l-a urât pe Hercules cât acesta a trăit. După moarte Hercules este primit în rândul zeilor și Junona îi dă în căsătorie pe fiica ei, Hebe.

[327] Al doilea motiv al relegării este diferit definit de poet: *peccatum*, *culpa*, *error* ("greșală", "vină", "rătăcire"). Vezi mai departe, *Trist.* III 6, 26, relația *crimen – error*, rătăcirea devenită crimă în ochii împăratului și prostie (*stultitia*) în relatarea poetului (*Trist.*, III 6, 35).

[328] Perilla, considerată de unii drept fiica lui Ovidius. Probabil era o femeie din elita societății romane, pe care poetul o iniția în secretul meșteșugului versurilor, mai ales al celor grecești. *Perilla* pare să fie un pseudonim; vezi și Bardon, p. 58.

[329] În text (v. 4), *Pierides*; vezi mai sus, n. 303.

[330] Hippocrene, izvor consacrat muzelor, aflat pe muntele Helicon. În traducere, "izvorul calului", întrucât se spune că ar fi țâșnit în locul în care calul înaripat Pegasus a lovit cu copita pământul.

[331] În text (v. 20), *vates Lesbia* (Sappho); vezi *Trist.*, II, 365 și n. 192.

[332] Cresus, rege lidian (sec VI î. Hr.) devenit celebru pentru bogățiile sale. Vezi Herodot, *Hist.* I, 29-33 întâlnirea lui Cresus cu înțeleptul Solon.

[333] În text (v. 42), *Irus*, cerșetor grec din Ithaca; vezi, *Odiseea*, XI.

[334] În text (v. 52), *Martia Roma*, epitet derivat din numele lui Mars, tatăl lui Romulus, întemeietorul mitic al Romei.

[335] Triptolem (*Triptolemus*), rege din Eleusis care a primit în dar de la Demetra, drept mulțumire că a fost găzduită când își căuta fiica, pe Persephona, un car tras de dragoni înaripați și grâu ca să semene pământul și să-i învețe pe oameni agricultura. Eroul este menționat de Ovidius și în *Metamorfoze* V și *Faste* IV, 549 și urm.

[336] Medeea, după ce și-a ucis copiii pe care-i avea cu Iason, a fugit de la Corinth la Athena într-un car tras de balauri înaripați, dăruit de Helios.

[337] Pentru Dedal, vezi mai sus, n. 314.

[338] Plecat să-i aducă lui Polidectes capul Meduzei, Perseu a primit de la Nimfe sandale înaripate cu care să zboare prin aer, coiful lui Hades care-l făcea invizibil și o tolbă fermecată.

[339] Milet, oraș ionian în Asia Mică, metropolă a mai multor colonii din Pontul Euxin: Olbia, Tyras, Histria, Tomis, Odessos, Apollonia Pontică, Sinope. Alte colonii milesiene se află în peninsula Crimeea și regiunea Bosforului cimmerian.

[340] În fuga ei cu Iason, Medeea și-a ucis fratele, pe Absyrtos, pentru a scăpa de urmăritori. Evenimentul s-ar fi petrecut în dreptul promontoriului tomitan.

[341] Este vorba de corabia Argo, cu care Argonauții au ajuns în Colchida și acum se aflau pe drumul de întoarcere.

[342] Colchis, ținut în estul Mării Negre, pe valea râului Phasis, în Georgia actuală.

[343] Nume dat Argonauților, după Mynos, străbunicul lui Iason.*

[344] În text (v. 15) *Colchis* pentru Medeea.

[345] Etimologie mitică pentru numele așezării Tomis pus în legătură cu verbul τομέω "a tăia" (acțiune prin care Medeea și-a ucis fratele) și substantivul τόμος ("tăietură", "bucată tăiată").

[346] Ursa mare și Ursa mică, constelații care nu apun niciodată.*

https://biblioteca-digitala.ro

347 Pentru aceste populații vezi și *Trist.*, II, 198 și n. 156 (*Sauromatae*); II 191 și n. 153 (*Getae*); Bessii sunt o populație tracică, localizată pe cursul superior al Hebrului (azi Mariţa), între munții Haemus (Balcani) și Rhodopi. Grupuri de bessi sunt atestați și în Dobrogea în teritoriul orașelor grecești Histria și Tomis și în jurul Capidavei.

348 "Râul cel cu trestii" (*papyriferus amnis*, v. 27), este Nilul.

349 Leandru, (Leiandros, Leander), tânăr din Abydos, oraș situat pe malul asiatic al Helespontului. Își află moartea în valuri când traversa strâmtoarea spre Sestos, pe malul opus, unde se afla Hero, de care era îndrăgostit. Când trupul i-a fost adus la mal, Hero s-a aruncat în mare. Vezi și *Heroides* XVIII și XIX.

350 Acontius, tânăr din insula Ceos, care a luat-o de soție pe Cydippe, o tânără ateniană, aruncând-i la picioare un măr pe care scrisese un jurământ de căsătorie. Acțiunea s-a petrecut în templul Dianei și jurământul a trebuit respectat.

351 În text (v. 8), *Menalis ursa*, "Ursa mare", numită astfel după muntele Menalus, din Arcadia*.

352 În text (v. 28), *Haemonios equos*; caii lui Ahile erau din Thessalia, numită în antichitate și Haemonia;* vezi *Trist.*, I 10, 30 și n. 90.

353 Busiris, fiul lui Neptun (Poseidon) și rege în Egipt. Avea obiceiul să-i jerfească lui Jupiter pe străinii care treceau prin țara sa. A fost ucis de Hercules.

354 E vorba de Perillus, sculptor căruia Falaris (*Phalaris*), tiranul din Agrigent, i-a cerut să-i facă un taur din metal, care funcționa ca un cuptor. Victimele își aflau sfârșitul închise în interiorul taurului din metal încins. Prima victimă a fost chiar creatorul lui, Perillus.

355 Vechii locuitori ai Siciliei; Perillus și Phalaris erau sicilieni din Agrigent.

356 Neptun era mânios pe Ulise pentru uciderea fiului său, ciclopul Polifem (*Polyphemus*); vezi episodul în *Odiseea*, IX.

357 E vorba de constelația Berbecului și de echinocțiul de primăvară, când ziua este egală cu noaptea.

358 Procne și-a ucis fiul, pe Itys, oferindu-l la masă soțului său. Pentru fapta ei a fost transformată în rândunică; vezi și *Trist.*, II, 390 și n. 205.

359 În lunile martie – aprilie se desfășurau la Roma mai multe jocuri (*ludi*) și spectacole publice: *ludi gladiatorii*, desfășurate cu ocazia sărbătorilor Minervei (numite *Quinquatrus:* 19-23 martie); *ludi Megalenses* (4-10 aprilie) și *ludi Cerealis* (sau *Cereris;* 12-19 aprilie). În timpul jocurilor, în for nu se judecau procese.*

360 Întrecerile fizice se desfășurau în Câmpul lui Marte, la termele lui Agrippa; acestea erau alimentate de Aqua Virgo, apeduct inaugurat de Marcus Agrippa în anul 19 î. Hr.

361 Traducerea literară ar fi "În locul celor trei foruri răsună trei teatre". Cele trei foruri sunt: Forum Romanum, Forum Caesaris și Forum Augusti. Cele trei teatre erau: teatrul lui Marcellus, teatrul lui Pompei și teatrul lui Balbus (*Theatrum Marcelli*, *Theatrum Pompei*, *Theatrum Balbi*). Toate se aflau în Câmpul lui Marte.*

362 Ovidius se referă la triumfurile care urmau victoriilor militare și care se desfășurau, de regulă, pe Capitoliu.

363 Ovidius se referă la victoriile lui Tiberius asupra germanilor.

364 Chiparoșii fac parte din simbolurile funerare: se puneau la ușa și altarul defunctului.

365 "Pontul cu nume înșelător": Pontus Euxinus se traduce prin "Mare ospitalieră", nume ce înlocuiește un altul mai vechi, Pontus Axeinos ("Mare neospitalieră"). Vezi, mai departe, *Trist.*, III 4, 55 – 56.

366 Zeița Pallas Athena era născută din capul lui Zeus.

https://biblioteca-digitala.ro

[367] În text (v. 16), *Lyrneside* (*Lyrnesis*); Briseis, sclava lui Ahile luată de Agamemnon era originară din Lyrnesos, așezare de lângă Troia.

[368] Orfeu (*Orpheus*), cântăreț mitic de origine thracă, ale cărui calități interpretative mișcau deopotrivă natura și oamenii. Pierzându-și soția, pe Euridice, mușcată de o viperă, are ocazia să o readucă din lumea morților dacă în drumul de întoarcere din Hades nu va privi în urma lui. Curiozitatea și nerăbdarea îl fac să nu respecte indicația și o pierde a doua oară pe Euridice. Vezi episodul coborârii lui Orfeu în Infern la Ovidius, *Metamorfoze* X, 1-53.

[369] Dulichii sunt tovarășii lui Ulise; pentru Dulichium, vezi *Trist.* I, 5, 60 și 67 și n. 47. Fructele de lotus aveau proprietatea ca oricine gusta din ele să își uite patria dispărând totodată și dorința de întoarcere. Tovarășii lui Ulise au gustat din fructele de lotus. Vezi episodul în *Odiseea* IX, 82 și urm.

[370] Bacantele, femei care celebrează cultul zeului Bacchus.

[371] În text (v. 42), *Idaeis modis*, cântece frigiene. Cultul lui Bacchus, prin formele de exprimare, a fost apropiat de cel al unor divinități asiatice (frigiene), precum Cybela și Atys.

[372] Vezi mai sus, *Trist.*, I, 8, 36 și n. 63.

[373] În text (v. 50), *comites ex Helicone*; Muzele își aveau reședința pe Helicon, munte în Beoția, de aici și epitetul de *Muze heliconiade* (vezi, de pildă, Hesiod, *Theogonia*, 1)

[374] Ursitoarele sau Parcele (*Parcae*), Clotho și Lachesis, torc cursul vieții dintr-un fir alb și unul negru, prevestind, după caz, fericirea sau nefericirea. O a treia ursitoare, Athropos, îl taie, punând capăt vieții.

[375] În intervalul anilor 12-9 î. Hr. Augustus a dus o politică ofensivă în teritoriile locuite de triburile germanice. În anul 9 î. Hr. puterea romană a ajuns până la Elba. În operațiunile militare împotriva germanilor au fost direct implicați Tiberius și Drusus, copiii Liviei adoptați de Augustus (Drusus va fi numit și guvernator al Galliei și comandant suprem al forțelor de pe Rin primind după moarte – 9 d. Hr., cognomenul de Germanicus).

[376] "Cei doi Cezari" sunt Augustus însuși și Tiberius, adoptat de Augustus.

[377] Este vorba de Drusus, fiul lui Tiberius (din prima căsătorie, cu Vipsania), numit și Drusus minor) și de Germanicus Caesar, fiul lui Drusus maior (fratele lui Tiberius); și unul și celălalt erau nepoții lui Octavian Augustus.

[378] Nurorile împărătesei Livia erau soțiile nepoților ei, Drusus minor și Germanicus, respectiv Livilla și Agrippina.

[379] În text (v. 11.), *pro sospite nato*, pentru fiul său (Tiberius), întors nevătămat din campania din Germania.

[380] Este vorba de Vestale; vezi și *Trist.*, II, 311 și n. 182.

[381] În cortegiul triumfal se găseau purtătorii de plancarte (*tabellae*) pe care erau înscrise numele comandantului militar căruia i se acorda triumful, cu toate funcțiile ocupate, victoriile repurtate, popoarele supuse și cetățile cucerite.*

[382] Pe plăcuțe erau desenate și râurile, locurile, fortărețele, ținuturile cucerite.*

[383] Nero Claudius Drusus, al doilea fiu al Liviei Augusta și fratele mai mic al lui Tiberius. Comandant militar destoinic s-a remarcat în campaniile militare din Raetia și Noricum. Victoriile repurtate în campaniile din Germania în cursul cărora ajunge până la Elba, îi aduc cognomenul Germanicus, ce s-a transmis fiului său, Germanicus Caesar. Și în *Faste* I, 597 Ovidius menționează: *et mortem et nomen Druso Germania fecit.*

[384] Reprezentare a Rinului sub forma unui taur cu coarne rupte care simbolizează înfrângerea Germaniei. Astfel de reprezentări figurau pe plancartele purtate în alaiul triumfal.

https://biblioteca-digitala.ro

385 Securea și fasciile simbolizau puterea romană.

386 E vorba de Tiberius. Ovidius pledează în această epistolă (și imaginează) un al doilea triumph germanic, ce i s-ar fi cuvenit lui Tiberius (după cel ce i se acordase în anul 7 î.Hr.). Însă un alt triumf i se va acorda lui Tiberius de-abia în octombrie 12 d.Hr. (triumful pannonic; vezi mai departe, *Pont.*, I 2.)

387 Etapă ce făcea parte din desfășurarea unui triumf: după ce străbătea *Via sacra* și *Via triumphalis*, alaiul ajungea pe Capitoliu. Aici era sacrificat un taur alb pentru Jupiter și era depusă în templul zeului coroana triumfală.

388 Carele triumfale aveau forma rotundă și erau împodobite cu aur și fildeș.*

389 Ursa mare și Ursa mică. Prima (numită și *Helice*) a servit ca punct de orientare pentru corăbierii greci; cealaltă (numită și *Cynosura*) servea de orientare corăbierilor fenicieni.*

390 Remus descindea, prin mama sa Rhea Silvia, din Iulus, fiul troianului Aeneas. De aici epitetul de *Illiades*, după numele Troiei, numită de greci și Illion.

391 Andromaca, soția eroului troian Hector, era fiica lui Eetion, regele cetății Theba din Cilicia.

392 La romani era obiceiul ca primul născut să fie adus în *atrium*-ul casei și așezat pe pământ în fața altarului în prezența tatălui. Dacă acesta ridica copilul, era semn că îl recunoște.*

393 Capaneu (*Capaneus*), unul din cei șapte eroi care au pornit războiul împotriva Thebei (Beoția). Sfidându-l pe Zeus, a fost trăznit de acesta. Soția lui, Evadne, s-a aruncat pe rugul în care era incinerat trupul soțului ei, murind alături de el. Capaneu este amintit de Eschil în *Cei șapte contra Tebei.*

394 Pentru Phaethon vezi *Trist.*, I., 1, 79 și III 4, 30. Vezi durerea provocată de moartea lui Phaeton rudelor sale – Heliadele, Clymena și Cycnus -, tot la Ovidius, *Metamorfoze* II.

395 Semele, fiica lui Cadmus și iubită de Zeus își află moartea când, la rugămintea ei, Zeus vine purtând asupra lui semnele puterii ca zeu al fulgerului. Semele nu a supraviețuit acestei apariții, fiind pârjolită de fulgerul zeului. Vezi și *Trist.* V, 3, 32.

396 Augustus este asimilat lui Jupiter.

397 Ovidius dezvoltă, prin exemple, ideea conform căreia situațiile limită sau nefericite pun în valoare eroi, fapte bune și valori morale. Vezi pentru eroul troian Hector, *Trist.*, I 6, 19; 9, 30; 10, 17; III 11, 27 – 28.

398 Tifis (*Tiphys*), cârmaciul corăbiei Argo, cu care au plecat Argonauții în căutarea lânii de aur.

399 Aluzie la unul din atributele zeului Apollo, cea de vindecător; vezi mai sus, n. 307.

400 Personajul nenumit pare a fi Paulus Fabius Maximus, după cum reiese și din *Pont.*, I 2 și II, 3.

401 Vezi și *Trist.* II 181.; *Pont.*, I 1, 36.

402 Templul și altarul (*ara*, în text) Dianei din Chersonesul Tauric. Diana (Artemis), în calitate de zeiță a vânătorii purta o tolbă, de aceea este indicată în text (v. 64) prin *pharetrata dea.* Pentru regeleThoas, vezi și *Trist.* I 9, 28 și n. 44.

403 Iphigenia (*Iphigenia*), fiica lui Agamemnon, pe cale de a fi sacrificată de tatăl ei pentru ca navele grecești să poată porni spre Troia, este salvată de la altarul jerfei de zeița Diana, care a pus în locul ei o căprioară. Iphigenia este dusă în Tauris (Taurida), unde va deveni preoteasă a Dianei.Vezi Euripide, *Iphigenia în Aulida* și *Iphigenia în Taurida*; vezi sacrificiul Iphigeniei și în *Metamorfoze* XII, 1-39.

404 Vezi cuplul de prieteni Orestes și Pylades, Trist., I 5, 22 și n. 44; 9, 27.

405 În text (v. 4.) *infusa Pallade=infuso oleo*, exprimare figurativă pentru uleiul de măsline; măslinul este arborele consacrat al zeiței Pallas Athena.*

https://biblioteca-digitala.ro

406 Styx, unul dintre râurile din Infern; vezi și *Trist.*, V 2, 74.
407 Castor și Polux (*Pollux*), copiii lui Jupiter și ai Ledei; numiți și Dioscuri (fii ai lui Zeus), erau simbolul vitejiei și al dragostei frățești; vezi, mai sus, și n. 104.
408 Constelația Peștelui era în luna februarie.*
409 Meduza, una din cele trei Gorgone, fiice ale lui Forcus (*Phorcus*). Singura muritoare între Gorgone, Meduza era înaripată și avea șerpi în loc de păr, pietrificând pe oricine o privea. Este ucisă de Perseu; chipul Meduzei a fost întipărit de Athena pe scutul ei.
410 Scila (*Scylla*), o altă fiică a lui Forcus (*Phorcus*), transformată de Circe într-o figură monstruoasă, cu mijlocul înconjurat de câini care latră; ulterior va fi prefăcută în stâncă. Vezi Ovidius, *Metamorfoze* XIV.
411 Este vorba de Centauri, ființe monstruoase, jumătate oameni, jumătate cai.
412 Himera (*Chimaera*), animal fabulous; avea înfățișarea unui monstru cu trei capete, care vărsau flăcări. Partea din față a corpului avea înfățișare de leu, mijlocul de capră și partea din spate de șarpe.
413 Gerion (*Geryon*) – în textul latinesc nu este numit, ci descris: monstru cu trei capete și trei trupuri unite.
414 Este Cerberul, temutul câine care străjuia la porțile Infernului; nici el nu este numit, ci doar descris: monstrul cu trei capete.
415 Harpiile, ființe monstruoase; aveau înfățișarea unor păsări de pradă cu piept și cap de femeie.
416 Sfinx, monstru cu piept și cap de femeie, iar restul trupului de leu înaripat.
417 Minotaurul, ființă monstruoasă; nu este numit în text, ci doar descris: monstru jumătate om, jumătate taur.
418 Gias (*Gyas*), monstru cu cincizeci de capete și o sută de brațe.
419 Giganții, fiii lui Uranus (cerul) și ai Gaei (pământul): ființe monstruoase, de statură uriașă, cu trup de om; adesea, de la brâu în jos aveau înfățișarea unor șerpi încolăciți.
420 Delfi (*Delphi*) și Dodona erau oracole celebre în antichitate. La Delfi, în Focida, era renumitul oracol al lui Apollo interpretat de Pythia. La Dodona, în Epir, era oracolul lui Zeus. Aici prezicătorii (sau prezicătoarele) interpretau răspunsurile oracolului după foșnetul frunzelor din pădurea sacră din apropierea templului.
421 În text (v. 6.), *tempora Tisiphonea*. Tisiphone era una dintre Furii (Erinii); erau reprezentate ca niște genii înaripate cu șerpi în plete.
422 Vezi și *Trist.*, II, 126 – 138; drepturile cetățenești care i-au fost lăsate poetului se referă la: dreptul de vot (*jus suffragii*), dreptul de a fi ales (*jus honorum*), dreptul de a face apel la popor împotriva hotărârii unui magistrate (*jus provocationis*), dreptul de a fi scutit de pedepse neonorante; pe lângă acestea erau și drepturile private, ca dreptul la căsătorie (*jus conubii*), dreptul de a fi proprietar imobiliar (*jus commercii*).*
423 "Poetul iubirilor gingașe"(*tenerorum lusor amorum*), vezi și *Trist.*, III 3, 73; V 7, 21 (*lusorum oblitus amorum*); V 1, 22 (*lusor amoris*).
424 Sulmona (*Sulmo*), oraș în ținutul pelign, la confluența a două râuri cu apă răcoroasă și la 90 de mii de pași depărtare de Roma.* La Sulmona „cu multe izvoare" se va referi Ovidius și în *Amores* III 15, 11-14.
425 În anul 43 î. Hr., în lupta de la Mutina dintre partizanii lui Octavianus și cei ai lui Marcus Antonius, au murit și cei doi consuli A. Hirtius și C. Vibius Pansa, primul în luptă, al doilea puțin după aceea, din cauza rănilor. Vezi relatarea și la Suetonius, *Aug.*, 9-12.

https://biblioteca-digitala.ro

426 Ovidius făcea parte dintr-o veche familie aparținând ordinului ecvestru. Despre familia sa Ovidius vorbește și în *Amores* I 3, 8 – 10; III 15, 5 – 6.

427 Fratele lui Ovidius, Lucius, cu înclinații și preocupări diferite de ale poetului, va muri la o vârstă tânără, pe la 20 de ani.

428 Luptele de gladiatori se desfășurau în cadrul sărbătorilor Minervei (vezi mai sus, n. 359); cum sărbătoarea începea pe 19 martie și primele două zile erau destinate artelor și meșteșugurilor, rezultă că Ovidius s-a născut pe 20 martie, în prima zi a jocurilor de gladiatori.

429 În text (v. 22.), *Maeonides*, prin care e desemnat Homer; vezi același nume și în *Trist.*, I 1, 47 și II 377.

430 În text (v. 28.), *liberior toga*; este vorba de *toga virilis* semn că un tânăr a depășit vârsta copilăriei. Se îmbrăca la vârsta de 16-17 ani. Toți care împlineau această vârstă îmbrăcau prima dată toga virilă la sărbătoarea *Liberalia* (așa se explică și epitetul din text, *liberior*), sărbătoarea marcând astfel și trecerea adolescenților la vârsta adultă.

431 *Laticlava* era banda lată de purpură de pe tunica purtată de senatori. Augustus a hotărât ca tunica laticlavă să fie purtată și de fiii senatorilor și cavalerilor, de la ieșirea din copilărie până la intrarea în rândul senatorilor.

432 E vorba de o magistratură inferioară, cea de *triumvir capitalis* (sau *nocturnus*); funcția are un caracter judiciar – polițienesc în atribuțiile căreia intrau paza de noapte a orașului, controlul închisorilor și al execuțiilor capitale. Tinerii care ocupau funcția trebuiau să aibă satisfăcut serviciul militar (pe care Ovidius nu l-a făcut).

433 Ovidius refuză o carieră senatorială.

434 În text (v. 44.), *Aoniae sorores*, prin care sunt desemnate Muzele. Epitetul derivă de la numele unui ținut muntos din Beoția – Aonia, unde era și muntele Helicon.*

435 Aemilius Macer (cca. 70-16 î. Hr.); autor al unor poeme didactice despre păsări (*Ornithogonia*), despre plante (*De virtutibus herbarum*), despre animale sălbatice (*Theriaca*). Face parte din cercul literar al lui Messalla Corvinus; opera sa este considerată bogată în conținut, dar fără valoare artistică. Vezi Bardon, p. 44-47.

436 Pentru Propertius vezi și *Trist.*, II, 465 și n. 253.

437 Ponticus, poet epic; a scris o Thebaidă (*Thebais*), la care se referă Propertius I, 71, 1; I, 9, 9. Cf. Bardon, p. 68.

438 Bassus, coleg de școală cu Ovidius; autor de epigrame și versuri iambice; prieten cu Properțiu, care-i dedică o elegie (I 4); cf. Bardon, p. 52; la Ponticus și Bassus se referă și Syme, p. 75, 98 și 179.

439 Q. Horatius Flaccus (65 î Hr. – 8 d. Hr.), poet din cercul lui Maecenas; autor de *Epode*, *Ode*, *Satire* și *Epistole*. Cu ocazia jocurilor centenare compune imnul *Carmen saeculare*, moment care-l consacră ca poet oficial.

440 Publius Vergilius Maro (70 î. Hr. – 19 î. Hr.), poet a cărui operă rămâne în literatura universală ca una din principalele creații ale antichității greco-romane; face parte din cercul lui Maecenas. A scris poezii pastorale – *Bucolice* și *Georgice*; opera cea mai importantă a creației sale este epopeea națională *Eneida* (*Aeneis*).

441 Pentru Tibul, vezi *Trist.*, II 447 și n. 251.

442 Pentru Gallus, vezi *Trist.*, II 445 și n. 250.

443 Ovidius le numește *carmina iuvenalia* (v. 57), poezii de tinerețe; erau poezii de dragoste citite în cenacluri literare sau în recitări publice. Între primele creații de tinerețe sunt *Amores*, *Heroides* și tragedia *Medeea*.

https://biblioteca-digitala.ro

444 Corinna, nume fictiv, creat de poet; tinerele îndrăgostite se identificau cu Corinna; vezi și n. 188.

445 Nu există știri cu privire la prima soție; reținem că Ovidius era foarte tânăr și prima căsnicie a fost de scurtă durată; ea s-a datorat probabil unui aranjament al părinților.

446 Nici despre a doua soție nu avem informații. Era o "femeie cumsecade" (*sine crimine coniunx*), dar căsnicia nu a durat.

447 A treia soție făcea parte dintr-o familie aristocratică (*gens Fabia*); era rudă cu Paulus Fabius Maximus, consul în anul 11 î. Hr. și proconsul al Asiei in anii 10 - 9 î. Hr.; prieten cu Augustus (vezi, mai sus, n. 400). Această a treia soție avea o fiică dintr-o căsătorie anterioară și-l va face bunic de două ori (vezi, mai departe, v. 75 – 76).

448 Vezi *Trist.*, III 3, 6 și mai departe, *Pont.*, I 2, 111; II 2, 98.

449 În "forul stigic" (*in Stygio foro*), în Infern. Aici judecători erau Minos, Aeacus și Rhadamantus.

450 Indirect, poetul se referă la vârsta la care a fost relegat: 50 de ani (concursurile se țineau la interval de 5 ani; iar 10 concursuri echivalează cu 50 de ani).

451 Pentru poeții citați; vezi și *Trist.*, IV 10, notele 250, 251, 253.

452 În text (v. 23.) *ad carmina publica*, poezii care pot fi citite în public.

453 Câmpul lui Marte ocupa un spațiu între cotul Tibrului, muntele Pincius și Capitolin. Numit la început *ager Tarquiniorum*; în epoca republicană a fost consacrat zeului Marte (*Mars*) și destinat exercițiilor militare și adunării poporului.*

454 Pentru Falaris (*Phalaris*) și Perillus (v. 53), vezi *Trist.*, III 11, 51 și 53 și n. 354.

455 Ahile s-a înduioșat de lacrimile lui Priam și i-a dat corpul fiului său, Hector, să-l îngroape; vezi și *Trist.*, III 5, 37 și urm.

456 Sfidând-o pe Leto, Niobe a fost pedepsită: Apollo și Diana, copiii zeiței Leto, i-au ucis copiii Niobei (șase fii și șase fiice). Disperată, Niobe a vărsat multe lacrimi până ce Jupiter a transformat-o într-o stâncă. Vezi *Metamorfoze* VI, 146-315.

457 Alcione (*Alcyone*), fiica lui Aeolus și soția lui Ceyx. După o versiune a mitului, când Ceyx a murit într-un naufragiu, Alcione s-a aruncat în mare. Zeii i-au schimbat pe amândoi în păsări marine (pescărușI). Vezi *Metamorfoze* XI, 410 și urm.

458 Procne, transformată în rândunică, plânge continuu pe fiul său Itys, pe care i-l servise la masă soțului său, Tyestes. Vezi și *Trist.*, II 390, n. 205 și III 12, 9.

459 Filoctet (*Philoctetes*), celebru arcaș grec, participant la războiul troian. Prieten cu Heracles, primise de la acesta arcul și săgețile fără de care Troia nu putea fi învinsă. Mușcat de un șarpe și infectându-i-se rana, a fost abandonat în insula Lemnos. Aici a zăcut 10 ani până când Ulise și Diomede l-au luat și readus în tabăra grecilor. Rana i-a fost vindecată și eroul a putut participa în continuare la război. La Filoctet se referă Ovidius și în *Metamorfoze* XIII, 47 și urm.

460 Vezi mai sus, n. 459.

461 Vezi și *Trist.*, I 1, 100 și n. 10; de asemenea II 19.

462 În text (v. 28), *Icariae aquae*; vezi și *Trist.*, I 1, 90 și n. 9.

463 *Ille deus* (v. 35), este Augustus.

464 Precizări care revin la Ovidius; vezi și *Trist.*, II, 126-138; IV 9, 11-12.

465 În text (v. 69), *Mars*, războiul personificat (*finitimo.....Marte*).

466 Zancle, oraș în Sicilia, în apropierea strâmtorii dintre promontoriile Scylla și Charybda.

467 În text (v. 76), *freta Leucadii dei*; zeul leucadian este Apollo; vezi și *Trist.*, III 1, 42 și n. 290 (Era obiceiul la leucadieni, ca în fiecare an, la sărbătorile în cinstea lui Apollo, să fie aruncat de pe

https://biblioteca-digitala.ro

stânci în mare un vinovat*).

468 În fiecare an la 17 martie are loc sărbătoarea *Liberalia*, în cinstea lui Liber – Bacchus; sărbătoarea cu conotație agrară, era celebrată atât în orașe, cât și la țară.

469 În text (v. 7), *stellis Cynosuridos ursae* (sub constelația Ursei mici); vezi, mai sus, n. 389.

470 Pentru Ursitoare (*Parcae*) vezi, mai sus, *Trist.*, IV 1, 63 și n. 374.

471 *Strimon* (azi Struma), fluviu în Macedonia; se varsă în Marea Egee.

472 Ovidius în continuare creionează o arie de răspândire a cultului lui Bacchus; vezi și *Metamorfoze* IV (începutul cărții). După legendă, Bacchus (Dionysos) a fost născut de două ori: o dată, înainte de termen, de Semele; a doua oară la termen, din coapsa lui Jupiter; vezi nașterea lui Bacchus la Ovidius, *Metamorfoze* III.

473 Pentru Capaneu vezi *Trist.*, IV 3, 63 și n. 393.

474 Semele, mama lui Bacchus pieri tot din cauza fulgerului lui Jupiter; vezi mai sus, n. 395.

475 În text (v. 35), *Liber*, un alt nume al lui Bacchus; de aici și sărbătoarea *Liberalia* în cinstea zeului. De remarcat însă că *Liber* și perechea sa *Libera*, erau vechi divinități italice, ocrotitoare ale fertilității câmpurilor și ale cultivării viței-de-vie. La Roma erau venerate împreună pe colina Aventin.

476 Bacantele și Satirii făceau parte din cortegiul lui Bacchus.

477 Licurg (*Lycurgus*), rege din Thracia. Refuzând să-l recunoască pe Bacchus ca zeu și interzicând celebrarea cultului său, a fost crunt pedepsit: zeul i-a luat mințile și în cele din urmă a fost sfâșiat în bucăți.

478 Penteu (*Pentheus*), rege în Theba; s-a opus introducerii cultului zeului în regatul său. Ca pedeapsă a fost sfâșiat de propria-i mamă și de surorile ei, stăpânite de extazul bacchic. Vezi mitul morții lui Penteu în *Metamorfoze* III.

479 În text Ariadna nu este numită; este desemnată prin calitatea de soție (*coniux*) a zeului. După ce a fost părăsită de Theseus pe insula Naxos, Ariadna a devenit soția lui Bacchus. A primit de la zeu o coroană de aur lucrată de Hephaistos (Vulcan); mai târziu coroana a fost transformată în constelație. Vezi tot la Ovidius, *Metamorfoze* VIII.

480 Vezi și *Trist.*, I 8, 30; III 5, 38; 11, 23; IV 3, 30.

481 Vezi și *Trist.*, V 1, 61; 2, 14.

482 "Fiul lui Menetius", *Menoetiades*, este Patrocle (*Patroclus*), prietenul lui Ahile. Luând armele lui Ahile, a pornit împotriva troienilor, dar a fost ucis. Ahile revine între luptătorii eleni pentru a-i răzbuna moartea.

483 "Soțul lui Oreste" (*qui comitatus Oresten*) este Pilade. Vezi referiri la prietenia celor doi în *Trist.*, I 1, 21; 8, 28; IV 4, 71.

484 "Egidul" este Tezeu (*Theseus*), fiul lui Egeu (Aegeus). Vezi invocată prietenia dintre Theseus și Pirithous în *Trist.*, I, 5, 19 și n. 35.

485 Pentru Eurial (*Euryalus*) și Nisus, vezi și *Trist.*, I 5, 23-24 și n. 45 și I 9, 33.

486 În text (v. 3), numele lui Ulise este redat prin *Laertius heros* ("eroul fiu al lui Laertes").

487 "Frații" sunt Eteocle (*Eteocles*) și Polinice (*Polynices*), fiii lui Oedip care au murit luptând unul împotriva celuilalt. La jertfele care li se aduceau împreună, flăcările și fumul se despărțeau în două, ca semn al dezbinării lor și după moarte.* Vezi evenimente ale mitului la Eschil, *Cei șapte contra Tebei* și Sofocle, *Antigona*.

488 Cele două nume feminine sunt indicate în text (v. 44.) prin numele taților: Eetion, tatăl Andromacăi (vezi și *Trist.*, IV 3, 39) și Icarius, tatăl Penelopei. Cele două personaje sunt invocate aici pentru dragostea statornică ce le-au purtat-o soților. Vezi pentru Andromaca și *Trist.*, IV 3,

https://biblioteca-digitala.ro

29 și n. 391.

489 În text (v. 53), *Echionias in arces.* Echion a fost unul dintre războinicii care l-au ajutat pe Cadmus să clădească Theba (Beoția).

490 Pentru Euadne, soția lui Capaneu, vezi și *Trist.,* IV 3, 64 și n. 393.

491 Peliadele sunt fiicele lui Pelias, rege în Iolcos (Thessalia). Dintre ele Alcestis a devenit celebră prin dragostea purtată până la sacrificiu pentru soțul ei, Admet (*Admetus*). Vezi și *Trist.*, II 403 și n. 220.

492 Pentru Laodamia, soția lui Protesilaus, vezi *Trist.,* I 6, 20 și n. 53.

493 Nestor – în text (v. 62, *Pylos*), erou grec originar din Pylos (Arcadia). După legendă ar fi trăit peste 200 de ani. Eroul este vestit pentru înțelepciunea și cumpătarea lui, devenind simbol al înțelepciunii. Despre vârsta lui Nestor, vezi *Metamorfoze* XII, 187 și urm.

494 Palinurus – cârmaciul corăbiei lui Aeneas; adormind, a căzut în mare și s-a înecat. Vezi Vergilius, *Eneida* V.

495 Automedon – conducătorul carului de luptă și tovarășul credincios al lui Ahile.

496 Podariu, fiul lui Esculap (*Aesculapius*), medic pentru grecii care asediau Troia.

497 Numele lui Oreste redat prin filiație (v. 25): *Agamemnone natum.*

498 Magistrații superiori purtau *toga praetexta*; în deplasări erau însoțiți de lictori și purtători de fascii.

499 Hybla – oraș și munte în Sicilia, renumite pentru mierea de albine.

500 Vezi pentru promontoriul Caphareus, *Trist.*, I 1, 83 și n. 7.

501 Fortuna (la greci *Tyche*), era zeița destinului. Era reprezentată ținând în mâini o cârmă sau stând în picioare pe un glob (globul indică nesiguranța și instabilitatea destinului). De aici și epitetul *volubilis* (vezi mai departe, v. 15, *Fortuna volubilis*,"soarta/norocul nestatornic (ă)".

502 În text (v. 9.), *Rhamnusia*; este numele dat zeiței Nemesis după orașul Ramnus din Atica unde se găsea un templu al zeiței și o statuie celebră, operă a sculptorului Agoracritos. Nemesis guverna asupra echilibrului și ordinii în unvers, pedepsind orice formă de *hybris* (termen care include și trufia).

503 În text (v. 31) Thalia, muza comediei.

504 În text (v. 4) *Dardania Troia*, după numele lui Dardanus, întemeietorul mitic al cetății; tot de numele lui Dardanus întreaga zonă se numea *Dardania*, iar locuitorii – *Dardani*. Ulterior, regiunea se va numi *Troas*, iar cetatea – Troia, după numele lui *Tros*, un urmaș al lui Dardanus.

505 Joc de cuvinte în latină: *terra sinistra* poate desemna Tomisul, situat pe țărmul stâng al Pontului Euxin; dar *sinister,-a,-um* are și înțelesul de "nefavorabil", "nefericit", "rău"; de aici *vere terra sinistra* desemnează un ținut cu adevărat nefavorabil.*

506 În text (v. 45), Lachesis, una dintre Parce; vezi. mai sus și n. 374.

507 În text (v. 8), *principis ira*; de obicei sintagma frecventă era *Caesaris ira.*

508 Vina față de Caesar este ofensa (*offendisse*; v. 11); mai departe (v. 17) se face diferența dintre vină (*peccatum*), în care se încadrează ofensa și crimă (*facinus*).

509 Versul specifică statutul lui Ovidius de relegat (*relegatus*) și nu exilat (*exul*). Ca relegat și-a păstrat viața și drepturile cetățenești. Vezi și *Trist.*, II, 137 și V 2, 55 și urm.

510 Priam, regale Troiei, ar fi avut 50 de fii care ar fi pierit, aproape toți, în războiul cu grecii; între aceștia s-au distins Hector și Paris. Vezi și *Trist.*, I 55; III 5, 37; V 4, 11.

511 Pentru Niobe, vezi și *Trist.*, V 1, 57 și n. 456.

512 În text (v. 12), *Anyti reo* ("cel acuzat de Anytos"), adică Socrate. Antytos, Melitos și Lycon l-au acuzat pe Socrates că nu credea în zeii cetății, că a introdus divinități noi și că a corupt

https://biblioteca-digitala.ro

tineretul.* Vezi procesul lui Socrates la Xenofon, *Apologia*, 1.

513 "Bătrânul", *ille senex* (v. 15.) este Socrates.

514 Aluzie la taurul de aramă lucrat de Perillus și a cărui primă victimă a fost artistul însuși; vezi *Trist.*, III 11, 39 și n. 354.

515 Vezi pentru Hybla, *Trist.* V , 6, 38 și n. 499. În text (v. 22), *Trinacris Hybla*, Sicilia fiind cunoscută și prin apelativul *Trinacris* ("în trei colțuri") dat insulei.

516 Mani (*Manes*) sunt sufletele celor morți, invocate ca genii protectoare. Inscripțiile funerare în limba latină încep cu formula de consacrare D(is) M(anibus). Pentru Mani, vezi și *Trist.*, I 9, 31.

517 Numele feminine date ca exemple de fidelitate și sacrificiu conjugal, sunt cunoscute. Vezi pentru Penelopa, *Trist.* I 6, 22; Alcesta (*Admeti uxor*) *Trist.*, II, 403; V 5, 55; Andromaca (*Hectoris uxor*), *Trist.*, I 5, 19; IV 3, 29; Evadne (*Iphias*), *Trist.*, IV 3, 63; V 5, 54; Laodamia (*coniunx Phylaceia*), *Trist.*, V 14, 39.

518 Brutus – poate fi identificat cu Bruttedius Brutus, orator format pe lângă retorul Apollodorus din Pergam. Pentru acest Bruttus vezi Seneca, *Controversiae* VII 5, 9; IX 1, 11; nume menționat și în PIR², B 156; Syme, p. 80.

519 În text (v. 16) *triste* se referă la *Tristia*, titlul primelor cinci cărți de scrisori din Pont și specifică totodată tonalitatea noii sale scrieri; *Epistula*, din versul următor, trimite la titlul noii sale culegeri (*Epistulae*). După cum specifică și Ovidius, tonalitatea versurilor este aceeași; diferă doar prin titlu și prin specificarea numelor destinatarilor noilor sale scrisori (*epistula cui sit missa*).

520 Este vorba de triumvirul Marcus Antonius, consul în 44 î. Hr. Referiri la scrierile lui, aflăm în Suetonius, *Aug.*, 86.

521 Este vorba de M. Iunius Brutus (85 – 42 î. Hr.), om politic roman; cu convingeri republicane, este unul din inițiatorii conspirației soldate cu asasinarea lui Iulius Caesar în 44 î. Hr. Este și autorul unor dizertații academice (*De officiis*, *De patientia*, *De virtute*), scrisori, discursuri și poezii, astăzi pierdute.

522 "Stâlpirea" sinonim pentru *ramură* (v. 31; *ramus olivae*).

523 Eneas (*Aeneas*) părăsind Troia și-a luat cu sine tatăl (pe Anchise), fiul (pe Ascanius/ Iulus), vasele sacre și penații casei. Vezi Vergilius, *Eneida* II. Fuga și călătoriile lui Eneas sunt prezentate și de Ovidius, *Metamorfoze* XIII, 622-732.

524 Pentru titlul de *pater patriae* conferit lui Augustus, vezi, mai sus, n. 123.

525 Augustus este văzut ca urmaș al lui Aeneas. Prin adopție, Augustus intră în *gens Iulia*, care-și revendică descendența din Aeneas.

526 Sistrul (lat. *sistrum*), este un instrument muzical de percuție folosit de egipteni în ceremonii religioase (în text, v. 38, *Pharia sistra*).

527 Ovidius se prezintă în ipostază de preot al gintei Iulia și, deci, al lui Augustus.

528 Isis, una din principalele divinități egiptene, pătrunse în lumea greco-romană; identificată de greci cu diverse divinități – Demetra, Io sau Afrodita. Vezi și *Trist.*, II 297.

529 Vina (*culpa*) este raportată, pe rând la exil (*exilum*), pedeapsă (*poena*) și moarte (*mors*); în niciuna din aceste raportări ea nu va dispărea (*culpa perennis erit*; v. 64).

530 Paulus Fabius Maximus, consul în anul 11 î. Hr. și proconsul al Asiei în 10 - 9 î. Hr.; PIR² F 47; Syme, p. 135-155. Rudă cu soția lui Ovidius, Fabius Maximus era prieten intim cu Augustus, cu care vizita, în anul 14 d. Hr., pe Postumius Agrippa, nepotul împăratului, în insula Planasia. Fapta fiind aflată de Livia, îi aduse dezgrația și sinuciderea, puțin înainte de moartea lui Augustus; Vezi Tacitus, *Annales* I, 5.

https://biblioteca-digitala.ro

[531] Ovidius scrie elegia în iarna dintre anii 12/13 d. Hr.
[532] Pentru Niobe, vezi mai sus, n. 456.
[533] Surorile lui Phaethon, Heliadele; vezi *Trist.*, III 4, 30; cf. n. 394.
[534] Meduza pietrifica pe loc pe oricine o privea; vezi n. 409.
[535] Titiu (*Tityus*), gigant pedepsit de Zeus și aruncat în Tartar. Aici ficatul îi era devorat de doi vulturi sau doi șerpi, dar se regenera și astfel suferința nu lua sfârșit.
[536] Versul 71 și mai departe, v. 73-74, pot fi interpretate și ca o ironie la adresa lui Augustus.
[537] Sciția; în text (v. 78) *Taurica terra.*
[538] În text (v. 83), *plenaeque pharetrae* desemnează tolbele pline de săgeți.
[539] Pentru bistoni, vezi *Trist.*, I 10, 23 și n. 84.
[540] Scopul epistulei: intervenția și rugămințile lui Fabius pe lângă Augustus, să-l înduioșeze pe acesta.
[541] Atreu (*Atreus*), rege al atrizilor; responsabil de mai multe fapte crude: uciderea fratelui vitreg (Chrysippus) și uciderea propriilor copii. Pentru faptele sale, Atreu și tot neamul Atrizilor (din care făcea parte și Agamemnon) sunt blestemați de către zei.
[542] Teromedon (*Theromedon*), probabil același cu Therodamas; cf. *Scholiile la Ibis*, I 2, 119 (după J. A. Richmond, *index*).
[543] La Roma era obiceiul ca porțile templului lui Ianus să fie deschise în timp de război; în timp de pace ele se închideau. Vezi mențiunea și la Suetonius, *Aug.*, 22: „Templul lui Ianus Quirinius care nu fusese închis decât de două ori înaintea lui <a lui Augustus> de la întemeierea Romei, a fost închis de trei ori într-un interval de timp mult mai scurt, pacea fiind instaurată pe pământ și pe mare".
[544] Fulgerul este atributul lui Jupiter; puterea lui Augustus este asimilată puterii zeului supreme; vezi și n. 396.
[545] Himeneu (*Hymenaeus*), zeul căsătoriei; avea imaginea unui tânăr frumos, care conducea cortegiul nupțial.
[546] Soția lui Ovidius făcea parte din ginta Fabia și era rudă cu Fabius Maximus; vezi și n. 530.
[547] Marcia era soția lui Fabius Maximus; vezi mai departe și *Pont.* III 1, 78; cf. Tacitus, *Annales* I, 5.
[548] În text (v. 139), *matertera* (mătușă după mamă). Este vorba de Attia, fiica lui M. Attius Balbus și a Iuliei, sora lui Iulius Caesar; mama lui Augustus. Vezi Suetonius, *Aug.*, 4.
[549] Claudia (*Quinia*), fecioară vestală; pentru aroganța și violența celor din familia Claudia și pentru o Claudia, fecioară vestală, vezi Suetonius, *Tib.*, 3.
[550] Probabil C. Vibius Rufinus, *consul suffectus* în anul 16 d. Hr. și din nou în anul 21 sau 22 d. Hr.; cf. Syme, p. 83-87. Referirile frecvente la medicină în această scrisoare sugerează că destinatarul poate fi identificat cu omul de știință (scientific writer), Vibius Rufinus la care se referă Plinius *Nat. hist.*, XIV 21, 22.
[551] Pentru Filoctet (*Philoctetes*), vezi *Trist.*, V 4, 12 și n. 459.
[552] Mahaon (*Machaon*), fiul lui Esculap (*Aesculapius* sau *Asclepius*), zeul medicinei; a moștenit de la tatăl său arta tămăduirii.
[553] În text (v. 21) *Epidaurius*; principalul centru al cultului lui Esculap era la Epidaur, oraș în Argolida.
[554] În text (v. 29) *amor patriae*; mai departe (v. 31) dragostea de țară e asimilată cu o trăire pioasă de esență sacră (*pium opus*).
[555] În text (v. 33) desemnat prin locul de origine, *Ithacus* (din Ithaca).

https://biblioteca-digitala.ro

556 Versuri devenite celebre pentru definirea sentimentului patriotic, mai ales pentru persoanele aflate departe de patria natală.

557 În text (v. 39), *Pandionae natae* ("fiicei lui Pandion"). Pandion, rege athenian, tatăl Procnei și al Filomelei; pentru Procne și sora ei, legate de mitul lui Tereu, vezi *Trist.*, II 390 și n. 205.

558 P. Rutilius Rufus, om politic și filosof stoic roman (154 – cca. 75 î. Hr.). A participat ca tribun militar în războiul din Numantia (Spania) și în cel din Numidia împotriva lui Iugurtha; consul în 105 î. Hr.și legat în provincia Asia (94 î. Hr.). Acuzat pe nedrept la Roma de abuzuri, în 92 î. Hr. se autoexilează în Lesbos (la Mytilene) și apoi la Smyrna și se consacră preocupărilor științifice. A scris lucrări juridice, de istorie și o autobiografie (*De vita sua*) din care s-au păstrat doar fragmente.

559 În text (v. 67) *Cynicus Sinopeus*; este vorba de Diogenes, filosof cinic grec din sec. IV î. Hr., devenit celebru prin vorbele sale de spirit și atitudinea disprețuitoare față de convențiile sociale. Exilat din Sinope, s-a stabilit împreună cu tatăl său, Hicesias, la Athena.

560 În text (v. 69) *Neoclides*. Este vorba de Temistocle (*Themistocles*) (cca. 524 – cca. 459 î. Hr.), om politic athenian. Deținând funcții importante în stat, întâi arhonte (493) și apoi strateg (490), a transformat Athena în cea mai mare putere maritimă a lumii grecești. Ia parte ca strateg la războaiele medice (490 și 480 î. Hr.); lui i se datorează victoria în bătălia navală de la Salamina (480), care salvează independența Greciei. Ostracizat de adversarii politici (473 sau 472), părăsește Athena și se retrage la Argos. Ulterior se va refugia la Magnesia, în Asia Mică, unde se și stinge din viață.

561 Aristide (*Aristides;* cca. 540 – cca. 467 î. Hr.), om politic athenian, strateg și arhonte eponim. Ia parte la războaiele medice; lui i se datorează victoria de la Marathon (490). Adversar al politicii lui Themistocles. Este ostracizat în 482 î. Hr. și pleacă, pentru puțin timp, în exil. Revine la Athena și își redobândește poziția politică.

562 Patroclus (*Patrocles*), unul din principalii eroi greci din războiul troian, cunoscut mai ales pentru prietenia care l-a legat de Ahile. Tânăr fiind, a ucis un om; părăsește Opus, cetatea natală, și își află ospitalitate la Ahile, în Thessalia.

563 Opunta (*Opus*), oraș în Locrida; cf. Plinius, *Nat. hist.*, IV, 27.

564 Ftia (*Phthia*), oraș în Thessalia, locul de baștină al lui Ahile; în text (v. 74), *Thessalia humus*; cf. Plinius, *Nat. hist.*, IV, 28.

565 Este vorba de Iason, conducătorul expediției Argonauților. Numele geografice din text se referă la originea thesalină a eroului, ținta expediției (Colchis) și locul unde, împreună cu Medeea, și-a aflat pentru un timp refugiul (Corinth).

566 Cadmus, fiul regelui fenician Agenor. Plecat să-și caute sora, pe Europa, va fi sfătuit de oracolul din Delphi să renunțe și să întemeieze un oraș nou. Ajuns în Beoția (*Boeotia*), el va ridica noua cetate Teba (*Thebae*).

567 Tideu (*Tydeus*) era originar din Calydon. Comițând o crimă, a fost alungat din patria sa și și-a găsit refugiul la Adrast (*Adrastus*), regele Argosului.

568 Teucer (sau *Teucrus*), erou grec apreciat ca cel mai bun arcaș în războiul troian. Era fiul lui Telamon, regele Salaminei și frate cu Aiax. Învinuit de tatăl său că nu a răzbunat moartea lui Aiax, Teucer s-a exilat în Cipru, insula Afroditei, întemeind aici o nouă Salamina.

569 Tibur, oraș în Latium, nu departe de Roma (azi Tivoli).

570 Pentru Nestor, rege din Pylos, vezi și *Trist.*, V, 5, 62 și n. 493.

571 Opoziția dintre *otium* (odihnă, repaos; aici la plural, *otia*) și *negotium* (acțiune, activitate); în text (v. 22) *labor immodicus* ("munca fără măsură").

https://biblioteca-digitala.ro

572 Aici și mai departe, comparație (realizată prin elemente în opoziție) între împrejurările care i-au adus pe Iason și Ovidius în Pontul Euxin.

573 Pelias, unchiul lui Iason și uzurpatorul tronului părintelui său. Îi promite lui Iason că-i va reda tronul dacă acesta îi va aduce din Colchis lâna de aur. Vezi Iason și expediția Argonauților la Apollonios din Rhodos, *Argonauticele*.

574 În text (v. 31) *Haemonia*; vezi *Trist.*, I, 10, 30 și n. 90.

575 Eson (*Aeson*) este tatăl lui Iason; de aici și numele Esonid (*Aesonides*) dat eroului.

576 Pentru Tifis (*Tiphys*), vezi *Trist.*, IV, 3, 77 și n. 398.

577 Fineu (*Phineus*), în text numele înlocuit de patronimic, *Aegenore natus* (v. 37). Rege în Thracia, înzestrat cu darul profeției; le-a indicat Argonauților drumul spre Colchis.

578 În text (v. 51), *corpus non pingue*; "trup slab, subțire", sinonim aici cu *gracile*, "delicat" (v. 52).

579 În text (v. 57), *Memnonis mater*. Aurora (*Eos*) era mama lui Memnon, regele Etiopiei. Vezi pentru Memnon și *Metamorfoze* XIII, 576-621.

580 Scrisoarea este trimisă lui Cotta Maximus, pe numele complet M. Aurelius Cotta Maximus Messalinus, consul în anul 20 d. Hr.; frate cu M. Valerius Messalla Messalinus (vezi mai departe, n. 589). A fost cunoscut și ca poet și orator. Cf. PIR² A 1488; Syme, p. 117, 125. La el se referă Tacitus, *Annales* II 32; IV 20; V 3; VI 5 și Juvenal V 109 și VII 94.

581 Hebru (azi Mariță), râu în Thracia; Plinius, *Nat. hist.*, IV, 41, 43, 50, 73, 111.

582 Lisus (*Lixus*), râu în Mauretania; Plinius, *Nat. hist.*, V, 4.

583 Atos (*Athos*), munte în Macedonia; Plinius, *Nat. hist.*, IV, 37.

584 Siena (*Syene*), oraș în Egipt; Plinius, *Nat. hist.*, VI, 178 (*sieniți*).

585 Taprobana (*Taprobane*), insulă aproape de India; cf. Plinius, *Nat. hist.*, VI, 81-84, 88-89, 91-92.

586 Pleiade (*Pleiades*), fiice ale lui Atlas (numite și Atlantide) și surori ale Hiadelor; transformate în constelație.

587 Graecinus – C. Pomponius Gaecinus, *consul suffectus* în anul 16 d. Hr.; fratele lui Lucius Pomponius Flaccus; vezi, mai departe, *Pont.*, II, 6 și IV 9. Pentru Graecinus, vezi Syme, p. 74 – 75.

588 În text (v. 7) *artibus ingenuis* (*artes ingenuae*, "arte/ studii alese/ nobile").

589 Marcus Valerius Messalla Messalinus, fiul mai mare al faimosului orator și om de litere Marcus Valerius Messalla Corvinus și frate vitreg cu Marcus Aurelius Cotta Maximus Messalinus. Consul în anul 3 î. Hr.; guvernator în Illyricum în anul 6 d. Hr.; apropiat al împăratului Tiberius alături de care a luat parte la reprimarea răscoalei antiromane din Pannonia și Dalmația (6-9 d. Hr.). Menționat de Tacitus, *Annales* I, 8 și III 18; vezi și Syme, p. 117.

590 Este vorba de M. Valerius Messalla Corvinus, om politic și importantă personalitate culturală. Aici Ovidius se referă la cenaclul literar patronat de Messalla Corvinus. Ovidius se va mai referi la părintele lui Messalinus, lăudându-i calitățile retorice și rolul în promovarea talentelor literare și în *Pont.*, II 2, 51 și 97; II 3, 75; III 5, 7.

591 Messalla Corvinus a murit în anul 8 d. Hr., când Ovidius încă se mai afla la Roma.

592 Vezi, mai sus, n. 580.

593 "Fiii lui Tindar"(*Tindaridae*), sunt Castor și Pollux; vezi *Trist.*, I 10, 45 și n. 104.

594 "Fiii lui Atreu"(*Atridae*), sunt Agamemnon și Menelaos.

595 Încă o dată Augustus este asimilat cu Jupiter: ca și zeul, Augustus "vede toate"(*pervidet omnia*) și poartă în mână (la figurat), fulgerul (*fulmen*).

596 Este un Severus necunoscut (ed. J. A. Richmond, index: *aliunde ignotus*?); Syme. p. 81.

https://biblioteca-digitala.ro

597 Egisos (*Aegyssus*), așezare getică, cucerită de romani, situată pe malul Dunării (astăzi Tulcea). Numele cetății, probabil de origine celtică, este dat de numele fondatorului ei, Aegisos. Numele mai apare la Ovidius, în *Pont.*, IV 7, 21 și 53; este menționat și în surse mai târzii: *Itinerarium Antonini* 226, 2; *Notitia Dignitatum* (*Or.*, 39, 9, 17 și 34); Procopius din Caesarea, *De aedificiis* IV, 7.

598 Odrizi, populație de neam tracic, din ramura tracilor de sud. Stăpânirea lor se întindea până la Marea Neagră. Constituiți într-un regat, s-au bucurat de-a lungul istoriei lor de o anumită autonomie. La sfârșitul sec. I. î. Hr., teritoriul odrid este integrat Traciei, la acea dată regat clientelar Romei. În această nouă formulă, odrizii vor acționa în vederea menținerii siguranței imperiului pe linia Dunării, respingând atacuri ale geților, bastarnilor și sarmaților din stânga fluviului. După informația din Ovidius, cetatea Aegyssus era apărată de o garnizoană odridă.

599 Este vorba de regele odrid Cotys, fiul lui Rhoemetalces I; și unul și altul, tată și fiu, au fost în relații bune cu Roma. La moartea lui Rhoemetalces I, jumătatea de răsărit a Dobrogei îi revine lui Cotys, care devine astfel vecinul și ocrotitorul orașelor grecești pontice. Acestui Cotys Ovidius îi va lăuda cultura aleasă și talentul poetic. Pentru evenimente din regatul odrid la acestă dată, vezi Tacitus, *Annales* II, 64-67.

600 Vezi, mai departe, *Pont.*, IV 7.

601 În text (v. 21), *rex fortissime*; este vorba tot de Cotys.

602 E vorba de Câmpul lui Marte (*Campus Martius*), vezi și *Trist.*, V 1, 32 și n. 453.

603 În text (v. 21), *Virgineus liquor* (= *Aqua Virgo*); vezi și *Trist.*, III 12, 22 și n. 360.

604 Ținutul natal al poetului; situat în zona central-estică a Italiei.

605 Drumuri publice, care păstrau numele magistratului ce s-a ocupat de construirea lor. *Via Flaminia* lega Roma, traversând Apeninii, de Ariminum (azi Rimini), pe coasta Adriaticei; *Via Clodia*, situată între *via Cassia* și *via Aurelia*, a fost construită pentru a lega Roma cu orașe din zona etruscă.

606 Umbria, ținut din zona central estică a Italiei, la nord de ținutul pelign; traversat de fluviul Tibru.

607 Vila albană, vila din Alba Longa; oraș în Latium, întemeiat, după legendă, de Ascanius, fiul lui Aeneas.

608 Autorul se referă la proprietatea sa rurală; vezi, mai sus, n. 117.

609 Scrisoarea este adresată lui Cotta Maximus; vezi, mai sus, *Pont.*, I 5 și n. 580.

610 Celsus, probabil Albinovanus Celsus. Secretarul lui Tiberius, pe care l-a însoțit în Armenia, în 21-20 d. Hr.; prieten cu Horatius (în *Epistula* I 8, adresată lui Celsus Albinovanus, poetul îl numește *comes scribaque Neronis*); se pare și cu preocupări literare (Horatius, *Epistulae* I, 3); cf. PIR² A 478; Syme, p. 90.

611 E vorba de Marcus Valerius Messalla Messalinus; vezi *Pont.*, I 7 și n. 589.

612 Amonul (lat. *amonum*), plantă plăcut mirositoare; floare de amon, balsam.

613 L. Pomponius Flaccus, consul la Roma în anul 17 d. Hr.; guvernator al Moesiei Inferioare în 18-19 d. Hr. Prezența lui în Moesia este însă atestată încă din anul 15 d. Hr., când a deținut tot o funcție de conducere (legat imperial cu puteri de *propraetor*?) recucerind cetatea Troesmis (vezi, mai departe, *Pont.*, IV 9).

614 Hebe, în text (v. 12), *Iuuenta*, zeița tinereții.

615 "Rafinării", în text (v. 19), *delicias* (N. *deliciae*), "plăceri", "desfătări".

616 În text (v. 29), *inmodico Lyaeo; Lyaeus*, un alt nume al lui Bacchus; vezi *Trist.* II 401 și n. 217.

617 C. Pomponius Graecinus; vezi *Pont.*, I 6 și n. 587, și, mai departe, *Pont.*, IV 9.

https://biblioteca-digitala.ro

618 Triumful lui Tiberius a avut loc pe 23 octombrie anul 12 d. Hr.; Cu privire la triumful decernat după pacificarea Illyricum-ului și amânat până după revenirea din Germania, vezi și Suetonius, *Tib.*, 16-20.

619 Faima (*Fama*), abstracție deificată; reprezenta "zvonul public" și era înfățișată ca un monstru zburător, cu nenumărați ochi, urechi și guri.

620 Dreptatea (*Iustitia*), o altă deificare a unei noțiuni abstracte.

621 Bato (*Bathon*), căpetenie a tribului desitiaților, conducător al răscoalei din Dalmația, izbucnită în anul 6 d. Hr. împotriva Romei. Concomitent s-au răsculat și pannonii și tribul trac al bessilor. Forțele romane, conduse de Tiberius și Germanicus, i-au înfrânt pe răsculați. Bato a fost silit să capituleze (9 d. Hr.). Deoarece Tiberius i-a promis viața, după capitulare Bato a fost trimis la Ravenna, unde a trăit până la sfârșitul vieții. Vezi Suetonius, *Tib.*, 20.

622 Este vorba de Germanicus (Iulius Caesar), fiul lui Drusus major, pe care Tiberius , obligat de Augustus, l-a adoptat în anul 4 d. Hr.

623 Prin "al tău părinte" este desemnat Tiberius.

624 Scrisoarea este adresată lui Messalinus (Marcus Valerius Messalla Messalinus); vezi *Pont.*, I, 7 și n. 589.

625 Ossa și Pelion, munți în Thessalia; aluzie la războiul giganților împotriva zeilor olimpieni: giganții au încercat să ajungă la cer suprapunând (după o versiune) Osa peste Pelion.

626 Encelad (*Enceladus*), cel mai puternic dintre giganții care au uneltit împotriva lui Zeus. A fost ucis de Zeus și îngropat sub muntele Etna (*Aetna*).

627 În text (v. 13), Tydides (fiul lui Tydeus), este *Diomedes*; erou grec (etolian), participant la războiul troian și prieten cu Odysseus (Ulise). În timpul luptelor o rănește pe Afrodita, atrăgându-și mânia zeiței. Vezi episodul la Homer, *Iliada* V.

628 În text (v. 25), *puppis Troiana* (navă troiană) și *Achaemeniden Graium* (grecul Achaemenides). Poetul vrea să exemplifice că doi adversari ajung la un moment dat să se accepte și să se ajute. Grecul Achaemenides, unul din tovarășii lui Ulise, uitat în insula Ciclopilor, a fost salvat de troianul Eneas (*Aeneas*). Vezi Vergilius, *Eneida* III, 614 și urm.; Ovidius, *Metamorfoze* XIV, 161 și urm.

629 În vers (v. 25), *Pelias* pentru *Achilles* (Ahile); *Mysus dux*, pentru Telephus. Vezi Telephus, în *Trist.*, V 2, 15 și n. 10.

630 "Părintele" este Marcus Valerius Messalla Corvinus; vezi, mai sus, *Pont.*, I 7,27și n. 590.

631 Casa imperială (*Augusta domus*, v. 73) se compunea din Augustus, Livia (cuplu imperial), Tiberius și Drusus (*Augusti nati*), Germanicus Caesar și Drusus minor (*Augusti nepotes*), Livilla (*Augusti nurus*), Agrippina maior (*Augusti neptis*), și strănepoții (*Augusti pronepotes*), respectiv copiii lui Germanicus și Drusus minor.

632 Populații învinse în timpul lui Augustus în intervalul 4-9 d. Hr. În v. 75 figurează *Paeones*, populație din Macedonia, adesea confundată (ca și aici) cu *Pannones* (pannonii). Cu privire la unele din aceste populații vezi și Suetonius, *Tib.*, 16-17.

633 Imaginea lui Tiberius în carul triumfal. (este vorba de triumful pannonic din anul 12 d. Hr.)

634 Poetul se referă la Germanicus și Drusus minor (primul adoptat, al doilea, fiul natural al lui Tiberius). Titlul de *Caesar* îl desemnează atât pe împărat, cât și pe prezumtivul lui succesor.

635 "Frații cei doi" sunt Castor și Pollux; vezi, mai sus, n. 104 și 407.

636 Probabil în urma reprimării revoltelor din Pannonia și Dalmația, la care Messalinus a luat parte.

637 Versul se referă la Augustus (în text, v. 93, *ore ducis*).

https://biblioteca-digitala.ro

638 Pentru fratele lui Messalinus, M. Aurelius Cotta Maximus Messalinus, vezi mai sus, *Pont.*, I, 5 și n. 580.

639 Polifem (*Polyphemus*), unul dintre ciclopi. Fiu al lui Poseidon și al unei nimfe, trăia într-o peșteră de pe muntele Etna. De dimensiuni gigantice și cu un singur ochi în mijlocul frunții, Polifem se hrănea cu carne de om și îi disprețuia pe zeii olimpieni.

640 Antifate (*Antiphates*), regele lestrigonilor, neam de canibali de pe coastele Siciliei.

641 Scrisoarea este adresată lui Cotta Maximus; pentru alte scrisori adresate lui vezi, mai sus, n. 580.

642 *Amicitia* (Prietenia), noțiune abstractă deificată; în text (v. 19): *amicitiae....venerabile nomen*; cf. și *Trist.* I 8, 15; *amicitiae sanctum et venerabile nomen.*

643 Aluzie la prietenia devenită celebră dintre Ahile și Patrocle; vezi și *Trist.*, I 9, 29. Răzbunând moartea lui Patrocle, Ahile îl ucide pe Hector și organizează jocuri funebre în memoria prietenului său. Vezi, *Iliada* XXIII.

644 Pentru prietenia dintre Tezeu și Piritou, vezi *Trist.*, I 3, 66 și n. 35 și I 5, 19.

645 Oreste, urmărit de Furii (Erinii), este însoțit permanent de prietenul său, Pilade. Vezi *Trist.*, I 5, 22 și n. 44; I 9, 27, IV 4, 69.

646 Imaginea Fortunei, "zeița cu un picior pe roată" este invocată și în *Trist.*, V 8, 7; vezi și n. 501

647 Este vorba de M. Valerius Messalla Corvinus, vezi *Pont.*, I 7, 27 și n. 590.

648 "Fratele" lui Cotta Maximus este M. Valerius Messalla Messalinus; vezi aceeași aluzie în *Pont.*, I 9, 29.

649 Ilva (Elba), insulă în Marea Tireniană. Când i s-a comunicat exilul, Ovidius se afla în insula Elba în tovărășia prietenului său, Cotta Maximus.

650 Scrisoarea este adresată lui Atticus; cf. Syme, p. 72; PIR² A1333.

651 În vers (v. 22) cele două nume sunt redate prin patronime: *Aeacides* (Ahile) și *Nestorides* (Antilochus). Antiloh (*Antilochus*) este fiul lui Nestor și prietenul lui Ahile. El este cel care i-a adus lui Ahile vestea morții lui Patrocle. Este menționat în mai multe rânduri în *Iliada* (cânturile XV, XVIII, XXIII).

652 Filimica (lat. *caltha*), floare mirositoare de culoare galbenă (gălbenea).

653 Paestum, oraș în Lucania, vestit prin trandafirii săi; în text (v. 28), *Paestanas rosas.*

654 L. Cassius Salanus, *praeceptor* (profesor) de retorică al lui Germanicus Caesar. Ovidius îi recunoaște talentul și elocvența (v. 40: *artes eloquiumque*); numele preceptorului lui Germanicus este întâlnit și la Plinius, *Nat. hist.*, XXXIV 47; cf. Syme 88; PIR¹ C 520.

655 Pentru *pax Augusta* vezi, mai sus, n. 126.

656 Poetul se referă la triumful lui Tiberius; vezi, mai sus, *Pont.*, I 1 și n. 618.

657 Cf. *Trist.*, IV 2 și mai departe, scrisoarea către Rufinus, *Pont.*, III 4.

658 *Princeps iuuenum* (conducătorul tinerimii) era un titlu care îi desemna pe viitorii succesori ai împăratului.

659 Aici și mai departe este vorba de Germanicus (Decimus Claudius Nero Germanicus) care prin adopție devine Iulius Caesar Germanicus.

660 Tirsul este un baston de lemn, înfășurat în cozi de iederă și viță de vie; este atributul tipic al lui Dionysos și al discipolilor lui. Are o evidentă valoare simbolică care se răsfrânge și asupra poeților.

661 Din nou poetul se referă la Germanicus.

662 Pentru Graecinus, vezi *Pont.*, I 6 și n. 587.

663 Ceraunii (*Ceraunia*), munte în Epir.

https://biblioteca-digitala.ro

664 Versurile (v. 19-24) pot fi interpretate ca o definiție a preceptului moral de "rușine" (*turpe*), raportat la cel de prietenie (*amicitia*).

665 În text (v. 25), *Strophio atque Agamemnone nati*; fiul lui Strophius este Pylades; fiul lui Agamemnon este Orestes. Pentru prietenia celor doi eroi frecvent invocată, vezi, mai sus, n. 645.

666 În text (v. 26), *Aegidae Pirithoique fides*; pentru Tezeu (*Aegides*) și Pirithous, vezi, mai sus, n. 644.

667 Scrisoarea este adresată lui Atticus; cf. *Pont.*, II 4.

668 Hibla (*Hybla*), munte în Sicilia; vezi *Trist.*, V 6, 38 și n. 499; de asemenea, *Trist.*, V 13, 22.

669 *Via Appia*, numită astfel după numele censorului Appius Claudius, care a început construirea ei. Lega Roma de Capua; ulterior a fost prelungită până la Beneventum, apoi până la Venusio, și, în sfârșit până la Tarentum și Brundissium (azi Brindisi).

670 În text (v. 47), *artes ingenuae*; vezi, mai sus, n. 588.

671 O nouă scrisoare către Cotta Maximus; vezi *Pont.*, I 5; I 9; II 3 și mai departe *Pont.*, III 2 și III 5.

672 "Cei doi Cezari"(în text, v. 1, *Caesar cum Caesare*) sunt Octavian Augustus și Tiberius.

673 Este vorba, probabil, de o plachetă de argint cu imaginea lui Octavian Augustus, Tiberius și Livia, pe care Ovidius a primit-o de la Cotta Maximus.

674 În text (v. 17), *Palatia* (Palatinul); vezi n. 4.

675 Livia, a treia soție a lui Octavian Augustus; pentru aprecieri similare la adresa Liviei, vezi *Trist.*, II, 161-164.

676 Este vorba de Tiberius, fiul Liviei și al lui Tiberius Claudius Nero, adoptat de Augustus în anul 4 d. Hr.; vezi, mai sus, n. 631.

677 Germanicus Caesar și Drusus minor; vezi, mai sus, n. 634, *Pont.*, II, 2, 73 și IV 9, 109.

678 În text (v. 37) *a Caesare proxime Caesar*, prin care sunt desemnați Tiberius și Augustus; vezi ordinea enumerării și în versul 2: Augustus și Tiberius.

679 Ovidius se referă aici la perioada anterioară triumfului pannonic, deși epistula poate să fi fost scrisă, după D.M.Pippidi, în anul 13 d.Hr.

680 Pentru Nestor și vârsta lui înaintată, vezi *Pont.*, I 4, 10, n. 493 și 570.

681 Sibila din Cume (*Sibylla Cumana*), una din preotesele zeului Apollo, înzestrată (ca și celelalte) cu darul profeției. Iubită de Apollo, îi cere zeului să-i dea atâția ani câte fire de nisip erau într-o grămadă. Uită să-i ceară zeului și tinerețe, așa că ajunge foarte bătrână. Vezi mitul tot la Ovidius, *Metamorfoze* XIV 132 și urm.

682 Ovidius se adresează Liviei; pentru casa imperială, vezi, mai sus, n. 631. Livia a intrat în familia Iulia prin dispoziția testamentară a lui Augustus, primind numele de Iulia Augusta.

683 E vorba de Drusus major (Nero Claudius Drusus), fiul Liviei și fratele mai mic al lui Tiberius. În anul 13 î. Hr. este numit comandant al forțelor romane de la Rin și guvernator al celor trei Galii. Victoriile dobândite în campaniile din Germania, în cursul cărora atinge în anul 9 î. Hr. fluviul Elba, îi aduc lui și urmașilor lui cognomenul de *Germanicus*. Moare în anul 9 î. Hr., în urma unui accident de călărie.

684 Scrisoarea este adresată lui Cotys, rege odrid; vezi, mai sus, n. 598 (despre odrizi) și 599 (despre Cotys). Pentru Cotys, vezi, Syme, p. 81 și PIR² C 1554.

685 Eumolp (*Eumolpus*), rege mitic al tracilor și întemeietor al misterelor Eleusine. Ajungând rege în Thracia vine în ajutorul eleusinilor în lupta acestora împotriva atenienilor. În traducere, numele lui Eumolpus semnifică "bun cântăreț".

686 Erihtoniu (*Erichtonius*), unul din primii regi ai cetății Athena.

https://biblioteca-digitala.ro

687 Ceres, zeița grâului și a recoltelor, identificată cu Demeter din mitologia greacă.

688 Antifate (*Antiphates*); vezi *Pont.*, II 2, 114 și n. 640.

689 Alcinou (*Alcinous*), regele feacienilor și tatăl Nausicăi. Îl găzduiește pe Odyseu la palatul său și îi pune la dispoziție o corabie cu care să ajungă în Ithaca.

690 "Barbarul din Fere" este Alexander Pheraeus, rege thessalian (cca. 370-357 î. Hr.); l-a ținut în captivitate pentru scurt timp pe Pelopidas, general teban. Despre cruzimea lui vezi Plutarch, *Pelopidas*, 29.

691 "Barbarul din Casandria" este Apollodoros; Cassandrea, oraș din Macedonia (mai înainte se numea Plataea). Scriitorii leagă numele lui Apollodoros, tiranul din Cassandrea, de cel al tiranului din Pherae. La el se referă Pausanias, *Periegesis* IV, 5.4; vezi și Polibius, *Hist.*, VIII.

692 Pentru Falaris (*Phalaris*), tiranul din Agrigent, vezi *Trist.*, III 11, 51 și n. 354. În text (v. 44), numele tiranului este subînțeles.

693 Orfeu, cântăreț și poet neîntrecut de origine tracă; Muzele l-au inițiat în arta muzicii, iar Apollo i-a dăruit lira sa. Numele său este invocat și în *Trist.*, IV 1, 17.

694 Bistonia (*Bistonis terra*), țara locuită de bistoni; vezi, mai sus, n. 84.

695 Pompeius Macer, poet; prieten cu Ovidius. Vezi, mai departe, n. 910; vezi și PIR¹ P 472; Syme, p. 73.

696 Provincia romană Asia, înființată în 132 î. Hr. cuprindea mai multe regiuni: Caria, Lydia, Misia, Frigia, Troada, iar din 129 î. Hr. și regatul Pergamului. În perioada Imperiului devine provincie senatorială și cunoaște o dezvoltare sub toate aspectele.

697 În text (v. 22), *Trinacris;* Trinacria este numele dat Siciliei din cauza formei sale triunghiulare.

698 Toate sunt locuri geografice din Sicilia. Hena (*Henna*) este un oraș în apropierea căruia era lacul Pergus, cu apă adâncă; din pădurea din jurul lacului Pluton a răpit-o pe Proserpina. "Balta lui Palicus" sunt mlaștinile Palice, cu miros de pucioasă, aproape de cetatea Palica. Ciana (*Cyana*) cea mai vestită dintre nimfele siciliene, a transmis numele ei izvorului din apropierea Siracuzei. Anap (*Anapis*) este un râu care se varsă în mare lângă Siracuza; unul din afluenții lui este Arethusa. Vezi pentru ele și Ovidius, *Metamorfoze* V.

699 Aretuza (*Arethusa*), una dintre nimfele care o însoțeau la vânătoare pe zeița Artemis. Ca să scape de urmărirea lui Alfeu (*Alpheus*) a fost transformată de zeiță, la rugămintea ei, într-un izvor; este izvorul Aretusa din insula Ortigia, lângă Siracuza. Vezi Ovidius, *Metamorfoze* V.

700 Rufus era unchiul dinspre mamă (*avunculus*) al soției lui Ovidius; cf. PIR¹ R 31;. Syme, p. 78.

701 Castor și Hermiona erau rude; Hermiona (*Hermione*) era fiica Helenei, la rândul ei soră cu Dioscurii (Castor și Pollux).

702 Hector și Iulus (*Ascanius*) erau de asemenea rude: Hector și Creusa (soția lui Aeneas și mama lui Iulus/Ascanius) erau copii ai lui Priam.

703 "Ținutul fundan"(*Fundanum solum*), este Fundi, oraș roman în Italia, situat la jumătatea distanței dintre Roma și Napoli, pe antica *via Appia.*

704 Iason, conducătorul expediției Argonauților. Aventura Argonauților a fost pusă în legătură cu prima colonizare micenian ă a coastelor Asiei Mici și ale Pontului Euxin, precum și cu primele așezări miceniene din sudul Italiei.

705 Vezi pentru Capaneu (*Capaneus*), *Trist.*, IV 3, 63 și n. 393.

706 Amfiarau (*Amphiaraus*), celebru prezicător și erou grec. Ia parte la expediția Argonauților și apoi la expediția contra Thebei. Deși cunoaște sfârșitul tragic al expediției, participă la lupte. Urmărit și pe punctul de a fi prins de Periclymenus, este înghițit, împreună cu car, cai și vizitiu, de pământul care se deschide în fața lui.

https://biblioteca-digitala.ro

[707] După războiul troian, care a durat zece ani, Ulise (*Odysseus/Ulyxes*) a rătăcit pe mări, pe drumul de întoarcere în Ithaca, încă zece ani. Aventurile pe drumul revenirii în patrie, care au făcut subiectul *Odiseei*, reprezintă partea cea mai cunoscută din viața eroului.
[708] Filoctet (*Philoctetes*), vezi *Trist.*, V 4, 12 și n. 459.
[709] Bitida (*Bittis*), prietena poetului Philetas, vezi *Trist.*, I 6, 2 și n. 52.
[710] Marcia este soția lui Fabius Maximus; cf. *Pont.*, I 2, 138.
[711] Amazoanele erau femei războinice din regiunea râului Thermodon din Asia Mică. Ocupațiile lor de bază erau războiul, vânătoarea și activitățile militare, iar divinitățile protectoare, Artemis și Ares. Armele de luptă erau arcul cu săgeți, lancea și scutul în formă de semilună.
[712] "Zeul" este Augustus; în text (v. 97), *numen*, folosit ca sinonim pentru "zeu".
[713] În text (v. 106), "soția lui Admet" (*Admeti coniunx*); este Alcesta (*Alcestis*), pentru care vezi *Trist.*, II 403, V 14, 37 și n. 220. Aici și mai departe, exemple de cupluri a căror iubire a rezistat, ajungând uneori până la sacrificiul suprem.
[714] Laodamia (*Laudamia*), soția lui Protesilaus; vezi *Trist.*, I 6, 20 și n. 53.
[715] Evadne; în text (v. 111), *Iphias*, fiica lui Iphis; soția lui Capaneus; vezi *Trist.*, IV 3, 64 și n. 393 și *Trist.*, V 14, 38.
[716] În text (v. 113), numele Penelopei e redat prin forma *Icariotida*, fiica lui Icarius.
[717] "Doamna Cezarului" (*Caesaris coniunx*) și mai departe, *femina princeps*, "fruntea femeilor"(sau "prima dintre femei"; v. 125) este Livia; Ovidius aduce, indirect, un elogiu împărătesei, ale cărei calități sunt: virtutea (*virtus*), frumusețea (*Veneris forma*), autoritatea (după traducător cinstea, *mores Iunonis*).
[718] Procne, soția lui Tereus; vezi *Trist.*, V 1, 60 și n. 458.
[719] Numele Medeei este dat prin singtama *filia Aeetae*, fiica lui Aetes (v. 120)
[720] În text (v. 121), *nurus Aegypti* (nurorile lui Aegyptus); vezi pentru Danaide, și relația cu fiii lui Aegyptus, mai sus, n. 295.
[721] În text (v. 121), *Agamemnonis uxor*, soția lui Agamemnon. Vezi pentru Clitemnestra, *Trist.*, II 396 și n. 209.
[722] Vezi pentru Scila (*Scylla*), *Trist.*, II 393 și n. 207.
[723] Circe - în text (v. 123), *Telegoni parens*, mama lui Telegonus. Circe este o vestită vrăjitoare, prezentă în ciclul Argonauților și în *Odiseea*; își avea reședința pe insula Aeaea. Ajunși pe insula Circei, tovarășii lui Ulise sunt prefăcuți în porci; tot ea va fi silită să le redea înfățișarea umană. Telegonus este fiul lui Ulise (Odiseu) și al Circei.
[724] Vezi *Trist.*, IV 7, 11 și n. 409.
[725] Împărăteasa Livia asimilată Iunonei, soția lui Iupiter.
[726] Scrisoarea este adresată lui Cotta Maximus; vezi, mai sus, n. 641.
[727] Tezeu (*Theseus*) este cel mai important erou al mitologiei antice de numele căruia se leagă mai multe acțiuni: lupta cu taurul din Marathon, răpunerea Minotaurului din Creta, lupta cu Amazoanele; ia parte la vânătoarea mistrețului din Calydon, la expediția Argonauților și la expediția împotriva Thebei. Este citat frecvent în textele istoricilor și poeților antici. Este prezent și în *Metamorfozele* lui Ovidius, cărțile VII și VIII; vezi și mai sus, *Pont.*, II 3, 43 și n. 221.
[728] Pilade (*Pylades*); vezi *Trist.*, I 9, 28 și n. 44.
[729] În text (v. 45), *Tauros* (*Tauri*), tauri, populație din peninsula Crimeea.
[730] Sora lui Febus (*Phoebus*) este Diana (*Artemis*); cultul zeiței în Taurida (*Artemis Taurica*) este legat de mitul Iphigeniei și al lui Oreste și de practici sângeroase; vezi *Pont.*, IV 4, 64 și urm.
[731] Vezi *Trist.*, I 5, 22 și n. 44.

https://biblioteca-digitala.ro

732 "La capiștee", în text (v. 71) *ad aram*, "la altarul"; expresia *ara deae* "altarul zeiței <Artemis>" și în *Trist.*, IV 4, 64.

733 Volesus, nume italic însușit de ginta Valeria (*nomen Italicum a gente Valeria usurpatum*; vezi ediția J. A. Richmond, *index*).

734 Numele Numa trimite la regele legendar al Romei, Numa Pompilius, succesorul lui Romulus. Despre originea nobilă a lui Cotta Maximus, vezi, mai departe, *Pont.*, IV 16, 43-44.

735 Scrisoare adresată lui Fabius Maximus; cf. *Pont.*, I 2.

736 Amor, zeul iubirii, aici într-o ipostază mai puțin cunoscută; cf. Anacreon 33.

737 Distihul elegisc este format din două versuri: un hexametru și un pentametru. Este forma metrică specifică elegiei și epigramei. Versul specific poeziei epice (epopeei) este hexametrul (sau hexametrul dactilic), format din șase picioare metrice.

738 Relația dascăl-discipol exemplificată prin Eumolp și Orfeu; *Chionides Eumolpus* (v. 41) redă relația mamă-fiu: Eumolpus, fiul Chionei; despre Eumolpus, vezi mai sus, n. 685.

739 Marsias (*Marsyas*), silen originar din Phrygia (*satyrus Phryx*; v. 42); l-a provocat la întrecere în arta cântecului din flaut pe însuși Apollo. Olimp (*Olympus*), cântăreț din fluier originar din Mysia, a fost discipolul lui Marsyas. Despre metamorfoza lui Marsyas în râu, vezi *Metamorfoze* VI, 393 și urm.

740 Pe când era copil, Ahile a fost încredințat centaurului Chiron, care l-a crescut pe muntele Pelion. Chiron l-a inițiat pe Ahile, printre altele, în arta medicinei.

741 Se spune că regele Numa Pompilius ar fi fost un discipol al lui Pitagora. Vezi însă Titus Livius, I, 18; cf. și Plutarch, *Vieți paralele, Numa Pompilius.*

742 Cf. *Trist.*, II, 251-252.

743 Poetul se referă la *Lex Iulia de adulteriis coercendis* și în general la legile pentru întărirea familiei, date de Augustus după anul 19 î. Hr.

744 În textul latinesc (v. 62), din relația de rudenie Aeneas- Iulus-Augustus, face parte și Amor. Amor și Aeneas sunt frați după mamă, Venus. Caesar Augustus, strănepot al lui Aeneas, poate fi considerat, deci, rudă cu Amor.

745 Aluzie la triumful lui Tiberius, din anul 12 d. Hr.

746 În text (v. 87), *mater Livia*; în continuare (v. 88) poetul îl invocă pe Augustus în calitate de *pater patriae* și (*pater*) *ducis* (prin *dux* se înțelege, Tiberius).

747 În text (v. 96), *Memnonio colore.* Despre Memnon, fiul Aurorei și transformarea lui, după moarte, într-o pasăre de culoare neagră, vezi tot Ovidius, *Metamorfoze* XIII.

748 Scrisoarea este adresată lui C. Vibus Rufinus; cf. *Pont.* I, 3 și n. 550.

749 Cf. *Trist.*, IV, 2.

750 Vezi, mai sus, n. 552.

751 Motivul timpului scurs până ce un eveniment să fie transpus în versuri și apoi forma scrisă să ajungă la Roma apare și în *Pont.*, IV 11, 16. Epistula din *Trist.*, IV 2, trebuie să fi fost scrisă la un an de la eveniment (deci în anul 13 d. Hr.).

752 Poetul *Eneidei* este P. Vergilius Maro.

753 Pentru Rin (*Rhenus*), fluviu în Germania, vezi și *Trist.*, IV 2, 42.

754 Aici Ovidius se adresează direct Liviei. Cf. *Consolatio ad Liviam*, 26.

755 Ovidius prevede un nou triumf pentru Tiberius, al doilea, după înfrângerea definitivă a Germaniei.

756 Pentru Cotta Maximus, vezi, mai sus, n. 641.

757 "Tatăl" este Messalla Corvinus; vezi n. 590.

https://biblioteca-digitala.ro

758 Pentru calitatea de centumvir al lui Ovidius, vezi, mai sus, n. 136.

759 Leucotoe (*Leucothea*), nume purtat de Ino, soția lui Athamas, după ce a fost transformată în divinitate marină. După ce Neptun i-a distrus pluta, Ulise este ajutat de Leucateea și Athena să ajungă pe insula Scheria; aici îl va găsi, pe plajă, Nausicaa și-l va duce la palatul tatălui său, Alcinoos. Vezi *Odiseea* VI.

760 Templul Dreptății (*Iustitia*) va fi consacrat la Roma *a. d. VI Id. Ian. anno XIII (8 ianuarie anul 13 d. Hr.)*, în timpul consulilor Plancus și Silius. Cf. A. Degrassi, *Inscriptiones Italiae* XIII. 2, Roma, 1963, 113.

761 Marte (*Mars*), zeul războiului la romani; invocat de mai multe ori de poet, fie în postura sa divină, fie ca abstractizare a unei realități (războiul); vezi *Trist.*, II 295, 377, 423; V 2, 69; 7, 17; *Pont.*, I 8, 15 (*inopinus*); 2, 9, 45 (*ferox*).

762 Pentru regele egiptean Busiris, vezi *Trist.*, III, 11, 39 și n. 353.

763 Aluzie al Falaris (*Phalaris*), tiranul din Agrigent; vezi *Trist.*, III 11, 51.

764 Scrisoarea este adresată unui Maximus, probabil Fabius Maximus; vezi și *Pont.*, I, 2 și III 3.

765 Darul "tolba cu săgeți" (*tela pharetra*) este simbolic.

766 "Cruntate" traduce termenul latinesc *cruenta* (se înțelege *tela*), "săgeți muiate în sânge"/"pline de sânge". De aici, și asimilarea lor cu penele de scris, "condeie" (*calamos*, v. 21).

767 Scrisoare adresată lui Brutus; vezi și *Pont.*, I, 1 și n. 517.

768 Agrius, tatăl lui Tersit.

769 Tersit (*Thersites*), fiul lui Agrius; unul dintre grecii participanți la războiul troian. Era renumit pentru caracterul său laș și înfățișarea hidoasă. În contrast cu virtuțiile eroilor, urâțenia, lașitatea și insolența fac din Tersit un antierou. Moare ucis de Ahile.

770 Aristarh din Samothrace (c. 217 – c. 145 î. Hr.); filolog și gramatic, profesor al lui Ptolemeu Eupator; conduce Biblioteca din Alexandria, după Aristofan din Bizanț. Opera sa, extrem de vastă, cuprinde peste 800 de titluri, ediții critice, comentarii, tratate de morfologie și sintaxă.
Aici distanța dintre Homer și Aristarh este distanța dintre creator și critic, între "înflăcărarea" poetului și "lentoarea" rece a comentatorului.

771 Sextus Pompeius, consul în anul 14 d. Hr. apoi, către anul 27 d. Hr., proconsul în Asia; cf. PIR[1] P 450; Syme, p. 157. La data la care Ovidius a fost relegat din Roma, Sextus Pompeius era guvernator al Macedoniei.

772 Prieten cu Ovidius, Sextus Pompeius l-a protejat pe poet în drumul pe care acesta l-a făcut pe uscat de la Tempyra la Tomis; i-a pus la dispoziție o escortă și l-a ajutat cu bani. De altfel, Sextus Pompeius avea vocația de a-i proteja și încuraja pe oamenii de litere ajunși în situații dificile (e cunoscută atitudinea aproape paternă, pe care a avut-o față de Valerius Maximus, istoric care a trăit pe vremea împăratului Tiberius).

773 În text (v. 25), *clementia.*

774 Artistul este Apelles din Cos, considerat de cei vechi ca fiind cel mai bun pictor din sec. IV î. Hr. A făcut portrete ale lui Filip II și Alexandru cel Mare. Între picturile sale este și cea consacrată *Afroditei Anadyomene* (*Afrodita ieșind din apă*). Nu ni s-a păstrat nimic din creațiile lui (ele se cunosc din descrieri). Despre pictor, vezi Cicero, *Ad familiares;* Plinius, *Nat. hist.*, XXXV 75-79.

775 Fidias (*Pheidias*) celebru sculptor athenian din "secolul lui Pericle" (V î. Hr.). A executat mai multe statui și grupuri statuare devenite celebre încă din antichitate. Materialele sale preferate erau bronzul, aurul și fildeșul. Cele mai admirate statui sunt *Athena Parthenos* și *Zeus din Olympia*. Cunoaștem statuia Athenei Parthenos (executată de Fidias în 438) după o copie

https://biblioteca-digitala.ro

romană (Athena din Varvakeion), păstrată la Muzeul Național din Athena. Pentru sculptor vezi și Plinius, *Nat.hist.*, XXXIV 49, 54 și XXXVI 18-19.

776 Miron (*Myron*), sculptor din sec V î. Hr., rămas celebru prin statuia *Discobolul* (replicile care au rămas după acestă operă celebră au permis să se reconstituie originalul în bronz, pierdut încă de la sfârșitul antichității). Între operele lui Miron se numără și grupul, consacrat pe Acropole, *Marsyas cântând din flaut*. După altele – *Ladas* (statuia unui alergător) sau *Vaca*, o statuie de bronz faimoasă la Athena – nu au rămas copii. Despre opera lui Myron, vezi Plinius, *Nat. Hist.*, XXXIV 57-58.

777 Calamis, sculptor atenian din sec. V î. Hr. A lucrat în marmură, bronz, aur, fildeș; este cunoscut și ca autor al unor statui de cai. Între opere i se recunosc statui ale lui Zeus, Hermes, Apollo (între care și statuia colosală lucrată pentru Apollonia Pontica), Afrodita Sosandra (păstrată într-o copie romană de marmură din sec. II d. Hr.). Referiri la Calamis vezi la Strabon, VII, 6.1; Pausanias, IX 16, 1 și IX 22, 1; Plinius, *Nat. Hist.*,XXXIV 47 și XXXVI 36.

778 Vezi, mai sus, n. 772.

779 Scrisoarea este adresată lui Cornelius Severus, poet epic, din cercul lui Messalla Corvinus; cf. *Pont.*, I, 8. Seneca cel Bătrân (retorul) a păstrat un fragment de cca. 20 de versuri dintr-un poem asupra morții lui Cicero, fragment care îi pun în valoare elocința și atașamentul pentru evenimente apropiate în timp (vezi traducerea versurilor, în Jean Bayet, *Literatura latină*, București, 1972, p. 454-455). Quintilian X, 1, 19 îl consideră "mai bun versificator decât poet".

780 În text (v. 9), *uina Falerna*, vinuri de Falern; vinul de Falern, din regiunea Campaniei, era renumit în antichitate; lăudat de Horațiu și descris de Plinius cel Bâtrân.

781 Aristeu (*Aristeus*), fiul lui Apollo și al nimfei Cyrene. Se spune că i-ar fi învățat pe oameni cum să planteze vița-de-vie și cum să crească albinele.

782 Alcinou (*Alcinous*), regele feacilor; cf. *Pont.*, II 9, 42 și n. 689. Homer amintește splendoarea grădinilor sale încărcate de roade; vezi *Odiseea* VII, 141-160.

783 Pentru Triptolem (*Triptolemus*), vezi *Trist.*, III 8, 1 și n. 335.

784 Aceeași idee, în *Trist.*, I 1, 47-48.

785 *Corali*, trib tracic între munții Rhodopi sau Haemus și fluviul Dunărea. Strabon, *Geogr.* VII 5, 12 îi localizează alături de bessi între poalele munților Haemus (Balcanii de astăzi) și Pont.

786 "Izvorul aonic" (*Aonius fons*) este izvorul (sau fântâna) Hippocrene, de pe Helicon, închinată muzelor (cf. n. 330). Tot acolo se afla și Aganippe, un alt izvor de asemenea consacrat muzelor.

787 Cresus (*Croesus*), ultimul rege al Lydiei (562-547 î. Hr.); cf. *Trist.*, III 7, 42 și n. 332. Declanșează un război împotriva Persiei Ahemenide, aflate atunci în ascensiune. După înfrângerea de la Pteria (Cappadocia) este asediat de Cyrus în capitala sa, Sardes și făcut prizonier. Lydia devine o provincie a Imperiului Persan.

788. "Tiranul temut din Siracuza"este Dionysios II sau Dionysios cel Tânăr (cca. 397-330 î. Hr.). Caracter nehotărât, iubitor de fast și de cultură; îl găzduiește în mai multe rânduri pe Platon la curtea sa. Pierde de două ori puterea – în 357 și definitiv în 344 î. Hr. Se retrage la Corinth, unde rămâne până la moarte. Siracuza ajunsese, la moartea lui, dintr-un oraș strălucitor "o simplă pustietate".

789 Cn. Pompeius Magnus (106-48 î. Hr.), celebru om politic roman, conducător militar talentat, organizator și administrator excepțional. Se remarcă în primul război civil, luptând împotriva lui Marius și de partea lui Sulla. Obține mai multe victorii împotriva adversarilor lui Sulla în Sicilia, nordul Africii, Spania (împotriva lui Sertorius); împotriva răsculaților lui Spartacus și a piraților din Marea Mediterană. Deține comanda supremă în Orient împotriva lui Mithridates

https://biblioteca-digitala.ro

VI Eupator (pe care îl învinge), reorganizând în 64-63 î. Hr. întreaga zonă a Orientului Apropiat; în 60 î. Hr. constituie împreună cu Caesar și Crassus primul triumvirat. Frământările politice interne pun capăt triumviratului. Se ajunge la o opoziție directă între Pompeius, ales *consul sine collega* cu misiunea de a restaura ordinea, și Caesar, demis la 7 ianuarie 49 din funcțiile sale printr-un *senatus consultum ultimum*. Bătălia hotărâtoare de la Pharsalos (în Thessalia), din august 48 î. Hr. îi dă câștig lui Caesar. Înfrânt, Pompeius se refugiază în insula Lesbos apoi în Egipt, unde este asasinat în septembrie 48 î. Hr. din ordinul lui Ptolemaios XIII. Este înmormântat de Caesar, care îi ridică o statuie în senat. Vezi Plutarch, *Vieți paralele*, *Pompeius*.

790 Caius Marius (157 – 86 î. Hr.), om politic și general roman. Remarcat în războiul din Africa de Nord împotriva lui Iugurtha și în luptele din Gallia și Italia impotriva teutonilor și cimbrilor. Este reprezentat al partidei popularilor în înfruntările acestora cu optimații; ajunge în conflict direct cu Sulla, când senatul luând de la Sulla comanda armatelor din Orient împotriva lui Mithridates, i-o încredințează lui Marius (88 î. Hr.). După ce Sulla părăsește Roma și pleacă în Orient, Marius revine la Roma și este ales pentru a șaptea oară consul (86 î. Hr.). Moare în același an (ianuarie 86 î. Hr.), în timpul pregătirilor pentru campania din Orient.

791 Iugurta (*Iugurtha*), rege al Numidiei (118-105 î. Hr.); în conflict cu rudele sale, pe care le deposedase de averi, intră în conflict și cu Roma. Senatul i-a declarat război în 111 î. Hr.; războiul împotriva lui Iugurtha va fi încheiat în 105 î. Hr. de Caius Marius. Dus la Roma, Iugurtha este asasinat în închisoarea Tullianum. Vezi, Sullustius, *De bello Iugurthino*.

792 Anticira (*Anticyra*), oraș în Focida, regiune muntoasă a Greciei, unde se afla sanctuarul de la Delfi.

793 Pentru Faima (*Fama*), vezi *Pont.*, II 1, 19 și n. 619.

794 Scrisoarea este adresată lui Sextus Pompeius; vezi *Pont.*, IV 1 și n. 771; vezi, mai departe, *Pont.*, IV 5 și 15. Sextus Pompeius fusese desemnat consul pentru anul 14 d. Hr.

795 Ianus, veche divinitate latină, protectoare a Romei. Era înfățișat cu două fețe opuse, una privea înainte (viitorul), cealaltă înapoi (trecutul). El începea anul și inaugura anotimpurile; ocrotea începutul oricărei activități.

796 Consulatul începea odată cu noul an civil (de aici invocarea către Ianus). Consulii erau cei mai importanți magistrați romani: dețineau puterea civilă supremă, convocau și prezidau senatul; în timp de război erau comandanții supremi ai armatelor romane.

797 Elemente de sacrificiu ritual îndeplinite odată cu intrarea în funcție a unui nou consul.

798 *Curia* desemnează clădirea în care se desfășurau sedințele senatului roman.

799 Scrisoarea este adresată lui Sextus Pompeius, în strânsă legătură cu *Pont.*, IV 4; vezi, mai sus, n. 794.

800 Hemus (*Haemus*), munți în Thracia (actualii munți Balcani).

801 În text (v. 6), *maris Ionii aquas*; vezi *Trist.*, I 4, 3 și n. 38; de asemenea *Trist.*, II 298.

802 Cf. *Trist.*, I 1, 17

803 Scaunul curul (*sella curulis*), scaun de fildeș ocupat de consul la ședințe. Făcea parte împreună cu *lictorii* (slujbași inferiori care deschideau calea în public) și *toga praetexta* (toga tivită cu purpură) din însemnele de recunoașterile ale puterii deținute de consuli.

804 Curia lui Iuliu – în text (v. 21), *Iulia templa*; aici aveau loc ședințele senatului. Construcția, începută de Caesar în 44 î. Hr., a fost inaugurată de Augustus în 29 î. Hr.

805 Poetul se referă la relația specială de prietenie dintre Sextus Pompeius și Germanicus.

806 Vezi, mai sus, n. 772.

807 Este vorba de Bruttedius Brutus; vezi, *Pont.*, I 1, III 9 și n. 518.

https://biblioteca-digitala.ro

[808] Fabius Maximus; vezi, *Pont.*, I 2 și n. 530; de asemenea, *Pont.*, III 3 și 8.

[809] Fabius a murit în anul 14 d. Hr., cu câteva luni înaintea lui Augustus; despre cauza politică a morții, vezi Tacitus, *Annales*, I 5.

[810] Octavian Augustus s-a stins din viață la Nola, la 19 august anul 14 d. Hr.

[811] "Zeul cel nou" (*caelitus recens*, v. 17) este Octavian Augustus. Poemul (*carmen*) la care se referă poetul, nu s-a păstrat.

[812] Tieste (*Thyestes*) și Atreus, copii ai lui Pelops și ai Hippodamiei sunt protagoniștii unui șir de drame, care atrag blestemul zeilor asupra Atrizilor. Rivalitatea celor doi frați pentru tronul Micenei e arbitrată de zei: aceștia au hotărât că tronul avea să-i revină lui Atreu, dacă soarele ar fi apus la răsărit. Așa s-a întâmplat și Atrizii au urcat pe tronul Micenei.

[813] Q. Iulius Vestalis, centurion primipilar roman, participant la luptele de recuperare ale cetății Aegyssus (12 d. Hr.); ulterior, a fost trimis de împăratul Tiberius în zona vest-pontică cu o funcție de conducere (probabil cea de *praefectus Ponti*).

[814] Pentru iazigi, (*Iazyges*) vezi *Pont.*, I 2, 77.

[815] *Primipilus*, este cel mai înalt grad între centurioni.

[816] Vezi *Pont.*, I 8, 13.

[817] "Dușmanul" erau geții, iar regele (odrid) este Cotys; în text (v. 25), *Sithonius rex*. Sitonii sunt un neam tracic pe țărmul Pontului Euxin. La ei se referă și Plinius, *Nat.hist.*, IV 41 și-i plasează în Thracia, de-a lungul țărmurilor marine.

[818] P. Vitellius – este probabil unul din cei patru fii ai lui Publius Vitellius, bunicul viitorului împărat (Suetonius, *Vit.* 2, 2); este comandantul unor trupe romane pentru a căror deplasare la Aegyssus folosește flota militară romană (cantonată, probabil, undeva în deltă).

[819] C. Iulius Donnus, mic rege al unui neam alpin.

[820] Aias (*Aiax*), unul dintre cei mai mari eroi greci în războiul troian (al doilea, după Ahile, prin forță și curaj).

[821] Scena în *Iliada* XV, 674-746.

[822] Pegasus, cal înaripat născut din picăturile de sânge căzute pe pământ atunci când Perseus i-a retezat capul Meduzei.

[823] P. Suillius Rufus, ginerele lui Ovidius (într-o a doua căsătorie a fiicei poetului). În perioada când Ovidius îi trimite epistola (anul 15 sau 16 d. Hr.), Suillius era chestor al lui Germanicus. Exilat de Tiberius în 24 d. Hr., ajunge ulterior, în timpul lui Claudius, *consul suffectus* (43 d. Hr.). Vezi cariera lui Suillius la Tacitus, *Annales*, IV 31 și XIII 42-43. Cf. PIR[1] S 700; Syme 89.

[824] „Cezarul cel tânăr" (*Caesar iuuenis*) este Germanicus; prin Suillius, Ovidius încearcă o intervenție la Germanicus.

[825] Agamemnon, conducătorul grecilor în războiul troian; Ovidius exemplifică prin nume de eroi și teme literare importanța scrierilor poetice.

[826] Un alt exemplu: *Cei șapte contra Tebei*, a lui Eschil.

[827] Aluzie la poeme cosmogonice și, mai departe, la gigantomahii.

[828] "Alcidul" este Hercules; pentru un oraș Oechalia din Achaia, vezi Plinius, *Nat.hist.*, IV, 15.

[829] Pradă nebuniei, din răzbunarea Herei, Dionysos începe o lungă serie de peregrinări, până în cele mai îndepărtate locuri de pe pământ. A străbătut întreaga Asie învățându-i pe locuitori cultivarea viței-de-vie. Cea mai celebră etapă a traseului prin Asia este expediția în India, care, potrivit legendei, a durat câțiva ani.

[830] Aluzie la divinizarea lui Augustus.

[831] Germanicus, fiul lui Claudius Drussus și adoptat de Tiberius (vezi, mai sus, n. 622) dincolo

https://biblioteca-digitala.ro

de calitățile militare admirate și recunoscute, a avut și preocupări literare. Este autorul unui poem didactic *Phainomena* (*Fenomenele*), din care s-au păstra 932 de versuri. Fragmentele rămase dovedesc o vastă cultură poetică și un talent deosebit în versificație.

832 Aluzie la două din ipostazele lui Apollo: zeu al cântecului și al muzicii (lira) și zeu care pedepsește (arcul).

833 Izvorul Hippocrene de pe Helicon, muntele unde-și aveau sălașul Muzele, ar fi luat ființă pe locul unde Pegasus ar fi lovit pământul cu piciorul; vezi și n. 786.

834 Scrisoare adresată lui C. Pomponius Graecinus când acesta își preia funcția de consul; despre Graecinus știm că a fost *consul suffectus* în anul 16 d. Hr.; cf. PIR[1] P 540; Syme 74. Ovidius s-a adresat lui Graecinus și în *Pont.*, I 6 și II 6; vezi și n. 587.

835 *Lustrum*, este perioada cuprinsă între două operațiuni censuale (censul era operația destinată recensământului populației și înregistrării averii pe baza căreia se făcea recrutarea, se fixau impozitele și se exercitau drepturi politice).

836 Fratele lui Greacinus este Lucius Pomponius Flaccus; el trebuia să urmeze fratelui său la funcția de consul în anul următor (17 d. Hr.).

837 Deducem că Pomponius Flaccus, înaintea consulatului, a avut o funcție de conducere în Moesia (*praefuit*): praefect în Pontul Stâng, "comandant" al provinciei Moesia, mai întâi cu rang pretorian pentru a deveni, după deținerea consulatului în anul 17 d. Hr., guvernator cu rang consular în 18 – 19 d. Hr.

838 Troesmis, cetate traco-getică, apoi oraș roman și important centru militar pe Dunăre, identificat pe teritoriul actualei comune Turcoaia (jud. Tulcea). Ovidius se referă la evenimente petrecute în anul 15 d. Hr., când romanii au recuperat cetatea ocupată de geții din stânga Dunării. Flaccus s-a implicat în acțiunile militare de recuperare.

839 Este vorba probabil de un decret oficial al cetății care acordă anumite privilegii celui care beneficia de el și îi recunoștea meritele.

840 Ovidius cinstește în particular cultul lui Augustus și al familiei imperiale.

841 Ca *agonothet*, Ovidius organiza jocuri publice cu ocazia aniversării zilei de naștere a lui Augustus.

842 Ovidius declară că a scris un poem (*carmina illa*, v. 131) când Augustus a fost deificat după moarte; la el fac trimitere și versurile din *Pont.*, IV 6, 17-18.

843 Scrisoare adresată lui C. Albinovanus Pedo, poet epic din prima jumătate a sec. I d. Hr. A participat la campania din Germania pe vremea împăratului Tiberius. Este autorul unei *Theseida*; a scris, de asemenea, epigrame și elegii astăzi pierdute. A fost apreciat de contemporani. La prietenia dintre Pedo și Ovidius se referă și Seneca, *Controuersiae* II 2, 12.Vezi și PIR[2] A 479; Syme p. 81, 88; Bardon, p. 69-73.

844 Pentru Circe, vezi mai sus, n. 723. Pentru episodul Ulise - Circe, vezi *Odiseea* X.

845 Calipso (*Calypso*), nimfă din insula Ogygia, unde a naufragiat Ulise. Eroul după mulți ani reușește să plece din insulă și numai după intervenția lui Zeus (Jupiter), pe lângă Calypso. Vezi și mai sus, n. 200.

846 În text (v. 15), *Hippotades* (fiul sau nepotul lui Hippotes, *Aeolus*). Pentru Eol (*Aeolus*) vezi și *Trist.*, I 4, 17 și n. 40. Aici Ovidius se referă la episodul din *Odiseea* X.

847 Sirenele, creaturi legendare maritime al căror cântec fascina pe oricine îl auzea. Se credea că locuiesc pe o insulă din Marea Mediterană, plasată de Homer între Eea și stânca Scileï. Ele au încercat să-l atragă pe Ulise și pe însoțitorii lui cu cântecul; vezi *Odiseea* XII.

848 Plantă evocată în diferite povestiri mitologice neidentificată însă. Lotofagii întâlniți de Ulise

https://biblioteca-digitala.ro

se hrănesc cu *lotos*. Vezi *Odiseea* IX, 82-104.

849 Lestrigoni (*Laestryones*), numele unui popor de canibali pe care Ulise i-a întâlnit în perigrinările sale prin Mediterana; vezi și *Pont.*, II 9, 41; *Odiseea* X.

850 Fiace (*Piacches*), rege barbar; nume necunoscut.

851 Scila (*Scylla*) – vezi, mai sus, *Trist.*, II 393 și n. 207.

852 Eniohii (*Heniochi*), populație de pe țărmul de est al Pontului Euxin, care se ocupa cu pirateria; vezi și Strabon, *Geogr.*, XI 2, 12-13.

853 Aheii, în text (v. 27) *Achaeis* (N. *Achaei*), reprezintă o populație din munții Caucaz. În aceeași zonă Plinius, *Nat.hist.*, VI, 48 se referă la un oraș *Achais*, reconstruit de Antiochos pe locul altuia mai vechi, Heraclea.

854 Caribda (*Charybdis*), vezi *Trist.*, V 2, 73.

855 Pentru Boreu și Austrul (*Boreas, Auster*), vezi n. 21 și 22.

856 Sagaris, numit și Sangaris, fluviu în Bithynia; vezi Plinius, *Nat.hist.*, VI 4.

857 Licus (*Lycus*), fluviu în Bithynia; la Plinius, *Nat.hist.*, sunt mai multe râuri cu acest nume; pentru fluviul din Bithynia, vezi *Nat.hist.*, VI 2

858 Penius, fluviu care curge din munții Caucaz. (*apud* ed. Richmond, *index nominum*, p. 125). La Plinius, *Nat.hist.*, două râuri cu același nume, unul în Thessalia (II, 230; IV 30-32) și unul în estul Pontului (VI, 14).

859 Cales, fluviu în Bithynia.

860 Hipanis (*Hipanis*), azi Bug; fluviu în nordul Pontului Euxin, între Tyras și Boristene; se varsă în mare lângă Olbia; Plinius, *Nat.hist.*, IV 88.

861 Halis (*Halys*), fluviu în Paphlagonia; vezi și Plinius, *Nat.hist.*, VI 6.

862 Parthenius, fluviu în Bithynia.

863 Tiras (*Tyras*), azi Nistru, fluviu în nordul Pontului Euxin; Plinius, *Nat.hist.*, IV, 82.

864 Cinapses (*Cynapses*), fluviu necunoscut (dacă lectura este corectă).

865 Termodom (*Thermodon*), fluviu în Pont (actual Terme); Plinius, *Nat.hist.*, VI, 10.

866 Fasis (*Phasis*), fluviu în Colchida; azi Rhiom; Plinius, *Nat.hist.*, VI 12.

867 Boristene (*Borythenes*), azi Nipru; fluviu în zona nord-pontică; Plinius, *Nat.hist.*, IV 82, 88.

868 Dirapses (*Dyrapses*), fluviu necunoscut (dacă lectura este corectă).

869 Melantus (*Melanthus*), fluviu în Armenia.

870 Este vorba de Tanais, azi Donul; Plinius, *Nat.hist.*, VI 19-20.

871 Danubius, nume folosit în alternanță cu Hister; este fluviul Dunărea.

872 Albinovanus a scris un poem epic al cărui erou este miticul Tezeu (*Theseida*); vezi, mai sus, n. 843.

873 Aluzie la fidelitatea de care au dat dovadă cei doi prieteni Tezeu și Pirithou.

874 Scrisoarea este adresată faimosului retor L. Iunius Annaeus Gallio; prieten al lui Seneca (retorul), considerat cel mai mare orator al timpului său (Seneca, *Contraversiae* X 13). Quintilian și Tacitus nu sunt însă de aceeași părere și-i reproșează retorului stilul excesiv de ornamentat (Tacitus, *Dialogus de oratiribus*, 26). Pentru evoluția lui ulterioară vezi Tacitus, *Annales* VI, 3; vezi numele și la PIR² I 757; Syme p. 80.

875 Tuticanus, poet cunoscut numai din opera lui Ovidius; este menționat și în *Pont.*, IV 14 și *Pont.* IV, 16. Este autorul (sau traducătorul) unui poem epic, de inspirație homerică *Phaeacis (Pheacida)*. Vezi numele la Syme p. 81 și Bardon p. 66.

876 Cf. *Pont.*, IV 16, 27.

877 Cf. *Trist.*, I 4, 28.

https://biblioteca-digitala.ro

878 Carus, poet. Nu se cunoaște nimic despre acest Carus căruia îi este adresată epistola. De la Ovidius aflăm că a scris un poem epic despre Hercule și că a fost profesorul copiilor lui Germanicus. Unii cred că acestui Carus i se adresează Ovidius și în *Trist.*, III 5, 17-18. Cf. Syme p. 81 și 88; Bardon p. 66.

879 Hercule (*Hercules*), vestit erou grec, neîntrecut în forță și vitejie; după moarte a fost primit în rândul zeilor. Prezent în literatura antică; este și eroul unui poem scris de Carus; vezi, mai departe, n. 911.

880 Pentru Tersit (*Thersites*), vezi *Pont.*, III 9, 10 și n. 768.

881 Nereu (*Nireus*), unul dintre regii pretendenți la mâna Elenei; vestit pentru frumusețea sa; a murit în războiul troian; vezi *Iliada* II, 671-674.

882 Aflăm aici subiectul poemului în limba getică scris de Ovidius.

883 Vezi Tacitus, *Annales* I, 11-12.

884 Livia e asimilată Vestei, divinitate protectoare a focului din cămin și a căminului în general.

885 Aluzie la Germanicus și Drusus Minor.

886 În text (v. 33) *haec Camena*; forma de plural *Camenae* este denumirea purtată în mitologia romană de nimfe identificate mai târziu cu muzele; la figurativ termenul poate însemna "cântec", "poem".

887 Mențiunea lasă să se înțeleagă că poemul a fost scris în iarna anului 14 d. Hr.

888 Este a doua scrisoare trimisă de Ovidius lui Tuticanus; cf. *Pont.*, IV 12.

889 Sirte (*Syrtes*), golfuri (Sirta Mare și Sirta Mică) pe coasta de nord a Africii; Caribda (*Charybdis*), abis în strâmtoarea Siciliei, reprezentat printr-un monstru care înghițea corăbiile. Mai frecvent menționate sunt Scila (*Scylla*) și Charibda, cele două stânci situate între sudul Italiei și Sicilia, de o parte și de alta a strâmtorii Messina, cunoscute pentru pericolul pe care îl reprezintă pentru navigație.

890 În text (v. 14), *Marticolis Getis* ("geții cei războinici"); forma adjectivală *Marticoli*, constituită pe numele zeului Mars și compusă cu verbul *colo, -ere*, corespunde în traducere sintagmei *qui Martem colit*, "care practică războiul" sau "care venerează pe Marte".

891 Ascra (*Askra*), localitate în Beoția, locul de naștere a poetului Hesiod (sec.VII î. Hr.).

892 Hesiod, *Munci și zile* (*Erga kai hemerai*), v. 635-640.

893 Cf. Homer, *Odiseea* IX, 27-28; "nimic mai dulce/ Ca țara ei <Itaca> nu pot vedea pe lume" (trad. G. Murnu).

894 Scepsius – este vorba de filosoful Metrodoros din Skepsis (145 – 70 î. Hr.), prieten cu Mithridates VI Eupator; la el se referă Strabon, *Geogr.*, XIII 1, 55; Plutarch, *Lucullus*, 22; de la Plinius, *Nat.hist.*, XXXIV, 34 aflăm că era poreclit *misoromaios* ("cel care urăște pe romani") și că era apreciat deopotrivă ca pictor și filosof (XXXV 135).

895 În text (v. 45), *Illyrica pice* ("decât smoala ilirică")

896 Vezi, mai sus, *Pont.* IV 9, 102 și n. 839.

897 Cununa de iederă era recunoașterea unui succes literar (concurs) sau recitare publică la care poetul a participat la Tomis.

898 Delos este insula care i-a dat adăpost Latonei pentru a-i naște pe Apollo și Artemis.

899 Scrisoare adresată lui Sextus Pompeius; vezi și *Pont.*, IV 1, 4 și 5 și n. 771 și 772.

900 În text (v. 8), *Punica grana*; cf. Martial I 43, 6.

901 Tmolus – munte și oraș în Lydia, bogat în vin și aur; vezi și Plinius, *Nat.hist.*, XXXIII, 126.

902 Hibla (*Hybla*) – cf. *Trist.*, V 6, 38 și n. 499.

903 Sicion (*Sicyon*), oraș în nord-estul Peloponezului, bogat în măslini.

https://biblioteca-digitala.ro

[904] Cf. *Pont.*, IV 5, 10.

[905] Țara lui Philippus este Macedonia; Sextus Pompeius a fost guvernator în Macedonia.

[906] Campania – provincie din centrul Italiei, pe coasta de vest a Mării Tireniene.

[907] Scrisoare adresată unui invidios (*invidus*), probabil imaginar.

[908] Pedo Domitius Marsus (a doua jumătate a sec. I î. Hr.? – c. 15 d. Hr.), poet din cercul literar al lui Maecenas. Este autorul unei culegeri de epigrame, intitulată *Cicuta* (*Fluier din trestie de cucută*) și un poem epic, *Amazonia* (*Lupta cu amazoanele*), elegii și mici narațiuni epice (*fabellae*). A scris se pare și un tratat despre expresia cultă (*De urbanitate*), lăudat de Quintilian în *Arta oratorică*. Vezi și Bardon, p. 52-57 și 69.

[909] Caius Rabirius (sec. I î. Hr.? – sec. I d. Hr.?), poet epic. Este autorul unui poem epic despre Antonius și Cleopatra, apreciat de contemporani; vezi Bardon, p. 69 și 73-74.

[910] Pompeius Macer, poet; prieten apropiat al lui Ovidius (cf. *Amores* II, 18; *Pont.*, II 10). În timpul lui Augustus i s-a dat în sarcină administrarea bibliotecilor din Roma (Suetonius, *Iul.*, 56, 7). A scris poeme referitoare la războiul troian; vezi Bardon, p. 64-66.

[911] Pedo Albinovanus; vezi *Pont.*, IV 10, 3 și n. 843.

[912] Carus, poet; vezi *Pont.*, IV 13 și n. 878. Probabil poemul lui Carus se referă la căsătoria lui Hercules cu Hebe; vezi, mai sus, n. 878.

[913] Cornelius Severus, poet; cf. *Pont.*, IV 2 și n. 779. Vezi și Bardon, p. 61-64.

[914] "Cei doi Priscus" – nu este cunoscut decât un poet cu acest nume, C. Lutorius Priscus; la el se referă Tacitus, *Annales* III, 49-51 (a murit în 21 d. Hr.); vezi și Bardon, p. 74-75.

[915] *Numa, poet*; nume necunoscut în altă parte; Ovidius îi laudă stilul elegant și simplu (*subtile*).

[916] Iulius Montanus, poet; menționat de Seneca retorul, *Controversiae* VII 1, 27 și considerat *egregius poeta* (poet deosebit); Seneca filozoful în schimb îl consideră *tolerabilis poeta* (poet acceptabil); vezi și Bardon, p. 59-60.

[917] Sabinus, poet; tot ce știm despre Sabinus este ce aflăm de la Ovidius aici și în *Amores* II, 18, 27-34 (unde dă o listă a poemelor lui Sabinus, scrise ca răspuns la *Heroidele* lui Ovidiu). I se atribuie o operă neterminată *Dierum opus*, după modelul *Fastelor* lui Ovidius și un poem epic cu un titlu obscure, *Troezen* (?); vezi și Bardon, p. 60-61.

[918] Largus, poet; nu se cunoaște nimic despre Largus în afară de ce ne spune Ovidius aici. A descris despre migrația lui Antenor în ținutul venet şi fondarea cetății Patavium (actuala Padova); cf. Bardon, p. 66-67.

[919] Antenor - în text (v. 18), *Phrygius senex* ("bătrânul frigian"); este unul dintre troieni, sfătuitor și prieten al regelui Priam; i-a sfătuit pe troieni să evite războiul. După căderea Troiei s-a refugiat în Italia și a întemeiat în nordul peninsulei italice Patavium (care în antichitate făcea parte din teritoriul Galliei Cisalpine). Vezi Vergilius, *Eneida* I, 242 – 249; Titus Livius I, 1.

[920] Camerinus, poet; nimic nu se cunoaște despre el. Aflăm din Ovidius că subiectul operei sale este soarta Troiei, după moartea lui Hector; cf. Bardon, p. 66.

[921] Tuscus, poet; nu este cunoscut cu certitudine în altă parte; s-a propus identificarea lui cu gramaticul Clodius Tuscus (ediția Markel la *Tristia*). Tuscus se poate referi și la un poet originar din ținutul etrusc. La un Tuscus, poet, se referă Bardon, p. 61; tot el respinge orice identificare cu gramaticul Clodius Tuscus sau cu retorul Tuscus (p. 114, n. 8).

[922] Filida (*Phyllis*), titlul poemului lui Tuscus; cf. Bardon, p. 61.

[923] Nu se știe cine a fost poetul sau care a fost precis subiectul poemului său (probabil asemănător cu *Halieutica* lui Ovidius).

[924] Poemul s-ar fi putut referi la războiul împotriva lui Iugurtha (vezi, mai sus, n. 791) sau la

https://biblioteca-digitala.ro

campania lui Caesar în Africa, împotriva regelui Iuba.

925 Marius, poet; nu este cunoscut din altă parte; cf. Bardon, p. 47.

926 Poet necunoscut; Trinacrius poate fi interpretat și ca nume propriu, nu numai ca adjectiv, "sicilianul"; autor al unui poem intitulat *Perseis*; cf. Bardon, p. 67.

927 Lupus, poet necunoscut; a scris, se pare, despre întoarcerea lui Menelau și a Elenei la Sparta; cf. Bardon, p. 67-68.

928 Cele două nume sunt redate prin *Tantalides* (Menelau) și *Tyndaris* (Elena).

929 Este vorba de poetul Tuticanus; vezi, mai sus, *Pont.*, IV 12 și n. 875.

930 Rufus, poet necunoscut în alte surse; este diferit de Rufus din *Pont.* II, 11. A fost identificat, forțat, cu poetul Titius din Horatius, *Epistulae* I 3, 9-10 („care nu se teme să se măsoare cu Pindar"), propunându-se un nume artificial, Titus Rufus; vezi și Bardon, p. 59.

931 Pindar (c. 520 – 442 î. Hr.); poet liric grec, originar din Beoția. Din opera sa, alcătuită din ode corale, s-au păstrat integral *Olimpicele* (*Olympionika*), *Pythicele* (*Pythionika*), *Nemeenele* (*Nemeonika*) și *Istmicele* (*Isthmionika*); titlurile sunt date după serbările panelenice ținute la Olympia, Delphi, Nemeea și Corinth. Opera lui Pindar prezintă cea mai importantă moștenire literară care s-a păstrat din patrimoniul liricii vechi grecești.

932 Turaniu (*Turranius*), poet necunoscut în altă parte. S-a propus identificarea lui cu Caius Turranius, *praefectus annonae* în timpul lui Augustus (Tacit, *Annales* I, 7) sau cu geograful Turranius Gracilis, menționat de Plinius, *Nat.hist.* III 3, IX 11; cf. Bardon, p. 48.

933 C. Melissus, poet format în cercul lui Maecenas. A scris 150 de cărți de *Ineptiae* (*Prostii/Fleacuri*). A creat un nou stil de *togatae* (piese cu subiect roman), așa-numitele *trabeatae* (comedii care prezentau pe scenă cavaleri); la aceste piese de teatru se referă Ovidius aici; vezi Bardon, p. 49-52.

934 "Socul", lat. *soccus*, se referă la pantoful actorului de comedie (spre deosebire de "coturn", lat. *cothurnus*, încălțămintea actorului de tragedie). Figurativ termenii se referă la genul sau stilul unei lucrări (comedie/ tragedie sau comic/solemn).

935 Traducătorul a urmat varianta de text *Varius*; în textul latin, editorul a urmat varianta Varus. Pentru *Varius* este cunoscut numele Lucius Varius Rufus (sec. I î. Hr. ? – sec. I d. Hr. ?), poet din cercul literar al lui Maecenas și prieten cu Vergilius și Horatius. E autorul unui poem (*De morte/ Despre moarte*), referitor se pare, la asasinarea lui Caesar; a unei tragedii, *Thyestes*, care s-a bucurat de succes, și al unui panegiric al lui Augustus; a scris și o biografie a lui Vergilius; vezi și Bardon, p. 28-34.

Pentru Varus, poet tragic, nu avem date; numele este înregistrat în PIR[1] V 202.

936 Graccus poet; este menționat de Priscian, Nonius și de autorul anonim al lucrării *De dubiis nominibus* (*Despre nume nesigure/ incerte*). I se atribuie o piesă *Thyestes* (titlu întâlnit și la Varius). S-a propus identificarea acestui Graccus și cu Sempronius Gracchus, implicat în relegarea Iuliei, fiica lui Augustus în insula Pandateria și apoi la Rhegium (vezi Tacitus, *Annales* I, 53). Identificarea rămâne în continuare nesigură; vezi și Bardon, p. 48-49.

937 Proculus, poet necunoscut, probabil elegiac. A avut ca model, se pare, lucrarea lui Calimach, *Aitia* (*Origines*), culegere de istorioare despre zei, eroi, tradiții și fondări de cetăți; cf. Bardon, p. 59.

938 Calimach (*Kallimachos*), poet grec, originar din Cyrene (c. 315-240 î. Hr.). A trăit mult timp la Alexandria, in apropierea lui Ptolemeu II Filadelful. Aici a deschis o școală și a devenit bibliotecar la Museionul din Alexandria. Opera lui poetică cuprinde imnuri, legende versificate, epigrame. A compus un poem satiric intitulat *Ibis* (titlul va fi împrumutat de Ovidius, într-o lucrare versificată

https://biblioteca-digitala.ro

independentă, scrisă tot în perioada exilului și îndreptată împotriva unui dușman personal).

939 În text (v. 33), numele pastoral Tityrus (prezent în *Bucolicele* lui Vergilius).

940 Passer, poet; pentru el este citat A. E. Housman, *Ovidiana*, C.Q. 10 (1916), p. 130-150 (*non vidi*).

941 Gratius (*Grattius*), poet necunoscut; cf. Bardon, p. 58.

942 Fontanus, poet necunoscut; cf. Bardon, p. 58 (Bardon citează pe Grattius și Fontanus între poeții bucolici ai perioadei lui Augustus).

943 Capella, poet necunoscut, probabil elegiac; cf. Bardon, p. 59.

944 M. Aurelius Cotta Maximus Messalinus – este destinatarul mai multor epistole ovidiene; vezi *Pont.*, I 5 și 9; II 3 și 8; III 2 și 5; vezi și n. 580. La acest Cotta se referă Tacitus în *Annales* în mai multe locuri: III 2, 3 și 17, 4; II 32, 1; III 17; V 3 și VI 5.

945 Invidia (*Liuor*); vezi și *Trist.*, IV 10, 123; *Pont.*, III 4, 74.

946 Vezi și *Pont.*, III 2, 103-108.

https://biblioteca-digitala.ro

INDEX NOMINVM

Indexul conţine nume proprii de persoane, divinităţi, nume geografice. Sunt incluse, de asemenea, şi forme adjectivale derivate din nume proprii; acestea sunt însoţite în paranteză de precizarea categoriei gramaticale, respectiv a(djectiv), adu. (adverb) şi de forma de bază a numelui. În caractere italice sunt trecute numele care nu apar în mod expres în textul ovidian, dar a căror identificare este dedusă din context sau din informaţii din domeniul mitologiei, geografiei sau literaturii antice deja cunoscute din alte surse (inclusiv ovidiene). Trimiterile se fac la textul latin din *Tristia* şi *Epistulae ex Ponto* (abreviate *Trist.* şi *Pont.*) urmate de indicarea, în cifre romane, a cărţii din cadrul culegerii (I-IV/V) şi în cifre arabe a epistolei (din cadrul cărţii) şi a versului (-lor). Indexul are la bază ediţiile Miquel Dolç şi J.A. Richmond.

A

Absyrtus- *Trist.* III 9, 6.

Abydena - *Trist.*I 10, 28.

Accius (poeta) -*Trist.* II 359.

Achaei – *Pont.* IV 10, 27

Achaemenides – *Pont.* II 2, 25

Achilles - *Trist.* I 9, 29; II 411; III 5, 37; IV 1, 55 ; V 1, 55; *Pont.* I 3, 74; I 7, 51; III 3, 43; Cf. Aeacides; Pellias.

Achilleus (a. Achilles) - *Trist* I 1, 100; III 4,28; V 6, 9.

Achiuus (a. Achaea) – *Pont.* I 4, 33

Acontius - *Trist.* III 10, 73.

Actaeon - *Trist.* II 105.

Actaeus (a. Acte; Atticus) – *Pont.* IV 1, 31 (*arx Actaea).*

Actorides (Patroclus) - *Trist.* I 9, 29.

Admetus – *Pont.* III 1, 106.

Adrastus – *Pont.* I 3, 79.

Aeacides (Acchiles) – *Trist.* II 3, 41; IV, 22; *Pont.* II 3, 41; II 4, 22.

Aeaeus (a. Aea) – *Pont.* IV 10, 14.(*Aeaea dea*=Circe)

Aeetes – *Pont.* III, 120.

Aegaeus (a. Aegeum) – *Trist.* I 11, 8.

Aegides (*Theseus*) – *Trist.* V 4, 26.

Aegisos (conditor eponymus) – Pont. I, 8, 31.

Aegisos (oppidum) – Pont. I 8, 11; IV 7, 21; IV 7, 53.

https://biblioteca-digitala.ro

Aegisthus - *Trist.* II 396.
Aegypti nurus (Danaides) - *Pont.* III 1, 121.
Aeneades (Augustus Caesar) – *Trist.* II 261, 262; *Pont.* I, 1, 35.
Aeneadae (a. Aeneas) - *Trist.* II 261. 262; *Pont.* III 4, 84.
Aeneas- *Trist.* I 2, 7; *Pont.* I 1, 33; III 3, 62.
Aeneis (Vergili poema) - *Trist.* II 533; *Pont.* III 4, 84.
Aeolius - *Trist.* I 10. 15 (*Aeoliae Helles*).
Aeolus - *Trist.* I 4, 17;
Aerope - *Trist.* II 391.
Aeson – *Pont.* I 4, 23; I 4, 46.
Aesonides (*Iason*) - *Pont.* I 4, 36.
Aethalis (*a. Aethalia*) – *Pont.* II 3, 84.
Aetna - *Trist.* V 2, 75.
Aetnaeus (*a. Aetna*) – *Pont.* II 2, 113; II 10, 23.
Africa (*prouincia Romana*) – *Pont.* IV 15, 9.
Agamemnon - *Trist.* V 6, 25; *Pont.* III 1, 121; IV 8, 51; *Agamemnone natus* (*Orestes*) *Pont.* II, 6, 25; *Agamemnonis uxor (Clytaemnestra), Pont.* III 1, 121.
Agenor – *Pont.* I 4, 37 (*Agenore natus, Phineus*).
Agenorides (*Cadmus*) – *Pont.* I 3, 77.
Agrius – *Pont.* III 9, 9.
Aiax – *Pont.* IV 7, 41.
Albanus (a. *Alba Longa*) – *Pont.* I 8, 67.
Albinovanus Celsus – vide Celsus
Albinovanus Pedo (*poeta*) - *Pont.* IV 10, 4; IV 10, 65; IV 16, 6.
Alcathoi - *Trist.* I 10, 39.
Alcestis (Admeti uxor) - *Trist.* V 14, 37.
Alcides (*Hercules*) – Pont. IV 8, 62.
Alcinous - *Pont.* II 9, 42; IV 2, 10.
Alexander Pheraeus, cf. Pheraeus
Alexandri urbs - *Trist.* I 2, 79.
Alpes - *Pont.* I 5, 22.
Alpinus (*a. Alpes*) – *Pont.* IV 7, 6.
Amaryllis – *Trist.* II 537.
Amazones - *Pont.* IV 10, 51.
Amazonius (*a. Amazon*) - *Pont.* III 1, 95.
Amicitia (*dea*) - *Pont.* II 3, 19.
Amor (*Cupido*) - *Trist.* V 1, 22; *Pont.* I 4, 42; III 3, 13.
Amphiaraus – *Pont.* III 1, 52.
Anacreon (poeta) - *Trist.* II 364.
Anapus – *Pont.* II 10, 26.
Anchialus - *Trist.* I 10, 36.
Anchises - *Trist.* II 299.
Annales (*Enni poema)* - *Trist.* II 259.
Anser (*poeta)* - *Trist.* II 435.
Antenor – Pont. IV 16, 18.
Anticyra – *Pont.* IV 3, 54.
Antilochus cf. Nestorides
Antigone (Thebana) - *Trist.* III 3, 67.
Antimachus (Clarius poeta) - *Trist.* I 6, 1.

https://biblioteca-digitala.ro

Antiphates – *Pont*. II 2, 114; II 9, 41.
Antonius (Marcus Antonius) – *Pont*. I 1, 23.
Anyti reus (*Socrates)* - *Trist*. V 12, 12.
Aoniae sorores (*Musae*) - *Trist*. IV 10, 39.
Aonius (*a. Aonia*; *Boeotius*) – *Pont*. IV 2, 47, Aonius fons (*Hippocrene*).
Apelles (pictor) – *Pont*. IV. 1, 29.
Apollineus (a. Apollo) - *Trist*. III 3, 10. (*Apollinea ars*)
Apollo - *Trist*. I 2, 5 ; V 3, 57 ; V 12, 15; *Pont*. IV 8, 75; Apollinis urbs (*Apollonia)* – *Trist*. I. 10, 35; *Apollinis Palatini templum* – *Trist*. III 1, 60; cf. Phoebus.
Appia (*uia*) – *Pont*. I 8, 68; II 7, 44.
Aquilo - *Trist*. I 11, 19; III 10, 17. 53.
Arctos - *Trist*. I 2, 29; 3, 48; III 10, 11; V 5, 39.
Arcturus (*sidus*) – *Pont*. II 7, 58.
Arethusa – Pont. II 10, 27.
Argo - Trist. II 439; *Pont*. I 4, 36
Argos – Pont. III 2, 82.
Argolicus (a. *Argolis*) - *Trist*. I 1, 83; I 9, 27 (*Orestes*); II 317; *Pont*. I 3, 70.
Aristaeus - *Pont*. IV 2, 9.
Aristarchus (*grammaticus*) - *Pont*. III 9, 24.
Aristides (*scriptor)* - *Trist*. II 413-414, 443.
Aristides - *Pont*. I 3, 71.
Armenius - *Trist*. II 227.
Ars (*Amatoria/ Artes)* - *Trist*. II 8, 240, 251, 303, 345; III 14, 6; V 12, 68; *Pont*. I 1, 12; I 2, 133; II 2, 104; II 9, 73; II 9, 76; II 11, 2; III 3, 38; III 3, 70; Cf. *Pont* II 10, 12; II 10, 15.
Ascra (*Ascre*) - *Pont*. IV 14, 31; IV 14, 34.
Asia (*terrarum orbis pars*) – *Trist*. I *2*, 78; *Pont*. IV 10, 55.
Asia (prouincia Romana) - *Pont*. II 10, 21.
Athenae – *Trist*. I *2*, 77.
Atho - *Pont*. I 5, 22.
Atia - Pont. I 2, 139.
Atlantis Vrsa *(Callisto)* – *Trist*. I 11, 15.
Atreus - *Pont*. I 2, 119.
Atridae (*Agamemnon et Menelaus*) - *Pont*. I 7, 32.
Atticus (*Ouidi amicus*) - *Pont*. II 4, 2; II 7, 2.
Atticus (a. Attica) – *Trist*. V 4, 30 (*Attica apis*); *Pont*. I 3, 68 (*Attica terra)*
Augustum Forum – *Pont*. IV 5, 10; IV 15, 16.
Augustus *Caesar* – *Trist*. I 2, 102; II 509; III 8, 13; IV 4, 53; *Pont*. I 2, 115; II 2, 74; II 5, 18; III 1, 163; III 6, 16; IV 6, 10; (*Caesar, princeps*) *Pont*. I 2, 59; III 1, 135; IV 5, 23; IV 6, 15; IV 13, 25; cf. Caesar.
Augustum numen - *Pont*. III 1, 163; IV 6, 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Augustus (*Caesar, Tiberius princeps)* - *Pont*. IV 9, 70.
Aurora - *Pont*. IV 9, 3; cf. Memnon.
Ausonia *(Italia)* – *Trist*. I 3, 6; II 575; V 5, 40.
Ausonius *(Italicus, Romanus)* – *Trist*. I 2, 92; II 23, 171, 199; IV 10, 50; V 2, 48; 7, 61; *Pont*. I 2, 82; II 2, 70; III 2, 101; IV 8, 86; IV 14, 38.
Auster – *Trist*. I 10, 33; 11, 16; *Pont*. II 1, 26; II 3, 89; IV 12, 35.
Automedon – *Trist*. V 6, 10.
Axenus *Pontus* – *Trist*. IV 4, 56.

B

Babylon - *Pont*. II 4, 27.
Bacche – *Trist*. IV 1, 41; V 3, 37.
Bacchica serta – *Trist*. I 7, 2.
Bacchus – *Trist*. I 10, 38; V 3, 2. 46; *Pont*. II 9, 31; IV 2, 9; cf. Liber *et* Lyaeus
Bassus (*poeta*) – *Trist*. IV 10, 47.
Basternae – *Trist*. II 198.
Bato - *Pont*. II 1, 46.
Battiades (*Callimachus)* – *Trist*. II 367; V 5, 38.
Belides (*Danaides)* – *Trist*. III 1, 62.
Bessi – *Trist*. III 10, 5; IV 1, 67.
Bistonis (a. *Bistones*) - *Pont*. II 9, 54.
Bistonius (a. *Bistones*) – *Trist*. I 10, 23, 48; *Pont*. I 2, 110; I 3, 59; IV 5, 35.
Bittis – *Trist*. I 6, 2; *Pont*. III 1, 58.
Boreas – *Trist*. I 2, 29; III 10, 11, 14, 45; III 11, 8; 10, 51; *Pont*. I 5, 72; IV 10, 41; IV 12, 35.
Boreus axis – *Trist*. IV 8, 41.
Borysthenius (*a. Borysthenes*) - *Pont*. IV 10, 53.
Bosporium mare – *Trist*. II 298.
Bosporos – *Trist*. III 4, 49.
Briseis – *Trist*. II 373.
Brutus *(Bruttedius Brutus)* - *Pont*. I 1, 3; III 9, 1; III 9, 44; IV 6, 1; IV 6, 17; IV 6, 22; IV 6, 28.
Brutus *(M. Iunius Brutus)* - *Pont*. I 1, 24.
Busiris – *Trist*. III 11, 39; *Pont*. III 6, 41.
Byzantia litora – *Trist*. I 10, 31.

C

Cadmus – *Trist*. IV 3, 67; *Pont*. I 3, 77; IV 10, 55.
Caesar *Augustus*– *Trist*. I 1, 30; I 2, 3, 61, 66, 93, 104; I 3, 5, 85, 86; I 5, 40; I 9, 24; II 8, 23, 27, 124, 209, 323, 335, 551, 560; III 1, 76, 78; III 7, 48; III 8, 39; III 11, 17, 18. 72; III 12, 46, 53 ; III 13, 11; IV 1, 54; IV 4, 15; IV 5, 8; IV 9, 11 ; V 1, 41 ; V 2, 38; V 5, 61; V 7, 8; V 9, 11, 21; V 10, 52 ; V 11, 23; *Pont* I 2, 71; I 2, 98; I 2, 99; I 2, 113; I 2, 139; I 2, 149; I 4, 29; *I 4, 44*; I, 4, 55; *I, 6, 44*; I 7, 22;I 7, 43; I 8, 24; I 8, 70; I 9, 28; I

https://biblioteca-digitala.ro

10, 20; I 10, 42; II 1, 7; *II 1, 22; II 1, 33; II 1, 47*; II 2. 19; *II 2, 48; II 2, 62; II 2, 92*; II 2, 93; *II 2, 109*; *II 2, 115*; II 3, 63; *II 3, 68*; II 3, 98; *II* 5, 11; II 7, 55;II 7, 67; *II 7, 79*; II, 8, 1; II 8, 18; *II 8, 23*; II 8, 37; *II 8, 45*; II 8 53; *II 8, 76*; II 9, 33; *II 9, 77*; *III, 1, 97*; III 1, 128; III 3, 62; *III 3, 76*; III 3, 83; III 6, 7; *III 6, 23*; III 6, 25; III 6, 38; III 7, 39; III 9, 27; *IV 3, 56*; IV 4, 34; IV 4, 39; IV 5, 32; *IV 8, 63*; IV 9, 106; *IV 9, 108; IV 9, 116*; IV 9, 128; *IV 12, 39*; IV 13, 23; IV 13, 37; Augusti nati, *Pont*. III 3, 87; Augusti nepotes *(Germanicus Caesar et Drusus minor) Pont*. II 2, 73; IV 9, 109; Augusti nurus *Pont*.II 2, 73; Augusti neptis *(Agrippina maior) Pont*. II 2, 73; Augusti pronepotes *Pont*. II 2, *73*; *cf*. Augustus; Aeneades.

Caesar (*C. Iulius)*– *Trist*. III 1, 27; (*fora Caesaris*) *Pont*. II 2, 84 (*diuus Iulius*).

Caesar (*Germanicus)* – *Trist*. II 230; *Pont*. II 5, 42; IV 5, 25; IV 8, 23; IV 8, 63; *IV 13, 31*; *filii eius Pont*. *IV* 13, 47; cf. Germanicus.

Caesar *(Tiberius)* – *Trist*. II 230; IV 2, 40, 44 (dux), 47; *Pont*. II 1, 29; *II 1, 59; II* 2, *70; II 2, 79; II 2, 81*; II 8, 1; *II 8, 31*; II 8, 37; *II 8, 45; II 8, 50; III 3, 88; III 4, 64; III 4, 100; IV 5, 23; IV 9, 52; IV 9, 107*; IV 9, 125; *IV 13, 27*; *IV 13, 30*; IV 13, 38; *IV 15, 24*.

Caesar *(unus e familia) Pont*. I 7, 22.

Caesares – *Trist* I 2, 104; II 206; IV 2, 1. 8; *Pont*. I 4, 55; I 7, 21; *II 1, 48; II 2, 12; II 2, 41*; II 2,108; *II 2, 123*; II 6, 18; II 8, 4; IV 9, 49; IV 15, 3; *IV 15, 24*.

Caesareus (a. Caesar) – *Trist*. I 1, 70 (Caesarea domus); III 5, 46 (Caesareum caput); V 3, 46; 11, 20 (Caesareum numen) IV 2, 9 *(Tiberi et Germanici filii)*; *Pont*. I 1, 27 (Augustus); II 1,1 (Aug.); II 1, 17 (Aug.); II 2, 78. (Tiberius); II 8, 13 (Aug. et Tib.); III 3, 68 (Aug.).

Calamis - *Pont*. IV 1, 33.

Cales - *Pont*. IV 10, 47.

Callimachus (*poeta*) - *Pont*. IV 16, 32.

Calliope – *Trist*. II 568.

Caluus (*poeta)* – *Trist*. II 431.

Calydon – *Pont*. I 3, 79.

Calypso – *Pont*. IV 10, 13.

Camena – *Pont*. IV 13, 33.

Camerinus (*poeta*) – *Pont*. IV 16, 19.

Campania – *Pont*. IV 15, 17.

Campus *Martius* – *Trist*. V 1, 32; *Pont*. I 8, 37; I 8, 65.

Canace – *Trist*. II 384.

Capaneus – *Trist*. IV 3, 63; *V 3, 30*; *Pont*. III 1, 51.

Capella (*poeta*) – *Pont*. IV 16, 36.

Capherea aqua – *Trist*. V 7, 36.

Caphereus – *Trist*. I 1, 83.

Capitolium/ Capitolia – *Trist*. I , 3, 29; *Pont*. III 1, 135; IV 9, 5.

https://biblioteca-digitala.ro

Carus (*poeta*) – *Pont*. IV 13, 2; IV 13, 39; IV 16, 7.
Caspios (*a. mare Caspium*) – *Pont*. I 8, 13.
Cassandreus (*a. Cassandrea*) – *Pont*. II 9, 43.
Castor – *Trist*. IV 5, 30; *Pont*. II 11, 15.
Cato (*poeta*) – *Trist*. II 436.
Catullus (*poeta*) – *Trist*. II 427.
Caystrius (*cygnus*) – *Trist*. V 1, 11.
Celsus (Albinovanus Celsus)– *Pont*. I 9, 1; I 9, 41; I 9, 44.
Cenchreae – *Trist*. I 10, 9.
Ceraunia – *Pont*. II 6, 9.
Cerberus – *Trist*. IV 7, 16.
Cerealis (*a. Ceres*) – *Trist*. III 12, 11; *Pont*. III 8, 11.
Ceres – *Trist*. II 300; *Pont*. II 9, 30.
Chaos - *Pont*. IV 8, 57.
Charybdis – *Trist*. V 2, 73; *Pont*. IV 10, 27; IV 14, 9.
Chimaera – *Trist*. II 397; IV 7, 13.
Chionides (*Eumolpus*) - *Pont*. III 3, 41.
Chiron - *Pont*. III 3, 43.
Cimber (*a. Cimbri*) – *Pont*. IV 3, 45.
Cimmerius (*a. Cimmerii*) – *Pont*. IV 10, 1. (*litus*)
Cinna (*poeta*) – *Trist*. II 435.
Cinyphius (*Africanus*) – *Pont*. II 7, 25.
Circe – *Pont*. III 1, 123; *IV 10, 14*; cf. Aeaeus.
Circus (*Circus maximus*) – *Trist*. II 283; IV 9, 29; *Pont*. I 4, 15.
Ciziges – *Trist*. II 191.
Claudia – *Pont*. I 2, 142.
Clytemnestra – Pont. III 1, 121.
Clodia (*via*) – *Pont*. I 8, 44.
Colchi – *Trist*. II 191.
Colchis (*Medea*) – *Trist*. III 9, 15.
Colchis (*regio Asiae*) – *Trist*. III 9, 12.
Colchus (*a. Colchis*) – *Pont*. I 3, 76.
Coralli – *Pont*. IV 2, 37; IV 8, 83.
Corinna – *Trist*. IV 10, 60.
Corinthiacus (*a. Corinthus*) – *Trist*. I 10, 9.
Corinthus – *Trist*. III 8, 4.
Cornuficius (*poeta*) – *Trist*. II 436.
Corona (*sidus*) – *Trist*. V 3, 42.
Cotta (M. Aurelius Cotta Maximus Messalinus) – *Pont*. I 5, 2; I 5, 9; *I 7, 60*; I 9, 16; I 9, 26; I 9, 27; I 9, 32; I 9, 50; *II 2, 99*; II 3, 1; II 8, 2; III 2, 1; III 2, 107; III 5, 6; III 5, 33; III 5, 58; IV 16, 41, 44.
Cottae - *Pont*. IV 16, 43.
Cotys - *Pont. I 8, 16; I 8, 21*; II 9, 2; II 9, 38; *IV 7, 25*.
Cous – *Trist*. I 6, 2; (*Philetas poeta*) *Pont*. III 1, 58 (*Bittis*); IV 1, 29(*Apelles, pictor*).
Croesus – *Trist*. III 7, 42; *Pont*. IV 3, 37.
Cumaeus (*a. Cumae*) - *Pont*. II 8, 41.
Cupidineus (*a. Cupido*) – *Trist*. IV 10, 65.

https://biblioteca-digitala.ro

Cupido – *Trist.* II 385; *Pont.* I 4, 41; cf. Amor.
Cyane – *Pont.* II 10, 26.
Cyaneae – *Trist.* I 10, 34.
Cyclades – *Trist.* I, 11, 8.
Cyclops - *Pont.* IV 10, 23.
Cynapses - *Pont.* IV 10, 49.
Cynosuris ursa – *Trist.* V 3, 7.
Cyzicus– *Trist.* I 10, 29. 30.

D

Daedalus – *Trist.* III 4, 21; III 8, 6.
Dalmatia – *Pont.* II 2, 76.
Danae – *Trist.* II 401.
Danaides – Pont. III 1, 121.
Danaus (*a. Danai=Graeci*) – *Pont.* IV 7, 41.
Danuuius – *Trist.* II 192; *Pont.* IV 9, 80; IV 10, 58; cf. Hister.
Dardania – *Trist.* I 10, 25.
Dardanius senex *(Priamus)* – *Trist.* III 5, 38.
Dardanus – *Trist.* V 10, 4.
Dareus (*Codomannus)* – *Trist.* III 5, 40.
December – *Trist.* I 11, 3; II 491; *Pont.* IV 4, 24; IV 9, 59.
Delius (*a. Delos*) – *Pont.* IV 14, 57.
Delphi – *Trist.* IV 8, 43.
Diana – *Trist.* II 105; IV 4, 64; (*Diana Taurica) Pont.* I 1, 41; *III 2, 48*; III 2, 93; cf. Orestea *dea*, Phoebe *et* Triuia.
Dies (*poema*) – *Pont.* IV 16, 15.
Diogenes (philosophus) – Pont. I 3, 67.
Diomedes – Pont. I 2, 120.
Dionysius (tyranus) – Pont. IV 3, 39.
Dionysopolis – Trist. I 10, 38.
Dodona – *Trist.* IV 8, 43.
Donnus – *Pont.* IV 7, 29.
Drusus major (*Liviae filius et Germanici pater)* – *Trist.* IV 2, 39; *Pont.* II 8, 47.
Drusus *minor* (*Tiberii filius*)– *Pont.* II 2, 72; *II 2, 81; IV 9, 109; IV 13, 31.*
Dulichium – *Trist.* I 5, 67,
Dulichius (*a. Dulichium*) – *Trist.* I 5, 60; IV 1, 31.
Dyrapses – *Pont.* IV 10, 53.

E

Echionius – *Trist.* V 5, 53.
Eetion – *Trist.* V 5, 44.
Electra– *Trist.* II 395.
Elegi (Ouidi poemata) – *Pont.* IV 5, 1.
Elis (*Peloponesi regio*)– *Pont.* II 10, 27.
Elpenor – *Trist.* III 4, 19.
Emathius dux *(Alexander)* – *Trist.* III 5, 39.
Enceladus – *Pont.* II 2, 11; *II 10, 24.*
*Endymion (*Latmius) – *Trist.* II 299.
Ennius (*poeta)* – *Trist.* II 423, 424; cf. 259.

https://biblioteca-digitala.ro

Eous (*a. Eos, Aurora*) – *Trist.* IV 9, 22; *Pont.* II 5, 50; IV 6, 48; IV 9, 112.

Epidaurius (*a. Epidaurus= Aesculapius*) – *Pont.* I 3, 21.

Erichtonius (*a. Ericthon*) – *Trist.* II 294; *Pont.* II 9, 20.

Eumolpus – *Pont.* II 9, 2; II 9, 19; II 9, 20; III 3, 41.

Europa (*terrarum orbis pars*) – *Pont.* IV 10, 55.

Erymanthis Vrsa – *Trist.* I 4, 1; III 4[b], 1 (= III 4, 47).

Eteocles et Polynices (fratres)– *Trist.* V 5, 34.

Euadne – *Trist.* IV 3, 64; V 5, 54.

Eubius *(scriptor)* – *Trist.* II 416.

Euboicus *(a. Euboea)* – *Trist.* I 1, 84; V 7, 35.

Eumedes – *Trist.* III 4, 27.

Eurus – *Trist.* I 2, 27.

Euryalus – *Trist.* I 5, 23; 9, 33; V 4, 26.

Euxinus (*a. Euxinus*) – *Trist.* II 197 ; III 13, 28; IV 1, 60; IV 4, 55; IV 8, 42 ; IV 10, 97; V 2, 63 ; V 4, 1 ; V 10, 13; *Pont.* II 2, 2; II 5, 9; II 6, 2; III 2, 60; III 6, 2; III 7, 40; IV 3, 51; IV 6, 46; IV 7, 1; IV 9, 2; cf. Pontus.

F

Fabia (*a. Fabius*; *gens Romana)* – *Pont.* I 2, 4; III 3, 2; IV 6, 9

Fabius (Paullus Fabius Maximus*)* – *Pont.* I 2, 1; I 2, 67; I 2, 114; III 3, 2; III 3, 95; III 8, 22; IV 6, 9; IV 6, 11.

Falernus – *Pont.* IV 2, 9.

Faliscus *(a. Falisci)* – *Pont.* IV 4, 32; IV 8, 41

Fama – *Pont.* II 1, 19; II 9, 3; III 1, 46; III 1, 47; IV 4, 16.

Fasti *(Ouidi poema)* – *Trist.* II 549.

Fides – *Pont.* II 3, 10; IV 10, 74

Flaccus *(L. Pomponius Flaccus)* – *Pont.* I 10, 1; *IV 9, 58*; IV 9, 69; IV 9, 75; *IV 9, 120.*

Flaminia (*uia*) – *Pont.* I 8, 44

Fontanus *(poeta)* – *Pont.* IV 16, 35.

Fortuna – *Trist.* I 1, 51; I 5, 27; I 5, 34; I 9, 13; V 8, 7; V 8, 15; V 14, 29; *Pont.* I 5, 21; I 5, 68; I 6,13; II 3, 10; II 3, 23; II 3, 51; II 6, 23; II 7, 15; II 7, 20; II 7, 41; II 9, 7; II 9, 13; III 1, 49; III 1, 125; III 1, 152; III 2, 8; IV 3, 7; IV 3, 29; IV 6, 39; IV 8, 16; IV 9, 90.

Forum Romanum – *Pont.* II 1, 42.

Fundanus *(a. Fundi)* – *Pont.* II 11, 28

Furiae – *Trist.* IV 4, 70.

G

Gallicus *(a. Gallia)* – *Pont.* IV 16, 18

Gallio *(L. Iunius Annaeus Gallio)* – *Pont.* IV 11, 1

Gallionis uxor – *Pont.* IV 11, 8

https://biblioteca-digitala.ro

Gallus *(C. Cornelius Gallus, poeta)* – *Trist.* II 445; IV 10, 53; V 1, 17.
Ganges – *Trist.* V 3, 23.
Germania – *Trist.* II 229; III 12, 47; IV 2, 1. 43; *Pont* II 5, 41; II 8, 39; II 8, 47; III 4, 97.
Germanicus Caesar – *Trist.* IV 2, 40; *Pont.* II 1, 49; *II 1, 59*; *II 1, 61*; II 2, 71; *II 2, 81*; *II 5, 41; II 5, 75*; IV 5, 25; IV 8, 31; IV 8, 65; *IV 9, 109*; *IV 13, 12; IV 13, 46*; IV 13, 45; *cf.* Caesar Germanicus
Getes/ *Getae* – *Trist.* V 3, 22 ; II 191; III 3, 6; III 9, 4; III 10, 5; III 11, 55; III 14, 42; III 14, 48; IV 1, 67; IV 1, 94; IV 6, 47; IV 10, 110; V 1, 46; V 3, 8; V 5, 28; V 7, 11; V 10, 38; V 12, 10; *Pont.* I 2, 76; I 2, 92; I 2, 106; I 5, 12; I 5, 62; I 5, 66; I 5, 74; I 7, 2; I 7, 12; I 8, 6; I 8, 16; II 1, 20; II 1, 66; II 2, 4; II 2, 65; II 7, 2; II 7, 31; II 10, 30;II 10, 50; III 2, 37; III 2, 102; III 4, 92; III 5,6; III 5,28; III 9,32; IV 2,2; IV 2, 22; IV 3, 52; IV 7, 28; IV 7, 48; IV 8, 84; IV 9, 78; IV 10, 2; IV 10, 70; IV 13, 18; IV 13, 22; IV 14, 14; IV 15, 40.
Getice *(adu. Getes)* – *Trist.* V 12, 58; *Pont.* III 2, 40.
Geticum (*regio Getica)* – *Trist.* V 13, 1.
Geticus (a. Getes/ *Getae*) – *Trist.* I 5, 62; I 10, 14; III 12, 14; III 12 16; III 14, 48; IV 8, 26; V 1, 1; V 2, 68; V 3, 11;V 3, 12; V 7, 13; V 7, 52; *Pont.* I 1, 2; I 8, 55; I 9, 45; I 10, 32; II 8, 69; III 2, 46; III 5, 45; III 7, 19; IV 4, 8; IV 7, 20; IV 13, 19; IV 13, 36.
Gigas/ Gigantes – *Trist.* II 333 ; IV 7, 17; *Pont.* II 10, 24; IV 8, 59.
Giganteus (*a. Gigantes*)– *Trist.* II 71 (*Giganteum bellum*).
Gorgo – *Trist.* IV 7, 12.
Gorgoneus (a. Gorgo) – *Pont.* IV 8, 80 (*Gorgoneus equus*).
Graccus (*poeta*) – *Pont.* IV 16, 31.
Graeci– *Trist.* V 7, 11; V 10, 28.
Graecinus (C. Pomponius Graecinus) – *Pont.* I 6, 3; I 6, 27; I 6, 47; I 6, 53; *I 10, 37*; II 6, 1; II 6, 35; IV 9, 1; IV 9, 59; IV 9, 75; IV 9, 95; II 6, 15-16 *(familia eius*).
Graecus (a. Graeci) – *Trist.* III 12, 39; V 2, 68; V 7, 51.
Graius (a. Grai) – *Trist.* III 9, 1, 4; IV 3, 1; IV 14, 48; IV 4, 78; V 7, 36; V 10, 4; V 10, 33; *Pont.* II 2, 25; III 2, 73; IV 10, 52;
Grattius (*poeta*) – *Pont.* IV 16, 34.
Gyas – *Trist.* IV 7, 18.

H

Hadria– *Trist.* I 11, 4.
Haedi – *Trist.* I 11, 13.
Haemon– *Trist.* II 402.
Haemonia (Thessalia) – *Pont.* I 3, 75; I 4, 31.

https://biblioteca-digitala.ro

Haemonius (*a. Haemonia*)– *Trist.* I 10, 30; III 11, 28; IV 1, 16.
Haemus– *Pont.* IV 5, 5.
Halcyone – *Trist.* V 1, 60.
Halys – *Pont.* IV 10, 48.
Harpyiae – *Trist.* IV 7, 17.
Hebrus - *Pont.* I 5, 21.
Hector– *Trist.* I 6, 19; I 9, 30; I 10, 17; III 11, 27; III 11 28; IV 3, 30; IV 3, 75; V 4, 11; V 14, 37 (*Hectoris uxor*); *Pont.* II 11, 15; IV 16, 19.
Hectoreus (*a. Hector*) - *Pont.* IV 7, 42.
Helena, cf. Tyndaris
Heliades - Pont. I 2, 31.
Helicon – *Trist.* IV 1, 50; IV 10, 23; IV 10 120; *Pont.* IV 2, 11.
Helle – *Trist.* I 10, 15; III 12, 3.
Hellespontiacae aquae– *Trist.* I 10, 24.
Hemitheon– Trist. II 417.
Heniochus (*a. Heniochi*) - *Pont.* IV 10, 26.
Hennaeus (*a. Henna*) - *Pont.* II 10, 25.
Hercules – *Trist.* II 405; *Pont.* IV 13, 11; *IV 13, 12*; IV 16, 7; cf. Alcides.
Herculeus (*a. Hercules*) – Pont. III 3, 100.
Hermione – *Trist.* II 399; *Pont.* II 11, 15.
Hesiodus- Pont. IV 14, 32.
Hesperia – *Trist.* IV 9, 22.
Hippocrene - Pont. IV 2, 47; IV 8, 79.
Hippodamia – Trist. II 386.
Hippolytus – *Trist.* II 383
Hippotades (*Aeolus*) - *Pont.* IV 10, 15.
Hister – *Trist.* II 189, 203; III 10, 7; III 10 29; III 10, 53; III 12, 29; IV 10, 119; V 1, 21; V 7, 2; V 10, 1; *Pont.* I 2, 79; I 5, 63; I 8, 11; II 4,1; III 2, 44; III 3, 26; III 4, 91; III 5, 2; IV 2, 38; IV 6, 45; IV 7, 10; IV 7, 19; IV 9, 76; IV 10, 22; IV 14, 11; cf. Danuuius.
Homerus *(poeta)* – *Trist.* II 379; *Pont.* II 10, 13; III 9, 24; IV 2, 21; cf. Maeonides.
Horatius *Flaccus (poeta)* – *Trist.* IV 10, 49.
Hortensius (*poeta)* – *Trist.* II 441.
Hyades – *Trist.* I 11, 16.
Hybla – *Trist.* V 6, 38; V 13, 22; *Pont.* II 7, 26; IV 15, 10.
Hylas – *Trist.* II 406.
Hymenaeus - *Pont.* I 2, 131.
Hypanis - *Pont.* IV 10, 47.
Hyrtacides Nisus – *Trist.* I 5, 24.

I

Ianus - *Pont.* IV 4, 23; IV 9, 60.
Iasion – *Trist.* II 300.
Iason, cf. Aeson, Aesonides
Iasonius (*a. Iason*) - *Pont.* III 1, 1.
Iazyx, Iazyges - *Pont.* I 2, 77; IV 7, 9.
Icariotis (*Penelope*) - *Pont.* III 1, 113.
Icaria aqua – *Trist.* V 2, 28.
Icarius – *Trist.* V 5, 44.
Icarus – *Trist.* I 1, 90; III 4, 22.

https://biblioteca-digitala.ro

Idaei modi – *Trist.* IV 1, 42.
Ilia – *Trist.* II 260.
Iliacus (*a. Ilium*)– *Trist.* I 5, 60; II 404, 406; V 5, 57; V 14, 40; *Pont.* IV 16, 6.
Iliades Remus– *Trist.* IV 3, 8.
Ilias (*Homeri poema*)– *Trist.* II 371; *Pont.* II 7, 34.
Illyriae – *Trist.* I 4, 19.
Illyricus (*a. Illyria*) - *Pont.* IV 14, 45.
Illyris (*a. Illyria*)– *Trist.* II 225; *Pont.* II 2, 77.
Ilua - *Pont.* II 3, 84.
Imbria terra – *Trist.* I 10, 18.
Indi - *Pont.* IV 8, 61.
Indicus (a. *India*)- *Pont.* I 5, 80.
Indus – *Trist.* V 3, 24; IV 6, 7 *(a.).*
Iole – *Trist.* II 405.
Ionius (*a. Ionia*) – *Trist.* I 4, 3; (*Ionium aequor)* II 298 (*Ionium mare*); *Pont.* IV 5, 6(*Ionium mare*).
Iphias (*Euadne)* – *Trist.* V 14, 38; *Pont.* III 1, 111.
Iphigenia – *Trist.* IV 4, 80; *Pont.* III 2, 62.
Irus – *Trist.* III 7, 42.
Isiacus (*a. Isis*) - *Pont.* I 1, 52.
Isis – *Trist.* II 297; *Pont.* I 1, 52; cf. Pharius.
Isthmos (*Corinthiae*) – *Trist.* I 11, 5; *Pont.* IV 10, 80.
Italia – *Trist.* I 4, 20; III 12, 37.
Italus – *Trist.* V 5, 30.
Ithace – *Trist.* I 5, 67.
Ithacus (*a. Ithaca*) - *Pont.* I 3, 33; (Ulyxes); II 7, 60.
Itys – *Trist.* II 390.
Iugurthinus (*a. Iugurtha*) - *Pont.* IV 3, 45.
Iuleus (*Iulius*) - *Pont.* I 1, 46; II 5, 49.
Iulium templum (*Curia Iulia*) - *Pont.* IV 5, 21.
Iulus (*Ascanius*) - *Pont.* II 2, 21; II 11, 15.
Iuno – *Trist.* II 291; III 5, 42; *Pont.* I 4, 39; III 1, 117; III 1, 145 (=*Liuia*); IV 16, 7; IV 16, 8.
Iuppiter – *Trist.* I 1, 81; I 3, 11; I 4, 26; I 5, 77; I 5, 78; II 34, 38, 69, 144, 216, 289, 333; III 1, 35; III 1, 38; III 5, 7; III 11, 62; III 12, 46; IV 3, 69; IV 8, 46; IV 9, 14; IV 2, 56; IV 4, 17; V 2, 46; V 3, 30; *Pont.* I 7, 50; II 1, 13; II 8, 62; II 9, 25; II 9, 26; III 4, 90; III 6, 18; III 6, 27; *IV 3, 56* (=*Augustus Caesar*); IV 4, 34; IV 8, 78; cf. Tonans.
Iustitia (*dea*) - *Pont.* II 1, 33; III 6, 24.
Iuuenta (*dea*) - *Pont.* I 10, 12.

L

Lacedaemonae - *Pont.* I 3, 71. (*Lacedemona patria*)
Lachesis – *Trist.* V 10, 45.
Laertius – *Trist.* V 5, 3.

https://biblioteca-digitala.ro

Laestrygon/ Laestrygones - *Pont.* II 9, 41; IV 10, 21.
Lampsacus – *Trist.* I 10, 26.
Laodamia - *Pont.* III 1, 110.
Lar/ *Lares* – *Trist.* I 3, 30; I 3, 43; I 10, 40; III 10, 62; III 12, 52; IV 8, 22; *Pont.* I 1, 10; I 7, 58.
Largus (*poeta*) - *Pont.* IV 16, 17.
Latine – *Trist.* III 1, 17; V 7, 53; 12, 57.
Latinus (*a. Latini*) – *Trist.* III 12, 39; III 14, 49; IV 1, 90; V 2, 67; V 7, 58; V 10, 38.
Latium – *Trist.* IV 2, 69; *Pont.* IV 16, 9.
Latius (*a. Latium*) – *Trist.* II 205; III 12, 46; IV 4, 6; *Pont.* II 3, 75; IV 13, 45.
Latmius *(Endymion)* – *Trist.* II 299.
Latona - *Pont.* IV 14, 57.
Latonia – *Trist.* V 1, 57.
Laudamia – *Trist.* I 6, 20; V 5, 58; *V 14. 39.*
Leandrus – *Trist.* III 10, 41.
Lemnia – *Trist.* V 1, 62.
Lesbia – *Trist.* II 428.
Lesbia Sappho – *Trist.* II 365; III 7, 20.
Lethaeae aquae – *Trist.* I 36; IV 9, 2.
Lethe – *Trist.* IV 1, 47; *Pont.* II 4, 23; IV 1, 17
Letoia – *Trist.* III 2, 3.
Leucadius – *Trist.* III 1, 42; V 2, 76.
Leucothea - *Pont.* III 6, 20.
Liber (*Bacchus*) – *Trist.* V 3, 35; *Pont.* IV 8, 61.
Libertas – *Trist.* III 1, 72.
Libycus (*a. Libye*) – *Trist.* I 3, 19; *Pont.* IV. 16, 23.
Liuia – *Trist.* II 161; IV 2, 11; *Pont.* I 4, 55; *II 2, 69*; II 8, 4; *II 8, 29; II 8,43; III 1, 114; III 1, 125; III 1, 155*; III 3, 87; III 4, 96; *IV 9, 107*; IV 13, 29.
Liuor (*deus*)– *Trist.* IV 10, 123; *Pont.* IV 16, 47.
Lixus - *Pont.* I 5, 21.
Lucifer – *Trist.* I 3, 72; III 5, 56; IV 10, 11; *Pont.* II 5, 50.
Lucretius (*poeta)* – *Trist.* II 425.
Luna – *Trist.* I 3, 28; II 299.
Lupus (*poeta*) - *Pont.* IV 16, 26.
Lyaeus – *Trist.* II 401; *Pont.* I 10, 29.
Lycaonius – *Trist.* III 2, 2.
Lycoris – *Trist.* II 445.
Lycurgus – *Trist.* V 3, 39.
Lycus - *Pont.* IV 10, 47.
Lyde – *Trist.* I 6, 1.
Lyrnesis *(Briseis)* – *Trist.* IV 1, 15.

M

Macer (*Aemilius Macer, poeta)* – *Trist.* IV 10, 44.
Macer *(Pompeius Macer, poeta)* - *Pont.* II 10, 2; IV 16, 6.
Machaon - *Pont.* III 4, 7.
Machaonius (*a. Machaon*) - *Pont.* I 3, 5
Maenalis ursa – *Trist.* III 11, 8.

https://biblioteca-digitala.ro

Maeonides *(Homerus)* – *Trist.* I 1, 47; II 377; IV 10, 22.
Maeonius *(a. Maeonia; Homericus)* – *Trist.* I 6, 21; *Pont.* III 1, 31; IV 12, 27; IV 16, 27.
Maeotis – *Trist.* III 12, 2. (*hiems*); *Pont.* III 2, 59 (*palus*).
Manes – *Trist.* I 9, 31; III 3, 64;III 11, 32; IV 10, 91; V 14, 12; *Pont.* I 2, 112; III 1, 109.
Marcia - *Pont.* I 2, 138; III 1, 78.
Marius (*Caius Marius*) - *Pont.* IV 3, 47.
Marius (*poeta)* - *Pont.* IV 16, 24.
Mars – *Trist.* II 295, 296, 377, 423; V 1, 32; V 2, 69; V 7, 17; *Pont.* I 8, 15; II 9, 45; III 6, 32; III 6, 35; IV 6, 29; IV 7, 14; IV 7, 45.
Marsus (*Domitius Marsus, poeta*) - *Pont.* IV 16, 5.
Marsyas - *Pont.* III 3, 42.
Marticola *(a.)* – *Trist.* V 3, 22; *Pont.* IV 14, 14.
Martius (a. Mars) – *Trist.* II 282; III 7, 25; *Pont.* I 8, 24; IV 9, 65.
Mater (*Cybele*) - *Pont.* I 1, 39; cf. Phrygius
Medea – *Trist.* III 8, 3; III 9, 9; *Pont. III 1, 120*; cf. Phasias.
Medusa (*Gorgo)* – *Trist.* IV 7, 11; *Pont.* I 2, 35; I 2, 36; III 1, 124.
Melanthus - *Pont.* IV 10, 54.
Melissus (*poeta*) - *Pont.* IV 16, 30.
Memmius (*poeta)* – *Trist.* II 433.
Memnon - *Pont.* I 4, 57.
Memnonius (*a. Memnon*) - *Pont.* III 3, 96.
Menander (*poeta)* – *Trist.* II 369.
Menelaus cf. *Tantalides.*
Menoetiades (*Patroclus)* – *Trist.* V 4, 25.
Merops – *Trist.* III 4, 30.
Mesembriaci portus – *Trist.* I 10, 37.
Messalinus *(M. Valerius Messalla Messalinus)* - *Pont.* I 7, 1; I 7, 67; *I 9, 29*; II 2, 3; II 2, 85; *II 3, 80.*
Messalla *(M. Valerius Messalla Coruinus)* - *Pont. I 7, 27; II 2, 51; II 2, 97; II 3, 75; III 5, 7.*
Messallae - *Pont.* IV 16, 43.
Metellus – *Trist.* II 438.
Metrodorus (*philosophus) cf. Scepsius.*
Mettus *Albanus* – *Trist.* I 3, 75.
Milesia crimina – *Trist.* II 413.
Miletis urbs *(Tomis)* I– *Trist.* I 10, 41.
Miletus – *Trist.* III 9, 3.
Minerua – *Trist.* I 2, 10; I 10, 1; I 10, 43; III 9, 7; IV 10, 13; *cf.* Pallas.
Minotaurus– *Trist.* IV 7, 18.
Minyae – *Trist.* III 9, 13.
Montanus *(Iulius Montanus, poeta)* - *Pont.* IV 16, 11.
Mulciber – *Trist.* I 2, 5.
Musa/ Musae – *Trist.* II 21, 313, 354, 364, 496; III 2, 6; IV 1, 19; IV 1, 88; IV 9, 31; IV 10, 20; IV 10, 117; V 1, 20; V 7, 28; V 9, 26; V 12, 60; I 7, 21; II 3, 121;

https://biblioteca-digitala.ro

III 7, 9; V 7, 55; *Pont*. I 1, 20; I 5,12; I 5,69; II 4, 14; III 4, 66; III 5, 21; III 8, 22; III 9, 6; III 9, 49; IV 2, 27; IV 2, 49; IV 3, 16; IV 8, 78; IV 13, 13; IV 14, 32; IV 15, 40; IV 16, 29; IV 16, 30; IV 16, 45; *cf*. Pieris, Pierius.

Mycenaeus dux – *Trist*. II 400.

Myro (sculptor) - *Pont*. IV 1, 34

Mysus (a. Mysi, Moesi) - *Pont*. IV 9, 77

Mysus (*a. Mysi; Mysus dux =Telephus*): - *Pont*. II 2, 26.

N

Naides – Pont. IV 16, 35.

Naso (*P. Ouidius Naso, poeta*) – *Trist*. I 7, 10; II 119; III 3, 74; III 3, 76; III 4, 45; III 10, 1; 12, 51; IV 4, 86; V 1, 35; V 3, 49; V 3, 52; V 4, 1; V 13, 1; *Pont*. I 1, 1; I 3, 1; I 5, 2; I 7,4; I 7, 69; I 8, 1; I 8,30; I 10,1; II 2, 2; II 4, 1; II 5 1; II 6, 2; II 10, 2; II 10, 15; II 11, 2; III 1, 3; III 4, 2; III 5, 4; III 5, 44; III 6 1; III 7, 13; IV 3, 10; IV 6, 2; IV 8, 34; IV 9, 2; IV 14, 14; IV 15, 2; IV 16, 1; III 6, 1.

Natalis dies – *Trist*. III 13, 2; IV 1, 63; IV 10, 11; V 5, 1; V 5, 13.

Neoclides (*Themistocles*) - *Pont*. I 3, 69.

Neptunus– *Trist*. I 2, 9; I 5, 78; III 11, 62; *Pont*. II 9, 28; III 6, 19; *III 6, 29*.

Neritius *(Vlixes)* – *Trist*. I 5, 57; I 5, 58.

Nestor - *Pont*. I 4, 10; cf. Pylius

Nestorides (Antilochus) - *Pont*. II 4, 22.

Nilus – *Trist*. I 2, 80; *Pont*. IV 10, 58.

Niobe – *Trist*. V 1, 57; V 12, 8; *Pont*. I 2, 29.

Nireus - *Pont*. IV 13, 16

Nisus– *Trist*. I 5, 24; I 9. 33.

Notus – *Trist*. I 2, 15, 30; III 12, 42; *Pont*. II 1, 2; IV 10, 43.

Nox - *Pont*. I 2, 54.

Numa (*Numa Pompilius)*– *Trist*. III 1, 30; *Pont*. III, 2, 106; III 3, 44.

Numa (*poeta*) – *Pont*. IV 16, 10.

Numida (*a. Numidae*) - *Pont*. IV 9, 28.

O

Oceanus – *Trist*. I 4, 1; II 102.

Odessos – *Trist*. I 10, 37.

Odrysii - *Pont*. I 8, 15.

Odyssea (*Homeri poema)* – *Trist*. II 375.

Oechalia - *Pont*. IV 8, 62.

Oedipodes – *Trist*. I 1, 114.

Olympias - *Pont*. IV 6, 5

Olympus - *Pont*. III 3, 42

Opus (*oppidum*) - *Pont*. I 3, 73

Ops – *Trist*. II 24.

Orestes – *Trist*. I 5, 22; 9, 27; II 395; IV 4, 69; IV 9, 87; V 4, 25; *Pont*. II 3, 45; III 2, 33; III 2, 69; III 2, 85; II 6, 85 (*Agamemnone natus*); cf. Agamemno(n)

https://biblioteca-digitala.ro

Oresteus (*a. Orestes*) - *Pont.* I 2, 78 (*Orestea dea*); cf. *Diana, Phoebe.*
Orpheus – *Trist.* IV 1, 17; *Pont.* II 9, 53; III 3, 41.
Ossa - *Pont.* II 2, 9.
Ovidius – cf. Naso

P

Paeligni - *Pont.* IV 14, 49.
Paelignus (*a. Paeligni*) - *Pont.* I 8, 42.
Paeones - *Pont.* II 2, 75.
Paestanus (*a. Paestum*)- *Pont.* II 4, 28.
Palatium – *Trist.* I 1, 69; III 1, 31; IV 2, 3; *Pont.* II 8, 17.
Palicus - *Pont.* II 10, 25.
Palinurus – *Trist.*V 6, 7.
Palladius *(a.Pallas)* – *Trist.* I 10, 12.
Pallas (*Athena/ Minerva*) – *Trist.* I 2, 6; II 293; III 1, 29; III 14, 13; IV 5, 4; *Pont.* I 4, 39; III 8, 9; *IV 1, 32.*
Pandion - *Pont.* I 3, 39.
Pannonia – *Trist.* II 225.
Parca/ Parcae – *Trist.*V 3, 14; V 3, 25; *Pont.* I 8, 64; III 7, 20; IV 15, 36.
Parius (*a. Paros*) - *Pont.* IV 8, 31.
Parrhasia uirgo – *Trist.* II 190.
Parrhasis Arctos – *Trist.* I, 3, 48.
Parthenius - *Pont.* IV 10, 49.
Parthus – *Trist.* II 228.
Passer (*poeta*) - *Pont.* IV 16, 33.
Patroclus - *Pont.* I 3, 73.
Pegasis (*a. Pegasus*) – *Trist.* III 7, 15. (*Pegasides undae*)
Pegasus - *Pont.* IV 7, 52; *IV 8, 80.*
Pelasgi – *Trist.* II 403.
Pelias (*a. Pelion; Achilles*) – *Trist.* II 403; V 5, 55; *Pont.* I 4, 27; I 7, 52; II 2, 26.
Pelion - *Pont.* II 2, 9.
Pelopeia uirgo *(a. Pelops; Iphigenia)* – *Trist.* IV4, 67.
Pelops – *Trist.* I I 385.
Penates – *Trist.* I 3, 45; I 3, 95; I 5, 81; IV 8, 9.
Penelope – *Trist.* I 6, 22; V 5, 52; *Pont.* III 1, 107; IV 16, 13.
Penelopea fides – *Trist.* V 14, 36.
Peneus - *Pont.* II 10, 44.
Penius - *Pont.* IV 10, 47.
Pentheus – *Trist.* V 3, 40.
Perilla (*poetria)* – *Trist.* III 7, 1; III 7, 29; *siue Metella* – *Trist.* II 437.
Perilleum (*a. Perillus*) – *Trist.* V 1, 53.
Perillus - *Pont.* II 9, 44.
Perseis (*poema*) - *Pont.* IV 16, 25.
Perseus – *Trist.* III 8, 6.
Persicus (*a. Persis*) – *Trist.* V 10, 34; *Pont.* I 3, 69.
Persis terra – *Trist.* V 3, 23.
Phaeacis (*poema*) - *Pont.* IV 12, 27; IV 16, 27.
Phalaris - *Trist.* III 11, 41; III 11, 51; V 1, 53. *Pont.* II 9, 44; III 6, 42.
Pharius (*a. Pharos*) - *Pont.* I 1, 38.

https://biblioteca-digitala.ro

Phasias (*a. Phasis; Medea*) - *Pont.* III 3, 80.
Phasis - *Pont.* IV 10, 52.
Phaethon – *Trist.* I 1, 79; III 4, 30; IV 3, 66.
Phasiacus (*a. Phasis*) – *Trist.* II 439.
Pheraeus (*a. Pherae*) - *Pont.* II 9, 43.
Phidias (*sculptor*)- *Pont.* IV 1, 32.
Phidiaca (*a. Phidias*) - *Pont.* IV 1, 32.
Philetas (poeta) – *Trist.* I 6, 2.
Philippus - *Pont.* IV 15, 15.
Philoctetes – *Trist.* V 4, 12; *Pont.* III 1, 54; cf. Poeantius.
Philomela, cf. Pandion.
Phineus, cf. Agenor.
Phoceus *(a. Phocis; Pylades)* – *Trist.* I 5, 21 ; IV 4, 71; *Pont.* II 3, 45.
Phoebas *(Cassandra)* – *Trist.* II 400.
Phoebe - *Pont.* III 2, 64; cf. Diana.
Phoebeus (*a. Phoebus*) – *Trist.* IV 2, 51; *Pont.* II 2, 80 (*Phoebea uirgo*).
Phoebus – *Trist.* II 25; IV 3, 78; *Pont.* III 2, 48.
Phrygius (*a. Phryges*) – *Trist.* II 386; *Pont.* I 1, 45; *Pont.* IV 16, 18. (Phrygius senex; *Antenor*)
Phryx (*a. Phryges*) - *Pont.* III 3, 42; cf. Marsyas.
Phylaceia coniunx *(Laudamia)* – *Trist.* V 14, 39.
Phyllis – *Trist.* II 537; *Pont.* IV 16, 20.
Piacches - *Pont.* IV 10, 23.
Pierides (*a. Pieris; Musae*) – *Trist.* III 2, 3; III 7, 4; IV 1, 28; IV 9, 16; V 1, 34; V 3, 10; V 7, 32; *Pont.* II 5, 63; IV 2, 45; IV 8, 70; IV 16, 42.
Pierius (*a. Pieris*) - *Pont.* I 5, 58; II 9, 62; IV 12, 28.
Pindaricus (*a. Pindarus*) - *Pont.* IV 16, 28.
Pirenis (*a. Pirene*) - *Pont.* I 3, 75.
Pirithous – *Trist.* I 5, 19; *Pont.* II 3, 43; II 6, 26.
Pisaea *(Hippodamia)* – *Trist.* II 386.
Pisaeus (*a. Pisa*) – *Trist.* IV 10, 95. (*Pisaea oliva*)
Piscis (*sidus)* – *Trist.* IV 7, 2.
Pleias/ Pleiades - *Pont.* I 5, 82; I 8, 28; II 7, 58.
Pluto – *Trist.* I 9, 32.
Podalirius – *Trist.* V 6, 11.
Poeantius (*a. Poeas; Philoctetes*) – *Trist.* V 1, 61; 2, 13; *Pont.* I 3, 5.
Poenus (*a. Poenus*) – *Trist.* IV 6, 5. (*Poeni leones*).
Pollux cf. Castores
Polyphemus - *Pont.* II 2, 113.
Pompeius (*a. Pompeius*) - *Pont.* IV 5, 9 (Pompeia domus).
Pompeius Macer cf. *Macer*
Pompeius Magnus (Cn. Pompeius Magnus) – Pont. IV 3, 41.
Pompeius (*Sextus Pompeius*) - *Pont.* IV 1, 1; IV 1, 2; IV 1, 35; IV 4, 17; IV 4, 25; *IV 5, 1; IV 5, 16;* IV 15, 3; IV 15, 18.

https://biblioteca-digitala.ro

Ponticus (*poeta)* – *Trist*. IV 10, 47.
Ponticus (*a. Pontus*) – *Trist*. I 2, 94; III 14, 50; *Pont*. II 7, 68; III 1, 7; III 5, 56; IV 9, 114; IV 9, 115.
Pontus (*Euxinus, laeuus, sinister*) – *Trist*. I 2, 83; I 8, 39; I 10, 13; I 10, 31; III 2, 8; III 4, 46; III 8, 27; III 11, 7; III 12, 32; III 13, 11; III 13, 27; IV 1, 19; IV 1, 45; IV 4, 55; V 2, 1 ; V 5 , 61; V 5, 32; V 10, 1; V 13, 21; *Pont*. I 3, 65; I 4, 27; I 4, 31; I 9, 6; II 4, 27; II 5, 9; II 9, 67; III 2, 44; III 8, 17; IV 4, 19; IV 7, 7; IV 9, 85; IV 9, 119; IV 10, 45; IV 12, 34; IV 15, 20; cf. Euxinus.
Porus – *Trist*. III 5, 39.
Priamus – *Trist*. V 1, 55; V 4, 11; V 12, 7.
Priscus uterque (*poetae*) - *Pont*. IV 16, 10.
Procne – *Trist*. V 1, 60; *Pont*. III 1, 119.
Proculus (*poeta*) - *Pont*. IV 16, 32.
Propertius (*poeta)* – *Trist*. II 465; IV 10, 45; IV 10, 53; V 1, 17.
Propontiacae orae (*a. Propontis*) – *Trist*. I 10, 29.
Propontis – *Trist*. III 12, 41; *Pont*. IV 9, 118.
Protesilaus – *Trist*. V 14, 40.
Punicus (a. *Poeni*) - *Pont*. IV 15, 8.
Pylades – *Trist*. I 9, 28; V 6, 26; *Pont*. *III 2, 33*; III 2, 70; III 2, 85; cf. Phoceus *et* Strophius
Pylius *(a. Pylus; Nestoreus)* – *Trist*. V 5, 62; *Pont*. II 8, 41; (a. *Pylus*) I 4, 10.
Pyrrhus – *Trist*. II 405.
Pythagoras - *Pont*. III 3, 44.

Q

Quirinus– *Trist*. I 3, 33; I 8, 37; *Pont*. I 5, 73.
Quiris – *Trist*. II 569; *Pont*. IV 5, 17; (Quirites); IV 15, 11.

R

Rabirius (*poeta*) - *Pont*. IV 16, 5.
Raeticus (a. Raetia) – *Trist*. II 226 (*Raetica arma*).
Remus – *Trist*. IV 3, 8.
Rhamnusia *(Nemesis)* – *Trist*. V 8, 9.
Rhenus – *Trist*. IV 2, 42; *Pont*. III 4, 88; III 4, 108.
Roma – *Trist*. I 1, 57; I 3, 62; I 5, 70; I 8, 33; II 321; III 1, 32; III 2, 21; III 7, 52 ; IV 1, 106; V 1, 73; V 4, 3; *Pont*. I 2, 82; I 3, 37; I 4, 31; I 5, 68; I 8, 24; I 8, 33; II 1, 24; II 1, 58; II 2, 68; II 8, 19; IV 3, 46; *IV 5, 7*; *IV 8, 86*; IV 9, 66; IV 14, 38.
Romanus (*a. Roma*) – *Trist*. II 156, 197, 221, 244, 422; III 3, 63; IV 2, 45; V 2, 35; V 7, 55; *Pont*. I 2, 67; I 2, 89; I 3, 81; II 2, 41; IV 16, 23; cf. Forum Romanum.
Rufinus (*C. Vibius Rufinus*) - *Pont*. I 3, 1; III 4, 3.

https://biblioteca-digitala.ro

Rufus (*Ouidi coniugis auunculus*) - *Pont*. II 11, 1; II 11, 28.
Rufus (*poeta*)- *Pont*. IV 16, 28.
Rutilius (*P. Rutilius Rufus*) - *Pont*. I 3, 63.
Rutuli – *Trist*. I 5, 23.

S

Sabinus (*poeta*) - *Pont*. IV 16, 13; IV 16, 16.
Sagaris - *Pont*. IV 10, 47.
Salanus (*Cassius Salanus*) - *Pont*. II 5, 1.
Samius senex *(Pythagoras)* – *Trist*. III 3, 62.
Samos – *Trist*. I 5, 67.
Samos Threicia (*Samothrake*)– *Trist*. I 10, 20.
Sappho – *Trist*. II 365, 366.
Sarmatice (*adu.*)– *Trist*. V 12, 58; *Pont*.III 2, 40.
Sarmaticus (*a. Sarmatae*) – *Trist*. I 5, 62; 8, 40; III 3, 63; III 10, 34; IV 8, 16; V 1, 13; IV 7, 13; IV 7, 56; *Pont*. I 2, 45; I 2, 58; I 3, 60; I 5, 50; III 8, 8; IV 10, 38.
Sarmatis (*a. Sarmatae*) – *Trist*. I 2, 82; IV 10, 110; V 3, 8; *Pont*. I 2, 112; II 7, 72.
Saturnia (*Iuno)* – *Trist*. I 2, 7; II 297.
Satyri – *Trist*. V 3, 37; *Pont*. IV 16, 35.
Satyrus Phryx (*Marsyas*) - *Pont*. III 3, 42.
Sauromatae/ Sauromates – *Trist*. II 198; III 3, 6; III 10, 5; III 12, 30; IV 1, 94; V 1, 74; *Pont*. I 2, 77; II 2, 93; III 2, 37.
Scepsius (a. Scepsis) - *Pont*. IV 14, 39*.
Schoeneia uirgo *(Atalante)* – *Trist*. II 399.
Scylla – *Trist*. *IV 7, 13*; II 393; *Pont*. III 1, 122; IV 10, 25.
Scythia – *Trist*. I 3, 61; I 8, 40; III 2, 1; III 4[b], 3 (= 4, 49); III 11, 55; *Pont*. II 7, 63; III 2, 45; III 2, 96; IV 6, 5.
Scythicus (*a. Scythia*) – *Trist*. III 4, 46 (*Pontus*) ; III 12, 51; III 14, 47; IV 1, 45; IV 6, 47; IV 9, 17; V 1, 21; V 2, 62; V 6, 19; V 10, 14, 48. *Pont*. I 1, 79; I 2, 108; I 3, 37; I 7, 9; II 1, 3; II 1, 65; II 2, 110; II 8, 36; III 2, 56; III 7, 29; III 8, 19; IV 9, 81.
Semele – *Trist*. IV 3, 67.
Seruius (*poeta)* – *Trist*. II 441,
Sestos – *Trist*. I 10, 28.
Seuerus (*ignotus*) - *Pont*. I, 8, 2; I 8, 25.
Seuerus (*Cornelius Severus, poeta*) - *Pont*. IV 2, 2; IV 2, 14; IV 16, 9.
Sibylla cf. Cumaeus
Siculi – *Trist*. III 11, 55.
Siculus *(a. Siculi)* – *Pont*. III 1, 122 (Siculae aquae).
Sicyon - *Pont*. IV 15, 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Sidonius (a. Sidon) – *Trist.* IV 2, 27; 3, 2; *Pont.* I 3, 77 (*Sidonia moenia*)
Sinopeus (*a. Sinope; Diogenes*) - *Pont.* I 3, 67.
Sintus miles – *Trist.* IV 1, 21.
Sirenes - *Pont.* IV 10, 17.
Sisenna – *Trist.* II 443.
Sithonius (*a. Sithonii*) - *Pont.* IV 7, 25 (*Sithonius rex*; *Cotys).*
Smyrna - *Pont.* I 3, 65; I 3, 66.
Socrates – *Trist.* V 12, 12*; cf.* Anyti reus.
Sol – *Trist.* I 8, 2; II 392; III 5, 55; *Pont.* II 1, 27; IV 6, 48.
Spes (*dea*)- *Pont.* I 6, 29; I 6, 39.
Sphinx – *Trist.* IV 7, 17.
Stator (*Iuppiter)* – *Trist.* III 1, 32.
Sterope *(Pleias)* – *Trist.* I 11, 14.
Strophius - *Pont.* II 6, 25 (Strophio natus; *Pylades*)
Strymon – *Trist.* V 3, 22.
Stygius (a. Styx) – *Trist.* I 2, 65; IV 5, 22; IV 10, 88; V 9, 19; *Pont.* I 3, 20; I 8, 27; II 3, 43; II 3, 44; IV 9, 74.
Styx – *Trist.* V 2, 74; *Pont.* III 5, 56; IV 8, 60; IV 14, 12.
Suillius (*P. Suillius Rufus*) - *Pont.* IV 8, 1; IV 8, 11; IV 8, 89.
Sulmo – *Trist.* IV 10, 3; *Pont.* IV 14, 49.
Sybaritica *(carmen)* – *Trist.* II 417.
Syene (*urbs*)- *Pont.* I 5, 79.
Symplegades – *Trist.* I 10, 47.
Syracosius (*a. Syracusae*) - *Pont.* IV 3, 39.
Syracusae cf. Syracosius
Syrtes - *Pont.* IV 14, 9.

T

Tanais – *Trist.* III 4[b], 3 (= III 4, 49); *Pont. IV 10, 55.*
Tantalides *(Pelops; Menelaus)* – *Trist.* I I 385; *Pont.* IV 16, 26.
Taprobane - *Pont.* I 5, 80.
Tarpeius - *Pont.* II 1, 57; II 2, 42; IV 4, 29; IV 8, 42; IV 9, 29.
Tartara – *Trist.*I 2, 22.
Tartareus – *Trist.* I 9, 32.
Tauri - *Pont.* III 2, 45.
Tauricus (a. Tauri)– *Trist.*IV 4, 63 (Taurica ara); *Pont.* I 2, 78 (*Taurica terra*)
Teius senex *(Anacreon)* – *Trist.* I I 364.
Telamonius *(Aiax)* – *Trist.* I I 525.
Telegoni – *Trist. I,* 1, 114.
Telegonus - *Pont.* III 1, 123.
Telephus – *Trist.* V 2, 15; *Pont. II 2, 26.*
Tempyra – *Trist.* I 10, 21.
Terentius (*poeta)* – *Trist.* II 359.
Teretea turba – *Trist.* I I 191.
Teucer - *Pont.* I 3, 80
Teucri – *Trist.* I 2, 6.
Teuthrantia – *Trist.* II 19.

https://biblioteca-digitala.ro

Thalia – *Trist.* IV 10, 56; V 9, 31,
Thebae – *Trist.* II 319; V 3, 30; *Pont.* IV 8 53.
Thebana– *Trist.* III 3,67 *(Antigone)*
IV 3, 29 *(Andromache)*
Themistocles cf. Neoclides.
Thermodon - *Pont.* IV 10, 51.
Therodamas (cf. Theromedon)
Theromedon - *Pont.* I 2, 119.
Thersites - *Pont.* III 9, 10; IV 13, 15.
Theseus– *Trist.* I 5, 19; I 9, 31; II 403; *Pont.* II 3, 43; III 2, 33; IV 10, 71; IV 10, 78; cf. Aegides.
Thessalia - *Pont.* I 4, 28.
Thessalicus (a. Thessalia)– *Trist.* IV 3, 30; *Pont.* I 3, 74.
Thestias *(Althaea)* – *Trist.* I 7, 18.
Thoas – *Trist.* I 9, 28; IV 4, 66; *Pont.* III 2, 59.
Thrace - *Pont.* IV 5, 5.
Thracius *(a. Thrace)* – *Trist.* II 226.
Threicius (a. Thrace/Thraece) – *Trist.* I 10, 20; III *14,* 47; *Pont.* II 9, 52.
Thybris – *Trist.* V 1, 31.
Thyesteus (*a. Thyestes*) - *Pont.* IV 6, 47.
Thyniaci sinus– *Trist.* I 10, 35.
Tibullus (*poeta)* – *Trist.* II 447, 463; IV 10, 51; V 1, 18.
Tibur - *Pont.* I 3, 82.
Ticida (*poeta)* – *Trist.* II 433.
Tiphys – *Trist.* IV 3, 77; *Pont.* I 4, 37.
Tisiphonea tempora– *Trist.* IV 9, 6.
Tityrus - *Pont.* IV 16, 33.
Tityus *seu* Tityos - *Pont.* I 2, 39.
Tmolius (*a. Tmolus*) - *Pont.* IV 15, 9.
Tomis – *Trist.* III 9, 33; *Pont.* IV 14, 59
Tomitae/ *Tomites; (a. Tomis)* – *Trist.* I 2, 85; IV 10, 97; *Pont.* I 2, 75; IV 9, 97; IV 14, 15; IV 14, 23; IV 14, 47.
Tomitanus (a. Tomis) – *Trist.* V 7, 9; *Pont.* I 1, 1; I 6, 49; III 1, 6; III 4, 2; III 8, 2; III 8, 10.
Tonans (*Iuppiter*) - *Pont.* II 2, 42.
Trinacria (*Sicilia*) - *Pont.* IV 15, 15.
Trinacris (*a. Trinacria*) - *Pont.* II 10, 22.
Trinacrius (*a. Trinacria*) - *Trist.* V 13, 22; *Pont.* IV, 16, 25.
Triptolemus– *Trist.* III 8, 1; *Pont.* IV 2, 10.
Triumphus (*Ouidi carmen*) - *Pont. II 5, 33*; III, 4, 3.
Triuia - *Pont.* III 2, 71; cf. Diana.
Troesmis - *Pont.* IV 9, 79; IV 16, 15.
Troezen - *Pont.* IV 16, 15.
Troia – *Trist.* I 2, 5; I 3, 26; II 18; III 5, 37; IV 3, 75; V 10, 4; *Pont.* IV 7, 41; IV 16, 19.
Troianus (*a. Troia*) - *Pont.* II 2, 25.
Troicus (*a. Troia*) - *Pont.* II 10, 14 (*Troica bella*).
Turnus – *Trist.* I 2, 7; I 9, 33.
Turranius (*poeta*) - *Pont.* IV 16, 29.
Tuscus (*poeta*) - *Pont.* IV 16, 20.

https://biblioteca-digitala.ro

Tuticanus (*poeta*) - *Pont*. IV 12, 10; IV 12, 11; *IV 14, 1; IV 16, 27.*
Tydeus - *Pont*. I 3, 79.
Tydides - *Pont*. II 2, 13.
Tyndaridae (*Castor et Pollux*) – *Trist*. I 10, 45; *Pont*. I 7, 32.
Tyndaris *(a. Tyndareus)*– *Trist*. II 396 *(Clytaemestra); Pont*. IV 16, 26 (*Helena)*
Typhon - Pont. II 10, 24.
Tyras - *Pont*. IV 10, 50.
Tyrius (*a. Tyrus*)– *Trist*. II 534.
(Tyrius torus)

V

Varius (*L. Varius Rufus, poeta*) - *Pont*. IV 16, 31. Varus (*poeta*) - *Pont*. IV 16, 31.
Venus – *Trist*. I 2, 6, 8; II 262, 296, 299, 310, 363, 377, 440, 523, 527; *Pont*. I 3, 80; I 10, 33; III 1, 117; III 3, 68; IV 1, 29.
Vergilius (*P. Vergilius Maro;* poeta*)* – *Trist*. IV 10, 51; *Pont. III 4, 84.*
Vesta – *Trist*. III 1, 29; *Pont*. IV 13, 29.
Vestales– *Trist*. II 311.
Vestalis (*Iulius Vestalis*) - *Pont*. IV 7, 1; IV 7, 54.
via Appia cf. Appia.
via Clodia cf. Clodia
via Flaminia cf. Flaminia
Victoria– *Trist*. II 169.
Virgineus liquor (*Virgo aqua*) - *Pont*. I 8, 38.
Virgo aqua – *Trist*. III 12, 22.
Virtus (dea) – *Pont*. II 3, 36.
Vitellius - *Pont*. IV 7, 27.
Vlixes – *Trist*. I 2, 9; III 11, 61; V 5, 51; *Pont*. III 1, 53; III 6, 19; IV 10, 9; IV 14, 35; IV 16, 13; cf. Ithacus.
Vmbria - *Pont*. I 8, 67.
Volesus - *Pont*. III 2, 105.
Vrsa (*sidus)* – *Trist*. I 4, 1; I 11, 15; III 4b, 1 (= III4, 47); III 11,8; *IV 3, 1*; V 3, 7; *Pont*. I 5, 74.

Z

Zanclaea Charybdis – *Trist*. V 2, 73.
Zephyrus – *Trist*. I 2, 28; III 12, 1.
Zerynthia – *Trist*. I 10, 19.
Zmyrna – cf. Smyrna.

https://biblioteca-digitala.ro

BRUTUS (Bruttedius Brutus)	*FABIUS MAXIMUS* (Paullus Fabius Maximus)	*RUFINUS* (C. Vibius Rufinus?)	*soţia*	*COTTA MAXIMUS* (M. Aurelius Cotta Maximus Messalinus)	*GRAECINUS* (C. Pomponius Graecinus)	*MESSALINUS* (M. Valerius Messalla Messalinus)	*SEVERUS* (ignotus)
Pont., I 1; III 9; IV 6.	*Pont.*, I 2; III 3; III 8.	*Pont.*, I 3; III 4.	*Pont.* I 4; III 1.	*Pont.*, I 5; I 9; II 3; II 8; III 2; III 5.	*Pont.*, I 6; II 6; IV 9.	*Pont.*, I 7; II 2.	*Pont.*, I 8.

SEVERUS (Cornelius Severus)	*FLACCUS* (L. Pomponius Flaccus)	*GERMANICUS* CAESAR	*ATTICUS*	*SALANUS* (Cassius Salanus)	*Rex COTYS*	*MACER* (Pompeius Macer)	*RUFUS*
Pont., IV 2.	*Pont.*, I 10.	*Pont.*, II 1.	*Pont.*, II 4; II 7.	*Pont.*, II 5.	*Pont.*, II 9.	*Pont.*, II 10.	*Pont.*, II 11.

amic / amici	*SEXTUS POMPEIUS*	*VESTALIS* (Q. Iulius Vestalis)	*SUILLIUS* (Q. Suillius Rufus)	*ALBINOVANUS PEDO*	*CARUS*
Pont., III 6; IV 3; III 7.	*Pont.*, IV 1; IV 4; IV 5; IV 15.	*Pont.*, IV 7.	*Pont.*, IV 8.	*Pont.*, IV 10.	*Pont.*, IV 13.

GALLIO (L. Iunius Annaeus Gallio)	*TUTICANUS*	un invidios
Pont., IV 11.	*Pont.*, IV 12; IV 14.	*Pont.*, IV 16.

DESTINATARII SCRISORILOR DIN PONT

https://biblioteca-digitala.ro

SUMAR

Cuvânt înainte (Livia Buzoianu) | 9
Notă asupra ediţiei | 20

TRISTIA - TRISTELE

CARTEA I

I [Cuvânt de însoţire] | 31
II [Pe marea furtunoasă] | 43
III [Cea din urmă noapte la Roma] | 53
IV [Între dor şi frică] | 63
V [Unui prieten credincios] | 67
VI [Elogiul soţiei] | 75
VII [«Poveştile cu oameni schimbaţi în alte chipuri»] | 79
VIII [Unui prieten trădător] | 83
IX [«Cât timp vei fi ferice»] | 87
X [Spre Tomis . . .] | 93
XI [Epilog] | 97

CARTEA a II-a

[Carte către împăratul] | 101

CARTEA a III-a

I [Pribeagă prin Roma] | 149
II [Gânduri de moarte] | 157
III [Dorinţele din urmă] | 161
IV [Către prieteni] | 169
V [Unui prieten drag] | 177
VI [Celui mai bun dintre amici] | 183
VII [Unei poete] | 187
VIII [Visuri deşarte] | 193
IX [Originea numelui Tomis] | 197
X [Iarna în ţara geţilor] | 201
XI [Unui duşman] | 209
XII [Primăvară] | 215
XIII [Ziua de naştere] | 221
XIV [Epilog] | 225

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA a IV-a

I [Mângâierea exilului: Muzele] | 231
II [«Germanie trufaşă, de Cezari biruită..»] | 241
III [Soţiei] | 247
IV [«În jur sunt ginţi barbare...»] | 255
V [Unui amic statornic] | 263
VI [Moartea, singura speranţă] | 267
VII [Prietenului care nu-mi scrie] | 271
VIII [Bătrâneţea] | 275
IX [«Pământul fără margini va şti de plânsul meu....»] | 281
X [Povestea vieţii mele] | 285

CARTEA a V-a

I [«Cum jalnică mi-i soarta, şi cântecul mi-i jalnic»] | 297
II [Către soţie] | 305
III [Către Bacus] | 313
IV [Un prieten credincios] | 319
V [De ziua soţiei] | 323
VI [«De nu te-nduri de mine, de soarta mea te-ndură!»] | 329
VII [Între barbari] | 333
VIII [Unui duşman neîmpăcat] | 339
IX [Recunoştinţă] | 343
X [Cu barbarii din Tomis] | 347
XI [Către soţie] | 353
XII [«Poezia e rodul fericirii»] | 357
XIII [«Nu-i faptă de prieten să nu-mi mai scrii nimic»] | 363
XIV [Către soţie] | 367

EPISTULAE EX PONTO - PONTICELE

CARTEA I

I *Bruto* / Către Brutus | 375
II *Fabio Maximo* / Către Fabius Maximus | 383
III *Rufino* / Către Rufinus | 395
IV *Uxori* / Către soţie | 403
V *Cottae Maximo* / Către Cotta Maximus | 409
VI *Graecino* / Către Graecinus | 417
VII *Messalino* / Către Messalinus | 423
VIII *Severo* / Către Severus | 429
IX *Cottae Maximo* / Către Cotta Maximus | 435
X *Flacco* / Către Flaccus | 441

https://biblioteca-digitala.ro

CARTEA a II-a

I *De Tiberii triumpho* / Către Cezar Germanicul | 445
II *Messalino* / Către Messalinus | 451
III *Cottae Maximo* / Către Cotta Maximus | 463
IV *Attico* / Către Atticus | 471
V *Salano* / Către Salanus | 475
VI *Graecino* / Către Graecinus | 483
VII *Attico* / Către Atticus | 487
VIII *Cottae Maximo* / Către Cotta Maximus | 495
IX *Cotyi regi* / Către regele Cotis | 503
X *Pompeio Macro* / Către Macer | 511
XI *Rufo* / Către Rufus | 517

CARTEA a III-a

I *Uxori* / Către soţie | 521
II *Cottae Maximo* / Către Cotta Maximus | 535
III *Fabio Maximo* / Către Fabius Maximus | 545
IV *Rufino* / Către Rufinus | 555
V *Cottae Maximo* / Către Cotta Maximus | 565
VI *Ad amicum* / Unui amic | 571
VII *Ad amicos* / Amicilor | 577
VIII *Fabio Maximo* / Către Fabius Maximus | 581
IX *Bruto* / Către Brutus | 583

CARTEA a IV-a

I *Sexto Pompeio* / Către Sextus Pompeius | 589
II *Severo* / Către Severus | 593
III *Ad ingratum* / Unui amic necredincios | 597
IV *Sexto Pompeio* / Către Sextus Pompeius | 603
V *Sexto Pompeio* / Către Sextus Pompeius, consul | 607
VI *Bruto* / Către Brutus | 611
VII *Vestali* / Către Vestalis | 615
VIII *Suillio* / Către Suiliu | 621
IX *Graecino* / Către Graecinus | 629
X *Albinovano* / Către Albinovanus Pedo | 641
XI *Gallioni* / Către Gallio | 649
XII *Tuticano* / Către Tuticanus | 651
XIII *Caro* / Către Carus | 655
XIV *Tuticano* / Către Tuticanus | 659
XV *Sexto Pompeio* / Către Sextus Pompeius | 665
XVI *Ad invidum* / Unui invidios | 669

Note | 676
Index nominvm | 726
Destinatarii scrisorilor din Pont | 747

https://biblioteca-digitala.ro

Ovidius la Tomis. Frescă executată de Gheorghe Popescu şi Nuni Dona (1966-1967). Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie Constanţa

https://biblioteca-digitala.ro

Tipărit la SC INFCON SA
www.infconsa.ro | 0241 580 527

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Poetul latin Publius Ovidius Naso s-a născut la Sulmo (Sulmona, Italia) în anul 43 î. Hr. şi s-a stins din viaţă la Tomis (Constanţa), în anul 17 d. Hr. Aparţine veacului de aur al poeziei latine din care au mai făcut parte Vergilius, Horatius, Propertius, Tibullus. Momentul de răscruce din viaţa poetului, care i-a marcat şi opera, a fost relegarea la Tomis în anul 8 d. Hr., într-un ţinut de margine a lumii romane, recent intrat sub autoritatea imperiului.

Între lucrările scrise în exil de poet, valoroase rămân cele două culegeri de poezii – Tristia (Tristele) şi Epistulae ex Ponto (Scrisori din Pont). Scrise fără intenţie literară, ele se constituie în pledoarii personale cu argumente aflate în domeniul mitologiei şi literaturii antice. Tematica variază de la elogiul casei imperiale la cel al soţiei sale, Fabia; de la imaginea Romei, oraş cultural şi capitală a imperiului la cea a unui ţinut de margine, îndepărtat, bătut de vânturile puternice şi ameninţat de atacurile barbare. Într-un mediu nou, în care nu se regăseşte, poetul îşi află refugiul în poezie. Scrisorile sunt adresate unor nume cunoscute, oameni de litere sau personaje cu influenţă sau putere politică, capabile să intervină în favoarea lui.

Tonul scrisorilor lui se schimbă – de la apeluri repetate în numele prieteniei şi amintirilor trecute -, la sfaturi, reproşuri şi resemnări, după cum şi sentimentele care-l animă pe poet diferă: speranţă, teamă, negare şi într-un final, acceptare.

Versurile lui Ovidius reprezintă pentru posteritate un document preţios: în ele aflăm poezie şi istorie, geografie şi literatură, mitologie, cultură şi civilizaţie.

Pentru istoriografia românească informaţiile aflate într-o formă literară la Ovidius, completate cu alte surse literare şi confirmate de documentele epigrafice se dovedesc exacte şi utile, conferind valoare documentară operei ovidiene din exil.

Apariţia unei ediţii bilingve – română şi latină – a celor două cărţi de elegii tomitate apare ca o necesitate. Prin alăturare, cititorul poate redescoperi frumuseţea poeziei; poate aprecia muzicalitatea versului latin şi acurateţea traducerii; poate reţine imagini sau înţelege semnificaţia unor termeni. Specialistul – clasicist, romanist sau istoric – va afla un text încă deschis investigaţiei. Poezia din exil a lui Publius Ovidius Naso oferă în continuare un câmp vast cunoaşterii, interpretărilor şi analizei.

9 786065 987593
ISBN: 978-606-598-759-3

https://biblioteca-digitala.ro